

UNIVERSITETET I OSLO
DET HISTORISK-FILOSOFISKE FAKULTET
INSTITUTT FOR LINGVISTISKE OG NORDISKE STUDIER

Tre diskursmarkører i norsk tegnspråk En studie av blunk, blikkendring og nikk i åtte fortellinger

---

Avhandling for graden ph.d.

Rolf Piene Halvorsen

Høgskolen i Sør-Trøndelag
Avdeling for lærer- og tolkeutdanning
Enhet for tegnspråk og tolking

2012

Innholdsfortegnelse

Figuroversikt.....	9
Tabelloversikt.....	10
Forord.....	12
Del 1	15
1 Innledning	15
1.1 Hypoteser.....	19
1.2 Avhandlingens oppbygging.....	20
Del 2	21
2 Teori.....	21
2.1 Blunk, blikkendring og fysiologi.....	23
2.1.1 Blunk og fysiologi	23
2.1.2 Periodiske blunk og mental aktivitet	24
2.1.3 Blikkendring og fysiologi	26
2.1.4 Blunk og blikkendringer, gester som speiles i en samtale.....	26
2.2 Blunk, blick, nikk og gester.....	28
2.2.1 Gester og auditive språk	28
2.2.2 Kategorier av gester	30
2.2.3 Relasjonen mellom gester, intonasjon og talespråklige ytringer	34
2.2.4 Gester, predikasjoner og proposisjoner	37
2.2.5 Blunk, en rytmisk gest i talespråk.....	38
2.2.6 Blikk, en pekegest.....	39
2.2.7 Nikk, en bekreftende gest	43
2.2.8 Fellestrekk ved blunk, blick og nikk i talespråk.....	45
2.3 Blunk, blikkendring og nikk i tegnspråkforskningen	47
2.3.1 De manuelle komponentene.....	47

2.3.2	Nonmanuelle komponenter	48
2.3.3	Tegn, referanse og tegnrom	48
2.3.4	Lokalisasjon og virtuelle objekt	49
2.3.5	Rolleovertakelse	53
2.3.6	Blunk i tegnspråkforskningen	57
2.3.7	Blikkendring i tegnspråkforskningen	60
2.3.8	Nikk i tegnspråkforskningen	68
2.3.9	Blunk, blikkendring og nikk, tre komponenter	74
2.4	Tekstlingvistikk	76
2.4.1	Tekststruktur	76
2.4.2	Makrostruktur	77
2.4.3	Episodestruktur	81
2.4.4	Spenningskurven, en del av teksten	83
2.4.5	Definisjoner av kohesjon og koherens	85
2.4.6	Tre resurser for tekstbygging	86
2.4.7	Kohesjon, koherens og semantikk	87
2.4.8	Diskursmarkører	89
2.4.9	Tre strukturer på et høyere tekstplan	91
2.5	Kognitiv lingvistikk	92
2.5.1	Prototyper og kategorier	92
2.5.2	Mentale rom, nettverk og overlappingsteorier	93
2.5.3	Trajektor og landemerke	97
2.6	Kognitiv tegnspråklingvistikk	101
2.6.1	Retningskomponenten i tegnspråk	101
2.6.2	Oppdeling	104
2.6.3	Den todelte grammatikken	105
2.6.4	Rolleovertakelse: prototyp og varianter	113

2.7	Oppsummering	117
Del 3	.....	119
3	Metode	119
3.1	Tekstkorpus	119
3.1.1	Valg av sjanger og tekst.....	119
3.1.2	Informantene	123
3.1.3	Etiske krav til bearbeiding av sensitivt materiale	124
3.1.4	Opprettelse av kontakt med informantene	125
3.1.5	Informantenes forberedelse til opptak	126
3.1.6	Opptakene	126
3.1.7	Korpus, mengde og lengde	129
3.2	Teknisk bearbeiding	132
3.2.1	Opptakene	132
3.2.2	Digitalisering og konvertering av korpus	132
3.3	Transkripsjon.....	136
3.3.1	Manglende internasjonale transkripsjonskonvensjoner	136
3.3.2	Transkripsjonsprosessen	137
3.3.3	Transkripsjonskonvensjonene for utvalgte komponenter	139
3.3.4	Transkripsjon ved endret «point of view»	144
3.3.5	Transkripsjonsoverføring fra Elan til tekstdokument	149
3.3.6	Makro-, episodestrukturen og linjenummer.....	151
3.4	Oppsummering	153
Del 4	.....	155
4	Grenser, makrostruktur, episoder og aktiv ikonisitet.....	156
4.1	Grense, punkt eller område.....	156
4.1.1	Grensen, et punkt	156
4.1.2	Grensen, et område	158

4.2	Grenser og markeringen av aktiv ikonisitet.....	161
4.2.1	Grenser ved virtuelle objekt i umarkerte tekstposisjoner.....	161
4.2.2	Grenser ved rolleoverføringer	163
4.2.3	Rolleoverføring med element av fortellerperspektiv	167
4.2.4	Blikkending i replikkrensene	174
5	Rolletildeling og spenningskurver	176
5.1	Rolletildeling og uidentifisert tilskuer	176
5.2	Blunk og spenningskurver	186
6	Analyse av nikk.....	191
6.1	Form og forekomst av nikk.....	191
6.2	Dobbeltnikk	193
6.2.1	Dobbeltnikk og forekomst	193
6.2.2	Dobbeltnikk og form	193
6.2.3	Dobbeltnikk og funksjon.....	194
6.3	Enkeltnikk.....	196
6.3.1	Enkeltnikk og form	196
6.3.2	Enkeltnikk og distribusjon i tekstene	198
6.3.3	Forskjellige grupper av nikk	198
6.3.4	Nikk som økonomisering	199
6.3.5	Nikk som eget språktrekk	201
6.3.6	Nikk-, hånd- og blikkpek: tre sider ved samme sak.....	207
6.3.7	Nikk, referanse og grunnposisjon	208
6.3.8	Nikk steds- og tidsreferanse	212
6.3.9	Hodeposituren binder teksten sammen	213
6.3.10	Hodebevegelsen initierer blikkending	214
6.3.11	Nikk og rolleoverføringer	214
6.3.12	En foreløpig oppsummering.....	215

6.4	Førstespråkbrukeres intuitive forståelse av nikk	219
6.5	Oppsummering: Nikk	222
7	Drøfting av funn.....	224
7.1	«Point of view», fortellerperspektiv og rollesynsvinkel.....	224
7.2	Blunk, blick og nikk, multifunksjonelle komponenter.....	226
7.2.1	Diskursmarkører	226
7.2.2	Virtuelle objekt som kohesjonsmekanisme	227
7.2.3	Rolletildeling og identitet	229
7.2.4	Blunk, blickendring, nikk og Den todelte grammatikken	231
7.3	Grensemarkering av makro- og episodestruktur	235
7.3.1	Makrostrukturen i bildegjenfortellingene	235
7.3.2	Makrostrukturen i de selvopplevde fortellingene	236
7.3.3	Episodestrukturen i fortellingene.....	237
Del 5	.....	239
8	Konklusjon og diskusjon av hypotesen: Blunk, blickendring og nikk, tre diskursmarkører i NTS.	239
Litteratur	.....	243
Nettadresser	.....	256
Forfatterindeks	.....	257
Vedlegg	.....	265

Figuroversikt

Figur 1.	Kendons hierarki av gester som frasemarkører	36
Figur 2.	Idéenheter og vekstpunkt	36
Figur 3.	Spenningskurven i en fortelling semantisk bestemt	84
Figur 4.	Spenningskurven med endringer og variasjon underveis	84
Figur 5.	Fauconnier & Turners modell av en «mental blend»	96
Figur 6.	Langackers modell av trajektor-landemerke	99
Figur 7.	Liddells overlappingsmodell med norske uttrykk	102
Figur 8.	Generic space og allment kunnskapsrom	102
Figur 9.	Trajektor-landemerkeanalyse av rolletildeling	178
Figur 10.	Overlappingsanalyse av rolletildeling	179
Figur 11.	Dobbelt trajektor-landemerkeanalyse av rolletildeling	181
Figur 12.	Overlappingsanalyse B av rolletildeling	182
Figur 13.	Overlappingsanalyse av åpne øyne og spenningskurven	188
Figur 14.	Overlappingsanalyse av nikk med blikkontakt ved tid- og stedsref.	216
Figur 15.	Nikk, andre gester og enheter på forskjellige tekstnivå	217
Figur 16.	Virtuelle objekt binder forteller- og rollereplikker sammen	227
Figur 17.	Blunk, blikk, nikk og tekstreplikkgrenser	234

Tabelloversikt

Tabell 2:1-1	Blunk pr. minutt og mental tilstand i talespråk	25
Tabell 2:2-1	Kendons kontinuum	31
Tabell 2:2-2	Gester med metanarrativ funksjon, definisjoner, forfattere og år	33
Tabell 2:3-1	Forskning på blunk og funksjon i tegnspråk	60
Tabell 2:3-2	Blikkretninger form, funksjon og nivå i DTS	64
Tabell 2:3-3	Forskning på blick og funksjon i tegnspråk	68
Tabell 2:3-4	Nikk, form og funksjon hos Liddell (1997)	71
Tabell 2:4-1	Labov og Waletzky's fortellingsstruktur	77
Tabell 2:4-2	Dimensjonering	80
Tabell 2:4-3	Makrostrukturen	81
Tabell 2:4-4	Episodestrukturen	82
Tabell 3:1-1	Informanter, kjønn og alder	124
Tabell 3:1-2	Opptaksdatoer	129
Tabell 3:1-3	Tekster, lengde og transkripsjonstid	130
Tabell 3:1-4	Registrerte blunk, blick, nikk og replikkgrenser	131
Tabell 3:3-1	Tekstreplikker, «point of view» og form	145
Tabell 4:2-1	Blickkontakt og nye referenter	163
Tabell 4:2-2	Blickendring i tekstreplikkgrensene	174
Tabell 5:2-1	Blunk i tekstreplikkgrensene	186
Tabell 6:1-1	Antall nikk totalt	191
Tabell 6:1-2	Enkelt- og dobbeltnikk i bildegjenfortellingene	192
Tabell 6:1-3	Enkelt- og dobbeltnikk i selvopplevde fortellinger	192
Tabell 6:2-1	Dobbelt nikk, form og tall	193
Tabell 6:3-1	Enkeltnikk, form og tall	196
Tabell 6:3-2	Enkeltnikkene og distribusjon i makrostrukturen	198
Tabell 6:3-3	Blickkontakt og leksikaliserte tegn for entiteter	210
Tabell 6:3-4	Blunk, blick og leksikaliserte tegn for entiteter i bilde...	210
Tabell 6:3-5	Blunk, blick og leksikaliserte tegn for entiteter i selv...	210
Tabell 6:3-6	Blick ved steds-, tidsreferanse, nye referenter og hilsen	212
Tabell 6:3-7	Nikk og blick ved steds-, tidsreferanse, nye referenter og hilsen bildefortellinger	212

Tabell 6:3-8	Nikk og blick ved steds-, tidsreferanse, nye referenter og hilsen	i PEN	212
Tabell 7:2-1	Makrostruktur og tekstreplikker i bildegjenfortellingene		235
Tabell 7:2-2	Makrostruktur og tekstreplikker i PEN		236

Forord

Høgskolen i Sør-Trøndelag, Enhet for tegnspråk og tolking, står for finansieringen av og den praktiske tilretteleggingen for denne avhandlingen, mens Universitetet i Oslo ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier har hatt det faglige ansvaret.

Prosjektets tema vokste frem i perioden fra 1985–2005. I 1985 begynte jeg på Ål Folkehøyskole for døve på kommunikasjonslinjen. Da var jeg nettopp blitt ansatt som kapellan for døve i Det nordenfjeldske distrikt, med bopel i Trondheim. Mange kunne lære meg tegn, men få om tekstbygging og hvordan man skulle holde en god preken, gravferdstale eller konfirmanttime på norsk tegnspråk, og slik jeg hadde lært om tekstbygging, sjanger og stil i norsk tale og skriftspråk.

Trondheim offentlige skole for døve var generøs og lot meg få delta på kurs og seminarer om norsk tegnspråk, utover de som Døvekirken arrangerte. Likevel har daglige samtaler og sosial omgang med døve i Det nordenfjeldske vært det viktigste for min tegnspråktilegnelse og kunnskap om døv kultur. Døve i alle aldre har tatt godt imot meg, vært tålmodige og velvillige, og har slik vært med å legge grunnlaget for det arbeidet som nå skal presenteres.

Tolkestudiet ved Høgskolen i Sør-Trøndelag og senere arbeidet som tolk, oversetter og produsent ved Teater Manu, brakte meg også nærmere måtene man har til rådighet for å uttrykke seg på norsk tegnspråk. Siden tolkestudiet start i Trondheim på 1990-tallet, har jeg også undervist i døv kultur og historie, tegnspråk og tolking for både hørende og døve studenter. Hørende studenter har spurt mer enn jeg har kunnet svare. Døve studenter har gitt eksempler som hele tiden har flyttet grenser og utvidet feltet.

I 1999 ble grunn- og mellomfagsstudiet et i *tegnspråk morsmål* ved Institutt for spesial-pedagogikk, Universitetet i Oslo, åpnet for hørende, og min teoretiske kunnskap om tegnspråk tok fart for alvor. Marit Vogt-Svendsen og Odd-Inge Schröder vekket interessen for å fortsette tegnspråkstudiet på et høyere nivå. De skal ha æren for at jeg fikk mot til å gå i gang med et ph.d-arbeide om norsk tegnspråk.

Avhandlingen er skrevet på norsk av tre grunner. Det er det skriftspråket som de fleste brukerne av norsk tegnspråk og jeg selv behersker best. Videre synes jeg det er viktig å utvikle et norsk vokabular for norsk tegnspråkgrammatikk, samt å bruke norsk i fagtekster. Det er lang tradisjon for å bruke låneord i norsk. Noen engelske ord og uttrykk glir enkelt inn i norsk, mens andre butter i mot. Jeg har derfor ikke alltid vært konsekvent i å bruke norske ord og uttrykk, og bruker fornorskninger der de allerede er gjennomført.

Mange står bak dette arbeidet og skal takkes:

Odd-Inge Schröder var den første som foreslo for meg å skrive en avhandling om norsk tegnspråk. Roar Bredvei, Marit Vogt-Svendsen og Hanne Gram Simonsen sluttet seg til idéen og oppmuntret meg hele tiden til å søke, helt til det endelig klaffet. Kollegaene ved Høgskolen i Sør-Trøndelag, Enhet for tegnspråk og tolking, har lagt til rette for arbeidet og gitt praktisk og faglige innspill. En spesiell takk skal dataingeniør Kjell-Gunnar Holm og bibliotekar Grete Espeland ha for praktisk og rask bistand. Sonja Erlenkamp ved Enhet for tegnspråk og tolking, har arbeidet for norsk tegnspråk i mange år, og som veileder har hun lokket og lurt, gitt ros og ris, vært faglig sterk og menneskelig klok. Miljøet ved Universitetet i Oslo, Institutt for lingvistiske og nordiske studier, har også gitt god, faglig støtte. Alle har vært rause med innspill og god råd. Særlig har Elizabeth Lanza vært en tålmodig veileder, gitt verdifull støtte i fagfeltet diskurs- og samtaleanalyse, stadig oppmuntrende, veloverveid og samtidig utfordrende med spørsmål og innvendinger. Jeg er meget takknemlig for muligheten til å rette opp enkelte steder i teksten som bedømmelseskomitéen og Universitet i Oslo gav meg etter første innlevering.

Norges Døveforbund formidlet kontakt med informantene som har brukt tid og bidratt med sine fortellinger. Uten deres historier kunne ikke undersøkelsen vært gjennomført. Svein Arne Peterson tok ansvar for opptakene og den praktiske siden ved innsamlingen av datagrunnlaget for dette arbeidet. Irene Greftegreff har gått gjennom deler av glossetranskripsjonen, og sammen med Hege Lønning og Torunn Klemp lest, kommet med innsiktsfulle merknader, og ikke minst heiet den siste bearbeidelsen i land.

Alle ved Ål Folkehøyskole, Det nordenfjeldske døveprestdistriktet og Teater Manu har vært tålmodige med hender som ikke fikk til og øyne som ikke så. Alle har gitt meg omsorg, omtanke, kjærlighet og tilhørighet til et helt folk, «folket som ser», siden 1985 og like til denne dag. Denne avhandlingen er frambrakt av en hel kultur og kulturens eget fagmiljø. Mange har sin del av æren for det ferdige produktet, mens jeg tar ansvar for alle feil og mangler. Familie, venner og kollegaer har lest og kommentert teksten, og stadig oppmuntret meg. Avhandlingen er en takk til dere alle.

Oslo, 6. juni 2012.

Rolf Piene Halvorsen

Del 1

1 Innledning

Denne avhandlingen beskriver noe former og funksjoner blunk, blikkendring og nikk har som diskursmarkører i åtte fortellinger på norsk tegnspråk. Diskursmarkører betyr her tegn eller signal som har en tekststrukturerende funksjon og som er med å danne mening i fortellingene. Det teoretiske grunnlaget er gestforskning, tekstlingvistikk og kognitiv lingvistikk.

Det er flere forhold som begrunner en slik undersøkelse. Tekstbygging i norsk tegnspråk (heretter NTS) er sparsomt dokumentert (Amundsen 2007; Erlenkamp 2009). Slik kunnskap er viktig for alle som kan NTS, bruker språket, har det som fag, underviser i faget, lærer det som fremmedspråk eller på annen måte er i kontakt med NTS.

Etter at Stokoe (1960) beskrev amerikansk tegnspråk, (heretter ASL), har tegnspråk vært en del av den moderne språkforskningen (Liddell 2003:viii). Stokoe (1960) beskriver først og fremst den manuelle komponenten i ASL, men påpeker den nære sammenhengen mellom de manuelle og non-manuelle delene, særlig hode- og øyebevegelsene i ASL. Han mener dette er et viktig forskningsområde for å forstå sammenhengen mellom enkelttegn og det som binder dem sammen og gjør dem til et språk (Stokoe 1960:40, 63).

Førstespråksbrukere har nevnt at de fort ser om en tegnspråkbruker har tegnspråk som første- eller andrespråk, og at forskjellen har med bevegelser å gjøre, spesielt av hodet og blikket.¹ Førstespråksbrukere gjør noe som andrespråksbrukere ikke har lært seg. Dette nevner Baker (1977:230) og Thompson (2006:98) i sine beskrivelser av ASL, og Nyberg (1995:3) om turtaking i NTS.

Tidligere forskning, som blir gjennomgått i kapitel 2.3, viser hvordan blunk, blikkendring og nikk kan variere i form og ha flere funksjoner, og er som regel beskrevet innenfor mindre tekststrukturer. Nikk og blikkendring kan også gi uttrykk for følelser, holdninger og vurderinger (Vogt-Svendsen 1990A:140–142; Reilly 2001:404; Liddell 2003:24, 25). Blunk, blikkendring og nikk kan ha en mer spesifikk grammatisk funksjon som for eksempel å utpeke aktører eller deltakere og slik ha en pronominal funksjon. De

---

¹ Få tegnspråkbrukere har NTS som morsmål, ettersom de fleste døve har hørende foreldre (Kjær-Sørensen 1980:284; Schröder 1996:253; Schröder & Vonen 2001:542). Man skiller heller mellom dem som har tegnspråk som førstespråk og som andrespråk (Vogt-Svendsen 1987:2, 25 note 2; KUF 1996:133; Bergh 2004:16; Kristoffersen 2005:17). Døve og hørende med døve foreldre har tegnspråk som morsmål og som førstespråk.

kan være en del av spørresetninger, varsle bestemte typer konstruksjoner som virtuelle objekt, markere rolleovertakelser, perspektivskift og markere vekslingen mellom aktiv og passiv ikonisitet og ha en tekststrukturerende funksjon (Ahlgren 1984A, B; Vogt-Svendsen 1990A; Engberg-Pedersen 1993, 1999, 2003; Bergman 1995A; Reilly 2001; Liddell 2003; Cuxac & Sallandre 2007; Nilsson 2008; Erlenkamp 2009, 2011A, B). Ifølge Thompson (2006), Amundsen (2007) og Hansen (2007) har ingen foreløpig undersøkt hvordan blunk, blikkending og nikk kan relateres til større tekststrukturer i noe tegnspråk.

I NTS er følgende funksjoner for blunk, blikk og nikk beskrevet: Del av turtakingssystemet (Vogt-Svendsen 1990A, B; Nyberg 1995). Del av spørsmål og gir uttrykk for hvem spørsmålet er rette mot (Vogt-Svendsen 1990A, B). Aktiverer virtuelle objekt (Erlenkamp 2011B). Raanes (2006:290 og kapittel 6.2) diskuterer hvordan blikk og nikk blir erstattet med taktile signal når tegnspråkbrukere mister synet og går over til å bruke taktilt norsk tegnspråk (heretter NTTS).

Når en tegnspråkbruker ikke helt behersker bruken av blikkending og hodebevegelser, kan det være vanskelig å få sammenhengen i det som blir sagt på svensk tegnspråk, (heretter STS), selv om hvert enkelt tegn i seg selv er riktig utført (Bergman 1995A:7; Nilsson 2008:iv).² Utsagn og iaktakelser fra flere hold danner til sammen en god begrunnelse for at blunk, blikkending og nikk er et godt begrunnet forskningstema for en studie av tekstbygging i NTS.

Denne avhandlingen er en beskrivelse av blunk, blikkending og nikk som diskursmarkører i åtte fortellinger på NTS. Fire førstespråkbrukere i minst andre generasjon av NTS forteller to fortellinger hver, en selvopplevd fortelling om 11.september, og en gjenfortelling av en bildefortelling. De åtte fortellinger gir til sammen 660 blunk, 1581 blikkendinger, 281 nikk og 505 skifte av «point of view». Muntlige ytringer, enten de er på tegnspråk eller talespråk, blir i dette arbeidet omtalt som tekst (Halliday & Hasan 1976:1; Källgren 1979:13; Svennevig 2001:108; Lind 2005:56). Undersøkelsen beskriver hovedsakelig tekstinterne relasjoner og ikke samspillet mellom språk og ytre kontekst. Undersøkelsen er både kvalitativ og kvantitativ. Hvert enkelt nikk er studert i sin nærkonteksts, og representerer en kvalitativ tilnærming. Det har vært et mål å beskrive hva som er *vanlig praksis*, om noe slikt finnes, mer enn å se på *mulige* praksiser. For å beskrive *det vanlige* har en kvantitativ tilnærming vært brukt.

---

² Dette er bekreftet av norske førstespråksbrukere samt tegnspråk- og tolkelærere i uformelle samtaler.

Teorigrunnlaget for undersøkelsen er hentet fra fysiologi og medisin, studier av gester, tegnspråklingvistikk, tekstbindingsteori og kognitiv lingvistikk. Den første innfallsvinkelen i teoridelen til denne avhandlingen er tanken om at det bak språklige uttrykk ligger en konkret, fysiologisk erfaring som genererer et skjema eller en struktur, som igjen kan brukes metaforisk for å beskrive noe ukjent eller abstrakt, slik Lakoff & Johnson (2003) har vist.³ Dette er en sentral tanke i kognitiv lingvistikk. Teorikapitlet begynner med å presentere forskning som beskriver blunk, blikkendring og nikk som konkrete, fysiologiske funksjoner, og som gester i en kommunikasjonssituasjon. Forskning har vist at mønsteret for blinking endrer seg om man hviler, leser, lytter eller snakker selv (Hall 1945; Stern & Dunham 1990; Kraemer & Swerts 2007).

Den andre innfallsvinkelen er funksjonen som blunk, blikkendring og nikk kan ha som grensemarkører i NTS. I denne delen av studien er det brukt tekstlingvistiske teorier som beskriver tekstinterne forhold og tekstens makro- og episodestruktur (Labov & Waletzky 1967; van Dijk 1980, 1982). Ved farer og spenning kan blunk bli borte på grunn av årvåkenhet (Argyle & Cook 1976:79). Derfor er mønsteret for blunk i tekstenes spenningskurver undersøkt (Wille 2011:332). Deler må bindes sammen, skal det fremstå som en helhetlig tekst. Tekstbindingen, tekstens kohesjon og koherens, er belyst ved teorier om leksikalsk kohesjon, grammatisk kohesjon og relasjonskoplinger (Halliday & Hasan 1976; Källgren 1979).

Den tredje innfallsvinkelen i teoridelen for studien av blunk, blikkendringer og nikk er kognitive modeller som «mental blend theory» (Fauconnier & Turner 2006) og «trajektor-landemerke-modellen» (Langacker 2008). Disse teoriene er brukt i tidligere analyser av ASL (Liddell 2003), av ASL og NTS (Liddell & Vogt-Svendsen 2007), av NTS (Selvik 2006; Erlenkamp 2009, 2011A, B) og av NTTS (Raanes 2006). Kognitiv tegnspråkteori gir ny forståelse av blant annet retningskomponenten som i noen tegn er viktig for meningsdanningen. Blant tegn og signal som har en meningsbærende retningskomponent i seg er pek, blikkpek og nikk. I denne avhandlingen blir *Den todelte grammatikken* (Erlenkamp 2009, 2011A, B) brukt for å undersøke vekslingen mellom passiv og aktiv ikonisitet i meningsdanningen i forbindelse med etablereingen av *virtuelle objekt og rolleovertagelser*.

Teorigrunnlaget som er valgt, belyser grenser og tekstbygging fra forskjellige sider på en mangfoldig måte, noe som preger teorikapitlets lengde. Valget gir muligheter for å få

---

³ Lakoff & Johnson ble første gang utgitt i 1980.

frem ny kunnskap om tekstbygging på NTS og bruken av blunk, blikkending og nikk som diskursmarkører i fortellinger på NTS. Et større tilfang av tekstmateriale, samt tekster fra andre sjangere med større variasjon i talehandlinger og språkbruk for øvrig, ville nok vist at blunk, blikkending og nikk har større variasjon i form og innhold enn det som kommer frem her. Denne undersøkelsen gir likevel nyttig informasjon om tekstbygging i tegnspråk, og danner grunnlag for ny forskning som forhåpentligvis vil kunne bekrefte, modifisere og utfylle bildet. I denne avhandlingen er ikke syntaks, forskjellige setningstyper og setningsinterne forhold behandlet. I prosjektperioden har det vært kjent at en større undersøkelse av syntaks i NTS var under bearbeidelse (Erlenkamp 2011B).

Ut fra det som er sagt i fagmiljøet og beskrevet i faglitteraturen innen feltet tegnspråklingvistikk, er det mulig å sette opp noen hypoteser for funksjoner som blunk, blikkending og nikk kan ha som tekststrukturerende signal. Hypotesene blir presentert i neste delkapittel, delkapittel 1.1.

1.1 Hypoteser

Denne avhandlingen undersøker tre hypoteser og beskriver i hvilken grad de gjelder for åtte fortellinger i NTS. Hypotesene er satt opp på grunnlag av tidligere tegnspråkforskning, førstespråksbrukeres utsagn og prosjektleders observasjoner.

Hypotesene er at blunk, blikkending og nikk i NTS:

- 1) markerer grenser mellom tekstdeler, de er diskursmarkører
- 2) binder teksten sammen, de er kohesjonsmekanismer
- 3) har et forutsigbart mønster, de er en del av grammatikken

Med diskursmarkører menes her tegn eller signal som blant annet er med på å strukturere en gitt tekst (Schiffrin 1987:320; Johnstone 2002:208).

Blunk, blikkending og nikk har flere funksjoner i NTS enn det som blir beskrevet i dette arbeidet. De er for eksempel del av respons- og turtakingssystemet og av spørresetninger (Vogt-Svendsen 1990A:140–142, 167; Nyberg 1995). Disse temaene er ikke tatt opp i denne avhandlingen. De er valgt bort for å begrense undersøkelsen omfang.

1.2 Avhandlingens oppbygging

Del 1 Innledningen

Kapittel 1 gir en kort redegjørelse for prosjektets bakgrunn og avhandlingens oppbygging. Tekstbygging og diskursmarkører i NTS og tegnspråk generelt er lite beskrevet. Tidligere forskning og førstespråkbrukeres vurdering av andrespråksbrukeres tegnspråkpraksis danner grunnlaget for hypotesen om at blunk, blick og nikk er diskursmarkører i NTS.

Del 2 Teori

I kapittel 2 belyses blunk, blickendring og nikk ved forskningsresultater fra fysiologi, gestforskning og lingvistikk. Det er særlig tegnspråklingvistiske, tekstanalytiske og kognitivlingvistiske arbeider som blir presentert. Kapitlet viser at blunk, blickendring og nikk er tre forskjellige, men svært nært relaterte komponenter. Blunk, blickendring og nikk er multifunksjonelle.

Del 3 Metode

I kapittel 3 diskuteres metodiske valg, innsamling av datamateriale og transkripsjons valg. Tekniske sider ved studien og utfordringer når tredimensjonale, simultane uttrykk skal transkriberes. Transkripsjons konvensjoner, tidsbruk og etiske utfordringer blir diskutert.

Del 4 Analyser

I analysene blir begrepet *grense* diskutert i forhold til forskjellige tekststrukturer. En variant av rolleovertakelse som gir *rolletildeling*, er beskrevet som en nærhetsstrategi. Mangelen på blunk blir sett i relasjon til tekstens spenningskurve. Det argumenteres for at nikk har en selvstendig funksjon og etablerer tids- og stedsreferanse som *virtuelle her-og-nå*.

Del 5 Oppsummering og avslutning

Avhandlingens hypoteser blir drøftet, styrket og utvidet ved å vise til empiri og resultatene av analysene. Nye forskningsspørsmål danner avslutningen på avhandlingen.

Til sist følger litteraturliste, stikkordsregister og vedlegg. Vedlegg 12 er transkripsjonen og oversettelsen av datamaterialet. Oversettelsen er presentert etter transkripsjonen, ikke fortløpende under transkripsjonslinjene, for å få en best mulig oversikt og orden.

Del 2

2 Teori

Teoridelen er organisert i seks delkapitler etter temaene fysiologi, gestteori, tegnspråklingvistikk, tekstlingvistikk, kognitiv lingvistikk og kognitiv tegnspråklingvistikk. Blunk, blikkendring og nikk er først og fremst en del av menneskets fysiologi, og er ikke alltid regnet med som en del av den språklige produksjonen (Crasborn, van der Kooij, Ros & de Hoop 2009:360). Kapittel 2 begynner med teori fra medisin og gestforskning som en bakgrunn for de lingvistiske teoriene som blir presentert senere. Forskning viser at blunk, blikkendring, nikk og andre gester er tatt i bruk i mellommenneskelig kommunikasjon i samspill med verbale uttrykk (Kendon 2000; McNeill 2005). Observasjoner og teorier fra medisin og gestforskning danner et grunnlag for presentasjonen av tidligere tegnspråkforsknings observasjoner og funn knyttet til blunk, blikk og nikk.

Blunk, blikkendring og nikk er i liten grad behandlet som egne forskningstema. De tre komponentene er nevnt innimellom andre opplysninger i varierende grad. I tegnspråkforskningen er de organene som produserer de språklige signalene, ofte omtalt som komponenter eller parametere (Bergman 1982:3, 1995A:6). En språklig komponent eller parameter er i denne sammenhengen den delen av senders kropp som har en form som alene eller i samspill med andre kroppsdeler uttrykker betydning eller mening (Vermeerbergen, Leeson & Crasborn 2007:3). Siden blunk, blikkendring og nikk i stor grad viser seg å være multifunksjonelle, er det mange nivå i kommunikasjonen og ytringene som blir tatt opp i teorikapitlet.

Hvert delkapittel er i ordnet i avsnitt etter komponentene blunk, blikkendring og nikk. I kapittel 2.3, om tegnspråkforskning, er avsnittene om blunk, blikkendring og nikk organisert etter forskjellige tegnspråk i rekkefølgen ASL, DTS, STS og NTS, som igjen har en kronologisk orden. Fremstillingen er konsentrert om beskrivelser av ASL og nordiske tegnspråk. Forskning rettet mot ASL er eldst og har vært ledende på mange områder. Nordiske tegnspråk er forskjellige, men har en felles opprinnelse, er nabospråk og døve har siden begynnelsen av 1900-tallet kommet sammen for å diskutere tegnspråk og felles språklige, sosiale og politiske saker. Begrensningen til ASL og nordiske tegnspråk er gjort for å avgrense informasjonstilfanget for å kunne håndtere det. Begrensningen er ikke

absolutt. Det refereres til forskning av andre tegnspråk når det er funnet interessant og nyttig for undersøkelsen.

I beskrivelsen av hver komponent er det søkt å finne tilbake til den tidlige dokumentasjonen av funn. Referansene er derfor ofte av eldre dato og kan virke gamle. Nyere forskning er trukket inn når den sier noe nytt som er relevant for blunk, blikkending og nikk i denne avhandlingen, og i mindre grad når den bekrefter tidligere funn. Ordningen som er presentert, blir brutt, og referanser til de andre komponenter blir trukket inn når dette er funnet hensiktsmessig for fremstillingen.

2.1 Blunk, blikkendring og fysiologi

Interessen for å se på blunk og blikkendring i et fysiologisk perspektiv kan knyttes til Lakoff & Johnson (2003:5, 81, 117) og teorien om at språklige uttrykk ofte er forankret i fysiske erfaringer, jf. avsnitt 2.5.1. Hovedvekten i dette delkapitlet ligger på blunk og blikkendring. Nikk har ikke en like klar fysiologisk funksjon og blir derfor ikke omtalt i dette delkapitlet.

2.1.1 Blunk og fysiologi

Et blunk er en symmetrisk bevegelse *ned* og *opp* av øyelokkene slik at det dannes et fullstendig lukke. Senkningen og hevingen er som regel en refleks, men kan også være viljestyrt. Blunkets viktigste fysiologiske funksjon er å beskytte øyeeplet, holde hornhinnen ren, hindre uttørring og opprettholde temperaturen i øyets fremre del (Hall 1945:458; Bertelsen, Ehlers, Forsius & Tengroth 1985:20; Stern & Dunham 1990:529). Frekvensen av blunk øker ved stress og irritasjon, som for eksempel sterke følelser eller rusk i øyet, og synker i avslappede situasjoner (Stern & Dunham 1990:543). Ved opplevelsen av fare og trusler blir øyene sperret opp (Argyle & Cook 1976:79).

Det er registrert forskjellige former for blunk med forskjellige funksjoner. Formen handler blant annet om hvor lenge og hvor intenst øynene holdes lukket. Betegnelsen på de forskjellige typene av blunk varierer. Denne fremstillingen følger inndelingen i Argyle & Cook (1976). De deler blunk i tre kategorier etter deres funksjon (Argyle & Cook 1976:26; Stern & Dunham 1990:519):

- 1) Periodiske blunk fukter og renses øyet.
- 2) Blunk er en refleks av å bli skremt.
- 3) Viljestyrte blunk brukes ved for eksempel flørting.

I det følgende er det bare gruppe 1) periodiske blunk, som blir behandlet, fordi disse er mest vanlige, og det er disse som brukes for å strukturere en tekst. Periodiske blunk blir i forskning også omtalt som spontane blunk (Stern & Dunham 1990:520; Doughty 2002:439).

Periodiske blunk utføres med begge øyelokkene samtidig. Vanligvis lukkes øynene helt igjen, men det skjer ikke alltid. Øynene lukkes ofte fort, og varigheten av lukket eller et blunk kan ligge på 0,15–0,3 sekund (150 til 300 ms) (Hall 1945:458; Stern & Dunham 1990:520). Det fullstendige lukket kan vare så kort som bare 3 % av denne tiden (Argyle & Cook 1976:26). Det vil si at det fullstendige lukket varer mellom 0,0045 – 0,009 sekund. Opptakene som ligger til grunn for den herværende avhandlingen, har 25 bilder pr. sekund,

det vil si at et bilde varer 0,04 sekund. Det betyr at et blunks fullstendige lukke kan komme mellom to bilder.

Det er flere forhold som gjør det vanskelig å bestemme et blunk. Det kan være en sammenheng mellom bevegelser av øyeeplet, blikkretningen og bevegelser i øyelokkene. Øyelokkene følger øyeeplet når blikket går ned eller opp (Stern & Dunham 1990:519). Dette har ikke noe med blunk eller lukke av øyet å gjøre, selv om det i farten kan oppfattes som et blunk. Blikkretningen endres ofte i løpet av et blunk, og når blikkretningen går ned eller opp, påvirker dette også øyelokket og dermed utslaget av bevegelsen i øyelokkene, det vil si blunket (Stern & Dunham 1990:519, 520). Det er med andre ord flere forhold som kan gjøre det vanskelig å oppfatte et blunk.

Periodiske blunk blir som regel ikke bevisst oppfattet verken av sender, den som snakker, eller mottaker (Stern & Dunham 1990:520). Derimot er det rimelig å anta at viljestyrte blunk skal oppfattes fordi de er et signal om interesse, intimitet eller en gjensidig forståelse og nærhet, jf. flørting (Lindseth 2004:51). Likevel er det vanskelig å trekke en entydig grense mellom periodiske og frivillige blunk, både med og uten måleinstrumenter (Stern & Dunham 1990:520). Stern & Dunham (1990) diskuterer vanskeligheten med å bestemme begynnelsen og slutten av et lukke, og dermed også tiden lukket varer. Videre er det usikkert hvorvidt en gitt grenseverdi virkelig setter et reelt skille mellom periodisk blunk og frivillig blunk. Likevel setter Stern & Dunham (1990) en grense på 300 ms (0,3 sekund) (Stern & Dunham 1990:520). De blunkene som varer lengre enn 0,3 sekund, kaller de frivillige blunk, og de blunkene som varer fra 0,3 sekund og mindre, defineres som periodiske blunk. Selve lukket måler de i forhold til dekking av pupillen. Når øyelokket glir ned og dekker pupillen halvt, sier de at lukket begynner, og når øyelokket kommer opp igjen til det halve på pupillen, definerer de det som åpent. Men som de selv sier, er dette noe som kan diskuteres (Stern & Dunham 1990:520).

2.1.2 Periodiske blunk og mental aktivitet

Periodiske blunk er reflekser som skjer uten at man er seg dem bevisst, og de varierer i antall pr. minutt i forhold til hva slags type aktivitet man ellers holder på med. jf. tabell 2:1-1. Blunkefrekvensen, det vil si antall blunk pr. tidsenhet, varierer om man leser, lytter, snakker eller hviler. Antall blunk varierer dessuten i forhold til type parallell mental aktivitet. Det ser ut som om blunkene blir styrt og faller inn i individuelle eller konvensjonaliserte mønstre for blunking (Stern & Dunham 1990:539).

Det er gjort flere studier av blunkfrekvens mens informantene har samtalt med andre, lest, fortalt eller hvilt seg. Funn fra noen slike studier er vist i tabell 2:1-1. Tabellen viser hvordan antall blunk pr. tidsenhet varierer i forhold til parallelle mentale prosesser.

Tabell 2:1-1 Blunk pr. minutt og mental tilstand i talespråk

Mental prosess Referanser	hvile		samtale på talespråk			lesing			gjen- fortelling
	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	
Ponder&Kennedy⁴ (1927)		16			25,4			3,3	
Hall (1945)				18,3	25,5	29,3	2,6	3,3	3,6
Karson et al. (1981)		14,7 15,0			23,1 21,7			12,3	27,4
Karson (1983)		19			25			14	Ca 30
Doughty (2002)		10,3							
Colzato et al. (2009)		14,0							

♀: kvinner, ♂: menn

Tallene varierer, antakelig på grunn av flere variabler i testsituasjonen som for eksempel temperatur, luftfuktighet, partikkeltetthet i svevestøvet i luften, teknisk utstyr, tid på døgnet, hva som blir registrert eller definert som et blunk, og hvordan blunkene ble målt og registrert. Tross store forskjeller i metode viser tabell 2:1-1 et fellestrekk. Frekvensen av periodiske blunk varierer alt etter pågående parallelle kognitive prosesser. Ingen av undersøkelsene vurderer variasjonene knyttet til dialekt eller sosiolekt. Det markante skillet i antall registrerte blunk ved lesing mellom 1945 og 1981 skyldes tekniske nyvinninger. Tabell 2:1-1 viser at når informantene snakker, øker antall blunk pr. minutt sammenliknet med en hvilesituasjon. Stern & Dunham (1990:540, 542) registrer at når talehastigheten øker, blunker både sender og mottaker mindre. Stern & Dunham (1990) tolker dette som økt oppmerksomhet. Sender markerer oppmerksomhet ved redusert blunking, mens mottaker unngår å blunke for ikke å gå glipp av visuell informasjon som kan være viktig for forståelsen av de auditive språklige uttrykkene (Stern & Dunham 1990:540, 542).

Condon & Ogston (1971:163, 172, 173) beskriver hvordan to som snakker sammen, synkroniserer sine kroppsbevegelser, gester og blunk, og at blunkene kommer på forutsigbare steder i teksten.⁵ Blunkene er i begynnelsen av ord, ved slutten av ord eller ved et vendepunkt i intonasjonen i uttalen av et ord (Condon & Ogston 1971:163).

⁴ Referert av Hall (1945:462).

⁵ Condon & Ogston (1971) er et konferanseinnlegg som ble holdt i 1968.

Tabell 2:1-1 støtter antakelsen om at blunk i en tekst på NTS ikke er tilfeldig plassert, men følger et forutsigbart eller konvensjonalisert mønster. Blunkene vil selvfølgelig samtidig ivareta den fysiologiske funksjonen å rense og fukte øyet.

2.1.3 Blikkendring og fysiologi

Øyet, og dermed blikket, beveger seg hele tiden. Disse bevegelsene er en forutsetning for at cellene i øyeeplet som reagerer på lysimpulser, skal fungere. Dersom øyet er fullstendig i ro, blir synet borte etter en tid. Derfor beveger øyet, blikket og eventuelt hodet seg hele tiden og er en del av menneskets reflekser (Argyle & Cook 1976:18). Øyet beveger seg lynkjapt. Bevegelsen kan være vanskelig å oppfatte både for sender og mottaker (Argyle & Cook 1976:16, 17; Stern & Dunham 1990:519). Fysiologisk sett er det fire forskjellige bevegelsessystem som styrer blikket og fokuseringen av blikket. Øyemusklene som utøver disse bevegelsene, er nevrologisk knyttet til forskjellige steder i hjernen (Argyle & Cook 1976:20, Stern & Dunham 1990:514–517). Det er ikke bare ett område i hjernen, men flere som er aktive, når hjernen prosesserer visuell informasjon mens man snakker. For en mer fullstendig fremstilling om øyet, blikket og nevrologiske relasjoner, se for eksempel Argyle & Cook (1976) eller Stern & Dunham (1990).

Studiene rettet mot blunk og blikk er mange, men det er ikke funnet nyere undersøkelser som under tilnærmet like ytre omstendigheter sammenlikner antall blunk pr. tidsenhet med forskjellige pågående mentale prosesser. De eldre undersøkelsene som gjør dette, viser likevel en klar tendens til at det er variasjon i mønsteret for blunking etter variasjon i mental prosess. Dette er vurdert som tilstrekkelig dokumentasjon for å forfølge tanken om at frekvensen av blunk endrer seg også ved samtaler på tegnspråk.

2.1.4 Blunk og blikkendringer, gester som speiles i en samtale

Litteraturen som er presentert i dette kapitlet, beskriver forskjellige typer blunk, og viser at blunk og blikk er nevrologisk knyttet til flere steder i hjernen. Dette gjør at de kan gi uttrykk for blant annet reflekser og viljestyrte handlinger. Blunk og blikkendring brukes forskjellig avhengig av andre samtidig pågående, kognitive prosesser som lesing, lytting, snakking eller hvile. Sender og mottaker har en tendens til å speile hverandres gester og blunking. Forskning har vist hvordan noen av de samme nevronene, speilnevronene, er aktive ved en gitt handling, når man observerer andre som gjør den samme handlingen, selv gir språklig uttrykk for handlingen eller mottar gjennom syn og/eller hørsel muntlige eller skriftlige uttrykk for handlingen (Rizzolatti, Giacomo & Corrado Sinigaglia 2006:124, 125, 144).

Dette styrker grunnen for å undersøke litteraturen om gester, og om gesters relasjon til simultane språklige ytringer først i talespråk, så i tegnspråk.

2.2 Blunk, blikk, nikk og gester

Blunk, blikkendring og nikk blir i flere sammenhenger betraktet som gester. Gester er i denne undersøkelsen forstått som bevisste og ubevisste bevegelser, fortrinnsvis i ansiktet, hodet, armene og overkroppen, som produseres samtidig med eller som del av en pågående kommunikasjonsprosess eller språklig interaksjon (Kendon 1980:207, 2004:1; McNeill 2005:3). Blunk, blikkendring og nikk er ofte sett på som paralingvistiske fenomen. Blant lingvister er vurderingen av gester todelt. Det er de som hevder at gestene ikke er en del av den språklige ytringen, men at gester er utenomspråklige eller paralingvistiske trekk i kommunikasjonen.⁶ Andre lingvister mener at gestene er en del av samtalen i likhet med intonasjon, og kan ha en avgjørende betydning for hvordan ytringer skal forstås. I talespråkkulturer kan gester få relativt fast betydning og brukes på konvensjonaliserte måter (Meier & Quinto-Pozosrmier 2002:168; McNeill 2005:12). I tegnspråk er gestene nærmere den språklige realiseringen (Erlenkamp 2009:62–72). Liddell (1986:243) viser hvordan hodebevegelsen er en del av markeringen av kondisjonalis i amerikansk tegnspråk. Vogt-Svendsen (1990A:40) viser hvordan blikkretning og blikkontakt viser hvem et spørsmål er rettet til i NTS. Stokoe (1960:2) og Sutton-Spence & Woll (1999:92) hevder at nikk kan gi uttrykk for førsteperson. Bergman (1995A:6, 7) antyder at blunk kan være grammatikalisert i STS når hun skriver at dersom blunkene blir borte i en tegnspråktekst, blir den vanskelig å forstå. Hva som er et utenomspråklig eller paralingvistisk og lingvistisk trekk, og hva som er grammatikk, kommer også an på hvordan disse begrepene defineres og hva slags type gester det er snakk om (Erlenkamp 2009:62). McNeill (2005:10) beskriver et kontinuum mellom gester og auditive språk på den ene siden og gester og tegnspråk på den andre etter graden av konvensjonalisering. I tegnspråk tenker han seg at gestene er helt konvensjonalisert. Om dette betyr at bruken av blunk, blikkendring og nikk også er konvensjonalisert og eventuelt er en del av grammatikken, gjenstår å se.

2.2.1 Gester og auditive språk

Gester og auditive språk er nært forbundet. «The binding problem», forbindelsen mellom fysiske erfaringer, mentale konstruksjoner og språklige realiseringer er ikke fullstendig avdekket, men nevrologisk forskning viser at gester og auditive, språklige ytringer er nært

---

⁶ BBC omtaler gester som paralingvistiske trekk på sin undervisningsside: <<http://www.teachingenglish.org.uk/think/knowledge-wiki/paralinguistics>> [20.11.2009]. Gestene fikk mindre betydning i språkforskningen i første del av 1900-tallet, da fokuset ble lagt på auditive fenomen (Kendon 2000:48).

forbundet til de samme kognitive prosessene (Kendon 1967:218; Argyle & Cook 1976:120; Stern & Dunham 1990:540, 542; Fauconnier & Turner 2002:8; McNeill 1992:4, 2005:24–29; Griffin 2004:819; Kraemer & Swerts 2007:397; Kita 2009:145–146).

Gester uttrykker følelser, etablerer sosiale relasjoner og regulerer denne relasjonen hos både mennesker og dyr (Argyle & Cook 1976:1–9, 16; Beattie 2004:19). Også blindfødte og døve spedbarn gestikulerer mens de pludrer på et førspråklig stadium (Woll 1998:59). Blinde voksne gestikulerer i samtale med andre blinde (McNeill 2005:24). Disse observasjonene er forstått som uttrykk for den nær, mental sammenhengen mellom gester og språk (McNeill 2005:24). Gester er viktige for kommunikasjon og språkutvikling i den førspråklige perioden uansett om barnet senere bruker talespråk, tegnspråk eller taktilt tegnspråk (Kendon 1980:208; Woll 1998:59). Den nære sammenhengen mellom tale og gester kommer også til uttrykk i retorikken hvor gester tillegges en pragmatisk funksjon. Gestene skal fremme innlevelsen for bedre å fenge og overbevise mottakeren (Johannesson 1998:188–210; Kendon 2004:17–19; Loehr 2004:12). Selv om det er allmennmenneskelig å gestikulere, varierer formen på gester, og deres kommunikative betydning er kulturelt betinget (Kita 2009:146, 162, 163). Bruken av gester varierer også med hensyn til kjønn og sosial status (Cunningham, Carrico, Helweg-Larsen & Pergram 2004:358).⁷ Hvorfor mennesker gestikulerer når de snakker, vites ikke sikkert. Det har vært foreslått at gestene kan ha en funksjon for mottakers oppmerksomhet, og at gestene skal støtte fortolkningen av det som ellers blir sagt, mens andre hevder at gestene er viktigst for senders egen, mentale prosess frem til ferdig uttrykk, noe som kan forklare hvorfor blinde gestikulerer, og hvorfor folk produsert gester i telefonsamtaler (McNeill 2005:24; Bavelas, Gerwing, Sutton & Prevost 2008:495, 496).

Flere tester viser at gester er en viktig del av kommunikasjonen og meningsdanningen. Når visuelle gester som endringer av øyenbryn, blunk eller blick blir manipulert bort fra videoopptak med talespråk, synker forståelsen av det som blir sagt (Argyle & Cook 1976:82–92; Kraemer & Swerts 2007:405). Resultatene viser at mottaker oppfatter sender bedre når de naturlige gestene er synlige. Gestene har følgelig en viktig funksjon i kommunikasjonen (Kraemer & Swerts 2007:409–411). De har tiltrukket seg forskeres oppmerksomhet, og fra 1960-tallet og frem til i dag har gestlitteraturen økt

---

⁷ Kita (2009) har flere henvisninger til relasjonen gester og kultur.

betraktelig (McNeill 1992:4; Beattie 2004:19, 25; Kendon 2004:76–79; Loehr 2004:kap 2)1.⁸

McNeill (1992:19) diskuterer vesensforskjellen mellom gester og tale. Mange vestlige talespråk er ordnet etter en tidslinje hvor hvert enkelt segment, fonem, morfem, leksem og setning til sammen danner teksten. Dette er også en hierarkisk struktur hvor helheten er satt sammen av mindre, identifiserbare element (McNeill 1992:19). For gestene er dette annerledes.

Gestene oppfattes og forstås som en helhet, derfor sier man at de er globale og syntetiske (McNeill 1992:19, 2005:10). De kan ikke uten videre deles opp i mindre enheter som en kombinasjon med faste formelement som også har en fast betydning. Helheten bestemmer betydningen av den enkelte gesten, og de må forstås i sin sammenheng (McNeill 1992:19, 2005:10). Gestene fremstår som en totalitet, et hele, og formidler sitt innhold hele tiden i motsetning til en språklig ytring hvor morfemene, betydningsdelene, kommer etter hverandre etter en tidsakse og må huskes og legges sammen for at de skal danne mening (McNeill 2005:11). I en kompleks gest er det heller ingen hierarkisk relasjon mellom de forskjellige delene av uttrykket, slik som det er mellom fonem, morfem og setningsledd i en ytring (McNeill 1992:21).

Gester blir kategorisert etter form og funksjon (McNeill 1992:75, 2005:5, 38; Kendon 2004:84–90, 104).⁹ Disse kategoriene kan bidra til en større forståelse av forholdet mellom gester og tegnspråk. De er derfor presentert her. Erlenkamp (2009) bruker Kendons kontinuum, tabell 2:2-1, avsnitt 2.2.2, og diskuterer hvordan dette arter seg for tegnspråk, og viser hvordan forskjellige kategorier av tegn danner mening på forskjellige måter.

2.2.2 Kategorier av gester

Gester kan deles i kategorier etter forskjellige kriterier. McNeill (1992:37, 2005:5) deler gester inn i fire hovedgrupper etter hvordan de relaterer til talen i det han kaller Kendons kontinuum:

1) Gestikulering er den vanligste formen for gester som er tilsynelatende tilfeldige bevegelser mens man snakker (McNeill 2005:5).

2) Taleillustrerende gester, «speech-linked gestures», er gester som nærmest er en del av en ytring idet disse gestene i innhold kopierer noe som også blir sagt (McNeill

---

⁸ Kendon (2004:73–83) gjør en gjennomgang av gestlitteraturen før 2004.

⁹ Deres klassifisering er et gjensidig arbeid utviklet i selvstendige artikler over tid hvor McNeill og Kendon svarer på hverandres arbeid (Kendon 2004:104).

2005:5). Eksemplet McNeill bruker er når man sier: «Sylvester har gått», og samtidig løfter hånden og beveger den frem og ned (McNeill 2005:5).

3) Emblemer er konvensjonaliserte gester slik som tommelen opp/ned eller OK-tegnet (McNeill 2005:5).

4) Pantomime er den siste formen for gester og krever ikke følge av andre språklige ytringer. Pantomime er i seg selv en måte å fortelle en historie på (McNeill 2005:5).

Tegnspråk er ikke gester ifølge McNeill (2005:5), men en konvensjonalisert språkform. Han slår gruppe 1) og 2) sammen og kaller dem generelt for gester. Gester og tegnspråk plasserer han som ytterpunkt på et kontinuum, en glidende overgang, hvor emblemer og pantomime ligger mellom dem (McNeill 2005:5).

Tabell 2:2-1 Kendons kontinuum

Continuum 1: relationship to speech

<u>Gesticulation</u>	→	<u>Emblems</u>	→	<u>Pantomime</u>	→	<u>Sign Language</u>
Obligatory presence of speech		Optional presence of speech		Obligatory absence of speech		The same
McNeill (2005:7)						

Continuum 2: relationship to linguistic properties

<u>Gesticulation</u>	→	<u>Pantomime</u>	→	<u>Emblems</u>	→	<u>Sign Language</u>
Linguistic properties absent		The same		Some linguistic properties present		Linguistic properties present
McNeill (2005:7)						

Continuum 3: relationship to conventions

<u>Gesticulation</u>	→	<u>Pantomime</u>	→	<u>Emblems</u>	→	<u>Sign Language</u>
Not conventionalized		The same		Partly conventionalized		Fully conventionalized
McNeill (2005:10)						

Continuum 4: character of semiosis

<u>Gesticulation</u>	→	<u>Pantomime</u>	→	<u>Emblems</u>	→	<u>Sign Language</u>
Global & synthetic		Global & analytic		Segmented & synthetic		Segmented & analytic
McNeill (2005:10)						

McNeill (1992:76) hevder at gestene som er plassert lengst til venstre i Kendons kontinuum, «gesticulation», har en metanarrativ funksjon i samtalen. Han deler disse gestene i fire undergrupper. I den herværende undersøkelsen er undergruppene gitt bokstaver for ikke å blande dem med hovedgruppen i Kendons kontinuum. Gruppe A synes å tilsvare taleillustrerende gester, hovedgruppe 2, mens gruppe B, C og D synes å tilsvare gestikulering, hovedgruppe 1.

A) Taleillustrerende gester, også kalt ikoniske gester, er illustrasjoner av det som blir sagt, som for eksempel å fortelle at man kastet noe bak seg samtidig som hånden liksom griper noe og kaster det bakover (McNeill 1992:78, 2005:39). Ikoniske gester relaterer til en scene og en handling i en kjent situasjon (McNeill 1992:79). De uttrykker ofte en karakters identitet, og utfyller talen. Tale og gest er ikke redundante, men «co-expressive» (McNeill 2005:39).

B) Metaforiske gester viser til noe abstrakt (McNeill 1992:80, 2005:39). De er todelt med en konkret base som brukes om noe abstrakt (McNeill 1992:80). I analysen av dem må man se på begge forholdene for å skjønne gestene (McNeill 1992:80). Man kan snakke om noe abstrakt og samtidig løfte hånden med håndflaten opp, liksom man holder det man snakker om i hånden som om det abstrakte temaet var en entitet (McNeill 2005:39).

C) Deiktiske gester har i seg en grunnbetydning av å peke på noe. Prototypen er et vanlig pek med pekefingeren rettet mot en gjenstand, mens resten av hånden er knyttet (McNeill 1992:80, 2005:39). Dersom hånden er opptatt, kan man peke ved å bevege eller rette hodet, nesen, albuen, foten, blikket, og i noen kulturer leppene, mot entiteten (McNeill 2005:39). Det er altså mange måter å peke på.

Å peke er noe av det barn lærer tidlig som del av en kommunikasjonsstrategi (McNeill 2005:40). Pek rettes mot noe barnet ser, og en av barnets store oppdagelser er at det peker på noe som ikke er der, men som det leker er der (McNeill 2005:40). Dette kalles «deixis at phantasma» eller abstrakt peking (McNeill 2005:40).

D) Beatgester er korte, kjappe bevegelser, ofte bare et slag med hånden (McNeill 2005:40). Disse gestene brukes for å markere at det som samtidig sies, er nytt eller viktig i diskursen (McNeill 2005:40). Beatgestene understreker og/eller danner en rytme i uttrykket. Derfor markerer de også en tidsdimensjon eller tidsforløp i talen (McNeill 2005:40).

McNeill (2005:41) understreker at disse kategoriene ikke er absolutte. De er ment som en hjelp og som mulige fortolkninger av gester. I tillegg er gestene en del av den sosiale interaksjonen, og de kan også være poetiske element (McNeill 2005: 41, 44).

Gestene i gruppe A har blitt omtalt med forskjellige termer av forskjellige forskere. McNeill (1992:76) har satt termene i en tabell hvor Loehr (2004:31) har føyd til definisjonene. Her er tabellen gjengitt og utvidet med årstallet da studiene ble utgitt, tabell 2:2-2.

Tabell 2:2-2 Gester med metanarrativ funksjon, definisjoner, forfattere og årstall

Gruppe	Efron (1941)	Freedman & Hoffman (1967)	Ekman & Friesen (1969)	McNeill (1992)	Loehr (2004)
A	Physiographics Kinetographics	Literal- Reproductive	Pictographic Kinetographs	Iconics	Portray concrete idea
B	Ideographic	Literal- Concretization	Ideographs	Metaphorics	Portray abstract Idea
C	Deictics		Deictics	Deictics	Pointing
D	Batons	Punctating	Batons	Beats	Rhythmic movement

Erlenkamp (2009) problematiserer McNeills (2005) vurdering av ikoniske gester, språk og tegn i tegnspråk i tabell 2:2-1. McNeill (2005:6) har et eksempel om en mann som imaginært bøyer eiketreet til side mens han forteller om en slik handling. Dette eksemplet er i en tegnspråkkontekst en eksakt beskrivelse av et tegn med aktiv ikonisitet (Erlenkamp 2009:65).¹⁰ Ifølge kontinuum 1, 2 og 3 er dette eksemplet i en tegnspråkkontekst et tegn, og ikke en gest. I kontinuum 4 vil uttrykket derimot være en gest fordi i kontinuum 1 defineres gester i talespråk som bevegelser utført simultant med talen. I tegnspråk hvor tale og gester uttrykkes ved de samme artikulatorene, kan man ikke bruke denne distinksjonen (Erlenkamp 2009:63, 69). I kontinuum 2 vurderes gester i forhold til «linguistic properties», lingvistiske egenskaper. Erlenkamp (2009) viser hvordan eksemplet med mannen og eiketreet kan settes inn i en syntaktisk sammenheng og modifiseres, altså ha lingvistiske egenskaper og dermed ikke lenger være en gest i en tegnspråkkontekst, slik McNeill (2005) definerer det (Erlenkamp 2009:65). Men eksemplet er heller ikke et leksikalisert tegn, det er et tegn med aktiv ikonisitet som får sin mening blant annet av konteksten det står i (Erlenkamp 2009:24), jf. definisjonen i avsnittene 2.6.3. I kontinuum 4 blir eksemplet med mannen og eiketreet både globalt og syntetisk, altså en gest (Erlenkamp 2009:69).

Erlenkamp (2009:70, 71) avslutter med det som ble sagt innledningsvis, at det hele dreier seg om hvordan man definerer gester og språk, og at utfordringen med å trekke en

¹⁰ Artikkelen «Gestures verbs» av Erlenkamp er utgitt i det elektroniske tidsskriftet CogniTextes i 2009. Henvisingene etter kolon refererer til paragrafnummereringen i artikkelens venstre marg, ikke sidetall.

grense mellom gester og tegn kan ha med forskjellige typer mentale prosesser å gjøre, jf. avsnitt 2.6.3.

Det som er verd å legge merke til hos McNeill (2005) er skillet mellom henholdsvis deiktiske pek og pek mot abstrakte objekt, og beatgestene som er mindre og kjappere gester med hånden. Nikk og blikkendring kan være to forskjellige måter å peke på i NTS, men de kan også tenkes å fungere i likhet med blunk som beatgester for å markere for eksempel ny informasjon. En slik tanke kan finne støtte hos for eksempel Kraemer & Swerts (2007:398, 404), som fremhever at det ikke bare er hånden som kan angi beatgester, men også for eksempel øyenbryn, mimikk og nikk. De understreker at bevegelsen *opp–ned* eller *ned–opp* i øyelokket, kan utnyttes metaforisk, for eksempel i forbindelse med sang for å nå høye og lave toner (Kraemer & Swerts 2007:398). Dermed knytter de an til et *opp–ned*-konsept som Lakoff & Johnson (2003) har tydeliggjort, og som er beskrevet i avsnitt 2.5.1. Nikk kan også ha denne *opp–ned*-bevegelsen i seg og kan vise seg å passe inn i det samme mønsteret.

Inndeling av gester hos McNeill (1992, 2005) er nyttig for å klargjøre relasjonen som blunk, blikkendring og nikk har til andre gester. De kan være deler av ikoniske og metaforiske gester, og de kan ha en mer selvstendig funksjon som deiktiske pek og pek mot abstrakte gjenstander, og de kan være beatgester. McNeill (2005) har gitt en tolkning av beatgestenes funksjon relatert til den mentale prosesseringen av språk. Han bruker begrepet «growth point», vekstpunkt, om det stedet han tenker seg at gester og språk skiller lag og signaliserer mening på forskjellige måter overfor mottaker (McNeill 1992: 128, 2005:82). Dette blir nærmere diskutert i neste avsnitt.

2.2.3 Relasjonen mellom gester, intonasjon og talespråklige ytringer

Flere forskere, deriblant Kendon (1980) og McNeill (2005), ser på beatgestene som et uttrykk for mental aktivitet på et slags idénivå, og som en hjelp og støtte for prosessen frem til realisert tale. Kendon (1980:208) og Woll (1998:59) fremhever den nære sammenhengen mellom babling, gester og språkutvikling. Dette synes å ligge til grunn for tanken om at det som skjer i hjernen før ytringen, kan ta form som en språklig ytring og/eller en gest.¹¹

---

¹¹ Observasjon av sovende mennesker, også dyr, og deres eventuelle klynk og bevegelser er tolket som responser i forhold til drømmer, altså mentale prosesseringer av bilder og lyd som ikke samtidig er realisert i den ytre faktiske verden, men i individets indre, mentale verden.

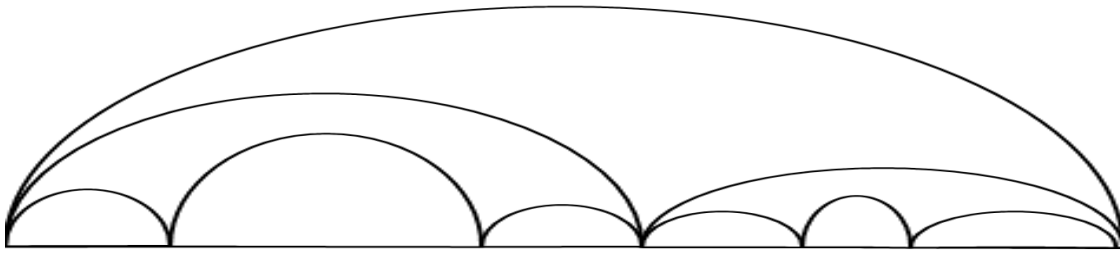
Kendon (1980) har studert relasjonen gester, intonasjon og språklige ytringer og finner at de tre følger hverandre ad. Gester og intonasjon markerer mindre semantiske enheter i en større ytring (Kendon 1980:216). Kendon (1967) bruker begrepet *frase* om den minste meningsfulle enheten i en ytring som er grammatisk fullstendig. Fraser er enheter, små pakker med budskap som er viktige for mottaker for å skjønne hva som henger sammen i teksten, og som danner struktur i ytringen og dermed støtter meningsdanningen hos mottaker (Kendon 1967:41). Bak en grammatisk realisert frase eller enhet ligger det «idea units», idéenheter (Kendon 1980:216). Idéenheten realiseres på tre måter: 1) som en grammatisk enhet, selve ordene, 2) som en vokal intonasjonsenhet og 3) som en gestuell enhet. Dette danner til sammen uttrykket (Kendon 1967:218). Idéenheten skapes av den mentale prosessen som går forutfor og initierer disse tre forskjellige realiseringene av enheten (Kendon 1980:216, 218). Gester og intonasjon varsler og går forut for den språklige realiseringen som krever noe mer tid. Gester og intonasjon kan strekke seg over den språklige realiseringen og avslutte den (Kendon 1980:224). Det gestuelle uttrykket kan realiseres på flere måter og struktureres i flere faser, en startfase hvor kroppsdelen, gestikulatoren, føres til sin startposisjon, en gjennomføringsfase, selve artikuleringen av gesten, og så en slutfase hvor gestikulatoren føres tilbake til det stedet hvor den startet fra eller til et annet sted (Kendon 1980:212). Dette danner til sammen en gestfrase, G-frase (Kendon 1980:212).

Kendon (1980) referer til Birdwhistell (1970) som hevder at pitch, tonegang, og gester følger hverandre ad i et *opp–ned*-mønster. Det vil si at tonen og gesten, både de små og de store, beveger seg parallelt opp eller ned (Birdwhistell 1970 i Kendon 1980:221).¹² Slik som intonasjonen kan være lagdelt, kan også gesten omfatte små og større gester som produseres simultant i kortere og lengre strekk (Kendon 1972:204). Intonasjonsfrasen og G-frasen forstått som lagdelte hierarkier er illustrert i figur 1. De tre lagene med buer refererer til forskjellige gester, eller intonasjonsmønstre som er utført simultant med hverandre og ordene i ytringen.

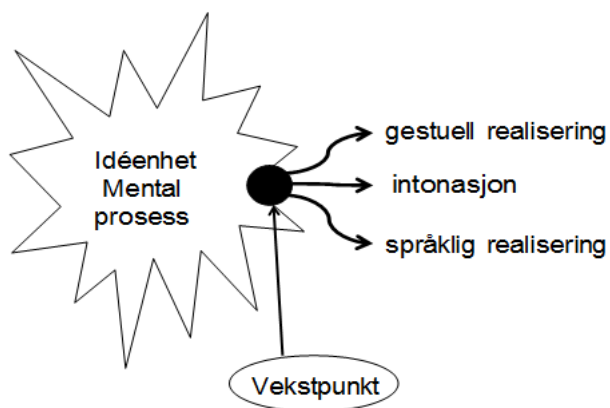
¹² Birdwhistell var en ledende gestforsker i generasjonen før Kendon og McNeill.

Figur 1. Kendons hierarki av gester som frasemarkører¹³

McNeill (1992:128, 2005:82) har utviklet Kendons idéenhet, som han kaller *vekstpunkt*. Vekstpunktet er ifølge McNeill (2005:82, 83) et psykologisk sted hvor en ny enhet begynner for så å ikles gester, intonasjon og den aktuelle språkdrakten. En illustrasjon av relasjonen mellom idéenheter og vekstpunkt på grunnlag av Kendon (1980) og McNeill (2005) er vist i figur 2.

Figur 2. Idéenhet og vekstpunkt

Stjernen i figur 2 illustrerer den mentale prosessen som går forut for den språklige og gestuelle ytringen. Det sorte punktet illustrer vekstpunktet hvorfra hver realisering skjer parallelt etter forskjellige baner. De tre realisering kan ha forskjellige tidslengder. Tidsaspektet fra den mentale prosessen starter til den ytre realiseringen begynner, kan være minimal.

McNeill (1992:219–232, 2005:85) knytter an til Vygotsky (1986:219, 249) og forestillingen om at den minste mentale enheten av mening har en viss ustabilitet i seg, noe som gjør at den binder seg til andre enheter og slik kan danne nye enheter, nye tanker, idéer og nye ytringer. Her kan man ane fellestrekk med det Lakoff & Johnson (2003) og senere kognitiv lingvistikk utvikler av teorier om mentale skjemaer, gestalter og strukturer som kan interagere med hverandre på forskjellige vis, jf. delkapittel 2.5 og 2.6.

¹³ Figuren er laget på grunnlag av Kendons tekster (Kendon 1972:204).

Krahmer & Swerts (2007) har undersøkt sammenhengen mellom håndbevegelser, nikk og bevegelser av ett eller begge øyebryn og deres relasjon til tale. De har sett på dette som en del av både senders produksjon og mottakers persepsjon, da det ikke er sikkert at alt det sender gjør, oppfattes av mottaker (Krahmer & Swerts 2007:398). De har videre sett på sammenhengen mellom gester og stemmebruk som Kendon (1972) også var inne på. Det er observert en sammenheng mellom stemmens og øyebrynenes bevegelser *opp* og *ned*. Stiger stemmen i tonehøyde, går gjerne øyebrynene opp.¹⁴ Synker stemmen, går gjerne brynene ned. Denne *opp–ned*-relasjonen som er funnet mellom stemme og bryn, gjelder gester generelt, ikke bare brynene (Krahmer & Swerts 2007:398). Krahmer & Swerts (2007) viser at det er individuelle variasjoner når det gjelder bruk av gester og hvordan de oppfattes. Likevel mener de det er mulig å beskrive noen hovedtrekk ved forbindelsen mellom språk og gester. De finner for eksempel at et ord som følges av en gest, blir lenger, uttales med større styrke og skiller seg fra de andre ordene i ytringen, og man vet at mottaker registrerer disse endringene (Krahmer & Swerts 2007:408). Markering med hånden fungerer sterkere enn markering med bryn (Krahmer & Swerts 2007:408). Det viser seg at mottaker oppfatter den akustiske endringen bedre når mottaker ser sender, enn når mottaker bare hører sender (Krahmer & Swerts 2007:409–411). Gestene ser ut til å markere noe som er nytt eller viktig for diskursen (Krahmer & Swerts 2007:397, 409).

2.2.4 Gester, predikasjoner og proposisjoner

Innen gestforskningen tenker man seg at det er forskjellige typer fraser, de større intonasjonsfrasene og de mindre mellomfrasene, jf. avsnitt 2.2.5. Litteraturen som det er referert til så langt, bruker ikke uttrykket *proposisjon*. Det kan synes som om en proposisjon slik uttrykket er brukt i lingvistisk litteratur, refererer til innholdet i noe som kan minne om en setning i tradisjonell forstand, det vil si med et realisert subjekt og predikat og slik sett danner en *predikasjon* (Faarlund, Lie & Vannebo 1997:1155; Saeed 2007:14). Det ser ut som om Kendon (1980) og McNeill (2005) har en tanke om at det finnes udelelige idéenheter, som av og til må realiseres med flere ord, eventuelt hele fortellinger. Men selv om en form, som uttrykker en idé eller begrep kan deles, kan den også være unik som enhet. Det virker som om tanken er at det finnes mentale forestillinger som ligger på et kontinuum mellom små, enkle enheter tilsvarende et leksem på den ene siden, og komplekse ytringsstrukturer som hele avsnitt og en hel tekst på den andre siden. Blunk, blikkendring, nikk og andre gester kan være med å markere disse grensene eller

---

¹⁴ Pitch, det vil si tonegang, har en frekvens, en svingning, som måles i Hertz (Ladefoged 2001:6).

enhetene. Johnstone (2002:78) henviser til van Dijk (1980, 1982) når det gjelder denne tanken. Kendon (1972:205) hevder at jo flere enheter i forskjellige lag som er knyttet til ytringens eller tekstens lengde, jo større og flere gester blir tatt i bruk. Dette kan observeres hos mottaker som en synkronisering eller speiling av sender, men også som en refleks av mottakers egen, kognitive prosessering ettersom teksten, idéenhetene, utfolder seg hos mottaker (Kendon 1970:123, 124).

Goodwin (2002) studerer gester i dialoger hvor gjenstander også er en del av diskursen. Gestene ser da ut til å ha en betydning med hensyn til den tidsmessige og sekvensielle organiseringen av interaksjonen (Goodwin 2002:1). Det er mulig at gester som blunk og nikk også markerer tid eller tidsforløp i tegnspråktekster, en antakelse som analysen i avsnitt 6.3.8 bekrefter.

Litteraturen som det hittil er referert til i avhandlingen, gir mulighet for et stort sett med grenser, og dermed mange muligheter for hvilke semantiske enheter og grenser blunk, blikkending og nikk kan danne og binde sammen. Dette kan forklare hvorfor tegnspråkforskningen så langt beskrivelse blunk, blikkending og nikk som grensemarkører uten å snevre inn hva slags typer grenser det dreier seg om. De er mange og varierte.

2.2.5 Blunk, en rytmisk gest i talespråk

Loehr (2004:163, 166, 175) ser på sammenhengen mellom gester, intonasjon og verbale ytringer, og mener at blunk først og fremst varsler en rytmisk puls, «speech-gesture production pulse». Denne rytmen oppstår fordi den fremtredende stavelsen i noen ord blir markert rytmisk ved hjelp av blunk (Loehr 2004:162). Han hevder at lukket av øyelokket kommer umiddelbart før den rytmiske pulsen, slik at åpningen skjer på den fremtredende stavelsen og danner selve pulsen (Loehr 2004:155). Loehr (2004) mener at den påståtte sammenhengen mellom intonasjon og gest i en parallell *opp–ned*-bevegelse, ikke stemmer. Han viser at gester og intonasjon kan vise til mindre enheter enn intonasjonsfraser og gestfraser, jf. avsnitt 2.2.3. De mindre frasene er gestuelt og språklig realisert som mellomfraser (Loehr 2004:166). Mellomfrasene er definert av frasetonen som markerer grensen før og etter mellomfrasen (Pierrehumbert & Hirschberg 1990:277; Loehr 2004:57).

Loehr (2004) mener som Kendon (1972) og McNeill (1992, 2005) at både gester, som for eksempel blunk og intonasjon er uttrykk i to forskjellige modaliteter som begge refererer til den samme kognitive prosessen, jf. avsnitt 2.2.3. Gesten og intonasjonen starter umiddelbart før ordet eller uttrykket som de markerer, starter, og har et maksimalt

utslag ved uttrykkets mest fremtredende stavelse (Loehr 2004:163, 169). Gest og intonasjon er ikke biprodukt av det sagte, men har som funksjon å varsle og dermed fremheve (den nye) ideen som følger umiddelbart. Loehr (2004:175, 176) vurderer gester og intonasjon som pragmatiske verktøy relatert til «timing», struktur og mening, og som en viktig del av kommunikasjonen.

Loehr (2004:158) registrerer at mottaker blunker på de samme, forventede stedene relatert til språkproduksjonen som sender. Et liknende fenomen beskriver Baker & Padden (1978) blant døve. Mottaker blunker umiddelbart før sender på forventede steder i teksten (Baker & Padden 1978:41). Det ser ut som om gester og blunk i en samtale kan være del av en speilingsprosess, noe som er interessant i forhold til forhandlingen om en felles tekst, et felles forståelsesunivers og en felles erfaring (Georgakopoulou 2006:91), jf. avsnitt 7.2.3.

2.2.6 Blikk, en pekegest

Evnen til å orientere seg etter visuelle stimuli er observert hos barn så tidlig som én time etter fødsel, og ti timer etter fødsel begynner barn å fokusere blikket (Argyle & Cook 1976:9; Stern & Dunham 1990:544). Blikkretningen indikerer hva et menneske ser på, men det å følge et annet individs blikkretning ser ut til å være en lært handling. Forskning viser at 50–70 % av tiden foreldre bruker i samhandling med barn mellom fem og femten måneder, går med til denne læringen ved å si navnet på den gjenstanden som blikket eller et pek er rettet mot (Tetzchner 2001:307, 315, 316). Dette er sett på som en viktig del av den grunnleggende språktilegnelsen (Tetzchner 2001:315).

Blikkontakt med et annet menneske er viktig for å etablere en gjensidig relasjon og for å starte eller fortsette en samhandling (Kendon 1967:23). Samtidig er det konvensjoner for reguleringen av gjensidig blikkontakt med andre mennesker. I noen kulturer regnes det som uhøflig å se på hverandre, spesielt for voksne av motsatt kjønn (Argyle & Cook 1976:29).¹⁵ Lengden på den gjensidige blikkontakten er kulturelt betinget og varierer. På tross av forskjellene er det likevel noen fellestrekk. Å holde blikkontakten for kort er oppfattet som uhøflig, frekt og som mangel på interesse, mens å holde for lenge kan også oppfattes som uhøflig, frekt, provoserende eller truende (Argyle & Cook 1976:29, 84, 85;

---

¹⁵ To tegnspråkstudenter fra Nord-Norge fortalte at det i deres kultur var meget uhøflig av en mann å søke blikkontakt med en gift kvinne, og at det var det frekkeste de visste når andre menn enn ektemannen deres søkte blikkontakt med dem. Dette nevnte de begge var en utfordring i forhold til å lære tegnspråk, hvor mottaker hele tiden må se på sender for å få med seg det som blir sagt.

Stern & Dunham 1990:544).¹⁶ Samtidig er det å se på en annens ansikt også et vanlig uttrykk for å gi tilkjenne at man liker vedkommende (Argyle & Cook 1976:61).

Det er vanskelig å bestemme en annens blikkretning eksakt. Forsøk viser at mennesker opplever å bli sett på selv om betrakterens blick ikke er festet i ansiktet, men i nærheten av ansiktet (Argyle & Cook 1976:43, 44). Her har avstanden mellom betrakter og den betraktede noe å si (Argyle & Cook 1976:47). Undersøkelser viser at når man observerer et ansikt, skifter gjerne observatøren blikkretningen mellom flere steder i det observerte ansiktet, hovedsakelig øyne og munn. Skifte av fokus skjer ca. hvert 0,33 sekund (Argyle & Cook 1976:46). Argyle & Cook (1976:56) mener dette gjør det vanskelig å bruke termen «eye-contact». De finner uttrykket «mutual gaze», gjensidig blick, mer passende. I denne fremstillingen brukes blickkontakt fordi dette er et etablert uttrykk i tegnspråkforskningen, og fordi mottaker opplever det som blickkontakt, selv om det strengt tatt ikke er det.

Blicket brukes på én måte ved observasjon uten simultan taleproduksjon og på en annen måte når det er med simultan taleproduksjon, og bruken varierer med alder og kjønn (Argyle & Cook 1976:18, 19). Kvinner ser mer på sin samtalepartner enn det menn gjør (Kendon 1967:54). Undersøkelser viser at denne forskjellen kan være merkbar fra et barn er seks måneder gamle, og den endres ikke med alderen. Dette har vært tolket som at kvinner har en større evne eller større sans for nærhet enn menn (Argyle & Cook 1976:147). Det er ikke funnet forskning som viser eller sannsynliggjør en genetisk betingelse for dette. Årsaken til variasjon i blickbruken relatert til kjønn, fremstår derfor foreløpig som en ren antakelse.

Det er beskrevet tre funksjoner som blicket kan ha i dialoger. Blicket kan gi signaler om følelser og sosiale relasjoner, motta informasjon og brukes for å kontrollere og synkronisere talen (Argyle & Cook 1976:114). Blickendring brukt som del av turtakingssystemet, vil det ikke bli fokusert på i denne fremstillingen. Her er det blickendring som del av tekstproduksjon som er vektlagt. Det er gjort flere undersøkelser av blickendringer sett i forhold til den verbale produksjonen. Resultatene er ikke entydige.

Blickkontakt med mottaker

I begynnelsen av ytringene har sender ca. 30–45 % blickkontakt med mottaker, og ved slutten av ytringene er det 50 % blickkontakt. Det kan være blickkontakt underveis i

---

¹⁶Argyle & Cook (1976) og Stern & Dunham (1990) har gjort egne studier, men refererer ofte til andre når det gjelder kulturelle variasjoner.

ytringen, samt blunk og nikk ved grenser for fraser og større enheter i ytringene (Kendon 1967:26; Argyle & Cook 1976:116, 118; Loehr 2004:155).

Kendon (1967) knytter blikkbruken til markeringen av fraser og frasegrenser. Han mener at når sender nærmer seg slutten av en frase, oppretter sender blikkontakt med mottaker, men bryter denne igjen når den neste frasen starter (Kendon 1967:40–42).¹⁷ Blikkontakt opprettes for å se at informasjonen kommer vel frem, og for å motta en responsmarkering fra mottaker (Kendon 1967:35, 56). Frasen kan ha en kortere eller lengre realisering, og er definert som en «complete grammatical unit», en fullført grammatisk enhet (Kendon 1967:39). Hva slags enhet dette er, blir ikke klart definert. Kendon skal imidlertid ha sagt til Beattie at en frase for eksempel kan være en hel tur i en dialog (Beattie 1981:317 note 1; jf. Lindström 2008:127), jf. avsnitt 2.2.4.

Når talehastigheten øker, øker også mengden av blikkontakt med mottaker til 73 % av taletiden (Kendon 1967:38; Argyle & Cook 1976:119). Kendon (1967:53) tolker dette dit hen at den raske talen hindrer blikket i å endre seg. Det fungerer som et signal om at mottaker må være årvåken for ikke å gå glipp av informasjon. Den som prøver å overbevise, ser mer på mottakeren enn den som lyver for mottaker (Mehrabian (1972) i Argyle & Cook 1976:120). Med økt blikkontakt øker også tempoet i talen, det vil si antall stavelser pr. tidsenhet (Kendon 1967:38). Blikkontakten øker ved latter, overraskelser, glede og interesse (Kendon 1967:46). Når sender lykkes, trekker sender så å si mottakeren inn i fortellingen ved hjelp av blikkontakt (Kendon 1967:53). Begrunnelsen for at blikkontakt er uttrykk for gjensidig engasjement og derfor kan brukes for å dra mottaker med inn i tekstens univers, er blant annet studier av forelskede par som ser mer på hverandre når de etablerer relasjonen, enn det man vanligvis gjør ellers (Rubin (1970) i Argyle, Ingham, Alkema & McCallin 1981:284, 285). Blikkontakt øker den emosjonelle intensiteten mellom samtalepartnere, og kan derfor være med å gi intensitet, oppmerksomhet eller trykk til en simultant utført ytring (Kendon 1967:58).¹⁸ Det å se, nikke og smile mot mottaker, forstår Adams & Hoffman (1960) som måter å lage forsterkninger på (Adams & Hoffman (1960) i Argyle & Cook 1976:120).

---

¹⁷ Scheflen (1964:320, 321) hevder det samme for blunk og hodebevegelser. Loehr (2004:155) tolker det som nikk og blunk kanskje på grunnlag av illustrasjonene hos Scheflen (1964).

¹⁸ Kendon (1970) skal være mer eksplisitt på dette enn Kendon (1967). Det har vært lett etter referansen, men den er ikke funnet.

Brutt blikkontakt med mottaker

Det er uklart hvorfor sender ser bort. En antakelse er at sender ser bort for å minke den inngående informasjonsstrømmen for å konsentrere seg om sin egen taleproduksjon (Kendon 1967:34; Argyle & Cook 1976:115). Fordi blikkontakt kan føre til turskifte, kan sender la være å se på mottaker for å holde på ordet eller turen (Kendon 1967:42; Argyle & Cook 1976:116). En tredje forklaring er at sender vil bryte eller dempe oppmerksomheten som kan ligge i blikkontakten, enten den er positiv eller negativ (Kendon 1967:52).

Når man nøler og eventuelt snakker langsommere, blir det mindre blikkontakt, ned til 20 % av taletiden (Kendon 1967:38, 40). Blikkontakten minker ved kognitivt vanskelige tema, trolig som en følge av konsentrasjonen og av ønsket om ikke å bli forstyrret (Argyle & Cook 1976:122). Dessuten kan blikket fungerer som et pek. «Looking can act in much the same way as pointing with the finger, since others can perceive the line of regard quite accurately» (Argyle & Cook 1976:120). Blikket kan altså ha en utpekende funksjon og være en variant av å peke med hånden eller pekefingeren (Kita 2009:148; Griffin 2004:819). Blikkpek gir *trykk* i form av økt oppmerksomhet om det blikket refererer til. Når et menneske ser på et bilde og samtidig forteller hva det ser, ligger talen hos hørende ca. 1 sekund etter blikket (Griffin & Bock 2000:276, 279; Griffin 2004:814). Det vil si at blikket treffer referenten på bildet ca. 1 sekund før informanten uttaler ordet for referenten, og blikket flyttes til neste referent 100 til 300 ms (0,1–0,3 sekund) før talen starter (Griffin 2004:817). Griffin (2004:814) tolker dette som at blikk og blikkending reflekterer kognitive prosesser som blant annet den mentale fremkallingen av et ord, «the word preparation». Dette kan forklare et fenomen observert i NTS, hvor blikk- og hodebevegelsene av og til ligger noe før bevegelsene i hendene, jf. avsnitt 4.2.2. Det kan henge sammen med visualisering av det som skal fortelles, slik at blikk og pek rettes mot fantasireferenter, det McNeill (2005:40) kaller «deixis at phantasma», abstrakt peking eller det Erlenkamp (2011B:91) kaller aktivering av virtuelle objekt.

Studiene av blikk sier ikke alltid hvor i teksten blikkontakten forekommer (Beattie 1981:297). Ingen har sett på de psykologiske sidene som kan komme til uttrykk ved blikk og heller ikke deres del av en taleplanlegging (Beattie 1981:297). Beattie (1981:297, 317) poengterer den store individuelle variasjonen av blikkbruk dokumentert i andres og deres egne studier. Altså bør man være oppmerksom på variasjon i mønsteret når dette skal studeres i NTS. Variasjonen kan for eksempel reflektere at de mentale skjemaene og idéenhetene ikke er universelle, men at de er individuelt betingete størrelser, slik kognitiv lingvistikk foreslår, jf. delkapittel 2.5. Variasjonen kan også være kulturelt betinget. Etter

denne gjennomgangen kan man sammenfatte informasjonen i tråd med Argyle & Cook (1976:121).

Blikket er sammen med tale brukt av sender for å:

- 1) signalisere pauser
- 2) fremheve ord eller fraser
- 3) peke på ting eller personer
- 4) motta tilbakemelding fra mottaker

(forfatterens oversettelse F.O)

Det er interessant å se hvor tett sammenheng det er mellom blunk, blikkending (og nikk, jf. avsnitt 2.2.7), og hvordan det synes som om de tre komponentene kan opptre som et slags varselsignal om at det i taleproduksjonen kommer noe viktig, noe nytt eller noe som er vanskelig å formulere og eventuelt utfordrende å forstå. Det er kanskje ikke rart siden blunk og blikk er fenomen ved det samme organet, selve øyet. Begge har grunnleggende fysiologiske funksjoner, og styres blant annet av reflekser, men også av kognitive prosesser.

2.2.7 Nikk, en bekreftende gest

Forskere har beskrevet forskjellige typer nikk, og noen av disse teoriene om nikk blir presentert i dette avsnittet. Et spørsmål er om nikk slutter seg til de samme mønstrene som blunk og blikkending gjør, eller om nikk har en annen, selvstendig funksjon.

Nikk har ingen grunnleggende fysiologisk funksjon, og er derfor styrt og motivert av andre forhold. Noen forskere vurderer nikk som nært forbundet og som et ekko av håndbevegelser, blunk og blikkendinger (Cunningham *et al.* 2004:358; Kraemer & Swerts 2007:398, 402; Kita 2009:159). Kraemer & Swerts (2007:402, 404) gjør dette tydeligere idet de hevder at håndbevegelser, mimikk og nikk er tre forskjellige komponenter, men med samme effekt og funksjon. Selv om den herværende undersøkelsen ikke er opptatt av responsmarkører, er det likevel verd å merke seg noen funn knyttet til nikk i denne funksjonen. Det er mulig at noe av det som er knyttet til nikk som responsmarkør, også er knyttet til nikk som del av teksten eller som diskursmarkør, jf. (Kendon 1970:123) og punktet over om blunk, der tanken at mottakers respons er en refleks av mottakers idéenheter og en speiling av senders gester, er presentert, jf. avsnitt 2.2.5.

Morris (2002:211–214) mener nikk er en miniutgave av et bukk, og knytter bevegelsen *ned–opp* til nikket, den reduserte formen for kneling, som igjen er et mindre uttrykk for det å legge seg på bakken med ansiktet ned, slik man gjør når man er beseiret

av fienden.¹⁹ Morris (2002:97) sier at nikk ser ut til å være et universelt uttrykk for tilslutning, bekreftelse eller underordning, altså en måte å si *ja* på. Morris (2002) beskriver fem forskjellige typer *ja* (Morris 2002:98):

1)	Oppmerksomhetsnikk:	«ja, jeg lytter fremdeles»
2)	Oppmuntringsnikk:	«ja, så fascinerende»
3)	Forståelsesnikk:	«ja, jeg forstår deg»
4)	Enighetsnikk:	«ja, jeg er enig med deg»
5)	Bekreftelsesnikk:	«ja det er riktig/sant»

(F.O)

De fem punktene er en forståelse av nikk som responsmarkør. Om det er Morris (2002) som blir sitert eller om dette regnes som et allment kjent forhold, vites ikke, men flere forskere (også relatert til tegnspråk) innenfor den vestlige kulturkretsen hevder det samme, at nikk først og fremst uttrykker tilslutning (Liddell 1977:202–205; Vogt-Svendsen 1990A:141; Sutton-Spence & Woll 1999:92; Cunningham *et al.* 2004:358; Kita 2009:159).

Morris (2002:212) ser nikk hos sender som et alternativ til eller variant av det å føre overkroppen frem mens man snakker, og nevner uttrykket «å bukke og skrape» i den forbindelsen. Bevegelsen *frem* vurderer han som en intimitets-konstruksjon fra senders side for å gjøre mottaker velvillig innstilt i forhold til det kommunikasjonsprosjektet som sender er i ferd med å realisere (Morris 2002:212). Nikk har i seg et element av å behage, «pleasing» (Morris 2002:212). Argyle & Cook (1976:62) hevder at nikk og smil også kan bety at man rett og slett liker den man snakker med. Knapp & Hall (2006) gjennomgår av store del av litteraturen om nonverbal kommunikasjon og kroppsspråk. De ser på nikk som en bekreftende nærhetsstrategi med omfavnelsen, en real, god klem, som det maksimale uttrykket, og som ofte kan observeres når folk møtes, tar farvel eller er i situasjoner preget av sterke følelser som for eksempel ved idrettsprestasjoner, gjensidig begeistring eller forsoning (Knapp & Hall 2006:45, 271, 281, 424). Kita (2009:159) omtaler nikk som uttrykk for samarbeid og gjensidighet.

Kita (2009:159) ser på nikk i en japansk kontekst og mener det er uttrykk for sosial nærhet og samarbeid. Japanere nikker oftere til hverandre under en samtale enn for eksempel amerikanere gjør, noe Kita (2009:159) mener fremmer samarbeidet og nærheten til samtaledeltakerne. Han hevder at nikkene kommer på forutsigbare steder i teksten, og at de like godt kan produseres av mottaker som av sender (Kita 2009:159). De kan komme

---

¹⁹ Morris (2002) er en populærvitenskaplig fremstilling første gang utgitt i 1977, og blir kalt blant annet «Kroppsspråkets Bibel», og er sitert i vitenskaplige arbeider som for eksempel Cunningham *et al.* (2004).

ved større og mindre grenser i taleproduksjonen (Kita 2009:159). De nikkene som forekommer ved mindre grenser, kaller han «proposition-internal nods» (Kita 2009:159).

I avsnitt 2.2.6 ble det referert at nikk i noen sammenhenger er forstått som pek på lik linje med blikkretning og manuelle pek. Nikk og blick i samme retning synes å være et forsterket uttrykk for oppmerksomhet. Rettet mot mottaker kan det uttrykke noe i retning av: «ja, jeg har min oppmerksomhet rettet mot deg», «jeg ser deg», «jeg liker deg», «jeg lytter», «du kan (fortsette) å snakke».

Skulle man søke etter andre grunnleggende erfaringer med bevegelsen *ned-opp* som er i et nikk og et blunk og som kan gjøre dem anvendelige som pausesignal eller grensemarkører, kunne det være nærlignende å se på nikk som en reminisens av den grunnleggende, individuelle og allmenne handlingen og erfaringen det er å legge seg ned for å sove, for senere å stå opp. Om man bare sovner i en stol, faller hodet ned på brystet og løftes når man våkner. Et fellestrekk er bevegelsen *ned-opp/opp-ned*. En annen erfaring med å bøye hodet er når man skal gå inn i hus gjennom lave dører. Dette er vanlig i gamle hus. Erfaringen med å sovne eller å gå inn gjennom noe som lavt, er ikke funnet diskutert i litteraturen.

Det er heller ikke funnet diskutert hvorvidt hodebevegelsen opp kan knyttes til statusmarkering. Hodebevegelsen opp kan være en måte å gjøre seg større på for å uttrykke kraft, styrke og dominans, og eventuelt for å skremme andre. Et løftet hode kan bli omtalt som å «sette haken i været» eller «kneise med nakken», og kan uttrykke forakt eller arroganse, og slik være en statusmarkør (Kendon 2004:31).

2.2.8 Fellestrekk ved blunk, blick og nikk i talespråk

Gjennomgangen av forskning rettet mot blunk, blickendring og nikk som del av fysiologi og gester, viser at blunk, blickendring og nikk i talespråklig kommunikasjon er tre forskjellige parametere som samtidig er nært forbundet. Blunk, blickendring og nikk har dels like og dels forskjellige funksjoner. Sender kan bruke dem som grensemarkører for enheter på forskjellige nivå i talen. De kan binde sammen elementene som de omslutter, og de kan fremheve det som simultant ytres sammen med dem. Blickendring og nikk kan fungere som pek mot deiktiske gjenstander eller fantasiobjekt. Slik kan blunk, blick og nikk være del av referansesystemet i en muntlig tekst.

Når sender bruker blunk, blickendring og nikk for å fremheve eller bekrefte noe overfor mottaker, synes det som om disse signalene erstatter verbale bekreftelser,

stadfestelser og forsterkninger som ellers kan være uttrykt som: «ja», «ikke sant», «du skjønner», «du vet» og liknende, jf. avsnitt 2.4.8.

Et annen viktig funn er at beatgester i talespråk kan markere kognitive enheter som grammatisk fraser, syntaktiske strukturer og hele tekster, og at dette er et allmennmenneskelig trekk. Blunk, blikkendring og nikk synes videre å være knyttet til mer abstrakte kognitive skjemastrukturer. I delkapittel 7.2 og 7.3 blir det drøftet hvorvidt dette skjer i NTS.

Det er også verd å legge merke til at i den litteraturen som er gjennomgått, er blunk og blikkendring ikke diskutert i forhold til sjenanse, skam, traumer og tabu. Innen fagfelt med forskjellige typer samtaleterapi er observasjon av endringer i blant annet blunk, blikkendring og hodebevegelser viktig visuell informasjon som blir brukt som grunnlag for terapeutens respons, fordi man mener slike signal reflekterer mentale og emosjonelle prosesser (Knapp & Hall 2006:20, 24, 326, 343, 465).

Det er allerede innledningsvis pekt på noen av de funnene som tegnspråkforskere har gjort om blunk, blikkendring og nikk. Dette temaet skal utdypes nærmere i delkapittel 2.3.

2.3 Blunk, blikkendring og nikk i tegnspråkforskningen

Dette kapitlet viser hvordan tegnspråklingvister har skilt mellom manuelle og non-manuelle komponenter, og hvordan de nonmanuelle komponentene kom inn i forskernes interessefelt. Det blir gjort rede for tidligere funn knyttet til blunk, blikkendring og nikk som komponenter i den språklige produksjonen, samt begrepene *lokalisasjon* og *rolleovertakelse*. Når tegnspråklingvistene påpeker sammenhengen mellom blunk, blikkendring og nikk, er dette nevnt. De manuelle komponentene er knyttet til hånden eller hendene og blir presentert først. Presentasjonen av de nonmanuelle komponentene blunk, blikkendring og nikk, følger etter. Det er flere nonmanuelle komponenter som for eksempel øyebryn, øyne, munn og skuldre. De er ikke undersøkt i denne avhandlingen.

2.3.1 De manuelle komponentene

Tegnspråkforskningen på 1960-tallet var konsentrert om de manuelle komponentene, det vil si hvilke håndformer, bevegelser og plasseringer hendene kunne ha i artikulasjonen av et tegn (Stokoe 1960:41). Tegn er definert på forskjellige måter. Stokoe (1960: 41) sier at tegn i ASL består av tre aspekt: *en håndform*, «designator», forkortet dez., *en plassering*, «tabula», forkortet tab. og *en bevegelse*, «signation» forkortet sig. Uttrykkene Stokoe (1960) introduserte endrer seg med tiden. Battison (1978:21) bruker «handshape», «location» og «movement». Battison (1978:21, 23) skriver om hvordan *orienteringen* som handler om håndbakens *retning* og håndflatens *vridning*, var med i transkripsjon hos Stokoe (1960), og fikk større betydning etter som antallet av analyserte tegn økte.

Bergman (1980:81, 82) beskriver STS, og utvider perspektivet når hun sier at tegnspråk er et gestuelt-visuelt språk, hvor tegn er bevegelser av hender, armer, munn, øyne, hode og skuldre. Vogt-Svendsen (1981) og Schröder (1983) kommer med nye, originale bidrag til tegnspråkforskningen når de beskriver NTS. Vogt-Svendsen (1981:368, 370) er den første som viser at den orale komponenten kan avgjør betydningen av et tegn, og at munnstillinger med distinktiv funksjon ikke alltid minner om uttalen et norsk ord. Schröder (1983:42) skriver at norske ordbilder kan ha distinktiv funksjon når den manuelle delen av tegnene ellers er lik, og at den første som beskrev det, var Havstad i 1892. For øvrig ble håndformene i NTS systematisk beskrevet ved bruk av autosegmental fonologi første gang av Greftegreff (1991).

2.3.2 Nonmanuelle komponenter

Stokoe (1960:64) skriver det må være en nær sammenheng mellom hode- og øyebevegelser i ASL, og mener at «the eye-head dip», blikk- og hodenikk, kan signalisere «first person singular». Markørene i ansiktet og hodebevegelsene har en lingvistisk funksjon, og er «suprasegmentale» signal som er viktige for syntaksen (Stokoe 1960:61–64). Imidlertid er det få som har undersøkt antakelsene hos Stokoe (1960) med et hovedfokus på de nonmanuelle komponentene blunk, blikkending og nikk. Men mange har beskrevet de tre komponentene i andre sammenhenger, og noen arbeid skal nevnes her.

Baker & Padden (1978:28) skriver at det var en tilfeldighet som brakte bryn, øyne, munn, mimikk, hode, skuldre og kropp inn i forskningen av ASL i 1976. En dag så Carol Padden på opptak av en tegnspråkdialog. Selv om hendene for det meste ikke var synlige på skjermen, kunne Padden stort sett følge med på det som ble sagt, og hun lurte på hvorfor. Det måtte være noe i de nonmanuelle komponentene som var tilstrekkelig for å klare å avlese samtalen, tenkte hun (Baker & Padden 1978:28, fotnote 1). Denne opplevelsen initierte forskning rettet mot de nonmanuelle elementene i tegnspråk (Baker & Padden 1978:28).

2.3.3 Tegn, referanse og tegnrom

Tegn kan dels inngå i to hovedgrupper med hensyn til referanse: 1) leksikaliserte tegn med en konvensjonalisert, gjerne mer abstrakt referanse, og 2) tegn med en mer åpen referanse. Den siste gruppen er kalt proformer, klassifikatoriske verb, polysyntetiske eller polymorfemiske tegn (Engberg-Pedersen 1991:118, 1993:21; Wallin 1994:1, 3). Erlenkamp (2011A) kaller de to gruppene for henholdsvis ikonisk passive og ikonisk aktive tegn (Erlenkamp 2011A:30). Erlenkamps betegnelser er brukt i denne avhandlingen.

Et tegns manuelle del produseres i rommet foran den som snakker (Schröder 1983:43; Vogt-Svendsen 1983:13). Vogt-Svendsen (1983) beskriver det som plassering av tegn i tegnrommet:

«En typisk egenskap for tegnspråk er *spatialitet*. Med *spatialitet* menes at språksymbollets eller tegnets plassering i rommet gir muligheten for bevegelse i tre romdimensjoner. Tegnet kan utføres på høyre eller venstre side av kroppen, høyt oppe eller langt nede, og på, foran eller bak (sjelden) kroppen.»

Vogt-Svendsen (1983:13)

Tegnrommet er videre delt inn i soner eller felt.

«Artikulasjonssted er stedet hvor hånden/hendene befinner seg. Det er normalt sett et tegnrom foran kroppen fra hodehøyde og ned til livet – dette kaller vi også for nøytralt felt.»

Schröder (1983:43)

Tegnrommet deles inn i to soner: den delen som er foran og nær overkroppen, *det nøytrale feltet* eller *det nøytrale tegnrommet*, og den delen som ligger lenger fra kroppen uten eget navn, bare omtalt som tegnrommet. Et tegn i en ytring kan på forskjellige måter knyttes til et sted i tegnrommet som del av meningsdanningen. Før avhandlingen fortsetter med å beskrive blunk, blikkemdring og nikk i tidligere forskning, skal uttrykkene *lokalisasjon* og *rolleovertakelse* forklares. Blunk, blikkemdring og nikk opptrer ofte som del av disse grammatiske elementene.

2.3.4 Lokalisasjon og virtuelle objekt

Når *plasseringen* av et tegn i tegnrommet er med å danne mening i en ytring, kan bruken av tegnrommet omtales som *lokalisasjon* (Friedman 1975:946). En slik syntaktisk bruk av tegnrommet har vært beskrevet siden 1800-tallet. Valade (1854) beskriver dette for fransk tegnspråk ifølge Stokoe (Stokoe 1960:17). Skavlan (1875:44) sier i sin beskrivelse av NTS at ved lokalisasjon får aktøren sin bestemte plass som det er meget viktig å holde rede på gjennom hele teksten for å unngå misforståelser. Valade (1854) og Skavlan (1875) viser at det er gjort gode observasjoner og beskrivelser av tegnspråk også før 1960. De følgende avsnittene er organisert etter språk. Det som er skrevet om amerikansk tegnspråk presenteres til å begynne med. Det nordiske materialet er presentert i rekkefølgen dansk, svensk og norsk tegnspråk.

ASL

Bellugi & Fischer (1972) og Lacy (2003) er blant de første som beskriver lokalisasjon i nyere tid.²⁰ Ifølge Liddell (2003) er Lacy (2003) den første som bruker termen *locus* (Liddell 2003:71). *Locus*, *sted* på latin, skrives både med c og med k i faglitteraturen på norsk, her brukes *lokus*. *Lokus* refererer til *sted i tegnrommet*. Lacy beskriver lokalisasjon i ASL som: «... one of two ways to literally ‘set up’ things in the space around the signer» (Lacy 2003:230). Disse tingene som 'plasseres i tegnrommet' kan man peke på eller rette tegn mot (Lacy 2003:234, 236). Friedman utdyper dette:

---

²⁰ Lacy (2003) ble første gang utgitt i 1974.

«3.1 INDEXIC reference is of basically two kinds. In the first case, the signer establishes a reference point in space for referring to a person, object, or location in the actual environment of the signer (...) In the second case, the signer indexes to a point in space which he has previously established, in a manner described below, as referring to a person, object, time, or location. (...)The two types of indexic reference are fundamentally the same, the difference being that, in the one case, the addressee merely sees the index and knows by general convention what is being indicated, while in the other, he must see the index and remember what reference has been established for it by the preceding portions of the discourse.»

Friedman (1975:946)

Friedman (1975) profilerer selve referenten som *imaginært nærværende*, ikke stedet i tegnrommet som referenten tilfeldig eller bevisst er tildelt. Friedman (1975) skriver at hvilke som helst bevegelig kroppsdel «eyes, lips, head, shoulder, elbow – may be moved in the direction of an established reference point for indexing» (Friedman 1975:947). Baker (1976) beskriver hvordan blick eller nikk i ASL kan rettes mot «the spatial referent (place in area around the signer's body where the referent is established for many purposes, one of which is pronominal reference)» (Baker 1976:4).

I kognitiv tegnspråklingsvistik blir lokalisasjon omtalt på en annen måte. Det Friedman beskriver som om en referent kan bli «established as existing at a particular point in space» (Friedman 1975:946), omtaler Liddell (1995) som «entities in a grounded mental space», og Liddell (2003) som en «mental space entity» eller «an entity in a real-space blend» (Liddell 1995:23, 2003:118, 149, 175, 365), jf. avsnitt 2.6.1. Liddell (1995) kaller slike entiteter for «tokens» og definerer dem slik: «Tokens are conceptual entities given a manifestation in physical space.» (Liddell 1995:33). Han skriver: «the entities that are part of those mental spaces are treated as physically present and signs can be directed toward them» (Liddell 1995:34). Det er ikke funnet et godt norsk ord for «token», som derfor brukes i det følgende. For å referere til en token kan man rette tegn mot dem (Liddell 1995:33, 35). En token gir ikke uttrykk for topografi eller entitetens relasjon til noe annet (Liddell 2003:190). «A token merely exists as an isolated entity within a token space, where concepts like near, far, above, and below are not relevant» (Liddell 2003:190). Alle typer imaginære entiteter i en tegnspråkdiskurs er assosiert med steder i tegnrommet (Liddell 2003: 152, 190–192, 262, 365). Flere tokens kan etableres i tegnrommet for å beskrive detaljer, likheter og forskjeller dem i mellom på et mer abstrakt plan (Liddell 2003:191, 192).

DTS

Engberg-Pedersen, Hansen & Kjær-Sørensen (1981) skriver at lokalisasjon i DTS er: «... udnyttelse af den mulighed, tegnsprog giver, for at pege på fænomener i omverdenen eller opbygge en fiktiv 'scene' foran senderen» (Engberg-Pedersen *et al.* 1981:73). Og videre skriver de at pek kan ledsages av *lokalisasjonsblikk* mot det man refererer til (Engberg-Pedersen *et al.* 1981:138). Dette er kalt peke-lokalisasjon (Hansen 1983:25).

Tegn som i grunnform artikuleres i det nøytrale tegnrommet, kan i en ytring utføres i en annen del av tegnrommet lenger bort fra kroppen til den som ytrer seg. Dette er kalt *direkte lokalisasjon* (Engberg-Pedersen *et al.* 1981:139; Hansen 1983:25). Sender kan også utføre tegn i det nøytrale rommet for så å peke ut i tegnrommet, *lokalisasjon ved indeks*, og slik angi hvor referenten er eller er tenkt imaginært å befinne seg (Engberg-Pedersen *et al.* 1981:137, 140). Har tegnet et artikulasjonssted på kroppen, kan tegnets referanse tildeles lokus ved hjelp av blikkretning, pek eller begge deler mot et sted i tegnrommet (Hansen 1983:25). Lokalisasjon uten eget tegn for referenten, men hvor man kan slutte seg til referenten ut fra konteksten, et verb eller annet som gir en referent til kjenne, kalles *indirekte lokalisasjon* (Engberg-Pedersen *et al.* 1981:140). Den siste formen for lokalisasjon som Engberg-Pedersen *et al.* (1981:140) nevner, er knyttet til *rolleskift*, det vil si at sender agerer som om han/hun var referenten som det fortelles om. I denne avhandlingen blir dette kalt *rolleovertakelse* (Erlenkamp LURT 1, 2011A, B), jf. avsnitt 2.3.5.²¹ *Direkte lokalisasjon og lokalisasjon ved pek* suppleres av *lokalisasjonsblikk*, det vil se at man ser mot det stedet i tegnrommet som et tegn, en referanse, er blitt knyttet til (Engberg-Pedersen *et al.* 1981:140). *Lokalisasjonsblikk* blir i denne avhandlingen kalt *blikkpek* enten det gjelder tildeling av plass i tegnrommet kataforisk eller anaforisk referanse.

Andre tegn i DTS kan i ytringen modifiseres i forhold til forskjellige lokus for å uttrykke hvem som gjør hva mot hvem (Hansen 1983:25). Dette kalles *retningsbøyning* (Hansen 1983:25). Noen verb uttrykker ikke retning, men et punkt (Hansen 1983:25). Dette kalles *punkt-lokalisasjon* (Hansen 1983:25). Når flere tegn knyttes til det samme stedet i tegnrommet bindes deres betydning sammen og det oppstår semantisk samhörighet, «semantic affinity» (Engberg-Pedersen 1993:71).

---

²¹ Lærings- og Undervisningsmateriale Relatert til Tegnspråk (her etter LURT) er et åpent nettsted opprettet av HiST. Erlenkamp har gjort deler av sine teorier om NTS tilgjengelig på dette nettstedet. Det er en pedagogisk tilrettelagt tekst for førsteårsstudenter av NTS.

STS

Bergman (1980:83) beskriver flere måter å etablere referansepunkt i tegnrommet på. Referansepunktene har en syntaktisk funksjon. Tegn eller persontegnet når referansen er til ett menneske, kan utføres og bli etterfulgt av pekefinger- eller tommel-pek (Bergman 1980:85). Ved direkte lokalisasjon har blikket samme retning som den manuelle komponenten (Bergman 1980:85). Bergman (1982:27) beskriver lokalisasjon i STS som en viktig del av setningsbyggingen, anaforisk referanse og kongruensbøyning av verb som kan uttrykke grammatiske relasjon.

NTS

Schröder (1983) og Vogt-Svendsen (1983) er siterte i avsnitt 2.3.3, og gjentas ikke her. Mosand & Malmquist (1996:135) skriver at «den språklige utnyttelsen av rommet foran kroppen» kalles lokalisasjon, og at lokalisasjon er en form for modifikasjon. Selvik (2006:52–56) bygger på Liddell (1995, 2003) og snakker om «Real Space blended entities». Erlenkamp (2009:22) bruker uttrykket «real space blend entities». Mens Erlenkamp (2011B:91) på norsk omtaler slike konseptualiserte entiteter som *virtuelle objekt*. Tegn og deltakere i diskursen kan bli «lokalisert i tegnrommet som et virtuelt objekt» (Erlenkamp 2011B:103). Erlenkamp (2011B:106, 107) rapporterer det samme som Skavlan (1875:43) gjør, at de stabile referentene lokaliseres først, etterfulgt av de mer bevegelige. Virtuelle objekt trigges av pronomen, manipulatorer, substitutorer, deskriptorer, faste tegn, pek, nikk eller blick (Erlenkamp 2011B:107). Erlenkamp skriver ikke at det kan rettes tegn mot virtuelle objekt, slik Liddell (1995, 2003) skriver det kan gjøres mot tokens og surrogates. Liddells og Erlenkamps terminologier tillater forskjellige formuleringer. Det letter språkbruken å kunne si at et tegn er rettet mot en token eller en surrogate. Uttalt på norsk kan uttrykkene vekke assosiasjoner som *mindre begavet* og *dårlig erstatning* (Hovdenak, Killingbergtrø, Lauvhjell, Nordlie, Rommetveit & Worren 1986:750; Landrø & Wangensteen 1986:578). Her brukes *virtuelle objekt* i tråd med Erlenkamp (2011B). Virtuelle objekt refererer til den mentale konstruksjonen og profilere meningsdanningsprosessen ved den språklige interaksjonen. Både Raanes (2011:59, 60, 61), Selvik (2011:44, 45) og Erlenkamp (2011B:103, 106, 107), som alle benytter en kognitiv tilnærming, bruker uttrykket *plassering* eller *lokalisasjon* når de refererer til hvor hendene utfører tegn eller hvor tegn blir plassert. Deres praksis blir fulgt i denne avhandlingen.

Lokalisasjon er beskrevet i ikke-vestlige tegnspråk som for eksempel Hong Kong Sign Language (heretter HKSL) og jordansk tegnspråk (heretter LIU) (HKSL Vermeerbergen *et al.* 2007:285; LIU Vermeerbergen *et al.* 2007:241).

2.3.5 Rolleoveratakelse

Det er flere måter å uttrykke referanse på i tegnspråk. En måte som er dokumentert i flere tegnspråk, er at fortelleren fremstår som en av aktørene i fortellingen ved å endre blikkretning, ansiktsuttrykk, hode- og kroppsorientering (Bellugi & Fischer (ASL) 1972:195). Her blir dette kalt *rolleoveratakelse* (Erlenkamp 2011B:103). Det er forskjellige måter å skrive om dem som rolleoveratakelsen refererer til. Aktører, interaktanter, karakterer, rolleidentiteter, rollehaver og referenter er noen av uttrykkene som er brukt (Skavlan 1875:43; Baker 1976:5; Engberg-Pedersen *et al.* 1981:140; Janzen 2004:169; Erlenkamp 2011B:103). Fremstillingen videre er ved henvisninger til andre arbeider lagt tett opp mot det den begrepsbruken som den aktuelle forfatteren selv har valgt. Ellers er *aktør*, *karakterer* og *rolleidentitet* som etter hvert er mer etablerte uttrykk i det norske fagmiljøet, brukt videre.

ASL

De første som beskrev rolleoveratakelse i nyere tid er Bellugi & Fischer (1972:195) i deres analyser av ASL. De kaller det «bodily shifts», og sier at blikkretningen er en viktig del av slike uttrykk (Bellugi & Fischer 1972:195). Forskjellen i bruk av blikk ved pronomielle pek og rolleoveratakelse i ASL er at ved pronomielle pek ser sender «toward the location of the spatially-defined referent» (Baker 1976:6), mens ved rolleoveratakelse viser blikkretningen også til hvem som ser eller snakker til hvem i forhold til tekstens referenter (Baker 1976:5). Blikket kan referere til den som så/ser og den/det som ble/blir sett. Lentz (1986:58,59) beskriver hvordan man kan undervise i rolleoveratakelse i ASL, og hvordan man kan trene på å karakterisere andre mennesker, hvordan de ser ut, hva de føler og hvordan de beveger seg for så å bruke dette for å etablere rolleoveratakelse. Når flere karakterer skal fremstilles ved hjelp av rolleoveratakelse, kan uttrykket bli mer komplekst for å holde karakterene, det vil si referentene, fra hverandre (Lentz 1986:60).

Liddell (1995:27) introduserer en ny term *surrogate*, i stedet for «role shifting». En *surrogate* er «a type of full-sized invisible entity» hvor senders kropp viser til en annen referent ved hjelp av «blending» (Liddell 1995:27, 2003:152), jf. avsnittene 2.5.2 og 2.6.1.

Pronomen og retningsmodifiserte verb kan rettes mot en surrogate for å referere til den (Liddell 1995:27).

DTS

Engberg-Pedersen *et al.* (1981) kaller rolleovertakelse i DTS for rolleskift og beskriver det som at «senderen identifiserer sin egen kropp med en af de omtalte personer» (Engberg-Pedersen *et al.* 1981:140). Ved rolleskift representerer senders blick og kropp referentens blick og kropp (Engberg-Pedersen *et al.* 1981:140).

Engberg-Pedersen (1993:103) nyanserer det som omtales som «role shift» i ASL, og skriver at det i DTS er tre forskjellige måter å referere til andre ved hjelp av blick-, hode-, kropp- og/eller ansiktsendring. De tre måtene kaller hun «shifted reference», «shifted attribution of expressive elements» og «shifted locus» (Engberg-Pedersen 1993:103). «Shifted reference» kan bare oppstå ved sitert tale, og vil si at pronomen refererer til den siterte talers «point of view», spesielt pronomen for førsteperson (Engberg-Pedersen 1993:103, 104, 116). «Shifted attribution of expressive elements» vil si at i en vanlig fortellende ytring, vil fortelleren kunne utføre verbet ved å endre ansiktsuttrykket og/eller kroppsorienteringen, samt selve ansiktsuttrykket, slik at de nevnte nonmanuelle komponentene refererer til den som det fortelles om, og ikke til fortelleren (Engberg-Pedersen 1993:103). «Shifted locus» oppstår når fortelleren fremstår som en annen enn seg selv ved endring av blick-, hode-, kroppsorientering og ansiktsuttrykk (Engberg-Pedersen 1993:103, 106, 107, 116). Tegnet for rolleidentiteten kan også utføres umiddelbart før etableringen av «shifted locus» (Engberg-Pedersen 1993:108). Forskjellen i blickbruken ved «shifted attribution of expressive elements» og «shifted locus» er at ved den første er blickretningen tilfeldig og endres ikke, men ved «shifted locus» vil retningen i blick og manuell komponenten i større grad relatere til etablerte «loci» (Engberg-Pedersen 1993:111). «Shifted attribution of expressive elements» og «shifted locus» kan bli brukt for å uttrykke «represented action» (Engberg-Pedersen 1993:115, 116). Engberg-Pedersen (1993:112) henviser til Ahlgren & Bergman (1990) som skiller mellom «false and true quotations» i STS.

STS

Ahlgren (1984A:16) og Wallin (1987:1) bruker begge «role-taking» etter Hoeman (1978) når de skriver om STS på engelsk, og Ahlgren (1984B:46) bruker «rolltagande» på svensk.

Wallin (1987) undersøker flere forhold ved rolleoverføringer i STS. Han finner at STS ikke har det som i ASL er kalt «body shift». Derimot er det i STS blikkretningen som markerer referenten. «Marking the referent is done by directing the gaze from that person's point of reference,» det vil si hvem sitt ståsted noe fortelles fra (Wallin 1987:3). Blikkretningen avgjør også skillet mellom direkte og indirekte tale. Ved direkte tale er det ikke blikkontakt, mens ved indirekte tale er det blikkontakt (Wallin 1987:4).

Ahlgren & Bergman (1990, 1994) analyserer fortellinger på STS. I begge studiene finner de at rolleoverføringer ofte dannes ved at tegnet for rolleidentiteten eller et egennavn utføres med blikkontakt, så skjer det en blikkending idet rolleoverføringen etableres (Ahlgren & Bergman 1990:259, 1994:33, 34). Blikkending kan bety skifte av rolleidentitet, eller at det gis uttrykk for at rolleidentiteten retter sin oppmerksomhet mot noe nytt (Ahlgren & Bergman 1990:260, 1994:33). De finner også at det er et fast hierarki for referentene hvor hovedaktøren ikke tildeles lokus, men de øvrige referentene og særlig de som er med gjennom hele fortellingen (Ahlgren & Bergman 1994:30, 35). Ahlgren & Bergman (1990) observerer et annet karakteristisk trekk for narrative tekster, som de kaller «fals quotations» som de beskriver som: «Reactions and attitudes are described in the form of something that looks like an utterance. (...) Or with a gesture showing what one would have done» (Ahlgren & Bergman 1990:261). Dette synes å være ytringer rolleidentiteten ikke har sagt, men som i fortellingen er vurderinger eller betraktninger som tillegges rolleidentiteten. Videre kommenterer Ahlgren & Bergman en egen gruppe verb: «The narrative verbs seem to have a higher degree of iconicity, cannot be negated, nor be accompanied by Swedish mouth patterns, can be combined with various facial expressions expressing the mental state of the referent (rather than of the signer)» (Ahlgren & Bergman 1990:261). Dette kan være noe av det samme som Engberg-Pedersen (1993:103) kaller «shifted attribution of expressive elements». Nilsson (2008:7) diskuterer rolleoverføringen som uttrykk for «point of view» og en av flere måter som sender kan bruke for å gi uttrykk for et bestemt perspektiv, jf. avsnitt 2.3.7.

NTS

Vogt-Svendsen (1990B:159) beskriver blikkretningen i 40 spørsmål i NTS. Ved siterte spørsmål, «Reported Questions», er det ikke blikkontakt med mottaker, og blikket kan brukes blant annet til anaforisk referanse. Noen av spørsmål i hennes materiale er sitert undring, «Reported Wonderment», som utføres både med og uten blikkontakt (Vogt-Svendsen 1990B:160). Vogt-Svendsen (1990B) sier ikke direkte at «Reported Questions»

og «Reported Wonderment» er 'role shifts' eller rolleoverføringer, men uttrykket «reported» angir det. Det kan synes som om det Ahlgren & Bergman (1990) kaller «fals quotations» og Vogt-Svendsen (1990B) kaller «reported wonderment» kan være noe av det samme, en egen form for rolleoverføringer. Forfatterne har ikke diskutert dette skriftlig eller muntlig andre steder.²²

Mosand & Malmquist (1996:144) bruker synsvinkel og ståsted om rolleoverføring. I undervisning ble det frem til 2005 snakket om *rolleskift*, *synsvinkelskifte* og *rollebytte*.²³ Erlenkamp (2011B:103) bruker begrepet *rolleoverføring* om det samme fenomenet i NTS som Liddell beskriver som *surrogate* i ASL. Uttrykket *rolleoverføring* vokste frem blant døve og hørende kollegaer ved HiST i forbindelse med implanteringen av kognitiv tegnspråklingsvistik og utviklingen av *Den todelte grammatikken*. *Rolleoverføring* minner om det eldre svenske uttrykket «rolltagande». I en norsk kontekst representerer uttrykket *rolleoverføring* en kognitiv tilnærming.

Bruken av rolleoverføring er dokumentert i mange flere tegnspråk enn det det er referert til her. Cormier & Smith (2011) har undersøkt nomenklaturen som er i bruk for å referere til rolleoverføringer og finner at det gjøres på mange forskjellige måter. De foreslår at man på engelsk skiller mellom «constructed action», som er hele sitatet av handling, ytring, tanke eller følelse, og «role shift» som de mener bør refererer til selve overgangen fra fortellerperspektiv til rollekarakterens synsvinkel, fra rollekarakterens synsvinkel til fortellerperspektivet eller eventuelt en annen rollekaracters synsvinkel. De foreslår en fellesbetegnelse der de tidlige tegnspråklingsvistikene i Norden har utviklet en noe mer nyansert begrepsbruk. Behovet Cormier & Smith (2011) har for å rydde, viser at begrepene ikke har vært entydige og konsekvent brukt, og kanskje ikke helt gode. Begrepene *rolle* og *scene* har vært unngått for ikke å vekke assosiasjoner om teater, pantomime som er kunstformer. Lingvister vil beskrive språk. Tatt i betraktning at dialogen er en grunnleggende språklig interaksjon, og at teateret rendyrker dialogen både som ytringer og gester, er kanskje ikke uttrykk fra teateret å forakte i beskrivelsen av språklige praksiser. Et annet forhold som er en utfordring for tegnspråklingsvistikken, er å finne uttrykk som er dekkende og egner seg i kombinasjoner både med tegn-, tale- og skriftspråk.

---

²² Bekreftet av Bergman og Vogt-Svendsen i e-poster i mars 2012.

²³ Førsteamanuensis Schröder i forelesning 21.2.00 ISP, UiO. Egne notater for forelesninger 17.8.05.

2.3.6 Blunk i tegnspråkforskningen

I dette avsnittet blir interessante og sentrale dokumentasjoner av blunk i ASL, DTS, STS og NTS presentert.

ASL

Baker (1976:1, 7, 8, 10) hevder at blunk i ASL markerer grenser for syntaktiske konstituenten og grammatiske strukturer, og at blunk som regel opptrer sammen med andre grensemarkører, som for eksempel brynbevegelser og/eller blikkending. Hva slags enheter blunk egentlig markerer, kan diskuteres, sier hun, og at det kanskje heller dreier seg om mentale proposisjoner enn faktiske grammatiske enheter (Baker 1976:11). Baker (1976:8) finner blunk mellom subjekt og predikat, før objekt (Baker 1976:9), etter tidsangivelser (Baker 1976:11), og i kondisjonale ytringer mellom premiss og konklusjon, det fremgår av deres transkripsjon (Baker 1976:8). Mellom premiss og konklusjon finner Baker & Padden (1978:33) at grensen også er markert med et nikk. Blunk med fullstendig lukke og noe lenger varighet enn andre blunk, kan brukes for å fremheve et manuelt produsert tegn (Baker 1976:6, 11). Da er de gjerne etterfulgt av et skarpt nikk (Baker 1976:6).

Baker & Padden (1978:28, 44) har undersøkt blunk hos deltakere i dialoger på ASL og i dialoger på engelsk. De finner at utøvere av begge språkene blunker like ofte pr. minutt, men «the location of blinks seemed to be different» (Baker & Padden 1978:44). Baker & Padden (1978) antar at dette henger sammen med at døve blunker på en måte som reduserer muligheten for å tape informasjon. Tegnspråkbrukere produserer ca. tre tegn pr. sekund (Baker & Padden 1978:46). Et blunk varer ca. 1/3 sekund, hvilket betyr at ved et blunk kan mottaker miste et produsert tegn. Dette anfører Baker & Padden (1978:46) som en forklaring på hvorfor sender og mottaker ofte blunker på samme sted i en tegnspråksamtale. Blunkene utføres alltid ved en grense for en konstituent og ved en grammatisk enhet, selv om ikke alle slike grenser er markert med blunk (Baker & Padden 1978:43, 47, 48). Blunk er altså ikke obligatorisk ved enhver grense (Baker & Padden 1978:38). Mottaker blunker bare halvparten av gangene sender blunker, og alltid i takt med sender. Hvis sender ikke blunker på et forventet sted, kan mottaker gjøre det, noe som styrker tanken om at blunk har et forutsigbart mønster og er del av speilingen mellom sender og mottaker (Baker 1976:9; Baker & Padden 1978:41).

Baker & Padden (1978:41, note 13) beskriver en test hvor blunkene ble fjernet fra opptaket av en tegnspråktekst. Testpersonene så originalopptaket og den manipulererte versjonen, og ble bedt om å vurdere dem (Baker & Padden 1978:41, note 13).

Førstespråksbrukerne foretrakk originalopptaket, uten helt å kunne forklare hvorfor det manipulererte videoopptaket virket fremmed (Baker & Padden 1978:41, note 13). Dette støtter hypotesen om at blunk har et forutsigbart mønster, og er viktig for meningsdanningen.

Wilbur (1994) undersøker blunk, blick og nikk i et materiale hvor sjangrene forelesning, fortelling og stand-up-show på ASL inngår (Wilbur 1994:225). Informantene øvet inn fortellingen før opptak og fremførte tekstene sine i forskjellig tempo mens de ble filmet (Wilbur 1994:227, 228). Wilbur (1994:222) finner at blunk, blickendring og nikk kan være del av prosodien som danner strukturer i ytringer ved å samle det som henger sammen og skiller det fra det øvrige i ytringen i ASL. Blunk og nikk kan veksle på å fremheve tegn i teksten (Wilbur 1994:222, 223). Forholdet mellom forskjellige former for nikk og deres mulige forskjellige funksjoner er uklart, og ikke tilstrekkelig beskrevet i forskningslitteraturen (Wilbur 1994:223).

Wilbur (1994) skiller mellom to typer blunk i sitt materiale. Det er korte, periodiske blunk ved frasegrenser, og lengre frivillige blunk som varer like lenge som selve tegnet ved leksikaliserte tegn (Wilbur 1994:227). Når farten på fremføringen endres, endres også hyppigheten av blunk. Ved hurtigere tegnføring blir det færre blunk, mens det ved langsommere tegnføring blir flere blunk, som kan forstyrre prosodien (Wilbur 1994:228). Tempoendringens effekt gav individuelle variasjoner (Wilbur 1994:228). Wilbur (1994:230, 231) registrer individuell bruk av pronomener og at blunk kan komme før, under og etter den manuelle delen av et tegn. Dette kan gjøre det vanskelig å definere grenser og fraser klart og entydig i flere tilfeller. Blunk synes likevel å avslutte intonasjonsfraser (Wilbur 1994:230, 231). Det ser ut som om det er et forutsigbart mønster for hvor blunkene skal være, selv om de ikke alltid blir realisert. For eksempel kan de droppes på grunn av andre forhold ved teksten eller situasjonen (Wilbur 1994:231, 234). Wilbur (1994:238) konkluderer med fire forskjellige funksjoner for blunk. Blunk markerer 1) syntaktiske fraser, 2) prosodiske fraser, 3) diskursenheter og 4) narrative enheter. Når det gjelder de narrative enhetene, henviser Wilbur (1994:238) til Bahan & Supalla (in press) som kom i 1995.

Bahan & Supalla (1995) er et tidlig og blant de få eksemplene på studier av større tekstenheter i en tegnspråktekst (Bahan & Supalla 1995:172). De deler teksten inn i sju strukturelle nivå eller plan. Ovenfra og ned er det: 1) fortellingen som helhet, 2) deler, 3) kapitler, 4) seksjoner, 5) strofer, 6) stanzaer og 7) linjer (Bahan & Supalla 1995:173, 174). De finner at grensene på alle nivåene markeres med en manuell pause, et nikk eller et

blunk alene eller i forskjellige kombinasjoner, og at blikkendring også kan forekomme (Bahan & Supalla 1995:177, 184).

Wilbur gjør to nyere studier av nonmanuelle komponenter i ASL (Wilbur 2000, 2009). Blunk kan være raske og korte når de markerer grenser, eller utføres saktere ved leksikaliserte tegn for å fremheve dem (Wilbur 2000:227). Wilbur gjør en sammenliknende studie av nonmanuelle komponenter i tre fortellinger fortalt av seks førstespråksbrukere (Wilbur 2009:256, 257). Hver informant fortalte hver fortelling 12 ganger med tre forskjellige hastigheter: sakte, vanlig og fort (Wilbur 2009:257). Antall blunk øker når farten synker, og blir færre når farten øker (Wilbur 2009:273). Mønstrene er individuelle og holdes relativt konstant uavhengig av farten (Wilbur 2009:273). Blunk og nikk har samme funksjon og markerer forskjellige fraseringsgrenser (Wilbur 2009:277).

DTS

Kjær-Sørensen (1980) beskriver 25 grenser basert på semantiske forhold i tekster på DTS, og undersøker videre hvordan disse er markert ved bruk av nonmanuelle komponenter (Kjær-Sørensen 1980:288, 289). 22 av grensene er markert med to eller flere markører. Tre grenser er markert kun på én måte. Markørene er endret bevegelse av: hode, kropp, blick og/eller selve tegnføringen (Kjær-Sørensen 1980:289).

STS

Bergman (1995A) undersøker grensemarkører i STS. Hun definerer en grense som skillet mellom to «meningar», i betydningen setninger i følge illustrasjonen (Bergman 1995A:1). Kroppens bevegelser, for eksempel frem og tilbake, kan angi hvilke tegn som sammen danner språklig enheter (Bergman 1995A:5). Den vanligste grensemarkeringen skjer ved en kombinasjon av hode- og kroppsbevegelser, og endret blikkretning (Bergman 1995A:6). Blunk og bevegelser av øyebryn kan inngå i grensemarkeringen (Bergman 1995A:6). Hensikten er å strukturere teksten ved å markere hvilke tegn som hører sammen og danner enheter (Bergman 1995A:7). Bergman mener at blunk eller lengre lukninger av øyet, som kan forekomme mellom eller samtidig med tegn, fremhever tegnene (Bergman 1995A:7). Tidsangivelser er som regel markert med et etterfølgende blunk (Bergman 1995A:7).

NTS

Blunk er i beskjeden grad omtalt i norsk tegnspråkingvistikk. Amundsen (2007:75) finner at det er blunk ved alle større grensemarkeringer.

Målet med denne gjennomgangen har vært å få med en bred beskrivelse av det som er dokumentert for minst ett av de fire tegnspråkene ASL, DTS, STS og NTS, for å ha en så god bakgrunn som mulig for en ny analyse av NTS. Det er lagt vekt på å dokumentere den første beskrivelsen av et fenomen, og når det eventuelt er beskrevet i Norden. Tegnspråkene i Norden er ikke like, men det er likevel av interesse å vite om, og eventuelt når, et fenomen er beskrevet i tegnspråk som historisk og geografisk ligger nære hverandre. Tabell 2:3-1 er ikke en fullstendig oversikt over alt som er skrevet om blunk i tegnspråk, men står som en oversikt og en oppsummering av avsnitt 2.3.6. Temaene som blunk er relatert til, reflekterer en stigning i språknivåene fra tegnnivået opp til høyere tekststrukturelle plan.

Tabell 2:3-1 Forskning på blunk og funksjon i tegnspråk

Funksjoner	År	1976	1978	1980	1994	1995	2007
Mellom subjekt og predikat		ASL					
Før direkte objekt		ASL					
Etter tidsreferanser		ASL					
I kondisjonalis mellom premiss og konklusjon			ASL				
Markerer syntaktiske frase		ASL			ASL		
Markerer prosodisk frase					ASL		
Markerer grenser					ASL		
Markerer fortellingsdel					ASL		
Markerer grenser				DTS		STS	NTS

I tabell 2:3-1 er det funnet tilbake til den første dokumentasjonen av de forskjellige funksjonene som blunk kan ha i ASL, DTS, STS og NTS. Årstallene i tabellene viser derfor gjennomgående til eldre litteratur og ikke til den nyeste tegnspråkforskningen, når denne bekrefter et allerede beskrevet fenomen innen faglitteraturen. Tabellen viser også at blunk først og fremst er beskrevet i forhold til mindre tekstenheter som for eksempel innskutte leddsetninger, setningsledd, temamarkering og for å fremheve enkelte tegn.

2.3.7 Blikkendring i tegnspråkforskningen

Blikkendring er beskrevet i flere av publikasjonene som omhandler blunk. Mange av referansene i dette avsnitte vil være kjent fra avsnitt 2.3.6.

ASL

Baker (1976) deler blikkretningen inn i hovedformene *pluss blikkontakt* med mottaker, og *minus blikkontakt* med mottaker. Blikkontakt betyr at sender ser i mottakers ansikt i

området rundt munnen og øynene, i motsetning til ikke blikkontakt som betyr at sender ikke ser i retning av mottakers ansikt (Baker 1976:2, 12, note 3). Blikkending kan markere grensen for syntaktiske enheter (Baker 1976:1). Blikkretningen kan være en del av tegn som på forskjellige måter beskriver hvordan mennesker og dyr bruker øynene og synet, herunder også hvordan de fantaserer og drømmer (Baker 1976:3). Blikkretningen kan også brukes selvstendig og med en egen funksjon som å peke på noe, «visual index (point at)» eller «eye-indexing» (Baker 1976:3, 4). Blikkpek gir uttrykk for hvor noe imaginært er plassert eller tildelt lokus i tegnrommet (Baker 1976:3, 4). Blikkpeket kan altså ha en pronominal funksjon (Baker 1976:4). Ved rolleovertagelser kan «... the signer 'becomes' that interactant and looks at the other interactant(s)» (Baker 1976:5). Blikket brukes for «å se på» andre referenter, gjerne utført med et nikk i retning av det stedet tegnet for referenten er plassert (Baker 1976:5).

Når nye referenter som ikke har et etablert tegn i ASL, skal introduseres i en tekst, kan sender bokstavere det engelske ordet for eller navnet til referenten ved å bruke et håndalfabet. Blikket rettes som regel mot hånden ved bokstaving i ASL (Baker 1976:7). Blikket kan også brukes for å modifisere substantiv (Baker 1976:1,3; Baker & Padden 1978:4). Når hånden brukes for å angi en form på noe, som for eksempel i tegnet MOUNTAIN, er blikket rettet mot hånden (Baker 1976:3). Blikket kan ligge litt foran håndens bevegelsesretning for å angi at noe er stort eller man kan se ned på hånden for å angi at noe er lite (Baker & Padden 1978:4). Bahan & Supalla (1995:178, 179) presiserer tre måter å bruke blikket på i ASL: mot mottaker som markerer fortellerperspektiv, bort fra mottaker som markerer rolleovertagelser og på hendene som hjelper til å etablere romlige hendelser og imaginære objekt.

Metzger (1998) undersøker blikkretningen ved pronominal referanse i ASL. Hun gir en god oversikt over beskrivelser av blikkbruk i tidligere undersøkelser, og referer spesielt til diskusjonen om blikkretning er en del av tekstens pragmatikk eller pronomensystemet i ASL (Metzger 1998:170–172). Blikkretningen kan ikke være en del av første personreferanse er det hevdet, da det er vanskelig å se på seg selv (Metzger 1998:171, 176). I material som er beskrevet av Metzger (1998:175) er det ved 52 % av referansene til første person ikke blikkontakt med mottaker eller noe annet, blikkretningen er ikke spesifikk. Bare ved fire av 44 tilfeller av referanse til første person er det blikkontakt (Metzger 1998:175). Dette viser at det kan være blikkontakt med mottaker ved referanse til første person entall i ASL (Metzger 1998:173). Hennes nærmeste beskrivelse av formen på tegnet for første person entall er: «All occurrences of manual pronominal

deictic reference, including both the G handshape and its variations» (Metzger 1998:173). Ved referanser til ikke-førsteperson entall er det blikkontakt med mottaker (Metzger 1998:176). Metzger (1998:177) undersøker ikke om blikkretningen alen kan brukes for pronominal referanse.

Janzen (2004:156) analyserer narrativer fortalt på ASL. Diskusjonen om blikkretning i ASL knytter han til diskusjonen om perspektiv, «point of view», som han også kaller «viewpoint» (Janzen 2004:153–158, 163, 169, 170). Når man forteller, kan man ikke la være å velge et perspektiv, selv når det gjøres så nøytralt som mulig (Janzen 2004:163, 166–169). Sender velger seg alltid et perspektiv (Janzen 2004:169). Sender kan velge et fortellerperspektiv, eller synsvinkelen til en av rolleidentitetene som han kaller karakterer (Janzen 2004:169). Et tredje alternativ er også mulig. Sender kan velge perspektivet til en perifer identitet som aldri egentlig blir introdusert, en som ikke er viktig i fortellingen, som mottaker *kan* slutte seg til, men ikke *må* eller alltid *kan* forstå hvem er (Janzen 2004:166, 167).²⁴ Når fortelleren tar den anonyme karakterens synsvinkel, kan det være mer blikkontakt med mottaker enn i en vanlig rolleoverføring, det vil si en rolleoverføring som refererer til en av de sentrale aktørene i fortellingen (Janzen 2004:166). Denne blikkontakten kan lett oppfattes som fortellerens perspektiv og ikke en perifer deltakers synsvinkel (Janzen 2004:166, 169). Når sender fremtrer som en sentral eller perifer karakter, kan blikkretningen refererer til mange entiteter mottaker skjønner imaginært er der, men som aldri blir introdusert på andre og mer eksakte måter (Janzen 2004:168).

«Point of view» refererer til hvor man ser eller forteller en hendelse fra. Når man opplever noe, gjør man det fra et ståsted som gir et perspektiv på det man observerer. Når man så skal snakke om det man har opplevd, uansett språkkode, gjør man dette enten fra det samme eller fra et annet ståsted (van Dijk 1980:3, 39; Kurunmäki 2005:183; Prince 2005:442). «Point of view» er av andre kalt *ståsted*, *stemmer*, *posisjoner (footings)*, *roller*, *diskursroller* eller *view arrangement* (Harré 2001:697; Johnstone 2002:119; Herman, Jahn & Ryan 2005:173, 634; Goodwin 2007:16, 17; Gordon 2007:138; Langacker 2008:73). Uttrykkene profilerer forskjellige sider ved det samme, eventuelt svært like, fenomen.

---

²⁴ Forfatterens utheving.

DTS

Kjær-Sørensen (1980) beskriver 25 grenser, jf. avsnitt 2.3.6. Alle nomen blir utført med blikkontakt med mottaker, og danner dermed tema (Kjær-Sørensen 1980:289). Lokalisasjon utføres vanligvis med et blikkpek (Kjær-Sørensen 1980:289). Den vanligste måten å bygge opp en narrativ på i DTS, er å etablere en scene, presentere aktøren og så formidle handlingen, selve aksjonen (Kjær-Sørensen 1980:290), jf. avsnitt 2.3.4. Informantene bruker bevegelser i kroppen i varierende grad for å «underline the coherence og content» (Kjær-Sørensen 1980:286). De tegnene som skal danne en enhet, kan bli bundet sammen ved at sender gjør en simultan bevegelse i hode og/eller kropp som markerer enheten (Kjær-Sørensen 1980:286). En bevegelse i ansikt, hode eller kropp med en sammenbindende og strukturerende funksjon danner en form for samlende buer i teksten, og blir i denne avhandlingen kalt *fraseringer*, jf. 3.3.4.

Engberg-Pedersen (1993:42, 121) finner at rask blikkontakt, gjerne med mysende øyne, kan markere referansesjekk i DTS, det vil si at sender sjekker om mottaker har oppfattet tegn og/eller referenter korrekt. Hun finner at blikkretningen samt orientering av hode og kropp er knyttet til tekstens diskursnivå (Engberg-Pedersen 1993:42). Blikket og hodet er orientert mot det som er relevant for verbet og hva verbet referer til (Engberg-Pedersen 1993:163, 164). Blikkretningen er derimot ikke en del av pronomensystemet i DTS ifølge Engberg-Pedersen (1993:135), slik det er hevdet for andre tegnspråk. Likevel kan skifte av blikkretning bety skifte av referent og/eller angivelse av en allerede kjent referent (Engberg-Pedersen 1993:135, 136).

Engberg-Pedersen (2003:278) presenterer forskjellige typer pekinger i DTS og bekrefter tidligere funn. Hun deler blikkbruken i «two types or levels of signing», to plan i teksten, det ene er som forteller eller sender, mens det andre er som en av karakterene i fortellingen, jf. avsnitt 2.3.5. Det siste planet må differensieres, skriver hun, det kan både utføres ved hjelp av «shifted locus», «rolleskift» og ved «shifted attribution of expressive elements» som vil si at de nonmanuelle komponentene ved et tegn ytret med fortellerperspektiv, referer til en rolleidentitet (Engberg-Pedersen 2003:278, 279). Slike skift gir også uttrykk for forskjellige «point of views» i teksten (Engberg-Pedersen 2003:279). Engberg-Pedersen (2003:279–282) beskriver tre hovedtyper av blikkbruk og blikkretninger: senders blikkontakt med mottaker særlig ved nomen som etablerer referenter, imitativ blikkbruk eller karakterens blikk som kan gi til kjenne hvem som ser og hva som blir sett på. En type blikkbruk kaller hun konfigurasjonell blikkretning, det vil si blikket retter seg mot den manuelle komponenten i et klassifikatorisk predikat (Engberg-

Pedersen 2003:282, 283). Når blikkbruken er konfigurasjonell, deler den trekk både med referansesporing og imitativ blikkbruk, og kan referer både til sender og til en rolleidentitet, det kan være vanskelig å skille (Engberg-Pedersen 2003:282, 283). Forskjellen er at referansesporingen er et kort blikkpek utført umiddelbart før eller simultant med et referensielt nomen eller pronomen, mens konfigurasjonelt blikkpek ofte er lenger og utføres simultant med et predikat (Engberg-Pedersen 2003:283). Blikkbruken som Engberg-Pedersen bestemmer, er satt opp i tabell 2:3-2.

Tabell 2:3-2 Blikkretninger form, funksjon og nivå i DTS.

Form	Plan
1 Senders blikkontakt med mottaker	1 Planet for sender
2 Ikke blikkontakt, men blunk ved større grenser	
3 Referansesporing	
4 Imitativt blikkbruk	2 Planet for rolleoverføringer
5 Konfigurasjonelt blikkbruk	Begge plan

Engberg-Pedersen (1999:1) kaller formene for «functional categories». Det går ikke klart frem av teksten hva hun mener med «funksjonelle kategorier» og beskrivelsen er delvis rettet mot form (1, 2, 4 og 5), mens 3 beskriver hvordan sender klargjør for mottaker hvilke referent det henvises til i et gitt tilfelle. Ved de danske tegnene som hun på engelsk transkriberer som FINISH og WATCH HOW-STRANGE refererer blikkretningen til det som er avsluttet eller rart (Engberg-Pedersen 1999:2).

STS

Bergman (1980:85, 86) finner at blikkretningen markerer lokalisasjon ved direkte lokalisasjon og kan forekomme ved etterstilt pek, det hun kaller en manuell lokator. En manuell lokator er et etterstilt pek med peke- eller tommelfinger (Bergman 1980:85, 86). Ved rolleoverføringer kan blikkretningen gi uttrykk for en dobbel referanse idet blikkretningen refererer til hvem som ser og hva som blir sett (Bergman 1980:86).

Wallin (1987:2) skriver at blikkontakt med mottaker i STS først og fremst signaliserer hvem som er mottaker for ytringen. Dersom man foretar en rolleoverføring, markerer blikkretningen hvem som snakker til hvem av tekstens referenter (Wallin 1987:3). Han hevder at blikkretningens primære funksjon er å unngå tvetydighet. Hodet følger eventuelt etter blikket og forsterker blikkretningen, mens «body shift», kroppsorienteringen, bare er viktig for en rolleoverføring i STS når avstanden er stor mellom forteller og mottaker (Wallin 1987:3). Blikkretningen avgjør om en ytring er

direkte tale eller indirekte tale (Wallin 1987:4). Ved direkte tale er det ikke blikkontakt med mottaker, mens ved indirekte tale er det blikkontakt med mottaker (Wallin 1987:4).

Ahlgren & Bergman (1990:262, 1994:30, 33, 34) finner at fortellinger på STS har, som andre fortellinger, en innledning hvor tid, sted og aktører blir presentert og hvor fortelleren har blikkontakt med mottaker. Hendelsene i fortellingen, «the story line», avbrytes ved fortellerkommentarer med supplerende stoff og «referential expressions» som utføres med blikkontakt (Ahlgren & Bergman 1990:262, 1994:30). De finner at fortelleren etablerer «the story line» ved hjelp av et retningsmodifisert tegn, gjerne mot høyre (Ahlgren & Bergman 1990:262). Mens sender markerer sine fortellerkommentarer med blikkontakt, og avslutter dem ofte med et pek mot venstre (Ahlgren & Bergman 1990:262, 263). De beskriver det som en høyre–venstre-delning av tegnrommet, som på alle måter er en overforenkling, men dog som en antydning romlig eller spatial kontrast (Ahlgren & Bergman 1990:262, 263). «Explicit reference to participants in an episode, including the main character is made with full noun phrase accompanied by eye contact with the listener» (Ahlgren & Bergman 1994:33). Narrative verb som har en høyere grad av ikonitet, kan utføres med et ansiktsuttrykk som angir «the mental state», følelser eller holdninger, til referenten (Ahlgren & Bergman 1990:261).

Bergman (1991) viser i transkripsjonen at nomenfrasene i STS utføres hovedsakelig med blikkontakt (Nilsson 2008:10). Blikkretningen uttrykker referanse og følger gjerne hånden ved lokalisasjon av verb og ved utførelsen av enkelte talltegn (Bergman 1991:2–5). Blikkending er en vanlig grensemarkør gjerne i kombinasjon med hode- og eller kroppsbevegelser (Bergman 1995A:6). Nilsson (2008) analyserer en nesten ti minutter lang fortelling (9:44 min) og bruker kognitive modeller når hun forklarer flere av eksemplene (Nilsson 2008:7, 2010:iv, v). Blikkendingen kan markere forskjellige perspektiv, «point of views», «viewpoints» (Nilsson 2008:7, 8). Hun slutter seg til Janzen (2004) og skiller mellom senders, fortellers og karakterers perspektiv og foretrekker de to siste, mer presise benevnelsene, fortellers perspektiv og karakterers perspektiv (Nilsson 2008:20). Senders eller tegners perspektiv kan være enten fortellers eller en av karakterenes perspektiv (Nilsson 2008:20). Hovedinntrykket er at fortellerperspektivet og introduksjonen av nye referenter uttrykkes med blikkontakt, mens ved karakterperspektiv er det ikke blikkontakt med mottaker (Nilsson 2008:50, 64). Det som blir fortalt blir ofte formidlet med både forteller- og karakterperspektiv (Nilsson 2008:60).

Nilsson (2008) nyanserer todelingen av tegnrommet som Ahlgren & Bergman (1990) beskriver. Nilsson (2008:48–50) finner at språkmodellen bruker fire forskjellige områder i tegnrommet for å strukturere fortellingen i fire deler etter som den skrider frem. Områdene trer frem ved bruk av retningskomponenten i tegn, blick og hodebevegelser (Nilsson 2008:40, 49, 50). Ny informasjon som driver fortellingen fremover, kan gis både fra forteller- og karakterperspektiv (Nilsson 2008:61). Hun viser flere eksempler på at rolleovertakelser kan tas i bruk uten at rollekarakteren er definert (Nilsson 2008:29, 30, 40). Rollekarakteren kan være uspesifisert og mottaker må slutte seg til hvem det kan være ut fra den kontekstuelle rammen (Nilsson 2008:40). Uidentifiserte perspektiv eller karakterer kan plutselig dukke opp i tegnspråkteksten (Nilsson 2008:17, 18, 29, 46). I et eksempel representerer karakteren et kollektiv, sykehuspersonalet (Nilsson 2008:40). Nilsson (2008:28–31) viser hvordan sender kan gi uttrykk for en av karakterenes «point of view» ved å endre ansiktuttrykk, blikkretning og/eller øyeåpning, mens et leksikaliserte manuelt tegn er simultant produsert og gir uttrykk for fortellerperspektivet. Det er interessant i denne sammenhengen at rolleovertakelser som representerer et kollektiv eller en anonym aktør, kan utføres med blikkontakt med mottaker (Nilsson 2008:29). En annen form for rolleovertakelse og «point of view» er «constructed thought, expressing the thoughts or inner monologue of a person» (Nilsson 2008:29).

NTS

Vogts-Svendsen (1983:13) beskriver hvordan blikkontakt med mottaker er viktig ved spørsmål og uttrykker sammen med et eventuelt manuelt pek hvem spørsmålet er rettet mot. Vogt-Svendsen (1990B) er en nærmere undersøkelse av blikkretningen i interrogativer, spørsmål. Hun gjør som Baker (1976), deler blikkretningen i to varianter: Pluss blikkontakt og minus blikkontakt, og bemerker at pluss blikkontakt ikke alltid er ensbetydende med at sender og mottaker har fullstendig blikkontakt. Mottakers blikkretning er ikke alltid mot senders øyne, men kan være rettet mot andre steder i senders ansikt (Vogt-Svendsen 1990B:157). Hun refererer til Baker-Shenk (1985:40) som gjør samme observasjonen. Vogt-Svendsen (1990B:155, 157, 158) sier det er viktig å se hvilken talehandling man utfører ved å bruke et spørsmål, fordi blikkbruken vil kunne være del av talehandlingen. Blikket kan fungere som et referensielt pek sammen med andre typer pek: «reference is made by 'pointing' to that location with eye gaze (and/or with other behaviours)» (Vogt-Svendsen 1990B:157). Hun finner at blikkretningen kan ha tre funksjoner. Blikkretningen kan 1) regulere samtalen, det vil si ordner turtakingen, 2) vise

anatorisk og deiktisk referanse, og ved rolleoveratakelse: «looking in the direction of the imaginary addressee's location», vise hvem et spørsmål er rettet til, og 3) være et ikke-verbalt uttrykk for undring i et sitert spørsmål «Reported Wonderment» (Vogt-Svendsen 1990B:158). Vogt-Svendsen (1990B) har ikke eksempler på alle de mulige funksjonene blikkretningen kan ha, men hun viser til tidligere utgitte arbeider som har påvist dette. I ASL er senders blikk rettet mot den bokstaverende hånden (Baker 1976:7). I NTS er det blikkontakten med mottaker når sender vet hvordan ordet skal bokstaveres. Når sender er usikker på stavemåten, kan dette signaliseres ved at sender ser på sin egen hånd mens hun/han bokstaverer.²⁵

Målet med denne gjennomgangen har vært å få med en bred beskrivelse av det som er dokumentert for minst ett av tegnspråkene ASL, DTS, STS og NTS, for å ha en så god bakgrunn som mulig for en ny analyse av NTS. Det er lagt vekt på å dokumentere den første beskrivelsen av et fenomen, og når det er beskrevet i Norden. Tegnspråkene i Norden er ikke like, men det er likevel av interesse å vite om, og eventuelt når, et fenomen er beskrevet i tegnspråk som historisk og geografisk ligger nære hverandre. Tabell 2:3-2 og 2:3-3 er ikke fullstendige oversikter over det som er skrevet om blunk og blikkending, men står som en oversikt og en oppsummering av avsnitt 2.3.7. Temaene som blunk og blikkending er relatert til, reflekterer en stigning i språknivåene fra tegnnivået opp til et høyere tekstnivå.

---

²⁵ Muntlig meddelelse fra førsteamanuensis i tegnspråk og tolking Schröder 2. mars 2012.

Tabell 2:3-3 Forskning på blikkendring og funksjon i tegnspråk

År \ Funksjoner	1976	1980	1983	1987	1990	1991	1993	1995	1999	2003	2008
Del av tegn	ASL									DTS	
Blikkontakt ved nomen		DTS				STS					
Referensielle blikkpek	ASL		NTS	STS	NTS	STS					
Lokalisasjon	ASL	DTS STS			NTS	STS	DTS				
Tema/topik		DTS									
Grensemarkør	ASL	DTS						STS			
Utpeke referenter									DTS		
Rolle overtakelse	ASL	STS		STS	NTS			ASL	DTS		
Kondisjonalis											
Relativsetning											
Fremhever tegn	ASL										
Referansesjekk							DTS				
Imaginære objekt								ASL			
Fortellerperspektiv Rollesynsvinkel								ASL			STS

I faglitteraturen er blunk og blikk ofte omtalt sammen. I dette avsnittet er opplysninger gitt i avsnitt 2.3.6 nødvendigvis ikke gjentatt. Tabell 2:3-3 er dannet på grunnlag av opplysningene i begge avsnittene.

2.3.8 Nikk i tegnspråkforskningen

Forskning peker på at både senking av blikket og senking av øyenlokkene kan gi opplevelsen av et nikk, uten at hodet egentlig har beveget seg. Vogt-Svendsen (1990A:89, 141) skiller mellom enkeltnikk og nikk i serier i NTS, og skriver at det er vanskelig å beskrive og bestemme nikk. Nikk er først og fremst et bekreftende signal (Vogt-Svendsen 1990A:141).

Stokoe (1960) har en mulig forklaring på hvorfor det er vanskelig. Han har, i likhet med Kendon, konferert med Birdwhistell som skal ha sagt at viktige, visuelle signal kan vare kort, helt ned til 1/10 sekund, og et utrente øyet kan gå glipp av dem (Stokoe 1960:62). Selv med videoopptak og muligheten for å se ett og ett bilde, er det utfordrende å beskrive tredimensjonale bevegelser basert på todimensjonale gjengivelser.

Stokoe (1960:61) anvender filmopptak av en dialog mellom to førstespråksbrukere med 48 bilder pr. sekund, jf. avsnitt 3.2.2. Han beskriver et utvalg nikk i ASL, og påpeker den nære sammenhengen mellom «a slight lowering of the eyes, or a tiny nod downward, or both these minute eye and head movements» (Stokoe 1960:62). Hode- og øyebevegelser har en tendens til å følge hverandre, og et nikk med blikkretning *ned* kan stå alene for å

signalisere førsteperson entall når subjektet ikke er realisert på annen måte (Stokoe 1960:63, 64).

Liddell (1977:201) er den første etter Stokoe (1960) som tar opp diskusjonen om nikk som del av en språklig ytring. Liddell (1977:201) nevner beskrivelser av nikk som responsmarkør i talespråk gjort av blant andre Birdwhistell. Liddell (1977) gir detaljerte beskrivelser av form og funksjon som nikk kan ha i ASL. Han analyserer et utvalg ytringer fra fortellinger på ASL fortalt av døve førstespråksbrukere i minst andre generasjon, tatt opp med videokamera som tar 60 bilder pr. sekund (Liddell 1977:195).

Liddell (1977) skriver at nikk er hodebevegelser som har et startpunkt, som han også kaller et nøytralt punkt. Bevegelsen kan gå *opp* eller *ned*, men ender i startpunktet og danner en syklus som eventuelt kan gjentas (Liddell 1977:201, 203). Utslaget i nikket kan være kort og hurtig. Dette danner raske, små nikk. De små nikkene kan utføres med en lett bevegelse inni ytringene (Liddell 1977:203). Noen nikk kan være dype og vare lenger enn de små raske nikkene (Liddell 1977:204). Hvordan Liddell (1977) skiller mellom nikk og andre hodebevegelser, er ikke helt klart.

Liddell (1977:201) deler nikk i fortellende setninger i to hovedgrupper, de med en grammatisk funksjon og de med en kommunikativ funksjon. I den grammatiske kategorien anfører Liddell (1977:199) hodebevegelser som del av markeringen av relativsetninger og topikalisering. Skakking, «head tilt», er del av markeringen av relativsetninger, og hode lent bak, «slight backward head tilt», er del av topikalisering- eller temamarkering i ASL (Liddell 1977:199). Tema i en ytring på norsk er det første leddet, og som blir beskrevet med den andre delen, også kalt rema (Faarlund *et al.* 1997:856–858). Illustrasjonen og beskrivelsen av eksemplet med topikalisering, tilsier at dette kan oppfattes som et nikk *opp–ned*, i alle fall når temaleddet er kort (Liddell 1977:199–201). Liddell (1977:202) gjør oppmerksom på at nikk i en rolleoverføring er noe annet enn i en fortellende setning, men utdyper ikke temaet.

I den kommunikative kategorien nikk har Liddell (1977) beskrevet 12 funksjoner, og bekrefter det Stokoe (1960) fant. De 12 funksjonen fordeler seg på tre typer nikk som har tre forskjellige plasseringer i setningen, «the clause». Funksjonen til de raske nikkene kan være å bekrefte, indikere førsteperson entall og et eiendomsforhold for førsteperson, når disse ikke er realisert på annen måte (Liddell 1977:201, 203). Nikk kan bare signalisere et eiendomsforhold i kombinasjon med et spesielt ansiktsuttrykk, og antyder at dette antakelig er i innskutte bisetninger (Liddell 1977:201). Liddell kaller dette en kommunikativ funksjon mer enn en grammatisk funksjon. Her kommer diskusjonen om

grensene mellom paralingvistikk og lingvistikk til syne, som Liddell (1977:194) innleder med.

En annen funksjon Liddell (1977) har funnet, er at sender bruker raske nikk enten samtidig med eller etter ytringen for å understreke eller vektlegge sannhetsgehalten i budskapet. Nikk i pauser mellom setninger uten blikkontakt oppfatter han som at sender bekrefter primært overfor seg selv at han/hun husker riktig og snakker sant (Liddell 1977:203). Det dype nikket kan brukes for å understreke at den omtalte hendelsen virkelig har funnet sted (Liddell 1977:205). Det dype nikket kan markere predikatsleddet når dette realiseres ved en nomenfrase (Liddell 1977:206). Når verbfrasen er topikalisert, markeres subjektet med et dypt nikk (Liddell 1977:205). Ved ellipser, som når for eksempel verbet utelates i en oppramsing, markeres det realiserede leddet med et dypt nikk (Liddell 1977:205).²⁶ Når en ytring består av et egennavn og et tegn som synes å være substantiv som sier hva eller hvem referenten er, markeres det siste tegnet med et nikk (Liddell 1977:206). Koreferensielle pronomen sist i ytringer markeres med et dypt nikk (Liddell 1977:206). Når sender utfører en rollevertakelse, vil små, raske nikk kunne uttrykke at rolleidentiteten tar en avgjørelse og bestemmer noe, og nikkene kan komme før eller simultant med tegnene som uttrykker hva bestemmelsen dreier seg om (Liddell 1977:202).

Beskrivelsen som Liddell (1977) gir, ligger til grunn for tabell 2:3-4. Tallene i tabellen viser til sidetall i Liddell (1977). I venstre kolonne betyr n *ned* og o *opp*.

---

²⁶ Halliday og Hasan (1976:142) beskriver flere former for ellipser, også kalt «gapping» (Martin 2005:36).

Tabell 2:3-4 Nikk, form og funksjon hos Liddell (1977)

Nikk – kommunikative funksjoner i fortellende setninger					
Form	Distribusjon og funksjon				
	i setning	over setning	etter setning	mellom setninger	i rolleovertakelser
Raske, små nikk n-0-n-0-n-0	Kan signaliserer førstepeps. entall når subjektet ellers ikke er realisert s. 203	Understreker sannhetsverdi s. 203			Før tegn: uttrykker rolleidentitetens bestemmelse s. 202
Lette, små, nikk o-n	I bisetninger: kan markerer førstepeps. entall og eiendomsforhold s. 201	Lett trykk. Ikke nærmere definert s. 203-4		Med full hvil og mys. Sender bekrefter overfor seg selv s. 203	
Dypt nikk ned	Understreker hendelsens sannhetsverdi s. 205		Understreker sannhetsverdien s. 205		
	Markerer predikatsleddet når dette ikke er et entydig verb s. 206				
	Når verbfrasen er topikaliseret, får subjektet obligatorisk et dypt nikk s. 205				
	Ved ellipser får det realiserte leddet dypt nikk s. 205				
	Ved koreferanse får pronomenet et dypt nikk s. 206				

Baker & Padden (1978:33) skriver at nikk en av flere mulige komponentene som kan være med å markere «clause boundaries», setningsgrensene, i kondisjonale ytring i ASL.²⁷ Det er ikke ett trekk, men én av flere mulige komponenter som kan brukes for å markere kondisjonale ytringer i ASL (Baker & Padden 1978:32).

Liddell (1986:243, 246, 2003:53–64, 231) skriver at nonmanuelle signal er mer enn paralingvistiske trekk, og at ansiktsmarkører, hodeposisjon og hodebevegelser er en del av setningskonstruksjonen i ASL ved for eksempel markeringen av spørresetninger og setningsgrenser. I ASL er temaledet ved topikalisering markert med hevede bryn og hodeskakking eller med hodet trukket tilbake og hevede bryn (Liddell 1986:244, 2003:46). Små, gjentatte nikk kan forekomme mellom temaledet og vilkårssetningen i ASL (Liddell 1986:258).

Wilbur (1994:234) som er konsentrert om blunk i ASL, har eksempler på at nikk kan erstatte blunk. Dette bekrefter den nære sammenhengen mellom blunk og nikk som Stokoe (1960:64) påpekte. Wilbur (2000) går gjennom store deler av tegnspråklitteraturen og det som tidligere er skrevet om nonmanuelle komponenter. Wilbur (2000:227) skiller mellom to typer prosodisk markering i ASL, det er «domain marking», områdemarkering, som markerer det som tilsammen skal forstås som en enhet, og «edge marking», som markerer grensen mellom to enheter. Blunk og enkeltnikk kan markere grenser, mens gjentatte nikk kan markerer et område (Wilbur 2000:227).

Wilbur (2009:250, 251) utvikler en test for å måle variasjon i nonmanuelle komponenter for å se om deres funksjoner er en del av prosodien eller grammatikken i ASL, og om de kan beskrives bedre, jf. avsnitt 2.3.6. Wilbur (2009:258–275) lager tabeller blant annet over antall blunk og nikk i de forskjellige tegntempovariasjonene. Når tegntempoet øker, minker forekomsten av blunk og nikk, når tempoet senkes øker antallet blunk og nikk (Wilbur 2009:271, 273, 275). Det var stor individuell variasjon i antall blunk og nikk, men likevel ikke store variasjon for hver informant knyttet til tempoendringene (Wilbur 2009:272). Wilbur (2009:277) vurderer blunk og nikk som markører av frasegrenser i tekstene. Wilbur (2009:254) viser til en masteroppgave av Grose (2003) som ikke har vært tilgjengelig for det herværende arbeidet, som mener å påvise at et enkeltnikk *ned* kan markere fortid i forhold til ytringens tidspunkt.

Neidle, Kegl, MacLaughline, Bahan & Lee (2000) studerer blant annet hodebevegelser i ASL syntaks. De fremstiller hodebevegelser som kurver i et diagram

---

²⁷ Her og i det følgende refererer uttrykket *setning* til en muntlig ytring.

(Neidle *et al.* 2000:46, 58). Fremstillingen er visuell god. Skal den brukes, må det legges til rette for det ved opptakene av teksten som skal analysers. Det er en god metode, men den er ikke brukt her fordi prosjektleder ikke kjente til metoden da datamaterialet ble samlet inn.

BSL

Før nordiske forskningsfunn blir beskrevet, skal noen funn i British Sign Language, (her etter BSL), nevnes. Det er observert og beskrevet flere typer nikk som varierer med hensyn til form og betydning i BSL. Antall nikk, hastighet, intensitet og hvor dype de er, er viktige faktorer som skiller nikkene fra hverandre i BSL (Sutton-Spence & Woll 1999:92). Nikk betyr først og fremst «ja» i engelsk og BSL (Sutton-Spence & Woll 1999:92). Videre kan nikk fungere som diskurs- og responsmarkør i BSL (Sutton-Spence & Woll 1999:92). Nikk kan også være et topiksignal som markerer temaledet i en ytring (Sutton-Spence & Woll 1999:60, 92). Nikk, «a head dip», kan brukes for å indikere førsteperson når førsteperson ikke er realisert ved tegnet «I», det som på engelske tilsvare JEG på NTS, altså det samme som Stokoe (1960:64) så i ASL (Sutton-Spence & Woll 1999:92). Ett eller to små nikk kan bety at en informasjonsenhet er fullført, samtidig som nikket bekrefter og avslutter informasjonsenheten (Sutton-Spence & Woll 1999:92, 93).

DTS

I DTS kan bevegelser med hodet og/eller kroppen simultant med produksjonen av tegn, markerer hvilke tegn som hører sammen og danner en enhet (Kjær-Sørensen 1980:286). Hode- og kroppsbevegelsen danner både enheter og markerer grensen mellom dem (Kjær-Sørensen 1980:286). De vanligste komponentene som gjerne kombineres for å danne grenser i DTS, er endring i blick, hode- og kroppsposituren (Kjær-Sørensen 1980:289; Engberg-Pedersen 2003:287). Engberg-Pedersen (1993:42, 109) knytter hode- og kroppsbevegelser til referentvekslinger. Engberg-Pedersen (2003:287) skriver at hode- og kroppsbeveglser kan brukes for å markere «sequences of discourse», kalt fraseringer, jf. avsnitt 2.3.7 og 3.3.4, og at et nikk kan markere «resumptive pronouns», gjentatte eller etterstilte pronomen.

STS

Ahlgren (1984A:16, 17, 1984B:46) skriver at hodebevegelser og «huvudhållning» i samme retning som blick er vendt, kan brukes for å referere til en av aktørene i en fortelling. Om

skakkingen er kort og distinkt og fungerer som et nikkpek, eller om hodet holdes skakket og markerer en frasering, går ikke klart frem av artiklene. Bergman (1995B:7, 10) sier nikk uttrykker bekreftelse i STS og at blunk og nikk etterfølger et topikalisert ledd og markerer dette.

NTS

Amundsen (2007:79, 80, 114) gjør en interessant observasjon av dype, fastholdte nikk i NTS kalt *mi* fordi det ser ut til å varsle **mer informasjon**. Mi-nikk, som det totalt er åtte av i Amundsens materiale, avslutter tekstenhetene de står i, og ser ut til å varsle at det kommer mer informasjon knyttet til det leddet mi-nikket markerer (Amundsen 2007:80,114). Amundsen foreslår at funksjonen til mi-nikk er å påkalle mottakers oppmerksomhet i forhold til det som følger, noe som gir dem en sammenbindende funksjon (Amundsen 2007:80). Amundsen har analysert en publisert sakprosaetekst, F 14-teksten av Rønning (Rønning 2002; Amundsen 2007:50). Eksemplene kan derfor sjekkes, og det viser seg at alle nikkene også er utført med blikkontakt. Disse tegnene som er markert med et dypt fastholdt nikk, *mi*, refererer til tid, sted og gjenstander, og alle etterfølges av forskjellige typer grensemarkering hvorav fire har manuell hvil, det vil si at hendene legges i fanget. Ifølge Amundsen (2007) er dette en temamarkering over setningsnivået og inn i høyre diskursstrukturer. Dette kommer til syne i hvordan Amundsen deler opp teksten (Amundsen 2007:137).

Denne gjennomgangen av litteratur om nikk i ASL, BSL, DTS, STS og NTS viser at flere forskere har sett på enheter fra det syntaktiske nivået og nedover. Nikk kan vise seg å være multifunksjonelle, og ha flere funksjoner på flere plan i kommunikasjonen samtidig. I denne avhandlingen rettes perspektivet mot nikk i en større kontekst, mot høyere og mer abstrakte nivåer i teksten, jf. kapittel 6.

2.3.9 Blunk, blikkendring og nikk, tre komponenter

Litteraturen så langt viser at blunk, blikk og nikk har forskjellige funksjoner på de forskjellige nivåene i en tekst, fra enkle ett-tegnsytringer til lengre og mer komplekse tekststrukturer. jf. tabellene 2:3-1–2:3-4. Blunk, blikkendring og nikk kan være deler av konstruksjoner som fremhever språklige tegn og uttrykk. De kan referere til mentale prosesser og fremveksten av nye proposisjoner eller ny informasjon, og dermed varsle vendinger i teksten som skifte av tid, sted, aktører eller andre referenter. Blunk,

blikkendring og nikk er nært knyttet til hverandre og opptrer gjerne samtidig. I noen kontekster kan de stå i stedet for hverandre, samtidig som de bør behandles som tre selvstendige komponenter. De kan blant annet være pek eller deler av uttrykk rettet mot deiktiske og imaginære gjenstander. Når man ikke kan se på seg selv og slik uttrykke et blikkpek mot seg selv, kan man nikke og eventuelt se ned for å referere til seg selv. Videre kan blunk, blikkendring og nikk være knyttet til tidsaspekt i ytringen. Dersom det er slik at nikk følger hånden og er et ekko av denne, kan nikk være et redundant trekk som i seg selv ikke har en egen spesifikk betydning i tegnspråk, men som gjøre tekstens kohesjon og koherens tydelig.

Nikk har en egen funksjon som bekreftelse. Formen kan variere mellom enkeltnikk og dobbeltnikk eventuelt serier med nikk. Enkeltnikket synes i bestemte kontekster å ha en grammatisk funksjon, det vil si være en del av en fast form med en fast betydning. Enkeltnikk kan danne grenser i teksten, markere tema, relativsetninger og kondisjonalis. Enkeltnikk kan ha en bekreftende funksjon i mindre tekstdeler. Dobbeltnikkene har blant annet funksjonen å stadfeste større innholdsdeler overfor sender selv og/eller mottaker.

Gjennomgangen av tidligere tegnspråkforskning viser at blunk, blikkendring og nikk kan ha mange forskjellige funksjoner i tegnspråk. Noen av funksjonene synes også å gjelde for NTS, selv om alle forholdene som er nevnt her, ikke er dokumentert i NTS. Blunk, blikk og nikk er multifunksjonelle. De kan være del av grammatiske strukturer, og de kan gi uttrykk for endret «point of view» uten at dette påvirker den syntaktiske strukturen, det vil si tegnrekkefølgen. Gjennomgangen viser videre at en mulig funksjon for blunk, blikkendring og nikk i lengre tekster, er beskrevet i beskjeden grad i forskningslitteraturen nasjonalt og internasjonalt. Denne undersøkelsen ønsker å kartlegge bruken av blunk, blikkendring og nikk i større tekststrukturer i NTS. Den videre teorijennomgangen retter seg derfor mot tekstlingvistikk som bestemmer enheter, grenser og strukturer over det syntaktiske nivået.

2.4 Tekstlingvistikk

Denne avhandlingen vil belyse former og funksjoner som blunk, blikkendringer og nikk kan ha i tekststrukturer over det syntaktiske nivået. Det er valgt å se på tre tekststrukturer i et tekstlingvistisk perspektiv. Det er *makrostrukturen* diskutert av Labov & Waletzky (1967), Labov (1972, 1991) og Todorov (1977), *episodestrukturen* diskutert av blant andre van Dijk (1980, 1982) og den tredje strukturen er *spenningskurven*, omtalt av Fleischman (1997) og Svensen (1991).

Det er en faglig diskusjon om det er hensiktsmessig å analysere fortellinger med et litterært tilsnitt på samme måte som man analyserer egenopplevde fortellinger. Diskusjonen er interessant fordi korpuset for denne avhandlingen består av bildefortellinger, froskefortellingen som kan sies å være litterære, og selvopplevde fortellinger om 11. september. I en selvopplevd fortelling som ikke har fått en fast form, vil fortelleren ha behov for å tenke seg om, reformulere seg eller å kommentere sin egen fortelling slik Ochs & Capps (2001) beskriver det. Slike reformuleringer og kommentarer kan påvirke fortellingens struktur og blir diskutert.

Fortellinger består av tekstenheter som bindes sammen og relateres til hverandre på forskjellige måter. I dette kapitlet blir derfor forskjellige teorier om tekstbinding og tekstinterne relasjoner presentert. Begrepene *kohesjon*, *koherens* og *diskursmarkører* blir drøftet.

2.4.1 Tekststruktur

Tekststruktur er et eget forskningsfelt. Helt siden Aristoteles snakket om tekstens innledning, midtdel og avslutning, har mange belyst temaet fra forskjellige sider og på forskjellige måter (Herman *et al.* 2005:366; Herman 2009:26–36). Struktur eller oppbygning av en lengre ytring, en større tekst, er en del av den klassiske retorikken (Johannesson 1998:65–69; Johnstone 2002:161). Tekster og teksttyper er sett på som noe som også hviler på prototypiske abstraksjoner og konseptuelle skjemaer (Virtanen 1992:297). Struktur refererer her til forskjellige deler i teksten som i et tekstlingvistisk perspektiv til sammen danner et hele. Det kan være deler som innledning, handling, vurdering og avslutning, eller deler som er knyttet til for eksempel sammenhengen mellom årsak og virkning.

Relasjonen del–helhet kommer til uttrykk på forskjellige måter alt etter hvordan man forstår begrepsparet del–helhet (Johnstone 2001). En av metaforene som er brukt for å beskrive relasjonen mellom del og helhet, er nettmetaforen hvor uttrykkene *knute* og

forbindelse/nettverk brukes for å belyse relasjonen (Jørgensen & Phillips 1999:18–21; Johnstone 2001:635, 636; Robertson 2005:223, 226). *Knute-nettverk* er en spesifisering av *del-helhet*-relasjonen. Metaforen *knute-nettverk* løfter frem relasjonen mellom delene som i denne sammenhengen er mindre, språklige ytringer og den samlede forståelsen av hele ytringen, hele fortellingen. Uttrykket *nett* kan lett assosieres med en struktur hvor avstanden mellom knutene er like lange i et todimensjonalt system, jf. et utspent fiskegarn. Ved å utvide nettmetaforen til en tredimensjonal størrelse og tenke at noen av trådene i en knute er lenger enn de andre og kan strekke seg forbi de nærmeste naboknutene til andre, mer fjerntliggende knuter, som dermed også blir naboknuter, utvides også forståelsen av relasjonen *del-helhet*.

2.4.2 Makrostruktur

Labov & Waletzky (1967:12) og Labov (1997:398) analyserer fortellinger om egne opplevelser, «narratives of personal experience» eller «personal experience narratives», forkortet PEN. I en narrativ om personlig opplevelser eller erfaringer fortelles hendelsene vanligvis i den rekkefølgen de skjedde (Labov & Waletzky 1967:13; Labov 1997:398). Organiseringen er slik at dersom rekkefølgen endres, blir det en annen fortelling (Labov 1972:360). Eksemplet er: Jeg dyttet gutten og han dyttet meg, versus: Gutten dyttet meg, og jeg dyttet gutten (Labov 1972:360). Prinsippet for en narrativ som Labov (1972) peker på: 'å fortelle noe i den tidsrekkefølgen det hendte', er omtalt som et ikonisk prinsipp (Fleischman 1997:164). Labov & Waletzky (1967:32–41) og Labov (1972:363) beskriver en struktur eller et skjema med fem eller seks tekstdeler eller hovedavsnitt i en fortelling, som her er satt opp i tabell 2:4-1.

Tabell 2:4-1 Labov og Waletzky's fortellingsstruktur

	Hovedavsnitt	Funksjon
0	Abstrakt ²⁸	Sammenfatning
1	Orientering	Tid, sted, situasjon og deltakere
2	Komplikasjon	Handling eller hendelsesforløpet
3	Evaluering	Vurdering av handlingens betydning
4	Avslutning	Det som hendte til slutt
5	Koda	Det som bringer fortellingen tilbake til her-og-nå-situasjonen

Labov (1972:363) understreker at elementene som her er satt opp i tabell 2:4-1 kan tvinnes sammen på komplekse måter. Evalueringen vil kunne dukke opp mange steder i

²⁸ Punkt A er ikke med i teksten fra 1967.

fortellingen og påvirke den (Labov 1972:369; Fleischman 1997:165). Det Labov (1972:365–369) kaller *orienteringspunkt* kan etableres gjennom hele fortellingen eller på strategiske steder, mens *evalueringer* kan forekomme gjennom hele teksten. *Fortellingsstrukturen* som Labov og Waletzky beskriver, jf. tabell 2:4-1, kaller van Dijk (1980:V) og Johnstone (2002:81) fortellingens *makrostruktur*, som de mener går igjen i mange former for fortellinger uansett tid og sted. *Fortellingsstrukturen* synes å være uavhengig av den kulturelle forankringen fortelleren og fortellingen står i (Mandler, Scribner, Cole & DeForest 1980:19, 20, 24; Robertson 2005:228). Forskning viser at makrostrukturen i tabell 2:4-1 gjelder i stor grad for fortellinger i den vestlige kulturkretsen, mens andre strukturer er påvist i tekster fra andre kulturer (Johnstone 2001:642).

Fleischman (1997:163–165) diskuterer om Labov og Waletzky's fortellingsstruktur egner seg for analyser av litterære fortellinger, narrativer som er skrevet eller filmet. Fleischman (1997:158, 166) vurderer skjemaet gjengitt i tabell 2:4-1 som et fruktbart bidrag til studiet av etablerte narrativer. Samtidig som hun ser at strukturen kan bli normativ og ekskluderende i forhold til et mangfold av mulige måter å realisere en fortelling på (Fleischman 1997:158, 165–167). Hun går inn for en nyansering og utvikling av strukturen som er gjengitt i tabell 2:4-1 (Fleischman 1997:158, 165–167). Todorov (1977:111) definerer en handling som uroen som ligger mellom to opplevelser av harmoni og balanse.²⁹ Den ideelle narrativen skildrer bevegelsen fra stabilitet, gjennom uro til ny balanse som likner den opprinnelige stabiliteten, men som likevel ikke er identisk med den første på grunn av hendelsen og dermed tiden som ligger mellom dem (Robertson 2005:229, note 10).

I diskusjonen om skjemastrukturen i selvopplevde og litterære fortellinger deltar også Ochs & Capps (2001). De diskuterer forholdet mellom kunstfortellinger, tredjepersonfortellinger og selvopplevde fortellinger, PEN-fortellinger (Ochs & Capps 2001: kap.1). Hovedinnvendingen Ochs & Capps (2001:6, 16, 17) har mot strukturen som er gjengitt i tabell 2:4-1, er at etablerte fortellinger i en muntlig eller skriftlig form er et ordnet hele med begynnelse, hoveddel og avslutning som fortelleren vet hvordan er når fortellingen begynner. En selvopplevd fortelling kan følge makrostrukturen som er gjengitt i tabell 2:4-1, hvis den er etablert som fortelling. Men den første gangen en hendelse fortelles, blir fortellingen ofte til i en interaksjon med en eller flere mottaker som kan gjøre

---

²⁹ Todorovs bok kom først på fransk i 1971 med tittelen «*La poétique de la prose*».

at strukturen blir mer tilfeldig, tidsrekkefølgen kan variere og forskjellige pragmatiske forhold kan spille inn og påvirke teksten i større grad (Ochs & Capps 2001:6).

Både Ochs & Capps (2001) og Benwell & Stokoe (2006) diskuterer Labov og Waletzky's fortellingsstruktur, jf. tabell 2:4-1, ut fra de to perspektivene *planlagt* og *ikke planlagt* tekst. Ochs & Capps (2001:18) hevder det er fire komponenter som etablerer en fortelling: beskrivelse, tidsrekkefølge, vurdering og forklaring. Når noe fortelles for første gang, kan teksten være preget av spørsmål, avklaringer, utfordringer og antakelser (Ochs & Capps 2001:18). Disse elementene dukker opp på forskjellige steder i teksten, og kan kaste om på fortellingsstrukturen som Labov & Waletzky (1967) setter opp (Ochs & Capps 2001:20). Benwell & Stokoe (2006:135) peker på at fortellinger kan ha mange funksjoner som oppfylles når det fortelles, som for eksempel å underholde, klage, anklage, skryte, hovere, rettfærdiggjøre samt å bygge relasjoner og allianser. Dette påvirker kanskje ikke makrostrukturen i større grad, men virker inn på valg av ord, uttrykk, stil, intonasjon og gester. Ochs & Capps (2001) og Benwell & Stokoe (2006) trekker dermed inn den ytre konteksten og identitetsbyggingen som også skjer når man forteller, som enda et forhold som er med på å prege teksten.

Muntlige fortellinger blir til i en interaksjon mellom forteller og mottaker eller flere fortellere og flere mottakere. I en slik fortellerkontekst er det større rom for endringer og nytolkninger enn ved fremføringen av etablerte fortellinger (Ochs & Capps 2001:17, 18). Ko-konstruerte fortellinger bør derfor analyseres på en annen måte, hevder Ochs & Capps (2001). De innfører begrepet *dimensjoner* og *dimensjonering* og en fleksibel fortellingsstruktur (Ochs & Capps 2001:18–20). Fortellingsstrukturen i en gitt tekst må befinne seg på et kontinuum av variasjoner fra den fastere «labovske» strukturen til en åpen, kreativ og nyskapende struktur (Ochs & Capps 2001:18–20).

Dimensjonene som Ochs & Capps (2001:20) mener er til stede i varierende grad på en glidende skala, er: «Tellership, Tellability, Embeddedness, Linearity, Moral stance». «Tellership» refererer til om det er én eller flere fortellere (Ochs & Capps 2001:20, 24–33). «Tellability» viser til sammenhengen og strukturen i fortellingen, om den er god, springende eller ufullstendig og kan være høy eller lav (Ochs & Capps 2001:20, 33–36). «Embeddedness» handler om hvordan man kan innføre element som er lagt inn i andre element, som for eksempel å la en av aktørene i fortellingen sitere en annen aktør. Et element kan derfor vurderes som frittstående eller lagt inn i et annet (Ochs & Capps 2001:20, 236–40). «Linearity» ser på tidsstrukturen i en fortelling, om den er kronologisk ordnet, ser tilbake, har parallelle strukturer, eller om den gjør hopp og liknende, og omtales

som en lukket eller åpen tidsstruktur (Ochs & Capps 2001:20, 40–45). «Moral stance» er egne og samfunnsmessige moralske vurderinger av et forhold, gjerne knyttet til tanker og vurderinger om hva som er bra og godt i livet. «Moral stance» kan oppfattes som fast og konstant eller varierende og flytende (Ochs & Capps 2001:45–54). Dimensjonene som her er presentert, går igjen i varierende grad i alle fortellinger etter hvert sitt kontinuum beskrevet i tabell 2:4-2.

Tabell 2:4-2 Dimensjonering

Dimensions	Possibilities		
Tellership	One activ teller	→	Multiple active co-tellers
Tellability	High	→	Low
Embedddness	Detached	→	Embedded
Linearity	Closed temporal and causal order	→	Open temporal and causal order
Moral stance	Certain, constant	→	Uncertain, fluid

(Ochs & Capps 2001:20)

I denne avhandlingen har det vært lalgt vinn på å få frem fortellinger hvor fortelleren kjenner slutten når fortellingen begynner, altså fortellinger som kan plasseres til venstre på skalaene i tabell 2:4-2. Dette er valgt for å begrense antall lag og strukturer i tekstene, selv om det ikke er mulig eller ønskelig å unngå. Fokuset i denne undersøkelsen er å se på blunk, blikkendringer og nikk som grensemarkører, og da kan vurderingen av skifte i tid, sted, handling og referenter, som blant andre van Dijk (1982) og Johnstone (2002) nevner, være tilstrekkelig som bestemmende for en tekststruktur i første omgang. Senere undersøkelser vil forhåpentligvis ta for seg de sosiale og eventuelt psykologiske implikasjonene som også kan være med på å bestemme tekstens form. I dette arbeidet blir de samme fellestrekkene søkt gjenkjent i det innsamlete datamaterialet med åpenhet for større variasjon og eventuelt endringer på tvers av skjemaet i tabell 2:4-1 og mer i tråd med dimensjoneringene beskrevet i tabell 2.4-2, i de egenopplevde fortellingene.

Makrostrukturen vist i tabell 2:4-1, kan på bakgrunn av Labov (1972) og Ochs & Capps (2001) være utfordrende å bestemme i en gitt tekst. Det kan diskuteres hvor grensen mellom de forskjellige delene er i teksten. Her skal grensen i tabell 2:4-1 mellom *komplikasjonen* og *handling* problematiseres. Komplikasjonen kan være fortellingens hele handlingsforløp, og utgjøre den største tekstdelen i en lengre fortelling. En annen måte er å vurdere *komplikasjonen* på er som den grunnleggende konflikten som setter *handlingen, veien tilbake til harmoni*, i gang slik Todorov (1977:111) og Robertson (2005:230) definerer narrativer. Den *kompliserende handlingen* vil da kunne være en relativt mindre

del enn *handlingen*, som i en lengre fortelling blir fortellingen om følgen av *komplisjonen*. *Evalueringen* og *avslutningen* kan eventuelt smelte sammen. Dette gir følgende makrostruktur som er brukt i denne avhandlingen

Tabell 2:4-3 Makrostrukturen

	Hovedavsnitt	Funksjon
A	Abstrakt	Sammenfatning
B	Orientering	Tid, sted, situasjon og deltakere
C	Komplikasjon	Det som setter handlingen i gang
D	Handling	Veien mot ny harmoni
E	Evaluering /Avslutning	Vurdering av handlingens betydning
F	Koda	Det som bringer fortellingen tilbake til her-og-nå-situasjonen

Makrostrukturen i tabell 2:4-3 er en enkel modell valgt for denne første undersøkelsen av høyere tekststrukturer i flere fortellinger på NTS. Når grensene i makrostrukturen er semantisk bestemt, kan forekomsten av blunk, blikkending og nikk i makrogrensene beskrives. Alle hovedavsnittene i makrostrukturen består av en eller flere mindre deler, kalt *episoder* (Stein & Glenn 1979; van Dijk 1982), jf. avsnitt 2.4.3. Dette er det neste, strukturelle planet som skal beskrives i tekstene, når man går fra helhet til mindre del.

2.4.3 Episodestruktur

I dette avsnittet blir enheter som er mindre enn makrostrukturen, bestemt. Enhetene som blir diskutert er her kalt *episoder*. Labov (1997:398) fokuserer på tidsstrukturen i fortellingen. En narrativ består av minst to ytringer som representerer to handlinger og en tidsrekkefølge som er slik at dersom ytringene bytter plass, endres meningen. Det blir en annen fortelling med en annen mening. Et hendelsesforløp som «Gutten slo meg og jeg slo ham», vil Stein & Glenn (1979) og Bamberg (1987) dele opp i episoder. En episode er kjennetegnet ved at den påvirker fortellingen eller en av karakterene i fortellingen (Stein & Glenn 1979:61).

Episoden er ifølge Stein & Glenn (1979:59, 60, 68) tredelt. Episodens tredelte skjema kjennetegnes av relasjonene *og-så-derfor* og er en *årsak-virknings*-relasjon (Stein & Glenn 1979:59, 60, 68). Episoden består av en ytring som refererer til en situasjon, som gir mulighet for en hendelse, som forårsaker en ny situasjon (Stein & Glenn 1979:62). Den nye situasjonen gir muligheten for neste hendelse, og slik kan episodene lenkes sammen til en hel historie (Stein & Glenn 1979:62).

Bamberg (1987) foreslår en femdelt episodestruktur. Hendelsen kan deles opp i en indre kognitiv eller emosjonell respons og en ytre aksjon som gir en konsekvens (Bamberg

1987:7). Den nye konsekvensen kan igjen danne grunnlaget for en ny kognitiv eller emosjonell respons (Bamberg 1987:7). Det er altså ikke bare de faktiske forholdene i den ytre verden som dras inn i episoden, men også tanker, følelser og et psykologisk aspekt. Disse tre episodeforståelsene sammen med Todorovs forståelse av en narrativ, er satt opp i tabell 2:4-4. Tabellen viser en tidligere utvikling i forskningsfeltet

Tabell 2:4-4 Episodestrukturen

Labov & Waletzky (1967:28)		Todorov (1971/1977:111)		Stein & Glenn (1979:67)	Bamberg (1987:7)	
1	Hendeles 1	1	Balanse/harmoni	Situasjon	1	Initiering, det som setter i gang hendelsen
					2	Intern respons, kognitiv eller emosjonell reaksjon
		2	Uro/gjenopprettelse	Hendelse	3	Aksjon, «attempt»
2	Hendelse 2	3	Ny balanse/ harmoni	Situasjon	4	Konsekvens
					5	Reaksjon, kognitiv eller emosjonell respons på konsekvensen

Van Dijk (1980) vurderer relasjonen mellom flere tekststrukturer og mener at begrepet «proposisjon» er et vanskelig uttrykk som burde vært bedre avklart (van Dijk 1980:17). Likevel bruker han begrep som «makroproposisjon» og «mikroproposisjon» og sier at forskjellen på de to har med nivå eller plan å gjøre (van Dijk 1980:13). «The macrostructure thus has to represent what is the major, more relevant, more general information out of complex information as represented at the more concrete microlevel» (van Dijk 1980:13). Van Dijk (1980) definerer en *proposisjon* som en hendelse, handling, tilstand eller prosess i en mulig verden (van Dijk 1980:32). Disse forskjellige typene proposisjoner står i forhold til hverandre som i en trestruktur, som i generativ lingvistikk (van Dijk 1980:49, 116, 119). Van Dijk bestemmer åtte forhold som kan markere en ny episode:

- 1) pauser og nøling
- 2) avsnittsmarkeringer i skriftlig materiale
- 3) tidsskift
- 4) stedsskift
- 5) referentskift, nye aktører, eller reaktivering av gamle referenter
- 6) handlingsskift mellom det ytre fortellerplanet og indre, mental handling (fortelle, tro, drømme)
- 7) handlingsskift på det ytre fortellerplanet
- 8) perspektivskift og skift i fortellerstil

(van Dijk 1982:181 F.O)

Johnstone (2002) skriver at episoder «describe semantic units, intermediate in size between sentences and whole texts (however defined), which can be realized as written or oral paragraphs», og fortsetter med at en episode «consists of a sequence of propositions that develops a single semantic ‘macroproposition’ and is internally coherent» (Johnstone 2002:78). Hun støtter van Dijk når hun konkretiserer dette til å gjelde skifte i tid, sted, deltaker, perspektiv, bruk av sitat og gester (Johnstone 2002:78).

Tidsreferanse kan være en kompleks relasjon i en fortelling. Virtanen (1992:305) og Herman (2003:171) argumenterer for at en ikonisk tidsrekkefølge er et universelt trekk. Hele diskusjonen om tid i narrativer skal ikke tas opp her, men et poeng er at tidsreferanser kan være viktige for å bestemme en episode. Chafe (1994:205) diskuterer relasjonen mellom tid og sted og viser hvordan de kan brukes som gjensidig referanse. Den nære sammenhengen mellom tid og sted kommer særlig til uttrykk i formuleringene «her og nå» og «der og da» (Chafe 1994:205). Stedsreferanse kan ha en underliggende funksjon som tidsreferanse og omvendt, alt etter konteksten, og kan få betydning for hvordan en fortelling struktureres. Tids- og stedsreferanse kan med andre ord stå i et metonymisk forhold til hverandre i en gitt kontekst.

Allmenn erfaring om tid og sted synes å danne mentale skjema med tilstrekkelige fellestrekk, så de kan inngå i en gjensidig metaforisk eller metonymisk relasjon til hverandre, slik Lakoff & Johnson (2003) beskriver det, jf. avsnitt 2.5.1. Erfaringsmessig innebærer skifte av sted en bevegelse over tid. Det er dette som gjør at tids- og stedsuttrykk kan stå for hverandre og danne en metonymisk relasjon i en gitt tekst. Sammenhengen mellom tids- og stedsreferanse og deres metonymiske potensial er viktig å ha i mente når man analyserer et språk som ikke tidsbøyer verb, som for eksempel NTS.³⁰ Da kan skifte av sted også være et uttrykk for endring i tid, den allmenne erfaring tatt i betraktning.

2.4.4 Spenningskurven, en del av teksten

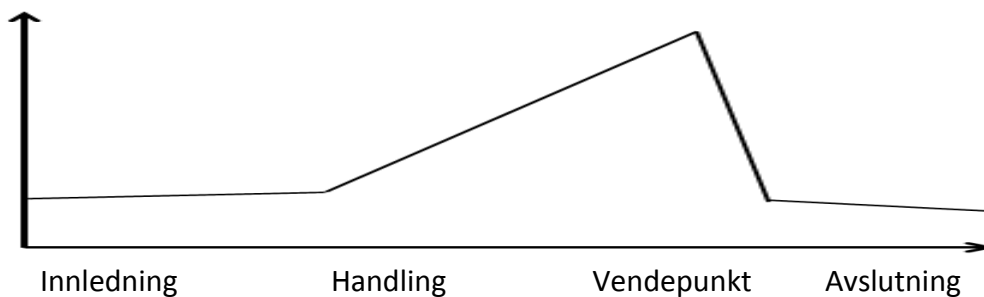
I avsnitt 2.1.1 ble det presentert forskning som viser at ved fare og trusler blir blunk fraværende, øyet sperres opp (Argyle & Cook 1976:79). I dette avsnittet skal tekstens *spenningskurve* som tradisjonelt har vært en del av retorikken og litteraturanalsen, diskuteres. Allerede Aristoteles beskriver hvordan fortellinger eller fabler bør bygges opp med en stigning eller intensivering mot det han kaller «peripéteia», *omslaget* eller *vendepunktet* (Torvik 1994:104; Gaasland 1999:52; Aarseth, Eide & Kittang 2007:36;

---

³⁰ Noen få unntak finns. Enkelte verb kan ha en oral komponent som markerer fortid som for eksempel tegnene KJØPTE og SA.

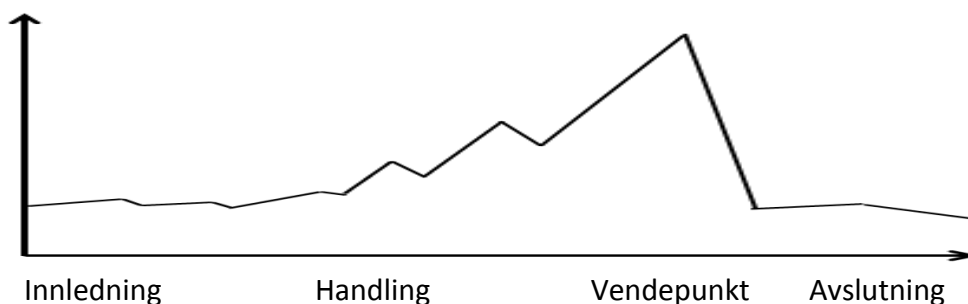
Wille 2011:331).³¹ Svensen (1991:186) fremstiller spenningskurven grafisk, stigende mot et klimaks og synkende etter vendepunktet.³² Litteraturteori og litterær analyse viser en rekke eksempler på at slike spenningskurver er en fast del av skjemaene eller strukturene i flere sjangere, som for eksempel fortellinger, eventyr, drama og poesi (Svensen 1991:186–200). Spenningskurven danner altså sitt eget skjema eller struktur i en tekst, parallelt med fremveksten av tekstens makro- og episodestruktur. I en muntlig fremført fortelling kan fortelleren bruke mange effekter som for eksempel intonasjon, pust, volum, ansiktsuttrykk, øyeåpning, tempo og gester for å få frem eller øke fortellingens dramatik og slik danne en stigende spenningskurve vist i figur 3.

Figur 3. Spenningskurven i en fortelling semantisk bestemt

I figur 3 er spenningskurven sterkt idealisert. Den vil kunne anta en mer tagget eller buktende form med mindre spenningsøkninger, vendepunkt og fall underveis knyttet til hver enkelt episode og eventuelt hvert ledd i makrostrukturen, mer i tråd med slik Wille (2011:332) tenker seg den grafiske formen på en spenningskurve. Da kan man eventuelt få med punktene om dimensjonering som Ochs & Capps (2001:20) har vist, jf. avsnitt 2.4.2.

Figur 4. Spenningskurven med endringer og variasjon underveis jf. Ochs & Capps(2001)

³¹ Aarseth, Eide & Kittang (2007) ble første gang ugitt i 1987, Wille (2011) i 2007.

³² Svensen (1991) ble trykket første gang i 1985.

Skal man vurdere forholdet blunk, blikkending og nikk kan ha til spenningskurven i en fortelling, må spenningskurven la seg bestemme ut fra noe annet i teksten enn blunk, blikkending og nikk som i seg selv kan ha dramatiske effekter. Spenningskurven må i denne sammenheng være bestemt av tegnenes semantikk, deres betydning, det vil si fortellingens leksikale element. Spenningskurven skal da stige der tegnene refererer til det som ut fra vanlig, menneskelig erfaring representerer spenning, fare og emosjonelle intensivering. Tilsvarende skal spenningskurven synke når tegnenes betydning formidler ro og harmoni.

I den herværende avhandlingen er spenningskurven blant annet brukt til å ta opp temaet: *markerte og umarkerte tekstposisjoner*. En *umarkert tekstposisjon* er der tekstens spenningskurve er horisontal eller svakt stigende, mens en *markert tekstposisjon* er der kurven stiger eller synker kraftig. *Umarkert* viser til det vanlige, alminnelige, mens *markert* betyr her at et uttrykk har en ekstra markering av innhold eller mening knyttet til seg (Löbner 2002:28, 152; Saeed 2007:290). Dette kan få betydning for forståelsen av blunk i tegnspråktekster. Mønsteret for blunk endret seg fra hvile og ro til stress eller fare, hvor blunkefrekvensen ved fare synker betraktelig som følge av eller del av årvåkenhet og aktsomhet (Argyle & Cook 1976:79), jf. avsnitt 2.1.1. Det som kan være interessant, er å se om blunk kan være del av en spenningskurve eller spenningsstruktur i fortellinger på NTS. Analysen i delkapittel 5.2 viser at materialet i denne undersøkelsen gir grunnlag for å anta at en slik sammenheng er mulig.

Etter å ha beskrevet teori som viser hvordan tekster kan deles opp i mindre enheter, skal fokuset i det følgende rettes mot det som binder tekster sammen, det som uttrykker kohesjon og danner koherens.

2.4.5 Definisjoner av kohesjon og koherens

Uttrykkene *tekstbinding* eller bare *binding* brukes på norsk om det som holder teksten sammen, uten at det skilles tydelig mellom de språklige realiserte elementene og tekstens mentale representasjon (Faarlund *et al.* 1997:1152–1182). Uttrykkene kohesjon og koherens uttrykker skillet mellom det som er språklig uttrykt og det som er mentalt fremkalt som meningen og sammenheng i teksten.

«Cohesion refers to those overt features of a text which provide surface evidence for unity and connectedness. Cohesion is realized linguistically by devices and ties which are elements or units of language used to form the larger text.»

(Olshtain & Celce-Murcia 2005:718)

Kohesjon er noe ved selve teksten. Kohesjon er realisert i tekstens overflatestruktur. Overflatestrukturen er det som blir sagt med stemme, tegn eller eventuelt skrevet. Kohesjon er det som er med å danne deler i teksten og/eller binder to eller flere språklige deler sammen, og på den måten danner større tekstenheter og en tekst som ett hele, i motsetning til en serie usammenhengende lyder, tegn eller skrevne ord (Olshtain & Celce-Murcia 2005:718). Kohesjonsmekanismene ligger til grunn for tekstens koherens. Olshtain & Celce-Murcia (2005) definerer koherens i forbindelse med lesing som følger:

«Coherence is the result of a reader's appropriate response to the writer's plan and relates to the discourse world of written texts, to pragmatic features, and to a content area; it usually fits a conventionally and culturally acceptable rhetorical tradition in terms of sequence and structure.»

(Olshtain & Celce-Murcia 2005:718)

Koherens blir definert som resultatet av en prosess i lesers eller mottakers hode i møte med tekst og kontekst. Koherens omfatter den delen av tolkningsprosessen hvor mottaker bruker sin allmennkunnskap om språk, kultur og verdens beskaffenhet for øvrig, i tillegg til det som teksten og tekstens kontekst i seg selv bærer bud om, for å danne mening. Koherens og kohesjon er mentale størrelser eller konseptualiseringer, hvor man skiller mellom koherens som mening eller sammenheng som oppstår i hjernen fremkalt av konseptualiseringen som den språklige realiseringen gir. Samtidig har koherens flere kilder enn den språklige realiseringen. Koherens oppstår på bakgrunn av et bredt kontekstuellt perspektiv som for eksempel tid, sted, hvem som er involvert, og hvorfor (Olshtain & Celce-Murcia 2005:716). Koherens berører tekstens pragmatiske side og vil være kulturelt og sosialt betinget (Olshtain & Celce-Murcia 2005:718).

Kohesjon og koherens i et språklig uttrykk forutsetter et internalisert språk eller tilstrekkelige språkkunnskaper hos mottaker (Olshtain & Celce-Murcia 2005:718). Kohesjon er nærmere den språklige realiseringen enn koherens, selv om begge er mentale størrelser, siden de forutsetter et internalisert språk. Med dette i mente søker denne avhandlingen å holde fast på distinksjonen mellom koherens og kohesjon slik Olshtain & Celce-Murcia (2005) beskriver den.

2.4.6 Tre resurser for tekstbygging

Halliday & Hasan (1976:1, 2) definerer tekst som språk i bruk, og fremhever den nære sammenheng mellom situasjon, omgivelse og tekst. Når man opplever en sammenheng mellom språk og situasjon, oppstår det en tekst (Halliday & Hasan 1976:23). Kohesjon

knytter Halliday & Hasan (1976:294) til noe innenfor teksten selv, samtidig som de snakker om «the concept of a text» på en måte som gjør det nærliggende å tro at de snakker om koherens og kohesjon som mentale størrelser. De klargjør ikke forskjellen mellom uttrykkene *kohesjon* og *koherens*, som Källgren (1979) har påpekt.

Kohesjon er ifølge Halliday & Hasan (1976:4, 7) et semantisk fenomen innenfor teksten selv. Det er en binding mellom minst to element i teksten (Halliday & Hasan 1976:5). Halliday & Hasan deler kohesjonsmekanismene i tre grupper: 1) leksikalsk kohesjon, 2) grammatisk kohesjon og 3) det som ligger mellom dem: «conjunctions», relasjonskoplinger eller setningsforbindere (Halliday & Hassan 1976:318, 320 ; Berge, Coppock & Maagerø 1998:116; Maagerø 2005:185–194). Halliday & Hasan (1976:6) understreker samtidig at det ikke er noen absolutte grenser mellom de tre. De hevder at kohesjon skal kunne påvises i det leksiko-grammatiske nivået, og at det er det som skaper sammenheng mellom setninger og dermed sammenheng i hele teksten (Halliday & Hasan 1976:5, 323). Disse sammenbindingene danner kjeder i teksten, og jo flere kjeder en tekst har, jo tettere er den bundet sammen og desto sterkere er kohesjonsstyrken (Halliday & Hasan 1976:15, 296). Jo flere kjeder av forskjellig kohesjonsart som støtter hverandre, jo bedre sammenheng har teksten. Tettheten av kohesjonskjeder vil variere fra tekst til tekst, men vil alltid være tilstrekkelig, ellers ville det ikke kunne være snakk om en tekst (Halliday & Hasan 1976:2, 296). Etter Halliday & Hasans (1976) definisjon er det nettopp språkbrukers opplevelse av tilstrekkelig sammenheng internt i teksten og mellom teksten og situasjonen den er ytret i, som konstituerer en tekst (Halliday & Hasan 1976:294).

2.4.7 Kohesjon, koherens og semantikk

Halliday & Hasan (1976) er ikke opptatt av begrepet *koherens* og *kohesjon* i seg selv, selv om det er sammenhengen i tekster de ønsker å beskrive. Hasan (1989) skriver: «... cohesion is the foundation on which the edifice is built» (Hasan 1989:94).³³ Hassan (1989) bruker metaforen med grunnmur, hus bygningselement når hun forklarer kohesjon. Bruker man Hassans bilde kan man si at hos Halliday & Hasan (1976) inngår bygningselementer, synlig eller usynlig, både i grunnmuren og i huset over. De uttrykker ikke et klart skille mellom realisert tekst og mental forståelse. Når de sier at kohesjon skal kunne påvises i det leksikogrammatiske nivået, vil dette kunne tolkes som at kohesjonsmekanismene skal være språklig realisert (Halliday & Hasan 1976:5, 323). Det kan se ut som om Halliday & Hasan

---

³³ I den norske oversettelsen er det gjort et skille mellom kohesjon og koherens: «...kohesjon er grunnmuren som koherensbyggverket er satt på» (Berge *et al.* 1998:168).

(1976) arbeider med en tanke om at kohesjon og koherens danner hvert sitt ytterpunkt innenfor et kontinuum, og derfor ikke er helt atskilte størrelser.

Når Halliday & Hasan (1976) beskriver *sammenheng*, så er *sammenheng* et todelt begrep med én del knyttet til tekstdelene og én del knyttet til relasjonen mellom teksten og situasjonen. En større klarhet hos Halliday & Hasan (1976) mellom begrepene *betydning*, *innhold*, *mening* og *referanse* ville ha bidratt positivt. Det er vanskelig å trekke klare grenser mellom de tre faktorene innhold, tekst og situasjon. Det kan skyldes flere forhold. Det kan være knyttet til forståelsen av så vel semantikkbegrepet, som til kunnskapsbegrepet. Det kan synes som om Halliday & Hasan (1976) ikke drøfter utførlig nok hvordan semantikk skal forstås i forhold til leksem, setningstyper, setningsrelasjoner og sjanger, og hvordan disse forholdene kan være med å formidle enda mer innhold i en tekst enn det som er realisert i tekstens tekstur, dens overflate. Mye av meningen, eller eventuelt begrenset betydning i en tekst, kan være nærværende nettopp ved sitt tilsynelatende fravær ifølge Källgren (1979:22, 146).

Det kan videre se ut som om Halliday & Hasan (1976) arbeider ut fra en forestilling om at ord, syntaks, sjanger og stil, det vil si alle tilgjengelige ressurser for tekstbygging, er former med entydig definerte betydninger, altså at de har entydige semantiske verdier, eller at deres betydning har en slags grunnform som alle språkbrukere er fortrolige med. Dette forholdet tar de ikke opp, og de problematiserer heller ikke de poengene ved en tekst som de kan miste ved ikke å gjøre det. Nå vil mange ord og stilistiske virkemidler være definert eller innholdsmessig forklart for eksempel i ordbøker. Disse definisjonene skiller seg likevel fra hvordan den enkelte språkbruker vil kunne forstå eller mene med en form i en gitt sammenheng. To erfaringer kan belyse semantikkens utfordring.

Alle som enten har kodet eller avkodet et fremmedspråk, har kommet til kort ved bruk av ordbøker. Ordbøker viser hvor vanskelig det er å gi presise definisjoner av uttrykks semantisk innhold slik at uttrykket kan forstås i alle de mulige kontekstene som uttrykket kan anvendes i.

Mange har prøvd å forklare en tekst, eksempelvis skrevet en diktanalyse på skolen, men har kommet til kort, og blitt overveldet over hvordan en lærer på en helt annen måte har forklart eller forstått den samme teksten. Noen har til og med vært i begge rollene, men med års mellomrom, mens teksten har vært den samme. Det som har endret seg, er tiden og dermed mottakers egen livserfaring, kunnskapen om ord, setninger, setningstyper, sjangere, andre tekster, forfatteren samt dennes tid og sted.

Det er den semantiske verdien, teksten i mottakers hode, og ikke teksten på arket, som har endret seg, og som gjør at tekstens innhold er blitt et annet. En objektiv metode for å måle en teksts innhold kan synes som en umulighet. Dette er utfordrende for forståelsen av begrepene *betydning* og *mening* og viser at språktilegnelse og meningsdanning er komplekse og raffinerte prosesser. Én ting er å beherske språkets grammatiske ressurser og dermed noen av språkets kohesjonsmekanismer. Noe annet er å beherske alle betydningsmulighetene knyttet til leksem, sjanger, stil, metaforikk, pragmatikk og ytre kontekst i et gitt språk og en gitt kultur. Denne delen av språktilegnelsen ser ut til å være en livslang prosess. Metaforikk er en egen ressurs for semantikk. Metaforikk hviler på et kreativt element som kan gi ny betydning til ord og uttrykk fordi de blir brukt i nye situasjoner og nye domener (von der Lippe 1999:30, 31).

Halliday & Hasan (1976) er likevel et grunnleggende verk for forståelsen av kohesjon og relasjonen mellom tekst og kontekst. Skal man beskrive kohesjon eller koherens i et en tekst, er det vanskelig å komme utenom deres tredeling av kohesjonsressursene: 1) leksikalsk kohesjon, 2) grammatisk kohesjon og 3) konjunksjonene (Halliday & Hasan 1976:318, 320).

2.4.8 Diskursmarkører

Diskursmarkører er signal som sender bruker for å relatere enheter i en tekst til hverandre, og gir til kjenne hvordan hun/han ønsker at mottaker skal forstå teksten (Schiffrin 1987; Blakemore 2002:1, 2). Diskursmarkører er ingen egen ord- eller tegnklasse, og deres funksjoner kan være mange.

Schiffrin (1987) beskriver en større undersøkelse av diskursmarkører, og er derfor valgt som innledning til dette temaet. Schiffrin (1987) starter med en forståelse av diskursmarkører som kataforiske eller anaforiske språklige element som deler en (muntlig) tekst i mindre enheter (Schiffrin 1987:31). Diskursmarkørene peker med andre ord fremover, kataforisk, eller tilbake, anaforisk, i teksten, alt etter hva de referer til og hvor de er plassert. De kan plasseres først eller sist i teksten eller tekstdelen de hører hjemme i (Schiffrin 1987:328). Tekstdelene eller enhetene kan være av mange slag, som for eksempel proposisjoner, setninger, talehandlinger eller idéenheter (Schiffrin 1987:31). Diskursmarkørene som Schiffrin (1987) undersøker, er funksjonsord eller konjunksjoner, men også utbrudd eller formuleringer som «å», «oj», «som du vet», «det jeg mener» og liknende (Schiffrin 1987:31).

Schiffrin (1987) konkluderer med å si at diskursmarkører blant annet brukes for å signalisere til mottaker hvordan en ytring skal forstås, de har en pragmatisk funksjon og kan operere på flere nivåer i teksten samtidig (Schiffrin 1987:315, 320). Schiffrin (1987) setter opp det hun kaller et tekstkoordinat, det vil si at hun ser teksten som en samling av flere parallelle strukturer som er simultant realisert, og hvor et kommunikativt signal kan både ha en lokal funksjon på et bestemt nivå, samtidig som det har en global funksjon på flere og et eventuelt høyere strukturelt nivå (Schiffrin 1987:315). Diskursmarkørene kan ha en syntagmatisk funksjon ved å binde sammen, sideordne eller underordne syntaktiske enheter (Schiffrin 1987:321, 325). Samtidig kan diskursmarkørene peke frem eller tilbake i tekstens mer abstrakte struktur, og de kan si noe om relasjonen mellom deltakerne i diskursen eller samtalen (Schiffrin 1987:322, 325).

Schiffrin (1987) studerer et utvalg av diskursmarkører, og utvider gruppen ord og uttrykk som kan ha en slik funksjon til også å gjelde bevegelser og ikke-verbale uttrykk, uten at hun utdyper det nærmere (Schiffrin 1987:327). Ifølge Schiffrin (1987) må en diskursmarkør kunne:

- skilles ut som et eget element i en ytring
- stå først i en ytring
- være prosodisk realisert
- ha en funksjon på et lokalt og globalt plan, altså samtidig på flere nivåer i diskursen
- være uten egen betydning, det vil si ha en åpen betydning eller være refleksiv i forhold til språk og/eller sender

(Schiffrin 1987:328 F.O)

Et annet trekk ved diskursmarkørene er at de fremmer integreringen av andre språklig realiserte element, og de fremmer tekstens koherens (Schiffrin 1987:330). De er viktige kohesjonsmekanismer. Schiffrin (1987:327) åpner opp for at ikke-verbale element kan fungere som diskursmarkører, og tenker at gestuelle uttrykk også kan fremme ytringens mening og funksjon på flere plan.

Lind (1996:178) undersøker funksjonen av diskursmarkøren eller mer bestemt den pragmatiske partikkelen *jo* i et norsk materiale. Hun analyserer rollen og funksjonen til *jo* ut fra de kontekstene partikkelen opptrer i, og mener den blant annet er viktig for å etablere en felles forståelsesramme og for å skape nærhet og tilhørighet til diskursen (Lind 1996:186, 187). Lind (1996) skriver at *jo* har et manipulerende aspekt i seg på en positiv måte, da det synes som om partikkelen fremmer et felles fokus og engasjement i forholdet til det temaet eller sakskomplekset og dets kontekst som diskursen handler om (Lind 1996:188).

Schiffrin (1987) åpner for en forståelse av gester som diskursmarkører. Nikk og kanskje noen blunk som er beskrevet som miniatyrnikk, er først og fremst bekreftelser, men kan mulig òg ha en nærhetsfunksjon lik den som Lind (1996) beskriver for *jo*. Dette blir tatt opp igjen og jf. med Tannen (1989:kap 2) i delkapittel 5.1 og avsnitt 7.2.3.

2.4.9 Tre strukturer på et høyere tekstplan

Teori som deler teksten inn i hovedavsnitt, en makrostruktur, er nå presentert. Makrostrukturen i fortellinger beskrevet av Labov & Waletzky (1967) og utviklet av Labov (1972), er kommentert med innspill fra blant andre Ochs & Capps (2001) og har fått en form for bruk i denne avhandlingen i tabell 2:4-3.

Videre er teksters mulige episodestruktur, mindre enheter innen hver makrodel, beskrevet av blant andre Stein & Glenn (1979), van Dijk (1980, 1982), Bamberg (1987) og Johnstone (2002), diskutert. I dette arbeidet er det valgt å følge van Dijk (1982) og Johnstone (2002) med hensyn til episoder. Episodene er bestemt av pauser, nøling, referanseskift knyttet til sted, tid, aktører, handlinger og perspektiv, jf. avsnitt 2.4.3.

Teksters spenningsstruktur er et tredje element i en tekst som kan påvirke bruken av blunk, blikkendringer og nikk, samtidig som spenningsstrukturen mindre deler kan binde tekstsekvenser sammen innen for samme spenningsdel. Andre tekstbindingsmekanismer som fraseringer samt leksikalsk og grammatikalsk kohesjon, er trukket frem. Videre er en definisjon av diskursmarkører gitt i tråd med analysene som Schiffrin (1987) har gitt, jf. avsnitt 2.4.4–2.4.8.

Denne undersøkelsen arbeider videre ut med tre tekstlingvistiske strukturer i en tekst. Det er: 1) makrostrukturen med hovedavsnitt bestemt etter tabell 2:4-3, 2) episodestrukturen, semantisk bestemt etter referansen til deltakere, tid og sted, og hvor det kan være flere episoder i et hovedavsnitt, og 3) spenningskurven som strekker seg gjennom makro- og episodestrukturen. Spenningskurven er semantisk bestemt av tegnene som realiserer teksten. I analysen, del 4, vil blunk, blikkendringer og nikk bli vurdert blant annet i relasjon til disse tre strukturene.

2.5 Kognitiv lingvistikk

I denne undersøkelsen er kognitiv lingvistikk brukt som en av forklaringsmodellene i analysen av datamaterialet. Kognitiv lingvistikk vokser frem som et teoretisk rammeverk mot slutten av 1900-tallet, og forklarer språklige uttrykk ved hjelp av modeller av mentale prosesser. Kognitiv lingvistikk har vært anvendt i tegnspråkanalyser av for eksempel Liddell (2003) for ASL, Liddell & Vogt-Svendsen (2007) for ASL og NTS, og videre for NTS Selvik (2006), Erlenkamp (2009, 2011A, B), av Raanes (2006, 2011) for NTTS og av Nilsson (2008) for STS. I dette kapitlet blir noen kognitive modeller som har vært sentrale i den nyere tegnspråkingvistikk, presentert. Det gjelder *prototypmodellen* (Lakoff & Johnson 2003), *mental space-* og *blendteorier* (Fauconnier & Turner 2002), og *trajektorlandemerke-konseptet i kognitiv grammatikk* (Langacker 2008). For en bredere presentasjon av kognitive teorier henvises det til Taylor (2002), Geeraerts (2006), Kövecses (2006) og Langacker (2008).

2.5.1 Prototyper og kategorier

Prototypeteorien til Lakoff & Johnson (2003:4) er en utvikling av prototypeteorien til Rosch (1973).³⁴ Mennesket opplever hendelser, tilstander, andre mennesker, dyr og ting i verden hele tiden. Stadig, gjentatte opplevelser og årsakssammenheng lagrer seg som *mentale konseptualiseringer* (Lakoff & Johnson 2003:154, 155). Mennesket oppfatter etter hvert likhetstrekk og forskjeller mellom de mentale inntrykkene og danner *kategorier* rundt en *prototyp* (Lakoff & Johnson 2003:122, 123). De mentale skjemaene, som er dannet av gjentatte, fysiske erfaringer, er forutsetningen og grunnlaget for forståelsen av og meningene i språklige uttrykk og metaforer (Lakoff & Johnson 2003:5, 25, 59). Den gjentatte erfaringen med ting danner mentale konseptualiseringer av *strukturer* (Lakoff & Johnson 2003:178). Gjentatte årsak-virkning-erfaringer danner *gestalter* (Lakoff & Johnson 2003:176). *Vasking* er en gjentatt erfaring som danner en gestalt. Man blir vasket som barn, ser at andre vasker seg, at dyr vasker seg og at mange ting blir vasket. Når man vokser til, blir man den som vasker, og man oppdager at begrepet *vasking* kan brukes om forhold i naturen som at *havet vasker svabergene*, eller mer abstrakt om den kriminelle aktiviteten å *hvitvaske penger*. I de konkrete erfaringene med *vasking* inngår følgende element: person som vasker, minst en skitten ting, vann, våt ting, tørking, ren ting og tid.

---

³⁴ Lakoff & Johnson (2003:71) henviser til Rosch (1977). Rosch er ikke med i deres litteraturliste og Rosch (1977) er ikke funnet, men derimot Rosch (1973): *Natural Categories*. *Cognitive Psychology* 4, s.328–350, som det henvises til i den herværende avhandlingen.

Variasjoner av vasking er kroppsvask, klesvask, husvask, bilvask osv. Det som er felles for vaskeerfaringene er: en agent, en entitet som vaskes, noe å vaske med, vaskingen, tid. Det som er felles på et abstrakt plan i en gjentatt erfaringene, danner en *prototyp* (Lakoff & Johnson 2003:70, 71). Alle konkrete erfaringer med å vaske vil danne mentale variasjoner som har noe til felles med prototypen, men også noe som er forskjellig. Variasjonene kan relateres til prototypen og hverandre fra det som ligger nærmest prototypen til det som ligger lengst fra prototypen (Lakoff & Johnson 2003:122–124). Slik vil det å *vaske seg selv* ligge nærmere prototypen enn *havet vasker svabergene*, mens *hvitvasking av penger* ligger lengst fra prototypen.

En sentral, mental prosess for språkssystemet er å kunne konseptualisere det ikke-fysiske som fysisk (Lakoff & Johnson 2003:59). Det gir mulighet for å lage metaforer så ikke-fysiske forhold kan bli behandlet språklig som om de var fysiske (Lakoff & Johnson 2003:25). Det er sammenhengen mellom lagret erfaring, mening, og språklige uttrykk og evnen til metaforikk som gjør koherens og kohesjon mulig (Lakoff & Johnson 2003:5, 81, 82, 117).

Et av spørsmålene som er drøftet i den herværende avhandlingen, er om de mentale skjemaene som blunk, blick og nikk danner, kan være tatt i bruk som tekstbindingsmekanismer i NTS. Det er mulig at de mentale skjemaene dannet av fysiologiske forhold ved blunk, blickendring og nikk, jf. delkapittel 2.1, kan gi en forklaring på hvorfor blunk, blickendring og nikk eventuelt kan brukes som språklige markeringer av enheter, grenser og sammenheng. Dette blir tatt opp i avhandlingens del 4 og 5.

2.5.2 Mentale rom, nettverk og overlappingsteorier

Fauconnier & Turner (2002) peker på tre grunnleggende evner for språkprosesseringen. Det er de tre *i*-ene: identitet, integrasjon og imaginasjon (Fauconnier & Turner 2002:6). Identitet vil si evnen til å se likheter, forskjeller og motsetninger (Fauconnier & Turner 2002:6). Integrasjon er evnen til å se bakenforliggende strukturer ved et fenomen, og hvordan disse strukturene relaterer til hverandre (Fauconnier & Turner 2002:6). Imaginasjon er evnen til å forestille seg ting, evnen til fantasi, kreativitet og innbilning (Fauconnier & Turner 2002:6). Fauconnier & Turner (2002:40, 102, 103) tenker at kunnskap oppstår og blir lagret i mentale rom, «mental spaces». De mentale rommene har en ramme, «frame», med et skjema, «a schema», som består av roller, «characters», dannet av gjentatte liknende erfaringer (Fauconnier & Turner 2002:40). En ramme er «long-term

schematic knowledge» (Fauconnier & Turner 2002:40). Rammen kan være knyttet til en situasjon som for eksempel *handel* (Fauconnier & Turner 2002:251). Rollene i rammen *handel* er selger og kjøper (Fauconnier & Turner 2002:251). Det er en nær sammenheng mellom situasjonen/rammen, og rollene (Fauconnier & Turner 2002:252). En rolle kan fungere som en ramme i en annen sammenheng (Fauconnier & Turner 2002:252). Fauconnier & Turner (2002) eksemplifiserer med blant andre Sherlock Holmes. I rammen *kriminalitet* er blant andre rollen *detektiv*, som kan utøves av Sherlock Holmes. Mens innenfor rammen *detektiv* handler Sherlock Holmes som profesjonell (Fauconnier & Turner 2002:252). I sin fritid vil han handle innenfor andre rammer. Fauconnier & Turner (2002) tenker at menneskets hjerne lager hierarkier av sine sansede inntrykk, som danner *rammer og roller* på forskjellige nivå. Et eksempel på et slikt hierarki er: dyr → firbente dyr → husdyr → hund → elghund. Hvert nivå har sine rammer med sine roller. Det som står til venstre for en pil er en ramme for det som står til høyre for den samme pilen. Det til høyre for en pil er rollene for rammen som står umiddelbart til venstre for pilen. Den abstrakte siden ved rollene i en ramme danner *strukturer*, «schemas» (Fauconnier 2006:19).³⁵

Rammer og strukturer henger sammen i *nettverk* (Fauconnier & Turner 2002:40, 120). Nettverkene har, som hierarkiene, mange nivå i seg, fra det helt entydige og spesifikke til det mer overordnede, generelle og abstrakte (Fauconnier & Turner 2002:119, 121). Hva man tenker som *opp* eller *ned* i hierarkiene, er ikke viktig. Det kan være fleksible måter å se modellen på, alt etter hva og hvordan den skal brukes for å forklare et fenomen. Ord, tanker, bilder, sansning, all erfaring, abstrakt som konkret, er knyttet sammen og forbundet i store nettverk, jf. nettmetaforen i avsnitt 2.4.1. Nettverkene ligger til grunn for menneskets samlede kunnskap eller kunnskapsrom enten kunnskapen er basert på erfaring eller vitenskap. Individets kunnskapsrom er fleksibelt og får stadig ny kunnskap og erfaring knyttet til seg ved at nettverk utvides og nydannes (Fauconnier & Turner 2002:102–106, 202–210).

Når man snakker eller tenker, dannes det mening i mentale rom, «mental spaces» (Fauconnier & Turner 2002:40). Mentale rom er små konseptuelle pakker som dannes for å forstå og som danner grunnlag for handling (Fauconnier & Turner 2002:40). Mening som dannes av metaforer oppstår ved at minst to mentale rom interagerer med hverandre fordi de har noe felles som gjør interaksjonen mulig (Fauconnier & Turner 2002:40). Mentale

---

³⁵ Fauconnier (2006) ble trykket første gang i 1997.

rom som interagerer med hverandre kalles input, «input space» (Fauconnier & Turner 2002:40).³⁶ Det inputene har felles og som gjør interaksjonen mulig, danner deres *generic space* (Fauconnier & Turner 2002:41). Generiske element kan være noe i rammen, i ett eller flere skjema eller deres tilhørende roller, som gjør interaksjonen eller overlappingen, «the blend», mulig (Fauconnier & Turner 2002:41, 2006:307).³⁷ Når man tenker, leser, lytter eller produserer språk, dannes det stadig nye mentale rom, det vil si at hjernen tar imot en språklig form som konseptualiseres som et mentalt rom, input 1, med en eller flere rammer, skjemaer og roller. Hjernen søker alltid etter forståelse og sammenheng. Input 1 fremkaller straks et annet avgrenset mentalt rom, input 2. Input 1 og input 2 har tilstrekkelig med fellestrekk i sine skjema til at overlappingen av input 1 og 2 to gir mening til teksten og dennes kontekst. Input 2 hentes fra konseptualiseringen av den øvrige teksten, konteksten eller fra den allmenne kunnskapen om verden lagret i mottakers hjerne (Fauconnier & Turner 2002:35, 37, 40, 105, 106). Overlappingen er et nytt, mentalt rom som arver fellestrekkene fra begge inputene (Fauconnier & Turner 2002:41, 47). Overlappingen kan også få trekk som bare ett av inputene har (Fauconnier & Turner 2002:48). Overlappingen har også nye, helt egne trekk som er den nye erkjennelsen, meningen eller kunnskapen som metaforen gir. Den nye kunnskapen fremkommer analogt, og ligger til grunn for nye tanker, ytringer eller handlinger (Fauconnier & Turner 2006:42, 303, 365 note 1).³⁸ Det kan være forskjellige overlappinger basert på flere input i et og samme mentale rom, og når en overlapping skjer, er det mange mentale prosesser som skjer samtidig, lynkjapt og på flere nivå (Fauconnier & Turner 2002:42, 47–50, 53, 102). Fauconnier & Turner (2002:22, 46) tenker at de mentale nettverkene og nevronaktiviteten på en eller annen måte er relatert til hverandre. De kognitive modellene er fjernt fra det som skjer i hjernen rent fysiologisk eller biokjemisk, selv om det må være en sammenheng mellom de mentale konseptualiseringene og de biokjemiske og fysiologiske prosessene (Fauconnier & Turner 2002:8). Modellen for overlapping er gjengitt i figur 5.³⁹

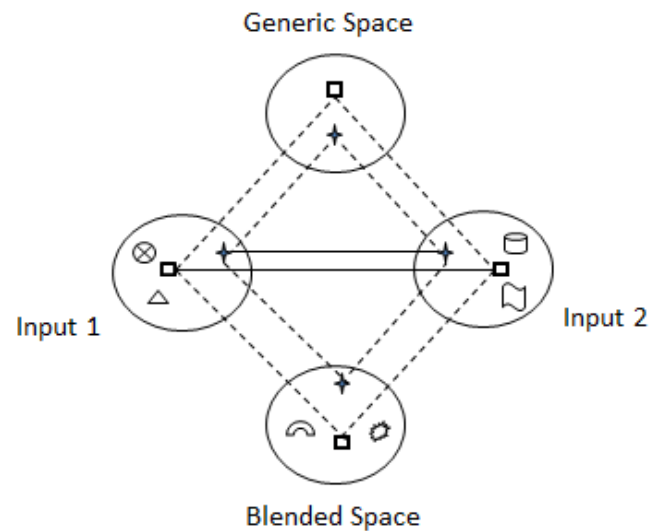
³⁶ Det engelske *input* er brukt som uttrykk i denne avhandlingen, og får norske endelser. Det ble forsøkt med *innputt*, som ble forkastet. I faglig sammenheng er det forskjell på uttalen av *input 1* og *innputt 1*, som nok reflekterer forskjellige, mentale representasjoner.

³⁷ Fauconnier & Turner (2002) bruker uttrykkene *map* og *blend*. Erlenkamp (2011A:31) bruker *overlappe* på norsk.

³⁸ Artikkelen «Mental spaces. Conceptual integration networks» ble trykket i *Cognitive Science*, 1998, og ble utgitt på nytt i boken: *Cognitive Linguistics: Basic Readings* redigert av Geeraets (Geeraets 2006).

³⁹ Modellen er her tegnet på nytt. Figurene inne i sirklene har flere forskjellige former enn det man finner hos Fauconnier & Turner (2002).

Figur 5. Fauconnier & Turnes modell av en «mental blend»

(Fauconnier & Turner 2002:46)

I figur 5 viser de hele linjene elementene som er felles for input 1 og 2, det som danner deres *generic space*, og dermed det som gjør overlappingen mulig (Fauconnier & Turner 2002:47). De stiplede linjene fremhever felleselementene i hele overlappingsprosessen.

Fauconnier & Turners (2002:39) klassiske teksteksempel på en overlapping er fortellingen om buddhistmunken som gikk opp på fjellet den ene dagen, og ned den andre. Det tar lenger tid å gå opp enn ned. Spørsmålet er hvor munken er på samme sted til samme tid de to dagene. Ser man for sitt indre blikk turen opp den ene dagen, gjør det samme med turen ned den andre dagen og legger de to forstillingene oppå hverandre, vil man se to munkere gå mot hverandre, møtes og gå fra hverandre. Der de møtes er punktet hvor munken var på samme sted til samme tid de to dagene. Den mentale forestillingen av turen opp, er input 1, og den mentale forestillingen av turen ned er input 2. Disse overlapper hverandre, det oppstår en blend, en overlapping. Overlappingen arver deler fra hver input, men har også sin egen genuine, nye kunnskap: punktet hvor munken var til samme tid de to dagene (Fauconnier & Turner 2002:39, 40). Hvor dette eksakt er, vites likevel ikke.

Fauconnier & Turner (2002) forklarer mange eksempler på metaforer, sammenlikninger og talemåter ved hjelp av denne modellen. Det enkleste eksemplet er kanskje alfabetet, når bokstavenes form skal læres. Da lages det en blend, en overlapping av form og lyd som etter hvert blir så automatisert at det er vanskelig å skille dem fra hverandre. Den fungerer da mer «online», og selve overlappingen blir nærmest borte idet den mister sin funksjon som ny kunnskap (Fauconnier & Turner 2002:84). En annen enkel

overlapping dannes av uttrykket «Kua er brun», hvor input KU og input BRUN legges sammen og blir «en brun ku» (Fauconnier & Turner 2002:25).⁴⁰ Nå må det sies at alle som vet litt om kyr og farger på kyr, vet også at det kan være store variasjoner på begge deler, men Fauconnier & Turner (2002) har en tanke om at det er et enklere forhold mellom KU og BRUN enn mellom TRYGG og substantiv som TRYGG kan stå til, som i ytringene «Barnet er trygt», «Stranda er trygg» og «Skuffen er trygg». TRYGG refererer til mange forskjellige forhold som på en eller annen måte relaterer til rammen: «fare» med et skjema som inneholder roller som for eksempel offer, trussel, gjenstand, aktør. TRYGG er mer mangetydig enn KU og BRUN (Fauconnier & Turner 2002:25, 26). Noen overlappinger blir etter hvert faste vendinger og uttrykk, de blir konvensjonalisert og danner ingen kreativ, nyskapende overlapping, jf. eksemplet med innlæringen av alfabetet (Fauconnier & Turner 2002:49, 335). Konteksten er et viktig input for mange overlappinger, og er helt nødvendig for forståelsen av den aktuelle ytringen (Fauconnier & Turner 2002:163). Overlappingene utvikler seg og endrer seg etter hvert som diskursen utvikler seg (Fauconnier & Turner 2002:40, 2006:307, 339).

Overlappingsmodellen til Fauconnier & Turner (2002) bruker Liddell (2003) og Dudis (2004) i analyser av ASL, jf. avsnitt 2.6.1 og 2.6.2, og Erlenkamp (2009, 2011A, B) i analysen av NTS, jf. avsnitt 2.6.3. Modellen har gitt ny forståelse av retningskomponenten og ikoniske overlappingsprinsipper i tegnspråk. I den herværende avhandlingen er overlappingsmodellen brukt i kapitel 5 og 6.

2.5.3 Trajektor og landemerke

Langacker (2008:97, 112) bruker modellen med prototyp og kontinuum, gjengitt i avsnitt 2.5.1, når han beskriver de mentale strukturene for ordklassene substantiv, preposisjoner, adjektiv, adverb og verb. Ordklassene danner et kontinuum hvor substantiv og verb danner hvert sitt ytterpunkt (Langacker 2008:97, 112).

Substantiv – verb, et kontinuum

Et prototypisk skjema for et substantiv dannes av konseptualiseringen av en ting, en gjenstand. Et slikt prototypisk substantivskjema beskrives med punktene under av Langacker (2008:104). Et substantiv refererer til:

- et fysisk objekt med materiell substans

---

⁴⁰ Ord med store bokstaver refererer her ikke til tegn, men til den mentale forestillingen av ordets betydning, jf. avsnitt 3.3.2.

- plassert i rommet hvor det er avgrenset og lokalisert
- utenfor tid og sted fordi det varer på ubestemt tid
- en ting, et selvstendig hele som eksisterer uavhengig av en hendelse.

(Langacker 2008:104, F.O.)

Langacker (2008:104) definerer også det prototypiske skjemaet for et verb. Et verb refererer til:

- en ikke-substansiell energiinteraksjon som medfører endring eller overføring av energi
- noe som skjer over tid og er tidsmessig begrenset
- avhengig av deltakere, men har en noe diffus stedsrelasjon. Det er slik fordi en prosess forutsetter deltakere, og deltakere forutsetter en lokalisering – et sted.

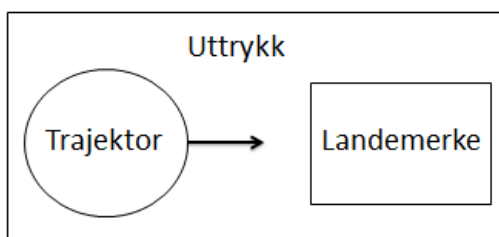
(Langacker 2008:104, F.O.)

Slik Langacker (2008) definerer et verb eksisterer det ikke et verb uten en deltaker, det et substantiv refererer til. Et verb betegner en hendelse over tid, en interaksjon (Langacker 2008:108). For å kunne snakke om grunnleggende kategorier mener Langacker det kan være nyttig å ha et tilstrekkelig generelt begrep til rådighet for en grunnleggende enhet. Til dette bruker han uttrykket *entitet*. *Entitet* kan referere til alt mulig, som for eksempel en ting, relasjoner, mengde, dimensjon, endring, kvalitet, hendelser osv. (Langacker 2008:98). *Entiteter* kan relatere til hverandre på mange måter før det eventuelt skjer en energioverføring jf. definisjon av verb hos Langacker (2008). For eksempel betegner preposisjonene *forholdet* som entiteter kan ha til hverandre (Langacker 2008:71–78, 117, 118).

Trajektor og landemerke

To sentrale begrep hos Langacker (2008) er *trajektor* og *landemerke*. Trajektoren er definert som: «the entity construed as being located, evaluated, or described» (Langacker 2008:70). Trajektoren er det primært fokuserte i en profilert relasjon, mens landemerket er definert som det som har det sekundære fokuset i relasjonen (Langacker 2008:70). Trajektor og landemerke er noe som bare finnes som roller i språklige uttrykk. De eksisterer ikke utenfor språket (Langacker 2008:73). Relasjonen mellom en trajektor og et landemerke er illustrert i figur 6.

Figur 6. Langackers modell av trajektor – landemerke

Langacker (2008) bruker forskjellige figurer for å illustrere relasjonen trajektor–landemerke i forskjellige uttrykk. I figur 6 symboliserer den ytre firkanten relasjonen som helhet. Sirkelen illustrerer trajektoren som er det profilerte og gjerne fleksible i følge definisjonen, i forhold til landemerket. Landemerket er illustrert ved firkanten, som er mindre profilert enn trajektoren, og som i konstruksjonen gjerne oppfattes som mer statiske ifølge definisjonen. Relasjonen *trajektor–landemerke* kommer særlig til uttrykk i skjemaene for verb, men også ved preposisjoner. I flere språklige uttrykk vil det ikke være noe landemerke, da det bare er trajektoren som er profilert, som for eksempel ved adjektiv (Langacker 2008:71).

Preposisjonene *over* og *under* sier noe om relasjonen mellom minst to entiteter. I flere av eksemplene som Langacker (2008) tar fra engelsk, finnes det samme forholdet som på norsk. Den entiteten som blir nevnt først, har i norsk tale og skriftspråk større fokus, og blir beskrevet i forhold til den som blir nevnt til sist. I uttrykket «lampen over bordet» er lampe trajektor, og bord er landemerke, mens i «bordet under lampen» er bord trajektor, og lampe er landemerke (Langacker 2008:71). Verbet *å svelge* uttrykker en relasjon mellom den som svelger, trajektoren, og det som blir svelget, landemerket (Langacker 2008:113). Adjektivene *høy* eller *stor* har bare trajektor, som i «en høy giraff» (Langacker 2008:186).

Langacker unngår de tradisjonelle, syntaktiske rollene subjekt og objekt og innfører begrepene trajektor og landemerke. De er med hensikt ikke definert strammere i forhold til termen semantiske roller da de skal kunne vise til flere kognitive forhold som for eksempel at noe er fokusert, fokalt, profilert eller fremtredende (Langacker 2008:72). Disse fire begrepene er sentrale hos Langacker (2008). Utfordringen som Langacker (2008:25) ser for grammatikken, er å beskrive hvordan konseptualiseringene av hendelser og relasjoner ligger til grunn for den språklige realiseringen.

Fokus, fokal, profilert, fremtredende

Kognitiv lingvistikk beskriver språk som en funksjon av mentale evner og anlegg. Man tenker seg at det er en sammenheng mellom hjernens nevrologiske muligheter og aktivitet på den ene siden, og de språklige uttrykkene på den andre (Langacker 2008:3, 31). Mening blir forstått som mentale størrelser, og det er en viss tradisjon for å bruke visuelle bilder, figurer og bildemetaforer for å beskrive teoriene om *mening*. Dette betyr ikke at man tenker at *mening* er mentale visuelle størrelser (Langacker 2008:32, 33, 162, 163).

Fokus, fokusert og *fokal* er alle visuelle uttrykk som dreier seg om at noe er tydelig fanget inn av oppmerksomheten i motsetning til omgivelsene som er i ytterkanten av bevisstheten. Noe av det samme ligger i uttrykkene *profilert, fremtredende* og *prominens*. Det som er fremtredende, er fremtredende i forhold til noe annet som ikke har den samme graden av interesse eller oppmerksomhet i bevisstheten. I et språklig uttrykk kan begrepet *fokus* brukes om det som er nytt, og som sender gjerne vil ha mottakers oppmerksomhet rettet mot (Langacker 2008:60, 208). Begrepet *fokal* brukes derimot gjerne sammen med *prominens*, «focal prominence». *Fokal prominens* skiller en trajektor fra et landemerke, og gjør trajektoren mer fremtredende enn landemerket (Langacker 2008:72).

Profil eller *profilert* bruker Langacker om det mest fremtredende trekket i et skjema. *Profil* er en spesiell form for *prominens* på lik linje med relasjonen trajektor–landemerke (Langacker 2008:66). Eksempler på profilering er gjerne uttrykk som fremhever deler av en helhet. Ett av eksemplene som Langacker (2008:67) bruker, er hvordan begrepene *hjul, nav, eike, felg* alle profilerer forskjellige sider ved én og samme entitet.

Tegnspråkytringer kan være preget av stor grad av simultanitet. Teorien om fokal, profilert og fremtredende kan være nyttig når man skal analysere, forstå, oversette eller stemmetolke slike simultane uttrykk. Langacker (2008) og teorien om trajektor og landemerke er sentral i analysen av det som denne avhandlingen kaller *rolletildeling*, jf. delkapittel 5.1 og avsnitt 7.2.3.

Modellene til Fauconnier & Turne (2002) og Langacker (2008) har vært fruktbare for analysene av flere tegnspråk som for eksempel ASL, STS og NTS (Liddell 2003; Nilsson 2008, 2010; Erlenkamp 2009, 2011A, B). Fauconnier & Turner (2002), Langacker (2008), Liddell (2003), Nilsson (2008) og Erlenkamp (2009) er alle sentrale i analysene av blunk, blikkendring og nikk i denne avhandlingen. Derfor blir noen sider ved kognitiv tegnspråklingvistikk presentert i neste kapittel.

2.6 Kognitiv tegnspråklingvistikk

Kognitive modeller har vist seg å være anvendelige i analysen av forhold i tegnspråk som har vært en utfordring for den tidlige tegnspråkforskning. Utfordringen har vært knyttet til blant annet bruken av tegnrommet og betydningen som kan være knyttet til retningen i tegn (Liddell 1995:19, 2003:Xi). I dette kapitlet skal tre arbeider som er viktige for analysene i denne avhandlingen, presenteres. Det er Liddell (2003), Dudis (2004) og Erlenkamp (2009). Fremstillingen har fokus på fremveksten av begrepet virtuelle objekt og forståelsen av tegnspråkgrammatikken som en todeling mellom bruk aktiv og passiv ikonisitet i meningsdanningen.

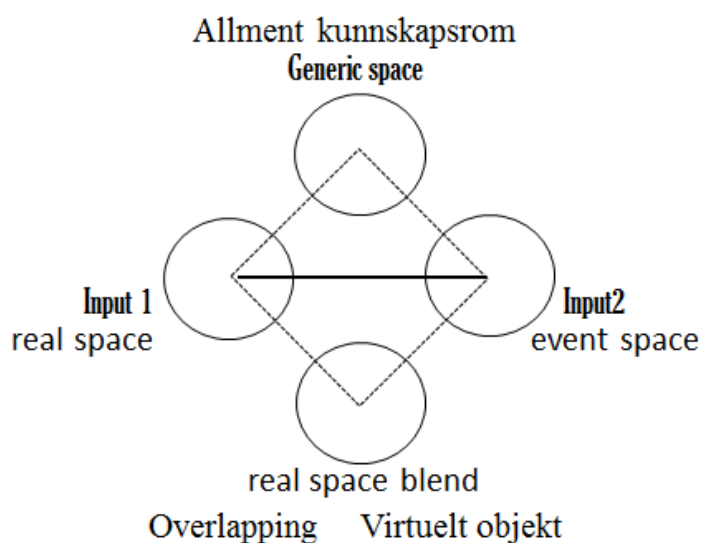
2.6.1 Retningskomponenten i tegnspråk

Liddell (2003) er en videreutvikling av teorier blant annet publisert i Liddell (1995). I begge utgivelsen diskuterer Liddell forskjellen mellom tale- og tegnspråk som ligger i at ord ikke kan utføres med en retningskomponent, slik man kan med en del tegn (Liddell 1995:19, 2003:xi). Denne romlige muligheten er en viktig vesensforskjell mellom talespråk og tegnspråk, og den har vært en utfordring for tegnspråklingvistene (Liddell 2003: xi).⁴¹ Liddell (2003:95) anvender overlappingsteoriene til Fauconnier & Turner (2002) og teorien om trajektor og landemerke til Langacker (1987, 1991). Liddell utvikler modellen til Fauconnier & Turner (2002), og kaller input 1 for «real space», input 2 for «event space» og overlappingen for «real space blend» (Liddell 2003:149, 152). De nye benevnelsene modifierer og presiserer modellen idet den brukes for å analysere en ny, språklig form og mentale relasjon. Figur 7 er laget på grunnlag av Liddells tekst (Liddell 2003, kapittel 5). Modellen har i tillegg uttrykk fra Fauconnier & Turner (2002) (Input 1, Input 2, generic space) og Erlenkamp (LURT 2, 2011B)(Allment kunnskapsrom, Overlapping, Virtuelt objekt).

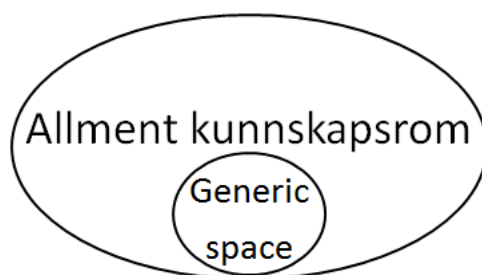
⁴¹ I noen talespråkkulturer bruker man leppene til å peke med når man snakker. (Muntlig meddelelse fra Ingebjørg Finstad, filolog og rektor på døveskolen i Antananarivo, Madagaskar, nov. 1987; Wilkins 2003:174). Bruken av retning i tegnspråk er mer omfattende.

Figur 7. Overlappingsmodellen med uttrykk fra Fauconnier & Turner, Liddell og Erlenkamp

Generic space er strengt tatt bare det som input 1 og 2 har felles, jf. avsnitt 2.5.2. Men når input 1 og 2 har noe felles, skyldes det at begge inputene er knyttet til det allmenne kunnskapsrommet, det vil si menneskets samlede erfaring og kunnskap (Erlenkamp i forelesning HiST våren 2008, LURT 2). Det allmenne kunnskapsrommet kan derfor illustreres med en stor sirkel som generic space er en delmengde av, en liten sirkel, jf. i figur 8.

Figur 8. Generic space og Allment kunnskapsrom

Liddell (2003:81–87) presiserer at i et kognitivt perspektiv ligger ikke meningen i ytringen, men i de mentale forestillingene som ytringen frembringer, og han redegjør meget nøye for hvordan det kan være en forskjell mellom den ytre verden og hvordan hjernen gjennom synssansen oppfatter verden. Det er ikke alltid 100 % sammenfall mellom den ytre virkeligheten og den mentale konstruksjonen. Menneskets indre forestilling, den mentale konseptualiseringen av verden, er en fortolkning av verden (Liddell 2003:84). Den mentale konstruksjonen av den ytre virkeligheten kaller han «Real Space» (Liddell 1995:23,

2003:82). På grunn av den nære sammenhengen mellom den ytre virkeligheten er «Real Space» en «grounded space» (Liddell 2003:82). «The human brain believes that real space is reality» (Liddell 2003:83). Men egentlig skjer det på en annen måte: «[...] the brain [...] deals with things external to it by means of its “virtual” real-space interface with reality» (Liddell 2003:83).

Tidligere tegnspråkteorier skriver om steder eller lokus i tegnrommet som morfem, noe de ikke kan være fordi stedene som et tegn kan knyttes til, er tilfeldige og følgelig ikke representerer en fast form (Liddell 2003:75). Pek og retninger i tegn er ikke rettet mot noe annet enn tomme luften, og det er derfor galt eller misvisende å kalle dem morfem (Liddell 2003:75, 78). Poenget hos Liddell (2003) er at retningsmodifiserte tegn og pek ikke først og fremst er rettet mot et sted, men mot deiktiske entiteter eller usynlige gjenstander som hjernen på grunn av det som allerede er sagt har etablert som «real-space entities» (Liddell 1995:39, 2003:viii, 91, 154, 172, 175). Retningen eller peket, det nye inputet, må overlappes med en tidligere konseptualisert entitet i diskursen for å gi mening (Liddell 2003:91). Ved å bruke trajektor–landemerke-modellen til Langacker, jf. figur 6 avsnitt 2.5.3 i denne avhandlingen, viser Liddell hvordan retningen i tegn og eventuelt blikkretningen kan fremkalle konseptualiseringen av relasjonen trajektor–landemerke (Liddell 2003:93, figur 3.15, 108, 110, 117–119).

Liddell (2003:152, 190–192, 262, 365) beskriver tre måter å bruke tegnrommet på for å trigge imaginære entiteter. Det skjer ved bruk av retningsverb samt *surrogates* og *tokens*, jf. avsnitt 2.3.4 og 2.3.5. Liddell (1995:27–30, 2003:151–164) viser hvordan sender kan bruke seg selv som et input som hos mottaker danner en *surrogate* med tilhørende *surrogat space*, jf. avsnitt 2.3.5. Endringer i senders ansikt, blikkretning, hode- og/eller kroppsorientering danner input som gjør det mulig å overlappes med hele eller deler av tidligere mentale entiteter i diskursen, slik at mottaker skjønner hvem eller hva det henvises til (Liddell 2003:157).

Liddell (2003:261) diskuterer også en gruppe ikoniske tegn som har fått forskjellige navn som blant annet «classifiers» og «verbs of motion and location».⁴² Disse tegnene er ikke-leksikaliserte verb, men «symbolic lexical verbs» (Liddell 2003:261). De kan deles i tre grupper etter hva de refererer til. Det er 1) stedet for en referent, 2) form eller struktur av overflate og/eller 3) bevegelser (Liddell 2003:262).

---

⁴² Disse tegnene kaller Erlenkamp (2009) for «depicking verbs», «gesture verbs» eller ikonisk aktive tegn, jf. avsnitt 2.6.3.

Liddell (2003:190) gjør et skille i omtalen av imaginære gjenstander knyttet til pragmatiske forhold, jf. avsnitt 2.3.4. Uttrykket *tokens* refererer til imaginære objekter som er knyttet til det nøytrale rommet umiddelbart foran sender hvor man kan snakke om et forhold på en nøytral og noe mer abstrakt måte enn ved å referere til konkrete eksempler og hendelser (Liddell 2003:190-192, 365). Liddell (2003:365) bruker uttrykket *surrogates* om imaginære personer fremkalt ved bruk av rolleovertagelser. Videre vil retningstegn fremkalle «depicting space» og «blends» hvor relasjonen mellom entiteter blir profilert (Liddell 2003:190, 365).

Liddell (2003) bidrar til en ny forståelse av bruken av retning, lokalisasjon og simultanitet i tegnspråk ved å anvende kognitive teorier. Han viser også hvordan blikkretningen og hodebevegelsene brukes i mindre konstruksjoner som for eksempel rettet mot «real-space blends» (Liddell 2003:172). Dette blir brukt senere i avhandlingen i analysen av blunk, blick og nikk i NTS. Men først skal teoriene til Dudis (2004) om oppdeling og *Den todelte grammatikken* utviklet av Erlenkamp (2009, 2011A, B) presenteres.

2.6.2 Oppdeling

Dudis (2004) beskriver oppdeling, «partitioning» i ASL. Han viser med bakgrunn i Fauconnier & Turner (1996) og Liddell (1995, 2003) hvordan man i ASL kan gå ut fra full rolleovertagelse og dele kroppen opp i forskjellige deler eller soner som kan inngå i samme eller flere simultane overlappinger (Dudis 2004:225, 235).⁴³ Senders hender og deler av ansiktet kan for eksempel få status som slike soner for oppdeling (Dudis 2004:229). Ved å analysere flere eksempler forklarer Dudis (2004:231) hvordan ansiktet, hendene og munnen kan «deles av» og referere til hver sin entitet i et simultant uttrykk som danner flere overlappinger samtidig innen den samme kontekstuelle rammen. Dermed danner de et felles nettverk. Dudis (2004) har et eksempel med en informant som forteller om en mann som ser på en dråpe som faller. Fortellers torso og ansikt refererer til mannen, mens hånden eller pekefingeren refererer til dråpen som beveger seg fra A til B, samtidig som munnen visualiserer lyden eller vibrasjonene dråpen lager idet den treffer B (Dudis 2004:232–234). Det er til sammen fem referenter i ett og samme uttrykk uten at Dudis dermed bestemmer dette som en maksimal grense (Dudis 2004:232–234). Oppdeling gir mulighet for et nyansert, sammensatt uttrykk hvor flere overlappinger og virtuelle objekt er

---

⁴³ Erlenkamp bruker *oppdeling* om det Dudis (2004) kaller *partitioning* (Erlenkamp i forelesning våren 2009, HiST).

aktive samtidig (Dudis 2004:237). Oppdeling er også påvist og beskrevet i NTS (Erlenkamp 2009).

2.6.3 Den todelte grammatikken

Erlenkamp (2009:4, 25) diskuterer forskjellige sider ved ikonisitet i NTS, og viser at det ser ut som om de fleste tegnene i NTS har en ikonisk opprinnelse. Med tiden har de ikoniske prinsippene som i sin tid lå til grunn for dannelsen av det enkelte tegnet, mistet sin funksjon i selve meningsdanningen (Erlenkamp 2009:8, 80). Ikonisiteten er blitt passiv, og tegnet har fått en mer direkte referanse og er blitt konvensjonalisert (Erlenkamp 2009:8). I denne prosessen får tegnet ofte et norsk ordbilde knyttet til seg (Erlenkamp 2009:5). Fauconnier & Turner (2002) har eksemplet med alfabetet som en tilsvarende automatisering i talespråk (Fauconnier & Turner 2002:84). Videre kan et tegn ha gjennomgått flere trinn i en metaforutvikling slik at tegnets ikonisitet ikke lenger er umiddelbart synlig (Erlenkamp i forelesning våren 2009, HiST).

Alle tegn i NTS er ikke like leksikaliserte. Noen tegn har en åpen referanse, og først i en gitt kontekst blir det klart hva de refererer til (Erlenkamp 2009:22). Tegn med åpen referanse hviler på tre forskjellige, ikoniske grunnprinsipper basert på grunnleggende kognitive evner utnyttet på tre forskjellige måter i kommunikasjon (Erlenkamp 2009:26–61). Erlenkamp (2009:26, 27) viser hvordan tre ikoniske prinsippene ligger til grunn for tre forskjellige typer meningsdanning og tre tegnklasser med åpen referanse. Når man bruker tegn fra de tre tegnklassene utnyttes ikonisiteten aktivt i selve meningsdanningen. Tegnene er ikonisk aktive, i motsetning til tegn med fast referanse som er ikonisk passive tegn (Erlenkamp 2011A:30). Skillet mellom tegn med aktiv og passiv ikonisitet ligger bak uttrykket *Den todelte grammatikken* (Erlenkamp 2009:58, 71, 77, 78, 2011A:34, 2011B:110, 111).

Erlenkamp (2009:17, 23, fotnote 8) understreker i likhet med Liddell (2003:80) at ikonisitet i en kognitivt fundert tilnærming til tegnspråk dreier seg om ikonisitet eller formlighet mellom to mentale størrelser, mer enn mellom to konkrete størrelser eller forhold i den virkelige verden. Erlenkamp (2009:5) henviser til Wilcox, Wilcox & Jarqueze (2004) som også diskuterer dette. Wierzbicka (1999:391) og Talmy (2006:102, note 2) understreker at ett og samme fenomen eller erfaring kan danne mange former for indre bilder, mentale skjema eller konseptualiseringer. Wierzbicka (1999:395) finner at forskjellige språkkulturer preferer forskjellige konseptualiseringer. Ikoniske tegn som refererer til det samme, kan ha forskjellig form fra tegnspråk til tegnspråk. Tegnet for en

entitet kan i sitt mentale skjema ha roller for eksempel for farge, tekstur, materialitet og temperatur, men må ikke ha det. Det er rimelig å anta at hørende, døve og døvblinde i én og samme kultur har forskjellige skjema for samme referent.

Metonymi

Erlenkamp (2009:5, 6, 24) påpeker den utstrakte bruken av metonymi som synes å forekomme i tegnspråk. Dette er et forhold som også andre har vært inne på (Engberg-Pedersen 2003:271; Taub 2001:45; Wilcox *et al.* 2004:143). Taub definerer metonymi i en kognitiv forståelse som «Selecting a single image to stand for a complex associated concept» (Taub 2001:45). Kövecses skriver at forskjellen på metonymi og metafor har med domene eller ramme å gjøre (Kövecses 2006:99).

«Metonymy is a cognitive process in which a conceptual element or entity (thing, event, property), the vehicle, provides mental access to another conceptual entity (thing, event, property), the target, within the same frame, domain, or idealized cognitive model (ICM). We can conceive of this as a ‘within-domain mapping,’ where the vehicle entity is mapped onto the target entity.»

Kövecses (2006:99)

Forskjellen mellom metonymi og metafor handler altså om domene (Kövecses 2006). Metonymi er noe som skjer innen ett og samme domene, mens en metafor er noe som skjer mellom to forskjellige domener.⁴⁴ Taub (2001) bruker et eksempel på metonymi fra domenet *trær*. Trær er meget forskjellige med hensyn til form, likevel er det én form, antakelig en prototypisk form, som i ASL er valgt som tegn for alt som faller innenfor domenet *trær* (Taub 2001:45). En metonymisk form synes å være et meningsdannende uttrykk for minst to kognitive størrelser som i en gitt kontekst tilhører det samme domenet, og brukes også for å si noe om den eller de andre referentene innen det samme domenet (Erlenkamp 2009:6). En ytterligere presisering skal legges til her, og det er at metonymi slik det er presentert over, synes å gjelde tegnnivået eller leksemnivået i tegnspråk. Dette kommer imidlertid an på hvordan *ramme* eller *domene* defineres. Denne avhandlingen viser hvordan en annen, situasjonsbetinget form for metonymi kan oppstå innen en diskurs, en tekst i bruk, jf. kapittel 5.1.⁴⁵

---

⁴⁴ En metafor oppstår når et uttrykk fra et erfaringsområde/domene brukes for å si noe om noe i et annet domene (Lakoff & Jonson 2003:5; Langacker 2008:36; von der Lippe 1999:30, 31).

⁴⁵ I analysen av 11. septembertekstene knyttes det an til dette. Det å se på TV blir identisk med det å se på flyeksplosjonen i Tvillingtårnene, identisk med New York som igjen blir et uttrykk for hendelsen 11. september og 11. september til noe mer enn bare en dato. Kontekstuell metonymi kan av og til sammenliknes

To måter å bruke tegnrommet på

Erlenkamp (2009:19) påpeker i likhet med Liddell (2003:190) hvordan tegnspråkbrukere synes å relatere på to forskjellige måter til området like foran kroppen, tegnrommet, jf. avsnitt 2.3.3 og 2.3.4. For det første brukes tegnrommet som et sted hvor deler av kroppen artikulerer visuelle symbol med en standardisert form for referanse, leksikaliserte tegn. For det andre brukes tegnrommet for å lage mentale bilder for å referere til noe som blir omtalt i diskursen som om referenten er til stede i *her-og-nå*-situasjonen (Erlenkamp 2009:19). Senders kropp er ikke lenger bare artikulator, men kan også referere til konkrete og abstrakte entiteter i diskursen ved imaginært å «se», «peke» og «håndtere» dem, selv om de ikke er reelt til stede (Erlenkamp 2009:19). Sender bruker tegnrommet som om den abstrakte og/eller konkrete entiteten det refereres til, og eventuelt hele dennes ytre miljø, er til stede der og da (Erlenkamp 2009:24, 27), jf. avsnitt 2.3.4 og 2.3.5. Sender må gi denne konteksten, dette miljøet, til kjenne overfor mottaker ved hjelp av en *kontekstuell ramme*, så mottaker kan skjønne hva det refereres til (Erlenkamp 2009:24; 2011A:30). En *kontekstuell ramme* dannes vanligvis ved bruk av tegn med passiv ikonisitet, det vil si tegn med en konvensjonalisert betydning (Erlenkamp 2011A:30).

Tre overlappingsprinsipp

Erlenkamp (2009:26) vist at det er tre forskjellige, ikoniske overlappingsprinsipper som er tatt i bruk for tegnspråkprosessering. De ikoniske prinsippene handler om forskjellige typer mentale skjema som på grunn av metonymi kan vise til entiteter eller referenter og danne virtuelle objekt (Erlenkamp 2009:24), jf. avsnitt 2.3.4.⁴⁶ Det mentale skjemaet som synsinntrykket av hendene fremkaller, og de skjemaene som tidligere synsinntrykket av gitte entiteter er opphav til, kan danne overlappinger (Erlenkamp 2009:24). Overlappingen(-e) gir minst en ny, mental forstilling idet mening oppstår av noe som egentlig bare er iakttagelse av hender, eventuelt sammen med et ansiktsuttrykk eller en mindre del av ansiktet slik som øyne, blick og/eller munn (Erlenkamp 2009:33).

De tre prinsippene kaller Erlenkamp total overlapping, «total mapping», delvis overlapping, «partial mapping» og virtuell overlapping, «virtual mapping» (Erlenkamp 2009:29, 36, 50). Total overlapping vil si at input 1 står i et tilnærmet én-til-én-forhold til

---

med en kinesisk eske eller russisk dukke, hvor det er lag av betydning som henger sammen eller er lagt inni hverandre.

⁴⁶ Entitet kan i denne sammenhengen også vise til egenskaper som for eksempel form eller bevegelse, jf. avsnitt 2.5.3.

input 2, det vil si at «real-space» og «base space» har sterke fellestrekk (Erlenkamp 2009:30). Selve overlappingsprinsippet handler om en form for felles identitet, slik som for eksempel at en hvit dameparaply i en gitt situasjon kan brukes for å referere til en annen paraply i en annen situasjon, for eksempel en sort herreparaply.⁴⁷ I en tegnspråkkontekst vil ofte noe av senders arm, eventuelt også hode og overkropp, ligge til grunn for input 1. Eksemplet til Erlenkamp (2009:29, 30) er bildet av en som løfter høyre arm og har en lett knyttet hånd, input 1, som har sitt motstykke i en lagret erfaring av en som løfter en hammer, input 2.

Delvis overlapping vil si at det som danner input 1, har en mer skjematisk relasjon til input 2. De to kan være svært forskjellige (Erlenkamp 2009:36). Paraplyen kan brukes for å danne et skjema, input 1, men det refererer ikke lenger til en paraply, men til noe annet som er langt og smalt, for eksempel et tre. I en tegnspråkkontekst kan en mindre del av senders kropp, ofte bare arm, hånd, finger og i noen tilfeller hodet, brukes for å referere til fysiske og abstrakte entiteter. Erlenkamp (2009) bruker som eksempel to flate hender holdt rett frem med håndflatene ned. Dette danner input 1, mens input 2 kan være konseptualiseringen av mange forskjellige erfaringer, blant annet parkerte biler (Erlenkamp 2009:23). Disse to mentale konseptualiseringene kan danne en overlapping (Erlenkamp 2009:23). Det kan være stor forskjell på størrelsen mellom entiteten (som i eksemplet en bil) og det som brukes for å referere til entiteten (en hånd).

Virtuell overlapping er en enda mer skjematisk form for overlapping. Ved virtuell overlapping er det en usynlig form som danner input 1 i overlappingen (Erlenkamp 2009:50). En imaginær strek fremkalt ved å bevege for eksempel en paraply som en blyant i luften, danner input 1, mens input 2 genereres av omrisset til en entitet (Erlenkamp 2009:28). I en tegnspråkkontekst er det ikke lenger noe ved hånden selv, men et eventuelt «omriss» tegnet i luften med for eksempel fingeren eller hånden som ligger til grunn for input 1 (Erlenkamp 2009:50). Input 2 kommer fra noe som har samme form, og som kan knyttes til diskursen eller er nevnt før. Et av eksemplene som Erlenkamp (2009:51, 52) viser, er hvordan man med fingrene kan dra opp to imaginære linjer som refererer til ytterkantene av en veibane.

Erlenkamp (2009:26–61) viser hvordan disse tre typene av ikoniske prinsipper ligger til grunn for dannelsen av tre forskjellige typer tegnklasser. Det er:

- 1) Manipulatorer eller håndterere med total overlapping.

---

⁴⁷ Erlenkamp i veiledning 9.9.08.

- 2) Substitutorer eller erstattere med partiell overlapping.
- 3) Deskriptorer eller skisserere med virtuell overlapping.

Disse tre mulighetene som kan brukes alene eller i forskjellige kombinasjoner, ligger til grunn for forskjellige tegn og konstruksjoner i NTS. Hva som velges i en gitt tekst, kan være pragmatisk bestemt ettersom konseptualiseringen av forskjellige tegn profilerer forskjellige egenskaper ved referentene (Erlenkamp 2009:28, 35, 49).

Manipulatorer - total eller full overlapping

Manipulatorer eller håndterere er en gruppe tegn hvor det grunnleggende skjemaet som er med på å danne en overlapping, har oppstått av erfaringer med hvordan mennesket interagerer med forskjellige typer objekt. Det vil si hvordan man manipulerer eller håndterer et objekt (Erlenkamp 2009:27). Overlappingen kan gjelde hele eller bare deler av kroppen, som for eksempel en hånd (Erlenkamp 2009:27). Erlenkamp (2009) bruker et eksempel knyttet til erfaringen med å bruke en hammer når man spikrer. Når dette skal sies på NTS, kan sender late som om hun/han holder en hammer i hånden og slår inn en spiker (Erlenkamp 2009:30). Dette tegnet vil ha visse fellestrekk, identitet, med det å slå inn en spiker på ordentlig, men vil også skille seg fra en reell spikring/hamring. Iakttakelsen av senders hånd, håndform, håndbevegelse og orientering er likevel nok for å danne et skjema, «real space», et input 1, som vil lete etter et tilsvarende skjema knyttet til en tidligere erfaring, en «event space», som blir input 2 (Erlenkamp 2009:29 fig. 4). Input 2 kan være generert av for eksempel teksten, konteksten, og en tidligere erfaring lagret i det allmenne kunnskapsrommet. Sammen danner disse inputene et virtuelt objekt (Erlenkamp 2011A, B), jf. avsnitt 2.3.4.

I et pragmatisk perspektiv brukes manipulatoren for å beskrive hendelser hvor for eksempel mennesker bruker ting og hvor selve handlingen eller håndteringen fremheves eller profileres (Erlenkamp 2009:35). Manipulatoren har et innenfraperspektiv, hvor aktørens nærhet til gjenstander, deltakere og dermed miljøet og handlingen som sådan, blir profilert.

Substitutorer - delvis overlapping

Delvis overlapping betyr at den delen av senders kropp som inngår i kommunikasjonen, ved sin form refererer til en annen entitet. Det vil si at det mentale skjemaet som formen til en håndform eller delen av en håndform gir, har sterke nok skjematiske og abstraherte

fellestrekk med det mentale skjemaet til den aktuelle referenten til at disse to skjemaene kan overlape hverandre (Erlenkamp 2009:36).

I motsetning til total overlapping, hvor det er en sterkere identitet av en *hånd-til-hånd*-relasjon mellom input 1 og input 2, vil det ved bruk av delvis overlapping være en større forskjell med hensyn til dimensjonen på håndformen sett i forhold til selve referenten. Her følger et eksempel. En ofte brukt substitutor for landet Norge er å holde høyre arm fra skulderen og nedover i en bue ut fra kroppen, med fingrene samlet, mens tommelen holdes litt ut. I dette tegnet skal skulderfestet tilsvare Øst-Finnmark, og kløften mellom tommelen og resten av hånden skal vise til Oslofjorden. De fleste, også ikke tegnspråkkyndige, vil fort se likheten mellom formen landet Norge har på et kart, og formen på armen. De mentale skjemaene som disse to synsinntrykkene fremkaller, har så mange fellestrekk at man ved å peke på armen kan referere til forskjellige steder i Norge. Det er som regel en stor dimensjonsforskjell mellom referenten og substitutoren som brukes for å referere til referenten og slik danne et virtuelt objekt. Referenten i eksemplet over kan være et lite kart eller landet Norge. Man vil ikke lenger si at det er identitet mellom input 1 og input 2, slik som det er for manipulatorer. Man kan tenke seg tegn hvor hånden ikke referer til en hånd, men foten til en elefant eller kloen til en kjempedinosaur. Da kan det diskuteres om det er en manipulator eller substitutor som er konstruert. Når større deler av senders kropp, som hode, ansikt og overkropp, er en substitutoren, er det uttrykk for en rolleovertakelse, jf. avsnitt 2.3.5.

Med hensyn til pragmatikk og hva man vil oppnå, ønsker eller vil ha frem med det man sier, er substitutorer anvendelige for å formidle for eksempel relasjoner mellom entiteter og entiteters bevegelser (Erlenkamp 2009:37, 49). Det er verdt å legge merke til at bevegelsene som er knyttet til substitutorene, ikke lenger er like naturtro som bevegelsene i en manipulator (Erlenkamp 2009:38, 39). Bevegelsene i en substitutor er mer stiliserte, repetisjoner kan stå for varighet, og lengde kan få form av en bue i selve tegnføringen (Erlenkamp 2009:43). I forhold til profilering kan man legge til at substitutorene uttrykker en viss avstand, en noe distansert iakttagelse, og de kan dermed gi uttrykk for en tilsynelatende større objektivitet enn manipulatorene. Dersom substitutoren kombineres med en rolleovertakelse, vil rolleovertakelsen aksentuere et innenfraperspektiv og dermed subjektivitet og nærhet, mens substitutoren fremdeles profilerer distanse i det simultane uttrykket.

Deskriptorer – virtuell overlapping

En deskriptor lager en usynlig struktur, en strek, som grunnlag for input 1. Hjernen identifiserer skjemaet for en form og leter frem en lagret erfaring med det samme skjemaet, trigget av noe i teksten eller konteksten. Denne lagrete erfaringen danner input 2 og løper sammen med input 1 idet overlappingen oppstår.

Overlappingsprosessene er ofte beskrevet som enkle, trinnvise prosesser, men hvordan de skjer fysiologisk, er det ingen som vet foreløpig. De er nok ofte komplekse, skjer simultant og som regel så fort at tidsdimensjonen er borte når man kommuniserer (Fauconnier & Turner 2002:46,49; Langacker 2008:16; Erlenkamp 2009:21). Opplevelsen for de fleste er vel at overlappinger skjer i det samme øyeblikket som den språklige formen er realisert. Når man ikke forstår hverandre, vet man at selve prosessen ikke har skjedd, og man må spørre om igjen eller etter flere opplysninger så den riktige overlappingen kan slå inn.

Deskriptorer kan deles i flere underklasser etter hva de refererer til eller profilerer: dimensjon, bane og form (Erlenkamp 2009:59). På et pragmatisk nivå kan deskriptorene brukes for å beskrive referenters form, bane og relasjon, men de kan også brukes som temamarkører for å holde fast på et tema eller en referent som *bøye* i den passive hånden (Erlenkamp 2009:56).⁴⁸ En *bøye* er meget enkelt sagt et tegn i den passive hånden som markerer tema, det vil si som refererer til det som den aktive hånden snakker om (Liddell 2003:223; Liddell, Vogt-Svenden & Bergman 2007:187; Vogt-Svendsen & Bergman 2007:217). Manipulatorer og substitutorer kan brukes som bøyer (Erlenkamp 2009:56.)

Manipulatorer, substitutorer og deskriptorer ser ut til å være brukt i alle sjangere på tegnspråk, dog med forskjellig form, funksjon og grad, og de kan kombineres på forskjellige måter og inngå i flere forskjellige typer grammatiske konstruksjoner (Erlenkamp 2009:68). Manipulatorer, substitutorer og deskriptorer kan blant annet brukes i rolleovertagelser og for å fremkalle virtuelle objekt (Erlenkamp 2009:72).⁴⁹ Meningsdanningen ved bruk av manipulatorer, substitutorer og deskriptorer er altså en annen enn ved bruk av tegn med fast betydning. Blunk, blikkendring og nikk synes å være komponenter som er med og varsler endringene i meningsdanningsprosessene og overgangen mellom de to måtene å bruke tegnrommet på (Erlenkamp 2011A:33). Ikonisk

---

⁴⁸ Erlenkamp (2009) refererer i denne sammenhengen til Liddell (2003) om bøyer.

⁴⁹ Engberg-Pedersen (1993:103, 105, 116) har brukt begrepene «the quoted sender's mood or attitude», «represented action» og «shifted locus» om tilsvarende konstruksjoner i DTS.

aktive tegn avleses globalt og syntetisk i likhet med gester (Erlenkamp 2009:62–78), jf. diskusjonen i avsnitt 2.2.2.

To hovedgrupper av tegn

En annen gruppe tegn i NTS er tegn som i sin opprinnelse nok har vært ikonisk aktive, men som over tid har fått en fast form, «frozen signs» (Erlenkamp 2009:34). Disse danner ikke lenger en overlapping for å gi mening hos mottakeren (Erlenkamp 2009:58). Tegnene er faste med hensyn til form, og deres referanse er konvensjonaliserte (Erlenkamp 2009:58). Erlenkamp (2009) bruker tegnet HUS som eksempel. Det dannes ved å legge hendene skrått inntil hverandre som et mønnetak, dra hendene fra hverandre, ned og ut til siden og avslutte rett ned, som om hendene tegner omrisset av et hus sett mot en gavlvegg. Dette tegnet utført med en oral komponent som minner om bevegelsene av munnen når man sier *hus* på norsk (stemmen brukes ikke), refererer i dag til hvilket som helst hus, eller idéen *hus*, og ikke ett, spesielt hus. Tegnets form bidrar ikke i vesentlig grad til meningsdanningen i en beskrivelse av husets egentlige form. Huset kan for den saks skyld ha flatt tak (Erlenkamp 2009:58). Tegnet er blitt leksikalisert, og dets betydning er abstrahert og refererer til ideen hus, det prototypiske huset, ikke til det ikoniske skjemaet for et bestemt objekt i diskursen. Meningsdanningen tegnet setter i gang, likner på den som leksikaliserte ord i for eksempel vestlige talespråk gjør. Meningsdanningen er automatisert (Langacker 2008:16). Tegnets form og innhold er konvensjonalisert, er direkte koblet og danner ingen blend eller «real space blend entity» (Erlenkamp 2009:58). Noen tegn med fast form kan oppføre seg som substantiv, mens tegn som gjør bruk av aktiv ikonisitet, brukes mer som predikat eller adjektiv. Disse må avleses globalt og syntetisk, i likhet med gester (Erlenkamp 2009:58). Tegn med aktiv ikonisitet kan likevel ha lingvistiske trekk ved seg, som for eksempel modifikasjonsmønstre som gjentakelse (Erlenkamp 2009:33, 66). Forskjellig bruk av ikonisitet gir utslag blant annet i leddrekkefølgen og altså måten å bygge teksten på (Erlenkamp 2011B:111).

I denne avhandlingen vurderes beskrivelsene av de tre ikoniske prinsippene, tegnklassene de danner og todelingen av tegnspråkgrammatikken mellom passiv og aktiv ikonisitet som en nyvinning for tegnspråkforskningen. Den todelte grammatikken gjør at flere forhold i tegnspråk kan få nye og andre forklaringer enn tidligere forskning har gitt. Todelingen dreier seg om hvorvidt sender og mottaker tar i bruk overlappinger i meningsdanningen, etablerer virtuelle objekt, gjør bruk av rolleovertakelser, lokalisasjon og bøyer. Blikkendring er et av kjennetegnene for virtuelle objekt, rolleovertakelser og

lokalisasjon. Blikkendring er et av signalene som markerer skiftet mellom aktiv og passiv ikonisitet (Erlenkamp 2011A:33). Erlenkamp (LURT 2) bruker termen *perspektiv* om det ståstedet som fortelleren har valgt og kan endre, mens *synsvinkel* refererer til hvor en rolleidentitet ser noe fra. I avhandlingens analyse, del 4, vil forekomsten av blunk, blikkendring og nikk i grensene for etableringen og aktiveringen av virtuelle objekt og rolleoverføringer bli undersøkt. Men først skal vekslingen mellom *fortellerperspektiv* og *rollesynsvinkel* diskuteres i avsnitt 2.6.4.

2.6.4 Rolleoverføring: prototyp og varianter

Etter gjennomgangen av tidligere tegnspråkforskning i delkapittel 2.3 og avsnittene 2.6.1–2.6.3, skal noen forskningsfunn vurderes i forhold til hverandre. Det gjelder forhold knyttet til tegnspråkuttrykk hvor sender bruker hele seg selv eller deler av seg selv for å referere til fortellingens aktørers tanker, utsagn eller handlinger. Slike uttrykk omtales på forskjellige måter, og her brukes uttrykket *rolleoverføring*, jf. avsnitt 2.3.5..

En rolleoverføring er en grammatisk konstruksjon som viser hvem som gjør hva mot hvem, og som i meningsdanningen fremkaller en overlappning hvor det er bruk av aktiv ikonisitet (Erlenkamp 2009:27; 2011B:103). Det er flere måter å danne en rolleoverføring på. Legger man sammen den informasjonen som er gitt om rolleoverføringer og tilsvarende konstruksjoner gjengitt avsnitt 2.3.5 uten å se til ett enkelt tegnspråk, kan man sammenfatte det til en (foreløpig) *prototypisk rolleoverføring*, det vil si den mest markerte måten å utføre en hel rolleoverføring på. En prototypisk rolleoverføring dannes ved at sender har eller oppretter blikkontakt med mottaker, utfører tegnet for rolleidentiteten, blunker, endrer blikkretning, ansiktsuttrykk og ansiktsorientering. Skuldrene og eventuelt overkroppen kan innta samme orientering som blikkretningen og ansiktet har. Det formidles hva rolleidentiteten skal ha tenkt, sagt og/eller gjort. Når rolleoverføringen avsluttes, markeres dette med et blunk. Etter blunket er det opprettet blikkontakt med mottaker, ansiktsuttrykket er umarkert og ansiktet og eventuelt skuldre og overkropp er vendt mot mottaker igjen. Dette er det man ut fra forskningsfunn foreløpig kan si er *en prototypisk rolleoverføring*. I en rolleoverføring er det flere element som får sin mening ved overlappinger. Blikkretning, ansiktsorientering og eventuelt overkroppen, ansiktsuttrykk, bruk av manipulatorer, deskriptorer, substitutorer i en rolleoverføring får mening først når de avleses som overlappinger (Liddell 2003; Dudis 2004; Erlenkamp 2009). Rolleoverføringer er uttrykk med høy grad av aktiv ikonisitet fordi mange komponenter er med og danner ett uttrykk hvor alt må avleses som overlappinger. I sitert tanke, indre

dialog og direkte tale kan det brukes tegn med passiv ikonisitet, men da «ligger de inne i» en rollevertakelse, en form med aktiv ikonisitet, som samtidig binder dem sammen til en enhet. En rollevertakelse kan deles opp ved bruk av oppdeling, og være multippel med hensyn til antall referenter i ett simultant uttrykk (Dudis 2004), jf. avsnitt 2.6.2.

Ved siden av en prototypisk rollevertakelse beskriver litteraturen flere måter å referere til aktører på som danner overlappinger, men hvor ikke hele senders kropp, ansikt og hender inngår. Baker (1976) og Engberg-Pedersen (1993) skriver at det kan være vanskelig å bestemme om en verbfrase i en ytring er modifisert eller er en rollevertakelse. Engberg-Pedersen viser det kan være flere måter å referere til en av aktørene i en fortelling og slik få frem endret «point of view» (Engberg-Pedersen 1993:18). Uttrykket «point of view» brukes foreløpig. Det er et etablert uttrykk i den engelskspråklige delen av tegnspråkingvistikken og er brukt i flere av referansene det blir vist til i dette avsnittet. På norsk brukes flere uttrykk for «point of view», det skjer på engelsk òg i og for seg. I norsk tegnspråkingvistikk brukes litt forskjellig uttrykk, mens Erlenkamp (LURT 2) bruker *fortellerperspektiv* og *rollesynsvinkel*. *Rollesynsvinkel* knytter hun til konstruksjonen *rollevertakelser*, noe som nå vil bli diskutert. Det skal sies at LURT er en pedagogisk tekst skrevet for flere år siden for førsteårsstudenter i norsk tegnspråk og ikke en vitenskapelig publisert tekst. Henvisningen til LURT 2 brukes her for å få frem et poeng i diskusjonen om «point of view» i NTS.

Engberg-Pedersen (1993:103) beskriver «shifted attribution of expressive elements» som en endring av ansiktsuttrykk som refererer til en av aktørene, som kan utføres mens hendene simultant utfører ett eller flere verb, uten at de manuelle komponentene representerer et skifte av lokus eller referanse, det vil si blir del av en rollevertakelse.⁵⁰ «Shifted attribution of expressive elements» uttrykker endret «point of view» ved markeringen av ansikt og eventuelt kroppsorientering uten at det påvirker de syntaktiske relasjonene i ytringen (Engberg-Pedersen 1993:103). «Shifted attribution of expressive elements» omfatter ikke endret blikkretning, da blir det et «shifted locus» i DTS (Engberg-Pedersen 1993:103).⁵¹

Janzen (2004) henviser til distinksjonen Aarons, Bahan, Kegl & Neidle (1994) gjør mellom «role shift» og «role prominence» i ASL, hvor det siste minner om det Engberg-Pedersen (1993) kaller «shifted attribution of expressive elements» i DTS. Janzen

---

⁵⁰ Denne forståelsen av «shifted attributen of expressive elements» er bekreftet av Engberg-Pedersen i e-post i mars 2012.

⁵¹ Engberg-Pedersen i e-post 14.5.2012. Vedlegg 11B.

(2004:166) finner at «point of view» for en perifer identitet, en anonym karakter, kan formidles ved en rolleoveratakelse som kan ha blikkontakt med mottaker. Denne blikkontakten kan misforstås som fortellerens «point of view» og ikke en perifer deltakers «point of view» (Janzen 2004:166, 169).

Nilsson (2008:28–30) beskriver STS og viser hvordan sender kan gi uttrykk for karakterers «point of view» ved å endre ansiktsuttrykk, blikkretning og/eller øyeåpning mens leksikaliserte tegn er manuelt produsert og uten at det er foretatt en full rolleoveratakelse (Nilsson 2008). Nilsson (2008) synes å beskrive i STS noe som ligger tett på det Engberg-Pedersen (1993) kaller «shifted attribution of expressive elements» i DTS. Forskjellen er at i STS kan en slik endring av «point of view» også omfatte blikkending uten at det blir en rolleoveratakelse, et forhold som trenger mer forskning før det kan fastslås ifølge Nilsson (Nilsson 2008:30). Nilsson (2008) viser at anonyme karakterers «point of view» kan utføres som rolleoveratakelse med blikkontakt (Nilsson 2008: 28, 29). Hun skriver at «constructed thought, expressing the thoughts or inner monologue of a person» er «blends» som kan utføres med blikkontakt i STS (Nilsson 2008:29, eks.(4)). De uttrykker rollekarakterers «point of view». Ahlgren & Bergman (1990:261) beskriver i STS *falske sitat*, noe som refererer til hva en rollekarakter tilsynelatende skal ha sagt eller gjort, noe som sannsynligvis ikke har skjedd, men som er noe sender tillegger aktøren for å drive fortellingen fremover. Ahlgren og/eller Bergman har ikke skrevet om *falske sitat* andre steder enn i artikkelen fra 1990.⁵² I NTS dokumenterer Vogt-Svendsen (1990A, B) siterte spørsmål som uttrykker undring, og som kan utføres med blikkontakt. Førstespråksbrukere av NTS bekrefter at i ytringer hvor perspektivet i hovedsak er fortellerens, kan verb bli utført med en mimikk, en blikkretning og en hode- eller kroppsvridning som refererer til en av rolleidentitetene i teksten, noe som synes å ligge nært «shifted attribution of expressive elements» i DTS.

Eksemplene over fra DTS og STS viser at sender kan uttrykke fortellers «point of view» i en ytring, komme til verbet, la ansiktsuttrykk og/eller blikkretning referere til en rolleidentitet og dermed en rolleidentitets «point of view» simultant med at verbet utføres uten at syntaksen brytes og derfor representerer fortellers «point of view». Det endrete «point of view» utføres ganske kort før sender er tilbake til formidlingen av fortellers «point of view» også i de nonmanuelle komponentene. Blikkontakten kan òg holdes med mottaker, mens det refereres til et nytt «point of view». Skifte av «point of view» uten en

---

⁵² Bekreftet av Bergman i e-post i mars 2012.

full rolleoveratakelse, minner om det Dudis (2004) kaller *oppdeling* i rolleoveratakelser, men skjer altså inni en sekvens hvor det ellers er fortellerens «point of view» som formidles, og kan markeres ved ett tegn i ytringen. Skiftet av «point of view», om de enn er korte, bryter inn i teksten som det nye, er et *profilert element* som danner en *forgrunn* (Langacker 2008:57, 60, 66, 208). Endringer av «point of view» markerer et skifte mellom passive og aktive ikoniske element. Det er ikke mer enn ansiktsuttrykket og/eller blikkretningen som danner overlappingen med en av rolleidentitetene, men er tilstrekkelig for å være et aktivt ikonisk element i teksten. «Shifted attribution of expressive elements» er ingen rolleoveratakelse og grammatisk konstruksjon i den betydningen Erlenkamp (2009, 2011B) har definert en rolleoveratakelse.

Holder man fast på at aktiv ikonisitet refererer til meningsdanning ved bruk av overlappinger, «blends», vil endret «point of view» representere et skifte mellom passiv og aktiv ikonisitet når skiftet er mellom fortellers «point of view» og en rollekaracters «point of view». På norsk kan man fremdeles bruke distinksjonen mellom *fortellerperspektiv* og *rollesynsvinkel*, men man må da være klar over at det ikke bare er rolleoveratakelse som kan formidle en *rollesynsvinkel*. Denne forståelsen er brukt i videre i denne avhandlingen, jf. avsnitt 3.3.4, delkapittel 5.1 og avsnitt 7.2.3.

2.7 Oppsummering

Teorigrunnlaget for dette arbeidet er nå presentert. Blunk, blikkendring og nikk er belyst fra et fysiologisk ståsted og i et gestforskningsperspektiv. Tidligere forskningsfunn fra tegnspråkfeltet om blunk, blikkendring og nikk er beskrevet og satt inn i oversikter og tabeller som viser at mindre enheter og ledd som gjerne knyttes til setningsnivået, eventuelt under dette, er dokumentert for flere tegnspråk, men i liten grad i NTS. Teorigjennomgangen viser at tekststrukturer på høyere tekstnivåer i tekster på tegnspråk er dokumentert i beskjedent grad. Det er med andre ord et behov for undersøkelser med et tekstlingvistisk perspektiv av tegnspråktekster innen alle sjangere. Det er i dette feltet den herværende avhandlingen ønsker å gi sitt bidrag.

Forskningen som er presentert støtter hypotesene for denne avhandlingen om at blunk, blikkendring og nikk har en funksjon som diskursmarkører i NTS. Det er rimelig å anta at blunk, blikkendring og nikk sammen med andre lingvistiske trekk som de semantiske trekkene, bidrar til å strukturere og binde teksten sammen til en enhet.

For å kunne gjennomføre en analyse som tester hypotesen, er flere lingvistiske fagfelt og teorier trukket inn. Tekstlingvistiske modeller er presentert for å kunne bestemme grenser i teksters makro-, episode- og spenningsstruktur. Begrepet *diskursmarkør* er nærmere definert. Kognitiv lingvistikk særlig rettet mot tegnspråk, presentert for å kunne forklare mulige mentale prosesser som de språklige realiseringene fremkaller, og for å bestemme særskilte grenser i teksten. Det gjelder skiftet mellom aktiv og passiv ikonisitet og bruken av overlappinger i meningsdanningen, ved etablering og reaktivisering av virtuelle objekt, rolleovertakelser og endret «point of view».

Fremstillingen går nå over til å redegjøre for de metodene som er brukt for å nå avhandlingens mål: å beskrive blunk, blikkendringer og nikk i grensene i makro-, episode og spenningsstrukturen og i vekslingen mellom passiv og aktiv ikonisitet.

Del 3

3 Metode

I dette kapitlet blir praktiske sider ved denne undersøkelsen belyst. I forskning er det viktig at datamaterialet kan gi svar på spørsmålene som det aktuelle prosjektet stiller. Her dreier seg om valg av tekster til et korpus, informanter, opptakssituasjon, teknisk bearbeiding, transkripsjonskonvensjoner og analyser. Disse faktorene blir i kapitlet fortløpende vurdert med hensyn til validitet og reliabilitet, det vil si om det materialet som er brukt, er egnet for å finne svar på de spørsmålene som er stilt, og om analysene får frem slike svar. Studien er både kvantitativt og kvalitativt anlagt. Nikk og mangel på blunk på forventete steder blir studert kvalitativt ved å se på deres nærkontekst. Blikkendringer blir studert kvantitativt som markør av skifte mellom aktiv og passiv ikonisitet. Prosjektets etiske sider er drøftet i et eget avsnitt.

3.1 Tekstkorpus

Til denne avhandlingen er det samlet inn et nytt materiale for å øke muligheten for å få svar som styrker eller svekker hypotesene. Et eget, innsamlet materiale sikrer mest mulig informasjon om informantene, opptakssituasjonen og opptakene. Dette er viktig for å kunne vurdere dataene og de funnene som fremkommer, og for å sikre undersøkelsens validitet og reliabilitet (Kumar 2005:154–157). Et allerede utgitt materiale gir i mindre grad denne muligheten. Til denne undersøkelsen har det vært et ønske å få frem monologer med minst mulig islett av dialoger med mottaker(-e). Dette blir diskutert i neste avsnitt.

3.1.1 Valg av sjanger og tekst

Temaet i denne avhandlingen er tekstbygging i NTS, som er dokumentert i beskjeden grad. For å skjerpe forskningsfokuset ble det søkt å få frem et datamateriale hvor hver enkelt tekst fremstår som en isolert monolog. Teksten skal kunne stå for seg selv og danne et selvstendig hele. En muntlig tekst har som regel én eller flere mottakere, og blir derfor til i interaksjonen mellom sender(-e) og mottaker(-e) (Ochs & Capps 2001). Dialogsituasjoner kan påvirke teksten på flere måter, slik at den fremstår som en kokonstruerte tekst, hvor flere forhold kan spille inn og reflekteres i teksten (Ochs & Capps 2001:2, 3), jf. avsnitt 2.4.2. En kokonstruert tekst kan vise til mange forskjellige sider ved den språklige

praksisen som er interessante i seg selv og som utfordrer analysen, men som ikke er i fokus i denne studien. For å beholde forskningsfokuset har det i denne avhandlingen vært et mål å få et datamateriale hvor et mulig mangfold av sider ved den språklige interaksjonen av dialogisk og sosiolingvistisk karakter, er redusert til et minimum. Det har vært et ønske å få et materiale som kan si noe om generelle tekstpraksiser. Derfor er monologer valgt som materiale, og muligheten for dialoger er bevisst søkt redusert til et minimum.

Sjangervalget for denne avhandlingen er *fortelling*. *Fortelling* er en grunnleggende sjanger som de fleste er fortrolig med og behersker (Ochs & Capps 2001:1, 35; Herman 2003:171). Fortellingen er hverdagens pulsslag, grunnlaget for all intellektuell aktivitet og all meningsdanning (Tannen 1989:102). En fortelling tar utgangspunkt i en opplevelse, noe man har hørt, tenkt eller drømt (Ochs & Capps 2001:35). Fortellinger er noe alle mennesker opplever gjennom hele livet, både som sender og mottaker. Sjangeren representerer fortellerkunst og fortellerglede, og de fleste mennesker behersker sjangeren *fortelling* godt (Bamberg 1987:20; Swann 2000:190–196; Cook-Gumperz & Kyratzis 2005:598; Ochs & Capps 2001:1, 35; Robertson 2005:220, 221). Mennesket blir til gjennom sine fortellinger (Herman 2009:20, 21). Fortellingen om en selv og ens egne opplevelser gir den enkelte historie og blir et uttrykk for den enkeltes identitet (Georgakopoulou 2003:81). Et datamateriale basert på fortellinger skulle derfor kunne gi god innsikt i en internalisert, språklig praksis og konvensjon.

I en fortelling er det sannsynlig at referanse i forhold til tid, sted, deltakere og omgivelser og handling naturlig dukker opp sammen med en innledning av fortellingen, jf. delkapittel 2.4. En fortelling kjennetegnes nettopp av slike markerte deler og enheter som også er bundet sammen og danner en større helhet (Labov & Waletzky 1967; van Dijk 1982; Bamberg 1987:19–25; Johnstone 2002:81–87, 206), jf. delkapittel 2.4. Siden temaet for dette prosjektet er tekstbygging med fokus på hvordan blunk, blikkendring og nikk blir brukt med en tekststrukturerende funksjon, synes *fortelling* å være et godt utgangspunkt for en slik undersøkelse.

Narrativer har en tendens til å gå igjen i tegnspråkforskningen, og dette kan skape et feil inntrykk av språkkulturen og dens sjangerrepertoar. Derfor ville en bredere anlagt forskningshorisont med hensyn til sjangervalg vært et pluss. Tatt i betraktning at dette er den første tekstlingvistiske undersøkelsen av NTS på doktorgradsnivå, er det imidlertid viktig å få frem et datamateriale med en allment utbredt og godt etablert språkpraksis. En viktigere begrunnelse for å velge fortellingen som sjanger er undersøkelsens måloppnåelse: å finne konvensjonaliserte mønstre i språket for bruk av blunk, blikkendring og nikk som

tekststrukturerende element. Monologiske fortellinger er valgt som best egnet for dette målet. Det er en fordel om informantene forteller de samme fortellingene med hensyn til referenter og hendelsesforløp. På den måten vil dataene forhåpentligvis gi eksempler på hvordan de samme utfordringene kan løses på like eller forskjellige måter. Datamaterialet er følgelig elisitert og ikke tilfeldig for å kunne sammenlikne flere informanternes språkbruk i forhold til de samme referentene (Bamberg 1987:20; Wray, Trott & Bloomer 1998:183). En bildefortelling oppfyller et slikt ønske. Med en bildefortelling som utgangspunkt vil hver informant lage sin egen fortelling. Fortellingene vil likevel ha fellestrekk som *hvem som er med* og *hva de opplever*. Fellestrekk og variasjon gir et grunnlag for sammenlikning. En bildefortelling, i motsetning til en språklig mediert fortelling, vil ikke i samme grad påvirke informantens måte å formulere seg på med hensyn til valg av tegn og språklige uttrykk (Erlenkamp 2003:115).

To fortellinger er analysert i studien, én gjenfortelling av bildeboken «Frog, where are you?» (Mayer 1969), og én fortelling som svar på spørsmålene «11. september, hva gjorde du da? Hva skjedde da?».⁵³ Fordelene med bildefortellingen «Frog, where are you?» (Mayer 1969) er at den har vært brukt som grunnlag for flere tidligere lingvistiske forskningsprosjekt med forskjellige forskningsspørsmål og problemstillinger, også i forhold til tegnspråk. Noen eksempler på arbeid som bruker «Frog, where are you?» er Ragnarsdóttir (1992), Berman & Slobin (1994), Reilly (2001), Lanza (2001), Stavans (2001), Strömquist & Verhoeven (2004) og Svendsen (2004).⁵⁴ Froskefortellingen begynner å bli en gjenganger og vil være kjent for mange lingvister.

«Frog, where are you?» er en barnefortelling. I dette prosjektet er det imidlertid voksne som forteller til voksne. Det kan dermed innvendes at det er et misforhold mellom sjanger og kontekst. Sammenheng mellom sender, mottaker, sjanger, tid og sted er med andre ord ikke optimal, noe som gjør at datamaterialet kanskje ikke reflekterer vanlig språkbruk. Flere studier hvor froskefortellingen er brukt, benytter voksne blant annet som kontrollgruppe for barna, så her er det allerede etablert en praksis. Det viktigste er å være klar over forholdet, og ikke velge sjangeren bort av den grunnen.

---

⁵³ Denne formuleringen av spørsmålet ligger tett opp til den tekststrukturen som ble brukt på NTS. På norsk, i en oversatt versjon, vil nok følgende formulering være bedre: «Hva gjorde du 11. september? Hva skjedde den dagen?». Det vil bli referert til fortellingen på flere måter som for eksempel 1.9, 11. september, 11. sep, 11. sept eller ellefte september. Dette har med tekniske forhold å gjøre som for eksempel plass i tabeller og programmer i Word. Tall i en overskrift blir av programmet lett feiltolket som nummerering, og gir dataproblem. Tall i overskrifter er derfor unngått.

⁵⁴ Listen kunne vært lenger, jf. Strömquist & Verhoeven (2004). Fortellingen har også vært benyttet i masteroppgaver eller diplomoppgaver om tegnspråk, som for eksempel Fosshaug (2007).

En annen ulempe med å bruke en bildefortelling er at informantene kan føle seg bundet av bildene og kan komme til å bruke mer energi på å huske enn på å formidle fortellingen.⁵⁵ Dette kan påvirke språket. Fortellingen kan bli hakkete og preget av at informantene tenker seg om for å huske. Slik kan det oppstå fortellinger som ikke er integrert i språkbrukeren slik som en egenopplevd fortelling fortalt flere ganger før, vil være det. Tekstmaterialet vil dermed kunne være mindre representativt for hvordan tegnspråkbrukere snakker seg i mellom når de forteller noe de selv vil formidle. En bildegjenfortelling er med andre ord en bundet tekst i motsetning til en gjenfortelling av noe man har opplevd selv. Derfor var det viktig å finne et tema knyttet til noe alle hadde opplevd selv (Wray *et al.* 1998:149).

Den selvopplevde fortellingen skulle ideelt sett ha rikelig med referenter som trolig ville komme til å bli brukt av alle informantene. Samtidig måtte den ikke bli for privat eller berøre religiøse, helsemessige eller andre forhold som av forskningsetiske hensyn ville gjøre opptakene uegnet i henhold til personvernet og regelverket som Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (heretter NSD) skal håndheve.⁵⁶ «11. september» er trolig en dag de fleste husker, blant annet fordi hendelsene i USA ble godt dokumentert, vekket sterke følelser og har vært en del av de store temaene i offentligheten siden da. En fortelling om 11. september ville være noe informantene trolig hadde snakket om før, og det ville forhåpentligvis dukke opp noen felles og noen individuelle referenter. Temaet ville trolig ha emosjonell kraft i seg, noe som er vurdert som positivt for å få frem genuin språkføring (Labov 1991:209). Teksten ville kunne ha to til tre lag eller tematiske deler: det den enkelte informanten gjorde, det som skjedde i USA, foruten fortellersituasjonen, her–og–nå-situasjonen, under opptaket. Hendelsesforløpet i USA er noe de fleste husker, og som ville kunne gi en struktur til teksten og på denne måten kan være en støtte i analysene senere. Temaet ble til slutt formulert som et spørsmål: «11. september, hva gjorde du da? Hva skjedde?»

---

⁵⁵ Muntlig kommentar 6.12.06 på TISLR 9 (Theoretical Issues in Sign Language Research) Florianopolis, Brasil, fra Erin Wilkinson som selv har brukt froskehistorien i sin tegnspråkforskning.

⁵⁶ Datatilsynets krav kan og bør diskuteres i et epistologisk og holdningsmessig perspektiv. «Med **sensitive opplysninger** menes opplysninger om rasemessig eller etnisk bakgrunn, politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning, at en person har vært mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling, helseforhold, seksuelle forhold, medlemskap i fagforeninger.» (Veiledningen for Meldeskjema Vedlegg 2). Personvernet kan ha en undertrykkende bieffekt, fordi det i noen tilfeller hindrer dokumentasjon og dermed kunnskap om viktige forhold. Det faller imidlertid utenfor rammen for dette prosjektet å diskutere dette nærmere.

3.1.2 Informantene

De som bruker tegnspråk til daglig, utgjør en meget sammensatt gruppe med hensyn til språklig bakgrunn. Få døve har døve foreldre, og følgelig er det få døve som har tegnspråk som morsmål (Schröder 1996:253; Schröder & Vonen 2001:542). For å få tekster med et best mulig genuint tegnspråk er det foretrukket å bruke førstespråksbrukere med tegnspråk som morsmål både som sendere og som mottakere i slike undersøkelser (Liddell 1977:195; Kjær-Sørensen 1980:284; Erlenkamp 2003:105). Det vil si at sender og mottaker er døve, har døve foreldre og døve slektninger, og videre at informantene er bevisste tegnspråkbrukere som er stolte av språket sitt, og bruker det fritt og ubesværet. Et annet ønske er at sender og mottaker har gått på døveskole, er integrerte i døvemiljøet der de bor, og har et avklart og greit forhold til det å være døv (Vogt-Svendsen 1990A:67, 68; Erlenkamp 2003:104–107). Alle informantene og opptaksleder, som fungerte som mottaker i denne undersøkelsen, oppfyller disse kravene. Døve med døve foreldre utgjør mindre enn 5 % av døve eller hørselshemmete tegnspråkbrukere (Schröder 1996:253; Schröder & Vonen 2001:542). Døvemiljøet og tegnspråkforskere diskuterer hvorvidt gruppen *døve med døve foreldre* er representative for språkbruken i tegnspråkmiljøet sett som et hele, siden de er få.⁵⁷ Både døve generelt og tegnspråkforskere har sett på denne gruppen døve som representanter for et godt og genuint tegnspråk siden det er deres morsmål.

Det var viktig å få informanter fra samme tegnspråkområde og med samme dialekt. Forskere mener det er dialekter i NTS, selv om dette ikke har vært undersøkt systematisk (Schröder 1983:48; Erlenkamp i intervju).⁵⁸ Det ser ut som om denne dialektvariasjonen reflekterer utbredelsen av døveskoler. Innen språkkulturen mener man i dag at dialektene er mindre fremtredende enn før, og at forskjellene handler om leksemvariasjoner mer enn strukturelle forskjeller.⁵⁹ Likevel er det i denne undersøkelsen valgt å unngå eventuelle dialektvarianter i forhold til bruken av blunk, blikkendring og nikk. Derfor har alle informantene samme språklige bakgrunn. De har alle vokst opp og bodd hele livet på det sentrale Østlandet.

Aldersmessig var det ønskelig å plassere informantene i to grupper, rundt 20 år og rundt 60 år. På denne måten kan undersøkelsen antyde mulige diakrone variasjoner, det vil si språktrekk som endres over tid (Wray *et al.* 1998:92).

---

⁵⁷ Temaet var oppe flere ganger på TISLR 9. 2006.

⁵⁸ <<http://www.nrk.no/programmer/radio/norgesglasset/1.6294240>> [10.5.11]

⁵⁹ Førsteamanuensis Odd-Inge Schröder i samtale okt. 2006.

Det var videre viktig at begge kjønn var likt representert, ettersom kjønnsvariasjoner i språklig praksis er dokumentert (Wray *et al.* 1998:139–150). Når det gjelder alders- og kjønnsvariasjoner, kan det i denne undersøkelsen eventuelt bare bli snakk om antydninger, da det er for få informanter til å kunne si noe generelt. Antall tekster er sterkt begrenset, selv om antall blunk, blikkendringer og nikk er stort. Antallet tekster begrenser muligheten for å generalisere over de funnene som blir gjort. Strengt tatt finner man ikke annet enn hvordan fire språkbrukere brukte blunk, blikkending og nikk i de åtte fortellingene akkurat den dagen opptakene ble gjort. Det kan være flere måter å fortelle på, som kan være like gode, like utbredte og like velegnete som de dette prosjektet klarer å beskrive. Alle kvalitative undersøkelser er begrenset med hensyn til kvantitet, men sett i lys av hverandre, øker de antallet med eksempler.

Med kravene til informantene som er beskrevet over, kan ikke informanter velges tilfeldig. Det ble tatt kontakt med førsteamanuensis Schröder ved Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo, som kjenner døvemiljøet i Oslo godt. Fire personer som oppfylte kravene, ble valgt ut som aktuelle informanter. Ingen skal imidlertid kjenne seg presset til å delta i et forskningsprosjekt. Derfor er det anbefalt at forskeren ikke tar direkte kontakt med mulige informanter selv, men lar dette gå via en nøytral tredjeperson. Dette rådet ble fulgt, og kontakten med informantene ble opprettet gjennom Norges Døveforbund, jf. avsnitt 3.1.4. De fire informantene som Schröder hadde forslått, sa seg villige til å delta, og fordeler seg i alder og kjønn som vist i tabell 3:1-1.

Tabell 3:1-1 Informanter, kjønn og alder

Kjønn/alder	15–25	55–65
Kvinne	1	1
Mann	1	1

De to kvinnelige informantene er mor og datter. Mulige særtrekk ved deres språkbruk kan skyldes familierelasjonen, og blir diskutert der det er nødvendig.

3.1.3 Etiske krav til bearbeiding av sensitivt materiale

Innsamling, oppbevaring og bruk av språkdata som er beskrevet i avsnitt 3.1.6 og delkapittel 3.2, stilles det etiske krav til. Ingen skal kunne slutte seg til hvem informanten er ved å lese et vitenskapelig arbeid. For å trygge informantenes personvern og integritet er det utarbeidet offentlige retningslinjer for innsamling, oppbevaring og bruk av slikt materiale i LOV-2000-04-14 nr. 31: «Lov om behandling av personopplysninger», også kalt personopplysningsloven. Opptakene og andre opplysninger om informanten skal ikke

oppbevares på samme sted eller på en slik måte at de kan kobles sammen. Dette fordrer tilgang til forsvarlig låste skap på to adskilte steder, og det er bare et begrenset antall personer som skal ha tilgang til slike opptak og opplysninger. Søknad om løyve til videoopptak med døve informanter av de to fortellingene (vedlegg 1), ble innvilget i brev av 04.01.07 fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (vedlegg 6 og 7).

Et prosjekt som dette, hvor språket ikke kan skilles fra bildet av hele språkbrukeren, byr på spesielle utfordringer ved presentasjonen av funnene (Erlenkamp 2003:92,107). Ved bruk av bilder vil informanten automatisk kunne gjenkjennes. Informantene ble i forbindelse med opptaket gjort kjent med at de kunne trekke seg fra prosjektet når som helst, selv om de hadde gitt skriftlig godkjenning til at bilder og videokutt kunne brukes i publikasjoner og undervisning. Informantene er blitt holdt løpende orientert om når, hvor og hva som er brukt, når dette har skjedd. Bilder og aktuelle videokutt har vært sendt den gjeldende informanten for godkjenning når det har vært mulig, slik det er anbefalt av Erlenkamp (2003:108–110).

Originalopptakene og de konverterte filene prosjektleder har, skal destrueres etter at avhandlingen er godkjent, dersom NSD ikke gir tillatelse til videre oppbevaring. Ivaretagelsen av de etiske utfordringene er vurdert som tilfredsstillende.

3.1.4 Opprettelse av kontakt med informantene

Kontakten med informantene ble opprettet i henhold til NSD's krav for etisk forsvarlig forskning, jf. avsnitt 3.1.2. Prosjektansvarlig tok kontakt med Norges Døveforbund (heretter NDF). NDF sendte brev til informantene med informasjon om prosjektet. Brevet med anbefaling av prosjektet var undertegnet av generalsekretæren i NDF, Paal Richard Peterson. Videre inneholdt brevet informasjon om datatilsynets godkjenning av prosjektet, informantenes rettigheter, reglene for oppbevaring og bruk av opptakene i prosjektperioden, publisering og destruksjon av materialet etter endt arbeid, samtykkeerklæring og en oversikt over den informasjonen deltakerne måtte gi om seg selv og sitt språkmiljø (vedlegg 3, 4, 5).

Prosjektets tema og konkrete problemstilling ble aldri nevnt for informantene eller for noen som kunne komme til å informere dem om dette, jf. avsnitt 3.1.6. Alle som prosjektansvarlig diskuterte og rådførte seg med før opptakene fant sted, ble gjort oppmerksomme på viktigheten av at informanten ikke fikk kjennskap til prosjektets tema eller hypoteser. Opplysninger om et prosjekts problemstilling kan påvirke informantenes språkbruk under opptaket og dermed gjøre datamaterialet uegnet for forskning. Når man er

ute etter å avdekke dagligdags språkbruk, er det viktig at informantene ikke er forutinntatte, men at de vet så lite som mulig (samtidig så mye som nødvendig) om et prosjekt eller som i dette tilfellet, det aspektet ved språkbruken som skal undersøkes (Johannessen 2003:149, 160; Erlenkamp 2003:111). Informantene i dette arbeidet visste at undersøkelsen dreide seg om tegnspråk og tegnspråkgrammatikk, men ikke at det dreide seg om bruken av blunk, blick og nikk i den språklige produksjonen.

3.1.5 Informantenes forberedelse til opptak

En annen sak som må diskuteres og bestemmes før et opptak, er hvordan informantene skal få vite hva de skal fortelle, om de skal få forberede seg og eventuelt hvordan. Det er flere modeller som kan velges her. Det første valget gjaldt om hvorvidt én eller flere, eventuelt alle informantene skulle komme samtidig. Videre måtte det avgjøres om de skulle få forberede seg, og eventuelt over hvor lang tid, om de skulle utvikle fortellingen ved å fortelle den flere ganger og eventuelt gjøre det mer til en bearbeidet tekst eller en kunsttekst.

Valget endte med å la én og én informant komme alene til studio. På denne måten er informantene uavhengige av hverandre og mest mulig spontane og umiddelbare. Hvert opptak representerer på denne måten individuelle uttrykk, slik de ble formet der og da uten videre påvirkning av andres valg og preferanser. Fire informanters språkbruk uten påvirkning av andre enn den ene mottakeren i studio, ble vurdert som tilfredsstillende data for å nå målet med undersøkelsen, nemlig å kartlegge bruken av blunk, blick og nikk i tekstbygging i noen utvalgte tekster på NTS.

3.1.6 Opptakene

Opptakene ble gjort sommeren 2007 på Rycon. Svein Arne Peterson, døv førstespråksbruker i andre generasjon, var opptaksleder og tok ansvar for opptakene og de tekniske forholdene i studio. Han var samtidig mottaker av informantenes fortellinger.

De samme rutine ble fulgt for alle informantene. De kom én og én til avtalt tid og ble mottatt av opptaksleder og prosjektleder. Prosjektleder, som er hørende andrespråksbruker, men har brukt tegnspråk som arbeidsspråk og sosialt språk i over 20 år, kunne dermed til en viss grad drive deltakende observasjon og følge prosjektet skritt for skritt. Hvert enkelt ledd under opptakssituasjonen ble dokumentert med loggføring av rutiner (vedlegg 8) og foto fra studio (Erlenkamp 2003:116). Opptaksloggen sikret at alle nødvendige formaliteter ble ivarettatt, og at informantene ble likt behandlet.

Informanten ble orientert om programmet for dagen, om opptaksprosedyren og selve prosjektet, om undersøkelse av tegnspråk og hvordan døve bruker tegnspråk når de forteller til hverandre. Videre ble samtykkeerklæringen og reglene for oppbevaring og behandling av datamateriale, informantenes rettigheter og prosjektleders plikter gjennomgått på tegnspråk av opptaksleder og prosjektleder i fellesskap.⁶⁰ Hypotesen for undersøkelsen ble ikke nevnt for informantene. Dette ble unngått for ikke å påvirke informantens språkbruk (Erlenkamp 2003:108; Lanza 2003:72; Cunningham *et al.* 2004:361).

Etter opptaket ble reglene for oppbevaring og behandling av datamateriale, informantenes rettigheter og prosjektleders plikter repetert, og samtykkeerklæringen ble undertegnet (vedlegg 3–6). Informanter gir fra seg en rettighet når de undertegner en samtykkeerklæring. Før opptakene er gjort, vet man ikke helt hva man kommer til å gi fra seg. Det ble derfor vurdert som bedre å gi sitt samtykke til noe som er sett og vurdert enn til et hypotetisk materiale.

Før opptak fikk informantene billedfortellingen for første gang. Den første informanten fikk ikke vite om 11. septembertemaet før opptak. Etter å ha fortalt froskefortellingen, mens kameraet enda gikk, ble informanten spurt av mottaker om hva han husket fra 11. september. Spørsmålet overrasket informanten, som ville tenke seg om. Bevisstheten om at alt som skjedde ble filmet, gjorde nok sitt til at stressfaktoren ble noe høyere enn ved en vanlig samtale. Monitoreffekten, at språkbruken blir påvirket av bevisstheten om at man blir gjort opptak av, gjorde seg gjeldene (Erlenkamp 2003:119). Derfor ble det valgt en annen prosedyre for de resterende informantene. De ble gjort kjent med begge temaene før opptak, og var forberedt på at begge fortellingene skulle filmes da de gikk til opptak.

Det ble ikke lagt sterke føringer for rekkefølgen på fortellingene. Det var viktig å skape en så avslappet situasjon som mulig, hvor informantene kunne få bestemme selv og slik oppleve en form for kontroll over situasjonen. Det er fordeler og ulemper med dette. Fordelen er at informanten kan kjenne seg trygg i situasjonen. Men sett i lys av Labovs (1991) teori om genuin språkføring ved høy grad av emosjonelt ladet tema, kunne man tenke seg at det ville ha en positiv effekt på froskefortellingen med hensyn til genuin språkføring dersom 11. septemberfortellingen ble fortalt først (Labov 1991:209). På den andre siden er 11. septemberteksten en selvopplevd fortelling som informantene allerede

---

⁶⁰ Jf. vedlegg 1–3 som er den skriftlige informasjonen gitt informantene i brev på forhånd. Dette ble gjort på tegnspråk slik at misforståelser og eventuelle spørsmål kunne besvares på informantenes førstespråk.

hadde materialet til, og som på grunn av sitt emosjonelle preg også kunne komme til å forstyrre fremføringen av froskefortellingen. Froskefortellingen, en ny fortelling som må huskes i korttidsminnet, vil kunne kreve mer konsentrasjon for å huskes under ettervirkningene av å ha vekket til live en sterkt emosjonelt preget situasjon. Det ble valgt å la informantene bestemme rekkefølgen selv.

Informantene fikk den tiden de trengte til å forberede seg. De forberedte seg alene i et tilstøtende rom uten å ha kontakt med andre. De fikk også ta med seg bildefortellingen inn i studio og ha den liggende ved siden av seg mens de fortalte. Det var bare én av informantene som benyttet seg av denne muligheten.

Da informantene kjente seg klare for opptak, gikk de sammen med opptaksleder inn i studio hvor de siste kamera- og lysjusteringene ble gjort. Prosjektlederen kom inn og sjekket bildeutsnittet, tok et oversiktsfoto og forlot rommet for ikke som andrespråksbruker å påvirke informantens språkføring.

Informanten fikk beskjed om å fortelle til opptaksleder som sto eller satt ved siden av kameraet under hele opptaket. Opptaksleders oppgave var å være en vanlig mottaker av fortellingene. Han ble bedt om å lytte oppmerksomt og prøve å unngå å avbryte, kommentere eller stille spørsmål mens informantene snakket, slik at teksten skulle bli en monolog og ikke en kokonstruert fortelling (Kumar 2005:125; Ochs & Capp 2001:3, 55). Det var et viktig poeng at prosjektleder, det vil si tegnspråkforskeren som har NTS som andrespråk, ikke var til stede i studio under opptaket. Andrespråksbrukere kan påvirke førstespråksbrukeres språkvalg og dreie det mer mot norsk enn mot NTS (Erlenkamp 2003:110–113). I møte med andrespråksbrukere er det rimelig å anta at førstespråksbrukere endrer talemåte ved for eksempel å tilpasse tegnvalg og syntaks. Lingvister som er andrespråksbrukere, kan fort komme til å påvirke informantene på en måte som ikke er ønsket. Dette problemet tok Labov opp allerede på 1960-tallet og kalte det: «The observer's paradox» (Labov 1991:61, 69, 209) Temaet er fulgt opp av flere (Wray *et al.*

2005:11; Mesthrie, Swan, Deumert & Leap 2003:92, 93).⁶¹ Siden da har lingvister vært oppmerksomme på dette forholdet, og søkt å finne en løsning på det (Erlenkamp 2003:96, 114; Johannessen 2003:144; Lanza 2003:65–72; Cunningham *et al.* 2004:361). Selv om informantene visste hvem som skulle bruke opptaket, ble den direkte andrespråkpåvirkningen trolig mindre uten andrespråksbruker i studio.

Informanten, opptaksleder og prosjektleder så gjennom opptakene umiddelbart etter filmingen. Én av informantene var misfornøyd, og ville gjøre opptaket om igjen. Prosjektleder fikk tillatelse til å bruke begge opptakene i sitt videre arbeid. Det andre opptaket ble brukt. Av de øvrige informantene ble det bare gjort ett opptak.

Tabell 3:1–2 Opptaksdatoer

Informant 1	Informant 2	Informant 3	Informant 4
26.6.2007	19.7.2007	19.7.2007	6.9.2007

3.1.7 Korpus, mengde og lengde

Tekstene er ikke spesielt lange, jf. tabell 3:1-3, men hver tekst er en selvstendig fortelling med begynnelse, hoveddel og avslutning (Johnstone 2002:81–87, 206). Informantene, opptaksleder og prosjektleder vurderte opptakene som gode. Språket glir lett og greit, og sjanger og stil ble vurdert som representativ og naturlig av alle parter. Det ble ikke funnet særheter, feil eller forvrengninger av noe slag. Det kan spores en viss anstrengelse, særlig knyttet til tempoet som er høyt. Dette er vanlig ved alle opptak (Erlenkamp 2003:119). Informantene er av og til mer konsentrert om å huske enn om å fortelle, noe som er naturlig.

Materialet ble som sagt funnet tilfredsstillende, det ble vurdert som egnet og godt for å nå målet med undersøkelsen av prosjektleder. Selv om antallet tekster og den samlede tidslengden på dem er kort, tilsier all erfaring og første gangs gjennomsyn at de inneholdt en stor mengde blunk, blikkendinger og nikk. Dessuten, tatt i betraktning den tiden tidligere forskningsprosjekt rapporterer som nødvendig for transkribering, ble det ikke vurdert å gjøre flere opptak med andre informanter. Transkripsjonstiden vil selvfølgelig være en funksjon av hvor mange parametere man transkriberer. Transkribering krever høy grad av konsentrasjon og bør ikke gjøres i mer enn 2 timer pr. dage (Ahlgren i samtale 9. mars 2001). Bergman (1982:27) skriver at det tar seks timer å transkribere ett minutt tegnspråkoptak. Baker & Padden (1978:29) rapporterer at det går 45 til 60 timer på ett

⁶¹ Mesthrie, Swan, Deumert & Leap (2003) ble første gang utgitt i 2000.

minutts opptak. Erlenkamp sier i veiledning at det kan ta 10 minutter pr. sekund videoopptak ved fintranskribering, dvs. 10 timer pr. min. Formålet med transkripsjonen, antall komponenter og type dataprogram eventuelt manuell transkripsjon vil som sagt, spille en rolle, og er ikke alltid detaljert dokumentert.

Baker & Padden (1978) og Vogt-Svendsen (1990A) sier ikke noe om type dataprogram som ble brukt, da de antakelig transkriberte for hånd. De nevner heller ikke antall parametere de har transkribert, eller om transkripsjonsloggføringen er en del av den medgåtte tiden. Når korpuset til denne avhandlingen ble transkribert, ble det samtidig ført en transkripsjonslogg hvor spørsmål, observasjoner, refleksjoner og medgått tid ble notert. Til denne avhandlingen ble notasjonsprogrammet ELAN (heretter Elan), jf. avsnitt 3.2.1, brukt. Det tok 23–30 timer å transkribere ett minutt opptak i Elan. Da er loggføringen av observasjoner, spørsmål og refleksjoner som ikke er ført inn i Elan, også tatt med i tidsbruken. I tabell 3:1-3 er det tatt utgangspunkt i den raskeste tiden, 23 timer pr. minutt. I den tiden er ikke notasjonen av samleradene eller overføringen til tekstbehandlingsprogrammet Word tatt med. Antatt transkripsjonstid for korpus i Elan er satt opp i tabell 3:1-3.

Tabell 3:1-3 Tekster, lengde og transkripsjonstid

Tekster		Varighet i minutter	Antatt transkripsjonstid etter Vogt-Svendsen (1990A) i timer	Transkripsjonstid i Elan i timer
Froskefortellingen	1 ♂ v	2:03	12	47
	2 ♀ v	4:18	25	99
	3 ♀ u	2:46	18	43
	4 ♂ u	3:13	20	74
11.september	1 ♂ v	1:01	6	23
	2 ♀ v	1:44	12	40
	3 ♀ u	1:05	6	24
	4 ♂ u	1:34	9	36
Sum		16:44 min	108 timer	386 timer

v: voksen, u: ung, ♂: mann, ♀: kvinne

386 timer er drøye 10 ukers arbeid når man regner med vanlig arbeidstid (37,5 time pr. uke). Til de 386 timene kommer i tillegg notasjonen av samleradene i Elan og overføringen til glossetranskripsjonen i Word. Dette viser hvor tidkrevende tegnspråktranskribering kan være, og hvor underrapportert transkriberingstiden er for større tekststudier. Det er viktig å gjøre oppmerksom på hvor lang tid som trengs for transkriberingen, slik at de som ikke har førstehåndserfaringer med tegnspråktranskripsjon, kan få en viss forståelse av hva det betyr og krever av tid å transkribere språk med høy grad av simultanitet.

Antall blunk, blikkendringer og nikk fremkommet gjennom transkripsjonen, er vist i tabell 3:1-4.

Tabell 3:1-4 Registrerte blunk, blikk, nikk og replikkgrenser

Tekst		Blunk	Blikk		Nikk	Replikkgrenser
			Endringer	Pek		
Frosk 1	1	65	166	66	54	53
	2	150	389	165	32	121
	3	192	274	111	31	109
	4	48	286	125	62	123
11 september	1	31	96	13	20	20
	2	72	164	75	17	28
	3	72	113	35	23	18
	4	30	93	40	42	25
Sum		660	1581	630	281	497

Tabell 3:1-4 viser at datamaterialet gir et tilstrekkelig materiale som kan undersøkes.

3.2 Teknisk bearbeiding

I dette kapitlet blir det gjort rede for de tekniske detaljene ved etableringen av tekstkorpuset til denne avhandlingen.

3.2.1 Opptakene

Opptakene ble gjort med et kamera av typen Sony DSR-PD 170 P og spilt inn på kassetter. De ble deretter konvertert til AVI-filer ved hjelp av Windows Movie Maker og delt opp og trimmet ved hjelp av programmet VirtualDub. AVI-filene ble lagt inn på prosjektleders passordbeskyttede hjemmeområde på serveren til HiST. De ble også overført til prosjektleders transportable harddisk. En sikkerhets kopi ble lagt inn på en passordbeskyttet minnepinne som har vært oppbevart enten i et låst skap på prosjektleders kontor på HiST eller i prosjektleders private safe.⁶²

Transkripsjonsprogrammet ELAN (EUDICO Linguistic Annotator) ble brukt for å bearbeide materialet. Elan er utviklet ved Max Planck Instituttet i Nijmegen, Nederland, og har følgende nettside <<http://www.lat-mpi.eu/tools/elan/>>[10.5.11]. Programmet er gratis og har sin egen diskusjonsside hvor man kan stille spørsmål og dele erfaringer. Elan er laget for å transkribere og analysere språk, gjerne tatt opp på video så man kan studere ytringens kontekst. Elan har vist seg å være gunstig også for tegnspråktranskripsjon. Notasjonene kan gjøres meget eksakt og presist i forhold til observasjonene, og det genereres automatisk tidskoder for notasjonene. Av de programmene som var tilgjengelige i 2006, var dette det mest praktiske for formålet. Dette ble også fastslått på konferansen om tegnspråkkorpus i Norden, holdt på Institutionen för Lingvistik, Stockholms universitet i november 2008, og gjentatt i 2010 <http://www.ru.nl/slcn/workshops/3_annotation/> [10.5.11]. Elan er også brukt for å overføre bilder fra videofilene til avhandlingen. Dataprogrammet er under stadig utvikling og blir oppdatert kontinuerlig. Flere varianter, fra Elan 3.3 til 4.2, har vært brukt i løpet av prosjektperioden. Transkripsjonene i Elan ligger også til grunn for de øvrige transkripsjonene gjort i worddokument.

3.2.2 Digitalisering og konvertering av korpus

Elan har i løpet av prosjektperioden stadig blitt utbedret. I 2007 tok det flere uker å finne frem til den typen fil som best utnyttet alle mulighetene i notasjonsprogrammet. Dette

---

⁶² Opptaket som heter Frosk 4, ble dessverre delt i to ved et uhell. Skaden ble utbedret ved at to konverterte deler ble redigert sammen til én fil i Windows Movie Maker. Redigeringen er mellom billednummer 28.88 og 28.91 i Elan. Det betyr at ett eller to bilder sees to ganger. Dette har ingen konsekvenser for analysene i denne undersøkelsen.

avsnittet gjør rede for dette arbeidet. Våren 2012 er programmet mer fleksibelt, og flere typer filer fungerer godt. De forskjellige filvariantene representerer forskjellige kvaliteter mht. komprimering og avspillingsmuligheter. DV2-AVI-filer (dvs. ukomprimerte filer i en AVI-kontainer) fungerer best og utnytter alle mulighetene i Elan. Frosk 2 var tilfeldigvis i dette formatet og ble heldigvis transkribert først. Før de resterende filene kunne brukes i Elan, måtte de konverteres til dette formatet. Det ble gjort 2. september 2006 av dataingeniør Kjell Gunnar Holm, ved ALT, HiST på følgende måte: kassetten ble spilt av i en Sony, DVCAM avspiller DSR-11. Et kamera kunne også vært brukt.

Programmet Scenalyzer Live 4.0 <<http://www.scenalyzer.com/main.html>> ble brukt til digitalisering av opptak på DVminikassetter, hvor de også ble gjort om til scener. I dette programmet ble DV2 valgt for å gi optimale muligheter i Elan. Konverteringen ble foretatt med programmet DVdate <http://paul.glagla.free.fr/dvdate_en.htm>.

Programmet VirtualDub <<http://virtualdub.org/>> ble brukt for enkel redigering (trimming) av filene. Hver scene ble redigert slik at unødige opptak før og etter informantens tekstproduksjon, ble klippet bort. Før lagring ble det valgt *direct stream copy* med følgende verdier:

Video stream	
Frame size, fps (us per frame):	720x576, 25.000fps (40000 us)
Length:	individuell
Decompressor:	Internal DV decoder (dvsd)
Number of key frames:	individuell
Min/avg/max/total key frame size:	144000/144000/144000 (912375K)
Min/avg/max/total delta frame size:	(no delta frames)
Data rate:	28800 kbps(0.02% overhead)

Audio stream	
Sampling rate:	22050Hz
Channels:	1(Mono)
Sample precision:	16-bit
Compression:	PCM (Uncompressed)
Layout:	88 chunks (0.00 preload)
Length:	individuell
Min/avg/max/total frame size:	38020/130014/131072(11174K)
Data rate:	353 kbps (0.02%overhead)

Video og Audio ble kontrollert og innstilt på *direct stream copy*. Audio-filen kunne ikke fjernes. Da fungerte ikke AVI-filen i Elan. Lagring som AVI-fil ble valgt, og lagringen ble gjennomført. De nye filene med de digitaliserte opptakene ble overført, lagret og oppbevart på samme måte som de øvrige filene, som er beskrevet tidligere.

Videomaterialet ble lagt inn i Elan for transkripsjon. Hver tekst fikk sin egen mappe hvor videofilen og elanfilene ble lagret sammen på datamaskinens C-område. Dette er viktig for at filene skal fungere optimalt. AVI-filene er store og derfor tunge å arbeide med for datamaskinen. Når alt ligger på C-området og i samme mappe, går prosessene lettere. Dette kvalitetssikrer også arbeidet, da det reduserer faren for feil på grunn av treghet i datamaskinen. Det ble tatt sikkerhetskopier etter hver arbeidsøkt.

I ettertid kan man innvende at opptakene burde vært gjort med 60 bilder pr. sekund og ikke 25 som her, og at det burde vært brukt flere kameraer, ett fra siden, ett skrått og noe ovenfra og ett ovenfra, jf. vedlegg 11A. Dette er blitt mer vanlig innen tegnspråkforskningen og kompenseres for det todimensjonale bildet av et tredimensjonalt, realisert språk. Alle disse tekniske forholdene var ikke prosjektleder klar over på forhånd. Tidligere forskning har ikke alltid med detaljer om kamera, kameravinkel, antall bilder pr. sekund eller filtyper. Ut fra bildematerialet som er brukt i publikasjoner, går det heller ikke alltid frem om det er ett eller flere kamera som er anvendt. Derfor er det gjort detaljert rede for dette temaet i denne avhandlingen, til nytte for senere forskningsprosjekt. Prosjektleder kvalitetssikret dokumentasjonen ved å sørge for best mulig billedkvalitet på opptakene.

Når man skal undersøke så finstilte komponenter som blunk, blick og nikk, er det viktig at analysene av opptakene gjøres ved å bruke en skjerm med best mulig billedoppløsning, slik at de minste nyansene kommer frem og kan registreres. Ideelt bør skjermen være så stor at bildet gjengir informanten i tilnærmet lik naturlig størrelse. Da får forskeren et så naturlig bilde som overhodet mulig, det vil si at den informasjonen hjernen arbeider med under analysen, er så lik den som hjernen mottar i en reell situasjon. Med for store eller for små bilder blir gjengivelsen endret. I analysene som blir presentert i denne avhandlingen, er alle opptakene blitt sett og studert på forskjellige skjermstørrelser, fra små skjermer på bærbare pc-er til store skjermer hvor bildet er projisert på et lerret ved hjelp av en videoprojektor.

Spørsmålet til sist blir om antall kamera, kvaliteten på opptakene, datafilene og skjermene som er brukt i transkripsjonsprosessen er slik at forskeren kan nå målene hun/han har satt seg. Det er mulig å beregne matematisk et mulig tap av antall blunk, siden blunk kan utføres på kortere tid enn ett bilde varer, jf. avsnitt 2.1.1. Med et opptak av informantens profil ville hodebevegelser og nikk vært bedre dokumentert. Dette er det kompensert for i analysen ved blant annet å bruke et finmasket rutenett, et lysark med et kopiert ruteark på, lagt over dataskjermen for å registrere hodebevegelsene, jf. avsnitt 3.3.3. Konklusjonen er at opptakene og den tekniske bearbeidelsen av datamaterialet er

tilfredsstillende for å kunne diskutere hypotesene som denne avhandlingen stiller. Senere forskning bør nok likevel sørge for bedre opptakskvalitet og dermed bedre dokumentasjon, når like finstilte komponenter skal undersøkes.

3.3 Transkripsjon

En transkripsjon er en skriftliggjøring av muntlige språkdata. I dette kapitlet blir mangelen av et internasjonalt transkripsjonssystem for tegnspråk diskutert. Transkripsjonen har vært en todelt prosess. Først ble videoteksten partiturtranskribert i Elan. Partiturtranskripsjonene danner grunnlaget for glossetranskripsjonene i vedlegg 12, et vanlig wordformat. Det blir i dette kapitlet gjort rede for noen av transkripsjonsradene i Elan, men ikke alle, da disse transkripsjonene ikke er tilgjengelige for leseren på grunn av personvernbestemmelsene forvaltet av NSD, jf. avsnitt 3.1.3. Det blir gjort rede for transkripsjonskonvensjonene og for konverteringen av notasjonene i partiturtranskripsjonen til glossetranskripsjonen, vedlegg 12. Det er en oversikt over forkortelser og konvensjoner for transkripsjonen først i vedlegg 12.

3.3.1 Manglende internasjonale transkripsjonskonvensjoner

Tegnspråk mangler foreløpig en hendig skriftform. Det er heller ikke utviklet et internasjonalt notasjonssystem for transkripsjon av tegnspråk som tilsvarer International Phonetic Alphabet, (IPA), som brukes for transkripsjon av talespråk. En internasjonal transkripsjonskonvensjon har vært ønsket siden tegnspråklingvistikken begynte (Baker & Padden 1978:28). Flere symbolsystem for notasjon av tegnspråk er utviklet, men ingen har foreløpig fått større utbredelse (Erlenkamp 2003:122, 125). De fleste forskere har hittil utviklet egne konvensjoner som er tilpasset den aktuelle undersøkelsen, og de har lånt fra hverandre. Et felles notasjonssystem hadde spart forskere og studenter for dyrebar tid, og det hadde gjort det lettere å lese andres transkripsjoner, og å etterprøve og sammenlikne funn og data fra forskjellige studier. Videre ville det vært enklere å bygge opp databaser hvor man kunne ha flere typer søkersnitt fra fonemnivå til grammatiske, syntaktiske og tekststrukturelle relasjoner. Dokumentasjonen og utviklingen av tegnbøker for de forskjellige tegnspråkene ville også kunne skyte fart. Institutionen för Lingvistik, Stockholms universitet har sammen med andre tatt et initiativ for å etablere et europeisk samarbeid for å utvikle en felles transkripsjonskonvensjon http://www.ru.nl/slcn/workshops/3_annotation/ [10.5.11].

Vanlige skriftformat har en lineær form. Tegnspråk er preget av simultanitet. Utfordringen er å kombinere disse to forholdene i en og samme transkripsjon. Dette er diskutert i avsnitt 3.3.2. I dette arbeidet ble det tatt utgangspunkt i den manuelle komponenten og notasjonen av det manuelle tegnets betydning, altså en tradisjonell form for transkripsjon (Engberg-Pedersen *et al.* 1981:32; Bergman 1982:27). I denne type

transkripsjon, en glossetranskripsjon, fremstår tegnspråketeksten som en lineær størrelse med ingen eller få simultane trekk (Erlenkamp 2003:123). En glossetranskripsjon må ikke forveksles med en oversettelse av den muntlige teksten. Glossetranskripsjonen er en måte å «feste» deler av det visuelle tegnspråkuttrykket til papiret på, slik at den muntlige teksten lar seg studere og referere til på en hensiktsmessig måte.

3.3.2 Transkripsjonsprosessen

Mangelen av et internasjonalt notasjonssystem er diskutert over. Likevel er det noen notasjonskonvensjoner som peker seg ut som anvendelige, for eksempel de som er brukt i typologiske studier hvor man ser på liknende fenomen i forskjellige språk. Zeshan (2006:324), som undersøker spørsmål og nektelser i forskjellige tegnspråk, er et eksempel på en slik type notasjon.

Transkripsjonskonvensjonene i denne avhandlingen følger to hovedprinsipper som ofte forenes i en og samme transkripsjon. Det ene er en fonologisk transkripsjon, en ren formbeskrivelse av det visuelle uttrykket. Det andre er en semantisk transkripsjon hvor tegnets betydning transkriberes ved hjelp av et skriftspråk, gjerne med bruk av store bokstaver (Vogt-Svendsen 1990a:6; Erlenkamp 2003:124; Raanes 2006:181; Johnston & Schembri 2007:xii).

Konvensjonene som er brukt i den herværende avhandlingen, følger i det vesentlige en typologisk norm, men har noen avvik som for eksempel notasjonen av tegn med fast form som er modifisert. Da følges konvensjonen fra Vogt-Svendsen (1990a). For øvrig refererer notasjonene i dette arbeidet delvis til former og delvis til innhold, og er altså en semantisk notasjon i hovedsak gjort med norske ord, mens pek og blikkpek er for eksempel notert som *pek* eller ved hjelp av en pil: →.

Det er alltid en fare for at man noterer mer enn man behøver, og ikke det man virkelig trenger for de aktuelle forskningsspørsmålene. Det som viste seg nødvendig å notere i dette prosjektet, var: blunk, blikk, blikkpek, øyenåpning, munn, hode, nikk, høyre hånd, venstre hånd, pek, ansiktsmarkeringer, hodemarkeringer og kroppsmarkeringer. I tillegg er rolleovertakelser og virtuelle objekt markert i transkripsjonen, jf. avsnitt 3.3.3. Hver parameter fikk sin rad, men det ble også opprettet samlerader hvor flere parametere ble notert på samme rad, for eksempel for start og slutt av rolleovertakelser. Dette gir blant annet bedre grensebeskrivelser.

Transkripsjonen slik den fremstår i vedlegg 12, er en kombinasjon av en glosse- og partiturtranskripsjon på den måten at glossetranskripsjonen danner skjelettet og er en

semantisk gjengivelse av de manuelle markørene. Over denne er det lagt inn en linje med mindre fonter og linjeavstand 1 for å notere blikkretning og hva blikket eventuelt er rettet mot eller fremkaller av virtuelle objekt. Det samme er gjort for hendenes retning og pek, som er notert under glosselinjen. Dermed får man tre linjer i transkripsjonen, noen ganger fire eller flere når for eksempel nikkbevegelsen også er notert og nummerert, jf. Janzen (2004). Eksempel (1) er fra 11. september 2, linje 1 hvor antall linjer er sju for å få frem mangfoldet i referanse uttrykt ved et pek og et blikkpek mot venstre. Disse pekene fremkaller en kontekstuell, metonymisk klasse av virtuelle objekt, jf. avsnitt 5.1. Det refereres til TV, reportasje, New York, Tvillingtårnene, ulykken, 11. september på en gang. Bare tre av referentene i klassen er tatt med, da de er vurdert som de mest profilerte på dette stedet i teksten.

(1)

1	<div style="display: inline-block; width: 15px; height: 15px; background-color: black; margin-right: 5px;"></div> <div style="display: inline-block; width: 15px; height: 15px; border: 1px solid gray; margin-right: 5px;"></div>	+	/	Pek-v	/	11.	/	□	/	SEPTEMBER	/	/	11. SEP	-/-	TEM	-/-	BER	□	/
	1	n-o															2	n-o	

k:New York	}
k:ulykken	
k:11.sept.	

+

Den sorte firkanten i eksempel (1) refererer til full hvil, det vil si at informanten lar hendene ligge i fanget. De grå markeringene refererer til nikk, her er nikk 1 og 2 transkribert og de beveger seg *ned* og *opp* (n-o). Skråstrekene, /, refererer til blunk, mens det tomme kvadratet, □, refererer til at tegnet umiddelbart før holdes eller trekkes noe ut. Dette er pauser i tekstproduksjonen som ligger svært nær det som også kalles kvart hvil, jf. avsnitt 3.3.4.

Partiturtranskripsjonene er kontrollert på forskjellige måter. De er kontrollert i forskjellige hastigheter, med og uten et gjennomsiktig ruteark over skjermen. Kontrollene av elantranskripsjonene er gjort flere ganger gjennom prosjektperioden med forskjellige tidsintervall mellom hver gang. Det har vært fra et halvt år til uker og dager mellom hver gang de samme parameterne er blitt undersøkt. Dette er gjort for å øke og sikre kvaliteten på analysen.

Glossetranskripsjonen av Frosk 1 og 2 (vedlegg 12) er kontrollert mot videoopptakene av tegnspråklingvist Irene Greftegreff. Elantranskripsjonene er ellers ikke kontrollert av en uavhengig transkribent. Det er flere årsaker til dette. Det er ikke utviklet et felles notasjonssystem for tegnspråk ennå. Å transkribere tar lang tid, så det å lønne et slikt arbeid ville blitt kostbart. Det er få personer som kan transkribere, og så lenge faget

tegnspråk ikke er bedre utbygd ved høyskoler og universitet, er det få personer som har nok kompetanse til å gjøre dette for undersøkelser på høyere akademisk nivå. Summen av disse argumentene gjør at en sammenlikning av to uavhengige transkripsjoner med over 80 % sammenfall, ikke ble valgt. Dette er en svakhet ved prosjektet. Styrken er at analyseprosessen er basert på opptakene og at transkripsjonene er kontrollert flere ganger med lengere tidsintervaller, opp til et år, i mellom. Alle funn og tabeller er satt opp med utgangspunkt i opptakene. Transkripsjonene gir leseren, som ikke har tilgang til videoene på grunn av de etiske reglene for personvernet fra NSD, jf. avsnitt 3.1.3, et visst inntrykk av tekstene.

En transkripsjon er den første analysen og fortolkningen som gjøres av en tekst (Erlenkamp 2003:121). Det er primært et formstudium, men som det har vært nevnt over, gjør mangelen av et internasjonalt fonetisk symbolsystem for tegnspråk at transkripsjonene også benytter seg av tekstens semantiske verdi. En god loggføring av transkripsjonsarbeidet kan derfor være viktig, slik at man kan gå tilbake og lese vurderingene og begrunnelsen for de forskjellige valgene som ble tatt i løpet av transkripsjonsprosessen.

Ahlgren (i samtale 9. mars 2001, Stockholms universitet) anbefaler at man er to om å transkribere. «To ser mer sammen enn de gjør hver for seg, og det er morsommere,» som hun sa. Erfaringen fra denne undersøkelsen er at første- og andrespråksbrukere kan være enige om hva de ser med hensyn til form, men tolker det de ser forskjellige. Dette gjorde seg særlig gjeldene i forhold til hva som er modifiserte tegn med grunnform og hva som er ikoniske aktive tegn, slang, slurv, forkortelser eller klitikon. Munnstillinger var et annet element som ble tolket forskjellig.

3.3.3 Transkripsjonskonvensjonene for utvalgte komponenter

I dette avsnittet blir transkripsjonene av de viktigste komponentene for denne undersøkelsen beskrevet.

Blunk

Blunk er i partiturtranskripsjonen notert med en stor V (Bergman 1982:32; Vogt-Svendsen 1990a:11). I en glossetranskripsjon kan en slik hake, V, lette bli misforstått. Fordi så mye annet denne gangen skal noteres over glosselinjen, er det i transkripsjonen i vedlegg 12 valgt å markere blunk med en skråstrek, /, på glosselinjen (Engberg-Pedersen 1993:332). Disse to variantene er knyttet til hver sin type transkripsjon. Lengden på blunk kan variere. Det kan diskuteres når eller hvor et blunk begynner og slutter, jf. avsnitt 2.1.1. I Elan

begynner notasjonen ved det første bildet hvor blunket begynner å bli synlig som halvt eller helt lukke. Notasjonen slutter ved det første bildet der øynene ikke lenger er fullt lukket, men begynner å åpne seg. Når blunkene kommer midt i et tegn, er notasjonen av tegnet delt opp, som for eksempel slik: BI-/KUBE. Bindestrekene markerer at det ikke er pause i tegnføringen. Blunkene er utført simultant med eller i tegnet.

Blikk

Blikk refererer i denne sammenhengen til blikkretningen. Sender endrer blikkretningen ofte i løpet av tekstproduksjonen. Av og til ser det ut som om øynene beveger seg, mens det egentlig er hodet som gjør det. Hodet beveger seg, og øynene skifter stilling i forhold til resten av informantens ansikt, mens blikket bevarer sin retning og sitt fokus i forhold til omgivelsene og tegnrømmet. Blikket kan for eksempel være rettet mot et imaginært objekt, mens hodet beveger seg. Dette kan også skje ved nikk og rist på hodet, eller ved rolleovertagelser. Dette er ikke notert som blikkendring.

Blikkontakt med mottaker er notert med et plusstegn, +, over glosselinjen, og når blikkontakten varer over flere tegn, er dette notert med en etterfølgende strek over de tegnene som er utført med blikkontakt. Blikkontakt er viktig for markeringen av fortellerperspektivet, jf. avsnitt 2.3.7 og 2.6.4.

Blikket kan rettes frem uten blikkontakt med mottaker, det vil si at informanten har blikkontakt med noe som er like i nærheten av kameraet. Det synes som om blikkretningen av og til ligger litt på siden av eller like under kameraet (Argyle & Cook 1976:18; Baker 1976:2). Mottaker satt eller sto ved siden av kameraet i opptakssituasjonen. Førsteamanuensis Schröder hevder at sender ikke alltid oppretter direkte blikkontakt med mottaker fordi det kan oppleves for direkte.⁶³ Derfor fester sender ofte blikket i mottakers ansikt eller pendler bare så vidt innom mottakers ansikt og nødvendigvis ikke øynene. Blikkretning i umiddelbar nærhet av kamera er notert som blikkontakt.

Blikkretningen kan endres i forbindelse med et blunk slik at endringen skjer simultant med blunket. Men blikkendringen kan også skje mens øynene er åpne, slik at man kan følge blikkendringen. Et spørsmål er hvordan man da skal notere denne glidende endringen som kan ha alle mulige former som øyeeplet kan bevege seg i. Etter å ha prøvd forskjellige måter å gjøre dette på, ble det til slutt valgt å notere to kategorier for blikket.

---

⁶³ Samtale med førsteamanuensis Schröder i Paris i februar 2008.

Blikkontakt med mottaker er notert som pluss, +, og når blikket er rettet mot deiktisk eller en imaginær entitet, er dette notert som blikkpek.

Blikkpek, pek, direkte lokaliseringer, retningsmodifiserte tegn og virtuelle objekt

Retninger i blikk, nikk og hender kan være rettet mot deiktiske entiteter eller fremkaller virtuelle objekt. Entiteten som retningen referer til er notert med små bokstaver over eller under glosselinjen. Virtuelle objekt er markert med braketter eller rette parenteser som for eksempel |frosk i glassbølle| i eksempel (2), jf. Liddell (2003:365).

(2) Blikkpek mot imaginært objekt som trigger |frosk i glassbølle|

Frosk 4, linje 7, R14, (00:15.197)

R: tekstreplikk, jf. avsnitt 3.3.4.

Blikkpek, pek, direkte lokaliserte tegn og retningsmodifiserte tegn som trigger virtuelle objekt, viste det seg å være viktig å få med i transkripsjonen, jf. avsnitt 2.3.4. Blikkpek er notert over glossene, mens retning angitt ved hånden er notert under, eventuelt med en pil som betyr «rettet mot» eller «aktiverer». En horisontal strek som følger etter, forteller hvor lenge markeringen varer. Et eksempel på blikkpek notert over glosselinjen er i Frosk 1, linje 10, R 6: |bolle| _____. Et eksempel på manuelt pek notert under glosselinjen er i Frosk 1, linje 4: →|bolle|. Kataforisk og anaforisk referanse er notert henholdsvis markert med k og a som i Frosk 1, linje 22, blikkpek: →|k:bikube|. Ved anaforisk referanse er ikke alltid a-en notert. Den er da underforstått.

Nikk

I materialet som er analysert her, ble nikk først bare notert som nikk. Etter hvert ble nikkene notert som enkelt- eller dobbeltnikk, dypt eller høyt nikk. Frosk 3 ble brukt som test for utvikling av metoden. Nikkene er transkribert med hensyn til form og funksjon seks ganger med varierende tid mellom hver gang, tre ganger ved prosjektleder alene og tre ganger sammen med forskjellige førstespråksbrukere. Det ble brukt pc-skjermer, store tv-skjermer samt projektor og lerret for at hodebevegelsene skulle komme så tydelig frem

som mulig, og for å kompensere for mulige tap når den tredimensjonale hodebevegelsen ble fremstilt på en todimensjonal skjerm.

Noen nikk er lettere å se enn andre, for eksempel når de er distinkte og utføres alene som i Frosk 2, nikk nr. 2. Nikk som kommer simultant med andre markører som for eksempel i Frosk 1, nikk nr. 47 og Frosk 1, nikk nr. 49, er vanskeligere å oppfatte som selvstendige nikk med egen form og mening. Dessuten er kanskje hendene ikke bare «the head of the mouth», men de styrer kanskje også hodebevegelsene (Vogt-Svendsen 2001:9; Wilbur 2009:250), jf. kapittel 6.

Det ble festet et rutemønstret lysark med ruter på 0,5 x 0,5 cm på pc-skjermen for å kunne si noe mer presist om formen på nikk, jf. avsnitt 3.2.2. Ved hjelp av rutearket og ved å klikke filmen frem ett og ett bilde der det allerede var registrerte og nummererte nikk, ble formen identifisert og notert som enkeltnikk eller dobbeltnikk. Bevegelsen ble beskrevet som *opp* (o) og/eller *ned* (n), eventuelt *dypt ned* (dn) og *høyt opp* (ho). Informantenes nesetipp og/eller overgang mellom overleppe og nese ble brukt for å bestemme bevegelsenes utslag i forhold til rutenettet. På noen opptak er nesetippen klar og distinkt, og det er enkelt å bestemme bevegelsen. Andre ganger er det overgangen mellom nese og leppe som er det mest distinkte punktet i ansiktet i opptakene. Dette stedet er ikke alltid synlig, og derfor hadde det vært ideelt med ett eller flere markerte punkt i informantens ansikt for å notere hodebevegelsene.

Denne undersøkelsen mangler med andre ord eksakt, nøytral informasjon om hodebevegelsene. Dette kunne ha vært løst ved hjelp av en fosfor- eller tusjprikk på nesens, eventuelt andre steder i ansiktet til informantene, og et mer finmasket ruteark. Dersom to av prikkene i informantens ansikt hadde hatt et fast mål mellom seg, ville det ha vært mulig å gi en bedre bestemmelse av utslagene på hodets bevegelser. Et mulig bedre alternativ kunne vært å bruke elektroder festet flere steder på informantens hode, eventuelt kropp og hender, og et dataprogram som kunne tegne hodebevegelsene inn i et tredimensjonalt koordinat hvor tidsfaktoren lå som en underliggende akse. Dette hadde vært en teknisk god forbedring, men det ville ha kostet mer og ikke minst gjort opptakssituasjonen enda mer uvanlig og med forstyrrelser som ville kunne påvirke selve språkføringen. En annen mindre krevende hjelp hadde vært om det i studioet hadde vært en bakgrunnsvegg med et diskret rutemønster. En tredje mulig hjelp hadde, som tidligere nevnt, vært et kamera som hadde fanget informantene fra siden og et ovenfra.

Nikkene som er beskrevet i dette materialet, er vurdert på mange måter og i forhold til forskjellige kriterier. De er sett i forhold til hender, armer, skuldre, kropp, stol, hals og

nakke, og de er analysert med hensyn til bevegelsesmønsteret *opp* og *ned* i forskjellige kombinasjoner.

Nikkene er markert i glossetranskripsjonen ved hjelp av gråmarkering i glossen. Nummer og beskrivelse av nikket er notert under markeringen, som vist i eksemplet (1) fra 11. september 2 i avsnitt 3.3.2. Utbredelsen av gråmarkeringer sier noe om varighet, og om nikket strekker seg over flere tegn som i 11. september 1, linje 14, R 19: **det var TERORISTER / SOM STOD BAK** og Frosk 1, linje 19, R 22: **LETE / LETE**. Her gir Elan muligheten for en eksakt markering.

Rolleovertakelser

I avsnitt 2.6.4 ble prototypen og variasjoner av rolleovertakelser diskutert. Diskusjonen får konsekvenser for hvordan man transkriberer et datamateriale på NTS. Rolleovertakelser som ligger nær prototypen er greie å bestemme som rolleovertakelser. De er markert med anførselstegn i transkripsjonen. Dette diskuteres videre i avsnitt 3.3.4.

Gester

Gester kan være utført med manuelle og non-manuelle markører hver for seg eller i kombinasjon. Distinksjonen mellom gester og tegn i NTS er ikke vitenskapelig endelig bestemt (Erlenkamp 2009:63, 70), jf. avsnitt 2.2.2. En måte å definere gester på er å si det er bevegelser som hørende også kunne ha gjort i en fortelling som de forteller (Erlenkamp 2009:62; Erlenkamp, Halvorsen & Raanes 2009). Denne grove og enkle formen er valgt av praktiske grunner, inntil en presis definisjon er gitt. Gestene er notert vekslende etter form eller betydning og alltid med små bokstaver i hakeparentes, [], som i eksempel (3) fra Frosk 3. Der det har vært nødvendig å bruke flere ord, er det satt punktum mellom ordene, som eksempel (4) fra 11. september 1, viser.

(3)

[hakeslepp]

Frosk 3, L 76, R 101 (02:25.04)

(4)

[slår.ut.med.hendene]

11. Sept 1, L 13, R 18 (00:38.640)

3.3.4 Transkripsjon ved endret «point of view»

Transkripsjonene av hver enkel komponent i Elan og konvertert til glossetranskripsjonen i vedlegg 12, viste seg ikke å få frem sentrale sider ved denne undersøkelsen på beste måte. Derfor ble det laget samlerader i Elan hvor flere komponenter ble notert sammen. Et eksempel på en slik samlerad er raden som heter *tekstreplikk*, forkortet TR eller R av plasshensyn. En *tekstreplikk* skal nå defineres.

Førstespråksbrukere har vurdert spesielt eksempel (26)–(28), i tillegg har professor Engberg-Pedersen vurdert eksempel (26). De mener alle at eksempel (26) fra NTS stemmer med beskrivelsen av «shifted attribution of expressive elements» i DTS gitt av Engberg-Pedersen (1993:103), jf. diskusjonen i avsnitt 2.6.4 og 4.2.3.⁶⁴ Eksempel (27) og (28) vurderes forskjellig av førstespråksbrukere. På grunn av simultanitet og oppdeling kan to «point of views» formidles samtidig. I denne avhandlingen vil fremstillingen bli lettere om man har et uttrykk som profilerer det mest fremtredende «point of view» i en tekstenhet. Derfor er det ønskelig i dette arbeidet å ha et uttrykk som refererer til *fortellerens perspektiv*, et uttrykk som refererer til *rolleidentiteters synsvinkel* og som ikke umiddelbart identifiseres med en rolleoveratakelse, og et uttrykk som profilerer *grensene* mellom skiftene av «point of views», jf. avsnitt 2.6.4. Da kan man benevne gjeldende tekstenhet og grensen mellom slike enheter direkte med ett ord. Tekstenheter som referer til fortellers «point of view» i de analyserte narrative er i denne avhandlingen foreløpig kalt *fortellerreplikker*. I en fortellerreplikk kommer *fortellerperspektivet* til uttrykk. Tekstenheter som refererer til en rolleidentitets «point of view» er tilsvarende omtalt som *rollereplikker*. I en rollereplikk kommer en av rolleidentitetenes *rollesynsvinkel* til uttrykk. En fellesbetegnelse for de to typene av replikker er i denne avhandlingen kalt *tekstreplikk* som av og til blir forkortet til *replikk*. Grensene mellom tekstreplikkene er kalt *tekstreplikkgrenser* eller *replikkgrensener*. Legg merke til at en *rolleoveratakelse* er en grammatisk form som gir en *rollereplikk*, og er en av flere måter å uttrykke en *rollesynsvinkel* på. «Shifted attribution of expressive elements» er en annen måte å uttrykke en *rollesynsvinkel* på, som også danner en *rollereplikk*. «Shifted attribution of expressive elements» danner ikke en rolleoveratakelse. Uttrykket *rollesynsvinkel* brukes i denne avhandlingen noe annerledes enn Erlenkamp (LURT 2) gjør, jf. 2.6.4. Tabell 3:3-1 viser hvordan tekstreplikken består av to underkategorier med to forskjellige «point of views» og hvordan rollesynsvinkelen kan ha to forskjellige former.

---

⁶⁴ Engberg-Pedersen i e-post mars 2012 og godkjent som referanse i avhandlingen i e-post av 14.5.2012. Vedlegg 11B.

Tabell 3:3-1 Tekstreplikker, «point of view» og form

Tekstenhet	Tekstreplikk		
	Fortellerreplikk	Rollereplikk	
«Point of view»	Fortellerperspektiv	Rollesynsvinkel	
Form		Rolleovertakelse	«Shifted attribution of expressive elements»

I denne studien er det valgt å transkribere alle steder hvor det er referert til en av karakterene i fortellingen ved bruk av «shifted attitude of expressive elements» som endret «point of view». Begrunnelsen for å gjøre dette er at «shifted attitude of expressive elements» profilerer og referer til en av aktørene ved bruk av en overlapping, og er dermed et aktivt ikonisk element i uttrykket. Det nye som tilføres teksten, profileringen, lar noe tre i forgrunnen, mens det gamle danner en bakgrunn (Langacker 2008:57), jf. avsnitt 2.5.3 og 2.6.4. Når det er endret «point of view» ved oppdelinger, er dette markert med vinkelparentes i transkripsjonen. I en rolleovertakelse betyr det bytte til et fortellerperspektiv mens rolleovertakelsen holdes i de nonmanuelle komponentene. I en fortellerreplikk betyr det bytte til en rollesynsvinkel uttrykt i de nonmanuelle komponentene. Et endret «point of view» kan avsluttes med vanlig anførselstegn. Det betyr da at det er en glidende overgang mellom to tekstreplikker. Denne nyanseringen av uttrykket rollesynsvinkel er ikke et sentralt punkt i denne avhandlingen. Det er mer et uttrykk for en refleksjon over tidligere forskningsfunnen i nordiske tegnspråk og slutter seg til uttalelsen om at det her trengs mere forskning før man kan bestemme noe mer sikkert (Nilsson 2008:30). Refleksjonen er interessant i et akkumulativt perspektiv.

På raden *TR* ble flere parametere notert sammen for å få en bedre tydelighet i sammenheng mellom form og mening. Observasjonene er notert i et fast mønster som vist ved følgende mal hvor notasjonen til hver rute er forklart under malen.

Mal for notasjon av samleraden TR

Nr	Rolle	Rollet egn	Blunk før	Hode start	Blikk start	Hode slutt	Blikk slutt	Blunk etter	AM	HM	KM
----	-------	------------	-----------	------------	-------------	------------	-------------	-------------	----	----	----

Eksempel:

Nr	Rolle	Rollet egn	Blunk før	Hode start	Blikk start	Hode slutt	Blikk slutt	Blunk etter	AM	HM	KM
25	gutt	-	V	GP	h	frem	n	-	☉	☉	høyre

Hver notasjonsrute blir nå nærmere forklart.

Nr:

Hver notasjon av endret «point of view» fikk et fortløpende nummer, et tekstrepliknummer (forkortet TR eller R). Elan genererer automatisk nummer i vinduet *Rutnät*. I tillegg ble nummeret notert i cellene på raden. Dette er en kvalitetssikring. Det er fort gjort å notere eller avlese feil notasjon med hensyn til hvilket tegn notasjonen refererer til. Hensikten med denne dobbelte nummereringen er å unngå slike feil. Når et fortellerperspektiv eller en rollesynsvinkel får ett eller flere innskudd i seg av henholdsvis rollesynsvinkel eller fortellerperspektiv, kunne den vedholdte replikken fått ett nummer med underkategorier når den kom tilbake igjen for fullt. Det er ikke valgt. Her er det valgt å gi hver ny tekstreplikk et fortløpende nytt nummer i samsvar med nummeret som Elan genererer, for å unngå feil i tabellene. I slutten av rolleovertakelser når et fortellerperspektiv introduseres og gradvis overtar helt, er første del markert med et nummer og tolket som et eget innskudd. Når rollesynsvinkelen blir borte i de nonmanuelle komponentene og hele uttrykket refererer til et fortellerperspektiv, er det satt inn en ny replikkgrænse og nytt replikknummer. Glidende overganger er ikke særskilt markert i transkripsjonen, vedlegg 12, men når man er oppmerksom på forholdet, kan man lese det ut av notasjonene. I vedlegg 14 er alle innskutte replikker markert med stiplede linjer mellom radene og slik tydelige å se. I transkripsjonen, vedlegg 12, er tekstreplikknørene ført inn som grå tall på linjen over glosselinjen.

Rolle:

Her ble informasjon om hvem tekstreplikken refererer til notert.

Rolletegn:

Når et tegn som refererer til rolleidentiteten, står umiddelbart foran rollen, er tegnet notert med store bokstaver. Er det et slikt tegn i ytringen før, men ikke umiddelbart før rolleovertakelsen, er dette notert. Når det ikke er noe slikt forutgående tegn, er dette notert som en strek. Det er et poeng at en ikke-realisert komponent får en grafisk form og ikke står som et tomt felt. Senere vet man da at det er vurdert og altså ikke oversett eller glemt. Dette er også en måte å kvalitetssikre arbeidet på.

Blunk før/etter:

Når et blunk forekommer i grenseområdet i starten eller slutten på det en fortellerreplikk eller en rolleovertakelse, er dette notert som V. Grenseområdet vil si i umiddelbar nærhet

av en grense. Hovedregelen som er fulgt, er at blunket ikke skal være mer enn ett tegn før eller ett tegn etter grensen, jf. kapittel 4, hvor grenser blir diskutert.

Hode start/slutt:

Hodeposisjonen i starten og i slutten av en fortellerreplikk eller rolleoveratakelsen er notert med stor bokstav først, for å huske at det gjelder hodet og ikke blikket.

Blikk start/slutt:

Blikkretningen i begynnelsen og slutten av fortellerreplikker eller rolleoveratakelsen er notert med små bokstaver. Blikkontakt er notert som plusstegn, +.

AM/HM/KM:

Ansiktsmarkering (AM), hodemarkering (HM) og kroppsmarkering (KM) betyr en endring i komponenten og er notert enten som formbeskrivelse eller det er notert hvilken referent markeringen refererer til. Disse markeringene er av og til notert med et ansikt, ☺. Ansiktet betyr at rollen for eksempel er markert med en ansiktsmarkering, men ikke hvordan. Ansikts-, hode- og kroppsmarkeringer er fraseringer som markerer tegnene som danner en enhet, jf. avsnitt 2.3.6–2.3.9.

Da notasjonene ble ført inn i vedlegg 14, Tabell Replikkgrenser, var det et ønske at tabellen skulle kunne sjekkes mot transkripsjonen på en enkel måte. Derfor ble linjenummeret i transkripsjonen lagt til i tabellen med fete, svarte tall i første kolonne, og tidspunkt for starten på fortellerreplikken eller rolleoveratakelsen, i siste kolonne. Linjenummer og tidskode letter arbeidet når tabellen og transkripsjonen skal sjekkes eller sammenliknes. Kolonnene ble organisert slik at det skulle være enkelt å se variasjonene i den aktuelle komponenten. Her er et eksempel på oppsettet i tabellene:

Hoved-avsnitt	Epis ode	Linje	Replikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikkending		AM	HM	KM	T i d
			Nr	Type			før	etter	før	etter				

Eksempel

Hoved-avsnitt	Epis ode	Linje	Replikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikkending		AM	HM	KM	T i d
			Nr	Type			før	etter	før	etter				
D	VII	32	45	Rs	hund	HUND	V	-	X	X	☺	☺	h	0:9
		33	46	Fp	forteller	-	-	V	X	X	-	-	-	1:0

Noen av tabellene i vedlegg 14 ser ikke helt slik ut fordi det skjedde en gradvis nyansering av notasjonen. Dette gjelder særlig for ansikts-, hode- og kroppsmarkeringen. Disse ble først samlet i en kolonne kalt Kommentar. Etter hvert ble en mer nyansert notasjon utviklet. Ideelt sett burde alle notasjonene være like, men da det ikke er essensielt for resultatene i denne avhandlingen, ble det ikke gjort.

Kolonnen for tid er droppet når formateringen ikke har tillat plassbruken. Tidskoden er ikke lagt inn i transkripsjonen, vedlegg 12, slik at man likevel ikke kan reletare vedlegg 12 og 14 etter tidskoden. Det var nødvendig å begrense informasjonsmengden i transkripsjonen og replikkgrensenummereringen synes å ivareta behovet for raskt å finne det aktuelle stedet i transkripsjonen.

Notasjonene fra raden Tekstreplikker ble gjort om til tekstfiler, slik at selve notasjonene fra Elan ikke ble avlest, men direkte overført og lagt inn én etter én i tabellene i vedlegg 14. Dette var et tidkrevende arbeid, men det kvalitetssikrer analysen. Arbeidet ble kontrollert etter ett år.

Hvil:

Når man bruker tegnspråk, gjør hendene av og til små pauser eller legges i fanget. Dette kalles hvil, og er beskrevet av Baker (1977) for ASL og av Nyberg (1995) for NTS. Baker (1977) henviser til Wiener & Devoe (1974) og Ekman & Friesen (1969) som har sett på hvil i auditive dialoger (Baker 1977:217). Baker beskriver full, halv og kvart hvil, og hvordan nikk og blick kan spille en rolle i overgangene til og fra forskjellige hvileposisjoner (Baker 1977:219, 221). Nyberg (1995) har funnet de samme hvileposisjonene brukt i dialoger på NTS (Nyberg 1995:7, 8). Det kan tenkes at hendene er med på å markere deler i teksten som faller sammen med blunk, blickendringer eller nikk. Derfor ble hendenes hvil også notert.

Hendenes hvileposisjoner ble markert i glossetranskripsjonen med rektangler. Hel eller full hvil ble markert med et stort rektangel, ■, halv hvil med et nedre mindre rektangel, ■, og kvart hvil med et øvre mindre rektangel, ■. En mindre form for hvil, et hold, hvor hendene rett og slett holdes stille ganske kort, er notert som en tom firkant, □

Nummerering:

Notasjonscellene i Elan for blunk, blickpek, pek og nikk ble også fortløpende nummerert i cellene. Dette kvalitetssikrer og forenkler arbeidet når man skal overføre notasjonen til et annet dokument som for eksempel transkripsjonen i worddokument, vedlegg 12.

3.3.5 Transkripsjonsoverføring fra Elan til tekstdokument

Elan har våren 2011 en (foreløpig) svakhet. Det er ikke lett å overføre elannotasjonen til et vanlig skriftformat som for eksempel et worddokument. I dette prosjektet ble glossene og blunkmarkeringene lest opp fra elantranskripsjonen ved prosjektleder, og ble skrevet ned i et worddokument av en prosjektassistent som kan tegnspråk. Denne glossetranskripsjonen danner skjelettet i transkripsjonen. Etterpå kontrollerte prosjektleder transkripsjonen og la inn notasjonen av de simultane trekkene som blikk, nikk, pek, blikkpek og annet som er viktig for sammenhengen i tekstene og dokumentasjonen i denne avhandlingen. Det sier seg selv at det er ganske store fortolkninger og forenklinger som ligger bak en slik transkripsjon (Vogt-Svendsen 1990A:81; Erlenkamp 2003:121, 124).

I elantranskripsjonene ble de forskjellige komponentene observert og beskrevet isolert fra sin sammenheng. Notasjonen var noen ganger relatert til form, andre ganger til semantikk, jf. avsnitt 3.3.1 og 3.3.2. Når notasjonen skulle tilpasses vanlig tekstformat, ble både notasjonene og opptakene tolket en gang til. Dette skal forklares.

Informant 1 forteller om gutten som faller over skrevs på hjorten, og gjør dette med en simultan konstruksjon hvor høyre og venstre hånd refererer til forskjellige entiteter, samt deres orientering og bevegelse i rommet (Frosk 1, linje 28, TR 30). Her har venstre hånd peke-form orientert frem.⁶⁵ Isolert sett refererer venstre hånd til en avlang entitet orientert horisontalt fremover, og dette ble transkribert som følger: *sub:avlang.entitet* etterfulgt av: *sub:avlang.entitet.bevege.seg.opp*. Substitutor er forkortet *sub*, manipulator *man* og deskriptor *des*. Samtidig har høyre hånd V-form, mens fingertuppene peker ned. Dette refererer til en entitet med to lengre, sprikende element orientert vertikalt som beveger seg nedover med de to sprikende elementene først, inntil hvert sprikende element plasseres på hver side av den horisontalt orienterte entiteten. Dette ble transkribert som: *sub:animat.falle.ned* og *sub:animat.sitte.over.skrevs*. Transkripsjonene av høyre og venstre hånd er i partiturtranskripsjonen plassert over hverandre. I glossetranskripsjon må de slås sammen, det vil si *nytolkes* og få en ny form som for eksempel *gutt.lande.på.skreves. over.noe*. Fordi hjorten ennå ikke er introdusert som hjort, bare kataforisk som noe avlangt, orientert horisontalt fremover, blir dette i glossetranskripsjonen notert som *noe*. Siden

---

⁶⁵ Håndens orientering viser til hvordan håndbaken og håndflaten er plassert i rommet. Retningen er definert som retningen en tenkt pil på håndbaken rettet fra håndleddet mot fingerknokkene ville hatt. Vridningen er definert som retningen en tenkt pil ville hatt om den stod vinkelrett ut fra håndloven (Bergman (1977) hos Vogt-Svendsen 1983:65; Klima & Bellugi 1979:47), jf. avsnitt 2.3.1.

rolleidentiteten viser til gutten, er notasjonen i vedlegg 12 som følger: *lande.på.skreves. over.noe.*

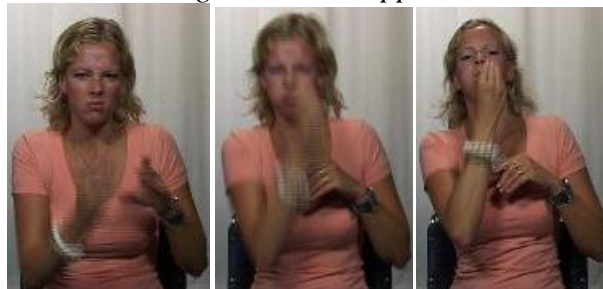
Det var ikke bare de manuelle komponentene som ble tatt i betraktning ved nytolkningen, men også de nonmanuelle komponentene ble vurdert.

Nikk, oppdeling og transkripsjon

Sender kan la hodet være den profilerte hovedreferenten i et uttrykk, mens hendene representerer andre referenter ved å ta i bruk oppdeling, jf. avsnitt 2.6.2. Eksempel (3) er fra Frosk 3, linje 33. Informanten forteller at «gutten viker tilbake idet et dyr kommer opp av hullet i bakken og gleser etter nesen hans». Her refererer informantens hode til rollen *gutt* og guttens reaksjon på dyret som kommer opp av hullet. Dyret er representert ved høyre hånd og er ennå ikke kjent. Det skjer først ved tegnet MULDVARP som kommer umiddelbart etter.

(5)

reise.seg.brått.snute.opp.av.hull

Frosk 3, linje 33, R 44 (01:10.82 – 01:11.45)

Dette formidles simultant ved at det samtidig refereres til hva gutten gjør og hva dyret gjør. Gutten er den kjente referenten i dette uttrykket og ligger til grunn for temadelen. Dyret, som ennå ikke er identifisert annet enn som noe som kan komme fort opp av et hull, er det nye, og ligger til grunn for remadelen i uttrykket. Glossetranskripsjonen blir misvisende dersom den i hovedsak refererer til de manuelle komponentene. Remadelen i tegnspråketeksten kan da fremstå som tema i transkripsjonen.⁶⁶ I elantranskripsjonen ser en forenklet notasjon av de omtalte komponentene i (5) ut som i eksempel (6).

(6)

Blikk: _____ + _____
H-h: sub:entitet.komme.opp.av.hull
Rolle: Gutt _____

⁶⁶ Om tema og rema i norsk jf. Faarlund *et al.* (1997:856–858).

Den første glossetranskripsjonen så slik ut: *snute.komme.opp.av.hull*. Den ble rettet til: *gutt.reise.seg.brått.snute.opp.av.hull*. Kursiv og punktum mellom ordene angir aktiv ikonisitet og simultanitet. Strengt tatt er det ikke gutten som er profilert i uttrykket heller, men snarere det at: *idet noe komme opp av hullet i bakken, reiste gutten seg brått opp*.

Eksemplet viser noen av utfordringene ved å lage en glossetranskripsjon, og hvor lett det er å dreie transkripsjonen som er et sekundært eller tertiært uttrykk, bort fra originalen. Det er derfor søkt å transkribere på en slik måte at transkripsjonen reflekterer den profileringen informantene gjør i sine uttrykk. Eksempelene i analysen, del 4, og som er viktige for konklusjonene i denne avhandlingen, er sjekket mot videofilen med dette for øyet, så transkripsjonsfeil ikke skal ligge til grunn for konklusjonene.

3.3.6 Makro-, episodestrukturen og linjenummer

Transkripsjonen skal gi en rask oversikt over og orientering om teksten. Den skal være et hensiktsmessig uttrykk for teksten slik at man greit kan orientere seg i, og lett henviser til steder i teksten.

Datamaterialet er semantisk analysert for å finne strukturene og grensene på makro- og episodenivå (Schiffrin 1987), jf. delkapittel 2.4. Pauser og diskurstegn ble også vurdert som mulige grensemarkeringer i den forbindelsen (van Dijk 1982; Halvorsen & Amundsen 2011). I denne avhandlingen er det tatt utgangspunkt i skjemaet i tabell 2:4-3, avsnitt 2.4.2, for makrostrukturen. Makrostrukturen for personlig opplevde fortellinger (PEN), kan ikke uten videre overføres til gjenfortelling av en bildefortelling. Dette er diskutert i avsnitt 2.4.2. Opptakssituasjonen er organisert slik at både den personlige fortellingen og bildefortellingen mest mulig skulle fremstå som mer «litterære» tekster i motsetning til kokonstruerte fortellinger preget av dialogisk islett. Derfor er samme makrostruktur valgt for begge fortellingen. Episodestrukturen er beskrevet i avsnitt 2.4.3 og er etter van Dijk (1982). I transkripsjonen er makrostrukturen markert med fete, store bokstaver og stjernestrek, mens episodeskjemaet til van Dijk (1982) er markert med fete romertall og en mindre stjernestrek, jf. avsnittene 2.4.2 og 2.4.3 og transkripsjonen, vedlegg 12.

I transkripsjonen, vedlegg 12, ble teksten delt opp i kortere linjer som ble fortløpende nummerert. En utfordring var hvor linjeskiftene skulle plasseres. Linjene kunne brytes opp tilfeldig eller ved spesielle steder i teksten, for eksempel ved blunk. Det viste seg umulig å dele linjen opp konsekvent ved blunk. Noen ytringer går over flere linjer i et A4-format med skriftstørrelse 12 og skrifttype Times New Roman. En annen utfordring var at i den lineære glossetranskripsjonen skulle notasjonen av nikk, blikkretninger og pek

også settes inn. Linjene burde derfor ikke være for lange, men burde gi mulighet for å sette inn flere tegn. Der det var greit, ble blunk brukt som linjeskift. Andre steder ble linjeskiftet foretatt før eller etter forskjellige grammatiske konstruksjoner som for eksempel ved rolleovertakelser, og av og til er det plassen som har bestemt linjeskiftet.

Noen linjer har mange glosser, andre få. Dette refererer ikke til forhold i den originale teksten på tegnspråk, men til tekniske sider ved worddokumentet og innstillingene på datamaskinen.

Det er gjort rede for de viktigste sidene ved transkripsjonene, transkripsjonsprosessen og ved overføringen av informasjon til tabellene. I mangelen av et internasjonalt transkripsjonssystem er det forklart hvordan denne utfordringen er løst i dette arbeidet. Det er utviklet ny metodikk og notasjonskonvensjon for spesielt blikk og nikk når de trigger virtuelle objekt kataforisk. Konvensjonene bygger på tidligere arbeid som for eksempel (Vogt-Svendsen 1990a; Liddell 2003; Zeshan 2006). Det er også gjort rede for hvordan notasjonene i samleradene er gjort, og hvordan overføringer til tabeller er utført for å unngå feillesinger. Dette er ny metodikk for fagfeltet, så langt vites.

I transkripsjonen, vedlegg 12, er manuelle og nonmanuell markeringer søkt notert hvor de faktisk forekommer i forhold til hverandre, selv om det også kan være vanskelig å få til eksakt. Når grensebeskrivelsene er satt opp i tabeller og det skal bestemmes om et blunk eller en blikkendring hører til en grense, er det sett i den semantiske grensens umiddelbare omgivelse, men som regel aldri lenger bort fra det idealiserte grensepunktet enn til begynnelsen av tegnet før og slutten av tegnet etter stedet. I enkelte tilfeller er grenseområdet trukket ut til to tegn fra den idealiserte grensen, som for eksempel når flere diskurstegn markerer én og samme grense. En grense er i denne avhandlingen derfor først og fremst oppfattet som et punkt med muligheter for å være et område i teksten.

3.4 Oppsummering

I kapittel 3 er det nå gjort rede for de praktiske sidene ved prosjektet. Kontakten med informantene, opptakene og den tekniske bearbeidingen av datamaterialet er beskrevet. Andre forhold som er diskutert, er valg av tekster, informanter og opptaksprosedyren. Valget av tekster og informanter er vurdert som gode for å nå målet med avhandlingen. Det er også gjort rede for hvordan prosjektleders deltakelse og nærvær ved opptakssituasjonen ble løst på en slik måte at det i minst mulig grad skulle påvirke informantenes språkføring.

Det er videre gjort rede for hvordan opptakene og personlige opplysninger om informantene er behandlet og oppbevart for å oppfylle kravene til etisk, forsvarlig forskning og kravene NSD A/S stiller for håndteringen av slike opplysninger. Den tekniske kvaliteten på opptakene og databearbeidingen er diskutert. Nye prosjekt som skal se på mindre parametere, bør ha opptak med flere bilder pr. sekund og bruke flere kameraer som dekker flere vinkler mot informantene. Informantene bør som et minimum filmes forfra og fra siden.

Noen av utfordringene ved å transkribere språk med høy grad av simultanitet og uten et internasjonalt transkripsjonssystem, er drøftet. Konvensjonene for de viktigste parameterne i transkripsjonene og noen sentrale analysemodeller er beskrevet og demonstrert med eksempler. Analysemodellene er dermed gjort tilgjengelige for andre og eventuell for ny forskning. Prosjektet har bidratt med metodiske forbedringer til fagfeltet av teknisk og analytisk art.

Materialet og analysemetodene er så langt vurdert som tilfredsstillende for å danne grunnlaget for empiri som kan støtte eller avkrefte hypotesene som er fremsatt i delkapittel 1.1. Avhandlingens validitet og reliabilitet er så langt funnet tilfredsstillende. Det neste er å presentere analysene og funnene denne undersøkelsen har gitt.

Del 4

Avhandlingens hovedfokus er på bakgrunn av tidligere forskning å avklare begrepet *grense*, samt å beskrive noen av de formene og funksjonene blunk, blikkending og nikk kan ha for å markere forskjellige strukturer og tekstenheter i NTS, jf. kapittel 1 og 2. Del 4 er avhandlingens presentasjon av analyser og funn. Det blir gjort i fire hovedkapitler, 4–7. I kapittel 4 diskuteres uttrykket *grense* og noe av det som *grense* kan referere til i fortellinger på NTS. Realiseringen av makro- og episodegrensene i tekstene og forekomsten av blunk, blikkending og nikk på disse stedene blir drøftet i delavsnitt 7.3.

I kapittel 5 blir det diskutert hva som kan komme til uttrykk når mønsteret for blunk, blikkending og nikk blir brutt. Når blikkendingen blir borte ved rolleovertakelser og blikkontakten med mottaker opprettholdes, brukes rolleovertakelser på en spesiell måte, noe som denne avhandlingen kaller *rolletildeling*. Når blunk blir borte, kan årsaken være at blunk, eller rettere sagt mangel på blunk, bidrar til å styrke fortellingens *spenningskurve*.

Analysen av nikk blir presentert i kapittel 6, og viser at nikk kan ha en egen funksjon i NTS. Nikk kan blant annet være med å etablere fortellingens tid og sted som et *imaginært her–og–nå*, og omtalt som *virtuelle tid* og *virtuelt sted*. I kapittel 7 blir det drøftet hvordan *virtuelle objekt* er med å fremme tekstens kohesjon, og hvordan *rolletildeling* kan være uttrykk for en nærhetsstrategi.

I argumentasjonen for hvert enkelt forhold som blir diskutert i kapittel 4–5, er det søkt å vise tre eksempler. Eksempelene skal ideelt representere begge sjangrene, aldersgruppene og være fra både kvinnelige og mannlige informanter. Når det samme språktrekket er funnet hos tre informanter uavhengig av hverandre og i de to sjangrene som undersøkelsen omfatter, er dette vurdert som en støtte for den aktuelle hypotesen som blir drøftet. Finner man bare ett eksempel på en språkbruk, kan det være en feil, en tilfeldig eller en uvanlig form. To eksempler kan være det samme, mens tre eksempler synes å antyde et mønster. Dersom en regel skal etableres, bør det være dokumenterte eksempler fra flere informanter og flere sjangere enn det som gjøres her. I kapittel 6, om nikk, er ikke det samme kravet til dokumentasjon fulgt. Datamaterialet er for lite til at det kan gi tre eksempler fra begge sjangrene, aldersgruppene og kjønnene som er representert.

4 Grenser, makrostruktur, episoder og aktiv ikonisitet

I kapittel 4 blir uttrykket *grense* og sammenfallet av grenser på forskjellige tekstnivå diskutert. Realiseringen av grensene på makro- og episodenivå henger ofte sammen med grensemarkeringer på det syntaktiske nivået. Nivåene bør derfor sees i sammenheng med hverandre.

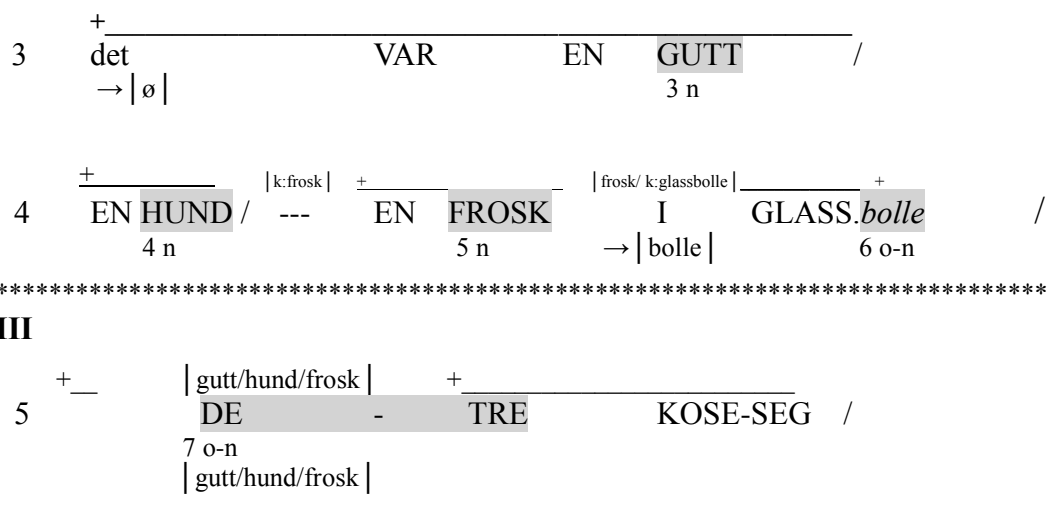
4.1 Grense, punkt eller område

Utgangspunktene for denne avhandlingen er blant annet tidligere beskrivelser av blunk, blikkendring og nikk som grensemarkører i tegnspråk. Hva en grense kan være, blir diskutert i det følgende. En grense er i denne avhandlingen forstått som stedet mellom semantiske enheter på forskjellige tekststrukturelle nivå. Grensen kan konseptualiseres som *punkt* eller som *områder*. Dessuten kan grensemarkeringen reduseres og bli borte. I de tre neste underkapitlene blir dette diskutert ved hjelp av eksempler.

4.1.1 Grensen, et punkt

Vogt-Svendsen (1990A:92, 94) og Bergman (1995A:5) diskuterer blant annet grenser for mindre tekstenheter i henholdsvis NTS og STS. De semantiske og strukturelle grensene kan ta form som et punkt på ytringsnivået fra det som tilsvare setninger, *clauses*, og nedover. Markeringen trenger ikke være mer enn et blunk (Bergman 1995A:6). Tidsopplevelsen ved vanlig talehastighet gir grenser på lavere tekstnivå karakter av å være *punkt* i den samlede tekststrukturen. Tre eksempler viser dette.⁶⁷ Det første eksemplet er fra Frosk 1, linje 3–5:

(7)

⁶⁷ Transkripsjonskonvensjonene er beskrevet i avsnitt 3.3.3 og i vedlegg 12.

Oversettelse: Det var en gutt, en hund og en frosk i en glassbolle. De koste seg.

Det andre eksempelet er fra Frosk 2, linje 2–4:

(8)

2   +
       EN KVELD / ■ /
           3 o-n-o-n-o

3 |de-to| +
       DE / SKAL SOVE /
       4 n   5 dn

4 |de-to| +
       DE-TO VIL LEKE MED / FROSK / ■ /
       6 o-n-o   7 n-o-n
       |de-to|

Oversettelse: En kveld de skal sove, vil de leke med frosken.

Det siste eksemplet er fra 11. september 3, linje 4–7:

(9)

4   +
       JO / pek-c VAR PÅ SKOLEN /
                   →   5 n-o mi?

5   _____ |seg.selv.11.9| +
       pek-c / I -/- NN / pek-f / ENGE... SANDAKER SKOLE /
                   6 n-o |skolen| 7 n-o

6   _____   _____   _____   + / + / PRIVAT ENGELSK TIME
                   SKULLE HA /   8 n-o

7   _____   _____   _____   _____   _____ /
       på ETTERMIDD -/- AG OMTRENT FIRE TRE FIRE /
                   → klokke

Oversettelse: Jo, jeg var på skolen, jeg var i eng ... Sandaker skole, skulle ha ... privat engelsk time på ettermiddagen, omtrent i 4-3-4-tiden.

Blunkene er markert med skråstreker, /, i transkripsjonen. I eksempel (7), (8) og (9) er blunkene lynkjappe, som punkt, og markerer forskjellige typer enheter, i et mønster som umiddelbart minner om markeringen av intonasjonsfrasers start og slutt. De kan passe inn i Kendons (1980) og McNeills (2005) teorier om idéenheter og vekstpunkt, jf. avsnitt 2.2.3.

Pauser og brudd i fremstillingen er som forventet (Ochs & Capps 2001:18), jf. avsnitt 2.4.2, og endrer ikke på opplevelsen av mindre grenser som *punkt*. Men grenser kan anta form som et *område*.

4.1.2 Grensen, et område

Ytringer på NTS kan starte eller avsluttes med diskurstegn som kan peke bakover, fremover eller gjøre begge deler i teksten (Amundsen & Halvorsen 2011, Halvorsen & Amundsen 2011). I ytringene kan det forekomme manuelle pauser som hold, kvart, halv og hel hvil med eventuelle blunk og blikkendringer før, under og etter (Baker 1977; Bergman 1995A; Nyberg 1995), jf. avsnitt 3.3.4. I et tekstlingvistisk perspektiv er det ofte her grensene i makro - og episodestrukturen befinner seg på grunn av deres definisjoner, jf. avsnitt 2.4.2 og 2.4.3. Men det blir da vanskeligere å beskrive grensen som et punkt. Grensene på de høyere tekstnivåene får karakter av å være et *område*, selv om grensene for enkelttytringene på hver side av grensen kan oppleves som *punkt*. Tre eksempler kan belyse grensen som et *område*. Det første er fra Frosk 2, linje 13–14:

(10)

13	¹³	<u>«SOVE</u>	¹⁴	+ _____		TID-RULLE	»	/	■	/
						11 n-o				
*****										
		C								
		IV								
14	¹⁵	gutt: «	<u>MORGEN</u>	/	lys	_____	/	+ _____	<u>MORGEN</u>	/ »
						LYS			12 n-o	
						lys				

Oversettelse: De sov mens tiden gikk. Det ble morgen. En lys morgen, sa gutten.

Grensen mellom de semantiske enhetene er markert på flere måter. Den største markeringen er at hendene legges ned i fanget, en full hvil, ■, markert med blunk før og etter. Dette danner en ordentlig pause i seg selv, som i tillegg styrkes ved andre forhold i teksten umiddelbart før og etter hvilen. Konstruksjonen før pausen er en rolleovertakelse som avsluttes med et fortellerperspektiv, jf. avsnitt 2.6.2, og tegnet TID-RULLE som markeres med et nikk *ned* og *opp*. Etter pausen fortsetter informanten teksten med en fortellerreplikk og starter med en ny tidsangivelse. TID-RULLE er et tegn som viser til at tiden gikk. Men det er også et tegn som har karakter av å være en diskursmarkør. Tegnet markerer et tidsforløp og uttrykker både at noe er i ferd med å avsluttes, og at noe nytt

begynner. På denne måten peker tegnet både tilbake og fremover i teksten, noe som kjennetegner diskursmarkørene (Schiffrin 1987:31). Grensen er tungt markert og får karakter av å være et *område*. Det kan diskuteres hvor ytterpunktene for grenseområdet skal settes. Her er det foreslått at grensen maksimalt strekker seg fra og med begynnelsen av TID-RULLE til og med slutten av tegnet MORGEN utført første gang. Selv med et trangere område, som for eksempel bare den manuelle hvilen, bør blunkene på hver side regnes til grensen, som dermed blir mer enn ett enkelt blunk og mer enn ett punkt. Den samme argumentasjonen gjelder i eksempel (11), fra 11. september 1, linje 7–9:

(11)

7 ^{7 +} |tv| + ⁸ |tv, New York| se.forskrekket.på.tv ⁹ SÅ /
GRUSOMT « pek-c » |tv|

8 ⁺ PÅ TV DA JEG / KOM HJEM FRA JOBBEN ^v pek-f-h / ⁿ █ / ⁺ █ /
|tv| _{7 n-o}

*****

V

9 ¹⁰ |tv, New York| ⟨VET - IKKE HVA SOM⟩ SKJEDDE ^{11 +} ⟨ ¹² |tv, New York| →c /
pek-c

Oversettelse: Så det på TV da jeg kom hjem fra jobben. Jeg visst ikke hva som skjedde ...

I dette eksemplet kommer rolleovertakelsen etter den manuelle pausen. Her strekker pausen, den manuelle hvilen, seg over flere blunk. Blikket som går mot *venstre* og mellom blunkene *ned* forsterker også inntrykket av en tydelig grensemarkering og grensen som et område. Blikket mot venstre virker som en respons på noe i rommet. Døren inn til studio var til venstre for informanten, men det var ingen som gikk ut eller inn eller var ved døren under opptaket. Det tredje eksemplet på grensen som et område, er fra Frosk 3, linje 11–12:

(12)

11 ⁺ VINDU / STIKKE-AV ^{12 n-o} UT / █ /
|k:skoge|

*****

V

12 ⁺ GUTT HUND ⁸ /: « SOVE »

Oversettelse: (Frosken hoppet ut av) vinduet og stakk av ut. Gutten og hunden sov.

Grensen i eksempel (12) er mellom episode IV og V, og er markert semantisk ved skifte av referenter, sted og handling. Den nonmanuelle markeringen av grensen skjer ved nikk to blunk med blikkontakt mellom og en kvart hvil utført med lukkede øyne. Til sammen danner alle elementene som er nevnt i eksempel (10), (11) og (12), områder i tekstene når tekstene betraktes i et globalt perspektiv. Eksemplene over viser at forskjellige typer manuelle pauser, bruk av diskurstegn, blunk og blikkendringer til sammen kan danne et grenseområde i en tekst på NTS, særlig når grensen som betraktes er mellom to episode eller to deler i makrostrukturen. Grensen kan tøyes og strekkes ut, men det motsatte kan også skje, en grense kan krympe og nærmest bli borte, jf. delkapittel 5.2, noe som skal diskuteres etter først å ha drøftet noen eksempler på etablering av aktiv ikonisitet og virtuelle objekt.

4.2 Grenser og markeringen av aktiv ikonisitet

Grensen mellom konstruksjoner og tekstenheter som bruker passiv og aktiv ikonisitet i meningsdanningen, er en av grensetypene som denne avhandlingen vil beskrive. Det er forekomsten av blunk, blinkendring og nikk i vekslingen aktiv og passiv ikonisitet som blir beskrevet.

4.2.1 Grenser ved virtuelle objekt i umarkerte tekstposisjoner

Materialet som er analysert i denne avhandlingen, viser at i grenser i umarkerte tekstposisjoner, synes forekomsten av blunk og blikkendringer å være forutsigbar. *Umarkert* viser til *det vanlige, alminnelige*, mens *markert* betyr her at et uttrykk har en ekstra markering av innhold eller mening knyttet til seg (Löbner 2002:28, 152; Saeed 2007:290). En *umarkert tekstposisjon* er der hvor spenningskurven slik den er beskrevet i avsnitt 2.4.4, er relativt horisontal, mens en *markert tekstposisjon* er der hvor tekstens spenningskurve på grunnlag av tegnenes leksikalske betydning og ikke de nonmanuelle komponentens tilleggsbetydning, gir uttrykk for spenning, intensitet, fare, glede, overraskelse ol., og derfor stiger.

Når man skal vise regelmessigheten i mønstrene for blunk og blikkendringer kan det by på utfordringer å finne umarkerte tekstposisjoner. Behovet for profilering, valg av grammatiske konstruksjoner, fortellingens dramatik og ønsket om å involvere mottaker er blant forholdene som kan påvirke teksten, og gjøre den markert. Likevel er det funnet eksempler på relativt umarkerte tekstpassasjer med etablering av virtuelle objekt, som i Frosk 1, linje 4:

(13)

4	+	_____		k:frosk		+	_____		frosk/ k:glassbolle		_____	+	_____
		EN HUND	/	EN FROSK		I		GLASS.bolle	/				
		4 n		5 n	→	bolle		6 o-n					

Oversettelse: en frosk i en glassbolle.

Eksempel (13) viser hvordan frosken kan etableres som et virtuelt objekt. Et blunk innleder etableringen og etterfølges av en blikkendring med kataforisk referanse. Blikkretningen markerer en oppmerksomhet mot «noe» deiktisk eller mentalt konseptualisert som nærværende i tegnrrommet. Det opprettes blikkontakt og tegnet FROSK utføres, og danner den kontekstuelle rammen så man skjønner hva blikkpeket refererte til. Etter tegnet FROSK utført med blikkontakt føres blikket tilbake til den samme retningen som før tegnet FROSK. Denne gangen med anaforisk referanse. Blikkpeket styrkes ved tegnet I

som har form som et pek med samme retning som blikkpektet har. Så kommer tegnet for en ny referanse, GLASS, fortsatt med blikket ned, og når det så er opprettet blikkontakt igjen, utføres deskriptoren *bolle*, eller rettere *rund.entitet.med.åpningen.opp*, etterfulgt av et blunk. Ytringen er kompleks i sin enkelhet, og er en egen predikasjon i en større ytring om gutten og hunden, og viser hvordan blunk omkranser etableringen av det virtuelle objektet, mens blikkendringen markerer hvor det virtuelle objektet er tenkt å befinne seg i tegnrommet.

Et annet eksempel finnes i Frosk 2, linje 43–45:

(14)

43       $\overset{55+}{\text{pek-f}} \text{ } \overline{\text{rund.ting.høyt.oppe}} \text{ / } \overline{\text{VEPSEBOL}} \text{ /}$
         → |vepsebol|

44 |vepsebol| $\overline{\text{VEPSEBOL}}$ $\overset{56}{\text{hund:}} \ll \text{hund.hoppe.hoppe.hoppe.hoppe}$
         |vepsebol|

45       $\overline{\text{UVENTET-UHELL}}$ $\overline{\text{vepsebol.falle.i.bakken}}$ »

Oversettelse: et vepsebol oppe i et tre. Den (hunden) hoppet og hoppet og krafset etter vepsebolet. Uheldigvis falt vepsebolet i bakken

Vepsebolet er kataforisk introdusert i linje 42, som ikke er med i eksemplet, ved et blikkpek i rolleovertakelse. Identifiseringen av referenten kommer i sitatet over, og blir varslet med et blunk, realisert av tegnet VEPSEBOL og avsluttes med et blunk. Det siste blunket innleder samtidig neste del av ytringen hvor det virtuelle objektet markeres enda kraftigere ved hjelp av blikkpek og direkte lokalisasjon, det vil si at hendene utfører tegnet på stedet referansen er knyttet til, jf. avsnitt 2.3.4. Eksempel (15) er fra 11. september 3, linje 20:

(15)

20       $\overset{12+}{\text{ENGELSK}} \text{ / } \overline{\text{LÆ..}} \text{ / DE } \overline{\square - / \text{-----} / \text{TOLK OG LÆRER}}$
         → |lærer, tolk| ⇨

Oversettelse: engelsk videre. Læ.. de ... tolken og læreren

På dette stedet i teksten introduseres det en lærer i fortellingen. Det første blunket avslutter den forutgående rolleovertakelsen og varsler den nye ytringen. Blikkontakten kan tolkes som en oppmerksomhetsmarkør som her varsler tegnet for den nye referenten, engelsklæreren. Tegnet LÆRER, som blir avbrutt og senere presisert, er utført med et

blikkpek til høyre, og markerer hvor læreren er tenkt å befinne seg. Det hele avsluttes med et blunk, før referansen styrkes og presiseres. Ved utførelsen av tegnene TOLK og LÆRER lener informanten seg mot høyre.

Disse tre eksemplene viser hvordan blunk og blikkendring som blir blikkpek markerer etableringen av virtuelle objekt i umarkerte tekstposisjoner. Virtuelle objekt kan referere til konkrete som vist over, men også til abstrakter, som for eksempel *teksten så langt* (Frosk 1, linje 6, Halvorsen & Amundsen 2011:128, 129). Virtuelle objekt kan også være formidlet ved bruk av rolleovertagelser i kombinasjon med manipulatorer, substitutorer og/eller deskriptorer. Tabell 4:2-1, Nye referenter, er en oversikt over alle nye aktører og gjenstander i tekstene, jf. vedlegg 16.

Tabell 4:2-1 Blikkontakt og nye referenter

Tekst		Tegn for nye referenter	Blikkontakt		Simultant blikkpek	Umiddelbart etablert som virtuelt objekt
			+	÷		
Frosk	1 ♂ v	11	10	1	1	9
	2 ♀ v	19	16	3	3	19
	3 ♀ u	25	25	-	-	25
	4 ♂ u	16	8	6	6	16
Elleve september	1 ♂ v	9	9	-	-	6
	2 ♀ v	10	6	4	4	10
	3 ♀ u	9	8	1	1	7
	4 ♂ u	9	1	8	5	8
Sum		108	83	23	20	100

♂: mann ♀: kvinne v: voksen u: ung

Tabell 4:2-1 viser at av 108 tegn for nye referenter er 83 tegn utført med blikkontakt. 100 av referansene blir umiddelbart etablert som virtuelle objekt. Blikkpek før, under eller etter er en gjennomgående måte å etablere virtuelle objekt på, eventuelt i kombinasjon med manuelle retningstegn. Markering med blunk før og etter er ikke et fast mønster, jf. vedlegg 16. Rolleovertagelser har også et mer forutsigbart mønster for bruken av blunk og blikkendring, som vist i avsnitt 4.2.2.

4.2.2 Grenser ved rolleovertagelser

Den enkleste måten å etablere en rolleovertagelse på, synes å være ved en fortellerreplik som består av tegnet for rolleidentiteten umiddelbart før selve rolleovertagelsen begynner. Den foranstilte fortellerreplikken trenger ikke å bestå av mer enn dette ene tegn som refererer til rolleidentiteten. Tegnet blir som regel utført med blikkontakt og avsluttet med et blunk, jf. avsnitt 2.3.5 og 2.6.4. Også selve rolleovertagelsen avsluttes vanligvis med et

blunk og en blikkendring. Utfordringen er å finne eksempler på dette i umarkerte tekstposisjoner. En av funksjonene rolleoverføring har, er å tilføre teksten liv og variasjon da konstruksjonen profilerer rolleidentitetens perspektiv, adferd, holdninger og handlinger (Erlenkamp 2011B:103). Elementet av liv og variasjon vil skape spenning, og dermed påvirke avslutningen av rolleoverføringen. Likevel er det eksempler på rolleoverføringer som i starten ligger tett på prototypen, jf. avsnitt 2.6.4, selv om slutten ikke alltid er markert med blunk. Et eksempel på dette er i Frosk 1, linje 28:

(16)

28 + $\frac{31}{\text{HJORT: / « hjort.med.gutt.steile »}}$ $\frac{32}{}$

Oversettelse: Det var en hjort som i forskrekkelsen kastet hodet høyt i været.

Kolon og anførselstegn i transkripsjonen markerer rolleoverføringen, og tydeliggjør bruken av nonmanuelle markeringer som ikke alltid ellers er tatt inn i transkripsjonen. Det andre eksemplet er fra Frosk 3, linje 72:

(17)

72 + $\frac{97}{\text{GUTT: / « reise.seg.opp /}}$ $\frac{98}{}$

73 $\frac{\text{gå.forsiktig.frem}}{\text{frosker|}} \frac{\text{kikke.over.kanten}}{\text{trestamme|}}$ » /

Oversettelse: Gutten snek seg inntil, reiste seg opp og kikket over stammen.

Det siste eksemplet er fra Frosk 4, linje 12:

(18)

12 $\frac{27 \text{ |gutt|}}{\text{GUTT: / « JA } \frac{28 \text{ |mor|}}{9 \text{ n-o}} \text{ / SOVE } \frac{\text{person.legge.seg}}{\text{|gutt, seng|}} \text{ » /}}$

Oversettelse: Gutten svarte: «Greit,» og gikk å la seg i sengen.

De tre eksemplene (16)–(18) viser hvordan rolleintroduksjonen fremkaller en kontekstuell ramme og avsluttes med et blunk. Det samme blunket innleder rolleoverføringen. Rolleoverføringen avsluttes ofte med blunk, men på grunn av pragmatiske forhold som for eksempel økning av nærhet og følelsesmessig engasjement, kan blunket som man kunne forvente ville avslutte rolleoverføringen, bli borte som i eksempel (16).

I en markert diskursposisjon hvor for eksempel intensiteten eller spenningen i fortellingen øker og kan påvirke hastigheten i tegnføringen, er komponenten i uttrykket

ofte ikke synkroniserte. Baker-Shenk (1985:182, 183) er blant dem som diskuterer asynkrone forhold i en tegnspråkstekst og sier at de syntaktiske signalene som utføres med ansiktet og hodet, gjerne ligger noe foran de manuelle i tid, jf. avsnitt 2.2.6.⁶⁸ I materialet for denne avhandlingen er det observert i tekstenes semantiske spenningsdeler, hvor tegnenes grunnbetydning refererer til noe som gjerne forbindes med spenning, fare ol., at blunkene får et annet mønster enn ellers. Ved for eksempel rolleovertakelser kan det forventete blunket og rolleovertakelsens nonmanuelle komponenter, som endring av blikkretning og ansiktsuttrykk, være foretatt før tegnet for rolleidentiteten er ferdig utført. Tegnet for rolleidentiteten kan i enkelte tilfeller helt og holdent utføres etter at rolleovertakelsen er etablert i de nonmanuelle komponentene. Det første eksemplet er fra Frosk 1, linje 47:

(19)

47   52 + | frosk | _____
           G/ « UTT løfte.frosk.opp.i.hånd »
           52 n | frosk/hånd |

Oversettelse: Gutten løftet den (frosken) opp i hånden sin

Blunkmarkeringen og rolleovertakelsen etableres samtidig som tegnet GUTT, tegnet for rolleidentiteten, utføres. Her kan man også legge merke til hodebevegelsen *ned*, som er notert som nikk nummer 52. Dette er et eksempel på et nikk som fungerer som en frasemarkering av rolleovertakelsen. Hodet er også skakket til høyre som et fastholdt nikkpek utført simultant med tegnet HJEM som synes å angi hvem sitt hjem det dreier seg om, her guttens hjem. Nikket og skakkingen er med å forsterke markeringen av rolleovertakelsen. Funksjonen minner om bøyers funksjon, å holde fast på hvem som snakker eller hva det snakkes om, jf. avsnitt 2.6.3. Skakkingen, som kan oppfattes som et nikkpek og må ikke forveksles med nikk nr. 52, er ikke notert i transkripsjonen. Det andre eksemplet er fra Frosk 2, linje 47, eksempel (20), hvor det fortelles at vepsebolet falt i bakken:

(20)

47   58 | veps | _____
           « HUND trekke.seg.unna »

Oversettelse: Hunden skvatt unna,

---

⁶⁸ Baker-Shenk holdt et innlegg på The III. International symposium on sign language research i 1983. Innleggene ble trykket i 1985.

Her er hele tegnet for rolleidentiteten utført inni rolleovertakelsen. Sender har ikke en gang tatt seg tid til å blunke. Det skjer derimot i eksempel (21) fra 11. september 3, linje 12:

(21)

12   ⁵ |tolk| _____ + _____ |tolk|
    « pek-c / WORLD TRADE CENTER HAR ALDRI HØ -/- RT

Oversettelse: Word Trade Center har jeg aldri hørt

Sender har blikkontakt med mottaker frem til like før peket mot eget bryst, pek-c. c er forkortelsen av «center» som refererer til en plassering mot eget bryst. Tegnet tilsvarete tegnet JEG, men er uten en munnbevegelse som minner om munnbevegelsen ved uttalen av det norske ordet *jeg*. Sender begynner å myse idet hodet og blikket begynner vendingen mot høyre. Blunket kommer mellom pek-c og tegnene WORLD TRADE CENTER altså på forventet plass, men rolleovertakelsen er allerede etablert i de nonmanuelle parameterne før pek-c er utført. Slike asynkrone forhold som synes å formidle blant annet fart og spenning, er ett av forholdene som gjør det vanskelig å definere grensen som et punkt i tekstproduksjonen. Grensen får mer karakter av et område i den muntlige fremstillingen.

Man kan tenke seg at blunkene før og etter WORLD TRADE CENTER er der for å fremheve stedsnavnet, det nye i fortellingen og som sender gjør sin fortelling til, sitt plot, nemlig at *etterpå har jeg visst hva WORLD TRADE CENTER var*. Blunkene synes å få funksjonen å fremheve navnet. Men det endrer ikke på det forholdet at tegnet som gir til kjenne rolleidentiteten, er produsert etter at rollen er etablert og at blunket før WORLD TRADE CENTER også markerer den inkorporerte fortellerreplikkens avslutning. I en reell dialogsituasjon ville tegnet pek-c, antakelig ikke vært utført. Dersom det hadde vært gjort, synes det å ha villet fremhevet førsteperson, noe som ikke virker nødvendig i situasjonen som det refereres til. Hva som reelt skjedde i hendelsen det fortelles om, vites ikke.

Bergman (1995:6A) skriver at grenser ikke karakteriseres ved bruk av spesielle tegn eller spesiell markører, foruten blunk, men mest ved endringer av de nonmanuelle parameterne. Når det utføres manuelle diskurstegn, hvil eller hold i grensen, kan disse oppfattes som egne manuelle grensemarkeringer selv om hvil og hold ikke er leksikaliserte tegn. Det er altså flere forhold som kan være med å gjøre grensen til et område i teksten. Jo lenger ned i tekststrukturene man går, desto «trangere» blir grensen og får karakter av å være et punkt, mens den på episode- og makrostrukturnivå kan få karakter av å være et område. Analysen av eksempel (21) antyder at rolleovertakelsen kan få innslag av

fortellerreplikker. Fremstillingen fortsetter derfor med å undersøke rolleoveratakelsens mulighet for innskudd av fortellerreplikker.

4.2.3 Rolleoveratakelse med element av fortellerperspektiv

Tar man utgangspunkt i beskrivelsen av oppdeling hos Dudis (2004), ser det ut som om man i en rolleoveratakelse i NTS ikke bare kan referere til andre referenter, men òg komme inn med fortellerreplikker for å formidle nødvendig orienterende informasjon og kontekstualiserende rammer (Labov 1972B; Erlenkamp 2011B:91), jf. avsnitt 2.6.2. Tre eksempler viser dette. Det første, eksempel (22), er fra Frosk 2, linje 8 i transkripsjonen:

(22)

8   + _____   4 | frosk, bolle | 5 + _ | frosk | 6 _____
 GUTT :   « se.i.bolle » /   < LEKE > MED » /

Oversettelse: Gutten står og ser på frosken. Leke ...

9   7+ _____ | frosk | + _____ | frosk | _____
 SOM BEGGE-TO   LEKE /   MED   FROSK /

Oversettelse: Begge leker med frosken

10   8 | frosk | _____   9 _____ | gutt | _____
 gutt: « hender.på.kant »   hund: « labber -/- på -/- kant » /

Oversettelse: Hunden ser på gutten .

Under er det hentet enkeltbilder fra slutten av replikk 3 (første notasjon på linje 8 i eksempel (22), fra replikk 4 og 5. De blir kommentert i teksten som følger etter bildene.

/   GUTT :   «gutt.se.frosk.i.bolle» /   LEKE   LEKE   /

L 8, R 3 (0:20.55)

L 8, R 4 (0:21.17)

L 8, R 5 (0:21.89)

L 8, R 5 (0:22.25)

Bilde 0:20.55 er fra replikk 3, linje 8, og viser sender med et fortellerperspektiv. Her utføres tegnet GUTT, et leksikalisert tegn, samtidig som sender lener seg mot høyre, den

siden hvor gutten virtuelt er tenkt å være, og er et eksempel på en frasering, en kroppsfrasering, jf. 2.3.7 og 3.3.4. Mens sender ennå utfører en forteller-replikk, lener informanten overkroppen mot den siden av tegnrømmet hvor gutten mentalt er konseptualisert som nærværende. I bilde 0:21.17 fra R 4, linje 8, er rollen *gutt* fullstendig etablert og uttrykker at gutten smiler og ser ned på frosken i bollen. I bilde 0:21.89 fra R 5, linje 8, er rollen *gutt* bevart i smilet og i torsoposituren, som er lent høyre og har skuldrene trukket opp. Men ansiktet er vendt opp og det er blikkontakt med mottaker, noe som er typisk for en ytring i en reell her-og-nå-situasjonen. Det leksikaliserte tegnet LEKE utføres og danner en kontekstuell ramme, og før det er ferdig artikulert, er blikket og ansiktet igjen senket, jf. bilde 0:22.25. Den fulle rolleoveratakelsen er i ferd med å reetableres, hendene henger litt igjen, som nevnt i avsnitt 4.2.2, men bare for et kort øyeblikk. I linje 9 er det igjen etablert blikkontakt som brytes på LEKE og like før FROSK, idet sender sier:

(23)

9 ⁷⁺ _____ | frosk | + _____ | frosk | _____ /
 SOM BEGGE-TO LEKE / MED FROSK /

Oversettelse: Begge leker med frosken.

Dette er ikke en konstruert direkte tale eller sitat av hva gutten kan tenkes å ha sagt. Det er mer nærliggende å forstå dette som et uttrykk for et fortellerperspektiv som ikke har noe med rolleoveratakelsen å gjøre. Legg merke til hvor blunkene, som er markert med skråstreker, / , er plassert. De synes å markere overgangen mellom det som blir profilert. Rolleoveratakelsen med sin aktive ikonisitet, blir aldri helt borte, men dempes eller trekkes i bakgrunnen idet det blunkes og blikkontakten opprettes. Da blir fortellerperspektivet profilert. Det endres når blikket senkes som ved LEKE og FROSK i linje 8 og 9, for helt å bli borte ved blunket som går forutfor neste, hele rolleoveratakelse i linje10, replikk 8. Blikkpekene simultant med tegnene LEKE og FROSK forbereder og får en virkning av å varsle rolleoveratakelsen i replikk 8.

Det andre eksempelet, eksempel (24), på at fortelleren kan komme inn i en rolleoveratakelse er fra Frosk 1, linje 38–41, replikk 43–47. Her angis rolleidentiteten i linje 35, R 41, og viser til gutten og hunden. Selv om det refereres til gutten og hunden i disse replikkene, er det guttens synsvinkel som er valgt og som blir det dominerende i R 42. Rollehierarkiet med gutten på toppen, deretter hunden, frosken og så de øvrige referentene, gjennomføres i alle fortellingene. Hvis det fortelles at flere av aktørene gjør det samme, som her hvor gutten og hunden står sammen på land, fortsetter synsvinkelen fra gutten, når

ikke annet er uttrykt. I replikk 43 blir det fortalt at gutten etter svømmeturen i elven, står på land og hører kvekkelyder.

(24) **XI**

38 ^{43 +} _____ |gutt| + _____ |land| _____
 FREM TIL LAND *gutt.gå.på.land.*
 |k:land| |k:land| |land| |land| _____
 38 n

Oversettelse: De steg i land og

39 ⁴⁴ |k:frosk| _____ ⁴⁵⁺ _____
 « *gutt.stå.på.land* pek-h / HØRE <pek-h FROSKESTEMME
 |k:frosk| _____ 39 o-n

Oversettelse: i det samme hørte de noe, froskekvekk.

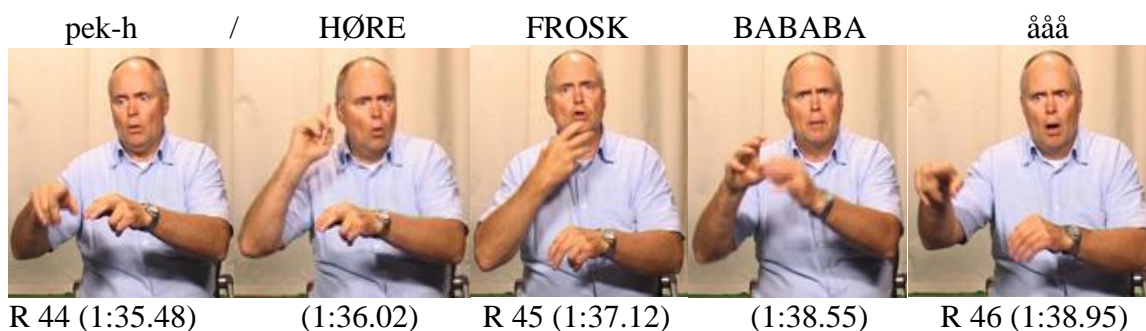
40 |frosk| + _____ ⁴⁶ |frosk| _____
 BABABABA pek-h > ååå LETE-LETE pek-h » /
 |frosk| |frosk| _____

Oversettelse: Det var mange frosk som sa kvakk-kvakk-kvakk. De lette

41 ^{47 +} _____
 FANT pek-h / TRE *stående.tre* pek-f
 _____ 40 o-n

Oversettelse: og fant en gammel, hul trestamme

Her følger noen av bildene som ligger til grunn for transkripsjonen av eksempel (24).

Bilde 1:35.48 er av en full rolleoveratakelse, med rolleidentitet *gutt*, hvor sender forteller at gutten plutselig hører frosken. Venstre hånd er en fragmentbøye, en substitutor, som refererer til gutten som er kommet opp på land. I bilde 1:36.02 utføres tegnet HØRE, samtidig som øret vendes mot høyre for å fortelle at gutten lytter mot den kanten. Rolleoveratakelsen holdes i blikkretningen, ansiktsuttrykket, hode og kroppsposituren eller fraseringen, mens det leksikaliserede tegnet HØRE utføres. I bilde 1:37.12 er det opprettet blikkontakt med mottaker, mens øynene er utvidet, brynene trukket sammen og første del av det sammensatte tegnet FROSKESTEMME blir utført. Videre utføres tegnet BABABA,

bilde 1:38.55, og han peker mot høyre, pek-h. I bilde 1:38.95 er sender tilbake i rolleoveratakelsen. Den er etablert helt og fullt igjen ved at hodet og blikket er vendt mot høyre, øynene og munnen er åpnet og brynene trukket sammen, mens hodet er trukket ned mot skuldrene og danner en frasering, en hodefrasering, jf. avsnitt 2.3.7 og 3.3.4. Blikkretningen er understreket ved peket i høyre hånd. Den orale komponenten er et hakeslipp, et gisp, transkribert som «ååå». Replikk 45 kan tolkes på flere måter. Det kan være et eksempel på en sitert tanke eller sitat av noe gutten kan tenkes å ha sagt til hunden sin. Men da burde det ikke ha vært blikkontakt med mottaker. Blikkontakten indikerer at det kan være en fortellerreplikk, en nødvendig orientering til mottaker. Replikk 45 er velformulert om den ble isolert. Rollemarkeringen er bevart hovedsakelig i øyne og bryn gjennom replikk 45. Det er ikke blunk før og etter replikken, noe som kan være en innvending mot at det er et fortellerperspektiv som formidles. Men tatt i betraktning at dette er fortellingens vendepunkt hvor spenningen er maksimal, kan det være grunnen til at blunkene ikke er realisert her. En annen mulig årsak kan være at dette bare er et lite innskudd som ikke skal ta oppmerksomheten fra spenningen og vendepunktet, og som derfor er produsert uten blunk. Eksemplet fra Frosk 1 er vurdert som om en fortellerreplikk bryter inn og blir profilert, uten at rolleoveratakelsen *gutt* blir helt borte. Rolleidentiteten holdes i de sammentrukne brynene og de utvidete øynene. Eksemplet kunne vært tolket dit hen at rollekarakteren henvender seg til mottaker, som om de begge er i samme steds- og tidsdimensjon. I så fall er eksemplet over et uttrykk for en rolletildeling, en nærhetsstrategi som blir nærmere diskutert i avsnittene 5.1 og 7.2.3. Eksemplet over er her tolket som en fortellerreplikk. Det neste eksemplet er hentet fra 11. september 3, linje 12–14, R 5–7.

(25)

12   ⁵ | tolk | _____ + _____ | tolk |
 « pek-c / WORLD TRADE CENTER HAR ALDRI HØ -/- RT

Oversettelse: Word Trade Center har jeg aldri hørt

13   _____ ^{+mys} _____ | tolk |
 OM NEW YORK *svære.tårn* pek-c » /

Oversettelse: om..i New York.. noen svære tårn. Jeg så på tolken.

14   ⁶⁺ _____ ⁷ | tolk | _____
 pek-c / VISSTE INGENTING « pek-c » /

Oversettelse: Jeg viste ingen ting. Jeg kikket opp på tolken.

Her følger noen av bildene som ligger til grunn for transkripsjonen av eksempel (25).

Bilde 0:27.501 er av en full rolleoveratakelse. Rolleidentiteten er sender som *seg selv* den 11. september 2001. Blikket er rettet mot høyre som fremkaller konseptualiseringen av den imaginært nærværende tolken. I bilde 0:29.565 og 0:29.86 er blikkretningen skiftet til blikkontakt. Ansiktsuttrykket og kroppsholdningen holdes og markerer rolleidentiteten, mens tegnene JEG / VISSTE INGENTING utføres. I bilde 0:30.371 er rollen etablert fullt og helt igjen, mens et koreferensielt pek mot eget bryst, pek-c, blir utført. Her kan man legge merke til munnstillingen *visste* som er en fortidsmarkering. Det er ikke tolken, en av rolleidentitetene i fortellingen dette sies til, men til mottaker, blikkretningen uttrykker dette. Eksemplet viser at i selvopplevde fortellinger kan informanten i en rolleoveratakelse bryte inn med en fortellerreplik, uten at rolleoveratakelsen blir borte. Blunkene kommer ofte i fortellingen i overgangen mellom fortellerperspektiv og rollesynsvinkel.

De tre eksemplene (23)–(25) viser at *oppdeling*, jf. avsnitt 2.6.2, gjør det mulig i NTS å bryte opp en rolleoveratakelse uten å la den bli helt borte, mens et innskudd med fortellerperspektiv blir profilert. Rolleoveratakelsen kan holdes i flere komponenter som mimikk, skuldre og kroppspostur, mens fortellerperspektivet bli profilert ved hjelp av blunk, blikkontakt, oral og manuelle komponenter. Det er identifisert 72 innskutte fortellerperspektiv i hele materialet, jf. vedlegg 14. Det kan være flere innskudd i en og samme rolleoveratakelse. I vedlegg 14 er innskudd markert med stiplet linjer og ikke fet skrift i kolonnen for type tekstreplik som for eksempel i Frosk 1 TR 6–8, Frosk 2 TR 62–66, 11. september 2 TR 14–18. Et innskutt fortellerperspektiv kan også avslutte en rolleoveratakelse (Frosk 1 TR 38; Frosk 3 TR 59; 11. september 2 TR 21). Da kan markeringen av rolleidentiteten bli borte i løpet av det innskutte fortellerperspektivet slik at fortellerreplikken overtar gradvis for så å bli enerådende. Eksempler på dette er i Frosk 1, linje 31, TR 38, Frosk 2, linje 13, TR 14 og Frosk 3, linje 28, TR 33.

Mangelen på blunk som av og til forekommer, synes å dempe profileringen. De manglende, forventete blunkene kan også ha en annen forklaring. De synes å utebli ved økt spenning og intensitet i fortellingen, jf. delkapittel 5.2.

Når rolleoverføringer kan få innslag av fortellerperspektiv ved hjelp av oppdeling, kan det tenkes at tekstenheter med fortellerperspektiv kan få innslag av rollesynsvinkel uten at det blir etablert en full rolleoverføring. Det er funnet eksempler i datamaterialet hvor førstespråksbrukere bekrefter at blikkretning og/eller ansiktsuttrykk refererer til en rolleidentitet, mens ytringen for øvrig er utført med fortellerperspektiv. Det er fem steder med innskutte rollesynsvinkler: Frosk 1, TR 19–27, 11. september 1 TR 9–13, 11. september 3, TR 1–3 og 11. september 4 TR 11–13. Det ser ut som om flere tegn i en ytring med hovedsakelig fortellerperspektiv kan få «shifted attribution of expressive elements» (Engberg-Pedersen 1993:103), jf. avsnitt 2.6.4.

(26) Frosk 1

Linje 18, TR 20 (0:49.7)

(27) 11. sept. 3

Linje 8, TR 2 (0:19.09)

(28) 11. sept. 4

Linje 19 TR12 (0:43.47)

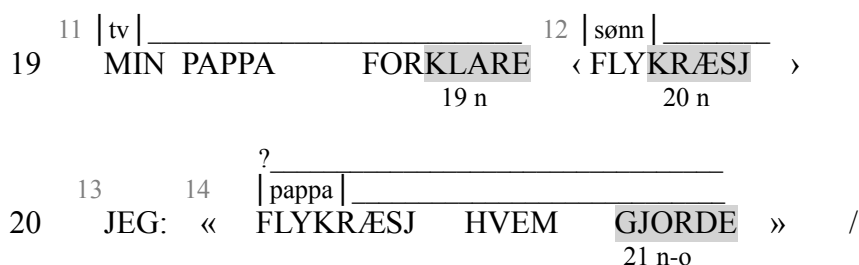
Åtte førstespråksbrukere har vurdert eksemplene over som vanlige uttrykksmåter i NTS. Tre førstespråksbrukere og professor Engberg-Pedersen, Københavns Universitetet, har vurdert eksempel (26). Alle fire mener at eksempel (26) er et uttrykk i NTS som tilsvarende det Engberg-Pedersen (1993) kaller «shifted attribution of expressive elements» i DTS. Professor Engberg-Pedersen understreker at «shifted attribution of expressive elements» kommer til uttrykk i mimikk og kroppsholdning og at blikkending er del av «shifted locus», det vil si rolleoverføring. jf. avsnitt 2.3.5 og 2.6.4.⁶⁹ Eksemplene (27) og (28) har Professor Engberg-Pedersen ikke vurdert. Eksempel (27) og (28) vurderes litt forskjellig av de tre førstespråksbrukerne. Alle er enig i at ansiktsuttrykket i eksempel (27) refererer til *sender selv den 11. september*. Blikkretningen *ned* kan oppfattes som å være mot hendene og at informantene fra et fortellerperspektiv etablerer *seg selv 11. september* som et virtuelt objekt og at ansiktsuttrykket forøvrig uttrykker «shifted attribution of expressive

⁶⁹ Engberg-Pedersen i e-post mars 2012. Bekreftet tillat referert i avhandlingen i e-post av 14.5.2012. Vedlegg 11B.

elements». En annen tolkning førstespråksbrukere gir, er at det er en rolleoveratakelse på dette stedet i teksten, ettersom aktiviteten som skildres er *å skrive engelsk* og den dukker opp igjen i 11.sept 3, L 19, TR 11 og L 20, TR 12.

I eksempel (28) trigger blikkretningen i bildet det virtuelle objektet | sønn |. Det kan være en full rolleoveratakelse, men konteksten tatt i betraktning vist i eksempel (29), er det her forstått som et endret «point of view» til en rollesynsvinkel og mer et uttrykk for indirekte tale enn en full rolleoveratakelse. Blikkendingen mellom replikk 11 og 12 er liten, fra *høyre-ned* til *frem-ned* som vist på bildet i eksempel (28). I linje 19 er tegnet FORKLARE noe uventet hvis replikk 12 er en full rolleoveratakelse. Det kan indikere en annen måte å uttrykke seg på enn ved en mer prototypisk rolleoveratakelse som i linje 20 i eksempel (29).

(29)

Førstespråksbrukere tolker òg dette stedet i teksten på forskjellige måter. Alle er enige om at ansiktsuttrykkene på de gjeldende stedene, refererer til karakteren, her *faren* og et endret «point of view», det vil si en overgang fra passiv til aktiv ikonisitet, men det er likevel ikke en rolleoveratakelse, jf. avsnitt 2.6.4. Andre sier det er en rolleoveratakelse.

Med støtte i førstespråksbrukeres og Engberg-Pedersens vurdering er eksemplene transkribert som egne tekstreplikker. Blikkretning og ansiktsuttrykk representerer det aktive ikoniske elementet i overlappingen som er det nye som føres inn i fortellingen. Det nye profilerer skifte av ståsted, en rolleidentitet og en ny rollesynsvinkel, selv om den orale og manuelle komponenten på de nevnte stedene uttrykker et fortellerperspektiv. Eksemplene og vurderingene av dem gjør det rimelig å anta at bruken av «shifted attribution of expressive elements» er en etablert måte å fortelle på i NTS, selv om eksempel (26) er det eneste som entydig støtter denne antakelsen. Dokumentasjonen av «shifted attribution of expressive elements» er ikke et viktig element i denne avhandlingen. Et mer detaljert studium av syntaks i NTS enn det som er gjort i denne avhandlingen, og et større datamateriale må ligge til grunn for en bredere undersøkelse av «shifted attribution of expressive elements» i NTS, slik Nilsson (2008:39) konkluderer for liknende forhold i STS. «Shifted attribution of expressive elements» er tatt med her fordi det slutter seg til

tidligere beskrivelser av nordiske tegnspråk og nyanserer bruken av blikkendring i NTS, jf. avsnitt 2.6.4, 6.3.7 og kapittel 7. Dette fører over til en nærmere undersøkelse av blikkendring i replikkgrensene.

4.2.4 Blikkendring i replikkgrensene

En systematisk gjennomgang av blikkendringene i grensene mellom fortellerperspektiv og rollesynsvinkler er gjort i vedlegg 14, Tabell Replikkgrensene.

Alle grensene ble undersøkt ved å opprette en egen rad for dem i partiturtranskripsjonene, jf. avsnitt 3.3.4. Notasjonene i raden *Tekstreplikker*, TR, i partiturtranskripsjonen ligger til grunn for vedlegg 14 som denne analysen bygger på, og som har gitt verdiene til tabell 4:2-2. Ved fravær av blikkendring er andre signal, som eventuelt kan overta funksjonen å markere grensene mellom fortellerperspektiv og rollesynsvinkler, notert i kolonnene lengst til høyre.

Tabell 4:2-2 Blikkendring i tekstreplikkgrensene

Tekster		Replikkgrensener	Blikkendringer		Uten blikkendring med øyeåpningsmarkering	Uten blikk og øyeåpningsmarkeringer med AM/HM/KM
			med	uten		
Bilde- gjen- for- telling	Frosk 1 ♂v	51	45	6	4 mys	2 AM
	Frosk 2 ♀v	116	115	1		1AM/HM/KM
	Frosk 3 ♀u	124	111	13	1 åpnes 1 mys 1 utvidet 7 smale	1AM/HM 1 HM/KM 1AM/HM/KM
	Frosk 4 ♂u	126	124	2	-	1AM/HM/KM 1AM
Selv- opp- levde fort.	11.sep 1 ♂v	20	20	-	-	
	11.sep 2 ♀v	28	28	-	-	
	11.sep 3 ♀u	18	13	5	1 utvidet	4AM/HM/KM
	11.sep 4 ♀u	25	25	-	-	
Totalt		508	481	27	15	12

♂: mann, ♀: kvinne, v: voksen, u:ung, AM: ansiktsmarkering, HM: hodemarkering, KM: kroppsmarkering

Tabell 4:2-2 viser at blikkendring er en meget frekvent markering av skiftet mellom fortellerperspektiv og rollesynsvinkel, samt mellom rolleoverføringer som refererer til forskjellige identiteter og kommer etter hverandre i datamaterialet. Av 508 grenser er 481 markert med blikkendring, det vil si 95,6 % av tilfellene. Når blikkendring ikke skjer i grensen mellom tekstreplikkene, ser det ut som om endring av øyeåpningen er en alternativ måte å markere grensen på. Og dersom grensen ikke er markert med blikk- eller øyeåpningsendring, er grensen signalisert ved endring av blant annet ansikts-, hode- og/eller kroppsmarkeringer, her også kalt ansikt-, hode- og kroppsfraering, jf. avsnitt 2.3.7

og 3.3.4. Bruk av ansikt, hode og kropp forekommer også ofte sammen med blikkendring og øyeåpningsendring for markering av «point of view», noe tabellene i vedlegg 14 viser bedre. I tabell 4:2-2 er annen nonmanuell markering bare tatt med når det ikke er blikkendring i grensen mellom fortellerperspektiv og rollesynsvinkelen. Den manglende blikkendringen synes å skyldes i åtte av de 27 tilfellene at sender henvender seg i rolleovertakelse til mottakeren som om mottakeren var en av aktørene i fortellingen. Dette er kalt *rolletildeling*, og blir nærmere analysert og forklart i avsnitt 5.1. Her skal konsentrasjonen foreløpig holdes ved blikkendring og skiftet mellom aktiv og passiv ikonisitet i meningsdanningen.

Tabell 4:2-2 viser at blikkendring er en del av grensemarkeringen i skiftet mellom fortellerperspektiv og rollesynsvinkelen og dermed bruken av aktiv ikonisitet i . I materialet som er undersøkt, er det en overveiende bruk av blikkendring i denne typen grenser. Dette gjør det rimelig å konkludere med at blikkendring er en del av grensen mellom fortellerperspektiv og rollesynsvinkler, og dermed en av grensene mellom passiv og aktiv ikonisitet. Dette støtter antakelsen om at blikkendring er en viktig markør for skifte av type ikonisitet, slik det er hevdet av Erlenkamp (2011A:33).

Faren for å føre sirkelbevis er tilstede fordi komponentene som blir undersøkt, blikkendring, også er et viktig kriterium for å bestemme type ikonisitet. For å unngå dette er grensene bestemt ut fra semantiske forhold og som regel på grunnlag av endringer i flere nonmanuelle komponenter enn blikket. Faren for sirkelgang i argumentasjonen skulle dermed være redusert, og konklusjonen medføre større grad av sikkerhet.

Blikkendring synes å være en viktig indikator for skifte av aktiv og passiv ikonisitet i vekslingen mellom fortellerperspektiv og rollesynsvinkel. Blikkendring forekommer likevel ikke i alle grensene. Det krever en forklaring, og blir drøftet i det neste kapitlet.

5 Rolletildeling og spenningskurver

Mønsteret for blunk og blikkendringer synes å være regelmessig og forutsigbart, jf. delkapittel 2.3, 4.1 og 4.2. Likevel kan blunk og blikkendringer bli borte på forventede steder i en tekst. Manglende blikkendring gir det som denne avhandlingen kaller *rolletildeling*. Manglende blunk kan være uttrykk for fortellingens *spenningskurve*. I kapittel 5 blir det også gitt eksempler på *kontekstuelle metonymi* og *metonymiske klaser* på grunnlag av felles plassering av tegn i tegnrommet, når tegnene har forskjellig referanse.

5.1 Rolletildeling og uidentifisert tilskuer

Det er 27 grenser mellom fortellerperspektiv og rollesynsvinkler som ikke har blikkendring. Alle informantene har rolleoverføringer med slike grenser i varierende antall. Informant 3 har flest, til sammen åtte. Disse 27 grensene er knyttet til rolleoverføringer som utføres med konstant eller delvis blikkontakt med mottaker, selv der det ikke er vanlig for konstruksjonen, jf. avsnittene 2.3.5, 2.6.3 og 2.6.4. Blikkontakten på disse stedene i teksten synes heller ikke å være den vanlige formen for referansesjekk, jf. 2.3.7. Her er det valgt å se nærmere på tre eksempler på denne bruken av blikkontakt i rolleoverføringer. Alle eksemplene beskriver den samme hendelsen i fortellingene. Hvert eksempel er utført av forskjellige informanter.

Når informantene forteller at uglen angrep gutten, gjør tre av dem det ved en rolleoverføring med blikkontakt med mottaker så lenge rollen varer. I bildeboken angriper uglen, som er plassert oppe til høyre på tegningen, gutten, som ligger på bakken nede til venstre på bildet i bildeboken, jf. figur 9. Uglens blikk- og bevegelsesretning er mot gutten. Tegningen er altså ikke slik at man ser ugla forfra, som om ugla kommer flygende mot leseren. Det er ikke bildene til Mayer (1969) i bildeboken «Frog, where are you?», et *litterært* forelegg, som bestemmer måten å fortelle på (Mayer 1969:bilde 12 og 13). Det er informantenes egne fremstillingsformer som her kommer til syne, vist ved bildene og eksemplene som følger.

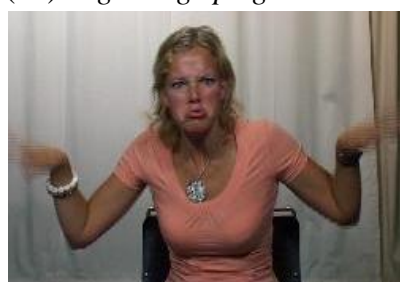

(30) *ugle.angripe.gutt*

Frosk 2, linje 52, R 68

(31) *ugle.angripe.gutt*

Frosk 3, linje 42, R 57

(32) *ugle.angripe.gutt*

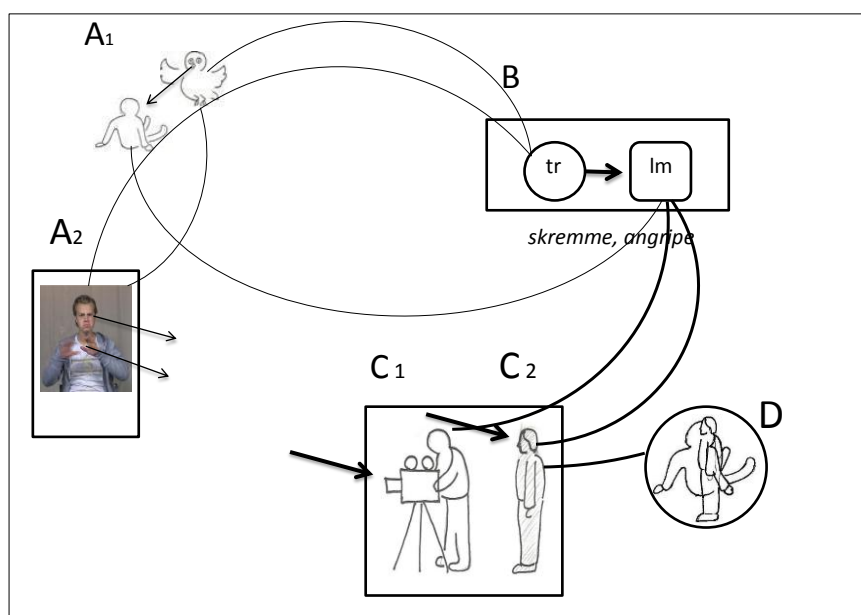

Frosk 4, linje 44, R 81

Innledningen til rolleoveratakelsen på disse stedene i tekstene er som forventet. Sender utfører tegnet for rolleidentiteten og endrer mimikk, hode- og kroppsbevegelsene for å fremstille rollekarakteren, uglen, mens de manuelle komponentene beskriver rolleidentitetens handling. I Frosk 2 og 3 skildres det hvordan uglen er sint og flyr mot gutten, mens i Frosk 3 forsterkes eller visualiseres uglens skrik eller «bø» med hendene. Informanten bruker en substitutor for utropet som samtidig blir en deskriptor idet tegnet har en retning mot mottaker. En rolleoveratakelse utføres som regel uten blikkontakt fordi blikkretningen gir til kjenne hva rolleidentiteten ser på eller retter sin handling mot (Liddell 2003:153), jf. avsnitt 2.3.7. Blikkretningen frembringer det mentale bildet av trajektoren og landemerket (Langacker 2008:70–78), jf. avsnitt 2.5.3. Her refererer det til uglen som trajektor og gutten som landemerke, som vist i figur 9.

I eksemplene (30), (31) og (32) er rolleoveratakelsen utført med blikkontakt med mottaker, noe som gjør at mottaker også kan trigges som landemerke, den konseptualiserte mottaker for angrepet. Det skjer dermed en dobbelt overlapping. Sender tildeler mottaker en rolle i fortellingen for en begrenset tid som gjør at mottaker ikke blir tilskuer, men deltaker i fortellingen. Dette er illustrert med trajektor–landemerke–analysen i figur 9.

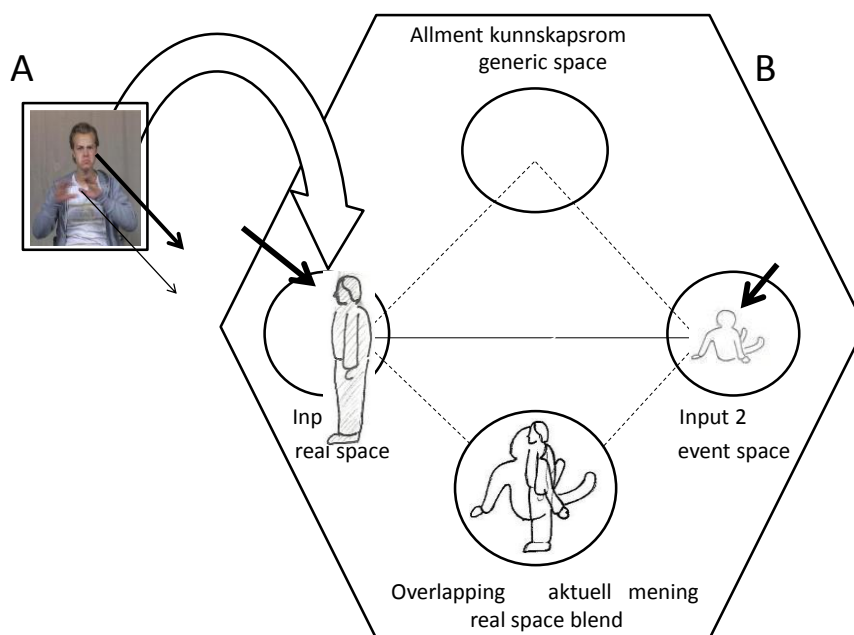
Figur 9. Trajektor–landemerkeanalysen av rolletildeling

I figur 9 representerer A1 handlingen som skal fortelles, det vil si tegningen i bildeboken. Bildet har blitt en mental størrelse hos sender som sender gir uttrykk for, representert i A2. Selve tegnene *angripe* og *skremme* har en skjematisk konseptualisering vist ved B. Argumentene i tegnet er konseptualisert som en trajektor (tr), *den som skremmer*, og et landemerke (lm), *den skremte*. Skremmeren retter sin handling mot den skremte, markert med pilen fra trajektoren mot landemerket i modellen B. All erfaring med å *angripe* og *skremme* og å *bli angrepet* og *skremt*, gjør at konseptualiseringen av hendelsen også har denne retningskomponenten i seg. Retningen i uglens bevegelse og blikk, markert med pilen fra uglens hode, og gjenfortalt av sender, fremkaller konseptualiseringen av hva angrepet rettes mot. Dette er første del av overlappingen, og er markert med de tynne buene i figur 9.

Siden det er opprettet blikkontakt med mottaker, som først er kamera og kameramannen, C1 og senere alle som ser videoopptaket, illustrert ved den skraverte skikkelsen i C2, danens den andre overlappingen. Selve retningen i senders blikk, som også går igjen i håndbevegelsen, gjør at den mentale konseptualiseringen mottakeren kan gjøre av seg selv og av gutten, kan overlappes. Dette er markert ved de tykke pilene og buene i figur 9 og vist ved D, som er lik overlappingen i figur 10.

Figur 10. Overlappingsanalyse av rolletildeling

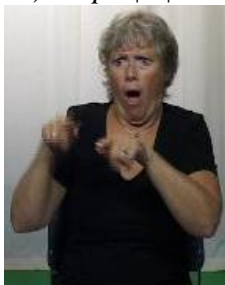

Figur 10 viser hvordan primært blikkretningen, lang tykk pil i A, men også retningen i den manuelle bevegelsen, tynn pil i A, blir konseptualisert hos mottaker som en pil i input 1 rettet mot mottakers konseptualisering av seg selv, illustrert ved den skraverte skikkelsen i input 1. Input 1 leter i det allmenne kunnskapsrommet og den mentalt lagrete fortellingen så langt den er kommet, og fremkaller input 2, konseptualiseringen av gutten. Selve overlappingen i figur 10 er at mottakers konseptualisering av seg selv og av gutten i fortellingen, blir en og samme størrelse, som er den nye innsikten eller kunnskapen som den mentale overlappingen gir.

I fortellingene om 11. september er det også rolletildeling, men på en diskret og nesten umerkelig måte, hvor perspektivskift og synsvinkelskift brukes vekslende. Alle informantene synes å etablere de virtuelle objektene |tv|, |New York|, |Tvillingtårnene|, |ulykken| og datoen |11.september| som en metonymikjede ved retningen frem og til høyre. Et liknende trekk, å etablere viktige referanser til høyre i tegnrommet, er beskrevet i STS (Ahlgren & Bergman 1990:262, 263). Transkripsjonen over bildene er harmonisert med hverandre og er ikke slik i vedlegg 12. Harmoniseringen får frem poenget som diskuteres.

(33) *se.på.tv*

11.sept.1 R 8

(34) *se.på.tv*

11.sept.2 R 5

(35) *se.på.tv*

11.sept.3 R18

(36) *se.på.tv*

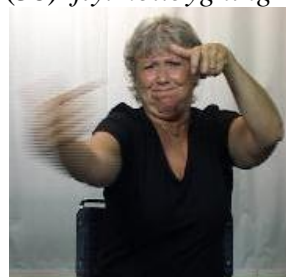
11.sept.4 R 3

Eksemplene (33)–(36) viser hvordan informantene ved bruk av rolleovertakelse gir uttrykk for at de satt og så på tv og reportasjen av angrepet i New York den 11. september. Blikkretningen, og hos informant 2 og 3 også håndretningen fremkaller det virtuelle objektet eller metonymikjede |tv|, |New York|, |Tvillingtårnene|, |ulykken| og |11. september|. I avsnitt 2.6.3 ble den utstrakte bruken av metonymi på tegnnivå presentert. Kjeden over er et eksempel på *kontekstavhengig metonymi*. Grunnformen av tegnene TV, NEW YORK, TVILLINGTÅRNENE, ULYKKEN og 11. SEPTEMBER står ikke i en metonymisk relasjon til hverandre. Men i 11. septembertekstene, hvor referansene har samme plassering eller er tildelt samme retning og konseptuelt nærmest pakket inn i hverandre, danner de en kontekstuell, *metonymisk kjede* eller *klase*. Engberg-Pedersen (1993:71) bruker uttrykket *semantisk samhörighet*, «semantic affinity» om det samme fenomenet i DTS, mens Nilsson (2008:54) skriver om referenter som er stablet, «stacked».

Når informantene skal fortelle mer detaljert om det de ser, flyet som flyr inn i tårnet, flytter de lokaliseringen, det vil si hendene, til den nøytrale delen av tegnrommet, det vil si umiddelbart foran seg selv, jf. avsnitt 2.3.4. Bildene (37)–(40) viser hvordan dette utføres. Eksemplene kan representere i NTS det Liddell (2003:190–192, 365) kaller *tokens* i ASL, jf. avsnitt 2.3.4. Transkripsjonene over bildene er harmonisert.

(37) *fly.mot.bygning*

11.sept.1 R 4

(38) *fly.mot.bygning*

11.sept.2 R 7

(39) *fly.i.bygning*

11.sept.3 R 19

(40) *fly.mot.bygning*

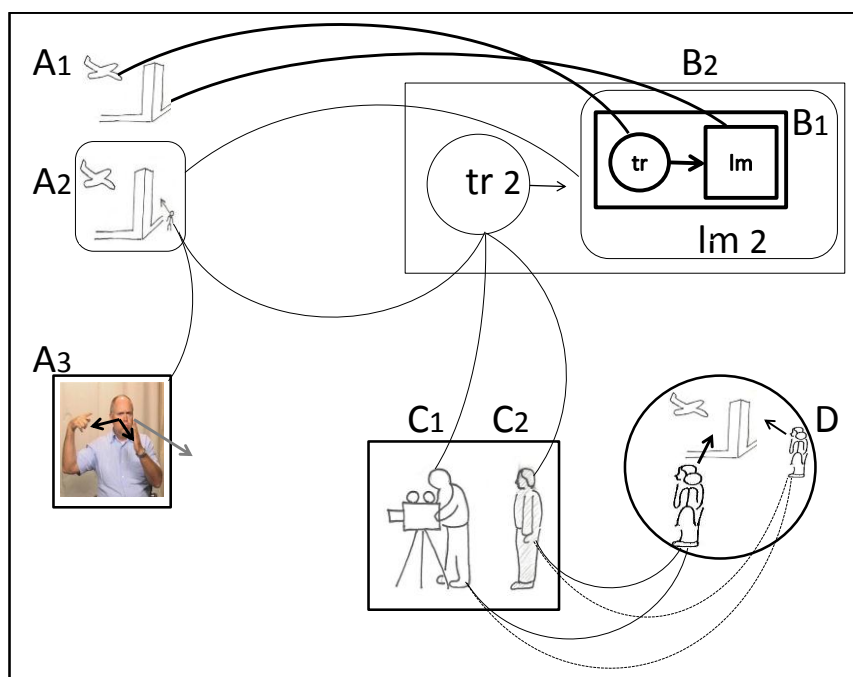
11.sept.4 R 2

I eksemplene (37)–(40) fremstiller aktiv hånd, høyre hånd hos informant 1, 2 og 4, venstre hånd hos informant 4, flyet som beveger seg med stor hastighet mot tårnet, representert ved passiv hånd som fremstiller en høy, smal entitet. Informant 2, 3 og 4 forteller først at de så

på TV og så hva de så, mens informant 1 fremstiller først hendelsen og sier etterpå at han så den på TV. Tekstrekkefølgen kan med andre ord være fleksibel.

Synsvinkel- og perspektivskift er grep sender kan gjøre for å profilere ny informasjon i teksten. Når hendene blir brukt høyt i det nøytrale rommet, som i eksemplene (37)–(40), kan det være vanskelig å skjelle mellom når sender ser på mottaker, og når sender ser på sine egne hender og dermed gir uttrykk for en eventuell rolleoveratakelse. Informant 3 og 4 på bildene har et fortellerperspektiv, mens informant 1 og 2 gir på bildene uttrykk for rolleidentitetens synsvinkel ved hjelp av blikk- og øyemarkering. Rolleidentiteten kan være personen eventuelt kameraet som filmet hendelsen, det vil si en uidentifisert tilskuer (Janzen 2004), jf. avsnitt 2.3.7 og 2.6.4. Når sender slik benytter seg av rollen *en uidentifisert tilskuer*, og særlig når forskjellen mellom fortellerperspektivet og rollesynsvinkelen er liten, skjer det også en rolletildeling, hvor mottaker trekkes inn og «blir» en tilskuer som for en stakkert stund mer blir vitne til selve hendelsen enn til fortellingen. Dette er illustrert i figur 11. Hele overlappingen i B er et resultat av en serie overlappinger som danner lag på lag som i en kinesisk eske eller en russisk dukke.

Figur 11. Dobbel trajektor–landemerkeanalyse av rolletildeling

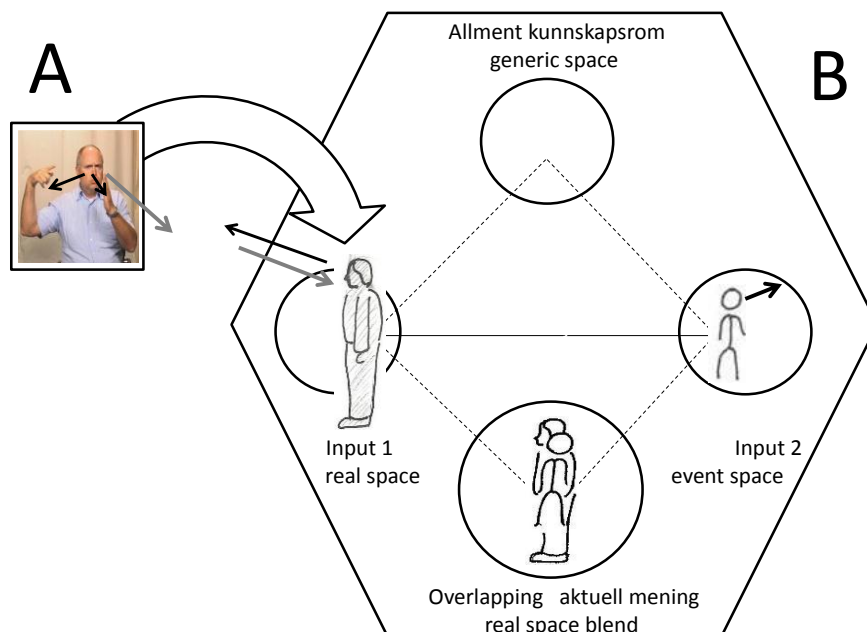

I figur 11 er hendelsen symbolisert ved tegningen i A1. Hendelsen kan i seg selv konseptualiseres slik B1 viser, hvor flyet er trajektoren (tr) og bygningen landemerket (lm). Dette er markert med tykke omriss i figuren fordi dette er det som er profilert i de muntlige

fortellingene om 11. september som blir analysert her. Når senderen skal fortelle om dette, velger hun/han en synsvinkel som en uidentifisert og særdeles nøytral tilskuer, ikke som seg selv hjemme foran fjernsynet. Informant 2 gjør begge deler. Senders egen konseptualiserte fortelling kan illustreres med A2. A3 representerer fortellingen om hendelsen, det som er fanget av filmkameraet og som sees av kameramannen, C1, og andre som ser opptaket, C2.

Når sender bruker en rolleoveratakelse og forteller om noe på denne måten, oppstår det en ny konseptualisering, illustrert ved B2, hvor hele hendelsen blir landemerket (lm 2), mens tilskueren, den som ser hendelsen, blir trajektoren (tr 2). Dermed er grunnen lagt for at overlappingen mellom en tilskuer og mottakeren kan oppstå. Det synes i alle fall å være det som skjer når rolletildelingen er vellykket. Dette er illustrert ved D, i figur 11, og viser en mulig konseptualisert overlapping hos mottaker hvor mottakers konseptualisering av seg selv overlapper med konseptualiseringen av en uidentifisert tilskuer. Overlappingen D i figur 11, er illustrert i figur 12.

Figur 12. Overlappingsanalyse B av rolletildeling

I figur 12 illustrerer A den som snakker, mens B illustrerer modellen for de mentale prosessene som man tenker seg hos mottaker. Input 1 er mottakers konseptualisering av blikkpek mot senders hender, som er markert med de sorte pilene i A, samt senders blikkontakt med mottaker, som er markert med den grå pilen fra A. Senders blikkretning veksler altså mellom senders hender og mottakers øyne. I figur 12 ligger det med andre ord

et tidsaspekt. Denne vekslende blikkbruken trekker mottaker inn i fortellingen, slik at mottaker kan identifisere seg med senders perspektiv og ståsted til hendelsen eller et tenkt annet tilskuersted. Dette er vist med input 2 som overlapper med input 1 og danner overlappingen, den aktuelle meningen.

Det kan diskuteres om mottaker overlapper med sender eller rettere sagt den uidentifiserte tilskueren, eller om mottaker konstruerer en ny (uidentifisert) tilskuer og velger å overlappe med denne. Antakelig kan begge deler skje, og for noen personer kan nok begge deler skje samtidig. Dette knytter an til diskusjonen om hvorvidt mottaker «ser» eller konseptualiserer fortellingen fra senders ståsted, eller om hun/han «ser» den fra et omvendt eller speilvendt ståsted. jf. (Janzen 2004). Begge mulighetene er til stede, uten at det skal argumenteres for noen av dem her.

Det er heller ikke sikkert at enhver mottaker er seg bevisst eller opplever denne rolletildelingen like sterkt. Men uttrykksmåten som er analysert, synes å forekomme i flere sjangre i NTS, selv om dette foreløpig ikke er dokumentert. Dette fenomenet er i denne avhandlingen kalt *rolletildeling*, og fenomenet er ikke tidligere beskrevet i NTS. Rolletildeling er ikke en egen grammatisk konstruksjon, men en mulig måte å uttrykke seg på ved å bruke den grammatiske konstruksjonen *rolleovertakelse* i kombinasjon med blikkontakt med mottaker. Rolletildeling forklarer hvorfor noen rolleovertakelser utføres med blikkontakt, noe som ikke er vanlig for konstruksjonen jf. tabell 2:3-3, avsnitt 2.3.7 og 2.6.4.

Rolletildeling viser at blikkretningen ikke er nok for å identifisere og skille mellom fortellerperspektiv og rollesynsvinkel. I narrativer hvor ikke bare mennesker, men dyr og gjenstander kan tenke, føle, drømme, vurdere og snakke høyt med seg selv og andre, kan det i noen tilfeller være vanskelig å avgjøre om en ytring er utført med rollesynsvinkel med rolletildeling eller et fortellerperspektiv. Det er nok et poeng at de ikke alltid kan skilles, men er tvetydige i sin form. På den måten kan sender komme sin mottaker nærmere. jf. 7.2.3. I denne avhandlingen er ytringer utført med blikkontakt først og fremst forstått som utført med fortellerperspektiv. Men når ansikts-, hode- og /eller kroppsmarkeringen/fraseringen formidler en rolleidentitet, kan det være at ytringen kan forstås som om det er rolleidentiteten som henvender seg direkte til mottakeren og ikke fortellerperspektivet som bryter inn i rolleovertakelsen. Det er kanskje i en slik kontekst det Ahlgren & Bergman (1990:261) omtaler som «false quotations» og spørsmålene som Vogt-Svendsen (1990B:158, 160) omtaler som «reported wonderment» med blikkontakt hører hjemme, jf. avsnitt 2.3.5.

Den varierte bruken av rolleovertagelser fra en klar og tydelig rolleidentitet til en uidentifisert karakter gir retoriske muligheter for variasjon og nyansering i presentasjonen av en fortelling eller et saksforhold. Ved å bruke rolleovertagelse og slik referere til en av hovedkarakterene kan man uttrykke nærhet og engasjement med den siterte tanken, talen eller handlingen. Nærhetene kan styrkes ved bruk av rolletildeling. Ved å velge synsvinkelen til en anonym tilskuer kan man som Janzen (2004) skriver, gi inntrykk av objektivitet og et nøytralt perspektiv, selv om det uansett språk er vanskelig å være helt nøytral. Den anonyme tilskueren kan brukes for å skape nærhet til mottaker og trekke mottaker inn i teksten ved å gjøre mottaker til en av rolleidentitetene på en nesten umerkelig måte. Rolleovertagelser med bruk av manipulatorer hvor overlappingstypen er *identitet* er én mulig fremstillingsform. Noe mer kompleks blir fremstillingen med rolleovertagelse og bruk av substitutorer og deskriptorer. Da øker antall overlappinger i det simultane uttrykket. Prinsippet er *identitet* eller full overlapping for ansiktet og overkroppen, mens for hendene er det delvis overlapping ved substitutorer, og virtuell overlapping ved deskriptoren. I ett og samme uttrykk kan altså alle tre overlappingsprinsippene tas i bruk. Overlappingsprinsippene gir forskjellige pragmatiske muligheter og varierende grad av nærhet til det som formidles (Erlenkamp 2009). Ved bruk av rolletildeling i tillegg, dobles antall overlappinger i meningsdanningen. Når det skjer en rolletildeling, kan den doble overlappingen være tydelig som vist ved figur 9 og 10. Men når sender benytter en anonym karakter og rolletildeling, jf. figur 11 og 12, eller ved at rolleidentiteten henvender seg til mottaker som om begge er i fortellingens *der-og-da*-situasjon, blir det mer komplekst. Da kan den siterte tanken eller indre dialogen anta en form som rolleidentitetens dialog med mottaker, som to allierte eller speilende skikkelser som sammen *opplever* hendelsen det egentlig bare fortelles om. Det kan være vanskelig å bestemme eksakt om et ansiktsuttrykk skal forstås som fortellers vurdering eller som et uttrykk for «shifted attribution of expressive elements» og dermed endret «point of view». Det er ikke sikkert det er nødvendig å trekke en entydig grense mellom disse to forholdene. Begge mulighetene kan være simultant til stede, bevisst eller ubevisst hos sender og/eller mottaker. Det kan tenkes at rollesynsvinkel og fortellerperspektiv kan gli over i hverandre eller ligge så tett på hverandre at en entydig grenseoppgang faller vanskelig. Ved å bruke fortellerperspektivet og ta utgangspunkt i senders og mottakers *her-og-nå*-situasjon, kan sender nærmest umerkelig gli inn i fortellingens *der-og-da*-situasjon enten ved å uttrykke sterk deltakelse og medfølelse med rollekarakterene eller ved å etablere en *uidentifisert tilskuer* eller en rolleovertagelse med *rolletildeling*. Muligheten å kunne skifte mellom

her-og-nå- og *der-og-da-*situasjonen og eventuelt få dem til å oppleves som simultane univers, øker muligheten for nyansering, og gir flere pragmatiske og retoriske grep i en gitt kommunikasjonsituasjon.⁷⁰ Rolletildeling gir et større spekter og mangfold for forteller- og fremstillingsmåter i NTS. Denne forståelsen skiller seg noe fra Liddells forståelse av en *token* som noe annet enn en *surrogate*. De ligger muligvis som ytterpunkter på et kontinuum.

En av effektene av *rolletildeling*, som kommer til uttrykk ved blikkontakt med mottaker i en rolleoverføring, synes å være at mottaker ikke blir en betrakter av sender, men at mottaker trekkes aktivt inn i fortellingen og for et øyeblikk blir en av karakterene i fortellingen, en uidentifisert tilskuer eller et speil for rolleidentitetens refleksjon. Dette synes å være en av flere måter sender kan skape nærhet, spenning og økt oppmerksomhet på hos mottaker. Rolletildelingen synes å være en involverings- eller nærhetsstrategi (Tannen 1989:kap 2.), jf. 2.4.8, og blir nærmere diskutert i avsnitt 7.2.3. I neste avsnitt skal noen steder i tekstene hvor blunken blir borte på forventede plasser, analyseres nærmere.

---

⁷⁰ Dette ble diskutert på fagdag for ansatte ved Møller-Trøndelag kompetansesenter 19.3.2012 og understreket av førstespråksbruker og lærer Charlotte Agerup. Hun har i e-post av 16. mai 2012 gitt tillatelse å referere til henne.

5.2 Blunk og spenningskurver

Mønsteret for bruk av blunk synes på den ene siden å være forutsigbart og konvensjonalisert, og på den andre siden ser det ut som om blunk i en del tilfeller blir borte. Dette er beskrevet i tidligere forskning som også har vist at mottaker kan blunke på slike steder i stede for eller i takt med sender, jf. avsnitt 2.3.6.

Undersøker man replikkgrensene og ser på forekomsten av blunk som i tabell 5:2-1, trer det ikke frem et klart mønster. Tabell 5:2-1 viser at blunk forekommer i replikkgrensen i omtrent halvparten av tilfellene. Informant 4 blunker særdeles sjelden i sin froskefortelling.

Tabell 5:2-1 Blunk i tekstreplikkgrensene

Tekst	Replikk-Grenser	Blunk		Uten blunk		Uten blunk og blikkending med AM/HM/KM
		med	uten	med blikk- ending	med øye- åpnings- ending	
Bildejenn- fortellingene	1 ♂ v	51	26	25	24	1
	2 ♀ v	116	64	52	51	1
Froske- fortellingene	3 ♀ u	124	74	49	42	2
	4 ♂ u	126	22	104	100	
Selvopplevde fortellinger	1 ♂ v	20	8	12	12	
	2 ♀ v	28	17	11	11	
11.september- fortellingene	3 ♀ u	18	9	9	8	1
	4 ♂ u	25	12	13	13	
Sum		508	232	275	261	3

♂: mann, ♀: kvinne, v: voksen, u: ung, AM: ansiktsmarkering, HM: hodemarkering, KM: kroppsmarkering. I Frosk 3 er det en grense, 32/33, som ikke er synlig på filmen. Derfor er 232+275=507 riktig.

Tidligere forskning av tale- og tegnspråk viser likevel at blunk ikke er tilfeldig plassert i en muntlig tekst, jf. kapittel 2.2.5 og 2.3.6. Det må antakelig være en forklaring på dette som i første omgang synes å være et fleksibelt eller tilfeldige mønster for blunking i datamaterialet.

Ser man på distribusjonen av blunk i transkripsjonen, vedlegg 12, og vedlegg 14 som er tabellen over alle tekstreplikkene, ser det ut som om blunkene enten kan komme jevnt og forutsigbart i teksten, eller de kommer støtvis som i bølger, det vil si at noen passasjer i teksten er preget av mindre blunking enn andre hvor blunkene kommer tettere. Distribusjonen av blunk i teksten er med andre ord ujevn. Derfor er blunkefrekvensen sammenholdt med tekstens semantiske verdi, for å se om det er en sammenheng mellom fortellingenes spenningskurve og vendepunkt. Begrepene *spenningskurve* og *vendepunkt* ble diskutert i avsnitt 2.4.4.

I Frosk 1, linje 1–9, som er punkt A, *sammenfatning*, B, *orientering*, og begynnelsen av C, *koplikasjonen*, i makrostrukturen, er et eksempel på en forutsigbar bruk av blunk blant annet som markering av overgangen til og fra rolleovertagelser. Men fra og med linje 10 kommer det et strekk med færre blunk, og uten markering av rolleslutt eller rollestart ved bruk av blunk i replikk 6, 7, 8 og 9. Her fortelles det at gutten oppdaget at frosken var blitt borte, tekstens C-del, *komplikasjonen*, jf. avsnitt 2.4.2. og tabell 2:4-3. Det samme gjelder i linje 38–41 hvor det fortelles om gutten som ligger i vannet, kommer på land og hører froskestemmer. Her er det også få eller ingen blunk der man kunne ha forventet å finne dem. Det kan synes som om mangelen på blunk understreker spenningen og intensiteten som ligger i den semantiske informasjonen i denne delen av fortellingen. Samtidig kan fraværet av blunk nettopp her hvor løsningen nærmer seg, bidra til å varsle at fortellingen nærmer seg et vendepunkt, en (lykkelig) løsning, og fortellingens avslutning, jf. avsnitt 2.4.4. I siste del av Frosk 1, fra linje 41 og ut, ser det ut som om blunkene er på plass igjen og i et fastere mønster.

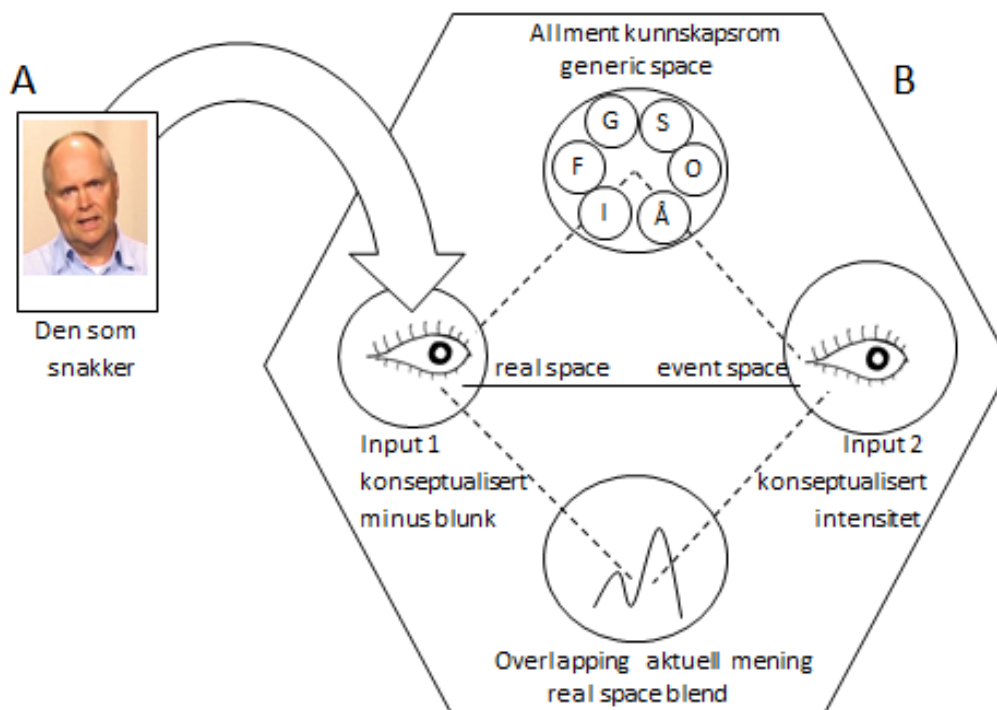
Starten i Frosk 2 minner om starten i Frosk 1. I Frosk 2 kommer skiftet av blunkefrekvensen i linje 16. I Frosk 3, hvor frosken henvender seg til mottaker, rolletildeling, og sier «hysj» før den stikker av sted, er det annerledes. Der ser det ut som om blunkingen minker når dramatikken og tempoet ellers øker, som for eksempel i linje 38–44, om vepsebolet og uglen, og i linje 58–60, om gutten som ligger i geviret mens bukken løper. Dette synes å gjelde også i Frosk 2, for eksempel i linje 21–24, om hunden som får glassbollen over hodet, og linje 44–48, om vepsebolet.

I Frosk 2 er fraværet av blunk tydelig også i slutten av fortellingen. I linje 89–92 fortelles det at det ikke bare kom én, men mange froskeunger hoppende. Her er det også få blunk. Blunkene tar seg derimot opp igjen fra linje 92 og ut fortellingen. Dette mønsteret er noe svakere i Frosk 3, men er til stede og styrker inntrykket av at nærvær av blunk kan si noe om informasjonspassasjer og tekststrukturer som sammenfatning, orientering og avslutning, mens reduksjon i antall blunk kan markere handlingen og spenningskurvene, og dermed dynamikken og fremdriften i teksten.

Det ser ut som om blunkene er mer regelmessig og forutsigbart til stede i tekstene som en jevn puls der de er preget av informasjon om tid, sted og aktører. Men når aksjonen skal formidles, og særlig når spenningen og intensiteten øker ved at konfliktnivået utvides og utfordringene øker, jf. avsnitt 2.4.4, ser det derimot ut til at antallet blunk pr. tidsenhet synker. Disse observasjonene kan tyde på at blunk har et sterkere preg av å formidle følelser og intensitet i tekstproduksjonen, og markerer tekstens spenningskurver, mer enn

grensene i teksten. Dersom man følger teorien fra Lakoff & Johnson (2003) om at gjentatte erfaringer avleirer seg som mentale gestalter og abstrakte skjema, jf. avsnitt 2.5.1, er det rimelig å anta at også spenningskurven er en del av den mentale tekststrukturen og har sitt eget skjema trigget av tekstens semantikk i samspill med andre signal, som for eksempel fraværet av blunk, som gir et stirrende eller utvidet øye. Bruker man overlappingsmodellen for å illustrere dette, vil input 2 her høre til noe i den allmenne erfaringen knyttet til konkrete opplevelser av farer, spenning og årvåkenhet, men også erfaringer med språklige uttrykk og fortellinger om noe som er spennende, altså teksters spenningskurver. Figur 13 illustrerer hvordan konseptualiseringen av fraværet av blunk på forventete steder, det vil si et åpent øye, kan overlape med konseptualiseringen av økt emosjonell intensitet, og fremkalle en spenningskurve. Det ikoniske prinsippet er *identitet*. Det åpne øyet der det kunne vært forventet et blunk, skyldes ikke at sender er redd eller spesielt årvåken i fortellersituasjonen, men ønsker å formidle eller fremkalle følelsen av spenning og dramatik. Det er som ved manipulatorer en viss form for identitet eller én-til-én-relasjon mellom input 1 og 2 i «blenden», det vil si overlappingen (Erlenkamp 2009:30).

Figur 13. Overlappingsanalyse av åpne øyne og økt intensitet

F: fare, G: glede, I: emosjonell intensitet, O: overraskelse, S: spenning, Å: årvåkenhet

I figur 13 illustrerer A den som snakker, mens B er overlappingsmodellen for en mulige overlappingsprosess i mottakers hjerne. Mangelen på blunk på et sted hvor et blunk kunne vært forventet, kan trigge et mulig spennings- eller intensitetsskjema. Input 1 er konseptualiseringen av ikke-realiserede blunk, markert med tegningen av et åpent øye. Konseptualiseringen av det åpne øyet, eller mangelen på blunk, fremkaller input 2, også illustrert med tegningen av et åpent øye. En slik mentalt lagret spenning er tenkt etablert på grunnlag av erfaringer fra mottakerens eget liv av hva som kan oppleves som fare, glede, spenning, overraskelse, emosjonell intensitet eller årvåkenhet. Økt spenning eller emosjonell intensitet er altså tenkt å være en del av den komplekse skjemastrukturen tilhørende flere opplevelser. Input 1, konseptualiseringen av fraværet av blunk, eller et åpent øye, fremkaller den fysiske erfaringen *emosjonell intensitet og/eller årvåkenhet*, og øker dermed *spenningen* i teksten, illustrert ved spenningskurven, berg- og dalbanekurven, i den nederste sirkelen, som er den aktuelle meningen. Konteksten vil bestemme hva slags type intensivering det er som blir fremkalt i et gitt tilfelle.

Det kan innvendes at i noen tegn vil åpent eller utvidet øye kunne være en del av tegnet som for eksempel i REDD, SJOKK og FORSKREKKET jf. Vogt-Svendsen (1983:75). Her kommer en annen diskusjon inn, og det er om utvidete øyne hører til en grunnform/leksikalsk form eller ikke. I tegn som ikke refererer til spenning i seg selv, vil utvidete øyne eventuelt sammen med andre nonmanuelle markører kunne fremkalle spenning og slik tilføre tegnet et aspekt av spenning. I eksemplene som er nevnt over, er de manglende forventete blunkene både i rolleovertagelser, i replikkgrensene og i tekst med et fortellerperspektiv. Om blunkene tilhører rolleovertagelsen eller er et salg «ingenmannsland» mellom tekstreplikkene blir diskutert i avsnitt 7.2.4.

Frosk 4, som generelt har få blunk, kan ikke brukes for å støtte dette eventuelle mønsteret for øyenåpning/fravær av blunk og spenning. Derimot støtter Frosk 4 tanken om at blunk er en del av grensen mellom fortellerperspektiv og rollesynsvinkler da dette er relativt konsekvent gjennomført i Frosk 4, episode IV, linje 11–14, hvor informant 4 har lagt inn en dialog mellom gutten og morens hans. Denne delen av teksten representerer i seg selv ingen sterke følelser eller stor dramatik, og er et sted hvor senders egen identitet kanskje trer frem i en form for identifikasjon med gutten i fortellingen. Dette kan være et glimt av en mer avslappet og fri tekst hvor den sterke graden av konsentrasjon ikke synes å gripe inn og overstyre det forventede mønsteret for blunk.

Ser man gjennom transkripsjonene av 11. septembertekstene, er det to ting som slår en. Det ene er at blunkene minker når dramatikken øker, og at grensen mellom

fortellerperspektiv og rollesynsvinkler ofte er markert med blunk, også når intensiteten øker, men ikke alltid. Det andre er at blunkene også synes å passe inn i et mønster av idéenheter slik McNeill (1992, 2005) har beskrevet dette, jf. avsnitt 2.2.3. Mønsteret for distribusjonen av blunk i tekstene minner om hvordan blant annet intonasjon og gester synes å være brukt i talespråktekster, jf. avsnitt 2.2.3. Dette er ikke undersøkt videre her, men gir mulighet for nye forskningsprosjekt.

Etter denne gjennomgangen av datamaterialet kan man oppsummerende si at mønsteret for blunk er konvensjonalisert i tekstene som er analysert, men på forskjellige måter. I tekstens *innledning*, *orientering* og *avslutning* synes blunk å være del av konvensjonaliserte former. I tekstens *handlingsdel* trigges *spenningskurven* av leksikalsk semantikk samt fravær av blunk. Fraværet av blunk, eller oppspærrede øyne, synes å være del av emosjonelt forankrete gester, og kan dermed være en del av et aktivt ikonisk element i slike kontekster. Dette er også en del av de mentale strukturene i det allmenne kunnskapsrommet, men forholdet er ikke uten videre et én-til-én-forhold som for konvensjonaliserte tegn og signal. Aktiv og passiv ikonisitet er begrep Erlenkamp (LURT, 2011A, B) først og fremst bruker i analysen av tegn. Det er ikke umiddelbart gitt at betegnelsene er hensiktsmessige også i forhold til høyere diskursnivåer som spenningskurver. Blunkemønsteret i spenningskurver kan være like konvensjonalisert, som sammenhengen mellom form og innhold i tegn med høy grad av leksikalisering, selv om et gestuelt og ikonisk opphav kan spores. I denne studien er det vurdert som et aktivt ikonisk element med bruk av overlapping i meningsdanningen, fordi det åpne øyet har en åpen referanse og får sin tolkning fra konteksten som det står i. Slik sett har det mer til felles med det Erlenkamp (LURT, 2011A, B) beskriver som aktive ikoniske element, enn konvensjonaliserte former, selv om en åpen referanse ikke er kriteriet for aktiv ikonisitet, men om meningsdanningen hviler på en overlapping eller ikke. Etter å ha sett på noen funksjoner blunk og blikkendring kan ha i NTS, skal det neste kapitlet dreie seg om nikkene i datamaterialet.

6 Analyse av nikk

Forskning har vist at det er en nær sammenheng mellom blunk, blikkendring og nikk, jf. avsnitt 2.3.6–2.3.9. Disse tre komponentene er i dette arbeidet analysert hver for seg for bedre å finne forskjeller og likheter ved å sammenlikne deres respektive mønstre. Blunk, blikk og nikk er tre forskjellige markører, og for at de eventuelt skal kunne fremtre med hver sin selvstendige form og funksjon, er de undersøkt isolert fra hverandre. Materialet indikerer også at de bør granskes som egne enheter, da de ikke har et fullstendig parallelt mønster. Undersøkelsen viser at antall nikk er langt færre enn blunk og blikkendringer i datamaterialet for denne avhandlingen.

Først blir forekomsten av nikk presentert. Etter Liddell (1977) har nikk i flere sammenheng vært delt i to forskjellige grupper, enkeltnikk og dobbeltnikk, jf. avsnitt 2.3.8. Denne todelingen er fulgt også i denne analysen. Alle nikkene er studert i sin kontekst. Kriteriet med å vurdere tre eksempler av ett og samme trekk fra tre informanter og begge sjangrene, er ikke fulgt i kapittel 6. Materialet er for lite at man kan vente å finne eksempler på alle forholdene som blir drøftet, hos tre informanter. Tekstmaterialet og spesielt forekomsten av nikk er gjennomgått med førstespråksbrukere. Førstespråksbrukernes refleksjoner er presentert i et avsnitt for seg. I oppsummeringen av kapitlet blir det argumentert for at nikk er et selvstendig språktrekk som i gitte kontekster er grammatikalisert og har funksjonen å etablere fortellingens *her-og-nå*-situasjon som imaginært nærværende.

6.1 Form og forekomst av nikk

Når man går gjennom datamaterialet til denne undersøkelsen, ser man fort at det er to forskjellige måter å nikke på. Nikkene kan deles i hovedformene enkeltnikk og dobbeltnikk slik Liddell (1977) beskriver for ASL. Enkeltnikk er én eller to bevegelser: *opp*, *ned*, *opp–ned* eller *ned–opp* (Liddell 1977:201, 203). Dobbeltnikk er tre eller flere bevegelser med hodet opp og ned i forskjellige kombinasjoner. I dette datamaterialet er det flest enkeltnikk, noe tabell 6:1-1 viser.

Tabell 6:1-1 Antall nikk totalt

Nikk	Enkeltnikk			Dobbeltnikk		
	Totalt	+	-	Totalt	+	-
284	248	142	106	36	22	14

+: blikkontakt, -: ikke blikkontakt.

Tabellene 6:1-2 og 6:1-3 viser hvordan nikkene fordeler seg mellom de to sjangrene.

Tabell 6:1-2 Enkelt- og dobbeltnikk i bildegjenfortellinger

Tekst Varighet Informanter	Total sum nikk	Enkeltnikk			Dobbeltnikk			Enkelt- nikk pr. min	Dobbeltnikk pr. min	
		sum	+	-	Sum	+	-			
F r o s k	1 2:01 ♂ v	54	52	38	14	2	1	1	26	1,0
	2 4:13 ♀ v	32	23	14	9	9	6	3	6	2,1
	3 2:45 ♀ u	33	31	26	5	2	1	1	11	0,7
	4 2:54 ♂ u	63	57	19	38	6	3	3	17	1,8
Sum	182	163	97	66	19	11	8			

♂: mann, ♀: kvinne, v: voksen, u: ung, +: blikkontakt, -: ikke blikkontakt.

Tabell 6:1-3 Enkelt- og dobbeltnikk i selvopplevde fortellinger

Tekst Varighet Informanter	Total sum nikk	Enkeltnikk			Dobbeltnikk			Enkeltnikk pr. min	Dobbeltnikk pr. min	
		sum	+	-	Sum	+	-			
11. sep tem ber	1 0:59 ♂ v	20	17	16	1	3	3		17	3,1
	2 1:38 ♀ v	17	12	9	3	5	3	2	7	3,1
	3 1:04 ♀ u	23	20	18	2	3	3		19	2,8
	4 1:29 ♂ u	42	36	2	34	6	2	4	25	3,4
sum	102	85	45	40	17	11	6			

♂: mann, ♀: kvinne, v: voksen, u: ung, +: blikkontakt, -: ikke blikkontakt.

I dette materialet kan det synes som om menn bruker enkeltnikk noe mer enn kvinner. Forekomst pr. min. er et høyst relativt tall i denne sammenhengen og er ikke annet enn tallverdiene i kolonnene for enkeltnikk og dobbeltnikk delt på antall sekunder som teksten varer totalt sett, og ganget med 60 for å få antall nikk pr. minutt. Tallene sier noe om relasjonen mellom enkeltnikk og dobbeltnikk i hver enkelt tekst. Variasjon i talehastighet og dermed hvor ofte et lingvistisk trekk brukes, er drøftet av andre, som for eksempel Svendsen (2004) og vil ikke bli tatt opp her. Her skal det bare understrekes at man ikke uten videre kan sammenlikne tallene tekstene i mellom. Man kan eventuelt sammenlikne hver enkelt informants variasjon etter sjanger, og se om det er markante forskjeller knyttet til alder eller kjønn. For å få en større forståelse av nikk er det utført en næranalyse av nikkene og deres kontekst. Dette er gjort i vedlegg 19 og 20. Etter næranalysen kan man utlede noe om nikkens funksjon lokalt i teksten og i teksten som helhet. Analysen av dobbeltnikkene, vedlegg 20, blir presentert først.

6.2 Dobbeltnikk

Hodebevegelsene fremstår som en integrert del av teksten og kan derfor være vanskelig å legge merke til og bestemme. Selv når nikkene synes å ha flere funksjoner samtidig, kan de være vanskelige å oppdage som nikk. Det er likevel en tydelig forskjell mellom antall enkeltnikk og dobbeltnikk hos alle informantene. Det er relativt få dobbeltnikk. Spørsmålet er om variasjon i form også representerer en variasjon i innhold, eventuelt knyttet til funksjon.

6.2.1 Dobbeltnikk og forekomst

Tabell 6:1-1 viser at det er til sammen 36 dobbeltnikk i det analyserte tekstmaterialet. 22 dobbeltnikk er utført med blikkontakt eller delvis blikkontakt, mens 14 dobbeltnikk er uten blikkontakt. Dobbeltnikk med blikkontakt er altså mer frekvent enn dobbeltnikk uten blikkontakt. Dobbeltnikk forekommer i 21 tekstreplikker med fortellerperspektiv, i 13 rolleovertakelser og to dobbeltnikk er deler av spørsmål og svar i dialog med mottaker/kameramannen.

Det umiddelbare inntrykket er at dobbeltnikk handler om en bekreftelse eller stadfestelse, og at det brukes på steder hvor man også kunne ha sagt JA, SANT, VIRKELIG og liknende. Informant 1 og 3 har dobbeltnikkene knyttet til episodeavslutning og hele fortellingens sluttdel, mens informant 2 og 4 sprer dem utover i hele teksten, også i sluttdelen.

6.2.2 Dobbeltnikk og form

Vedlegg 19 og 20 gjør det mulig å lage en oversikt over de forskjellige formene som dobbeltnikkene kan ha. Dobbeltnikk har i disse tekstene følgende bevegelsesmønstre (n = ned, o = opp):

Tabell 6:2-1 Dobbeltnikk – form og antall

n-n-o	5		
n-n-o-n	1		
n-o-n	6	o-n-o	5
n-o-n-o	9	o-n-o-n	7
<u>n-o-n-o-n-o</u>	<u>1</u>	<u>o-n-o-n-o</u>	<u>2</u>
sum	22		14

Totalt 36 dobbeltnikk

22 dobbeltnikk begynner med en bevegelse *ned*, mens 14 dobbeltnikk begynner med en bevegelse *opp*. Oversikten viser at dobbeltnikkene i materialet dannes av et tredelt bevegelsesmønster eller mer. Serien med antall bevegelser *opp–ned* eller *ned–opp* og med avslutningen *opp* eller *ned*, kan variere, men det ser ut som om det må være minst tre bevegelsesendringer som må følge tett på hverandre for at en hodebevegelse skal bli oppfattet som et dobbeltnikk. Formen er ikke entydig, men kan variere. Det er et spørsmål om variasjonen i form representerer en variasjon i bruk og dermed i innhold. En næranalyse av konteksten kan forhåpentligvis svare på dette.

6.2.3 Dobbeltnekk og funksjon

Det er ingen umiddelbar klar distribusjon av dobbeltnikk i tekstene. Det sterkeste fellestrekket er at alle tekstene har dobbeltnikk i avslutningen (Frosk 1, 2 og 3, 11. september 1, 3). Dette betyr ikke at dobbeltnikk er reservert en tekstfinal posisjon. De kan godt være spredt utover i hele teksten (Frosk 2, 11. september 2 og 3).

Dobbeltnekk kan brukes som responsmarkører i forbindelse med oppfølgingsspørsmål som i 11. september 4, nikk 1, 12 og 23. De to siste er fra en sitert dialog i teksten. I de to siste tilfellene bekrefter nikkene at rolleidentiteten har oppfattet det som en av de andre aktørene i teksten skal ha sagt. Dobbeltnekkene i disse eksemplene synes å tilsvare formuleringen «Ja, men ... » i norsk talespråk, og kan være en turtakingsmarkør.

Dobbeltnekk blir brukt av sender som bekreftelser på at sender husker riktig, eller at noe er sant. De kan oppfattes som en respons på eget utsagn (Frosk 2 nikk 3, 6, 7, 13, 11. september 2 nikk 3, 4, 10, 17 og 11. september 4 nikk 2 og 42). Dobbeltnekk forekommer to ganger sammen med svartegnet: JA (Frosk 3 nikk 28, 11. september 3, nikk 19). Dette er viktige eksempler som styrker og til dels bekrefter antakelsen om at dobbeltnikk er uttrykk for bekreftelse, og at det kan fungere som et *ja* alene, uten manuelt følge. Dobbeltnekkene har en effekt av å øke eller intensivere troverdigheten av fiksjonen, noe som kan fremme spenningen og nysgjerrigheten hos mottaker (Frosk 2 nikk 3 og 13, 11. september 1 nikk 13, 11. september 2 nikk 10, 11. september 4 nikk 23).

I et tekststrukturelt perspektiv kan det se ut som om dobbeltnikkene markerer avslutningen av delene i en tekst (Frosk 2 nikk 13, 11. september 4 nikk 2, 22). Dessuten inngår dobbeltnikk konsekvent som del av froskefortellingenes konfliktløsning og vendepunkt eller harmonipunkt (Frosk 1 nikk 48, Frosk 2 nikk 31, Frosk 3 nikk 28, Frosk 4 nikk 57). Vendepunkt er beskrevet i avsnitt 2.4.4. I de selvopplevde fortellingene inngår

dobbeltnikkene som del av fortellingenes avslutning (11.september 1 nikk 18, 11. september 2 nikk 17, 11. september 3 nikk 19 og 21 og 11. september 4 nikk 42). Dobbeltnikkene synes å fungere som en del av oppsummeringen. De bekrefter hele ytringen/fortellingen som sådan i et slags «ja, det var den fortellingen». Mulig markerer de fortellingens plot, dens overordnede betydning, som en fullført stor idéenhet hos sender, eventuelt viktig for senders indre dialog med seg selv. jf. avsnitt 2.2.4.

Dobbeltnikk kan dukke opp ved tids- og stedsreferanser og deres etablering som fortellingens *her-og-nå* (Frosk 2 nikk 3, 8, 11. september 1 nikk 6, 11. september 2 nikk 3, 4, 6, 11. september 3 nikk 14 og 11. september 4 nikk 2). De dukker av og til opp når et leksikalisert tegn gjentas for å uttrykke flertall, men kan også oppfattes som et ekko av håndbevegelsen på disse stedene (Frosk 2 nikk 6, Frosk 3 nikk 29, 11. september 1 nikk 13, 11. september 4 nikk 23). Dobbeltnikk synes ikke å være en utpreget aktiv flertallsmarkør i dette materialet.

Alle tekstene er gjennomgått med førstespråksbrukere for å identifisere nikkene. Det tok tid før også førstespråksbrukerne la merke til dobbeltnikkene som nikk. Dette kan tolkes på flere måter. Dobbeltnikkene kan for eksempel bli produsert på steder hvor mottaker forventer at de skal være, det betyr i så fall at deres plassering er så konvensjonalisert at de knapt legges merke til. En annen mulighet er at dobbeltnikkene tilfører teksten så lite at de ikke blir lagt merke til, at de er redundante for mottaker og kanskje viktigst som støtte for senders egen mentale prosess og språklige fremdrift. Sann sett reflekterer de kanskje mest senders indre dialog med seg selv, hvor dobbeltnikkene blir en slags replikk til sender selv. Dobbeltnikkene kan like fullt ha en effekt hos mottaker.

Oppsummerende kan man si at dobbeltnikkenes hovedfunksjon er å bekrefte. Konteksten avgjør hva som er bekreftet. Dobbeltnikkene kan også være turtakingsmarkører og innlede en ny tur eller en rolleovertakelse i en konstruert dialog. I den overordnede tekststrukturen og fortellingens spenningskurve kan dobbeltnikk varsle og fremheve fortellingens vendepunkt og slik innlede fortellingens avslutningsdel. Dobbeltnikkene peker bakover og fremover i teksten, og tilfredsstillende tilstrekkelig av kriteriene Schiffirin (1987) setter opp for at de skal kunne omtales som diskursmarkører, jf. avsnitt 2.4.8 og diskusjonen i avsnitt 7.2.1.

6.3 Enkeltnikk

I tekstmaterialet er det atskillig flere enkeltnikk enn dobbeltnikk, noe tabellene 6:1-1–6:1-3 allerede har vist. I den følgende analysen blir alle de registrerte enkeltnikkene underlagt en nærmere beskrivelse av form, relasjon til simultant utførte manuelle komponenter, grammatiske konstruksjoner og plassering i tekststrukturen. Presentasjonene begynner med en formbeskrivelse og fortsetter med en beskrivelse av funksjon, før kapitlet avslutter med en oppsummering.

6.3.1 Enkeltnikk og form

Enkeltnikk kan variere med hensyn til form. Følgende varianter er funnet i materialet for denne undersøkelsen:

Tabell 6:3-1 Enkeltnikk – form og antall

ned	64	opp	31
<u>ned–opp</u>	<u>128</u>	<u>opp–ned</u>	<u>25</u>
sum	192		56

Totalt 248 enkeltnikk

Enkeltnikkene skiller seg tydelig fra dobbeltnikkene og består av en distinkt bevegelse *ned*, *opp*, *ned–opp* eller *opp–ned*. 192 enkeltnikk begynner med bevegelsen *ned*, mens 56 begynner med bevegelsen *opp*. Bevegelsens lengde som fysisk utslag kan variere, jf. Neidle *et al.* (2000:58). Variasjonene utover *ned* og *opp* som er tatt med i transkripsjonen, er: *dypt ned* (dn) eller *høyt opp* (ho). Bevegelsen i et enkeltnikk har altså en enkel eller en todelt form. Enkeltnikk blir utført både med og uten blikkontakt, eller med en veksling mellom med og uten blikkontakt i løpet av selve utførelsen av nikket. 142 nikk har blikkontakt helt eller delvis, mens 106 er uten blikkontakt. Hodebevegelser frem oppleves på en skjerm av og til som nikk enten det er hele kroppen som beveges frem eller det bare er hodet som skytes frem. Denne bevegelsen frem er ikke registrert som nikk her. Det samme gjelder skakking. Skakking ser også ut til å kunne fungere som nikk eller nikkpek i noen tilfeller. I denne avhandlingen er slike hodebevegelser ikke tatt med og registrert som nikk. Dette er en avgrensning som er gjort for å bevare avhandlingens fokus. Senere forskning kan eventuelt undersøke form og funksjon denne typen hodebevegelser kan ha.

Fortellerperspektivet starter ofte med en bevegelse av hodet og kroppen til det som her er kalt *grunnposisjon*, (her etter GP), jf. delkapittel 7.1, avsnitt 6.3.7, det vil si at sender

løfter hodet, strekker ryggen og oppretter blikkontakt med mottaker. Når sender går over til en rollesynsvinkel vil bevegelsen i blick, hode og torso ofte være bort fra GP, jf. avsnitt 6.3.7. Disse bevegelsene synes å være prosodiske frasemarkeringer. Når tekstreplikkene er korte, kan frasemarkeringen oppfattes som et nikk. Nikkene i Frosk 1, nikk 22, Frosk 4, nikk 18 og 11. september 3 nikk 13 er eksempler på dette. Det synes rimelig å si at hodebevegelser som i farten minner om nikk i form fordi de starter eller avslutter en tekstreplikk, i denne sammenhengen kanskje ikke er nikk. Likevel kan nikk absolutt forekomme på slike steder i teksten, så man bør være oppmerksom på mulige dobbeltfunksjoner. Replikkgrenser kan markeres med et nikk som også er et nikkpek mot for eksempel et imaginært objekt. Et nikk like før eller i en replikkgrense kan også være en mulig turmarkør i likhet med den funksjonen som dobbeltnikk kan ha, jf. avsnitt 6.2.3. Da bør hodebevegelsen kategoriseres som et nikk. Rollemarkeringer som på grunn av kort varighet eller annet har form som nikk, men likevel ikke synes å være et nikk, er klassifisert som rollemarkeringer eller fraseringer og ikke som nikk i denne avhandlingen. Men det er en gråsoner her, hvor det er vanskelig å definere et nikk fordi det er så mange forhold som kan motivere en hodebevegelse *opp* eller *ned*.

Hodebevegelser som markerer rolleoverføringer, har ikke en forutsigbar form. Formen er en funksjon av konteksten og rolleidentitetens aktivitet som skal formidles. Altså er det ikke et fast formtrekk, og bevegelsen kan også være *fra side til side*, *frem* og *tilbake*, *opp* og *ned*, initiert av en impuls i kroppen som tar hodet med, eller det kan være hodet som tar kroppen med. Denne typen uforutsigbare, variable bevegelser som synes å være ikonisk motivert, er ikke det man forbinder med grammatiske trekk. Grammatiske trekk er noe som referer til forutsigbare, språklige relasjoner, ikke til noe ute i verden (Faarlund *et al.* 1997:21). Riktignok er det mulig å se et kontinuum mellom det leksikalske og grammatikalske (Langacker 2008:87, 286, 538; Sveen, Kristoffersen & Gram Simonsen 2008:451). Men når det gjelder NTS synes det foreløpig som om man kan si at hodebevegelser kan markere starten og slutten av forskjellige typer rollesynsvinkler og fortellerperspektiv. Denne typen frase- eller intonasjonsbevegelser markerer forskjellige tekstreplikker, og bør sees i sammenheng med dem. I den videre analysen er oppmerksomheten rettet mot mer eksplisitte typer nikk og deres kontekst for å kartlegge deres funksjon.

6.3.2 Enkeltnikk og distribusjon i tekstene

Enkeltnikk forekommer både i fortellerperspektiv og rolleoverføringer. Når man ser raskt på transkripsjonene, ser det ved første øyekast ut som om enkeltnikkene har en tendens til å være konsentrert i forskjellige deler av teksten, noe tabell 6:3-2 viser.

Tabell 6:3-2 Enkeltnikk og distribusjon i makrostrukturen

Makrostruktur		A	B	C	D	E	F	Sum
Tekster	Informanter							
Frosk	1 ♂ v	2	10	6	33	-	1	52
	2 ♀ v	1	5 (4 d.nikk)	1	15	1	-	23
	3 ♀ u	1	8	7	11	-	4	31
	4 ♂ u	-	8	3	44	2	-	57
11. sep tem ber	1 ♂ v	4	1	-	6	5	2	17
	2 ♀ v	2	1 (2 d.nikk)	-	6	3	-	12
	3 ♀ u	2	7	-	8	2	1	20
	4 ♂ u	-	1	6	27	1	1	36

♂: mann, ♀: kvinne, v: voksen, u:ung, makrostrukturen jf. tabell 2:4-3 i avsnitt 2.4.2.

Tabell 6:3-2 viser at det er individuelle variasjoner for spredningen eller distribusjonen av enkeltnikk i fortellingene, og at hver informant stort sett følger sitt eget mønster uavhengig av om det er en egenopplevd eller gjenfortalt bildefortelling. Del D, selve handlingen, som er fortellingens lengste del, har naturlig nok flest nikk ettersom den er lengst. Men det kan også være slik at nikk er knyttet til tids- og stedsreferanse på en spesiell måte, og dermed også til fremdriften i teksten, noe som blir undersøkt nærmere i avsnitt 6.3.8.

Det kan synes som om informant 4, den unge mannen, har flest nikk i antall, noe tabell 6:1-2 og 6:1-3 også viser, selv om dette er vanskelig å måle. Dette noe hyppigere nikkemønsteret kan være et uttrykk for en mulig ungdomssjargong som informanten benytter. I den utstrekning nikk er en form for bekreftelse og del av en speilings- og identitetsbyggerstrategi som antydnet over, kan ungdommens noe mer hyppige bruk av nikk alternativt være et uttrykk for en nærhetsstrategi for å komme mottakeren i møte på en vennlig og positiv måte. Sett i lys av informantens høye grad av konsentrasjon kan funksjonen være bekreftende overfor ham selv først og fremst, og slik markere avsluttede enheter og fremdriften i teksten.

6.3.3 Forskjellige grupper av nikk

Tidligere forskning av nikk foreslår flere funksjoner nikk kan ha, jf. avsnitt 2.2.7 og 2.3.8. Her skal noen av funksjonene gjentas, før det gjøres en gjennomgang av en rekke eksempler fra det analyserte materialet for å undersøke om nikk er en tilfeldig bevegelse

som følger hånden/hendene eller om nikk kan være en selvstendig komponent med spesifikke funksjoner.

Den enkleste forståelsen av nikk er å se hodebevegelsen som en følge, et ekko eller en kopi av håndbevegelsen, eventuelt som en forsterker av denne (Woll 2001:91; Wilbur 2009:250). Et slikt nikk synes å være uten egen mening, men styrker og eventuelt intensiverer håndens bevegelse *ned*.

En annen ting som kan tenkes å motivere et nikk, er økonomisering (Jackendoff 2003:50; Sveen *et al.* 2008:406). Økonomisering betyr i denne sammenhengen at et nikk utføres for å minske avstanden hånden/hendene må bevege seg for å komme til et artikulasjonssted i ansiktet. Det går raskere å utføre et tegn med artikulasjonssted i ansiktet, og spesielt i pannen om man bøyer hodet ned eller frem når hånden går opp, noe informantene i materialet gjør flere ganger. Riktignok blir hodebevegelsen en motbevegelse av håndens bevegelse og ikke et ekko, men avstanden og transporttrekningen for den manuelle komponenten blir mindre. Dette kan tenkes å være praktisk for tegn med artikulasjonssted i ansiktets øvre del eller på pannen.

En tredje form for nikk er de som markerer mindre konstruksjoner i teksten, som for eksempel virtuelle objekt og rolleovertakelser.

En fjerde form for nikk kan tenkes å være de som fungerer som grensemarkører mellom tekstenheter i makro- og episodestrukturen. Det er også mulig å tenke seg at ett og samme nikk har en funksjon på flere tekstnivå samtidig og hører hjemme i mer enn en av disse kategoriene. Det vil si at en form kan ha multiple funksjoner, noe som er hevdet i tidligere forskning (Liddell 1977; Sutton-Spence & Woll 1999; Engberg-Pedersen 2003).

Ettersom det er en glidende overgang fra hodebevegelser eller nikk som del av tegn til nikk som markerer tekstdeler, kan det tenkes at nikkens form i forhold til distinkte trekk ville ligge på et tilsvarende kontinuum fra nærmest usynlig som del av et tegns hele uttrykk, til tydelig eller distinkt markør av tekstkomponenter og tekststrukturer. Presentasjonen under følger tanken om at nikk kan være motivert av flere forhold og kan høre hjemme på flere nivå i språket, fra et økonomiserende fonologisk til et tekststrukturerende plan.

6.3.4 Nikk som økonomisering

Det transkriberte materialet viser at tegn med artikulasjonssted i den øvre delen av ansiktet, som kinn eller panne, kan bli utført med en hodebevegelse som minner om et nikk, eventuelt utført som en skakking. Når slike tegn står i begynnelsen eller slutten av en

tekst del, som for eksempel en tekstreplikk eller episode, kan inntrykket være at det er utført et nikk. Eksempler fra datamaterialet på tegn som utføres med en *ned-opp*-bevegelse i hodet, er HUSKE, GUTT og SOVE, som i eksemplene (41)–(43). I alle eksemplene kan hodebevegelsen være motivert av artikulasjonsstedet, det vil si at hodet skakkes og pannen skyves frem for å korte transportstrekningen av hånden opp til pannen.

(41)

HUSKE

11.september 2, linje 2

(42)

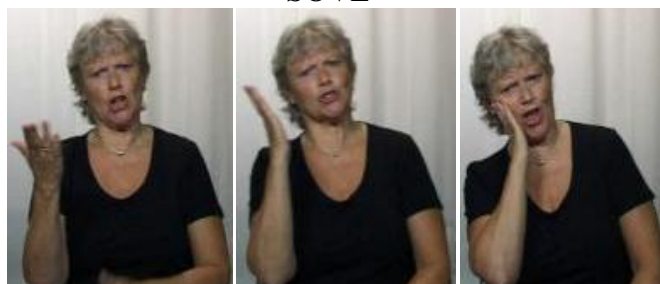
GUTT

Frosk 3, linje 4

(43)

SOVE

Frosk 2, linje 3

Eksemplene (41)–(43) viser at hodebevegelsen *ned* i kombinasjon med skakking kan være motivert av tegnets artikulasjonssted og kan forklares som å korte inn på avstanden for hånden til dette stedet, altså en økonomisering, en reduksjon av håndens transportstrekning. Denne hodebevegelsen kan i noen sammenhenger også oppfattes som et nikk. Det neste spørsmålet er da om disse tegnene alltid utføres med denne økonomiseringen, om dette nikket kan være noe mer enn en (frivillig) økonomisering, og hva det da eventuelt betyr. Det viser seg at disse tegnene blir utført både med og uten nikk eller skakking.

(44) HUSKE uten skakking

11.sept 2, linje 35

(45) GUTT

Frosk 4, linje 12

(46) SOVE uten skakking

Frosk 2, linje 11

HUSKE i eksempel (44) er uten skakking eller med pannen frem. Hodet er vridd mot venstre fordi det er et blikkpek mot lokalisasjonen av [Amerika 11. sept].

Tegnet GUTT i eksempel (45) er uten hodebevegelse som er motivert av artikulasjonsstedet. Hodet skakker mot høyre, motsatt av artikulasjonsstedet.

SOVE er i eksempel (46) utført uten at hodet skakkes mot hånden. Hodet er vendt ned som del av rolleidentiteten *gutt* med blikkpek *ned*. Hodet skakker mot venstre, motsatt av høyre hånd. Eksemplene (44)–(46) viser at det ikke er nødvendig å skakke på hodet for å si HUSKE, GUTT eller SOVE. Hodet kan som ved tegnet GUTT i Frosk 4, linje 12, skakkes andre veien, motsatt av artikulasjonsstedet, og kan dermed i prinsippet forlenge transporttrekket. Eksemplene (44)–(46) er riktignok bare fra to av informantene. Det er lett i datamaterialet, men det ble ikke funnet eksempler av SOVE eller HUSKE utført uten nikk eller skakking av en tredje informant. Men det ble funnet flere tegn som har artikulasjonssted i ansiktets øvre del som ble utført uten nikk eller skakking. Det er: UVENTET (Frosk 1: L 14, R 13 og L 25, R 29), HJORT (Frosk 1: L 28, R 31), GUTT (Frosk 1: L 29, R 33; Frosk 4: L 12, R 27, L 16, R 33, L 35, R 66), UGLE (Frosk 4: L 46, R 84), SPEKULERE (11.september 4: L 15, R 9). Alle eksemplene er utført med fortellerperspektiv. Eksemplene (36)–(38) og tegnene som er listet opp over, viser at tegn med artikulasjonssted i ansiktets øvre del ikke alltid blir utført med en økonomiserende hodebevegelse som kan minne om et nikk. Dersom hodebevegelsen er et ekko av hånden, kunne man ha ventet at økonomisering av transporttrekket ikke skjedde. Hodebevegelsen følger ikke alltid hånden. Det gjenstår å se om nikk kan ha en selvstendig funksjon og være et eget språktrekk på de stedene nikk kan tolkes som økonomisering.

6.3.5 Nikk som eget språktrekk

Noen tegn artikuleres med en bevegelse ned i aktiv hånd, eventuelt i begge hender, og ledsages av en hodebevegelse som kanskje er motivert av håndbevegelsen. Hodet følger, eventuelt forsterker håndbevegelsen og beveger seg ned i noe som skulle kunne oppfattes

som et nikk. Her følger noen eksempler som viser dette. Selv om eksemplene også er knyttet til tekstens tegn- eller leksemnivå, er det mulig at nikket eller hodebevegelsen kan ha noe med tekststrukturen å gjøre avhengig av tegnets kontekst og plassering i de større tekststrukturene.

(47)

MED

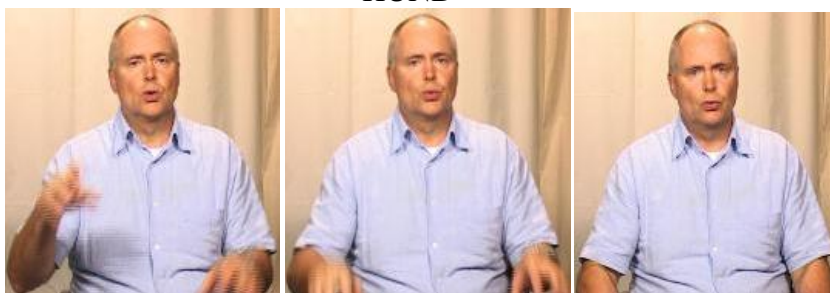

Frosk 1, linje 46

I eksempel (47) beveger både den aktive hånden og hodet seg ned samtidig, men om hodet følger hånden eller beveger seg *ned* av en annen grunn, er ikke klart.

(48)

HUND

Frosk 1, linje 4

Tegnet HUND i eksempel (48) har artikulasjonssted på låret. Hånden eller hendenes bevegelse *ned* er lang, og hodet følger i dette eksemplet med ned. Dette er vanskeligere å se på disse små bildene, men er helt tydelig på filmen, spesielt med ruteark over skjermen.

(49)

HJEM

Frosk 4, linje 79

Venstre hånd i eksempel (49) er aktiv, og starter høyere enn den slutter. Venstre hånd har beveget seg *ned*, og det har hodet også.

Det kan se ut som om disse tre eksemplene bekrefter antakelsen om at hodets bevegelse kan være en følge, et ekko, en kopi eller en forsterkning av håndens bevegelse. Likevel er det alltid en viss usikkerhet ved å bruke eksempler på denne måten uten å la dem fremstå i sin kontekst. Hodebevegelsen kan være motivert av noe annet enn selve håndbevegelsen, og det kan være en ren tilfeldighet at hånden og hodet i disse eksemplene beveger seg i samme retning.

Her er det viktig å være klar over at eksempler som kan vise om nikk er et ekko av håndens bevegelse, ikke samtidig kan stå i en posisjon som av en annen grunn motiverer hodebevegelsen *ned*. Eksemplene kan heller ikke være del av en konstruksjon som motiverer en hodebevegelse *ned* som en rolleoveratakelse som refererer til en voksen i forhold til et barn eller et menneske i forhold til en hund.

I eksemplet (49) er det ikke nok å si at hodet følger håndens bevegelse. Ser man på dette tegnet i dets kontekst, danner eller varsler nikket både avslutningen på den siste ytringen: TA EN UNGE *ta.holde* / MED HJEM, samt avslutningen av siste del i fortellingen og avslutningen på fortellingen som et hele. Hodebevegelsen *ned-opp* kan med andre ord her ha en multippel funksjon. Nikket kan være en del av et tegn samtidig som det markerer flere grenser på samme sted i teksten. Videre er HJEM en stedsreferanse som i noen kontekster kan ha et tidsperspektiv i seg. Tidsreferanse er ofte markert med et nikk, jf. avsnitt 6.3.8.

Eksempler hvor hodet følger hånden simultant uten annen motivasjon enn håndbevegelsen, er det rett og slett vanskelig å finne i det materialet som er analysert her. Når det ikke er funnet, betyr dette imidlertid ikke at det ikke eksisterer. Slike tegn kan godt være vanlige i andre tekster. I påfallende mange tegn følger hodet håndens bevegelse, men tegnene står da ofte i en eller annen form for grense i teksten. Grensen kan motiver nikket på disse stedene. Derfor må motivasjonen og dermed betydningen av et nikk vurderes i et kontekstuellt perspektiv, ikke bare relatert til håndens bevegelse og som del av tegnet. Her følger noen flere eksempler som understreker dette poenget, og som svarer på spørsmålet om det betyr noe spesielt når hodet beveger seg i motsatt retning av hånden.

Hodet følger ikke alltid hånden

Det ble sett etter tegnene HUND, HJEM og MED utført uten at hodet følger bevegelsen i hånden. Følgende eksempler ble funnet:

HUND: Frosk 1, linje 9; Frosk 2, linje 19; Frosk 3, linje 12; Frosk 4, linje 20.
HJEM: Frosk 3, linje 80; 11.sept 1, linje 8.
MED: Frosk 3, linje 56; Frosk 4, linje 5; 11.sept 1, linje 15.

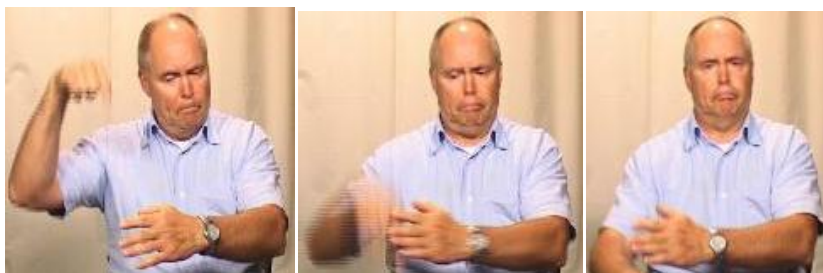
Disse eksemplene viser at hodet kan opptre selvstendig i forhold til håndens bevegelser. Men før det trekkes noen konklusjoner om nikks selvstendighet, skal flere eksempler som alle viser at hodet på ingen måte følger hånden, presenteres.

Hodebevegelser motsatt av blikk- og håndbevegelsen

Det ble lett etter steder i datamaterialet hvor hånden og hodet ikke beveger seg i samme retning, og slike steder finnes.

(50)

NED

Frosk 1, linje 36, nikk nr 37 opp

I eksempel (50) fortelles det at gutten og hunden falt ned i elva. Høyre hånd, en pekehånd, går med stor kraft ovenfra og ned, mens hodet går opp. Tegnet kan være en modifisert form av tegnet NED eller I, men det kan også oppfattes som et tegn med aktiv ikonisitet, en substitutor, som refererer til gutten som faller ned. Dette stedet i teksten kan stå som et eksempel på den manglende grenseoppgangen for *Den todelte grammatikken*, jf. avsnitt 2.6.3. Hodebevegelsen *opp* ved dette tegnet kan være motivert av tegnet ELV som like etter blir produsert med blikkontakt. Men den kan også være en måte å understreke hastigheten på, og dermed dramatikken i selve fallet. Fart og dramatik er i alle fall en av effektene som de motsatte bevegelsene i hånden og hodet skaper. Det samlede uttrykket blir forsterket og intensivert med den motsatte bevegelsen i hodet og hånden. Et annet eksempel er tegnet TÅRN med en G-hånd som beveger seg nedentfra og opp.

(51)

TÅRN

11. september 1, linje 5, nikk 6 ned-opp-ned-opp

Dersom blikk og hodebevegelsen styres av hånden, skulle man forvente at hodet og/eller blikket beveget seg likt med hånden. Dette er ikke tilfellet i eksempel (51). Hodet går *ned*

mens hånden går *opp*. Motivasjonen for hodebevegelsen *ned* kan som sagt være multippel. Næranalysen viser at hodebevegelsen her fortsetter og går over i et dobbeltnikk, en bekreftelse rettet mot mottaker/kameramann, men også som en avslutning på fortellingens første del, etableringen eller innledningen. Men første del av nikket, første bevegelse *ned*, kan oppfattes som å forsterke eller intensivere håndens bevegelse *opp*, slik at inntrykket ikke bare blir et tårn, men et *høyt tårn*.

I tegnet HJEM gjør den aktive hånden en bevegelse *ned*, som vist tidligere. Det skulle tilsi at hodebevegelsen også burde gå *ned* ved dette tegnet, dersom hodet følger hånden. Dette er derimot ikke tilfellet.

I Frosk 1, linje 48, og Frosk 3, linje 80, er det ingen slik forventet hodebevegelse *ned*. Det kan være flere årsaker til dette. I Frosk 3, linje 80, er HJEM det siste tegnet i et spørsmål i rolleovertakelse. Hodeskakkingen kan være et nikk, men det kan også være en del av rollemarkeringen. I Frosk 1, linje 48, gjør informanten heller en bevegelse *opp* enn *ned*, noe som er et karakteristisk trekk for denne informanten ved nomenfraser. Eksemplene over viser altså at hodebevegelsen ikke alltid følger hånden, og at det ikke alltid er et én-til-én-forhold mellom hånd- og hodebevegelser.

I Frosk 1, linje 24 nikk 31, er tegnet KUBE i bikube. Hendene begynner *oppe* og beveger seg *ut*, *ned* og *sammen*, slik at de tegner omrisset av en rund gjenstand. Her kunne man tenkt seg at blikket ville ha fulgt hendene og etablert det virtuelle objektet. Det skjer ikke. Sender bevarer blikkontakten med mottaker/kamera, og produserer et nikk. Hodebevegelsen følger altså hånden, mens blikket er fast rettet *frem*. Her synes det som om nikkets funksjon er å etablere det virtuelle objektet |bikube|, ikke blikket som et blikkpek, som ville vært forventet, jf. avsnitt 2.3.4.

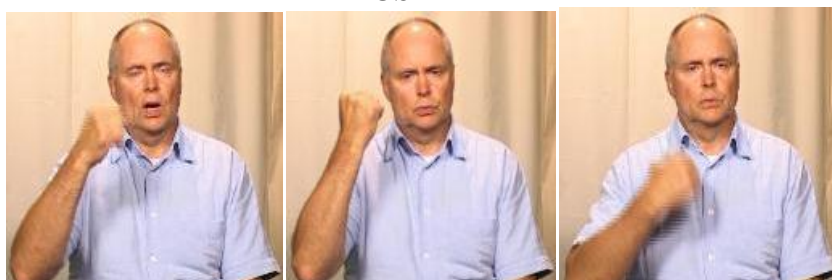
Tegnet MORGEN kan gjøres med en hånd- og en hodebevegelse *opp* og *ned*, som i Frosk 1, linje 8 nikk 13, og Frosk 3, linje 12 nikk 13. Hodebevegelsen følger altså hånden, men kan også ha sammenheng med antakelsen om at nikk markerer tids- og stedsreferenter som en del av en virtuell konstruksjon. Derfor er det interessant at MORGEN også kan utføres med hodebevegelsen *ned*, mens hånden beveger seg *opp* som i Frosk 1, linje 9 nikk 14. Nikk 14 kan være en bekreftelse eller stadfestelse som følger gjentakelsen av tegnet etter et øyeblikks nøling eller pause, noe som igjen kan ha noe med mottaker å gjøre. Mottaker er ikke synlig i opptaket (Frosk 1 linje 8). Informant 2 utfører MORGEN enten med nikk, som i Frosk 2, linje 14 nikk 12, eller med blikkpek mot venstre, hodevridning *frem* og *ned*, som i Frosk 2, linje 14, MORGEN utført første gang i tekstreplikk 15.

Eksemplene over viser at hodebevegelsen ikke obligatorisk følger håndbevegelsen. Disse observasjonene av et manglende sammenfall mellom hode- og håndbevegelse gir grunnlag for å anta at hodet og hodebevegelsene er et eget språktrekk med en egen funksjon i NTS, noe som ikke er beskrevet før. Å si at hodet er en egen komponent som kan realisere egne språktrekk, er det motsatte av hva Woll (2001) foreslår for riktignok munnbevegelsens forhold til hånden i BSL, og som Wilbur (2009) tenker kan gjelde for hodebevegelsen i ASL.

Eksemplene i denne avhandlingen nyanserer bildet og antyder at skakking er en variasjon av nikk. Et av eksemplene kan forstås dit hen at nikk kan erstatte et forventet blikkpek som etablerer et virtuelt objekt. Er dette tilfelle, betyr det at nikk, eventuelt skakking, kan brukes som et selvstendig og tilstrekkelig trekk for å etablere og/eller aktivere virtuelle objekt. Det ser altså ut som om bruken av enkeltnikk i denne funksjonen i NTS til en viss grad er grammatikalisert. Formen er et nikk, men retningen kan variere og er bestemt av hvor det virtuelle objektet er mentalt konseptualisert som nærværende i tegnrømmet. Dermed har formen en fleksibel retningskomponent, i likhet med pek og retningsbøyde tegn (Liddell 2003: kapittel 3 og 9). Dette synes å være et karakteristisk trekk ved grammatiske konstruksjoner som gjør bruk av aktiv ikonisitet og virtuelle objekt i NTS. Dette utfordrer forståelsen av tegnet HUSKE i 11. september 1, linje 3, eksempel (52).

(52)

HUSKE

11.sept, 1 linje 3, nikk 5 ned-opp

Hodebevegelsen i eksempel (52) er en kombinasjon av et nikk og en skakking. Dette kan oppfattes som et nikk rettet skrått fremover mot høyre. Hodebevegelsen kommer igjen sammen med pek og blikkpek i samme retning flere steder i teksten. Derfor virker det ikke som om nikket eller alternativt skakkingen er tilfeldig plassert, eller at de er en ren økonomisering når man betrakter teksten i et globalt perspektiv. Hodebevegelsen er en del av et velordnet og harmonisk hele, selv om teksten ikke bryter sammen uten dette nikket. Førstespråksbrukerne oppfattet det ikke som et nikk med hensyn til form, mens

prosjektleder mener at det er et nikk som er rettet mot et imaginært objekt, et nikkpek. Nikket eller skakkingen får også en økonomiserende effekt. Det er likevel ikke dette som synes å motivere bevegelsen, men at nikket er utført med en retning som fremkaller det virtuelle objektet |TV|, |New York| og | 11. september|, som her står i et kontekstuellt bestemt metonymisk forhold til hverandre og ennå ikke er introdusert for mottaker. Nikket eller skakkingen i eksempel (52) har kataforisk referanse. Det styrker tekstens kohesjon, selv om det ikke alltid oppfattes av bevisstheten som et nikk eller nikkpek. Den kataforiske referansen kan være en forklaring på hvorfor førstespråksbrukerne ikke oppfatter denne hodebevegelsen som et nikk. Nikket eller skakkingen i eksemplet over, og liknende hodepek, pek og blikkpek med kataforisk referanse, kan tyde på at informanten, bevisst eller ubevisst, mentalt har etablert referentene foran seg i tegnrommet, før informanten introduserer referentene i teksten, jf. avsnitt 2.2.6.

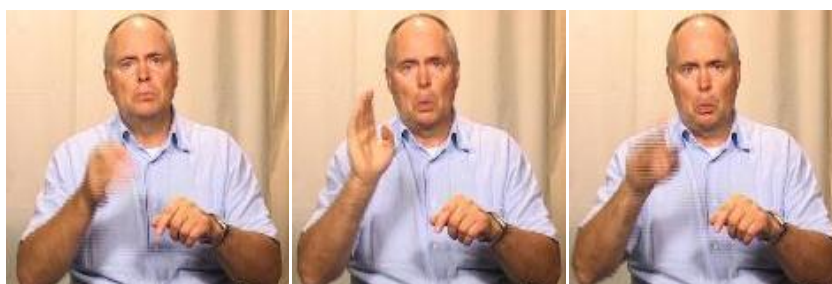
Et nærliggende spørsmål etter diskusjonen om nikk 5 i Frosk 1 er om det finnes eksempler på at nikk helt klart inngår i tegn som etablerer virtuelle objekt. Her må det minnes om den nære sammenhengen mellom blunk, blikkending og nikk som tidligere forskning har vært inne på, og at blikkpek og nikk kan oppleves å være rettet mot imaginære entiteter og slik aktivere virtuelle objekt (Wilbur 2000:229; Erlenkamp 2011A:33, 2001B:91). Det er derfor av interesse å finne tegn med nikk som eventuelt kan forklare eller styrke denne antakelsen om at nikk kan bety at 'noe har sin eksistens på et angitt sted', det vil si at nikk er med på å etablere en retning som skal fremkalle eller assosieres med et virtuelt objekt.

6.3.6 Nikk-, hånd- og blikkpek: tre sider ved samme sak

Nikk eller skakking kan opptre sammen med håndpek og/eller blikkpek som fremkaller virtuelle objekt. Kombinasjonen er særs tydelig i tegnet: ER-DER/FINNES-DER, eksempel (53).

(53)

ER-DER/FINNES-DER

Frosk 1, linje 23, nikk 30 ned-opp

Tegnet ER-DER/FINNES-DER begynner med en b-hånd (flat hånd, se det andre bilde i den øverste rekken over) som føres *ned* med stor kraft. Idet håndbevegelsen slår kontra og går *opp*, endres håndformen til en pekehånd rettet mot det stedet hvor den aktuelle entiteten, et konkret, deiktisk eller et imaginært objekt er tenkt å befinne seg. Siste del av tegnet utføres med blikkpek og nikk i samme retning som peket i hånden. Hodebevegelsen *ned-opp* er den samme bevegelsen som hånden gjør. Tegnet er relativt hyppig brukt, og er helt vanlig i hverdagssamtaler uten at det her kan vises til undersøkelser av frekvens for dette tegnet. Det er nikket som i denne sammenhengen er av interesse.

Dette tegnet forener mange av de komponentene som er i fokus i denne undersøkelsen. Her opptrer de som et samlet hele og uttrykker at noe *eksisterer, finnes* eller *er tenkt å være i den ved fingeren, blikket og hode angitte retningen*. Tegnet bekrefter altså et nærvær av noe konkret eller imaginært på et gitt sted eller rettene i følge anvist retning. Og som sagt, tegnet opptrer ikke bare for å uttrykke deiktisk referanse, men kan også brukes i forbindelse med kataforisk og anaforisk referanse. Dette betyr at nikk og blikk i dette tegnet kan rettes mot noe som ikke har sin eksistens i *her-og-nå*-situasjonen, men som er virtuelt til stede i samtalepartnernes mentale rom. Det ser ut som om nikkpek eller hodepek med varianten skakking slutter seg til gruppen av pek, hvor hånd-, pekefinger-, tommel- og blikkpek allerede er etablerte deltakere.

En ny tanke er da om blikkpek og nikk, når de opptrer i andre kontekster og eventuelt sammen med andre tegn, opptrer som deler av tegnet: ER-DER/FINNES-DER og eventuelt danner assimilasjoner med andre tegn og uttrykk. For å komme nærmere inn på denne muligheten ble hodebevegelsen undersøkt i forhold til tegn for nye og gamle referenter og virtuelle objekter, i fortellerreplikker og rolleoverføringer.

6.3.7 Nikk, referanse og grunnposisjon

Hodebevegelsen *opp* eller *ned* kan være motivert av at sender oppretter blikkontakt med mottaker som i eksempel (46). I eksempel (46) oppretter sender blikkontakt fordi en ny referent skal introduseres ved tegnet FROSK, jf. avsnitt 2.2.3 og 2.3.4. Informant 1 bruker

et tegn som viser til en frosks evne til å utvide lungene/munnhulen for å lage kvekkelyder. Dette tegnet for frosk har artikulasjonssted under haken.⁷¹ Her er det to forhold som kan ligge bak motivasjonen av hodebevegelsen *opp*. Det første er blikkontakten med mottaker, og det andre er behovet for å frigjøre plassen under haken for artikulasjonen av tegnet FROSK. Spørsmålet blir igjen om det også er et nikk eller ikke, jf. de forskjellige formene et nikk kan ha.

(54)

FROSK

Frosk 1, linje 10, nikk 17 opp

Informant 1 kan gjøre samme markeringen med hodet som han gjør i eksempel (54), ved andre tegn med andre artikulasjonssteder som for eksempel TREVIRKE TRE i Frosk 1, linje 41 nikk 40. Igjen kan hodebevegelsen *opp* vurderes som en følge av blikkebevegelsen *opp*. Dette synes likevel ikke som en rimelig tolkning, da informanten allerede har blikkontakt. Dermed må motivasjonen av hodebevegelsen *opp* gis en annen begrunnelse. Det mest nærliggende er da å søke i teksten. TREVIRKE og TRE, to tegn for den samme referenten, blir ført inn i teksten på dette stedet. Det kan synes som om informant 1 har en tendens til å løfte hodet og opprette blikkontakt når det innføres nye referenter og når gamle referenter reaktiveres, noe som også er dokumentert i andre tegnspråk, jf. avsnitt 2.3.7.

Tegn med passiv ikonisitet, det vil si faste tegn eller leksikaliserte tegn, som refererer til nye og gamle referenter ble derfor satt opp i tabeller (vedlegg 16). Tallene i vedlegg 16 gir grunnlag for tabellene 6:3-3–6:3-8.

---

⁷¹ Informant 3 og 4 bruker et tegn som refererer til det samme, men blir utført med b-hånd, vridt ned og ført opp mot undersiden av haken. Informant 2 bruker et helt annet tegn, et tegn som refererer til froskens evne til å hoppe langt. Det er også andre tegn for frosk. Tegnene som er brukt her, er begge med på å støtte opp om selve fortellingens dramatiske poeng, selv om de profilerer forskjellige sider ved referenten frosk.

Tabell 6:3-3 Blikkontakt og leksikaliserte tegn for entiteter

Leksikaliserte tegn for entiteter	Blikkontakt	
	+	-
108	83	25

+: blikkontakt, -: ikke blikkontakt

Tabell 6:3-3 viser at det i materialet er 108 leksikaliserte innholdstegn som refererer til entiteter, det vil si ting eller aktører, både animater og inanimater. Hvordan disse tegnene fordeler seg i de to sjangrene, er vist ved tabell 6:3-4 og 6:3-5.

Tabell 6:3-4 Blunk, blikk og leksikaliserte tegn for entiteter i bildefortellinger

Tekst Informanter	Leksikaliserte tegn for entiteter	Blikkontakt		Blunk			Blunk uten	TR		
		+	-	før	før&etter	etter		Fp	Rs	
F r o s k	1 ♂ v	11	10	1	4	1	5	1	11	
	2 ♀ v	19	16	3	4	7	1	7	15	4
	3 ♀ u	25	25		5	11	3	3	25	
	4 ♂ u	16	8	8	3	1	3	8	13	3
	sum	71	59	12	12	20	12	19	64	7

♂: mann, ♀: kvinne, v: voksen, u: ung, Fp: fortellerperspektiv, Rs: rollesynsvinkel

Tabell 6:3-5 Blunk, blikk og leksikaliserte tegn for entiteter i PEN

Tekst Informanter	Leksikaliserte tegn for entiteter	Blikkontakt		Blunk			Blunk uten	TR		
		+	-	før	før&etter	etter		Fp	Rs	
11 s e p t	1 ♂ v	9	9	-	1	1	3	4	9	-
	2 ♀ v	10	6	4	1	2	7	-	7	3
	3 ♀ u	9	8	1	2	1	2	3	6	3
	4 ♂ u	9	1	8	2	-	-	7	7	2
	sum	37	24	13	6	4	12	14	29	8

♂: mann, ♀: kvinne, v: voksen, u: ung, Fp: fortellerperspektiv, Rs: rollesynsvinkel

Tabellene 6:3-3, 6:3-4 og 6:3-5 for referenter realisert ved leksikaliserte tegn med passiv ikonisitet, viser et relativt fast mønster. Tegn med passiv ikonisitet som refererer til entiteter, utføres i hovedsak med blikkontakt i det materialet som er undersøkt. De fleste leksikaliserte tegnene er utført med blikkontakt i ytringer med fortellerperspektiv. Andelen varierer noe mellom sjangrene, og er tydeligst i froskefortellingene. Datamaterialets karakter gjør at man ikke kan antyde en mulig variasjon mellom kjønnene. I tekster med hyppig bruk av rolleoverføringer, noe det er rimelig å anta preger *fortellinger*, er det videre rimelig å anta at hode og blikk i konstruksjonen av rolleoverføringer i hovedsak vil være vendt bort fra mottaker. Derfor vil det være rimelig at hode og blikk beveges for å etablere den før omtalte grunnposisjonen eller fortellerposisjonen, jf. avsnitt 6.3.1 og delkapittel

7.1, som signaliserer at mottaker må være oppmerksom fordi tegn for nye, eventuelt gamle referenter skal utføres, eller at ny informasjon skal formidles ved overveiende bruk av passiv ikonisitet og i et fortellerperspektiv. Bevegelsen mot grunnposisjonen vil i noen sammenhenger, som sagt, kunne oppfattes som et enkelttrikk.

Grunnposisjonen er som et fyrtårn eller et pustehull i fortellingen som informanten stadig vender tilbake til, jf. de strategiske punktene i teksten hvor orienteringselementene etableres slik Labov (1972) snakker om det, avsnitt 2.4.2. Informanten dukker liksom ned i fortellingen og uttrykker den med kropps- og hodebevegelser som er forskjellige fra grunnposisjonen. Disse bevegelsene i kropp, hode og blick er ofte smidige og dynamiske med raske skift, og forholder seg til en aldeles usynlig verden, som likevel er synlig i det mentale overlappingsrommet hos en mottaker som kan språket. Men for at referentene for alle aksjonene som ytres skal være tydelig formidlet, ser det ut som om informantene med mellomrom kommer tilbake til denne grunnposisjonen for å innføre nye eller aktivere gamle referenter ved et leksikalisert tegn og/eller gi annen nødvendig informasjon. Informasjonen forankrer de språklige uttrykkene som har en mer åpen referanse, de med aktiv ikonisitet, til teksten. Grunnposisjonen er gjerne preget av en strukket rygg, et løftet hode og blickkontakt med mottaker, det samme som for eksempel McCleary & Viotti (2010:190) rapporterer for brasiliansk tegnspråk. I denne posisjonen som etablerer selve *fortelleren*, produseres tegn som forankrer og tydeliggjør referentkjedene. I etableringen av grunnposisjonen, som også kunne vært kalt *fortellerposisjonen* i motsetning til *rolleposisjonen*, eller vekslingen mellom de to posisjonene, skjer vekslingen mellom aktiv og passiv ikonisitet. Vekslingen mellom de to mentale strukturene, fremkalt av de forskjellige formene for ikonisitet, binder sine respektive deler sammen og danner et mentalt hele, nemlig teksten. Med dette menes at de to formene for ikonisitet kan produseres til tider simultant, med ulik grad av profilering. Dette skjer for eksempel ved bruken av innskutte fortellerperspektiv i rolleovertakelser og når virtuelle objekt holdes aktive med en bøye i den passive hånden. Den aktive hånden knytter da en kommentar ofte med tegn i passiv ikonisitet til entiteten som er markert med hjelp av bøyen. Dette er et eksempel på hvordan aktiv og passiv ikonisitet kan brukes simultant, jf. avsnitt 2.6.3.

Det ser ut som hodebevegelsene er med å markere så vel overgangene mellom de forskjellige typene av ikonisitet som selve konstruksjonene. Nikk kan i noen sammenhenger etablere eller aktivere virtuelle objekt og rolleovertakelser, en funksjon som tidligere forskning allerede har beskrevet for blick. Flere komponenter kan ivareta den samme funksjonen. Komponentene kan opptre samlet, men også alene for at funksjonen

skal være realisert. I neste avsnitt blir flere eksempler på nikk undersøkt for å bestemme flere funksjoner nikk kan ha.

6.3.8 Nikk steds- og tidsreferanse

Når man ser gjennom tabellene i vedlegg 19, ser man at nikk opptrer hyppig i forbindelse med hilsener, steds- og tidsreferanser. Dette er undersøkt nærmere ved hjelp av tabellene 6:3-6, 6:3-7 og 6:3-8 og vedleggene 16–19.

Tabell 6:3-6 Blikk ved steds-, tidsreferanse, nye referenter og hilsen

Steds ref.	Blikk		Tids ref.	Blikk		Nye ref.	Blikk		Hilsen	Blikk	
	+	-		+	-		+	-		+	-
57	46	11	42	36	6	83	58	25	7	4	3

+: blikkontakt, -: ikke blikkontakt

Tallene i tabell 6:3-6 fordeler seg på de to sjangrene som denne avhandlingen analyserer, som de følgende tabellene viser.

Tabell 6:3-7 Nikk og blikk ved steds-, tidsreferanse, nye referenter og hilsen i bildefortellinger

Tekst Informanter	Steds ref. nikk	Blikk		Tids ref. nikk	Blikk		Nye ref. nikk	Blikk		Hilsen nikk	Blikk		
		+	-		+	-		+	-		+	-	
Frosk	1 ♂ v	6 á 7	6	1	4 á 5	4	1	8 á 11	10	1	-	-	-
	2 ♀ v	3 á 11	10	1	5 á 6	5	1	1 á 19	16	3	4 á 4 (3 i rolle)	1	3
	3 ♀ u	7 á 17	15	2	1 á 2	2	-	-	-	-	-	-	-
	4 ♂ u	3 á 6	2	4	2 á 4	4	-	8 á 16	8	8	-	-	-
Sum	19 á 41	33	8	12 á 17	15	2	17 á 46	34	12	4 á 4	1	3	

♂: mann, ♀: kvinne, v: voksen, u:ung, +: blikkontakt, -: ikke blikkontakt

Tabell 6:3-8 Nikk og blikk ved steds- tidsreferanse, nye referenter og hilsen i PEN

Tekst Informanter	Steds ref. nikk	Blikk		Tids ref. nikk	Blikk		Nye ref. nikk	Blikk		Hilsen nikk	Blikk		
		+	-		+	-		+	-		+	-	
11. sep-tem-ber	1 ♂ v	2 á 5	5	-	5 á 7	5	2	3 á 9	9	-	1 á 1	1	-
	2 ♀ v	1 á 1	1	-	5 á 9	9	-	0 á 10	6	4	1 á 1	1	-
	3 ♀ u	3 á 6	6	-	6 á 8	6	2	1 á 9	8	1	-	-	-
	4 ♂ u	3 á 4	1	3	1 á 1	1	-	2 á 9	1	8	1 á 1	1	-
Sum	9 á 16	13	3	17 á 25	21	4	6 á 37	24	13	3 á 3	3	-	

♂: mann, ♀: kvinne, v: voksen, u:ung, +: blikkontakt, -: ikke blikkontakt

Tabell 6:3-6 viser at 57 nikk er knyttet til stedsreferanse, 42 til tidsreferanse, 87 til nye referenter og sju til hilsener. Vedlegg 19 viser at denne type referanser blir utført med fortellerperspektiv og rollesynsvinkel. I de selvopplevde fortellingene er steds- og

tidsreferansene som er utført med nikk, også utført med blikkontakt. I froskefortellingene er det noe variasjon med hensyn til blikkontakt, men langt de fleste har dette. Informant 4 skiller seg ut med lite blikkontakt. Dette synes å reflektere hans høye grad av konsentrasjon, som har vært nevnt før. Nikk er vanlig ved hilsen, naturlig nok.

Steds- og tidsreferanse blir i mange tilfeller utført med nikk. Spørsmålet som innledet dette avsnittet, var om nikk ved slike referanser kan ha noe med tegnet FINNES-DER å gjøre, om det kan være en assimilasjon eller betydningslikhet.

Selvik (2006) har vist hvordan tid kan behandles metaforisk i NTS. Tid kan bli virtuelle objekt som kan assosieres med en retning og tegns plassering i tegnrommet. Dette gjør det også mulig å utføre forskjellige typer pek som mottaker konseptualiserer som rettet mot en tidsreferanse. Det samme kan skje med stedsreferanser. Men når man i en tekst skal etablere nye steder og tider, som skal konseptualiseres hos mottaker som det rommet og den tiden sender ønsker å bli opplevd som å være i, altså fortellingens *der-og-da*, så må det gjøres på en annen måte. Når man skal etablere fortellingens *der-og-da* som et omsluttende nærvær, som et imaginært *her-og-nå*, ser det ut som om nikk med blikkontakt kan ha en funksjon i å markere denne overgangen til det som denne avhandlingen kaller *virtuell tid* og *virtuelt sted*.

Nikk ved steds- og tidsreferanse markerer en grense i teksten. Slike nikk representerer også en sammenbinding, da det som blir uttrykt innenfor samme steds- og tidsramme, danner en enhet i teksten, på et abstrakt plan. *Virtuell tid* og *virtuelt sted* er en form for virtuelle objekt, men ikke konseptualisert som virtuelle entiteter, men som et *omsluttende rom* og *tidsdimensjon*, fortellingens tid og sted som et imaginært *her-og-nå*. Det ser ut som om nikk simultant utført med tegn for steds- eller tidsreferanse er del av romlige metaforer som etablert fortellingens tid og sted som en kontekstuell ramme.

6.3.9 Hodeposituren binder teksten sammen

Hodet kan brukes på flere måter for å binde tekst sammen. I Frosk 1, linje 20–21 holdes hodet på en egen måte idet hodeposituren fra tegnet SAVNE holdes og dras over til og med linje 21: SIN BESTE VENN. Denne hodeposituren ble først notert som *Løft*, men dette ble siden slettet. Hodebevegelsen er ikke vurdert som et nikk, men som en hodepositur som holdes for å understreke savnet som uttrykkes, og for å binde tegnet SAVNE sammen med tegnet for den referenten som savnes: SIN BESTE VENN. Hodeposituren eller hodebevegelsen er altså med på å danne en strukturell tekstenhet. Hodeposituren eller fraseringen kan minne om nikk, og kan i farten tas for å være et nikk, selv om det strengt

tatt ikke er det. Det vil heller kunne være et nikkpek som holder fast referenten, her «den som savner sin beste venn». I en undersøkelse av diskursmarkører, og deriblant nikk, er det interessant å notere flere måter hodet kan brukes på for å danne sammenheng mellom tegn, og dermed skape struktur i en tekst. En vedvarende skakking eller et fastholdt nikk kan få preg av å være et pek eller en frasering med en funksjon som minner om temabøyenes funksjon *å holde fast på et tema* (Liddell & Vogt-Svendsen 2007:180).

6.3.10 Hodebevegelsen initierer blikkending

Det er lett å tro at hodebevegelsene styres av blikket og derfor er et redundant trekk. Slik er det ikke alltid. Hodebevegelsen kan også være det som initierer en blikkending. Et eksempel på dette finner man i Frosk 1, linje 18 nikk 23. Her følger blikkendingen etter at hodet har beveget seg *opp*, et enkeltnikk *opp*, og før den nye stedsreferansen, SKOGEN, blir ytret.

6.3.11 Nikk og rolleoverføringer

Hodebevegelsen er i noen tilfeller motivert av konstruksjonen rolleoverføring. I en rolleoverføring er informantens blikkføring et uttrykk for rollehaverens blikkbruk, jf. 2.3.7. Hodet har en tendens til å følge blikket, og når blikkretningen går *ned*, vil hodet automatisk også kunne føres i en bevegelse *ned*, identisk med et enkeltnikk som i Frosk 1, linje 10, nikk 17. Spørsmålet er om det er et nikk eller ikke, og om hodebevegelsen enkeltnikk har noe med konstruksjonen rolleoverføring å gjøre.

I eksempel (55) er rolleoverføringen *gutt* markert blant annet med en skakking av hodet ned mot høyre. Kanskje er det to nikk, det første *ned* og det andre *opp* med et hold av hodebevegelsen i mellom. Dette eksemplet bidrar imidlertid ikke til å avklare om en skakking også er et nikk, men det viser tydelig hvordan hodebevegelsen kan være med å markere en rolleoverføring. Og det viser også hvordan hodebevegelsens første del *ned* følger blikket, mens andre del *opp* innleder blikkendingen.

(55)

Rolle: Gutt LETE-LETE

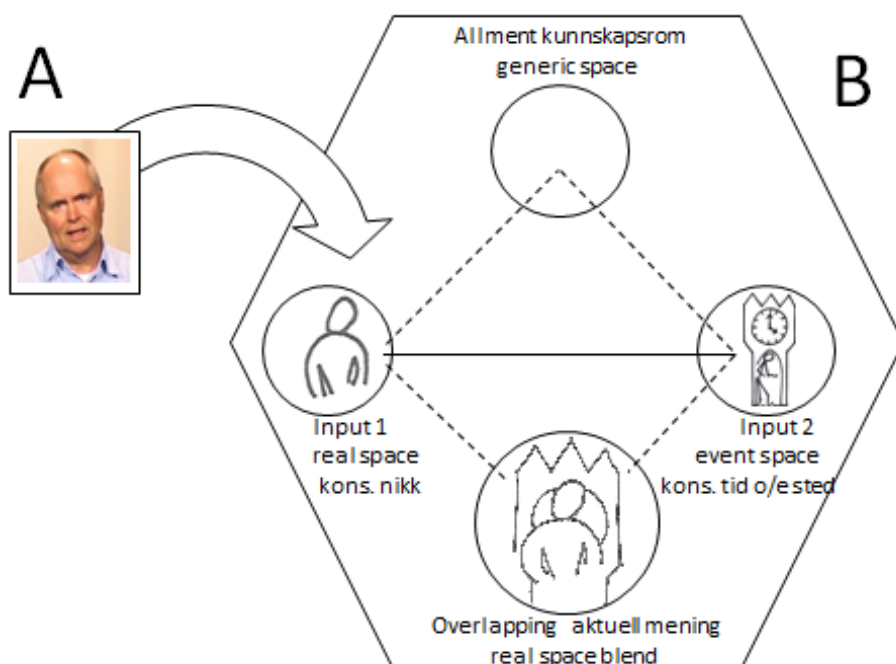
Frosk 1, linje, 19 nikk 25 ned-opp-ned-opp

6.3.12 En foreløpig oppsummering

En rekke eksempler er nå presentert og diskutert. Eksemplene viser noen av utfordringene ved å skulle bestemme form og funksjon for nikk i materialet for denne undersøkelsen. Formene og funksjonene er flere, og flere funksjoner kan realiseres samtidig ved ett og samme nikk. Det som synes å være klart, er at nikk i mange sammenhenger har en tydelig funksjon som pek, og at nikk kan binde teksten sammen ved å aktivisere allerede etablerte virtuelle objekt i flere deler av teksten. Nikk kan også markere hvilke tegn som hører sammen og slik danne en tekstenhet, jf. avsnitt 6.3.9. Videre kan nikk etablere virtuell tid og virtuelt sted, det vil si konseptualiseringen av fortellingens tid og sted et imaginært *her-og-nå*. Dersom dette nikket er en assimilasjon fra tegnet FINNES-DER, er det mulig å snakke om en grammatikalisering. Grammatikalisering vil si at et leksem reduseres og blir et grammatisk morfem (Saeed 2007:344; Heltoft, Nørgård-Sørensen & Schøsler 2005:9; Langacker 2008:87, 286, 536).

Enkeltnikk har også en grunnbetydning av bekræftelse i seg, og ser ut til å være en viktig oppmerksomhetsmarkør på lik linje med andre former for pek. Disse to betydningene ser ut til å ha smeltet sammen i en mer metaforisk bruk hvor nikk kan brukes ikke bare for å etablere selve fortellingens univers, dens tid og sted, men også fortellingens aktører og aksjon som usynlig nærværende i den mentale representasjonen av fortellingen. Når for eksempel tidligere introduserte referenter skal reaktiveres, kan dette skje med et nikk, eventuelt en skakking i den retningen referenten er etablert som imaginært nærværende. Dersom det gjelder tids- og stedsreferanse og etableringen av virtuell tid og virtuelt sted, beholder sender blikkontakten med mottaker fordi rommet og tiden ikke etableres som imaginære gjenstander, men som *imaginære rom* sender og eventuelt mottaker skal oppfattes å være i. I kontekster hvor nikket aktiverer virtuelle objekt, rolleovertakelser, virtuell tid eller virtuelt sted, kan bruken av nikk sies å være grammatikalisert. Mulig har tegnet FINNES-DER assimilert med tegnene for tids- og stedsreferanse ved å bli redusert til et nikk. Men nikket kan jo også være selvstendig, og trenger ikke være en assimilasjon, en grammatikalisering eller redusert form av FINNES-DER. Uansett opprinnelse synes det som om nikk er en måte å etablere tidsforløp og tidsreferanse på, vist ved overlappingsanalysen i figur 14. Dette gjør nikk til en viktig kohesjonsmekanisme, som muligvis henger sammen med at verb i NTS vanligvis ikke tidsbøyes. Da må tid og tidsforløp markeres på alternative måter, som for eksempel ved hjelp av nikk. Dette er illustrert i figur 14.

Figur 14. Overlappingsanalyse av nikk med blikkontakt ved tid- og stedsref.

Figur 14 har kjente element som derfor ikke blir forklart om igjen her, jf. figur 10, 12 og 13. Det nye i figur 14 er input 1 som er den mentale konseptualiseringen av nikk med blikkontakt simultant utført med tegn for steds- og/eller tidsreferanse. Input 2, klokketårnet, symboliserer konseptualisert tids- og/eller stedsreferanse som romlige entiteter man kan «bøye hodet og gå inn i». Nikket representerer ikonisk identitet og uttrykket er en ikonisk metafor. Hvilke tid og sted er gitt av konteksten eller det simultant utført tids- og/eller stedstegnet. Input 1 og 2 overlapper og etablerer fortellingens tid og/eller sted hos mottaker, som den tiden og det stedet sender vil at mottaker mentalt skal konseptualisere eller oppfatte sender å være i eller fortellingens aktører å være i. Nikk i disse kontekstene etablerer fortellingens *der-og-da* som et virtuelt *her-og-nå* til forskjell fra senders og mottakers reelle tid og sted. Tids- og stedsreferansen alene danner ikke denne konseptualiseringen av fortellingens sted og tid som et imaginært rom som sender og eventuelt mottaker ved rolletildeling, skal oppfattes å være i. Det er nikk som i denne konteksten fremkaller virtuell tid og virtuelt sted. Uttrykkene *virtuell tid* og *virtuelt sted* følger opp Erlenkamps uttrykk *virtuelt objekt*, som refererer til imaginært nærværende objekt (Erlenkamp 2011B:91). Det spesielle ved virtuell tid og virtuelt sted er at de ikke kan knyttes til et bestemt lokus, plassering eller retning i tegnrrommet, slik andre virtuell objekt kan. *Virtuell tid* og *virtuelt sted* trigges av en romlige metaforer hvor nikk er en del av konstruksjonen. *Virtuell tid* og *virtuelt sted* refererer til konseptualiseringen av fortellingens tid og sted som et imaginært *her-og-nå*. Det vil si den tid og det sted som

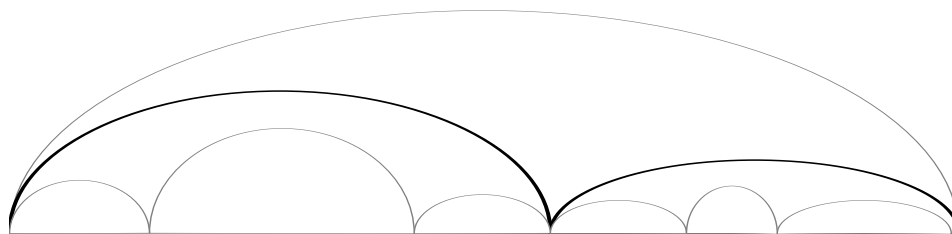

fortellerperspektivet kan referere til og som rolleidentiteten(-e) skal oppfattes å være i. Fortellingens tid og sted kan også bli lokalisert, slik Selvik (2006) har vist. Da er tid og sted konseptualisert som vanlige virtuelle objekt, og er ikke romlig konseptualisert på samme måte som *virtuell tid* og *virtuelt sted*.

Hodebevegelser kan videre brukes for å markere overgangene mellom tekstreplikker, det vil si begynnelsen og slutten på en tekstreplikk, og kan slik binde tegnene i tekstreplikken sammen til tekststrukturelle enheter. Når nikk opptrer sammen med andre språklige trekk som har den samme funksjonen, kan man ikke umiddelbart si at nikk er et redundant trekk i betydningen overflødig. Nikk er et trekk som sammen med andre trekk fremmer tekstens sammenheng og struktur. Halliday & Hasan (1976) poengterer at kohesjonsstyrken i en tekst kan måles ut fra hvor mange element i teksten som ivaretar kohesjonen eller sammenhengen i teksten, jf. avsnitt 2.4.6. Nikk kan ha en slik kohesjonsstyrkende funksjon.

Når nikk binder sammen tegnene til en enhet, ser det ut som om nikk inngår i et større bevegelsesmønster eller gestbruk for å markere flere strukturelle enheter, slik Kendon (1972:204) forstår noen en av intonasjonens og gestenes funksjoner i talespråk, jf. figur 1.

Figur 15. Nikk, andre gester og enheter på forskjellige tekstnivå

Figur 15 viser hvordan ansiktsmimikk (de små buene), hodebevegelser (de to markerte buene) og større kroppsbevegelser (den store buen) kan brukes for å markere forskjellige tekststrukturelle enheter. Slik sett ser det ut som om disse komponentene kan ha noen av de samme funksjonene som intonasjonen har i talespråk, jf. avsnitt 2.2.3.

Dette er altså en foreløpig oppsummering av de funnene knyttet til nikkens funksjon som denne analysen har kommet frem til. Analysen er utført av en andrespråksbruker av NTS. Disse funnene ble lagt til side. Arbeidet fortsatte ved å se videoopptakene sammen med et utvalg førstespråksbrukere. Førstespråksbrukerne ble bedt om å plukke ut nikkene i fortellingen og å si noe om funksjonen de mente nikkene kunne

ha i tekstene. Deres refleksjoner over former og funksjoner nikk kan ha, blir presentert i neste kapittel.

6.4 Førstespråkbrukeres intuitive forståelse av nikk

Det ble forsøkt å diskutere funnene med informantene i plenum. Det lot seg ikke gjøre. Derfor ble et alternativ valgt og gjennomført høsten 2009 i Oslo og våren 2010 i Trondheim sammen med fire nye førstespråksbrukere. Én av dem har sett alle videotekstene, mens de øvrige har sett et utvalg. Alle arbeider profesjonelt med tegnspråk. De har varierende grad av teoretisk skoling i NTS, fra et grunnleggende skolenivå til høyere akademisk nivå og underviser eller har undervist i faget på universitets- og høyskolenivå.

Bruken av førstespråksbrukere i transkripsjonsprosessen kan være i strid med datatilsynets regler, da den skriftlige tillatelsen fra informantene gjelder prosjektleder og veilederne. De førstespråksbrukerne som har deltatt, er eller har vært kollegaer ved HiST. De er gjort kjent med materialets sensitivitet, og de ble minnet om den taushetsplikten de allerede som høyskoleansatte er underlagt. Kravet til etisk forskning er vurdert ivaretatt.

Når førstespråksbrukere vurderte nikkene i materialet, ble opptakene hver gang lagt inn i nye elanfiler, så andres transkripsjoner ikke skulle forstyrre eller påvirke vurderingen. Fortellingene ble først sett gjennom fortløpende én til to ganger i 100 % fart uten å stanse båndet. Båndet ble kjørt på nytt mens nikk ble plukket ut og transkribert. Deler eller hele tekster ble av og til kjørt i noe langsommere fart, fordi førstespråksbrukerne syntes at informanten i opptaket av og til snakket fort. Farten var aldri under 80 % av vanlig tempo. Unntaksvis ble noen steder klikket bilde for bilde for å sjekke om noe virkelig var et nikk eller ikke. Det ble brukt projektor og lerret, slik at bildet ble større enn naturlig størrelse. På denne måten ble faren for ikke å klare å se små utslag på grunn av små skjermer redusert.

Refleksjonen rundt nikkene og deres form og funksjon skjedde på to forskjellige måter. Av og til tok førstespråksbrukerne selv initiativet til å reflektere over formen, hvilke betydning og funksjon nikkene kunne ha. Andre ganger spurte prosjektleder hva nikkene betydde, hvorfor de var på akkurat det stedet i teksten, og hva de gjorde med teksten. Prosjektlederen noterte det som ble sagt. Notatene fra dette arbeidet ligger til grunn for dette delkapitlet i avhandlingen. Alt som er skrevet videre i dette avsnittet, refererer til tanker og beskrivelser fra kollegaer med førstespråkkompetanse.⁷² Kollegaene som var mest involvert, har lest og funnet referatet i tråd med sine vurderinger.

---

⁷² Takk til gode kollegaer og spesielt Georg Bjerkli for tålmodig gjennomgang av tekstene og bidrag med treffende karakteristikk av den form og funksjon nikk kan ha.

Den første spontane ytringen om nikk var at nikk først og fremst er et uttrykk for bekreftelse, og at nikk kan fremheve det som sies simultant med nikket, eventuelt det som er sagt umiddelbart før nikket. Et nikk kan favne eller suge opp i seg det som nettopp er sagt, bekrefte det, fullføre det og gjøre det til en egen enhet eller del.

Førstespråksbrukerne skilte fort mellom enkeltnikk og dobbeltnikk, og videre mellom tydelige eller kraftige nikk på den ene siden, og på den andre siden mindre nikk med hensyn til utslag i bevegelsen. Disse nikkene kan være nesten usynlig til stede i teksten, mente de. Et annet markant trekk er om nikkene kommer simultant med en bevegelse frem eller tilbake i overkroppen. Bevegelse frem i torso understreker bekreftelsen, mens bevegelse bakover svekker bekreftelsen og uttrykker at selv om man bekrefter det som sies/er sagt, så tar man også avstand fra det. Motstridende holdninger kan slik uttrykkes simultant med ytringen for øvrig.

Dobeltnikk

Serier med nikk, dobbeltnikk, bekrefter gjerne noe og er ofte del av et svar, enten det er et reelt svar eller et svar på et retorisk spørsmål. Når det kommer dobbeltnikk uten forutgående spørsmål, gir nikkene inntrykk av flertall, som både kan bekrefte sannheten av flere informasjonsdelers virkelige eksistens, altså det nettopp fortalte, eller at informantene bekrefter informasjonsdelene overfor seg selv og mottakeren. Dette siste gjelder spesielt i forhold til 11. septembertekstene. Serier med nikk kan også være et durativt element i språket og kan brukes for å uttrykke varighet, at noe skjer over tid. Dobbeltnikkene kan nok også være rettet mot mottaker som del av referansesjekk. Det vil si at sender markerer med nikkene at hun/han regner med at referenten(-e) er kjent for mottaker. Da betyr nikkene noe slikt som «ikke sant», «som du vet», «er du enig?» eller «du er med?».

Enkeltnikk

Den andre gruppen av nikk, det som i dette prosjektet er kalt enkeltnikk, har nok ikke en entydig form. De kan være *ned* eller *opp* og kan eventuelt danne en pause i den løpende teksten eller være det som avslutter en tekstdel, det vil si de fungerer nesten som komma i en skriftlig tekst. Nikket kan være meget distinkt og tydelig utført, men det kan også være redusert til et ørlite, nesten usynlig nikk, så lite som et blunk. Blunk og nikk kommer ofte sammen, og av og til er det bare et blunk som danner selve nikket, det som hjernen oppfatter som et nikk uten helt å være det fysisk sett. Når man blunker, følger hodet ofte automatisk med i et ørlite nikk.

Nikk betyr i mange sammenhenger at noe «er der», «finnes der» i den retningen det nikk. Det kan da nesten se ut som om nikkene har utviklet seg fra tegn som uttrykker forbauselse eller overraskelse. Mange av stedene som er plukket ut som nikk i tekstene, er kanskje ikke nikk, men derimot steder hvor fortelleren gjør en rolleovertakelse og nærmest ved hjelp av en munngest eller hodegest uttrykker forbauselse eller overraskelse over noe. Dette skjer ved «å se på noe» og skyte hodet frem eller trekke hodet tilbake og haken inn, for eksempel når det fremstilles at rolleidentiteten snakker eller interagerer med andre referenter i teksten. Det kan virke som om denne måten å skyte hodet frem på er blitt utviklet videre og nå er en måte å markere oppmerksomhet mot noe på, noe som ikke er der på ordentlig, men som i teksten tilsynelatende er til stede likevel. Nikk, blunk, blikkretning og pek kan bety at noe skal oppfattes å være i den retningen hvor disse markørene er rettet. Nikket kan også være en skakking med hodet eller at hode skytes frem. Tegnet ER-DER / FINNES-DER skal alltid utføres med et nikk. Nikket er med andre ord en obligatorisk del av dette tegnet.

Nikk kan for eksempel brukes for å avslutte oppramsinger. Hovedinntrykket av tekstene i dette materialet er at det er mange nikk i begynnelsen av fortellingen, det vil si når fortellingene etableres. Senere, når handlingen skal formidles, blir det ikke nikk, da er det nok å blunke. Slike blunk gir en jevn flyt inntil nye opplysninger må flettes inn i fortellingen, og da dukker nikkene opp igjen. Det ser også ut som om nikk blir borte for å øke dramatikken og spenningen i fortellingen.

Nikkene henger sammen med hele kroppsbruken. Hodet og kroppen beveger seg sammen *frem* eller *tilbake*, *opp* eller *ned*, eller de markerer på annen måte det som henger sammen og danner tekstdele. Kroppen er viktig. Beveges kroppen frem, uttrykker det nærhet, engasjement og interesse. Trekket kroppen tilbake, betyr det avstand.

Det kan se ut som om det er en sammenheng mellom norskpåvirket tegnspråk og forekomsten av nikk. Jo mer norsk, desto mindre bruk er det av nikk. Og omvendt når det er mye visuelt tegnspråk som i tekstene her, er det flere nikk i tekstene. Dette er imidlertid bare et inntrykk av tekstene og hvordan nikk kan fungere i tegnspråk, ikke en objektiv sannhet.

Så langt kontrollgruppens respons på datamaterialet. Det interessante med førstespråksbrukernes respons er den store likheten mellom førstespråksbrukernes refleksjoner og de analysefunnene som er beskrevet i delkapittel 6.1–6.3. Dette fører over til oppsummeringen av hele kapittel 6.

6.5 Oppsummering: Nikk

Det ser ut som om funnene i denne undersøkelsens støtter og bekrefter tidligere antakelser om at nikk kan deles i to undergrupper: dobbeltnikk og enkeltnikk (Liddell 1977). Hovedtendensen for dobbeltnikk er at de bekrefter det som er sagt, og at de er markeringer sender bruker i en slags bekræftende dialog overfor seg selv, men selvfølgelig også overfor mottaker.

Tegnet JA brukes vanligvis som en bekræftelse eller som svar-tegn, for eksempel etter et ja/nei-spørsmål (Vogt-Svendsen 1990A:141), jf. avsnitt 2.3.8. Dobbelttnikk brukes også som respons til eget utsagn. Hendene og munnen kan være opptatt med å realisere andre tegn, mens hodet alene produserer bekræftelsen i en form av et nikk i et simultant uttrykk. Dobbelttnikkene kan opptre suprasegmentalt, det vil si at de kan strekke seg over flere tegn, som et *ja* som strekkes ut og binder sammen tegnene som utføres simultant med dobbeltnikket, til en enhet som bekræftes.

Dobbelttnikk

Dobbelttnikk kan forekomme i grensene for større tekststrukturer, men er ikke en typisk grensemarkør for større eller mindre tekststrukturer i datamaterialet. Dobbelttnikk kan komme hvor som helst i teksten, men det ser også ut som om dobbelttnikkene varsler at fortellingen er i ferd med å avsluttes. Slik sett kan de ses på som diskursmarkører som varsler fortellingens avslutning. Dobbelttnikk kan dessuten utføres simultant med flere blunk. Det er ikke registrert en sammenheng mellom blunk og nikk så langt, men som førstespråksbrukerne også hevder, kan blunk erstatte et nikk for eksempel ved høy grad av diskresjon.

Dobbelttnikkens grammatiske betydning synes å være svak, men de kan likevel være viktige for kommunikasjonen og fremdriften i teksten. Denne undersøkelsen av NTS slutter seg til Liddell (1977) og hans funn for ASL, men den skiller seg fra denne på ett punkt: formen på dobbelttnikk. Dobbelttnikk er en tredelt bevegelse eller mer. Første del kan være *opp–opp* eller *ned–ned* med en pause slik at den kan noteres som *o–o–n* eller *n–n–o*.

Den bekræftende eller stadfestende handlingen som nikk kan være uttrykk for, kan også gå inn og styrke opplevelsen av en felles erfaring. I den grad sender lykkes med sitt fortellerprosjekt og får mottaker dratt med inn i fortellingen, gir det også grunnlag for en gjensidig speiling og identitetsbygging. Økt troverdighet uttrykt ved nikk kan være en side av økt spenning, alvor eller iver, og det kan være en av flere måter fortelleren bruker for å

trekke mottakeren følelsesmessig inn i fortellingen. Dobbeltnikkene synes å styrke etableringen av et felles fortellingsunivers og en gjensidig opplevelse og forståelse av dette universet. Dobbeltnikkene kan dermed sees på som signal som styrker og bekrefter en felles erfaringsbakgrunn, og slik kan de samtidig være del av en større identitetskonstruksjon. Dette blir utdypet nærmere sammen med forståelsen av enkeltnikk, blikkendring og blunk i avsnitt 7.2.3.

Enkeltnikk

Enkeltnikk har en bekreftende betydning, men har også en mer grammatikalisert funksjon idet enkeltnikk kan etablere og aktivisere virtuelle objekt. Videre ser det ut som om nikk har en spesiell funksjon ved markering av steds- og tidsreferanse, det som forsøksvis er kalt virtuell tid og virtuelt sted. Dette viser at nikk kan markere flere former for bruk av aktiv ikonisitet. Hodebevegelser som ligger svært tett inntil nikk, som for eksempel skakking, ser ut til å kunne ha samme funksjon. Skakking og andre hodebevegelser kan også markere frasesstart og fraseslutt for forskjellige strukturelle enheter samtidig som de kan binde enhetene sammen som for eksempel ved rolleovertagelser.

Nikkene vil ofte være viktige for selve fremdriften i teksten. Det ser ut som om de sammen med andre hodebevegelser danner en slags rytme eller puls i fortellingen. Denne pulsen kan oppfattes å være en viktig måte å markere tidsforløp på, at noe varer ved, et durativt element i fortellingen, jf. Chafe (1994) avsnitt 2.4.3. Hodebevegelser som nikk kan også følge hånd- og eventuelt kroppsbevegelser og ha en intensiverende funksjon slik at for eksempel aktiviteten og/eller følelsene som formidles, fremtrer sterkere.

Det kan synes som om nikkene er noe tettere i tekstenes start- og slutfaser. Nikk kan derfor reflektere en underliggende makrostruktur hvor nikk signaliserer innledningen med orientering samt avslutningen med evaluering, mens fraværet av nikk er med å signalisere komplikasjonen og handlingsdelen, jf. avsnitt 2.4.2. Hvis dette er tilfelle, ser det ut som om nikkene har en mer sentral funksjon i etablerings- og evalueringsfasen enn selve komplikasjonen i en fortelling. En annen årsak til dette mønsteret med flere nikk i begynnelsen og slutten av teksten, kan henge sammen med den observasjonen som Wilbur (2000) har gjort i ASL. Hun mener at ved økt tempo, som kan forekomme som et virkemiddel i spenningsdelen, synker antall blunk og nikk pr. tidsenhet betraktelig (Wilbur 2000:229). Det ser ut som om fraværet av blunk og nikk kan være med på å fremme fortellingens spenningskurve(-r), jf. figur 4 og 13.

7 Drøfting av funn

I kapittel 7 blir noen funn sett i sammenheng og diskutert. Det gjelder relasjonen mellom forskjellige «point of views» og om blunk, blikkendring og nikk kan omtales som diskursmarkører i NTS og hvordan de tre komponentene kan forstås i Den todelte grammatikken. Det blir vist hvordan virtuelle objekt kan benyttes som en viktig kohesjonsmekanisme gjennom endrete «point of views». Rolletildeling blir drøftet som del av en nærhetsstrategi. Siste del av kapittel 7 ser nærmere på blunk, blikkendring og nikk som grensemarkører.

7.1 «Point of view», fortellerperspektiv og rollesynsvinkel

I denne avhandlingen er det dokumentert 505 skifte av «point of view» og hvor blikkendring er en viktig markør, om enn ikke alltid, jf. 2.6.4, 3.3.4, 4.2.3 og delkapittel 5.1. I samtaler og fortellinger er det vanlig å referere hva andre eller en selv har sagt (Holt & Clift 2007:1–6). Formen man bruker for å gjøre dette, kan variere, og en mulighet er å benytte direkte tale, også kalt sitert eller konstruert tale. Rendyrker man den siterte talen og dialogen, får man et drama. I NTS bruker man rolleovertagelse for å sitere andres tale, tanker og handlinger, jf. avsnitt 2.3.5. De nødvendige orienteringsdelene, jf. 2.4.2, kommer som sceneanvisningene som regel ved fortellerreplikker, nærmest som små parenteser i teksten ofte uten blunk, men med blikkontakt. Fortellerreplikkene er forankret i det som denne avhandlingen kaller *grunnposisjonen*, jf. 6.3.7. Labov (1972:365) har beskrevet hvordan fortellingens orienteringsdel kan splittes opp og plasseres på eller selv danner tekstens strategiske punkt, jf. avsnitt 2.4.2. *Grunnposisjonene* markerer orienteringsdelene. Grunnposisjonen handler ikke om *hvor* sender er, men om *hvordan* sender er. Grunnposisjonen er et viktig signal som etablerer *fortellerperspektivet* og det som i denne avhandlingen er kalt *fortellerreplikkene*. Grunnposisjonen i datamaterialet kjennetegnes av en rett rygg, løftet hode vendt frem, senkede skuldre og blikkontakt. Alle kjennetegnene for grunnposisjonen må ikke etableres hvert orienteringselement, men tilstrekkelig mange. Dette er posisjonen sender etablerer i sin innledning og avviker i sin avslutning, jf. Episodetabellen, vedlegg 13. Fra grunnposisjonen formidles viktig informasjon for den videre tekstforståelsen, gjerne med bruk av tegn med passiv ikonisitet, som ofte er tegn med en mer abstrakt og konvensjonalisert referanse, jf. 2.6.3. Svært forenklet sagt kan man si at sender går fra grunnposisjonen ut i rolleposisjonen hvorfra fortellingens forskjellige

aktører får liv og følelser. Dette skjer ved å endre ansiktsuttrykk, hode- og/eller kroppsposisjon. Sender kan referere til flere aktører samtidig etter hvert som fortellingen utvikles, jf. avsnitt 2.6.2 og 4.2.3. Når det er behov for klargjøring og nye kontekstuelle rammer, vender sender tilbake til grunnposisjonen, og utfører tegn som klargjør tekstens mening for mottaker (McCleary & Viotti 2010:190).

Overgangen mellom fortellerperspektiv og rollesynsvinkler er ikke alltid entydig og klar. Den kan være glidende, eventuelt kommuniseres de to perspektivene simultant. Det er heller ikke alltid like entydig om det er et fortellerperspektiv som formidles eller en rolleoveratakelse og bruk av rolletildeling når det er blikkontakt med mottaker. Dette synspunktet er bekreftet av førstespråksbrukere. Problemstillingen er nevnt av Vogt-Svendsen (1900B:158) og beskrivelsen av «Reported Wonderment» i NTS og av Ahlgren & Bergman (1990:261) og beskrivelsen av «fals quotations» i STS, jf. avsnitt 2.3.5 og delkapittel 5.1. Nilsson (2008:30) tar temaet opp og etterlyser mer forskning. Den tvetydige blikkbruken kan i første omgang oppfattes som noe diffust ved tegnspråk. Ved nærmere undersøkelse kan det betraktes som en mulighet for en variert og nyansert uttrykksmåte og slik sett en rikdom og et mangfold ved NTS. Denne forståelsen er valgt i denne avhandlingen. Det som denne avhandlingen på grunnlag av blikkontakt i rolleoveratakelse har identifisert som innskutte fortellerperspektiv i det analyserte materialet, kan nok i en del tilfeller også oppfattes som innskudd i teksten med rolletildeling. Det vil si at de kan oppfattes som om rolleidentiteten henvender seg direkte til mottaker. Dette gjelder særlig de stedene hvor innskuddet ikke er markert med blunk og hvor de nonmanuelle komponentene som refererer til rolleidentiteten, er bevart gjennom innskuddet.

Ellers viser denne avhandlingen hvordan blunk, blikkendring og nikk fungerer som viktige diskursmarkører som danner orden og struktur i teksten i vekslingen mellom fortellerperspektiv og rollesynsvinkler. Blunk, blikkendring og nikk har denne tekststrukturerende funksjonen på flere plan i teksten, og oppfyller en viktig diskursiv funksjon. Den diskursive funksjonen blir drøftet videre i delkapittel 7.2.

7.2 Blunk, blick og nikk, multifunksjonelle komponenter

I dette delkapitlet blir sider ved blunk, blickendring og nikk som diskursmarkører drøftet. Virtuelle objekt og rolleovertakelser er former med aktiv ikonisitet som etableres blant annet ved bruk av blunk, blickendring og nikk. Når virtuelle objekt brukes for å binde tekstreplikker sammen internt eller binde flere tekstreplikker sammen på tvers av replikkgransene, har blickendring en sentral sammenbindende funksjon. Når rolleovertakelser utføres med blickkontakt for å etablere nærhet til mottaker, oppstår rolletildeling. Rolletildeling blir i avsnitt 7.2.3 diskutert i et identitetsperspektiv.

7.2.1 Diskursmarkører

Blunk, blickendring og nikk oppfyller definisjonen av diskursmarkører slik den er gitt av Schiffrin (1987:329), jf. 2.4.8. Blunk, blickendring og nikk er realisert, kan prosodisk beskrives og har forskjellige former bestemt av kontekst og pragmatikk, jf. kapitlene 5–6. Blunk, blickendring og nikk er i seg selv åpne med hensyn til betydning, noe som gjør deres mening betinget av konteksten de står i. Blickpek og nikkpek kan fungere både anaforisk og kataforisk, det vil si at de kan peke bakover og fremover i teksten. Dette kravet er det ikke umiddelbart lett å se at blunk oppfyller. Blunkene er punktuelle selv om de kan strekkes ut i tid og slik anta forskjellige prosodiske former. De peker mer generelt tilbake og frem i teksten, på samme måte som et gjerde adskiller to områder, men binder området innfor ett og samme gjerde sammen til en enhet. Dette synes tilstrekkelig for i denne sammenhengen å kalle blunk for diskursmarkører. Denne funksjonen for blunk, blickendring og nikk er tidligere ikke dokumentert for høyere tekststrukturer som makro-, episode- og spenningsstrukturen eller tekstreplikkgrensene i NTS. Erlenkamp (2011A:33) antar at blunk og blickendring har denne diskursfunksjonen for å etablere blant annet den grammatiske konstruksjonen *rolleovertakelse*. Dette støttes og nyanseres i denne analysen, jf. kapittel 5 og avsnitt 7.2.4.

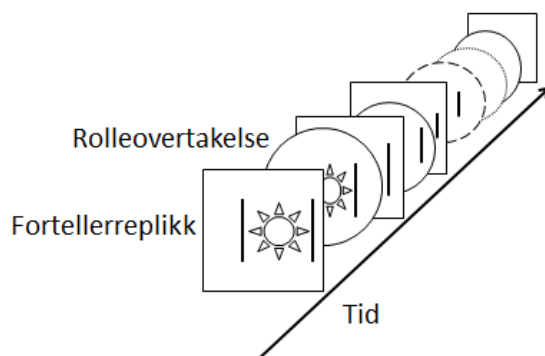
En innvending mot å kalle blunk, blickendring og nikk *diskursmarkører* er at de ikke er tegn, det vil si de har ikke egne manuelle komponenter. Dette stiller spørsmål om en diskursmarkør *må* ha en manuell realisering eller ikke, og om andre element enn de manuelle komponentene kan være like viktige og ha sin berettigete plass i det språklige hierarkiet på lik linje med de manuelle komponentene. Dette handler om hva man regner som *tilstrekkelig* for å danne morfem, betydning og mening i tegnspråk. Hoderist er for eksempel godt nok for å uttrykke nektelse, og noen tegn kan erstattes med ordbilder, det vil si munnbevegelser som minner om bevegelsene av uttalen av et norsk ord (Vogt-Svendsen

1990A:130; Frosk 3, linje 22, 71, 75). Spørsmål kan dannes ved å endre de nonmanuelle komponentene, ikke først og fremst de manuelle (Vogt-Svendsen 1990A:170, 171). Dette er en stor diskusjon som berører flere forhold i det tegnspråklingvistiske fagfeltet som for eksempel fonologi, morfologi og syntaks. De områdene ligger utenfor denne avhandlingens fokus og skal ikke drøftes her. Ut fra funnene som er dokumentert i denne tekstlingvistiske studien, velges det foreløpig å kalle blunk, blikkending og nikk diskursmarkører i NTS. Analysen har også trukket frem utfordringer knyttet til transkripsjon av tegnspråk og dermed til metodediskusjonen innen tegnspråkforskningen. Videre er noen funn satt inn i en kognitiv teoretisk ramme. Et utvalg funn vil nå bli diskutert og sett i relasjon til hverandre.

7.2.2 Virtuelle objekt som kohesjonsmekanisme

Virtuelle objekt synes å ha en viktig tekstbindende funksjon i NTS (Erlenkamp under utgivelse). Denne avhandlingen har blant annet vist hvordan blunk, blikkending og nikk kan være relatert til etableringen og reaktivering av virtuelle objekt i ytinger med fortellerperspektiv og i rolleovertakelser. Selv om fortellerperspektivet og rollesynsvinkelen kan endre ståsted, hvor noe sees fra, jf. avsnitt 2.3.7, og dermed hvordan de virtuelle objektene konseptualiseres, er de virtuelle objektene gjennomgående til stede i diskursen i samtalepartnerens mentale forestilling av teksten, så lenge det er nødvendig. De virtuelle objektene kan ha en viktig tekstbindende funksjon ved at de knytter sekvenser med overordnet passiv ikonisitet og et fortellerperspektiv sammen med sekvenser med en overordnet aktiv ikonisitet og rollesynsvinkel. Teksten oppstår ved at serier med overlappinger av konseptualiserte forteller- og rollereplikker kjedes sammen blant annet ved bruk av blunk, blikkpek og nikk relatert til virtuelle objekt, som vist i figur 16.

Figur 16. Virtuelle objekt binder forteller- og rollereplikker sammen

Figur 16 viser en kjede av konseptualiserte fortellerreplikker, symbolisert ved firkanter, og konseptualiserte rollereplikker/rolleovertakelser, symbolisert ved sirkler, som kjedes sammen ved hjelp av et virtuelt objekt, her |solen|. Ord mellom rette parenteser refererer til virtuelle objekt. Den rette parentesen som solfiguren er plassert inni, understreker at det ikke er tegnet SOL, men det virtuelle objektet |sol|, som har denne funksjonen. Det kan selvfølgelig være flere virtuelle objekt som er aktivert på denne måten. Rolleovertakelsene kan referere til den samme rolleidentiteten, men kan også referere til flere forskjellige rolleidentiteter, som er aktuelle i en gitt tekst. Da vil det kunne komme flere rolleovertakelser, sirkler i figuren, etter hverandre. Pilen i figur 16 refererer til fortellersituasjonens tidsforløp som også kan være konseptualiseringen av fortellingens tidsforløp.

Konseptualiseringen av en tekstreplik med sine virtuelle objekt kan kalles en lokal overlapping, mens konseptualiseringen av hele fortellingen kan kalles en global overlapping. Metaforene *den røde tråden*, *nett* og *tekstvev* er nærliggende. Jo flere element som bindes sammen på flere måter blant annet ved bruk av blunk, blikkendring og nikk, jo sterkere er tekstens kohesjonsstyrke (Halliday & Hasan 1976:2, 15, 296), jf. avsnitt 2.4.6, 2.4.7 og 6.3.12. Blunk og blikkendring kan i denne overlappingskjeden markere skillene mellom fortellerperspektiv og rollesynsvinkler, samt binde den enkelte replikken sammen ved å ramme den inn, jf. avsnitt 4.2.4 og delkapittel 5.2.

Bruken av virtuell tid og virtuelt sted konstruert ved hjelp av nikk, vil også ha en tekstbindende funksjon. De analyserte tekstenes tid og sted var blant annet et av kriteriene for å danne semantiske strukturer i tekstene, da kalt bare tid og sted, jf. avsnitt 2.4.3. Den konseptualiserte teksten, og dens virtuelt etablerte nærværende tid- og sted, kan altså bestå av et stort nettverk av overlappinger i forskjellige lag, hvor noen er inni de andre. Overlappingene kan skje simultant og kan relatere til hverandre på forskjellige måter.

Det ser ut som om sender etablerer viktige referansepunkt kataforisk ved hjelp av blikkpek idet teksten begynner (Frosk 2, linje 1; 11.september 1, linje 3, 4). Det ser ut som om sender mentalt flytter hele den konseptualiserte fortellingen ut av hodet til tegnrømmet, lever seg inni det hun/han «ser» skje i tegnrømmet og formidler det ved hjelp av fortellerperspektiv, imaginære entiteter og rollesynsvinkler. Det er en smidig og kompleks teknikk for å skape sammenheng i en visuell fortelling. Fortellerteknikkene, de retoriske grepene og språkprosesseringen er automatisert.

7.2.3 Rolletildeling og identitet

Det var mangelen av forventet blikkendring ved konstruksjonen *rolleovertakelse* som førte til beskrivelsen av *rolletildeling*. I froskefortellingene er rolletildelingen direkte og tydelig i eksemplene som er analysert i avsnitt 5.1. I eksemplene fra 11. septembertekstene er de mer diskret utført med en dobbelt overlappning av trajektor–landemerkerelasjonen, jf. figur 9.

Når mottaker gjøres til en deltaker eller tilskuer til hendelsen det fortelles om, blir mottaker på sett og vis et vitne, en som har sett og dermed vet (Tannen 1989:104). Tannen (1989:kap.2) ser på konstruerte sitatet som en involveringsstrategi. Rolleovertakelse med rolletildeling blir mer enn det. Ved rolletildeling får sender og mottaker en felles opplevelse og historie som gir dem både felles og individuell *identitet*. Den språklige forhandlingen *om identitet* i for eksempel en dialog, er en måte *identitet* og *selvforståelse* kan komme til uttrykk på (Bamber, De Fina & Schiffrin 2007). Samtidig har narrativen fått en egen status som det som på en spesiell måte binder livet, ens egen biografi og historie sammen (Bamberg *et al.* 2007:5). Dette aspektet ved fortellingen kommer til uttrykk i for eksempel teologi ved tittelen «Berättelsen befriar» (Cöster 1980), i det psykoterapeutiske feltet ved «The uses of enchantment. The meaning and importance of fairy tales» (Bettelheim 1976). Forståelse og kunnskap om en selv og andre får man først og fremst gjennom fortellingen, og slik uttrykkes identitet og selvforståelse (Johansson 2005:23, 24). Fortellingen er sentral for kunnskapstilegnelse og som uttrykk for identitet (Herman 2009:20, 21).

Tidligere forskning har vist hvordan mottakere kan blunke og utføre gester i takt med sender, ja, endog i stedet for sender (Condon & Ogston 1971:172, 173; Kendon 1970:113, 123, 124; Baker 1976:9; Baker & Padden 1978:46), jf. kapitlene 2.1–2.3. Nikk, og eventuelt blunk som synes å kunne fungere som nikk, har også i tidligere forskning vært sett på som en del av en nærhetsstrategi med den kjærlige omfavnelsen som det sterkeste uttrykket for nærhet, jf. avsnitt 2.2.7. Analysen av rolletildeling slutter seg til denne nærhetsstrategien og viser hvordan mottaker og sender kan få en felles erfaring som deltakere eller tilskuere til de samme hendelsene. Dette styrker og utvider forståelsen av det tidligere forskning har diskutert som en relasjon mellom språk og identitet, og forklarer også til en viss grad hvordan fortellinger kan gi erkjennelse uten at mottaker selv reelt har opplevd det fortellingen refererer til. Speilnevronene støtter denne prosessen, og er nok en forutsetning for at prosessen kan skje (Rizzolatti & Sinigaglia 2006), jf. avsnitt 2.1.3. Noen måter å fortelle på, som for eksempel ved å bruke rolletildeling, gjør at mottaker kan få en

sterkere opplevelse av å være deltaker eller tilskuer til en hendelse, ikke bare en som sekundært ser eller hører om det som en gang skal ha skjedd.

En annen måte som sender og mottaker nærmer seg hverandre og skaper en felles opplevelse og erfaring på, er gjennom gester. Kendon (1970:113) beskriver gester som en viktig del av samtalesynkroniseringen, og tolker det gjensidige ansvaret for gestene i en tekst som en mulighet sender og mottaker har for å styrke båndene og nærheten til hverandre, og eventuelt markere dette overfor andre mulige tilhørere.

Lind (1996) diskuterer hvordan partikkelen *jo* kan brukes for å skape nærhet og engasjement hos mottaker, og foreslår at bruken av partikkelen *jo* kan oppfattes som manipulerende, og ikke nødvendigvis på en negativ måte. Sender kan bruke *jo* for å få mottaker til å oppfatte eller forstå noe i verden på en bestemt måte, gjerne slik sender oppfatter det selv (Lind 1996:187, 188). Slik sett fungerer partikkelen *jo* også som et tolkningssignal for mottakeren, noe som gjør *jo* til en pragmatisk artikkel, som er viktig for kohesjon og koherens (Lind 1996:189). Det synes som om rolletildeling har noe av den samme funksjonen i NTS som Lind (1996) beskriver for diskursmarkøren *jo* i norsk. Andre uttrykk på norsk som trolig kan ha samme funksjon som *jo* og rolletildeling, som Lind (1996) ikke diskuterer, er uttrykk som «som du vet», «ikke sant», «skjønner du», «forstår du» og liknende, jf. førstespråksbrukernes forståelse av nikk i delkapittel 6.4.

Georgakopoulou (2006:83) bruker uttrykkene «small and large identities» om noe som kan se ut til å være et liknende fenomen. Hun er blant annet opptatt av mottakers rolle som kokonstruktør av fortellingen eller som deltaker ved å respondere (Georgakopoulou 2006:91). Hun diskuterer hvordan identitet er en fleksibel og mangeartet størrelse som kan uttrykkes på forskjellige måter i forskjellige kontekster, noe som gjør at man kan snakke om «portable identities» eller «situational identities» (Georgakopoulou 2006:83, 85, 96, 100, 101).⁷³ Identitet uttrykkes på makro- og mikroplanet i den enkeltes liv, fra den store livsfortellingen til mindre situasjonsbundne eller kontekstbundne diskurser (Georgakopoulou 2006:100). Forhandlingen om identitet er med og organiserer den sosiale strukturen i en relasjon, som for eksempel gruppetilhørighet, rang og funksjoner (Georgakopoulou 2006:101).

Forskningsfeltet *språk og identitet* er stort, og interesserer en lang rekke forskere som har forskjellige innfallsvinkler. Dette feltet skal ikke tas opp i større bredde her, jf. avgrensningene som er gjort for denne avhandlingen, diskutert i blant annet avsnitt 3.1.1.

---

⁷³ Flere forskere tar opp dette temaet, se for eksempel Omoniyi & White (2006).

Det ser imidlertid ut som om blunk, blikkendring og nikk inngår som element i og er en del av denne identitetsprosessen som skjer ved språklig interaksjon mennesker imellom. Nikkene kan være sentrale og multifunksjonelle i denne prosessen, siden de bekrefter det som er sagt, og kan være del av senders og mottakers egne indre dialoger med seg selv, samt dialogen de har med hverandre. Dette temaet skal likevel få ligge nå, og heller danne grunnlag for ny forskning.

7.2.4 Blunk, blikkendring, nikk og Den todelte grammatikken

Erlenkamp (LURT, 2009, 2011A, B) har utviklet det hun kaller Den todelte grammatikken for NTS, hvor det gjøres et skille mellom tegn og konstruksjoner med passiv og aktiv bruk av ikonisitet i meningsdanningen, jf. avsnitt 2.6.3. Denne avhandlingen bygger videre på Den todelte grammatikken, blant annet ved å se på fortellerperspektivet og rollesynsvinkelen som to forskjellige måter å bruke ikonisitet på, jf. avsnitt 2.6.3, 2.6.4, 3.3.4 og delkapittel 5.1. Ett spørsmål er hvor blunk, blikkendring og nikk hører hjemme i denne todelingen.

Spørsmålet knytter an til diskusjonen som Erlenkamp (2009) tar opp, om McNeills (2005) plassering av tegnspråk på Kendons kontinuum, jf. avsnitt 2.2.2. Blunk, blikkendring og nikk er multifunksjonelle når de på den ene siden er del av gester og på den andre siden er del av konvensjonaliserte og grammatikaliserede former som denne avhandlingen er med å vise, jf. kapitlene 4–6. Svaret på om hvor blunk, blikkendring og nikk hører hjemme, er avhengig av definisjoner og av grenseoppgangen mellom gester og språk, og mellom gester og tegn (Erlenkamp 2009:70, 71). Erlenkamp (2009:69, 70, 2011A:30) kaller tegngruppen mellom gester og leksikaliserede tegn «gesture verbs», som er det samme som «depicting signs» hos Liddell (2003), og som Erlenkamp på norsk kaller ikoniske tegn eller tegn med aktiv ikonisitet. I denne avhandlingen er gester og ikoniske tegn vurdert som like viktige for kommunikasjonen på NTS som konvensjonaliserte tegn er det. Gestene avleses globalt og syntetisk, mens konvensjonaliserte tegn avleses analytisk og hierarkisk, jf. avsnitt 2.2.1 og 2.2.2. Gester og tegn synes å ligge på hvert sitt ytterpunkt på det kommunikative kontinuumet med ikonisk aktive tegn et sted i mellom, siden de uttrykkes ved de samme komponentene og har lik mediering (Erlenkamp 2009:70).

Blunk, blikkendring og nikk er del av gester når de forekommer inni rolleoverføringer og i ytringer med fortellerperspektiv når sender lager en tenkepause eller relaterer til noe som skjer i samtalsituasjonen som ikke er en del av en ytring, som for eksempel når sender skvetter av noe og derfor blunker. Når blikkendring og/eller nikk

derimot etablerer eller aktiverer virtuelle eller deiktiske objekt og rolleoverføringer er de deler av aktiv ikonitet. Hvis sender i en fortellerreplik bruker blunk, blikkending og nikk for å markere for eksempel topikaliserings eller skillet mellom premiss og konsekvens i kondisjonale ytringer, ser det ut som om blunk, blikkending og nikk er deler av de grammatiske uttrykkene topikaliserings og kondisjonalis, jf. avsnitt 2.3.6–2.3.8. En eventuell bruk av blunk, blikkending og nikk i topikaliserings og kondisjonalis i NTS er foreløpig ikke dokumentert ved forskning. I eventuelt disse tilfellene, og når de ikke danner virtuelle objekt eller rolleoverføringer i disse posisjonene, er de del av kondisjonaliserte former med passiv ikonitet i meningsdanningen.

Et spørsmål er hvordan man skal vurdere blunk, blikkending og nikk i selve replikkgransen, og deres forhold til ikonitet i de posisjonene. En mulig forståelse er å si at en grense er en grense og kanskje et slags ingenmannsland i denne sammenheng. Blunk, blikkending og nikk markerer grenser, altså det som er mellom passiv og aktiv ikonitet. Overlappingsanalysene som er brukt i denne avhandlingen, likner på dem som Erlenkamp (2009) bruker, og kan derfor gi en ubevisst tanke om at blunk, blikkending og nikk i grenser er del av aktiv ikonitet. Men det er nødvendigvis ikke slik.

Erlenkamp (2009, 2011A) viser en absolutt sannsynlig likhet mellom input 1 og input 2 når hun beskriver de ikoniske prinsippene, jf. avsnittene 2.6.1–2.6.3. Den samme grad av likhet er det som sagt, ikke i alle illustrasjonene i denne avhandlingen. Input 2 i flere av illustrasjonene i denne avhandlingen ligger på et annet språklig og antakelig kognitivt plan. Spørsmålet er hvilken relasjon det er mellom input 1 og 2 i meningsdanningen, om det er et automatisert én-til-én-forhold eller om det er noe annet i konteksten som fremkaller input 2 og dermed sørger for at den for konteksten riktige *overlappingen* blir trigget.

Når mottaker på grunnlag av det som er oppfattet som senders blunk, blikkending og nikk, danner mentale konseptualiseringer, synes blunk, blikkending og nikk i seg selv å være åpne idet de kan være del av relativt mange forskjellige typer språklige uttrykk. Denne åpenheten i referanse er en del av det som gjør at de også kan fungere som diskursmarkører og være meningsdannende på flere forskjellige tekstplaner simultant i henhold til Schiffrin (1987), jf. avsnitt 2.4.8. En fleksibel, åpen referanse gjør likevel ikke blunk, blikkending og nikk automatisk til del av aktiv ikonitet. Her må man se nærmere på hva som definerer en grense.

Grenser i tekster på NTS kan være et område, jf. avsnitt 4.1.2 og delkapittel 7.3. I de delene av teksten som flyter stille og rolig, som for eksempel tekstens innledning,

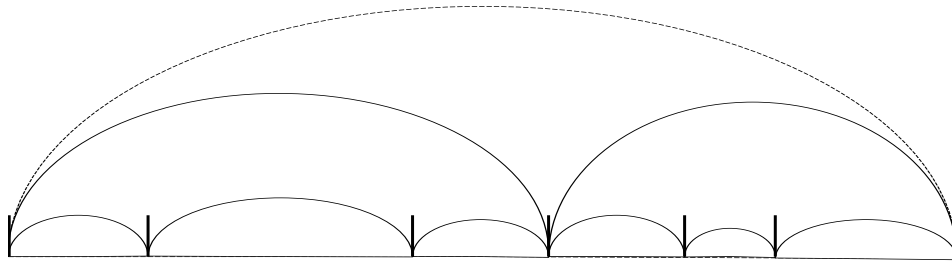

avslutning og større orienteringsledd inne i handlingsdelen, har grensene karakter av å være punkt. Det vil si at grensen mellom to tegn som hører til hver sin semantiske struktur på et høyere tekstplan, forekommer det også blunk, blikkendringer og av og til nikk eller også hode- og kroppsbevegelser som markerer tekstgrensen. I tekstens handlingsdeler, de delene av teksten som er preget av spenning, fart og økt intensitet, får grensene karakter av å være områder eller de blir borte. I disse områdene ligger ofte blunk, blikkendring og hodeendringer hvis de forekommer, noe foran hendene, som kan være tregere og ligge noe etter i tid i sin del av tekstproduksjonen (Frosk 1, linje 6, 14 18, 19; Frosk 2, linje 55, 64; Frosk 3, linje 19). Det motsatte kan for så vidt også skje. Derfor har grenseanalysene i denne avhandlingen vurdert tekstgrensene på høyere plan i tegnspråktene, som et område som går over ett til to tegn, ikke bare mellom to tegn.

Grensene er i denne avhandlingen sett i forhold til semantiske strukturer, diskurstegn og pauser som hold og hvil, jf. delkapittel 4.1 Det er dessuten anført fysiske erfaringer som omfavnelser, naturlig hvile eller det å sovne og våkne som grunnleggende skjemadannende hendelser som kan ligge bak og gjør blunk, blikkendringer og nikk egnet som grensemarkører mellom tekstenheter av forskjellige slag og på flere tekstplan, jf. avsnitt 2.2.7 og kapittel 4–6. Dermed er det antydning en ikonisk opprinnelse for blunk, blikkendring og nikk som grensemarkører, men denne ikonisiteten synes ikke lenger å være aktiv i tekstproduksjonen annet enn i spesielle tilfeller. I tekstene synes mønstrene for blunk, blikkendring og nikk å være forutsigbare, også deres eventuelle fravær. Det er derfor nærliggende å tenke at blunk, blikkendring og nikk til en viss grad er en del av grammatikken, noe Bergman (1995A:7) også antyder idet hun sier at en tekst bryter sammen eller blir vanskelig å forstå dersom blunk, blikkendringer og nikk blir borte eller kommer på feil sted. På disse grensestedene i teksten, enten de oppfattes som punkt eller områder, er selve fenomenet *tekststrukturer* basert på gjentatte erfaringer som etablerer konvensjoner med sine mentale skjema. Tekststrukturkonvensjonene på høyere tekstplan kan synes å være abstrakte, men de er like fullt en del av den språklige kunnskapen og praksisen, jf. delkapittel 2.4.

I replikkgrensene ser det ut som om blikkendringene og hodebevegelsene markerer tekstreplikkenes begynnelse og slutt, nærmest som fraser eller sammenbindende buer, mens blunk markerer de punktuelle skillene mellom frasene, et slags nullpunkt i tekstproduksjonen. Dette er illustrert i figur 17.

Figur 17. Blunk, blikk, nikk og replikkgrenser

|: blunk, liten bue: blikkfrasering, mellomstor bue: hodefrasering, stiplet bue: kroppsfrasering

Figur 17 illustrer hvordan blunk, blikkendring og nikk danner enheter i tegnspråktekster på forskjellige måter. Blunk kommer i større grad som punktuelle klipp eller gjerder i teksten, markert med vertikale streker i figuren. Blikket danner i større grad semantiske enheter ved å strekke seg over de tegnene som hører sammen og slik binde tegnene sammen til en enhet, illustrert ved de små buene. Det samme kan hodebevegelsene gjøre, illustrert ved de mellomstore buene. Slike hodebevegelser kan, når de er korte nok eller er sammenfallende med blunk og blikkendringer, få form av nikk. Den ytterste stiplede buen er tatt med som eksempel på hvordan kroppen kan danne en enda større enhet slik Kjær-Sørensen (1980) og Bergman (1995A) beskriver for henholdsvis DTS og STS, jf. avsnitt 2.3.6. Slike større frasemarkeringer er viktige for tekstens kohesjon og koherens.

Blikk og nikk kan i denne sammenhengen være del av aktiv ikonisitet når de aktiverer eller etablerer virtuelle objekt, mens blunk i replikkgrensene refererer mer til betydningen *slutt/start* eller *grense*, en automatisert om enn noe abstrakt betydning, og er del av passiv ikonisitet fordi meningsdanningen er automatisert. Hva slags type grense det i hvert tilfelle dreier seg om, blir tolket ut av den øvrige konteksten. Mangel av blunk, et åpent øye, kan være del av aktiv ikonisitet og kan binde tegn sammen til enheter innenfor en spenningsstruktur, jf. delkapittel 5.2.

Blunk, blikkendring og nikk er i datamaterialet multiple både i form og funksjon. Det er flere forhold som i hvert enkelt tilfelle må vurderes for å kunne si noe om blunk, blikkendring og nikk og deres ikonisitet. Blunk, blikkendring og nikk ligger på hele kontinuumet som McNeill (2005) setter opp, og som Erlenkamp (2009) diskuterer, hvor gester og konvensjonaliserte tegn danner hvert sitt ytterpunkt. Hele kontinuumet synes å være tatt i bruk i den kommunikative interaksjonen på NTS, og er vevet sammen til et hele, nemlig teksten, slik hver enkelt tekst i det innsamlete og analyserte materialet i denne avhandlingen fremstår som en strukturell og organisk enhet.

7.3 Grensemarkering av makro- og episodestruktur

Makro- og episodestrukturen ble diskutert i delkapittel 4.1, som konkluderte med at slike større semantiske enheter nok kan være markert på forskjellige måter, men sjeldent med entydige egne markører. Bergman (1995A) hevder at blunk er det mest karakteristiske trekket for grensemarkering. Denne avhandlingen viser også at diskurstegn og manuelle hvil kan forekomme i grensen på makro- og episodenivået i en tekst. Alle makro- og episodegrensene er satt opp i vedlegg 15, tabell 7:2-3 og 7:2-5, og ligger til grunn for den følgende diskusjonen.

7.3.1 Makrostrukturen i bildegjenfortellingene

Makrostrukturen, slik den er definert i avsnitt 2.4.2, tabell 2:4-3, består av seks deler: A) Abstrakt, B) Orientering, C) Komplikasjon, D) Handling, E) Evaluering/Avslutning og F) Koda. Seks deler gir fem tekstinterne grenser som i de fire bildegjenfortellingene til sammen gir 20 grenser. Tabell 7:2-4 og 7:2-6 viser at det er stor variasjon i måten makrostrukturen er realisert på. Tabell 7:2-1 gir følgende oversikt over bildegjenfortellingene hvor Fp refererer til tekst med fortellerperspektiv og Rs til tekst med rollesynsvinkler:

Tabell 7:2-1 Makrostruktur og tekstreplikker i bildegjenfortellingene

Grense i eller mellom type TR	Antall	Tekster og makrogrenser
Fp	8	Frosk 1 A-B, B-C, C-D, E-F; Frosk 2 A-B; Frosk 3 A-B; Frosk 4 A-B, E-F
Rs	2	Frosk 3 C-D; Frosk 4 D-E
Rs Fp	9	Frosk 1 D-E; Frosk 2 B-C, C-D, E-F; Frosk 3 B-C, D-E, E-F; Frosk 3 B-C, C-D
Rs Rs	1	Frosk 2 D-E
	20	

Fp: fortellerperspektiv, Rs: rollesynsvinkel

Åtte makrogrenser er inne i tekstenheter med fortellerperspektiv, to inne i tekstenheter med rollesynsvinkler, mens ni skjer i skift mellom rollesynsvinkler og fortellerperspektiv og én makrogrense er mellom to rolleovertagelser.

15 á 20 makrogrenser er markert med blunk, eventuelt mysende øyene.

14 á 20 makrogrenser er markert med blikkendring.

Fem á 20 grenser har manuell hvil eller hold.

Ti á 20 grenser har nikk, sju har enkeltnikk, én har to enkeltnikk, to har dobbeltnikk og en grense har ett enkeltnikk og ett dobbeltnikk.

Dette gir ikke entydige mønstre for blunk, blikkendring og nikk i makrogrensene i bildegjenfortellingene. Blunk og blikkendring forekommer ofte. Det er ellers mangfold og variasjon som preger grensemarkeringen i makrostrukturen. Gester og formler som for eksempel «det vare en gang ... » eller «snipp snapp snute ...» kan også være en del av makrogrensemarkeringen. Grensene er altså preget av blunk og blikkendringer, mens nikk forekommer i omtrent halvparten av dem. Diskurstegn preger ikke de tekstinterne makrogrensene som er undersøkt, men derimot er diskurstegn og full hvil vanlig som avslutning på hele fortellingen, jf. tabell 7:2-3, vedlegg 15.

7.3.2 Makrostrukturen i de selvopplevde fortellingene

De 20 tekstinterne makrogrensene i de selvopplevde fortellingene danner et litt annerledes mønster.

Tabell 7:2-2 Makrostruktur og tekstreplikker i selvopplevde fortellinger

Grense i eller mellom type TR	Antall	Tekster og makrogrenser
Fp	13	11.sep 1 A-B, B-C, D-E, E-F; 11.sep 2 A-B, D-E, E-F; 11.sep 3 A-B, D-E, E-F; 11.sep 4 A-B, B-C, E-F
Rs	1	11.sep 2 B-C,
Rs Fp	5	11.sep 1 C-D; 11.sep 2 C-D; 11.sep 3 B-C; 2.sep 4 C-D, D-E
Rs Rs	1	11.sep 3 C-D,
	20	

Fp: fortellerperspektiv, Rs: rollesynsvinkel

De 20 tekstinterne makrogrensene er dominert av at 13 makrogrenser kommer inne i tekst med fortellerperspektiv. Én grense er inne i en rolleoverføring, fem grenser kommer i vekslingen mellom rolleoverføringer og fortellerperspektiv, og én mellom to rolleoverføringer.

15 á 20 makrogrenser er markert med blunk, eventuelt mysende øyene.

13 á 20 makrogrenser er markert med blikkendring, en med mys.

Åtte á 20 grenser har manuell hvil eller hold.

Ni á 20 grenser har nikk, fem har enkeltnikk, én har dobbeltnikk, en har to enkeltnikk og to har ett enkelt- og ett dobbeltnikk.

Måten grensene er markert på, vitner også her om mangfold og variasjon fra det enkleste med bare ett blunk (11.september 3 A-B), eller en blikkendring (11.september 2 B-C), til mer komplekse grensemarkeringer med full hvil, dobbeltnikk, blunk og et enkeltnikk som den største markeringen i datamaterialet (11. september 1 E-F). Blunk og blikkendringer forekommer som regel også i grensene, mens nikk bare forekommer i halvparten av dem.

7.3.3 Episodestrukturen i fortellingene

Det er tidligere understreket at alle makrogrensene også er episodegrenser. Slik som variasjon og mangfold preger realiseringen av makrogrensene, slik preger dette også episodegrensene, som tabell 7:2-3 og 7:2-5 i vedlegg 15 viser. Det man kan legge merke til, er at grensene i de selvopplevde fortellingene i noe større grad er preget av manuelle hvil, hele 15 av 43 episodegrenser, mens i bildegjenfortellingen er det 11 av 58 grenser som har en slik manuell markering. Dette slutter seg til observasjonen som Ochs & Capps (2001:6) har gjort, at personlige fortellinger, som ikke har fått en fast form, eller det er lengesiden ble fortalt, er preget av blant annet pauser, reformuleringer og utfyllinger, jf. avsnitt 2.4.2.

Det kan synes som om argumentasjonen med hold og hvil som markeringer av makro- og episodestrukturen er et sirkelbevis fordi makro- og episodestrukturen blant annet kjennetegnes av slike pauser. Argumentet mot at det er et sirkelbevis, er at de manuelle pausene faller sammen med skiller i den semantiske strukturen i datamaterialet. Manuelle hold og hvil forekommer andre steder i teksten også, uten at de danner semantiske skiller, jf. Frosk 2 linje 2 og 53, Frosk 3, linje 64, 11.september 1 linje 5, 11.september 2 linje 2, 10, 28, 33, 11. september 3 linje 20, 11. september 4 linje 25 og 34.

Makro- og episodestruktur markeres altså ikke på egne spesifikke måter. Derimot er det viktig å være klar over alle mulighetene som finnes for å danne slike grenser, og hvordan de henger sammen med strukturelle grenser på tekstens lavere nivå. Det som kjennetegner makro- og episodestrukturen i datamaterialet, er først og fremst de semantiske mindre enhetene, som det viser seg kan markeres på mangfoldige måter. Dette vitner om en rik og frodig fortellertradisjon, med et stort repertoar av muligheter for å formidle en fortelling, gjøre den engasjerende og spennende, vekke interesse hos mottakeren og skape nærhet til publikum.

Del 5

8 Konklusjon og diskusjon av hypotesen: Blunk, blikkendring og nikk, tre diskursmarkører i NTS.

Målet med dette arbeidet har vært å dokumentere tekstbyggingsmekanismer i NTS. Dette målet er søkt nådd ved å undersøke følgende tre hypoteser:

Blunk, blikkendring og nikk:

- 1) markerer grenser mellom tekstdele, de er diskursmarkører
- 2) binder teksten sammen, de er kohesjonsmekanismer
- 3) har et forutsigbart mønster, de er en del av grammatikken

Funnene i dette arbeidet støtter påstanden om at blunk, blikkendring og nikk er diskursmarkører og kohesjonsmekanismer i NTS. Blunk, blikkendring og nikk er hyppig brukte grensemarkører som kan stå hver for seg, sammen eller sammen med andre typer signal. Funksjonene er blant annet å danne enheter, noe de gjør på forskjellige måter. Blunk kan markere grenser som punkt, mens blikkendring, nikk og andre hodebevegelser kan brukes for å binde flere tegn sammen til større enheter mellom blunkene, jf. figur 17. Blunk, blikkendring og nikk er del av grammatiske konstruksjoner som etableringen og aktiveringen av virtuelle objekt og rolleovertakelser i umarkerte tekstposisjoner.

Blunk, blikkendring og nikk er selvstendige kommunikative komponenter som kan ha de samme funksjonene, og er ikke nødvendigvis redundante trekk i betydningen overflødig, men styrker derimot tekstens struktur og sammenheng når de opptrer på samme sted og eventuelt med andre komponenter som markerer de samme strukturene i teksten. Blikkontakt, blikkpek og nikkpek er viktige signal som markerer tekstens referentkjeder. Blunk, blikkendring og nikk fremhever referansene i tekstproduksjonen, det vil si de tegnene som eksplisitt viser til referentene og som danner kontekstuelle rammer hos mottaker. Videre etablerer og aktiverer blunk, blikkendring og nikk de virtuelle objektene i meningsdanningen. Da de samme virtuelle objektene aktiviseres i forskjellige tekstreplikker, binder spesielt blikkpek og nikk tekstdelene sammen.

Blikkontakt og nikk har også en funksjon ved å markere steds- og tidsreferanse. Nikk har en spesiell funksjon for å etablere virtuelt sted og virtuell tid, det vil si fortellingens tid og sted eller *der-og-da* som et imaginært *her-og-nå*, jf. avsnitt 6.3.8. Nikk kan i slike kontekster være en grammatikalisert form av tegnet FINNES-DER, men

kan også være en selvstendig parameter som opptrer i begge kontekster med en liknende funksjon.

Blunk, blikkendring og nikk markerer sammen med andre elementer tekstens makrostruktur, dens episoder og tekstreplikker. Det ser ut som om blunk og blikkendringer er en obligatorisk del i tekstens innledning og avslutning samt i de delene av orienteringen som er spredt utover i teksten, jf. delkapittel 5.2 og 7.3. Blunk, blikkendring og nikk markerer overgangene mellom aktiv og passiv ikonisitet. Samtidig binder de tekstene sammen på tvers av grensene i replikkstrukturen ved å aktivisere de samme virtuelle objekter gjennom flere tekstreplikker, jf. figur 16, avsnitt 7.2.2. Blunk, blikkendring og nikk er viktige for orden, struktur og sammenheng, de styrker tekstens kohesjon. Blunk eller rettere mangler på blunk er med på å markere tekstens spenningskurve.

Blunk, blikkendring og nikk har delvis forutsigbare mønstre med konvensjonaliserte betydninger. Langacker (2008:25) sier at grammatikkens oppgave er å beskrive relasjonen mellom *form* og *betydning*, og videre *formen*es samt *betydningenes* relasjoner til hverandre. Denne avhandlingen viser noen av de formene og betydningene som blunk, blikkendring og nikk i noen kontekster kan ha, samt deres relasjoner til hverandre. Avhandlingen har dermed vist at blunk, blikkendring og nikk i gitte kontekster er en del av grammatikken i NTS.

Blunk, blikkendring og nikk har klare diskursive funksjoner. Men det kan stilles spørsmål ved om de kan kalles diskursmarkører, av den enkle grunn at de ikke er tegn, men nonmanuelle komponenter. På den andre siden bryter teksten delvis sammen hvis blunk, blikkretninger og nikk fjernes, slik at deres funksjon synes å være av vital karakter for forståelsen av meningen i en tegnspråktekst. Dessuten må man nok skille mellom blunk, blikkendring og nikk i alminnelighet, og blunk, blikkendring og nikk med spesifikke funksjoner. En entydig og generell grenseoppgang kan ikke gjøres. Blunk, blikkendring og nikk må vurderes fra tilfelle til tilfelle i de kontekstene hvor de forekommer.

Disse påstandene om blunk, blikkendring og nikk er ikke ment som fastslåtte regler for NTS i et epistologisk perspektiv. I et kunnskapsperspektiv er de først og fremst å oppfatte som styrkete, utvidete og nye hypoteser eller antakelser for forskjellige typer narrativer og eventuelt andre sjangere i NTS. Påstandene må testes gjennom flere og bredere anlagte studier med et bedre teknisk utstyr, før man kan fastslå noen hovedregler med eventuelle varianter og unntak.

Det er pekt på tekniske svakheter ved å bruke 25 bilder pr. sekund og ikke 60, som er bedre. Det er ikke bare sjangervalget som er smalt i denne avhandlingen, men også

antall informanter, deres aldersvariasjon, geografiske tilhørighet og språklige bakgrunn. Med større variasjon med hensyn til disse forholdene ville bildet av form og funksjon som blunk, blikkendring og nikk kan ha i tekstbygging i NTS, antakelig blitt mer nyansert og mangfoldig, og kunne blitt satt inn i en større tekstlingvistisk og sociolingvistisk ramme.

Avhandlingen peker ikke på hva andrespråksbrukere gjør feil når de bruker NTS, men måter som førstespråksbrukere anvender blunk, blikkendringer og nikk som andrespråksbrukere ikke i samme grad har vært klar over eller fått internalisert. Med de mulige mønstrene denne avhandlingen har dokumentert, kan andrespråksbrukere med større oppmerksomhet mot andres og egen bruk av blunk, blikkendring og nikk komme nærmere en bedre kommunikativ praksis på NTS.

Et sentralt lingvistisk emne, syntaks, er i denne undersøkelsen ikke tatt opp. Valget er begrunnet. Det har vært nødvendig å begrense avhandlingen, det er den ene grunnen for at syntaks ikke diskutert. Den andre er at det i prosjektperioden har vært kjent at Erlenkamp (2011B) har gjennomført en større tegnstillingstest og diskuterer syntaktiske forhold i NTS. Amundsen (2007) bruker i sine analyser *funksjonelle enheter* slik Lieber (1980) definerer dem. Dette er også en interessant tilnærming og et godt grep for å beskrive teksters oppbygning. Både Amundsen (2007) og Erlenkamp (2011B) kunne vært fulgt i denne undersøkelsen for å få kartlagt blunk, blikkendring og nikk i flere typer grenser. Det har vært nødvendig å begrense arbeidet, og disse mulighetene er derfor ikke brukt her. Antakelig vil mange av de blunkene og blikkendringene som ikke er kommet med i noen av analysene til nå, finne sin plass og forklaring i en undersøkelse som benytter teoriene fra Lieber (1980), Amundsen (2007) og Erlenkamp (2011B). Dette kan forhåpentlig dokumenteres i nye studier.

Avhandlingen trekker i stedet en linje fra de rent fysiologiske sidene ved blunk, blikkendring og nikk, over deres mulige sosiale rolle som uttrykk for vennlighet og intimitet eller redsel og årvåkenhet, til deres språklige og grammatiske funksjoner. Det er pekt på de fysiologiske og sosiale funksjonene blunk, blikkendring og nikk kan ha, som grunnlaget for utviklingen av mentale skjema knyttet til bevegelsen *ned-opp* og *opp-ned* som forklare hvordan disse signalene kan brukes som språklige markører. Om det er en sammenheng mellom konseptualiseringen av de fysiologiske erfaringene og de språklige signalene, er og blir tanker og hypoteser om mentale prosesser som det foreløpig er vanskelig å si noe eksakt om. Det er påvist en parallellitet i bevegelsen *ned-opp* og *opp-ned* som kan gi en mulig forklaring på hvorfor spesielt blunk og nikk kan fungere som grensemarkører, altså markører som viser at noe slutter og noe nytt starter, og hvorfor de

kan inngå som deler av speilings-, identitets- og nærhetsstrategier. Dette åpner opp for et nytt forskningsfelt for NTS, sammenhengen mellom språk og identitet, samt språk og hjerne. Begge temaene slutter seg til etablerte forskningsfelt som blant andre Georgakopoulou (2006), Omoniyi & White (2006) og Corina & Knapp (2006) representerer.

Blunk, blick og nikk i NTS er i denne avhandlingen relatert til fagfeltene *Språk og gester*, *Språk og grammatikk* samt *Språk og identitet*. Avhandlingen viser at det er store, interessante forskningsfelt som NTS er en del av og som i fremtiden forhåpentligvis vil bli bedre belyst.

Litteratur

- Aaronsen**, Debra, Benjamin Bahan, Judy Kegl & Carol Neidel (1994): «Subjects and agreement in American Sign Language» i Ahlgren, Inger Brita Bergman & Mary Brennan (red.): *Perspectives on sign language structure: Papers from the fifth international symposium on sign language research*, vol 1. Durham: The International Sign Linguistic Association, s. 13–27.
Referert fra Janzen (2004:154).
- Adams**, J. S. & B. Hoffman (1960): «The frequency of self-reference statements as a function of generalised reinforcement». *Journal of abnorm. soc. psychology*, 60, s. 384–389. Sitert fra Argyle & Cook (1976:120).
- Ahlgren**, Inger (1984A): «Deictic pronouns in Swedish and Swedish sign language» i *Scandinavian working papers on bilingualism*, University of Åre. Hefte 3, s. 11–19.
- Ahlgren**, Inger (1984B): «Persondeixis i svenska och teckenspråk». *Forskning om teckenspråk XIV*. Stockholm: Institutionen för lingvistik. Stockholms universitet.
- Ahlgren**, Inger & Brita Bergman (1990): «Preliminaries on narrative discourse in Swedish sign language» i Vollhaber, I. (red.) & Prillwitz, S.: *Current trends in European sign language research*. Proceedings of the third European congress on sign language research. Signum-Press 1990, s. 257–263.
- Ahlgren**, Inger & Brita Bergman (1994): «Reference in narratives» i Ahlgren, Inger, Brita Bergman & Mary Brennan (red.). *Perspectives on sign language structure. Papers from the fifth international symposium on sign language research*. International sign language association & deaf studies research unit, University of Durham, England, s. 29–36.
- Amundsen**, Guri (2007): *Sakprosa på norsk tegnspråk. Eksplorerende analyse av tematisk koherens*. Hovedfagsoppgave. Institutt for anvendt språkvitenskap. Trondheim: NTNU.
- Amundsen**, Guri & Rolf Piene Halvorsen (2011): «Sign or gesture? Two discourse markers in Norwegian sign language.» Innlegg på 33. Jahrestagung der Deutschen Gesellschaft für Sprachenwissenschaft, Göttingen, Tyskland.
- Argyle**, Michael & Mark Cook (1976): *Gaze and mutual gaze*. London, New York, Melbourn: Cambridge University Press.
- Argyle**, Michael, Roger Ingham, Florisse Alkema & Margaret McCallin (1981): «The different functions of gaze» i Adam Kendon (red.): *Nonverbal communication, interaction, and gesture*. Haag, Paris, New York: Mouton Publishers, s. 283–295.
- Bahan**, Benjamin & Samuel Supalla (1995): «Line segmentation and narrative structure: A study of eyegaze behavior in American sign language» i Emmorey, Karen & Judy S. Reilly (red.): *Language, gesture and space*. New York, London: Psychology Press. Taylor & Francis Group.
- Baker**, Charlott (1976): «Eye openers in ASL». California linguistics association conference. San Diego: San Diego State University.
- Baker**, Charlotte (1977): «Regulators and turn-taking in American sign language discourse» i Friedman. L.A (red.): *On the other hand. New perspectives on American sign language*. New York, San Francisco, London: Academic Press, s. 215–236.
- Baker**, Charlotte & Carol Padden (1978): «Focusing on the nonmanual components of American sign language» i Siple, Patricia (red.): *Understanding language through sign language research*. New York, San Francisco, London: Academic Press, s. 27–57.

- Baker-Shenk**, Charlotte (1985): «Nonmanual behaviors in sign language. Methodological conference and recent findings» i Stokoe, William & Virginia Volterra (red.): *Proceedings of the III. International symposium on sign language research*, Roma 1983. Silver Spring: Linstock Press, s. 175–184.
- Bamberg**, Michael (1987): *The acquisition of narratives*. Berlin, New York, Amsterdam: Mouton de Gruyter.
- Bamberg**, Michael, Anna De Fina & Deborah Schiffrin (red.) (2007): *Selves and identities in narrative and discourse*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Battison**, Robbin (1978): *Lexical borrowing in American Sign Language*. Silver Spring: Linstock Press.
- Bavelas**, Janet, Jennifer Gerwing, Chantelle Sutton & Danielle Prevost (2008): «Gesturing on the telephone: Independent effects of dialogue and visibility». *Journal of memory and language*. 58, s. 495–520.
- Beattie**, Geoffrey W. (1981): «Sequential temporal patterns of speech and gaze in dialogue» i Kendon, Adam (red.): *Nonverbal communication, interaction, and gesture*. Haag, Paris, New York: Mouton Publishers, s. 297–320.
- Beattie**, Geoffrey (2004): *Visible thought. The new psychology of body language*. London, New York: Routledge.
- Bellugi**, & Fischer (1972): «A comparison of sign language and spoken language» *Cognition*. Vol. 1, s. 173–200.
- Benwell**, Bethan & Elizabeth Stokoe (2006): *Discourse and identity*. Edinburg: Edinburg University Press, 2006.
- Berge**, Kjell Lars, Patrick Coppock & Eva Maagerø (1998): *Å skape mening med språk*. Oslo: Landslaget for norskundervisning, Cappelen Akademisk Forlag.
- Bergh**, Grete (2004): *Norsk tegnspråk som offisielt språk*. Oslo: ABM-utviling.
- Bergman**, Brita (1977): *Tecknad svenska*. Stockholm: Lieber.
Referert fra Vogt-Svendsen (1983:65).
- Bergman**, Brita (1980): «On localisation in the swedish sign language» i Ahlgren & Bergman (red.): *Papers from the first international symposium on sign language research*. Stockholm: The Swedish national association of the deaf.
- Bergman**, Brita (1982): *Teckenspråkstranskripsjon*. Stockholm: Institutionen för lingvistik. Stockholms universitet.
- Bergman**, Brita (1991): «Förkortad version av Arbetspapper nr 2 om lokalisasjon». *Kompendium i teckenspråk*. Stockholm: Institutionen för lingvistik. Stockholms universitet, s. 1–18.
- Bergman**, Brita (1995A): «Gränsmarkörer» i *Kompendium i teckenspråksgrammatik*. Stockholm: Institutionen för lingvistik, Stockholms universitet, s. 1–9.
- Bergman**, Brita (1995B): «Manuell ock ickemanuell negation i svenska teckenspråket» i *Kompendium i teckenspråk*. Stockholm: Institutionen för lingvistik. Stockholms universitet.
- Berman**, Ruth A. & Dan Isaac Slobin (1994): *Relating events in narrative*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates Publisher.
- Bertelsen**, Torstein, Niels Ehlers, Henrik Forsius & Björn Tengroth (1985): *Nordisk lærebok i oftalmologi*. Bergen: Johan Grieg Forlag.
- Bettelheim**, Bruno (1976): *The uses of enchantment. The meaning and importanse of fairy tales*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Birdwhistell**, R. L. (1970): *Kinesics and context: Essays on body motion communication*. University of Pennsylvania Press. Referert fra Kendon (1980:221).

- Blakemore**, Diana (2002): *Relevance and linguistic meaning. The semantics and pragmatics of discourse markers*. Cambridge studies in linguistics 99. Cambridge University Press.
- Chafe**, Wallace (1994): *Discourse, consciousness, and time. The flow of displacement of conscious experience in speaking and writing*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Colzato**, van den Wildenberg, van Wouwe, Pannebakker & Hommel (2009): «Dopamine and inhibitory action control: Evidence from spontaneous eye blink rates» i *Exp Brain Res*. 196:467–474.
- Condon**, W. S. & W. D. Ogston (1971): «Speech and body motion synchrony of the speaker hearer» i Horton, D.L. & J. J. Jenkins (red): *The perception of language*. Columbus: Charles E. Merrill, s. 150–173. Konferanseinnlegg holdt i 1968.
- Cook-Gumperz**, Jenny & Amy Kyratzis (2005): «Child discourse» i Schiffrin, Deborah, Deborah Tannen & Heidi E. Hamilton (red.): *The handbook of discourse analysis*. Malden, Oxford & Carlton: Blackwell Publishing, s. 590–611. Første gang utgitt i 2003.
- Corina**, David & Heather Knapp (2006): «Sign language processing and the mirror neuron system». *Cortex*, 42, s. 529–539.
- Cormier**, Kearsy & Sandra Smith (2011): «Defining and annotating constructed action, constructed dialogue and role shift». Innlegg i Göttingen: 33. Jahrestagung der Deutschen Gesellschaft für Sprachwissenschaft (DGfS).
- Crasborn**, Onno, Else van der Kooij, Johan Ros & Helen de Hoop (2009): «Topic agreement in NTG (Sign language of the Netherlands)» i *The linguistic review* 26. s. 355–370.
- Cunningham**, Stephanie J., Amanda Carrico, Marie Helweg-Larsen & Alison M. Pergram (2004): «To nod or not to nod: An observational study of nonverbal communication and status in female and male college students» i *Psychology of women quarterly*, 28, s. 358–361.
- Cuxac**, Christian & Marie-Anne Sallandre (2007): «Iconicity and arbitrariness in French Sign Language: Highly iconic structures, degenerated iconicity and diagrammatic iconicity» i Pizzuto, Elena, Paola Pietrandrea & Raffaele Simone (red.): *Verbal and signed languages. Comparing structures, constructs and methodologies*. Berlin: Mouton de Gruyter, s. 13–33.
- Cöster**, Henry (1980): *Berättelsen befriar. Teologisk hermeneutik*. Karlstad: Institutionen för religionskunskap.
- Doughty**, Michael J. (2002): «Further assessment of gender- and blink pattern-related differences in the spontaneous eyeblink activity in primary gaze in young adult humans» i *Optometry and vision science*. Vol. 79, nr. 7, s. 439–447.
- Dudis**, Paul (2004): «Body partitioning and real-space blends» i *Cognitive linguistics*, 15-2, s. 223–238.
- Ekman**, P. & Friesen W. (1969): «The repertoire of nonverbal behavioral categories» i *Semiotica*, 1, s. 49–98. Sitert fra Baker (1977).
- Engberg-Pedersen**, Elisabeth (1991): *Lærebog i tegnsprogs grammatik*. København: Døves center for total kommunikation.
- Engberg-Pedersen**, Elisabeth (1993): *Space in Danish Sign Language*. Hamburg: Signum Verlag.
- Engberg-Pedersen**, Elisabeth (1999): «Eye gaze in Danish sign language monologues. Forms, functions and notation issues». Siena: Paper presented at the 3rd international sign workshop. Et ikkepaginert paper. [23.10.09]
<<http://www.sign-lang.uni-hamburg.de/intersign/workshop3/engbergpedersen.html>>

- Engberg-Pedersen, Elisabeth** (2003): «From pointing to reference and predication: Pointing signs, eyegaze, and head and body orientation in Danish sign language» I Kita, Sotaro (red.): *Pointing*. New York, London: Psychology Press, s. 267–292.
- Engberg-Pedersen, Elisabeth, Britta Hansen & Ruth Kjær-Sørensen** (1981): *Døves tegnsprog. Trækk af dansk tegnsprogs grammatik*. Århus: Arkona forlag.
- Erlenkamp, Sonja** (2003): «Informanter i tegnspråkforskning: Problemer og utfordringer» i Johannessen, Bodil (red.), Sonja Erlenkamp, Jan Terje Faarlund, Elizabeth Lanza & Arnfinn Muruvik Vonen: *På språkjakt*. Oslo: Unipub forlag, s. 83–131.
- Erlenkamp, Sonja** (2009): «Gesture verbs» i *CogniTextes*, Volume 3, s. 2–36.
- Erlenkamp, Sonja** (2011A): «Norsk tegnspråk: Helt norsk og veldig annerledes. Skisse til en ny beskrivelsesmodell for norsk tegnspråk» i *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 2011, 1, s. 26–37
- Erlenkamp, Sonja** (2011B): «Grunntegnstilling norsk tegnspråk» i *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 2011, 1, s. 87–116.
- Erlenkamp, Sonja** (under forberedelse): *Meaning at hand – mechanisms of meaning construction in signed language*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Erlenkamp, Sonja, Eli Raanes & Rolf Piene Halvorsen** (2009): «What's the point? The Cognitive dimension of pointing in signed language communication, tactile communication and spoken language communication». Conference on pointing in sign and gesture. Lillé, Frankrike.
- Fauconnier, Gilles** (2006): *Mappings in thought and language*. Cambridge, New York: Cambridge University Press. Første gang trykket i 1997.
- Fauconnier, Gilles & Mark Turner** (1996): «Blending as a central process of grammar» i Goldeberg, Adele (red.): *Conceptual structure, discourse and language*. Stanford, CA: CSLI Publications, s. 113–130. New York: Basic Books. Sitert fra Dudis (2004).
- Fauconnier, Gilles & Mark Turner** (2002): *The way we think*. New York: Basic Books.
- Fauconnier, Gilles & Mark Turner** (2006): «Mental spaces. Conceptual integration networks» i Geeraets, Dirk (red.): *Cognitive linguistics: Basic readings*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, s. 301–371. Første gang trykket i Cognitive Science 1998, 22 (2). s. 133–187.
- Fleischman, Suzanne** (1997): «The "Labovian Model" revisited with special consideration of literary narrative» i *Journal of narrative and life history*. Vol. 7, s. 159–168.
- Fosshaug, Siv** (2007): *Wie entwickelt Tom, ein Schüler der bilingual geführten Klasse in Riehen seine Kompetenz in der Gebärdensprache im Zeitraum zwischen Mai 2005 und September 2006?* Diplomarbeit. Zürich: Interkantonale Hochschule für Heilpädagogik.
- Friedman, Lynn A.** (1975): «Space, time, and person reference in American sign language» i *Language*, s. 940–961.
- Faarlund, Jan Terje, Svein Lien & Kjell Ivar Vannebo** (1997): *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Geeraets, Dirk** (red.) (2006): *Cognitive linguistics: Basic readings*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Georgakopoulou, Alexandra** (2003): «Looking back when looking ahead. On adolescents' identity management in narrative practices» i Androutsopoulos, Jannis K. & Alexandra Georgakopoulou (red.): *Discourse constructions of youth identities*. Amsterdam: John Benjamins Publisher, s. 75–91.
- Georgakopoulou, Alexandra** (2006): «Small and large identities in narrative (inter)action» i De Fina, Anna, Deborah Schiffrin & Michael Bamberg (red.): *Discourse and identity*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, s. 83–102.

- Goodwin, Charles** (2002): «Time in action» i *Current anthropology*. Vol 43, s. 1–53. Sidetallene i hensvisningene i avhandlingen koresponderer muligvis ikke med artikkelen i tidsskriftet, da artikkelen er lastet ned fra på Goodwins hjemmeside. <http://www.sscnet.ucla.edu/clic/cgoodwin/02time_action.pdf> [5.6.2012]
- Goodwin, Charles** (2007): «Interactive footing» i Holt, Elizabeth & Rebecca Clift (red.): *Reporting talk*. Cambridge: Cambridge University Press, s.16-46.
- Gordon, Cynthia** (2007): «Repetition and identity experimentation» i Bamberg, Michael Anna De Fina & Deborah Schiffrin: *Selves and identities in narrative and discourse*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. *Studies in narrative* 9, s. 131-157.
- Greftegreff, Irene** (1991): *Håndformer og håndendringer i norsk tegnspråk: En innledende undersøkelse av foneminventaret*. Trondheim: Hovedoppgave i lingvistikk, Universitetet i Trondheim.
- Griffin, Zenzi M.** (2004): «The eyes are right when the mouth is wrong» i *Psychological science*, Vol 15 - Nr 12, s. 814–821.
- Griffin, Zenzi & Kathryn Bock** (2000): «What the eyes say about speaking» i *Psychological science*. Juli Vol. 11, nr 4, s. 274–279.
- Grose, D.** (2003): *A nonmanual perfect marker in ASL: The head nod*. M.A. thesis, Purdue University, U.S.A. Sitert fra Wilbur (2009).
- Gaasland, Rolf** (1999): *Fortellerens hemmelighet. Innføring i litterær analyse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hall, Arthur** (1945): «The origin and purposes of blinking» i *British journal of ophthalmology*. 29, s. 445–467.
- Halliday, Michael & Ruqaiya Hasan** (1976): *Cohesion in English*. Harlow: Longman.
- Halvorsen, Rolf Piene & Guri Amundsen** (2011): «Noen diskursmarkører i norsk tegnspråk» i *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 2011, 1, s. 117-135.
- Hansen, Britta** (1983): «Tegnsprog er andet og mer end tegn» i Televik, Magne, Marit Vogt-Svendsen & Odd-Inge Schröder (red.): *Tegnspråk og undervisning av døde barn*. Trondheim: Tapir, 1983, s. 23–36.
- Hansen, Martje** (2007): *Warum braucht die Deutsche Gebärdensprache kein passiv?* Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag.
- Hasan, Ruqaiya** (1989): «The texture of a text» i Halliday, Michael & Ruqaiya Hasan (red.): *Language, context and text aspects of language in a social/semiotic perspective*. Oxford, New York: Oxford University Press, s. 70–96.
- Heltoft, Lars, Jens Nørgård-Sørensen & Lene Schøsler** (2005): *Grammatikalisering og struktur*. København: Museum Tusulanums Forlag, Københavns Universitet.
- Herman, David** (2003): «Stories as a tool for thinking» i *Narrative theory and the cognitive sciences*. Stanford: CSLI Publications, s. 163–192.
- Herman, David** (2009): *Basic elements of narrative*. Malden, Oxford: Wiley-Blackwell.
- Herman, David, Manfred Jahn & Marie-Laure Ryan** (red.) (2005): *Routledge Encyclopedia of narrative theory*. London, New York: Routledge Taylor and Francis Group.
- Harré, Rom** (2001): «The discursive turn in social psychology» i Schiffrin, Debora Deborah Tannen & Heidi E. Hamilton (red.): *The handbook of discourse analysis*. Malden, Oxford, Carlton: Blackwell Publishing, s. 688-706.
- Hoeman, H. W.** (1978): *Commucation with deaf people*. University Park Press. Referert hos Ahlgren (1984A:16).
- Holt, Elizabeth & Rebecca Clift** (2007): *Reporting talk. Reported speech in interaction*. *Studies in interactional sociolinguistics* 24. Cambridge: Cambridge University Press.

- Hovdenak**, Marit, Laurits Killingbergstø, Arne Lauvhjell, Sigurd Nordlie, Magne Rommetveit & Dagfinn Worren (red.) (1986): *Nynorskordboka, definisjons- og rettskrivingsordbok*. Oslo: Det norske samlaget.
- Jackendoff**, Ray (2003): *Foundations of language*. Oxford: Oxford University Press. Første gang utgitt 2002.
- Janzen**, Terry (2004): «Space rotation, perspective shift, and verb morphology in ASL» i *Cognitive Linguistics*, 15-2(2004), s. 149–174.
- Johannessen**, Janne Bondi (2003): «Innsamling av språklige data: Informanter, introspeksjon og korpus» i Johannessen, Janne Bondi (red.), Sonja Erlenkamp, Jan Terje Faarlund, Elizabeth Lanza & Arnfinn Muruvik Vonen: *På språkjakt - problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling*. Oslo: Unipub Forlag, s. 133–171.
- Johannesson**, Kurt (2002): *Retorik*. Stockholm: Norstedts Förlag. Første gang utgitt i 1998.
- Johansson**, Anna (2009): *Narrativ teori och metod*. Lund: Studentlitteratur. Første gang utgitt i 2005.
- Johnston**, Trevor & Adam Schembri (2007): *Australian sign language (Auslan). An introduction to sign language linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johnstone**, Barbara (2001): «Discourse analysis and narrative» i Schiffirin, Deborah, Deborah Tannen & Heidi E. Hamilton (red.): *The handbook of discourse analysis*. 4 Malden, Oxford, Carlton: Blackwell Publishing, s. 635–649.
- Johnstone**, Barbara (2002): *Discourse analysis*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Jørgensen**, Marianne Winther & Louise Phillips (1999): *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Karson**, Craig (1983): «Spontaneous eye-blink rates and dopaminergic systems» i *Brain* 106, s. 643–653.
- Karson**, Craig N., Karen Faith Berman, Edward F. Donnelly, Wallace B. Mendelson, Joel E. Kleinman & Richard Jed Wyatt (1981): «Speaking, thinking, and blinking» i *Psychiatry research*. 5, s. 243–246.
- Kendon**, Adam (1967): «Some functions of gaze direction in social interaction». *Acta psychologica*. 26, s. 22–63.
- Kendon**, Adam (1970): «Movement coordination in social interaction: Some examples described» i *Acta psychologica*. 32, s. 100–125.
- Kendon**, Adam (1972): «Some relationships between body motion and speech» i Siegman, Aron Wolfe & Benjamin Pope (red.): *Studies in dyadic communication*. New York, Oxford: Pergamon Press, s. 177–210.
- Kendon**, Adam (1980): «Gesticulation and speech: Two aspects of the process of utterance» i Key, Mary Ritchie (red.): *The relationship of verbal and nonverbal communication*. Hage, New York: Mouton Publishers, s. 207–227.
- Kendon**, Adam (2000): «Language and gesture: Unity or duality?» i McNeill, David (red.): *Language and gesture*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 47–63.
- Kendon**, Adam (2004): *Gesture, visible actions as utterance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kita**, Sotaro (2009): «Cross-cultural variation of speech-accompanying gesture: A review» i *Language and cognitive processes*, 24 (2), s. 145–167.
- Kjær-Sørensen**, Rut (1980): «Rhythms, "Intonation", and sentence markers in Danish sign language» i Ahlgren, Inger & Brita Bergman (red.): *Papers from the first international symposium on sign language research*. Stockholm: The Swedish national association of the deaf, s. 283–291.
- Klima**, Edward & Ursula Bellugi (1979): *The signs of language*. London, Cambridge: Harvard University Press.

- Knapp**, Mark L. & Judith A. Hall (2006): *Nonverbal communication in human interaction*. Canada: Thomson Wadsworth.
- Krahmer**, Emiel & Marc Swerts (2007): «The effects of visual beats on prosodic prominence: Acoustic analyses, auditory perception and visual perception» i *Journal of memory and language*, 57, s. 396–414.
- Kristoffersen**, Kristian Emil (2008): «Hva er språk?» i Sveen, Andreas (red.), Kristian Emil Kristoffersen & Hanne Gram Simonsen: *Språk, en grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 17–35. Første gang utgitt i 2005.
- KUF** (1996): *Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen*. Oslo: Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.
- Kumar**, Ranjit (2005): *Research methodology*. 2. utgave. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications Ltd.
- Kurunmäki**, Jussi (2005): «Begreppshistoria» i Bergström, Göran & Kristina Boréus (red.): *Textens mening och makt. Metodebok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur, 5, s. 181–218.
- Källgren**, Gunnel (1979): *Innehåll i text. En gjennomgang av faktorer av betydelse for texters innehåll, oppbyggnad och sammanhang*. Stockholm: Ord och stil, Språkvårdssamfundets skrifter.
- Kövecses**, Zoltán (2006): *Language, mind, and culture*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Labov**, William (1972): *Language in the inner city. Studies in the Black English Vernacular*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Labov**, William (1991): *Sociolinguistic patterns*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press. Første gang utgitt i 1972.
- Labov**, William (1997): «Some further steps in narrative analysis» i Bamberg (red.) (1997): *Journal of narrative and life history*, Vol. 7, s. 395–415.
- Labov**, William & Joshua Waletzky (1967): «Narrative analysis: Oral versions of personal experience» i Helm, June (red.): *Essays on the verbal and visual arts: Proceedings of the 1966 annual spring meeting of the American Ethnological Society*. Seattle: University of Washington Press. Labov & Waletzky holdt først et innlegg i 1966, som først ble trykket i 1967 og gjenutgitt i 1997 (Johnstone 2001:636). Referansene kan derfor variere fra verk til verk. Her er utgaven fra 1967 brukt.
- Lacy**, Richard (2003): «Putting some of the syntax back into semantics» i Siple (red.): *Sign language & linguistics «Papers from the sign language underground»*. Amsterdam: John Benjamin, s. 211–243. Første gang utgitt i 1974, gjenutgitt i 2003.
- Ladefoged**, Peter (2001): *Vowels and consonants*. Oxford, Maldon: Blackwell Publisher.
- Lakoff**, Georg & Mark Johnson (2003): *Metaphors we live by*. Chicago: The University of Chicago Press. Første gang utgitt i 1980.
- Landrø**, Marit Ingebjørg & Boye Wangensteen (red.) (1986): *Bokmålsordboka, definisjons og rettskrivningsordbok*. Bergen, Oslo, Stavanger og Tromsø: Universitetsforlaget.
- Langacker**, Ronald W. (1987): *Foundations of cognitive grammar, vol 1: Theoretical prerequisites*. Standford: University Press. Sitert fra Liddell (2003).
- Langacker**, Ronald W. (1991): *Foundations of cognitive grammar, vol 2: Descriptive application*. Standford: University Press. Sitert fra Liddell (2003).
- Langacker**, Ronald W. (2008): *Cognitive Grammar*. Oxford, New York: Oxford University Press, 2008.

- Lanza**, Elizabeth (2001): «Temporality and language contact in narratives by children bilingual in Norwegian and English» i Verhoeven, Ludo & Sven Strömquist (red.): *Narrative development in a multilingual context. Studies in bilingualism*, 23, s. 15–50.
- Lanza**, Elizabeth (2003): «Om arbeid med tospråklige informanter» i Johannessen, Janne Bondi (red.), Sonja Erlenkamp, Jan Terje Faarlund, Elizabeth Lanza & Arnfinn Muruvik Vonen: *På språkjakt - problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling*. Oslo: Unipub Forlag, s. 59–81.
- Lentz**, Ella Mae (1986): «Teaching role shift» i Padden (red): *Proceedings of the fourth national symposium on sign language research and teaching*. Las Vegas, s. 58–69.
- Liddell**, Scott (1977): «Non-manual signals in American Sign Language: «A many layered system» i Chicago: *Proceedings of the first national symposium on sign language research and teaching*, s. 193–228.
- Liddell**, Scott (1986): «Head thrust in ASL conditional marking» i *Sign language studies*. 52, s. 243–262.
- Liddell**, Scott (1995): «Real, surrogate, and token space: Grammatical consequences in ASL» i Emmorey, Karen & Judy Reilly (red): *Language, gesture and space*. New York, London: Psychology Press, s. 19–41.
- Liddell**, Scott (2003): *Grammar, gesture, and meaning in American sign language*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Liddell**, Scott & Marit Vogt-Svendsen (2007): «Constructing spatial conceptualizations from limited input» i Duncan, Susan, Justine Caselle & Elena T. Levy (red.): *Gesture and the dynamic dimension of language*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Liddell**, Scott, Marit Vogt-Svendsen & Brita Bergman (2007): «A crosslinguistic comparison of buoys. Evidence from American, Norwegian and Swedish sign language» i Vermeerbergen, Myriam, Lorrain Leeson & Onno Crasborn (red.): *Simultaneity in signed languages: Form and function*. Amsterdam Studies in the Theory and History of Linguistic Science, Vol 281, s. 187–215.
- Lieber**, Paula Ellen (1980): *Cohesion in ESL students' expository writing: A descriptive study*. New York: Ph.D, New York University, University Microfilms International.
- Lind**, Marianne (1996): «Pragmatiske partikler i diskursanalytisk perspektiv. Bruken av partikkelen jo i et norsk talemålsmateriale» i Ottósson, Kjørtan G., Ruth V. Fjeld & Arne Torp (red.): *The Nordic languages and modern linguistics 9*. Oslo: Novus Forlag, s. 177–190.
- Lind**, Marianne (2008): «Språk som handling og tekst» i Sveen, Andreas (red.), Kristian Emil Kristoffersen & Hanne Gram Simonsen: *Språk, en grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 39 - 63. Første gang utgitt i 2005.
- Lindseth**, Live Bressendorf (2004): *Jeg ser det på deg*. Oslo: Cappelen Forlag.
- Lindström**, Jan (2008): *Tur och ordning. Introduktion till svensk samtalsgrammatik*. Helsingfors: Norstedts Akademiska Förlag.
- Loehr**, Daniel P. (2004): *Gesture and intonation*. Washington, DC: Ph.D, Georgetown University, 2004.
- Löbner**, Sebastian (2002): *Semantics*. London: Arnold.
- Mandler**, Jean M., Sylvia Scribner, Michael Cole & Marsha DeForest (1980): «Cross cultural invariance in story recall» i *Child development*. Vol 51, 1, s. 19–26.
< <http://www.jstot.org/stable/1129585>> [23.2.2010].

- Martin**, J. R. (2005): «Cohesion and texture» i Schiffrin, Deborah, Deborah Tannen & Heidi E. Hamilton (red.): *The handbook of discourse analysis*. Malden: Blackwell Publishing, s. 35–53. Første gang utgitt I 2001
- Mayer**, Mercer (1969): *Frog, where are you?* New York: Dial.
- McCleary**, Leland & Evani Viotti (2010): «Sign-gesture symbiosis in Brazilian sign language narrative» i Parrill, Fey, Vera Tobin & Mark Turner (red.): *Meaning, form and body*. CSLI Publications, s. 181–201.
- McNeill**, David (1992): *Hand and mind. What gestures reveal about thought*. Chicago, London: The University of Chicago Press.
- McNeill**, David (2005): *Gesture and thought*. Chicago, London: University of Chicago Press.
- Mehrabian**, A. (1972): *Nonverbal communication*. New York: Aldine-Atherton. Fra Argyle & Cook (1976:120).
- Meier**, Richard Kearsy & David Quinto-Pozosmier (red.) (2002): *Modality and structure in signed and spoken languages*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mesthrie**, Rajend, Joan Swann, Andrea Deumert & William L. Leap. (2003): *Introducing sociolinguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press. Første gang utgitt i 2000.
- Metzger**, Melanie (1998): «Eye gaze and pronominal reference in American sign language» i Lucas, Ceil (red): *Pinky extensions and eye gaze*. Washington: Gallaudet University Press, s. 170–181.
- Morris**, Desmond (2002): *People watching, guide to body language*. London: Vintage. Første gang utgitt i 1977.
- Mosand**, Nora & Ann Kristin Malmquist (1996): *Se mitt språk!* Bergen: Døves forlag.
- Maagerø**, Eva (2005): *Språket som mening*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Neidle**, Carol, Judy Kegl, Dawn MacLaughlin, Benjamin Bahan & Robert G. Lee (2000): *The syntax of American sign language. Functional categories and hierarchical structure*. Cambridge, London: Massachusetts Institute of Technology.
- Nilsson**, Anna-Lena (2008): *Spatial strategies in descriptive discourse: Use of signing space in Swedish sign language*. Dublin/Stockholm: Centre of deaf studies, Trinity College, University of Dublin/Universitetservice AB.
- Nilsson**, Anna-Lena (2010): *Studies in Swedish sign language*. Stockholm: Stockholm Universitet. Her inngår Nilsson (2008) som del III.
- Nyberg**, Lise Marie (1995): *Turtaking*. Semesteroppgave i tegnspråk grunnfag, morsmålsstudiet. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Ochs**, Elinor & Lisa Capps (2001): *Living narrative*. Cambridge, London: Harvard University Press.
- Olshtain**, Elite & Marianne Celce-Murcia (2005): «Discourse analysis and language teaching» i Schiffrin, Deborah, Deborah Tannen & Heidi Hamilton (red.): *The handbook of discourse analysis*. 4.opplag. Maldon, Oxford: Blackwell. Første gang utgitt i 2001.
- Omoniyi**, Tope & Goodith White (red.) (2006): *Sociolinguistics of identity*. New York: Continuum.
- Pierrehumbert**, Janet & Julia Hirschberg (1990): «The meaning of intonational contours in the interpretation of discourse» i Cohen, Philip, Jerry Morgan & Martha E. Pollack (red.): *Intentions in communication*. Cambridge, London: The MIT Press, s. 271–311.
- Ponder**, E. & W. P. Kennedy (1927): «On the act of blinking» i *Quart. Jl. of Expl. Physiol.*, Vols. I og II. Sitert fra Hall (1945).

- Prince, Gerald** (2005): «Point of veiw» i Herman, David, Manfred Jahn & Marie-Laure Ryan (red.): *Encyclopedia of narrative theory*. London, New York: Routledge, s. 442–443.
- Raanes, Eli** (2006): *Å gripe inntrykk og uttrykk. Interaksjon og meningsdanning i døvblindes samtaler*. Trondheim: Ph.D, NTNU.
- Raanes, Eli** (2011): «Tegnrom og taktilt tegnspråk» i *Norsk lingvistisk Tidsskrift* 2011, 1, s. 54–86.
- Ragnarsdóttir, Hrafnhildur** (1991): «Episodic structure and interclausal connectives in Icelendic children's narratives» i Ragnhild Söderbergh (red.): *Berättelser för och av barn*. Lund: Colloquium Pædologisticum Lundensis 1991, s. 33–45.
- Reilly, Judy** (2001): «From affect to language» i Verhoeven, L. & S. Strömquist (red.): *Narrative development in a multilingual context*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Rizzolatti, Giacomo & Corrado Sinigaglia** (2006): *Mirrors in the brain*. Oxford: Oxford University Press.
- Robertson, Alexa** (2005): «Narrativanalys» i Bergström, Göran & Kristina Boréus (red.): *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur, s. 219–262.
- Rosch, Eleanor** (1973): «Natural categories» i *Cognitive psychology*, 4, s. 328–350.
- Rubin** (1070): «Measurement of romantic love» i *J. Pers. Soc. Psychol.*, 16, s. 265–73. Referert fra Argyle *et al.* (1981:284, 285).
- Rønning, Kjetil** (2002): «F14. En tegnspråktekst om F14 fly» i: *Ressurser for undervisning av døve elever i videregående skole*. Tegnspråkfaget: Webhefte 12. <http://hercules.tk2.no/moller/vgs/1_tegnspraak/materiell/materiell.html> [13.3.2007].
- Saeed, John I.** (2007): *Semantics*. 2. utgave. Malden, Oxford: Blackwell Publishing. Første gang utgitt i 1997.
- Schefflen, Albert E.** (1964): «The significance of posture in communication systems» i *Psychiatry*, Vol 27, s. 316–331.
- Schiffrin, Deborah** (1987): *Discourse markers*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Schröder, Odd-Inge** (1983): «Fonologien i norsk tegnspråk» i Tellevik, J. M. & M. Vogt Svendsen (red.): *Tegnspråk og undervisning av døve barn*. Trondheim: Tapir.
- Schröder, Odd-Inge** (1996): «A Norwegian minority language: Sign language» i *Language contact and language conflict. Proceedings of the international Ivar Aasen conference*. Volda: Volda University College, s. 249–258.
- Schröder, Odd-Inge & Arnfinn Muruvik Vonen** (2001): «Tegnspråk som undervisningsspråk i en tospråklig døveundervisning» i Befring, Edward & Reidun Tangen (red.): *Spesialpedagogikk*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag, s. 535–556.
- Selvik, Kari-Anne** (2006): *Spatial paths representing time*. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Selvik, Kari-Anne** (2011): «Tidsuttrykk i rommet. En kognitiv lingvistisk tilnærming til en gruppe tidsuttrykk i norsk tegnspråk» i *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 2011, 1, s. 28–53.
- Skavlan, Sigvald** (1875): «Tegnsproget» i *Trondhjem Døvstumme-Institut. Program, udgivet i anledning af institutets 50-aarige Bestaaen*. Trondhjem: Lie & Sundts Bogtrykkeri.
- Stavans, Anat** (2001): «Trilingual children narrating in Hebrew, English and Spanish» i Verhoeven, Ludo & Sven Strömquist (red.): *Narrative development in a multilingual context*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins B.V., s. 341–371.

- Stein**, Nancy & Christine Glenn (1979): «An analysis of story comprehension in elementary school children» i Roy Freedle (red.): *New direction in discourse processing*. Norwood: ABLEX Publishing Corporation, s. 53–120.
- Stern**, John A. & Douglas N. Dunham (1990): «The ocular system» i John T. & Louis G. Tassinary Cacioppo (red.): *Principles of psychophysiology. Physical, social, and inferential elements*. Cambridge, New York, Melbourne: Cambridge University Press, s. 513–553.
- Stokoe**, William C. (1960): «Sign language structure: An outline of visual communication system of the American deaf» i *Studies in linguistics occasional papers*. 8. New York: University of Buffalo.
- Strömquist**, Sven & Ludo Verhoeven (2004): *Relating evenets in narrative*. London, Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Sutton-Spence**, Rachel & Benice Woll (1999): *The linguistics of British sign language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sveen**, Andreas (red.), Kristian Emil Kristoffersen & Hanne Gram Simonsen (2008): *Språk, en grunnbok*. 2. opplag. Oslo: Universitetsforlaget. Første gang utgitt i 2005.
- Svendsen**, Bente Ailin (2004): *Så lenge vi forstår hverandre*. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Svennevig**, Jan (2001): *Språklig samhandling. Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*. Landslaget for norskundervisning. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.
- Svensen**, Åsfrid (1991): *Tekstens mønster. Innføring i litterær analyse*. Oslo: Universitetsforlaget. Første gang utgitt i 1985.
- Swann**, Joan (2000): «Language in interaction» i Mestheri, Rajend, Joan Swann, Andrea Deumert & William L. Leap (red.): *Introducing sociolinguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press, s. 184–215.
- Talmy**, Leonard (2006): «Grammatical construal» i Geeraerts, Dirk (red.): *Cognitive linguistics: Basic readings*. Berlin: Mouton de Gruyter, s. 68–108.
- Tannen**, Debora (1989): *Talking voices. Repetition, dialogue, and imagery in conversational discourse*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Taylor**, John R. (2002): *Cognitive grammar*. Oxford: Oxford textbooks in linguistics.
- Taub**, Sarah (2001): *Language from the body, iconicity and metaphor in American sign language*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Tetzchner**, Stephen von (2001): *Utviklingspsykologi*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Thompson**, Robin (2006): *Eye gaze in American sign language: Linguistic functions for verbs and pronouns*. San Diego: Ph.D. University of California.
- Todorov**, Tzvetan (1977): *The poetics of prose*. New York: Cornell University Press. Første gang utgitt på fransk i 1971.
- Torvik**, Arne (1994): *Litteraturlæsing og litteraturformidling*. Otta: Tano.
- Valade**, Y.-L Remi (1854): *Etudes sur la lexicologie et la grammaire du langage naturel des signes*. Paris. Referert fra Stokoe (1960:17).
- van Dijk**, Teun A. (1980): *Mackrostrukturer. An interdisciplinary study of global structures in discourse, interaction, and cognition*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- van Dijk**, Teun (1982): «Episodes as units of discourse analysis» i Tannen, Deborah (red.): *Analyzing discourse: Text and talk*. Georgetown University, s. 177–195. Van Dijk (1982) er den trykte versjonen av et innlegg på Georgetown University Round table conference on language and linguistics (1981). I litteraturen varierer referansene noe mellom disse to årstallene. Her er 1982-utgaven brukt.
- von der Lippe**, Berit (1999): *Metaforens potens*. Oslo: Forlaget Oktober.

- Vermeerbergen**, Myriam, Lorrain Leeson & Onno Crasborn (2007): *Simultaneity in signed languages. Form and function*. Amsterdam: John Nenjamins Publishing Company.
- Virtanen**, T. (1992): «Issues of text topology: Narrative - a basic typ of text?» i *TEXT*, 12, s. 293–310.
- Vogt-Svendsen**, Marit (1981): «Mouth position & mouth movement in Norwegian sign language» i *Sign language studies*, 33, s. 362–376. Silver Spring: Linstock Press.
- Vogt-Svendsen**, Marit (1983): *Norske døves tegnspråk*. Trondheim: Tapir.
- Vogt-Svendsen**, Marit (1987): «Døves tospråklighet og tospråklig undervisning av døve». Bærum: *Spesialpedagogisk artikkelserie. nr 1*. Statens Spesiallærerhøgskole.
- Vogt-Svendsen**, Marit (1990A): *Interrogative strukturer i norsk tegnspråk*. Trondheim: Universitetet i Trondheim.
- Vogt-Svendsen**, Marit (1990a): Apendiks til *Interrogative strukturer i norsk tegnspråk*. Trondheim: Universitetet i Trondheim.
- Vogt-Svendsen**, Marit (1990B): «Eye gaze in Norwegian sign language interrogatives» i Edmondson, W. H. & F. Karlsson (red.): *SLR'87: Papers from the fourth international symposium of sign language research, Lappeenranta, Finland, 1987*. Hamburg: Signum-Press, s. 153–162.
- Vogt-Svendsen**, Marit (2001): «A comparison of mouth gestures and mouthings in Norwegian sign language» i Boyes Braem, Penny & Rachel Sutton-Spence (red.): *The hands are the head of the mouth - The mouth as articulator in sign languages*. Hamburg: Signum-Verlag, s. 9–40.
- Vogt-Svendsen**, Marit & Brita Bergman (2007): «Point buoys. The week hand as a point of reference for time and space» i Vermeerbergen, Myriam, Lorraine Leeson & Onno Crasborn (red.): *Simultaneity in signed languages: Form and function*. Amsterdam studies in theory and history of linguistic science. Volum 281, s. 9–3.
- Vygotsky**, Lev (1986): *Thought and language*. Cambridge: The MIT Press.
- Wallin**, Lars (1987): *Non-manual anaphoric reference in Swedish sign language*. Stockholm: Institute of Linguistics, Stockholm University.
- Wallin**, Lars (1994): *Polysyntetiske teckn i svenska teckenspråket*. Stockholm: Institutionen för lingvistik. Stockholms universitet.
- Wiener**, M. & S. Devoe (1974): *Regulators, channels, and communication disruption*. Research proposal, Clark University, Worcester, Mass. Hos Baker (1977:217).
- Wierzbicka**, Anna (1999): *Emotions across languages and cultures. Diversity and universals*. Paris: Cambridge University Press.
- Wilbur**, Ronnie (1994): «Eyeblinks and ASL phrase structure». *Sign language studies*, s. 221–240.
- Wilbur**, Ronnie (2000): «Phonological and prosodic layering of nonmanuals in American sign language» i Karen Emmorey & Harlan Lane (red.): *The signs of language revisited*. London: Lawrence Erlbaum Associates Publishes, s. 215–244.
- Wilbur**, Ronnie (2009): «Effects of varying rate of signing on ASL manual signs and nonmanual markers» i *Language and speech*, 52 (2/3), s. 245–285.
- Wilcox**, S. P. P. Wilcox & M. J. Jarquez (2004): «Mappings in conceptual space: Metonymy, metaphor, and iconicity in two signed languages». *Linguistics*, 4.1, s. 139–156.
- Wilkins**, David (2003): «Why pointing with the index finger is not a universal (in sociocultural and semiotic terms)» i Kita, Sotora (red.): *Pointing. Where language, culture, and cognition meet*. New York: Psychology Press, s. 171–216.
- Wille**, Erik (2011): *Fra tegn til tekst. En indføring i teorier om sproglig kommunikasjon*.

- Fredriksberg: Forlaget samfundslitteratur. Første gang utgitt i 2007.
- Woll, Bencie** (1998): «Development of signed and spoken language» i Gregory S. (red.), P. Knight, W. McCravken, S. Powers & L. Watson: *Issues in deaf education*. London: David Fulton Publishers, s. 58–68.
- Woll, Bencie** (2001): «The sign that dare to speak its name: Echo phonology in British sign language» i Boyes Bream, Penny & Rachel Sutton-Spence (red.): *The hands are the head of the mouth*. Hamburg: Signum, s. 87–98.
- Wray, Alison, Kate Trott & Aileen Bloomer** (1998): *Projects in linguistics, a practical guide to researching language*. London: Arnold.
- Zeshan, Ulrike** (2006): *Interrogative and negative constructions in sign languages*. Nijmegen: Ishara Press.
- Aarseth, Asbjørn, Eiliv Eide & Atle Kittang** (2007): *Klassisk litteraturteori*. 2. opplag. Oslo: Universitetsforlaget. Første gang utgitt i 1987.

Nettadresser

BBC <<http://www.teachingenglish.org.uk/think/knowledgewiki/paralinguistics>>
[20.11.2009].

Elan <<http://www.lat-mpi.eu/tools/elan/>>[10.5.11]

Erlenkamp, Sonja (2010): NRK 2, Norgesglasset.
<<http://www.nrk.no/programmer/radio/norgesglasset/1.6294240>> [10.5.11]

Korpuskonferanse Stockholm <http://www.ru.nl/slcn/workshops/3_annotation/>
[10.5.11]

LURT 1: <<http://lurt.alt.hist.no/pmwiki/pmwiki.php/Rolleovertakelse/KapL1>>
[2.6.2010]. Ansvarlig: HiST/ALT/Enhet for tegnspråk og tolking
ved Sonja Erlenkamp.

LURT 2: <<http://lurt.hist.no/pmwiki/pmwiki.php/Rolleovertakelse/KapL3>> [25.6.2010].
Ansvarlig: HiST/ALT/Enhet for tegnspråk og tolking ved Sonja Erlenkamp.

Forfatterindeks

- Aaronsen, Debra, Benjamin Bahan, Judy Kegl & Carol Neidel (1994): 2.6.4
- Adams & Hoffman (1960): 2.2.6
- Ahlgren (1984A): 1, 2.3.5, 2.3.8
- Ahlgren (1984B): 1, 2.3.5, 2.3.8
- Ahlgren & Bergman (1990): 2.3.5, 2.3.7, 2.6.4, 5.1, 7.1
- Ahlgren & Bergman (1994): 2.3.5, 2.3.7
- Amundsen (2007): 1, 2.3.6, 2.3.8, 8
- Amundsen & Halvorsen (2011): 4.1.2
- Argyle & Cook (1976): 1, 2.1.1, 2.1.3, 2.2.1, 2.2.6, 2.2.7, 2.4.4, 3.3.3
- Argyle, Ingham, Alkema & McCallin (1981): 2.2.6
- Bahan & Supalla (1995): 2.3.6, 2.3.7
- Baker (1976): 2.3.4, 2.3.5, 2.3.6, 2.3.7, 2.6.4, 3.3.3, 7.2.3
- Baker (1977): 1, 3.3.4, 4.1.2
- Baker & Padden (1978): 2.2.5, 2.3.2, 2.3.6, 2.3.8, 2.3.7, 3.1.7, 3.3.1, 7.2.3
- Baker-Shenk (1985): 2.3.7, 4.2.2
- Bamberg (1987): 2.4.2, 2.4.3, 2.4.9, 3.1.1
- Bamberg, Fina & Schiffrin (red.) (2007): 7.2.3
- Battison (1978): 2.3.1
- Bavelas, Gerwing, Sutton & Prevost (2008): 2.2.1
- Beattie (1981): 2.2.6
- Beattie (2004): 2.2.1
- Bellugi & Fischer (1972): 2.3.4, 2.3.5
- Benwell & Stokoe (2006): 2.4.2
- Berge, Coppock & Maagerø (1998): 2.4.6, 2.4.7
- Bergh (2004): 1
- Bergman (1977): 3.3.5
- Bergman (1980): 2.3.1, 2.3.4, 2.3.7
- Bergman (1982): 2, 2.3.4, 3.1.7, 3.3.1, 3.3.3
- Bergman (1991): 2.3.7
- Bergman (1995A): 1, 2, 2.2, 2.3.6, 2.3.7, 4.1.1, 4.1.2, 4.2.2, 7.2.4, 7.3,
- Bergman (1995B): 2.3.8
- Berman & Slobin (1994): 3.1.1

Bertelsen, Ehlers, Forsius & Tengroth (1985): 2.1.1

Bettelheim (1976): 7.2.3

Birdwhistell (1970): 2.2.3

Blakemore (2002): 2.4.8

Chafe (1994): 2.4.3, 6.5

Colzato, van den Wildenberg, van Wouwe, Pannebakker & Hommel (2009): 2.1.1

Condon. & Ogston (1971): 2.1.2, 7.2.3

Cook-Gumperz & Kyratzis (2005): 3.1.1

Corina & Knapp (2006): 8

Cormier & Smith (2011): 2.3.5

Crasborn, van der Kooij, Ros & de Hoop (2009): 2

Cunningham, Carrico, Helweg-Larsen & Pergram (2004): 2.21, 2.2.7, 3.1.6

Cuxac & Sallandre (2007): 1

Cöster (1980): 7.2.3

Doughty (2002): 2.1.1, 2.1.2

Dudis (2004): 2.5.2, 2.6, 2.6.1, 2.6.2, 2.6.4

Ekman & Friesen (1969): 3.3.4

Engberg-Pedersen (1991): 2.3.3

Engberg-Pedersen (1993): 1, 2.3.3, 2.3.4, 2.3.5, 2.3.7, 2.3.8, 2.6.3, 2.6.4, 3.3.1, 3.3.3, 3.3.4,
5.1

Engberg-Pedersen (1999): 1, 2.3.7

Engberg-Pedersen (2003): 1, 2.3.7, 2.3.8, 2.6.3, 6.3.3

Engberg-Pedersen, Hansen & Kjær-Sørensen (1981): 2.3.4

Erlenkamp (2003): 3.11, 3.1.2, 3.1.3, 3.1.4, 3.1.6, 3.1.7, 3.3.1, 3.3.2, 3.3.5

Erlenkamp, Sonja (2009): 1, 2.2, 2.2.1, 2.2.2, 2.3.4, 2.5, 2.5.2, 2.5.3, 2.6, 2.6.1, 2.6.2, 2.6.3,
2.6.4, 3.3.3, 5.2, 5.1, 7.2.4

Erlenkamp (2011A): 1, 2.3.3, 2.3.4, 2.5, 2.5.2, 2.5.3, 2.6.1, 2.6.3, 2.6.4, 4.2.4, 5.2, 6.3.5,
7.2.1, 7.2.4

Erlenkamp (2011B): 1, 2.2.6, 2.3.4, 2.3.5, 2.5, 2.5.2, 2.5.3, 2.6.1, 2.6.3, 2.6.4, 4.2.2, 4.2.3,
5.2, 6.3.5, 7.2.4, 8

Erlenkamp (under forberedelse): 7.2.2

Erlenkamp, Raanes & Halvorsen (2009): 3.3.3

Fauconnier (2006): 2.5.2

Fauconnier & Turner (1996): 2.6.2

Fauconnier & Turner (2002): 2.2.1, 2.5, 2.5.2, 2.5.3, 2.6.1, 2.6.3

Fauconnier & Turner (2006): 1, 2.5.2
Fleischman (1997): 2.4, 2.4.2
Fosshaug (2007): 3.1.1
Friedman (1975): 2.3.4
Faarlund, Lien & Vannebo (1997): 2.2.4, 2.3.8, 2.4.5, 3.3.5, 6.3.1
Geeraets (red.) (2006): 2.5, 2.5.2
Georgakopoulou (2003): 3.1.1
Georgakopoulou (2006): 2.2.5, 7.2.3, 8
Goodwin (2002): 2.2.4, 2.3.7
Goodwin (2007): 2.3.7
Gordon (2007): 2.3.7
Greftegreff (1991): 2.3.1
Griffin (2004): 2.2.1, 2.2.6
Griffin & Bock (2000): 2.2.6
Grose (2003): 2.3.8
Gaasland (1999): 2.4.4
Hall (1945): 1, 2.1.1, 2.1.2
Halliday & Hasan (1976): 1, 2.3.8, 2.4.6, 2.4.7, 6.3.12, 7.2.2
Halvorsen & Amundsen (2011): 3.3.6, 4.1.2, 4.2.1
Hansen (1983): 2.3.4
Hansen (2007): 1
Hasan (1989): 2.4.7
Heltoft, Nørgård-Sørensen & Schøsler (2005): 6.3.12
Herman (2003): 2.4.3, 3.1.1
Herman (2009): 2.4.1, 3.1.1
Herman, Jahn & Ryan (red.) (2005): 2.3.7, 2.4.1
Harré (2001): 2.3.7
Hoeman (1978): 2.3.5
Holt & Clift (2007): 7.1
Hovdenak, Killingbergstø, Lauvhjell, Nordlie, Rommetveit & Worren (red.) (1986): 2.3.4
Jackendoff (2003): 6.3.3
Janzen (2004): 2.3.5, 2.3.7, 2.6.4, 3.3.2, 5.1
Johannessen (2003): 3.1.4, 3.1.6
Johannesson (1998): 2.2.1, 2.4.1,

Johansson (2009): 7.2.3
Johnston & Schembri (2007): 3.2.1
Johnstone (2001): 2.4.1, 2.4.2
Johnstone (2002): 1.1, 2.2.4, 2.3.7, 2.4.1, 2.4.2, 2.4.3, 2.4.9, 3.1.1, 3.1.7
Jørgensen & Phillips (1999): 2.4.1
Karson (1983): 2.1.1
Karson, Berman, Donnelly, Mendelson, Kleinman & Wyatt (1981): 2.1.1
Kendon (1967): 2.2.1, 2.2.3, 2.2.6
Kendon (1970): 2.2.4, 2.2.6, 2.2.7, 7.2.3
Kendon (1972): 2.2.3, 2.2.4, 2.2.5, 6.3.12
Kendon (1980): 2.2, 2.2.1, 2.2.3, 2.2.4, 4.1.1
Kendon (2000): 2, 2.2.1
Kendon (2004): 2.2, 2.2.1, 2.2.7
Kita (2009): 2.2.1, 2.2.6, 2.2.7
Kjær-Sørensen (1980): 1, 2.3.6, 2.3.7, 2.3.8, 3.1.2, 7.2.4
Klima & Bellugi (1979): 3.3.5
Knapp & Hall (2006): 2.2.7, 2.2.8
Krahmer & Swerts (2007): 1, 2.2.1, 2.2.2, 2.2.3, 2.2.7
Kristoffersen (2005): 1
KUF (1996): 1
Kumar (2005): 3.1, 3.1.6
Kurunmäki (2005): 2.3.7
Källgren (1979): 1, 2.4.6, 2.4.7
Kövecses (2006): 2.5, 2.6.3
Labov (1972): 2.4, 2.4.2, 2.4.9, 6.3.7, 7.1
Labov (1991): 2.4, 3.1.1, 3.1.6, 4.2.3
Labov (1997): 2.4.2, 2.4.3
Labov & Waletzky (1967): 1, 2.4, 2.4.2, 2.4.3, 2.4.9, 3.1.1,
Lacy (2003): 2.3.4
Ladefoged (2001): 2.2.3
Lakoff & Johnson (2003): 1, 2.1, 2.2.3, 2.4.3, 2.5, 2.5.1, 2.6.3, 5.2
Landrø & Wangensteen (red.) (1986): 2.3.4
Langacker (1987): 2.6.1
Langacker (1991): 2.6.1

Langacker (2008): 1, 2.3.7, 2.5, 2.5.3, 2.6.3, 2.6.4, 3.3.8, 5.1, 6.3.1, 6.3.12, 8
Lanza (2001): 3.1.1, 3.1.6
Lanza (2003): 3.1.6
Lentz (1986): 2.3.5
Liddell (1977): 2.2.7, 2.3.8, 3.1.2, 6, 6.1, 6.3.3, 6.5
Liddell (1986): 2.2, 2.3.8
Liddell (1995): 2.3.4, 2.3.5, 2.6, 2.6.1, 2.6.2
Liddell (2003): 1, 2.3.4, 2.3.5, 2.3.8, 2.5, 2.5.2, 2.5.3, 2.6, 2.6.2, 2.6.1, 2.6.3, 2.6.4, 3.3.3,
3.3.6, 5.1, 6.3.5, 7.2.4
Liddell & Vogt-Svendsen (2007): 1, 2.5, 6.3.9
Liddell, Vogt-Svendsen & Bergman (2007): 2.6.3
Lieber (1980): 8
Lind (1996): 2.4.8, 7.2.3
Lind (2005): 1
Lindseth (2004): 2.1.1
Lindström (2008): 2.2.6
Loehr (2004): 2.2.1, 2.2.2, 2.2.5, 2.2.6
Löbner (2002): 2.4.4, 4.2.1
Mandler, Scribner, Cole & DeForest (1980): 2.4.2
Martin (2005): 2.3.8
Mayer (1969): 3.1.1, 5.1
McCleary, Leland & Evani Viotti (2010): 6.3.7, 7.1
McNeill (1992): 2.2.1, 2.2.2, 2.2.3, 2.2.5, 5.2
McNeill (2005): 2, 2.2, 2.2.1, 2.2.2, 2.2.3, 2.2.4, 2.2.5, 2.6.4, 4.1.1, 5.2, 7.2.4
Mehrabian (1972): 2.2.6
Meier & Quinto-Pozosrmier (red.) (2002): 2.2
Mesthrie, Swann, Deumert & Leap. (2003): 3.1.6
Metzger (1998): 2.3.7
Morris (2002): 2.2.7
Mosand & Malmquist (1996): 2.3.4, 2.3.5
Maagerø (2005): 2.4.6
Neidle, Kegl, MacLaughlin, Bahan & Lee (2000): 2.3.8, 6.3.1
Nilsson (2008): 1, 2.3.5, 2.3.7, 2.5.3, 2.6.4, 3.3.4, 5.1
Nilsson (2010): 2.3.7, 2.5, 2.5.3

Nyberg (1995): 1, 1.1, 3.3.4, 4.1.2
Ochs & Capps (2001): 2.4, 2.4.2, 2.4.4, 2.4.9, 3.1.1, 3.1.6, 4.1.1, 7.3.3
Olshtain & Celce-Murcia (2005): 2.4.5
Omonyiyi & White (red.)(2006): 7.2.3, 8
Pierrehumbert & Hirschberg (1990): 2.2.5
Ponder & Kennedy (1927): 2.1.1
Prince (2005): 2.3.7
Raanes (2006): 1, 2.5, 3.3.2
Raanes (2011): 2.3.4
Ragnarsdóttir (1991): 3.1.1
Reilly (2001): 1, 3.1.1
Rizzolatti & Sinigaglia (2006): 2.1.4, 7.2.3
Robertson (2005): 2.4.1, 2.4.2, 3.1.1
Rosch (1973): 2.5.1
Rubin (1970): 2.2.6
Rønning (2002): 2.3.8
Saeed (2007): 2.2.4, 2.4.4, 4.2.1, 6.3.12
Scheflen (1964): 2.2.6
Schiffrin (1987): 1.1, 2.4.8, 3.3.6, 4.1.2, 6.2.3, 7.2.1, 7.2.4
Schröder, Odd-Inge (1983): 2.3.1, 2.3.3, 2.3.4, 3.1.2
Schröder, Odd-Inge (1996): 1, 3.1.2
Schröder, Odd-Inge & Arnfonn Muruvik Vonen (2001): 1, 3.1.2
Selvik (2006): 1, 2.3.4, 2.5, 6.3.8, 6.3.12
Selvik (2011): 2.3.4
Skavlan (1875): 2.3.4, 2.3.5
Stavans (2001): 3.1.1
Stein & Glenn (1979): 2.4.2, 2.4.3, 2.4.9
Stern & Dunham (1990): 1, 2.1.1, 2.1.2, 2.1.3, 2.2.1, 2.2.6
Stokoe (1960): 1, 2.2, 2.3.1, 2.3.2, 2.3.4, 2.3.8
Strömqvist & Verhoeven (2004): 3.1.1
Sutton-Spence & Woll (1999): 2.2, 2.2.7, 2.3.8, 6.3.3
Sveen, (red.), Kristoffersen & Gram Simonsen (2008): 6.3.1, 6.3.3
Svendsen (2004): 3.1.1, 6.1.
Svennevig (2001): 1

Svensen (1991): 2.4, 2.4.4
Swann (2000): 3.1.1
Talmy (2006): 2.6.3
Tannen (1989): 2.4.8, 3.1.1, 5.1, 7.2.3
Taylor (2002): 2.5
Taub (2001): 2.6.3
Tetzchner (2001): 2.2.6
Thompson (2006): 1
Todorov (1977): 2.4.2
Torvik (1994): 2.4.4
Valade (1854): 2.3.4
van Dijk (1980): 1, 2.2.4, 2.3.7, 2.4, 2.4.2, 2.4.3, 2.4.9
van Dijk (1982): 1, 2.2.4, 2.4, 2.4.2, 2.4.3, 2.4.9, 3.1.1, 3.3.6
von der Lippe (1999): 2.4.7, 2.6.3
Vermeerbergen, Leeson & Crasborn (2007): 2, 2.3.4
Virtanen (1992): 2.4.1, 2.4.3
Vogt-Svendsen (1981): 2.3.1
Vogt-Svendsen (1983): 2.3.3, 2.3.4, 2.3.7, 3.3.5, 5.2
Vogt-Svendsen (1987): 1
Vogt-Svendsen (1990A): 1, 1.1, 2.2, 2.2.7, 2.3.8, 2.6.4, 3.1.2, 3.1.7, 3.3.5, 4.1.1, 6.5, 7.2.1
Vogt-Svendsen (1990a): 3.3.2, 3.3.6
Vogt-Svendsen (1990B): 1, 2.3.5, 2.3.7, 2.6.4, 5.1, 7.1
Vogt-Svendsen (2001): 3.3.3
Vogt-Svendsen & Bergman (2007): 2.6.3
Vygotsky (1986): 2.2.3
Wallin (1987): 2.3.5, 2.3.7
Wallin, Lars (1994): 2.3.3
Wiener & Devoe (1974): 3.3.4
Wierzbicka, Anna (1999): 2.6.3
Wilbur (1994): 2.3.6, 2.3.8
Wilbur (2000): 2.3.6, 2.3.8, 6.3.5, 6.5
Wilbur (2009): 2.3.6, 2.3.8, 3.3.3, 6.3.3, 6.3.5
Wilcox, Wilcox & Jarquez (2004): 2.6.3
Wilkins (2003): 2.6.1

Wille (2011): 1, 2.4.4
Woll (1998): 2.2.1, 2.2.3
Woll (2001): 6.3.3, 6.3.5
Wray, Trott & Bloomer (1998): 3.1.1, 3.1.2, 3.1.6
Zeshan (2006): 3.3.2, 3.3.6
Aarseth, Eide & Kittang (2007): 2.4.4

Nettadresser

BBC: 2.2
Elan: 3.2.1
Erenkamp, Norgesglasset: 3.1.2
Korpuskonferanse Stockholm: 3.2.1, 3.3.1

LURT 1: 2.3.4
LURT 2: 2.6.1, 2.6.3, 3.3.4

Vedlegg 1 – 12

Vedlegg 1	Søknad til NSD
Vedlegg 2	Veiledning for søknad til NSD
Vedlegg 3	Informasjonsbrev til informantene
Vedlegg 4	Samtykkeerklæring
Vedlegg 5	Informasjonsskjema om informantene
Vedlegg 6	Godkjenning fra NSD
Vedlegg 7	Kommentarer fra NSD
Vedlegg 8	Opptakslogg
Vedlegg 9	Søkeord «Eye gaze»
Vedlegg 10	Søkeord « nonmanual aspects of Sign Language »
Vedlegg 11 A	E-post fra Hans Kristian Nilsen
Vedlegg 11 B	E-post fra Elisabeth Engberg-Pedersen
Vedlegg 12	Transkripsjonen

Vedlegg 1

Meldeskjemaⁱ

for forsknings- og studentprosjekt som medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt
(jf. personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter)

Meldeskjema sendes per post,
e-post eller faks, i ett eksemplar, til:

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
Personvernombudet for forskning
Harald Hårfagres gate 29
5007 BERGEN

personvernombudet@nsd.uib.no / Telefaks: 55 58 96 50 / Telefon: 55 58 21 17

Vennligst les veiledning bakerst

1. PROSJEKTTITTEL			
Referanse i norsk tegnspråk. En undersøkelse av form og funksjon til blick og nikk i narrative tekster.			
2. BEHANDLINGSANSVARLIG INSTITUSJONⁱⁱ			
Institusjon Høgskolen I Sør-Trøndelag, Avdeling for lærerutdanning og tolking			
Adresse: HiST, ALT		Postnr. 7004	Poststed: Trondheim
3. DAGLIG ANSVARⁱⁱⁱ			
Navn (fornavn - etternavn): Rolf Piene Halvorsen			
Institusjon: Høgskolen i Sør-Trøndelag			
Arbeidssted (avdeling/seksjon/institutt) HiST, ALT Rotvoll		Akademisk grad/utdanning cand. teol.	Stilling stipendiat
Adresse – arbeidssted: HiST, ALT		Postnr.: 7004	Poststed: Trondheim
Telefon:	Telefaks:	Mobil: 41 30 11 75	E-postadresse: rolfph@hotmail.com
4. VED STUDENTPROSJEKT^{iv} (studiested må alltid være samme som arbeidssted til daglig ansvarlig)			
Navn (fornavn - etternavn) på studenten:			
Studiested (avdeling/seksjon/institutt):		Akademisk grad/utdanning:	
Adresse – privat:		Postnr.:	Poststed:
Telefon:	Telefaks:	Mobil:	E-postadresse:
5. FORMÅL MED PROSJEKTET			
Problemstillinger, forskningsspørsmål, eller lignende.	Undersøkelsen vil vise om og evt. hvordan nikk og blick brukes som diskursmarkører i norsk tegnspråk. Det har tidligere ikke vært gjort forskning på akkurat disse elementene i norsk tegnspråk i forhold til diskurs og tekstbygging. Døve selv sier at hørende og døve		

	<p>bruker blick og nikk forskjellig, derfor vil undersøkelsen se på hvordan et utvalg døve faktisk bruker blick og nikk for å bygge opp sine muntlige tekster. Prosjektet har som siktemål å vise hvordan nikk og blick eventuelt blir brukt for å lage sammenheng i fortellende tekster. Undersøkelsen vil avdekke om og eventuelt hvordan blick og nikk er en del av referansesystemet i norsk tegnspråk.</p>
6. PROSJEKTOMFANG	
☐ Enkelt institusjon X	☐ Nasjonal multisenterstudie Angi øvrige institusjoner som skal delta:
☐ Internasjonal multisenterstudie	
7. UTVALGSBESKRIVELSE^v	
<u>Beskrivelse av utvalget</u> Gi en kort beskrivelse av hvilke personer eller grupper av personer som inngår i prosjektet (f.eks. skolebarn, pasienter, soldater, personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse).	Informantene er norske, voksne døve i alderen mellom 20 og 70 år som bruker norsk tegnspråk som sitt førstespråk eller primærspråk. Det er informantenes språkbruk som er dataene for denne undersøkelsen.
<u>Rekruttering og trekking</u> Oppgi hvordan utvalget rekrutteres og hvem som foretar rekrutteringen/ trekkingen.	Rekrutteringen vil skje gjennom et samarbeid med Norges Døveforbund, prosjektansvarlig og hans veiledere professorene Elizabeth Lanza og Sonja Erlenkamp.
<u>Førstegangskontakt</u> Oppgi hvem som oppretter førstegangskontakt med utvalget.	Informantene vil første gang bli kontaktet av Norges Døveforbund.
<u>Oppgi alder på utvalget</u>	☐ Barn (0-15 år) ☐ Ungdom (16-17år) ☒ Voksne (over 18 år)
<u>Antall personer som inngår i utvalget.</u>	Maks 10 personer
8. INFORMASJON OG SAMTYKKE^{vi}	
<u>Informasjon</u> Oppgi hvordan informasjon til respondenten gis. NB. Se veiledning for krav til informasjon.	☒ Det gis skriftlig informasjon (legg ved kopi av informasjonsskriv). Vedlegg 1 Se side 10 av 9 under
	☒ Det gis muntlig informasjon. Beskriv hva det informeres om. Den skriftelige informasjonen vil bli gjengitt på norsk tegnspråk ved undertegnelsen av samtykkeerklæringen.

	☐ Det gis ikke informasjon. Forklar hvorfor det ikke gis informasjon.
Samtykke <i>Innhentes samtykke fra den registrerte?</i> NB. Se veiledning for krav til samtykke.	☒ Ja Oppgi hvordan samtykke innhentes (legg ved ev. kopi av samtykkeerklæring). Skriftlig, Vedlegg 2
	☐ Nei Gi en redegjørelse for hvorfor det anses nødvendig å gjennomføre prosjektet uten samtykke fra respondenten.
9. METODE FOR INNSAMLING AV PERSONOPPLYSNINGER^{vii}	
<i>Gi en kort beskrivelse av alle datainnsamlingsmetoder og datakilder som skal benyttes.</i>	<p>Informantene får se en allerede publisert billedfortelling. Fortellingen skal gjenfortelles på norsk tegnspråk til en eller flere voksne døve. Det vil bli gjort videoopptak av informantens gjenfortelling. Disse opptakene vil være datakilden i dette forskningsarbeidet.</p>
10. DATAMATERIALETS INNHOLD^{viii}	
<i>Gjør kort rede for hvilke opplysninger som skal samles inn.</i> <i>Legg ved spørreskjema, intervjuguide, registrerings-skjema e. a., som foreligger ferdig utarbeidet eller som utkast.</i>	<p>Det er informantens muntlige språk som skal brukes som data i denne studien. Vanligvis bruker man båndopptaker for å samle inn språkdata. Men i forhold til tegnspråkforskning skjer dette best ved å gjøre videoopptak av språkmodellene i samtale med andre førstespråksbrukere. Opptaket vil bli gjort i et enkelt studio hvor det er en eller flere andre døve til stede. Fokus i denne studien er språkbrukerens hodebevegelser, blunk og blikkbruk som markører for tekstenheter. Det er grunner for å anta at hode- og øyebevegelser populært sagt, tilsvarer komma, punktum og avsnitt i en skriftlig tekst. Informantene skal ikke fortelle noe om seg selv eller andre. De skal gjenfortelle en nøytral billedfortelling som allerede er publisert i bokform. Skulle det dukke opp kommentarer eller utsagn om andre ting, vil disse bli redigert bort.</p>
<i>Behandles det sensitive personopplysninger?</i>	☐ Ja Hvis ja, oppgi hvilke: ☒ Nei ☐ Rasemessig eller etnisk bakgrunn, eller politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning. ☐ At en person har vært mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling. ☐ Helseforhold. ☐ Seksuelle forhold. ☐ Medlemskap i fagforeninger.
<i>Behandles det opplysninger om tredjeperson?</i>	☐ Ja Hvis ja, hvordan blir tredjeperson informert om behandlingen? ☐ Får skriftlig informasjon. ☒ Nei ☐ Får muntlig informasjon. ☐ Blir ikke informert.
11. INFORMASJONSSIKKERHET^{ix}	

Merk av identifikasjonsopplysninger.	☒ Direkte personidentifiserende opplysninger	Oppgi hvilke: Språkdata som er samlet inn ved videoopptak vil alltid kunne føres tilbake til språkbruker. Derfor skal språkbruker ikke fortelle noe privat, men gjenfortelle en nøytral, offentlig tilgjengelig billedfortelling på et vanlig norsk tegnspråk. Private kommentarer og utsagn om andre uvedkommende forhold vil bli redigert bort. ☐ Navn, adresse, fødselsdato ☐ 11-sifret fødselsnummer
	Indirekte personidentifiserende opplysninger	Oppgi hvilke: Det vil bli samlet inn opplysninger om kjønn, alder, oppvekstfylke, skolegang og døve slekts- og familierelasjoner (Vedlegg 3). Tidligere undersøkelser har vist at disse opplysningene kan være viktige i forbindelsen med analysen av språklige data. Disse opplysningene vil bli oppbevart adskilt fra videoopptakene i separat låst skap. Koblingsnøkkelen som kan koble disse opplysningene til videoopptakene, vil ikke inneholde navn.
Dersom datamaterialet behandles elektronisk, oppgi hvordan direkte personidentifiserbare opplysninger (navn, 11-sifret fødselsnummer) registreres.	☒ Direkte personidentifiserende opplysninger (<i>spesifiser hvilke over</i>) erstattes med et referansenummer som viser til en manuell/elektronisk navneliste som oppbevares atskilt fra det øvrige datamaterialet. Oppgi hvordan koblingsnøkkelen lagres og hvem som har tilgang til denne. Koblingsnøkkelen vil jeg oppbevare i en egen låst skuff i safe i min private bolig. Det er bare jeg som har tilgang til denne.	
	☐ Direkte personopplysninger lagres sammen med det øvrige materialet. Oppgi hvorfor det er nødvendig med oppbevaring av direkte identifikasjonsopplysninger sammen med det øvrige datamaterialet:	
	☐ Annet Spesifiser:	
Hvordan skal datamaterialet registreres og oppbevares? Sett flere kryss dersom opplysninger registreres flere steder.	Fysisk isolert pc tilhørende virksomheten ☐ Pc i nettverksystem tilhørende virksomheten ☒ Pc i nettverksystem tilknyttet Internett tilhørende virksomheten ☐ Isolert privat pc ☐ Privat pc tilknyttet Internett X Videoopptak/fotografi	☐ Lydopptak ☐ Manuelt/papir ☐ Annet: Hvis annen lagring, beskriv nærmere:
Sikring av konfidensialitet.	Beskriv hvordan datamaterialet er beskyttet mot at uvedkommende får innsyn i opplysningene? Opptakene vil bli oppbevart i safe i private bolig. Etter godkjenning fra informantene vil et utvalg videoklipp bli lagt inn på mitt hjemmeområde på serveren på UiO og HIST. Mitt hjemmeområde er beskyttet med passord og brukernavn.	
Vil prosjektet ha prosjektmedarbeidere som skal ha tilgang til datamaterialet på lik linje med daglig ansvarlig/student?	☒ Ja Nei	Oppgi hvilke: Mine veiledere professor Elizabeth Lanza ved UiO og Sonja Erlenkamp ved HIST vil også kunne se de aktuelle klippene for faglige diskusjoner med meg. Likeledes vil det kunne være ønskelig å diskutere de språklige funnene med andre fagpersoner, uten at de har direkte tilgang til hele datamaterialet. Dette fremgår av samtykkeerklæringen og den skriftlige informasjonen som blir gitt.

Innhentes personopplysninger ved hjelp av e-post/Internett?	☐ Ja ☒ Nei	Hvis ja, beskriv hvilke opplysninger og hvilken form de har.
Overføres personopplysninger over eksterne nettverk (som Internett)?	☐ Ja ☒ Nei	Hvis ja, beskriv i hvilken situasjon dette gjøres og hvilken form opplysningene har.
Vil personopplysninger bli utlevert til andre?	☐ Ja ☒ Nei	Hvis ja, til hvem?
12. VURDERING/GODKJENNING AV ANDRE INSTANSER^x		
Er prosjektet fremleggelsespliktig for Regional komité for medisinsk forskningsetikk?	☐ Ja ☒ Nei	Hvis ja, legg ved eller ettersend kopi av tilråding/tillatelse.
Dersom det anvendes biologisk materiale, er det søkt Regional komité for medisinsk forskningsetikk om opprettelse av forskningsbiobank?	☐ Ja	Hvis ja, legg ved eller ettersend kopi av tilråding/tillatelse.
	☐ Nei	
Er det nødvendig å søke om dispensasjon fra taushetsplikt for å få tilgang til data?	☐ Ja ☒ Nei	Hvis ja, legg ved eller ettersend kopi av tilråding/tillatelse.
Er det nødvendig med melding til Statens legemiddelverk?	☐ Ja ☒ Nei	Hvis ja, legg ved eller ettersend kopi av tilråding/tillatelse.
Andre	☐ Ja ☒ Nei	Angi hvem.
13. PROSJEKTPERIODE^x		
Oppgi tidspunkt for når datainnsamlingen starter – prosjektstart samt tidspunkt når behandlingen av personopplysninger opphører – prosjektslutt.	Prosjektstart (ddmmåååå): __01092006_____ Prosjektslutt (ddmmåååå): __31082012_____ ☒ Datamaterialet skal aidentifisert. Gi en redegjørelse for hvordan datamaterialet anonymiseres. Informantene vil bli omtalt som A, B, C osv. Evt. fotos av tegn vil kunne gjøre informantene gjenkjennelige. Dette er omtalt i informasjonen og samtykkeerklæringen, og er etter hvert vanlig og den beste måten for å publisere forskning innen tegnspråk. Informantene er kjent med denne formen fra før. Det vil være naturlig å takke informantene for deltagelsen i prosjektet, da vil ev navn kunne kjennes igjen. Dette vil i så fall være forelagt informantene til godkjenning før det eventuelt blir trykket. Dersom det ikke blir søkt om videre bruk av datamaterialet når prosjektiden utløper, vil opptakene bli slettet innen 31.08.2012. Opptakene må oppbevares minst til disputasen er avsluttet, slik at arbeidet kan kontrolleres av bedømmelseskomiteen og ev forskningsfusk kan bli oppdaget. ☐ Datamaterialet skal oppbevares med personidentifikasjon Hvor skal datamaterialet oppbevares? Gi en redegjørelse for hvorfor datamaterialet skal oppbevares med personidentifikasjon.	
14. FINANSIERING		
Prosjektet er finansiert som et fire års doktorstipend ved Høgskolen i Sør-Trøndelag, Avdeling Lærerutdanning og tegnspråk. (Fordi materialet skal kunne faglig etterprøves og prosjektet som sådan fritas fra tvil om forskningsfusk, er prosjektiden satt helt til 31.08.2012. Evt forsinkelser eller uforutsette faktorer kan også gjøre det nødvendig med lenger tid enn først antatt.)		
15. TILLEGGSOPPLYSNINGER		

16. ANTALL VEDLEGG	
<p><i>Oppgi hvor mange vedlegg som legges ved meldeskjemaet.</i></p>	

¹ Meldeskjema skal sendes personvernombudet dersom:

1. Det skal foretas behandling av personopplysninger som helt eller delvis skjer med elektroniske hjelpemidler og /eller
2. Det skal opprettes et manuelt personregister som inneholder sensitive personopplysninger.

Med personopplysninger forstås opplysninger og vurderinger som direkte eller indirekte kan knyttes til en enkeltperson. Fotografier, bildeopptak og stemmer på lydopptak kan også anses som personopplysninger.

Direkte identifiserende opplysninger: En person vil være direkte identifiserbar via navn, personnummer eller andre personentydige kjennetegn.

Indirekte personidentifiserende opplysninger: En person vil være indirekte identifiserbar dersom det er mulig å identifisere vedkommende gjennom bakgrunnsopplysninger som for eksempel bostedskommune eller institusjonstilknytning kombinert med opplysninger om alder, kjønn, yrke, diagnose, etc. Også opplysninger som registreres med et referansenummer som viser til en atskilt liste med for eksempel navn eller personnummer, er indirekte personopplysninger, uansett hvem som oppbevarer navnelisten, hvor den oppbevares og hvordan den oppbevares.

Med **sensitive opplysninger** menes opplysninger om rasemessig eller etnisk bakgrunn, politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning, at en person har vært mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling, helseforhold, seksuelle forhold, medlemskap i fagforeninger.

⁴ Behandlingsansvarlig institusjon

Her føres opp arbeidsstedet til daglig ansvarlig. Det er institusjonens ledelse som har et overordnet ansvar for at personopplysningslovens bestemmelser blir fulgt.

[#] Daglig ansvar

Her skal oppføres navn på den som har det daglige ansvaret for prosjektet. For studentprosjekter oppføres faglig veileder. Faglig veileder og student må være tilknyttet samme institusjon.

⁹ Studentprosjekt

Feltet fylles ut dersom behandlingen av personopplysningene gjennomføres som et studentprosjekt.

^v Utvalgsbeskrivelse

Beskrivelse

Her skal det gis en beskrivelse av hvem som deltar i undersøkelsen. Eksempler er; et representativt utvalg av befolkningen, barn, skoleelever med lese- og skrivevansker, pasienter, innsatte, organisasjonsmedlemmer, personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse. Dersom utvalget har kjennetegn som er spesielt for utvalget, gjøres dette rede for.

Rekruttering og trekking

Gjør rede for hvordan utvalget trekkes, fra bestemte registre (for eksempel Folkeregisteret, pasientregister, registre ved sosialkontor), rekrutteres fra et eller flere miljø (for eksempel bedrifter, skoler, idrettsmiljø eller eget nettverk) eller om det er andre måter forsker skal komme i kontakt med eller få tak i dem som utgjør utvalget i prosjektet. Gjør også rede for hvem som foretar trekkingen/rekrutteringen.

Forstegangskontakt

Forstegangskontakt er første gang utvalget blir kontaktet og får kjennskap til prosjektet. Oppgi hvem det er som oppretter førstegangskontakt, for eksempel lærer, behandlende lege, prosjektleder.

Informasjon og samtykke

Her skal det beskrives hvordan informasjon til utvalget blir gitt, det vil si om informasjonen blir gitt skriftlig eller muntlig, og hvilket medium som benyttes, for eksempel brev, e-post, telefon, avis, tidsskrift eller ansikt-til-ansikt. Dersom informasjonen gis skriftlig, skal informasjonsskriv eller utkast til informasjonsskriv, legges ved meldeskjemaet. Dersom informasjonen gis muntlig, skal det oppgis hvilken informasjon som vil bli gitt.

Den følgende liste av momenter er veiledende. Hensikten med malen er å gi et hjelpemiddel som gjør at de på en enkel måte skal kunne utforme informasjon som inneholder de opplysninger som etterspørres, men innholdet må selvfølgelig tilpasses og vurderes i forhold til hvert enkelt prosjekt.

- Prosjektets formål/prosjektets tittel. Innledning med forespørsel om deltakelse.
- Navn og adresse til forsker eller til student og veileder dersom studentprosjekt.
- Hvilke opplysninger som innhentes, og hvor de innhentes fra (pasientjournal, intervjuer, SSB etc.)
- Hvilke metoder som skal benyttes for å innhente opplysninger og hva disse innebærer for deltageren.
- Hva opplysningene om respondentene konkret skal brukes til.
- Konfidensialitet, oppbevaring, eventuell gjenbruk av data. Det skal opplyses om i hvilken form opplysningene lagres (direkte personidentifiserbare eller aidentifiserte). Dersom det er mulig å spore opplysningene tilbake til vedkommende, for eksempel ved hjelp av et kodenummer, skal begrepet aidentifisert brukes, ikke anonymisert. Data som inneholder identifiserbare bakgrunnsopplysninger eller stemmer/bilder er heller ikke anonyme.
- Angivelse av prosjektets varighet, samt hva som skjer med personopplysningene etter prosjektets avslutning; sletting, anonymisering eller lagring i påvente av eventuell oppfølging. Når eventuelle lydbandopptak og andre personopplysninger vil slettes. Ev. endelig dato for anonymisering.
- Understreking av at deltakelse er frivillig og at et samtykke kan trekkes tilbake på et hvilket som helst tidspunkt uten at man må oppgi grunn. For pasienter og andre i avhengighetsforhold må det opplyses om at det ikke får innvirkning på deres forhold til behandlere eller andre, dersom de ikke vil delta i studien.
- At forsker er underlagt taushetsplikt og at data behandles konfidensielt.
- At prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS. Dersom prosjektet er konsesjonspliktig skal det i tillegg eller i stedet angis at prosjektet er innvilget konsesjon av Datatilsynet. For prosjekter som er fremleggelsespliktige for REK skal de stå at prosjektet er tilrådd av Regional komité for medisinsk forskningsetikk.

Samtykke, dersom en benytter skriftlig samtykke, skal følge i teksten etter informasjonen, f.eks. slik: "Jeg har mottatt skriftlig og muntlig informasjon og er villig til å delta i studien," med plass for signatur og dato.

I noen tilfeller er det også relevant å oppgi informasjon om følgende:

- Hvem som finansierer prosjektet (for eksempel et legemiddelfirma, NFR).
- At det opprettes forskningsbiobank etter tilråding fra REK og godkjennelse fra Sosial- og helsedirektoratet.
- Hvorvidt personopplysninger og/eller biologiske prøver skal overføres til utlandet, og i så tilfelle hvor og hvorfor.
- At foresatte/verge har rett til å på forhånd se spørreskjema/intervjuguide som skal forelegges en umyndig.
- Hvorvidt personopplysninger skal utleveres til andre, og i så tilfelle til hvem

Se for øvrig <http://www.etikkom.no/REK/forskerportal/infoskriv> for en mer detaljert mal som først og fremst gjelder helsefaglige prosjekter.

Innhentes det samtykke fra den registrerte?

For å kunne svare ja på dette spørsmålet, må samtykket være en **frivillig, uttrykkelig og informert** erklæring fra den registrerte om at han eller hun godtar behandling av personopplysninger om seg selv.

At samtykket skal være **frivillig**, betyr at det ikke må være avgitt under noen form for tvang fra den som retter forespørselen eller andre involverte aktører. Vær oppmerksom på at måten kontakten blir opprettet på, kan få betydning for om samtykket kan vurderes som frivillig. Dette spørsmålet må ses i sammenheng med maktforholdet mellom den som retter forespørselen og den som blir forespurt, for eksempel i relasjonen mellom saksbehandler og klient. Hvordan prosjektet blir presentert, kan også tilsløre frivillighetsaspektet, for eksempel ved at deltakelse i forskningsprosjektet framstår som en videreføring eller utvidelse av et eksisterende behandlingstilbud.

At samtykket skal være **uttrykkelig**, betyr at det ikke skal herske noen tvil om at det avgis samtykke. Et passivt samtykke er derfor ikke et uttrykkelig samtykke i lovens forstand. Et passivt samtykke betyr at den forespurte ikke gjør en aktiv handling som tilsier at hun eller han ønsker å være med i forskningsprosjektet. Retur av spørreskjema vil være å betrakte som et uttrykkelig og aktivt samtykke.

At samtykket skal være **informert**, betyr at den registrerte skal gis tilstrekkelig informasjon til at vedkommende vet hva det samtykkes til. Informasjonen må imidlertid ikke være så detaljert at det virker forvirrende eller at fokus flyttes fra det som

---

faktisk kan true personvernet. I prosjekt der det deltar personer med norsk som andrespråk, bør informasjonen så langt det lar seg gjøre, gis på morsmålet. Informasjonen bør som hovedregel gis skriftlig. Muntlig informasjon kan supplere eller erstatte den skriftlige informasjon.

Loven stiller ikke krav til formen på samtykket, dvs. om det skal være skriftlig eller muntlig. Et skriftlig samtykke vil likevel være å foretrekke for å kunne sannsynliggjøre i ettertid at samtykke faktisk er innhentet. Samtykke som er gitt elektronisk er å betrakte som et skriftlig samtykke. Det finnes imidlertid tilfeller der muntlig samtykke vil være å foretrekke, for eksempel dersom det er sannsynlig at deltakerne på bakgrunn av sin alder, kulturelle tilhørighet eller lignende, vil oppfatte et skriftlig samtykke som en kontrakt som ikke kan brytes.

Samtykket skal i utgangspunktet gis av den registrerte selv.

For mindreårige og umyndiggjorte skal samtykke som hovedregel innhentes fra foresatte eller verge. For personer med manglende eller redusert samtykkekompetanse skal det i størst mulig grad gis tilpasset informasjon. Pårørende og/eller verge/hjelpverge skal informeres, om mulig, og hvis de har innvendinger, skal dette respekteres. I de tilfeller hvor personen har vært midlertidig inkompetent (for eksempel bevisstløs) skal han eller hun informeres i ettertid og gis muligheter til å fortsette eller trekke seg, dersom dette er relevant.

Det innhentes samtykke

Dersom det svares ja på spørsmålet om samtykke innhentes, skal det oppgis hvordan frivillighetsaspektet er ivarettatt og på hvilken måte samtykke innhentes, for eksempel skriftlig erklæring, muntlig erklæring, retur av spørreskjema.

Det innhentes ikke samtykke

Dersom det svares nei på spørsmålet om samtykke, skal det gis en redegjørelse for hvorfor behandlingen er av en så stor allmenn og/eller samfunnsmessig interesse at behandlingen overstiger ulempene for enkeltindividet. Det skal videre oppgis hvorfor det ikke lar seg gjøre å innhente samtykke. Dette kan for eksempel være fordi det praktisk ikke lar seg gjøre eller at det er så store etiske betenkeligheter knyttet til det å innhente samtykke. Begrunnelsene må være konkrete. Dersom det benyttes andre former for samtykke, for eksempel generelt samtykke, passivt samtykke, stedfortredende samtykke, samtykke innhentet etter at behandlingen har funnet sted eller dispensasjon fra taushetsplikten, skal dette oppgis her.

^{vii} Metode for innsamling av personopplysninger

Personopplysningene kan innhentes på flere måter. De kan innhentes direkte fra den registrerte gjennom for eksempel personlig intervju, postale spørreskjema, deltakende observasjon, medisinske undersøkelser/tester. Personopplysninger kan også innhentes fra eksisterende registre (for eksempel Kreftregisteret, Medisinsk fødselsregister) eller ved dokumentgjennomgang (for eksempel sakspapirer hos PPT, sykejournaler etc.). Ofte kombineres ulike metoder. **Husk å oppgi alle kilder til informasjon om personene som inngår i utvalget.**

^{viii} Datamaterialets innhold

Opplysninger om tredjeperson

Med *opplysninger om tredjeperson* menes opplysninger som kan spores tilbake til personer som ikke inngår i utvalget. Eksempler på opplysninger om tredjeperson er opplysninger om spesifiserte familiemedlemmer til en registrert, som mor, far, onkel, bestemor.

^{ix} Informasjonssikkerhet

Med informasjonssikkerhet forstås en dokumentasjon av informasjonssystemet og sikkerhetstiltakene. Dette tilsvarer en beskrivelse av bl.a. hvordan datamaterialet registreres og oppbevares, sikring av konfidensialitet, tekniske tiltak (passordbeskyttelse, oppbevaring av direkte identifiserende personopplysninger og avidentifiserte opplysninger atskilt og automatisk nedkobling av skjermbilder med personinformasjon).

Definisjon av personopplysninger

Direkte personidentifiserende opplysninger er opplysninger som direkte kan identifisere den registrerte. Navn og 11-sifret fødselsnummer regnes som direkte personidentifiserbare opplysninger.

Indirekte personidentifiserende opplysninger er opplysninger som kan identifisere den registrerte uavhengig av om dataene er tilknyttet direkte personidentifiserbare opplysninger. Eksempler på variabler som indirekte kan være med å identifisere deltakerne, er bruk av bosted sammen med alder, kjønn og eventuelt diagnose, yrke, idrettsaktivitet. Andre eksempler som kan medføre at en registrert er indirekte identifiserbar, er spesifisering av for eksempel organisasjonstilhørighet, arbeidsplass, sykehus og avdeling, kirke- eller moskétilhørighet sammen med ulike bakgrunnsvariable. Også opplysninger som registreres med et referansenummer som viser til en atskilt liste med for eksempel navn eller personnummer, er indirekte personopplysninger.

Direkte personidentifiserende opplysninger bør ikke registreres sammen med det øvrige datamaterialet. Dersom det er nødvendig å registrere opplysningene sammen med de direkte personidentifiserbare opplysningene, skal det gis en begrunnelse for det.

Sikring av konfidensialitet

Daglig ansvarlig/veileder og/eller studenten plikter å holde oversikt over hvilke personopplysninger som skal behandles med elektroniske hjelpemidler og som må sikres spesielt mot at uvedkommende får adgang til dem. Den behandlingsansvarlige skal også vurdere sannsynligheten for at sikkerhetsbrudd kan forekomme: Er f.eks. pc-tilgangen beskyttet med brukernavn og

---

passord og står pc-en i et låsbart rom? Videre skal den behandlingsansvarlige vurdere hvilken skade det vil volde den registrerte dersom sikkerhetsbrudd inntreffer: Kan sikkerhetsbrudd f.eks. føre til tap av personlig integritet eller anseelse? Vurderingene som gjøres skal dokumenteres.

Overføres personopplysningene i eksternt datanett?

Med dette menes om personopplysningene skal samles inn eller overføres til andre gjennom eksternt datanett, f.eks. via e-post fra respondenten.

^x Vurdering/godkjenning av andre instanser

All medisinsk forskning som involverer mennesker (inkludert personopplysninger og humant materiale) skal fremlegges for en **regional komité for medisinsk forskningsetikk**, www.etikkom.no

For å få utlevert taushetsbelagte opplysninger fra offentlige forvaltningsorgan, sykehus, trygdekontor, sosialkontor m.m., må det søkes om dispensasjon fra taushetsplikten. Dispensasjon søkes vanligvis fra aktuelt departement. Søknad om utlevering av helseopplysninger rettes til Sosial- og helsedirektoratet.

Det skal sendes melding til Statens legemiddelverk ved utprøving av legemidler. Statens legemiddelverk vurderer meldinger om klinisk utprøving i henhold til Forskrift om klinisk utprøving av legemidler til mennesker av 24.9.2003.

^{xi} Prosjektperiode

Dersom datamaterialet skal anonymiseres etter prosjektslutt skal alle personopplysninger, både direkte og indirekte, slettes eller skrives om/kategoriseres, slik at det ikke lenger er mulig å føre opplysningene tilbake til enkeltpersoner i datamaterialet. Data kan oppbevares med personidentifikasjon etter prosjektslutt i påvente av eventuelle oppfølgingsundersøkelser og for historiske, statistiske og vitenskapelige formål. Hovedregel for lagring av data med personidentifikasjon er samtykke fra den registrerte. Det må videre gis konkrete begrunnelser for hvorfor data skal lagres med personidentifikasjon og om dette vil medføre noen ulemper for den registrerte. Det vil ikke være tilstrekkelig å begrunne lagringen med "for oppfølgingsstudier". Dersom lagringen av personopplysningene ikke skal baseres på samtykke setter personopplysningsloven strengere krav til nødvendigheten av lagringen. Dersom det ikke skal innhentes samtykke til lagringen, skal det gis en redegjørelse for hvorfor lagringen er av en så stor samfunnsmessig interesse at den overstiger ulempene for enkeltindividet, og hvorfor det ikke skal innhentes samtykke. NSD arkiverer data fra forskningsprosjekt innen samfunnsvitenskap, humaniora, psykologi, medisin og helsefag. Data som er egnet for arkivering hos NSD, er anonyme kvantitative data lagret på diskett eller CD samt kvantitative og kvalitative persondata.

1 Meldeskjema skal sendes personvernombudet dersom:

1. Det skal foretas behandling av personopplysninger som helt eller delvis skjer med elektroniske hjelpemidler og /eller
2. Det skal opprettes et manuelt personregister som inneholder sensitive personopplysninger.

Med personopplysninger forstås opplysninger og vurderinger som direkte eller indirekte kan knyttes til en enkeltperson. Fotografier, bildeopptak og stemmer på lydopptak kan også anses som personopplysninger.

Direkte identifiserende opplysninger: En person vil være direkte identifiserbar via navn, personnummer eller andre personentydige kjennetegn.

Indirekte personidentifiserende opplysninger: En person vil være indirekte identifiserbar dersom det er mulig å identifisere vedkommende gjennom bakgrunnsopplysninger som for eksempel bostedskommune eller institusjonstilknytning kombinert med opplysninger om alder, kjønn, yrke, diagnose, etc. Også opplysninger som registreres med et referansenummer som viser til en atskilt liste med for eksempel navn eller personnummer, er indirekte personopplysninger, uansett hvem som oppbevarer navnelisten, hvor den oppbevares og hvordan den oppbevares.

Med **sensitive opplysninger** menes opplysninger om rasemessig eller etnisk bakgrunn, politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning, at en person har vært mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling, helseforhold, seksuelle forhold, medlemskap i fagforeninger.

1 Behandlingsansvarlig institusjon

Her føres opp arbeidsstedet til daglig ansvarlig. Det er institusjonens ledelse som har et overordnet ansvar for at personopplysningslovens bestemmelser blir fulgt.

1 Daglig ansvar

Her skal oppføres navn på den som har det daglige ansvaret for prosjektet. For studentprosjekter oppføres faglig veileder. Faglig veileder og student må være tilknyttet samme institusjon.

1 Studentprosjekt

Feltet fylles ut dersom behandlingen av personopplysningene gjennomføres som et studentprosjekt.

1 Utvalgsbeskrivelse

Beskrivelse

Her skal det gis en beskrivelse av hvem som deltar i undersøkelsen. Eksempler er; et representativt utvalg av befolkningen, barn, skoleelever med lese- og skrivevansker, pasienter, innsatte, organisasjonsmedlemmer, personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse. Dersom utvalget har kjennetegn som er spesielt for utvalget, gjøres dette rede for.

Rekruttering og trekking

Gjør rede for hvordan utvalget trekkes, fra bestemte registre (for eksempel Folkeregisteret, pasientregister, registre ved sosialkontor), rekrutteres fra et eller flere miljø (for eksempel bedrifter, skoler, idrettsmiljø eller eget nettverk) eller om det er andre måter forsker skal komme i kontakt med eller få tak i dem som utgjør utvalget i prosjektet. Gjør også rede for hvem som foretar trekkingen/rekrutteringen.

Førstegangskontakt

Førstegangskontakt er første gang utvalget blir kontaktet og får kjennskap til prosjektet. Oppgi hvem det er som oppretter førstegangskontakt, for eksempel lærer, behandlende lege, prosjektleder.

1 Informasjon og samtykke

Her skal det beskrives hvordan informasjon til utvalget blir gitt, det vil si om informasjonen blir gitt skriftlig eller muntlig, og hvilket medium som benyttes, for eksempel brev, e-post, telefon, avis, tidsskrift eller ansikt-til-ansikt. Dersom informasjonen gis skriftlig, skal informasjonsskriv eller utkast til informasjonsskriv, legges ved meldeskjemaet. Dersom informasjonen gis muntlig, skal det oppgis hvilken informasjon som vil bli gitt.

Den følgende liste av momenter er veiledende. Hensikten med malen er å gi et hjelpemiddel som gjør at de på en enkel måte skal kunne utforme informasjon som inneholder de opplysninger som etterspørres, men innholdet må selvfølgelig tilpasses og vurderes i forhold til hvert enkelt prosjekt.

- Prosjektets formål/prosjektets tittel. Innledning med forespørsel om deltakelse.

- Navn og adresse til forsker eller til student og veileder dersom studentprosjekt.
- Hvilke opplysninger som innhentes, og hvor de innhentes fra (pasientjournal, intervjuer, SSB etc.)
- Hvilke metoder som skal benyttes for å innhente opplysninger og hva disse innebærer for deltageren.
- Hva opplysningene om respondentene konkret skal brukes til.
- Konfidensialitet, oppbevaring, eventuell gjenbruk av data. Det skal opplyses om i hvilken form opplysningene lagres (direkte personidentifiserbare eller aidentifiserte). Dersom det er mulig å spore opplysningene tilbake til vedkommende, for eksempel ved hjelp av et kodennummer, skal begrepet aidentifisert brukes, ikke anonymisert. Data som inneholder identifiserbare bakgrunnsopplysninger eller stemmer/bilder er heller ikke anonyme.
- Angivelse av prosjektets varighet, samt hva som skjer med personopplysningene etter prosjektets avslutning; sletting, anonymisering eller lagring i påvente av eventuell oppfølging. Når eventuelle lydbandopptak og andre personopplysninger vil slettes. Ev. endelig dato for anonymisering.
- Understreking av at deltakelse er frivillig og at et samtykke kan trekkes tilbake på et hvilket som helst tidspunkt uten at man må oppgi grunn. For pasienter og andre i avhengighetsforhold må det opplyses om at det ikke får innvirkning på deres forhold til behandlere eller andre, dersom de ikke vil delta i studien.
- At forsker er underlagt taushetsplikt og at data behandles konfidensielt.
- At prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS. Dersom prosjektet er konsesjonspliktig skal det i tillegg eller i stedet angis at prosjektet er innvilget konsesjon av Datatilsynet. For prosjekter som er fremleggelsespliktige for REK skal de stå at prosjektet er tilrådd av Regional komité for medisinsk forskningsetikk.

Samtykke, dersom en benytter skriftlig samtykke, skal følge i teksten etter informasjonen, f.eks. slik: "Jeg har mottatt skriftlig og muntlig informasjon og er villig til å delta i studien," med plass for signatur og dato. I noen tilfeller er det også relevant å oppgi informasjon om følgende:

- Hvem som finansierer prosjektet (for eksempel et legemiddelfirma, NFR).
- At det opprettes forskningsbiobank etter tilrådd fra REK og godkjenning fra Sosial- og helsedirektoratet.
- Hvorvidt personopplysninger og/eller biologiske prøver skal overføres til utlandet, og i så tilfelle hvor og hvorfor.
- At foresatte/verge har rett til å på forhånd se spørreskjema/intervjuguide som skal forelegges en umyndig.
- Hvorvidt personopplysninger skal utleveres til andre, og i så tilfelle til hvem

Se for øvrig <http://www.etikk.no/REK/forskerportal/infoskriv> for en mer detaljert mal som først og fremst gjelder helsefaglige prosjekter.

Innhentes det samtykke fra den registrerte?

For å kunne svare ja på dette spørsmålet, må samtykket være en **frivillig, uttrykkelig og informert** erklæring fra den registrerte om at han eller hun godtar behandling av personopplysninger om seg selv.

At samtykket skal være **frivillig**, betyr at det ikke må være avgitt under noen form for tvang fra den som retter forespørselen eller andre involverte aktører. Vær oppmerksom på at måten kontakten blir opprettet på, kan få betydning for om samtykket kan vurderes som frivillig. Dette spørsmålet må ses i sammenheng med maktforholdet mellom den som retter forespørselen og den som blir forespurt, for eksempel i relasjonen mellom saksbehandler og klient. Hvordan prosjektet blir presentert, kan også tilsløre frivillighetsaspektet, for eksempel ved at deltakelse i forskningsprosjektet framstår som en videreføring eller utvidelse av et eksisterende behandlingstilbud.

At samtykket skal være **uttrykkelig**, betyr at det ikke skal herske noen tvil om at det avgis samtykke. Et passivt samtykke er derfor ikke et uttrykkelig samtykke i lovens forstand. Et passivt samtykke betyr at den forespurte ikke gjør en aktiv handling som tilsier at hun eller han ønsker å være med i forskningsprosjektet. Retur av spørreskjema vil være å betrakte som et uttrykkelig og aktivt samtykke.

At samtykket skal være **informert**, betyr at den registrerte skal gis tilstrekkelig informasjon til at vedkommende vet hva det samtykkes til. Informasjonen må imidlertid ikke være så detaljert at det virker forvirrende eller at fokus flyttes fra det som faktisk kan true personvernet. I prosjekt der det deltar personer med norsk som andrespråk, bør informasjonen så langt det lar seg gjøre, gis på morsmålet. Informasjonen bør som hovedregel gis skriftlig. Muntlig informasjon kan supplere eller erstatte den skriftlige informasjon.

Loven stiller ikke krav til formen på samtykket, dvs. om det skal være skriftlig eller muntlig. Et skriftlig samtykke vil likevel være å foretrekke for å kunne sannsynliggjøre i ettertid at samtykke faktisk er innhentet. Samtykke som er gitt elektronisk er å betrakte som et skriftlig samtykke. Det finnes imidlertid tilfeller der muntlig samtykke vil være å foretrekke, for eksempel dersom det er sannsynlig at deltakerne på bakgrunn av sin alder, kulturelle tilhørighet eller lignende, vil oppfatte et skriftlig samtykke som en kontrakt som ikke kan brytes.

Samtykket skal i utgangspunktet gis av den registrerte selv.

For mindreårige og umyndiggjorte skal samtykke som hovedregel innhentes fra foresatte eller verge. For personer med manglende eller redusert samtykkekompetanse skal det i størst mulig grad gis tilpasset informasjon. Pårørende og/eller verge/hjelpeverge skal informeres, om mulig, og hvis de har innvendinger, skal dette respekteres. I de tilfeller hvor personen har vært midlertidig inkompetent (for eksempel bevisstløs) skal han eller hun informeres i ettertid og gis muligheter til å fortsette eller trekke seg, dersom dette er relevant.

Det innhentes samtykke

Dersom det svares ja på spørsmålet om samtykke innhentes, skal det oppgis hvordan frivillighetsaspektet er ivare tatt og på hvilken måte samtykke innhentes, for eksempel skriftlig erklæring, muntlig erklæring, retur av spørreskjema.

Det innhentes ikke samtykke

Dersom det svares nei på spørsmålet om samtykke, skal det gis en redegjørelse for hvorfor behandlingen er av en så stor allmenn og/eller samfunnsmessig interesse at behandlingen overstiger ulempene for enkeltindividet. Det skal videre oppgis hvorfor det ikke lar seg gjøre å innhente samtykke. Dette kan for eksempel være fordi det praktisk ikke lar seg gjøre eller at det er så store etiske betenkeligheter knyttet til det å innhente samtykke. Begrunnelsene må være konkrete. Dersom det benyttes andre former for samtykke, for eksempel generelt samtykke, passivt samtykke, stedfortredende samtykke, samtykke innhentet etter at behandlingen har funnet sted eller dispensasjon fra taushetsplikten, skal dette oppgis her.

¹ Metode for innsamling av personopplysninger

Personopplysningene kan innhentes på flere måter. De kan innhentes direkte fra den registrerte gjennom for eksempel personlig intervju, postale spørreskjema, deltakende observasjon, medisinske undersøkelser/tester. Personopplysninger kan også innhentes fra eksisterende registre (for eksempel Kreftregisteret, Medisinsk fødselsregister) eller ved dokumentgjennomgang (for eksempel sakspapirer hos PPT, sykejournaler etc.). Ofte kombineres ulike metoder. **Husk å oppgi alle kilder til informasjon om personene som inngår i utvalget.**

¹ Datamaterialets innhold

Opplysninger om tredjeperson

Med *opplysninger om tredjeperson* menes opplysninger som kan spores tilbake til personer som ikke inngår i utvalget. Eksempler på opplysninger om tredjeperson er opplysninger om spesifiserte familiemedlemmer til en registrert, som mor, far, onkel, bestemor.

¹ Informasjonssikkerhet

Med informasjonssikkerhet forstås en dokumentasjon av informasjonssystemet og sikkerhetstiltakene. Dette tilsvarer en beskrivelse av bl.a. hvordan datamaterialet registreres og oppbevares, sikring av konfidensialitet, tekniske tiltak (passordbeskyttelse, oppbevaring av direkte identifiserende personopplysninger og aidentifiserte opplysninger atskilt og automatisk nedkobling av skjermbilder med personinformasjon).

Definisjon av personopplysninger

Direkte personidentifiserende opplysninger er opplysninger som direkte kan identifisere den registrerte. Navn og 11-sifret fødselsnummer regnes som direkte personidentifiserbare opplysninger.

Indirekte personidentifiserende opplysninger er opplysninger som kan identifisere den registrerte uavhengig av om dataene er tilknyttet direkte personidentifiserbare opplysninger. Eksempler på variabler som indirekte kan være med å identifisere deltakerne, er bruk av bosted sammen med alder, kjønn og eventuelt diagnose, yrke, idrettsaktivitet. Andre eksempler som kan medføre at en registrert er indirekte identifiserbar, er spesifikasjon av for eksempel organisasjonstilhørighet, arbeidsplass, sykehus og avdeling, kirke- eller moskétilhørighet sammen med ulike bakgrunnsvariable. Også opplysninger som registreres med et referansenummer som viser til en atskilt liste med for eksempel navn eller personnummer, er indirekte personopplysninger.

Direkte personidentifiserende opplysninger bør ikke registreres sammen med det øvrige datamaterialet. Dersom det er nødvendig å registrere opplysningene sammen med de direkte personidentifiserbare opplysningene, skal det gis en begrunnelse for det.

Sikring av konfidensialitet

Daglig ansvarlig/veileder og/eller studenten plikter å holde oversikt over hvilke personopplysninger som skal behandles med elektroniske hjelpemidler og som må sikres spesielt mot at uvedkommende får adgang til dem. Den behandlingsansvarlige skal også vurdere sannsynligheten for at sikkerhetsbrudd kan forekomme: Er f.eks. pc-tilgangen beskyttet med brukernavn og passord og står pc-en i et låsbart rom? Videre skal den behandlingsansvarlige vurdere hvilken skade det vil volde den registrerte dersom sikkerhetsbrudd inntreffer: Kan sikkerhetsbrudd f.eks. føre til tap av personlig integritet eller anseelse? Vurderingene som gjøres skal dokumenteres.

Overføres personopplysningene i eksternt datanett?

Med dette menes om personopplysningene skal samles inn eller overføres til andre gjennom eksternt datanett, f.eks. via e-post fra respondenten.

¹ Vurdering/godkjenning av andre instanser

All medisinsk forskning som involverer mennesker (inkludert personopplysninger og humant materiale) skal fremlegges for en **regional komité for medisinsk forskningsetikk**, www.etikkom.no

For å få utlevert taushetsbelagte opplysninger fra offentlige forvaltningsorgan, sykehus, trygdekontor, sosialkontor m.m., må det søkes om dispensasjon fra taushetsplikten. Dispensasjon søkes vanligvis fra aktuelt departement. Søknad om utlevering av helseopplysninger rettes til Sosial- og helsedirektoratet.

Det skal sendes melding til Statens legemiddelverk ved utprøving av legemidler. Statens legemiddelverk vurderer meldinger om klinisk utprøving i henhold til Forskrift om klinisk utprøving av legemidler til mennesker av 24.9.2003.

¹ Prosjektperiode

Dersom datamaterialet skal anonymiseres etter prosjektslutt skal alle personopplysninger, både direkte og indirekte, slettes eller skrives om/kategoriseres, slik at det ikke lenger er mulig å føre opplysningene tilbake til enkeltpersoner i datamaterialet. Data kan oppbevares med personidentifikasjon etter prosjektslutt i påvente av eventuelle oppfølgingsundersøkelser og for historiske, statistiske og vitenskapelige formål. Hovedregel for lagring av data med personidentifikasjon er samtykke fra den registrerte. Det må videre gis konkrete begrunnelser for hvorfor data skal lagres med personidentifikasjon og om dette vil medføre noen ulemper for den registrerte. Det vil ikke være tilstrekkelig å begrunne lagringen med "for oppfølgingsstudier". Dersom lagringen av personopplysningene ikke skal baseres på samtykke setter personopplysningsloven strengere krav til nødvendigheten av lagringen. Dersom det ikke skal innhentes samtykke til lagringen, skal det gis en redegjørelse for hvorfor lagringen er av en så stor samfunnsmessig interesse at den overstiger ulempene for enkeltindividet, og hvorfor det ikke skal innhentes samtykke. NSD arkiverer data fra forskningsprosjekt innen samfunnsvitenskap, humaniora, psykologi, medisin og helsefag. Data som er egnet for arkivering hos NSD, er anonyme kvantitative data lagret på diskett eller CD samt kvantitative og kvalitative persondata.

Vedlegg 3

Oslo våren 2007.

Hei!

Vil du være med på et tegnspråkprosjekt?

Vi trenger å vite mer om norsk tegnspråk. Jeg er ansatt som forsker på Høgskolen i Sør-Trøndelag, og skal forske i tegnspråk. Dette skal jeg gjøre med veiledere både fra HiST og Universitetet i Oslo. Til dette arbeidet trenger jeg noen frivillige informanter eller språkmodeller. Derfor kontakter jeg deg gjennom Norges Døveforbund.

Jeg håper du vil treffe meg og noen andre døve noen timer en dag. Vi skal se på en billedfortelling eller tegneserie i en liten bok. Denne fortellingen håper jeg at du og de andre vil gjenfortelle på tegnspråk mens vi gjør videoopptak. Du får se opptaket. Dersom du ikke er fornøyd, tar vi nytt opptak, eller du kan trekke deg fra prosjektet.

Opptakene av deg vil jeg legge inn på en datamaskin for så å transkribere og analysere dem. Det er bare jeg og veilederne mine: professor Elizabeth Lanza og professor Sonja Erlenkamp som skal se hele opptaket av deg. Vi vil velge ut noen mindre deler av opptakene som jeg skal arbeide videre med. Disse delene kan det bli aktuelt å bruke til undervisning, foredrag, artikler eller andre faglige diskusjoner og publikasjoner. Det betyr at andre kan se video eller trykte bilder av deg. Før jeg gjør dette, vil jeg derfor vise deg det jeg ønsker å bruke, slik at du får mulighet til å godkjenne det eller nekte å la meg bruke det.

Når jeg skal skrive om tegnspråk, får du se det jeg har skrevet om språket ditt og de bildene jeg eventuelt bruker av deg, før det blir trykket. Navnet ditt vil aldri stå skrevet noe sted inne i teksten, men bilder av deg mens du snakker tegnspråk, kan bli trykket i artikler eller i en bok. I bokens forord vil det være naturlig å takke deg og de andre informantene fordi dere ville være med på prosjektet. Da står navnet ditt der, hvis du synes det er ok.

Du må også svare på noen spørsmål om deg selv og din egen språkbakgrunn. Spørsmålene er på et eget ark (se vedlegg). De skal ikke spilles inn på video. Det er bare jeg og mine veiledere som skal se arket. Navnet ditt står ikke på arket, det er avidentifisert. På arket står det en kode, slik at det bare er jeg som vet hvem det er. Arket skal ligge i et låst skap og ikke sammen med videoopptakene.

Dersom du vil være med, får du kopi av opptakene av deg selv og arkene du fyller ut. Du kan når som helst trekke deg fra prosjektet. Du trenger ikke å begrunne hvorfor du vil trekke deg. Da blir opptaket og informasjonen du har gitt slettet.

Alle informantene må undertegne en samtykkeerklæring (se vedlegg), hvor du gir meg tillatelse til å bruke opptaket av deg til forskningsprosjektet.

Det kan være mulig at prosjektperioden blir utvidet eller at det kan være aktuelt å bruke opptakene i en oppfølging av dette prosjekt. Du vil da få informasjon om dette og nytt spørsmål om du vil være med.

Prosjektet mitt er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskaplige datatjeneste AS.

Når prosjektet er ferdig, vil alle opptakene av deg og arket med opplysningene bli slettet i sin helhet. Dette skjer så fort prosjektet er avsluttet og vurdert godkjent og senest innen 31.08. 2012. De delene du har tillatt meg å bruke i faglig sammenheng til undervisning, foredrag, artikler og bøker, vil ikke bli slettet.

Det er helt frivillig å delta i dette prosjektet, og du trenger ikke begrunne hvorfor du ikke vil være med.

Men jeg håper du vil være med og er spent på å høre fra deg. Hvis du vil være med, kan du kontakte meg via Norges Døveforbund eller ved å ta direkte kontakt med meg. Under finner du min adresse, mobilnummer og e-postadresse.

Hilsen

Rolf Piene Halvorsen.
Lilleakerveien 11
0283 Oslo

Mobil-tlf: 41 30 11 75   rolfph@hotmail.com

Vedlegg 4

Samtykkeerklæring.

Jeg har mottatt skriftlig og muntlig informasjon om Rolf Piene Halvorsens forskningsprosjekt om norsk tegnspråk som skal foregå i perioden 01.09 2006 – 31.08 2012.

Jeg sier meg med dette villig til å være informant i dette prosjektet. Jeg er villig til å la meg videofotografere mens jeg gjenforteller på norsk tegnspråk en allerede publisert billedfortelling, og jeg er villig til å svare på spørsmål om min språklige bakgrunn. Opptaket og opplysningene tillater jeg brukt til forskning og undervisning.

De videoklippene og bildene som det kan bli aktuelt å bruke til undervisning, foredrag, artikler eller andre faglige diskusjoner og publikasjoner, vil jeg først se og godkjenne før de blir anvendt.

Jeg bekrefter med dette at jeg:

- 1) har mottatt skriftlig og muntlig informasjon om Rolf Piene Halvorsens forskningsprosjekt og
- 2) sier meg villig til å være en av hans informanter.

Sted:

Dato:

Informant:

Forsker: Rolf Piene Halvorsen

8) Har du gått på døveskole? Hvor: Når:

9) Hvor i landet har du bodd lengst?

Hvor lenge har du bodd der?

Vedlegg 6

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Rolf Piene Halvorsen
Avdeling for lærerutdanning og tegnspråk
Høgskolen i Sør-Trøndelag
Rotvoll allé
7004 TRONDHEIM

Vår dato: 04.01.2007

Vår ref: 15678/JE

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 30.10.2006. Meldingen gjelder prosjektet:

15678

Referanse i norsk tegnspråk. En undersøkelse av form og funksjon til blikk og nikk i narrative tekster

*Behandlingsansvarlig
Daglig ansvarlig*

*Høgskolen i Sør-Trøndelag, ved institusjonens overste leder
Rolf Piene Halvorsen*

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

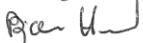
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/endrings skjema>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/database/>

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.08.2012 rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henriksen

Janne Sigbjørnsen Eie

Kontaktperson: Janne Sigbjørnsen Eie tlf: 55 58 31 52

Vedlegg: Prosjektvurdering

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrr.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

---

Personvernombudet for forskning, NSD

Prosjektvurdering - Kommentar

15678

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen kan hjemles i personopplysningsloven § 8 første ledd.

Informantenes bruk av tegnspråk registreres på videoopptak. Informantene samtykker til at videoopptakene brukes i forskning og undervisning, foredrag, artikler eller andre faglige publikasjoner. De aktuelle klippene godkjennes før bruk.

Ved prosjektslutt 31. august 2012 skal det øvrige datamaterialet anonymiseres. Anonymisering innebærer at direkte og indirekte personidentifiserende opplysninger slettes eller omkodes (grovkategoriseres), foto og videoopptak slettes.

Ombudet minner om at en eventuell oppfølgingsundersøkelse må meldes til ombudet i god tid før den startes opp og utvalget kontaktes. Ved bruk av materialet til formidling må det gis egen melding om dette til Datatilsynet.

Vedlegg 8

Opptakslogg

Dato:..... Kl:..... Sted:.....

Informant:.....

Gått gjennom:

- Infoskriv
- Samtykkeerklæring
- Informantinfo
- Underskrive samtykkeerklæring
- Info om studiosituasjonen
- Dele ut billedfortellingen
- Kamerajustering
- Opptak
- Oversiktsbilde
- Godkjenning av opptak
- Adresser
- Ny avtale

Søkeord "eye gaze" (37 treff)

i IBSL (<http://www.sign-lang.uni-hamburg.de/bibweb/bibliography.html>)

- [Vogt-Svendsen, Marit: Eye gaze in Norwegian Sign Language interrogatives. In: Edmondson, William H. / Karlsson, Fred \(eds\): SLR '87: Papers from the Fourth International Symposium on Sign Language Research. Lappeenranta, Finland July 15-19, 1987. \(International Studies on Sign Language and Communication of the Deaf; 10\) Hamburg : Signum \(1990\) - pp. 153-162](#)
- [Jaffe, Joseph / Stern, D.N. / Peery, J.C.: "Conversational" coupling of gaze behavior in prelinguistic human development. In: Journal of Psycholinguistic Research 2 \(1973\) - pp. 321-329](#)
- [Natale, M.: A Markovian model of adult gaze behavior. In: Journal of Psycholinguistic Research 5 \(1976\) - pp. 53-63](#)
- [Mather, Susan M.: Classroom turn-taking mechanism: Effective strategies for using eye gaze as a regulator. In: Erting, Carol J. et al \(eds\): The deaf way : perspectives from the International Conference on Deaf Culture. Washington, DC : Gallaudet Univ. Press \(1994\) - pp. 627-632](#)
- [Mather, Susan M.: Eye gaze and communication in a deaf classroom. In: Sign Language Studies 16: 54 \(1987\) - pp. 11-30](#)
- [Huber, Walter / Lüer, Gerd / Lass, Uta: Sentence-processing strategies of Bronca's aphasics and normal speakers as reflected by gaze movements. In: Denes, G. / Semenza, Carlo / Bisiacchi, P. \(eds\): Perspectives on cognitive neuropsychology. Hillsdale, N.J. : Erlbaum \(1988\) - pp. 135-160](#)
- [Beattie, Geoffrey W.: Sequential temporal patterns of speech and gaze in dialogue. In: Kendon, Adam \(ed\): Nonverbal communication, interaction and gesture. Selections from Semiotica. \(Approaches to Semiotics; 41\) The Hague : Mouton \(1981\) - pp. 297-319](#)
- [D'Odorico, Laura / Levorato, M. Chiara: Social and cognitive determinants of mutual gaze between mother and infant. In: Volterra, Virginia / Erting, Carol J. \(eds\): From gesture to language in hearing and deaf children. \(Springer Series in Language and Communication; 27\) Berlin, New York : Springer \(1990\) - pp. 9-17](#)
- [Argyle, Michael et al: The different functions of gaze. In: Kendon, Adam \(ed\): Nonverbal communication, interaction and gesture. Selections from Semiotica. \(Approaches to Semiotics; 41\) The Hague : Mouton \(1981\) - pp. 283-295](#)
- [Baker, Charlotte: What's not on the other hand in ASL. In: Mufwene, Salikoko S. / et al. \(eds\): Papers from the 12.Regional Meeting, Chicago Linguistic Society,](#)

[April 23-25, 1976. \(Papers from the ... regional meeting ; 12\) Chicago, Ill. : Chicago Linguistic Society \(1976\) - pp. 24-32](#)

- [Bendixen, B.: Eye behaviors functioning in American Sign Language. 1975 Manuscript \(unpubl.\)](#)
- [Exline, Ralph V. / Fehr, B.J.: The assessment of gaze and mutual gaze. In: Scherer, Klaus R. / Ekman, Paul \(eds\): Handbook of methods in nonverbal behavior research. Cambridge : Cambridge Univ. Pr. \(1982\) - pp. 91-135](#)
- [McIntire, Marina L. / Reilly, Judy S. / Anderson, Diane: Look who's talking! Point of view and character reference in mothers' and children's ASL narratives. Paper delivered at the Nineteenth Annual Boston University Conference on Language Development. 1994 Manuscript \(unpubl.\)](#)
- [Baker, Charlotte: Eye-openers in ASL. . San Diego, CA : San Diego State Univ. 1976: Paper presented at CA Linguistic Assn. Conference Manuscript \(unpubl.\)](#)
- [Baker, Charlotte: Regulators and turn-taking in American Sign Language discourse. In: Friedman, Lynn A. \(ed\): On the other hand: New perspectives on American Sign Language. New York : Academic Pr. \(1977\) - pp. 215-236](#)
- [Baker, Charlotte / Padden, Carol A.: Focusing on the nonmanual components of ASL. In: Siple, Patricia \(ed\): Understanding language through sign language research. \(Perspectives in Neurolinguistics and Psycholinguistics\) New York, San Francisco, London : Academic Pr. \(1978\) - pp. 27-57](#)
- [Martinez, Liza B.: Turn-taking and eye gaze in sign conversation between deaf Filipinos. In: Lucas, Ceil \(ed\): Sociolinguistics in deaf communities. \(Sociolinguistics in Deaf Communities; 1\) Washington, DC : Gallaudet Univ. Press \(1995\) - pp. 272-306](#)
- [Bahan, Benjamin / Supalla, Samuel J.: Line segmentation and narrative structure: A study of eyegaze behavior in American Sign Language. In: Emmorey, Karen / Reilly, Judy S. \(eds\): Language, gesture, and space. \(International Conference on Theoretical Issues in Sign Language Research\) Hillsdale, N.J. : Erlbaum \(1995\) - pp. 171-191](#)
- [Prendergast, Susan G.: Capturing and maintaining deaf toddlers gaze in pretend play: A comparison of dyads with deaf and hearing mothers. Ann Arbor : U.M.I. 1992 - 134 p.: Univ. of Illinois at Urbana-Champaign Dissertation](#)
- [Martinez, Liza B.: Eye-gaze as an element in Filipino Sign Language discourse. In: Winston, Elisabeth A. \(ed\): Communication forum. Vol. 2. Washington, DC : Gallaudet Univ. School of Communication \(1993\) - pp. 99-112](#)
- [Metzger, Melanie: Eye gaze and pronominal reference in American Sign Language. In: Lucas, Ceil \(ed\): Pinky extension and eye gaze : language use in deaf communities. \(Sociolinguistics in Deaf Communities; 4\) Washington, DC : Gallaudet Univ. Press \(1998\) - pp. 170-182](#)

- [Engberg-Pedersen, Elisabeth: Eye gaze in Danish Sign Language monologues: Forms, functions, notation issues. Paper presented at the 3rd Intersign Workshop Siena. 1999 Manuscript](#)
- [Varchmin, Axel Christian / Rae, Robert / Ritter, Helge: Image based recognition of gaze direction using adaptive methods. In: Wachsmuth, Ipke / Fröhlich, Martin \(eds\): Gesture and sign language in human-computer interaction. International Gesture Workshop, Bielefeld, Germany, September 1997 : proceedings. \(Lecture Notes in Computer Science; 1371\) Berlin \[u.a.\] : Springer \(1998\) - pp. 245-257](#)
- [Baker-Shenk, Charlotte: The facial behavior of deaf signers: Evidence of a complex language. In: American Annals of the Deaf 130: 4 \(1985\) - pp. 297-304](#)
- [Baker-Shenk, Charlotte: The facial behavior of deaf signers: Evidence of a complex language. In: Aymard, Louis L. / Winstanley, Christine \(eds\): Reflections on the language and culture of deaf Americans. Dubuque, Iowa : Kendall/Hunt Pub. \(1992\) - pp. 99-104](#)
- [Jensema, Carl J. et al: Eye movement patterns of captioned television viewers. In: American Annals of the Deaf 145: 3 \(2000\) - pp. 275-285](#)
- [Luciano, Jason M.: Revisiting Patterson's paradigm: gaze behaviors in deaf communication . In: American Annals of the Deaf 146: 1 \(2001\) - pp. 39-44](#)
- [Poggi, Isabella / Pelachaud, Catherine: Signals and meaning of gaze in animated faces. In: Mc Kevitt, Paul / í Nualláin, Seán / Mulvihill, Conn \(eds\): Language, vision, and music : Selected papers from the 8th International Workshop on the Cognitive Science of Natural Language Processing, Galway, 1999. \(Advances in Consciousness Research; 35\) Amsterdam, Philadelphia : Benjamins \(2002\) - pp. 133-144](#)
- [Thompson, Robin / Emmorey, Karen: Eye gaze and verb agreement in ASL. In: TISLR 8 Barcelona, September 30 - October 2. Programme and Abstracts. \(International Conference on Theoretical Issues in Sign Language Research; 8\) \(2004\) - pp. 177-179](#)
- [Thompson, Robin / Emmorey, Karen / Kluender, Robert: The relationship between eye gaze and verb agreement in American Sign Language: an eye-tracking study. La Jolla, Calif : Salk Institute 2004 - 43 p. Manuscript](#)
- [Muir, Laura J. / Richardson, Iain E. G. / Leaper, Steven: Gaze tracking and its application to video coding for sign language. w/o year Manuscript](#)
- [Thompson, Robin / Emmorey, Karen / Kluender, Keith R.: The relationship between eye gaze and verb agreement in American Sign Language: An eye-tracking study. In: Natural Language and Linguistic Theory 24: 2 \(2006\) - pp. 571-604](#)
- [Hansen, Martje: Eye gaze and ergativity: Marking of semantic roles in German Sign Language . In: Quadros, Ronice M. de \(ed\): TISLR 9 : Theoretical Issues in Sign Language Research 9 : 9 Congresso Internacional de Aspectos Teóricos das Pesquisas nas Linguas de Sinais. December 6 to 9, 2006 Universidade Federal de](#)

[Santa Catarina Florianópolis, SC Brasil. Florianópolis : Lagoa Editora \(2006\) - pp. 85-86](#)

- [Thompson, Robin / Emmorey, Karen: The relationship between pronominal agreement and eye gaze in ASL. In: Quadros, Ronice M. de \(ed\): TISLR 9 : Theoretical Issues in Sign Language Research 9 : 9 Congresso Internacional de Aspectos Teóricos das Pesquisas nas Linguas de Sinais. December 6 to 9, 2006 Universidade Federal de Santa Catarina Florianópolis, SC Brasil. Florianópolis : Lagoa Editora \(2006\) - pp. 212-213](#)
- [van Gompel, Roger \(ed\): Eye movements : A window on mind and brain. Amsterdam \[u.a.\] : Elsevier 2007 - 600 p.](#)
- [Thompson, Robin: Eye gaze in American Sign Language: Linguistic functions for verbs and pronouns. Ann Arbor, Mich. : U.M.I. 2006 - 164 p.: University of California; AAT 3279427 Dissertation](#)
- [Emmorey, Karen / Thompson, Robin / Colvin, Rachael: Eye Gaze During Comprehension of American Sign Language by Native and Beginning Signers . In: Journal of Deaf Studies and Deaf Education 14: 2 \(2009\) - pp. 237-243](#)

Søkeord "nonmanual aspects of Sign Language" (92 treff)

I IBSL (<http://www.sign-lang.uni-hamburg.de/bibweb/bibliography.html>)

- [Johnson, Robert C.: The nonmanual dimensions of sign language. In: Gallaudet Research Institute Newsletter \(1986\) - pp. 3-4](#)
- [Harder, Rita / Coerts, Jane: Nonmanuele markeerders. \[Non-manual signs\]. In: Schermer, Gertrude M. et al \(eds\): De Nederlandse Gebarentaal. Nederlandse stichting voor het Dove en Slechthorende Kind \(NSDSK\). Twello : Van Tricht \(1991\) - pp. 189-194](#)
- [Baker, Charlotte / Padden, Carol A.: Focusing on the nonmanual components of ASL. In: Siple, Patricia \(ed\): Understanding language through sign language research. \(Perspectives in Neurolinguistics and Psycholinguistics\) New York, San Francisco, London : Academic Pr. \(1978\) - pp. 27-57](#)
- [Davies, Shawn Neal: The tongue is quicker than the eye: Nonmanual behaviors in ASL. In: Stokoe, William C. / Volterra, Virginia \(eds\): SLR' 83. Proceedings of the 3rd. International Symposium on Sign Language Research. Rome, June 22-26 1983. Rome/SiverSpring : CNR/Linstok Press \(1985\) - pp. 185-193](#)
- [Baker-Shenk, Charlotte: Nonmanual behavior in sign language: Methodological concerns and recent findings. In: Stokoe, William C. / Volterra, Virginia \(eds\): SLR' 83. Proceedings of the 3rd. International Symposium on Sign Language Research. Rome, June 22-26 1983. Rome/SiverSpring : CNR/Linstok Press \(1985\) - pp. 175-184](#)
- [Bergman, Brita: Non-manual components in signed language: Some sentence types in Swedish Sign Language. In: Loncke, Filip / Boyes Braem, Penny / Lebrun, Yvan \(eds\): Recent Research on European Sign Languages. \(Proceedings of the European Meeting of Sign Language Research held in Brussels, September 19-25, 1982\). Lisse : Swets & Zeitlinger \(1984\) - pp. 49-59](#)
- [Coerts, Jane: Niet-manuele signalen in gebarentalen. Een inventarisatie van de functies van niet-manuele signalen in gebarentalen & een verslag van een onderzoek naar de functies van deze signalen bij 50 SLN-gebaren. 1986: University of Amsterdam Diploma Thesis \(unpubl.\)](#)
- [Coerts, Jane: Nonmanual grammatical markers. An analysis of interrogatives, negations and topicalisations in sign language of the Netherlands. 1992 - 234 p.: Amsterdam, Univ. Dissertation](#)
- [Colville, Martin D. et al: Edinburgh Non-manual Coding System. \(ENCS\), Working paper I. Edinburgh BSL Research Project, Moray House College. 1984 Manuscript \(unpubl.\)](#)
- [Colville, Martin D.: The Edinburgh non-manual coding system \(ENCS\). In: Tervoort, Bernard T. \(ed\): Signs of life. Proceedings of the Second European](#)

Congress on Sign Language Research, Amsterdam July 14-18, 1985. Amsterdam : Univ. of Amsterdam (1986) - pp. 204-208

- Wallin, Lars: Non-manual anaphoric reference in Swedish Sign Language. Supplement for Forskning om Teckenspråk, Videogram 2. (Research on Sign Language, Video report 2). Stockholm : Stockholms Universitet 1987 - 16 p. Manuscript
- Wallin, Lars: Non-manual anaphoric reference in Swedish Sign Language. In: Bergman, Britta / Wikstroem, Lars-Åke: Svenska handalfabet och bokstaverade tecken. Stockholm 1985 (Video 49min)
- Vogt-Svendsen, Marit: Non-manual interrogative structures in Norwegian Sign Language. w/o year Manuscript (unpubl.)
- Veinberg, Silvana: The linguistic function of non-manual markers for negative, asseverative and interrogative statements in Argentine Sign Language. w/o year Manuscript (unpubl.)
- Fournier, Robert / Lacerte, Lise / Pinsonneault, Dominique: Le signe non manuel en LSQ. ACFAS, UQAM, 15-19 mai. 1989 Manuscript (unpubl.)
- Fournier, Robert / Lacerte, Lise / Pinsonneault, Dominique: Anatomie, autonomie et polyvalence du signe non manuel en LSQ. Congrès de l'Association canadienne de linguistique, Université Laval, 27-29 mai. 1989 Manuscript (unpubl.)
- Baker-Shenk, Charlotte: A microanalysis of the nonmanual components of questions in American Sign Language. Ann Arbor : U.M.I. 1983 - 357 p.: Univ. of California, Berkeley Dissertation
- Veinberg, Silvana: Nonmanual negation and assertion in Argentine Sign Language. In: Sign Language Studies 22: 79 (1993) - pp. 95-112
- Liddell, Scott K.: Non-manual signals in ASL.: A many layered system. In: Stokoe, William C. (ed): Proceedings of the First National Symposium on Sign Language Research and Teaching. Chicago, Ill (1977) - pp. 193-228
- Liddell, Scott K.: American Sign Language syntax. (Approaches to Semiotics; 52) The Hague : Mouton 1980 - 194 p.
- Liddell, Scott K.: An investigation into the syntactic structure of ASL. Ann Arbor : U.M.I. 1977 - 295 p.: Univ. of California, San Diego Dissertation (unpubl.)
- Boyes Braem, Penny: Einführung in die Gebärdensprache und ihre Erforschung. (Internationale Arbeiten zur Gebärdensprache und Kommunikation Gehörloser; 11) Hamburg : Signum 1990 - 232 p.
- McIntire, Marina L. / Reilly, Judy S. / Bellugi, Ursula: Hands and faces: The evidence from conditionals. Forth International Symposium on Sign Language. 1987

- [McIntire, Marina L. et al: Hands and faces: A preliminary inventory for written ASL. In: Sign Language Studies 16: 56 \(1987\) - pp. 197-241](#)
- [McIntire, Marina L. / Reilly, Judy S.: Nonmanual behaviors in L1 & L2 learners of American Sign Language. In: Sign Language Studies 17: 61 \(1988\) - pp. 351-375](#)
- [McIntire, Marina L. / Reilly, Judy S.: Nonmanual behaviors in L1 und L2 learners of American Sign Language. In: Proceedings of the ASL Teaching and Research Conference. Silver Spring : T.J. Publishers \(1988\)](#)
- [Reilly, Judy S. / McIntire, Marina L. / Seago, Howie: Affective prosody in American Sign Language. In: Sign Language Studies 21: 75 \(1992\) - pp. 113-128](#)
- [Reilly, Judy S. / McIntire, Marina L. / Bellugi, Ursula: Baby face: A new perspective on universals in language acquisition. In: Siple, Patricia / Fischer, Susan D. \(eds\): Theoretical issues in sign language research. Vol. 2: Psychology. \(International Conference on Theoretical Issues in Sign Language Research\) Chicago, London : Univ. of Chicago Pr. \(1991\) - pp. 9-24](#)
- [Reilly, Judy S. / McIntire, Marina L. / Bellugi, Ursula: The acquisition of conditionals in American Sign Language: Grammaticized facial expression. In: Applied Psycholinguistics 11 \(1990\) - pp. 369-392](#)
- [Reilly, Judy S. / McIntire, Marina L. / Bellugi, Ursula: Faces: The relationship between language and affect. In: Volterra, Virginia / Erting, Carol J. \(eds\): From gesture to language in hearing and deaf children. \(Springer Series in Language and Communication; 27\) Berlin, New York : Springer \(1990\) - pp. 128-141](#)
- [Corina, David P.: Recognition of affective and noncanonical linguistic facial expressions in hearing and deaf subjects. In: Brain and Cognition 9: 2 \(1989\) - pp. 227-237](#)
- [Bienvenu, MJ / Colonomos, Betty: The face of ASL. Basic declarative sentences. Burtonsville, MD : SMI 1991 \(Video 71min\)](#)
- [Bienvenu, MJ / Colonomos, Betty: The face of ASL. Basic questions. Burtonsville, MD : SMI 1991 \(Video 75min\)](#)
- [Bienvenu, MJ / Colonomos, Betty: The face of ASL. Complex sentences. Burtonsville, MD : SMI 1991 \(Video 75min\)](#)
- [Bienvenu, MJ / Colonomos, Betty: The face of ASL. Conditionals and relative clauses. Burtonsville, MD : SMI 1991 \(Video 67min\)](#)
- [Engberg-Pedersen, Elisabeth: Pragmatics of nonmanual behaviour in Danish Sign Language. In: Edmondson, William H. / Karlsson, Fred \(eds\): SLR '87: Papers from the Fourth International Symposium on Sign Language Research. Lappeenranta, Finland July 15-19, 1987. \(International Studies on Sign Language and Communication of the Deaf; 10\) Hamburg : Signum \(1990\) - pp. 121-128](#)
- [Liddell, Scott K.: Nonmanual signals and relative clauses in American Sign Language. In: Siple, Patricia \(ed\): Understanding language through sign language](#)

[research. \(Perspectives in Neurolinguistics and Psycholinguistics\) New York, San Francisco, London : Academic Pr. \(1978\) - pp. 59-90](#)

- [Baker, Charlotte / Stokoe, William C.: Nonmanual behaviors in American Sign Language discourse. Grant proposal to the National Science Foundation. 1978 Manuscript \(unpubl.\)](#)
- [Baker, Charlotte: Nonmanual components of the sign language signal. Paper presented at the NATO Advanced Study Institute, Copenhagen, August. 1979 Manuscript \(unpubl.\)](#)
- [Smith, W.: A study of nonmanual signals in Taiwan Sign Language. 1977 - 32 p. Manuscript \(unpubl.\)](#)
- [Bergman, Brita: Manual and nonmanual expression of negation in Swedish Sign Language. In: Bos, Heleen F. / Schermer, Gertrude M. \(eds\): Sign Language Research 1994: Proceedings of the Fourth European Congress on Sign Language Research, Munich, September 1-3, 1994. \(International Studies on Sign Language and Communication of the Deaf; 29\) Hamburg : Signum \(1995\) - pp. 85-104](#)
- [Boyes Braem, Penny: Einführung in die Gebärdensprache und ihre Erforschung. 3., überarbeitete Auflage. \(Internationale Arbeiten zur Gebärdensprache und Kommunikation Gehörloser; 11\) Hamburg : Signum 1995 - 232 p.](#)
- [Coerts, Jane: Distinction entre les comportements non manuels linguistiques et les comportements non manuels non linguistiques. In: Dubuisson, Colette / Bouchard, Denis \(eds\): Spécificités de la recherche linguistique sur les langues signées. Actes du colloque Aborder la recherche linguistique sur les langues signées: problèmes spécifiques et solutions. \(Les cahiers scientifiques; 89\) Montréal : Acfas \(1996\) - pp. 37-45](#)
- [Neidle, Carol et al: Non-manual grammatical marking as evidence for hierarchical relations in American Sign Language. Paper presented at the Fifth International Conference on Theoretical Issues in Sign Language Research. September 19-22, 1996 Montréal. 1996 - 4 p. Manuscript](#)
- [Neidle, Carol et al: . 1996 Manuscript](#)
- [Bahan, Benjamin et al: Non-manual realization of agreement in the clause. Paper presented at the Fifth International Conference on Theoretical Issues in Sign Language Research. September 19-22, 1996 Montréal. 1996 - 3 p. Manuscript](#)
- [MacLaughlin, Dawn et al: Non-manual realization of agreement in the noun phrase. Paper presented at the Fifth International Conference on Theoretical Issues in Sign Language Research. September 19-22, 1996 Montréal. 1996 - 9 p. Manuscript](#)
- [Zeshan, Ulrike: "Sprache der Hände"? Nichtmanuelle Phänomene und Nutzung des Raums in der Pakistanischen Gebärdensprache. In: Das Zeichen 11: 39 \(1997\) - pp. 90-105](#)
- [Bridges, Byron / Metzger, Melanie: Deaf tend your. Non manual signals in ASL. Silver Spring, MD : Calliope Press 1996 - 67 p.](#)

- [Bridges, Byron / Metzger, Melanie: Deaf tend your. Non manual signals in ASL. Salem, Or. : Sign Enhancers, Inc. 1997 \(Video\)](#)
- [Dively, Valerie L.: Native deaf peoples in the United States and American Sign Language nonhand signs. Ann Arbor, Mich. : U.M.I. 1996 - 91 p.: The Union Inst. Dissertation](#)
- [Bahan, Benjamin: Non-manual realization of agreement in American Sign Language. Ann Arbor, Mich. : U.M.I. 1996 - 349 p.: Boston Univ. Dissertation](#)
- [Metz, Dale Evan et al: Production and perception of final consonant voicing in speech during simultaneous communication. In: Journal of Communication Disorders 30: 6 \(1997\) - pp. 495-505](#)
- [Massoud, LindaLee: Communicating beyond the words: using non-verbal and non-manual clues in English and American Sign Language. Flint, MI : SignQuest Publishers 1991](#)
- [Massoud, LindaLee: Communicating Beyond the Words: Student Workbook. Flint, MI : SignQuest Publishers 1993](#)
- [Bergman, Brita: Manuell och ickemanuell negation i svenska teckenspråket. \(Forskning om Teckenspråk; XIX\) Stockholm : Stockholms Universitet 1995 - 19 p.](#)
- [Dively, Valerie L.: Signs without hands: American Sign Language nonhanded signs. Poster presented at the sixth international conference on Theoretical Issues in Sign Language Research. 1998 - 7 p.](#)
- [Wilbur, Ronnie B.: Phonological and prosodic layering of nonmanuals in American Sign Language. In: Emmorey, Karen / Lane, Harlan \(eds\): The signs of language revisited : an anthology to honor Ursula Bellugi and Edward Klima. Mahwah, NJ : Erlbaum \(2000\) - pp. 215-244](#)
- [Wilbur, Ronnie B. / Patschke, Cynthia: Syntactic correlates of brow raise in ASL. In: Sign language and linguistics 2: 1 \(1999\) - pp. 3-41](#)
- [Wilbur, Ronnie B.: A functional journey with a formal ending: What do brow raises do in American Sign Language? In: Darnell, Michael et al \(eds\): Functionalism and formalism in linguistics. \(Studies in language companion series; 42\) \(1999\) - pp. 259-313](#)
- [Zeshan, Ulrike: Gebärdensprachen des indischen Subkontinents. \(Linguistic research forum; 4\) München, Newcastle : Lincom Europa 2000 - 275 p.](#)
- [Dively, Valerie L.: Signs without hands : nonhanded signs in American sign language. In: Dively, Valerie L. et al \(eds\): Signed languages : Discoveries from international research. \(International Conference on Theoretical Issues in Sign Language Research; 6\) Washington, DC : Gallaudet Univ. Press \(2001\) - pp. 62-73](#)
- [Dubuisson, Colette / Miller, Christopher: Nonmanual behaviors in interrogatives in Quebec Sign Language. Talk at the fourth international conference Theoretical](#)

Issues in Sign Language Research (TISLR), University of California, San Diego. 1992 Manuscript (unpubl.)

- Luciano, Jason M.: Revisiting Patterson's paradigm: gaze behaviors in deaf communication . In: American Annals of the Deaf 146: 1 (2001) - pp. 39-44
- Orton, Rebecca: Comparative analysis of the production of non-manual grammatical signals between native and late learners. 1999 Manuscript
- Vermeerbergen, Myriam: More than hands can say: The use of nonmanual linguistic features in Flemish Sign Language. In: Santi, Serge et al (eds): Oralité et gestualité. Communication multimodale, interaction. Actes du colloque Orange 98. Paris : L'Harmattan (1998) - pp. 119-124
- Torigoe, Takashi / Takei, Wataru: A descriptive analysis of pointing and oral movements in a home sign system. In: Sign Language Studies 2: 3 (2002) - pp. 281-295
- Reilly, Judy S. / Anderson, Diane: FACES: The acquisition of non-manual morphology in ASL. In: Morgan, Gary / Woll, Bencie (eds): Directions in sign language acquisition. (Trends in Language Acquisition Research; 2) Amsterdam, Philadelphia : Benjamins (2002) - pp. 159ℏ181
- McClave, Evelyn: Nonmanual gestures in American Sign Language. Paper presented at Gesture: The Living Medium, Austin, TX, June 5-8. 2002 Manuscript
- Pfau, Roland / Quer, Josep: On the cooccurrence of manual and nonmanual negation markers: a comparative study of three sign languages. Paper presented at Informal Sign Linguistics Workshop Nijmegen, May 10th. 2003 - 12 p. Manuscript (unpubl.)
- Davidson, Michael: Hearing things: the scandal of speech in deaf performance. In: Snyder, Sharon L. / Brueggemann, Brenda J. / Thomson, Rosemarie G. (eds): Disability studies : enabling the humanities. New York, NY. : Modern Language Association of America (2002) - pp. 76-87
- Davidson, Michael: "Hearing Things": Das Skandalon Sprechen in Performances Gehörloser. In: Das Zeichen 18: 66 (2004) - pp. 42-49
- Dudis, Paul: Body partitioning and real-space blends. In: Cognitive Linguistics: Cognitive approaches to signed language research 15: 2 (2004)
- Sofinski, Bruce A.: Adverbials, constructed dialogue, and use of space, oh my!: nonmanual elements used in sign language transliteration. In: Metzger, Melanie et al (eds): From topic boundaries to omission. New research on interpretation. (Studies in Interpretation Series; 1) Washington, DC : Gallaudet Univ. Press (2003) - pp. 154-186
- Ichida, Yasuhiro: Head movement and head position in Japanese Sign Language. Poster. In: TISLR 8 Barcelona, September 30 - October 2. Programme and Abstracts. (International Conference on Theoretical Issues in Sign Language Research; 8) (2004) - pp. 71-72

- [Dubuisson, Colette et al: Analyse du comportement non manuel 'sourcils relevés' dans les interrogatives, les conditionnelles et les topicalisations en langue des signes québécoise. In: Actes de l'ACL. \(1999\) - pp. 123-134](#)
- [Berthiaume, Rachel / Rinfret, Julie: La place du comportement non manuel dans l'expression de la négation en LSQ. In: Acfas. Montréal : Université de Montréal \(2000\)](#)
- [Franchi, Maria-Luisa: Componenti non manual. In: Volterra, Virginia \(ed\): La lingua italiana dei segni: la comunicazione visivo gestuale dei sordi. Bologna : Il Mulino \(1987\) - pp. 159-178](#)
- [Franchi, Maria-Luisa: Componenti non manual. In: Volterra, Virginia \(ed\): La lingua dei segni italiana : la comunicazione visivo-gestuale dei sordi. Nuova ed. \(Itinerari\) Bologna : Il Mulino \(2004\) - pp. 159-178](#)
- [Happ, Daniela: Manuelle und nicht manuelle Module der Deutschen Gebärdensprache \(DGS\): Linguistische Aspekte. In: Leuninger, Helen / Happ, Daniela \(eds\): Gebärdensprachen: Struktur, Erwerb, Verwendung. \(Linguistische Berichte Sonderheft; 13\) Hamburg : Buske \(2005\) - pp. 9-28](#)
- [Reilly, Judy S.: How faces come to serve grammar: The development of nonmanual morphology in American Sign Language. In: Schick, Brenda / Marschark, Marc / Spencer, Patricia E. \(eds\): Advances in the sign language development of deaf children. \(Perspectives on deafness; 3\) Oxford \[u.a.\] : Oxford Univ. Press \(2006\) - pp. 262-290](#)
- [Kuhn, Ninoslava Sarac / Wilbur, Ronnie B.: Interrogative structures in Croatian Sign Language: Polar and content questions. In: Sign language and linguistics 9: 1/2 \(2006\)](#)
- [Milkovic, Marina / Bradaric-Joncic, Sandra / Wilbur, Ronnie B.: Word order in Croatian Sign Language. In: Sign language and linguistics 9: 1/2 \(2006\)](#)
- [Quinto-Pozos, David: Can constructed action be considered obligatory? In: Lingua 117: 7 \(2007\) - pp. 1285-1314](#)
- [van der Kooij, Els / Crasborn, Onno / Emmerik, Wim: Explaining prosodic body leans in Sign Language of the Netherlands: Pragmatics required. In: Journal of Pragmatics 38: 10 \(2006\) - pp. 1598-1614](#)
- [Chételat-Pelé, Emilie / Braffort, Annelies / Véronis, Jean: Annotation of Non Manual Gestures: Eyebrow movement description. In: Crasborn, Onno et al \(eds\): Construction and Exploitation of Sign Language Corpora. \(Proceedings of the 3rd Workshop on the Representation and Processing of Sign Languages. 6th International Conference on Language Resources and Evaluation, LREC 2008, Marrakech\) \(2008\) - pp. 28-32](#)
- [Fontana, Sabina: Mouth actions as gesture in sign language. In: Gesture 8: 1 \(2008\) - pp. 104-123](#)

- [Gökgöz, Kadir / Özsoy, A. Sumru: The non-manual markers for syntactic organization and its implications. In: van der Hulst, Harry / Channon, Rachel \(eds\): The phonetics and phonology of sign languages. First SignTyp Conference June 26-28, 2008 - Abstracts. \(2008\) - pp. 19-20](#)
- [Gökgöz, Kadir / Özsoy, A. Sumru: The non-manual markers for syntactic organization and their implications for the structure of TID. First SignTyp Conference June 26-28, 2008 - Handout. 2008 - 14 p. Manuscript](#)
- [Aran, Oya et al: A belief-based sequential fusion approach for fusing manual signs and non-manual signals. In: Pattern Recognition : the journal of the Pattern Recognition Society 42: 5 \(2009\) - pp. 812-822](#)
- [Bauer, Anastasia / Mohr, Susanne: Hände allein sind nicht genug! Bericht zum Workshop "Nonmanuals in Sign Languages" \(NISL\). In: Das Zeichen 23: 82 \(2009\) - pp. 332-337](#)

[Wilbur, Ronnie B.: Effects of Varying Rate of Signing on ASL Manual Signs and Nonmanual Markers. In: Language and Speech 52: 2/3 \(2009\) - pp. 245-285](#)

Vedlegg 11 A

E-post fra stipendiat Hans Kristian Nilsen, HiST, ALT.

Fra: [Hans Kristian Nilsen](#) Sendt: on 17.11.2010 19:42
Til: [Rolf Piene Halvorsen](#)
Kopi:
Emne: Formelen...
Vedlegg: [Vis som webside](#)

Hei!

Angående den "blunke-formelen" du pratet om i dag...:)

Jeg regner med at det er snakk om 0.04 sek mellom hvert "stillbilde" og 0.03 sek det (gjennomsnittelig) tar å blunke. (Om det var motsatt slik jeg oppfattet det tidligere i dag, så hadde du vel fått med alle blunkene i og med et hvert blunk strekker seg over et lengre tidsrom enn det går mellom hvert stillbilde).

Siden 0.03 er 75% av 0.04, vil du da sannsynlighetsmessig få med 75% prosent av alle blunkene. "Formelen" vil da bli "Antall faktiske blunk" = "Antall observerte blunk"/(dividert på) 0,75.

Eksempel: Du observerer 50 blunk. $50/0,75 = 67$ - altså tilnærmet lik 67 blunk totalt.

Kan hende jeg har misforstått noen detaljer her rundt det tekniske (stillbildene, eksponeringstid etc.).

Mvh
Hans Kristian

Vedlegg 11 B

Mon, 14 May 2012 14:16:55+0200 [2012-05-14 14:16:55 CEST]
From: Elisabeth Engberg-Pedersen eep@gum.ku.dk
To: Rolf Piene Halvorsen Rolf-Piene.Halvorsen@hioa.no
Re: Kopi av "shifted attribution of expressive elements" i NTS.

Hej Rolf,

Mange tak for chance for at kommentere referencerne til vores korrespondance. Den første reference ser helt fin ud. Den anden reference ser sådan ud:

' på det hun kaller «shifted attribution of expressive elements» i DTS.[1] Blikretningen ned i billedet fra 11.september 3 kan oppfattes som å være mot hendene og at informanten etablerer *seg selv 11. september* som et virtuelt objekt.'

Det er sådan set rigtigt, men den sammenhæng du sætter referencen ind i, kunne læses sådan at jeg mener at blikretningen indgår i vurderingen af 'shifted attribution of expressive elements', og det mener jeg ikke. Blikretningen afgør om der er 'shifted locus'. 'Shifted attribution of expressive elements' udtrykkes primært ved mimik og kropsholdning.

Desuden taler jeg ikke om virtuelle objekter, men jeg går ud fra at du har defineret det begreb som dit eget et andet sted i afhandlingen.

mange hilsner,
Elisabeth

Transkripsjonen

Informanter og tekster

Informant 1, voksen mann: Frosk 1, Ellevte september 1

Informant 2, voksen kvinne: Frosk 2, Ellevte september 2

Informant 3, ung kvinne: Frosk 3, Ellevte september 3

Informant 4, ung mann: Frosk 4, Ellevte september 4

Transkripsjonskonvensjoner

+__	
DU	Notasjon over glosselinjen refererer til senders blikkretning. + betyr at sender har blikkontakt med mottaker/kamera
at	
□	Hold, et tegns sluttform og slutt posisjon holdes, slik at det oppstår pause. Denne pausen likner kvart hvil.
en	
■	Kvart hvil, hendene holdes i ro foran brystet.
■	Halv hvil, hendene holdt i ro lavt nede.
■	Hel hvil, hendene ligger i fanget.
A	Store, fete bokstaver viser til hovedavsnitt i teksten.
II	Fete romertall viser til mindre deler i et hovedavsnitt.
3	Arabiske tall i venstre kolonne er fortløpende linjenummer. Arabiske tall over glossetranskripsjonen viser til tekstrepliknummer. Arabiske sorte tall under glossetranskripsjonen viser til nikknummer.
/	Blunkene er notert som skråstreker.
-/-	Blunk inne i et tegn er notert som skråstrek inne i transkripsjonen for tegnet.
VE-/-NTE	Bindestrekene markerer at bokstavene henger sammen og referer til et og samme tegn.
TEGN	Ord med store bokstaver viser til leksikaliserte tegn med samme betydning som ordet har.
GUTT	grå markering på glosselinjen betyr nikk , nikken er fortløpende nummerert og fulgt av en formbeskrivelse:
f: frem	
h: høyre	
v: venstre	
n: ned	
dn: dypt ned	
o: opp	ho: høyt opp
→	Pek, blikkpek eller retningsmodifisert tegn, hva det pekes mot er notert etter pilen.
pek-c →c	Pek-c eller →c refererer til pek eller referanse mot eget bryst. c står for center. Det tilsvarer tegnet JEG men har ikke en oral komponenten som minner om munnens bevegelser som ved uttalen av det norske ordet <i>jeg</i> .
tre	virtuell entitet: tre
	Notasjon av virtuell objekt over tekstlinjen refererer til blikkpek. Notasjon av virtuelle objekt under tekstlinjen refererer til retningen i pek eller manuelle tegn som fremkaller det virtuelle objekt.

k / kat	betyr at det er en kataforisk referanse.
LØPE-LØPE-LØPE	Leksikaliserte tegn som er modifisert er notert med bindestrek.
<i>fly.flyr.i.tårn</i>	Tegn med aktiv ikonisitet er transkribert med små bokstaver i kursiv med punktum mellom.
man: manipulator	
sub: substitutor	
des: deskriptor	
er	Ordbilder uten manuell komponent er notert som norske ord med små bokstaver.
(ikke)	Hodebevegelsers betydning er satt i parentes med små bokstaver, når de ikke er transkribert som del av et tegn.
[slå.hender.til.side]	Gester er notert i hakeparentes med små bokstaver med punktum mellom.
<u>JEG</u>	Understrekning betyr at øynene er lukket.
:« » eller bare « »	Rolleovertakelse er markert med anførselstegn. Er det kolon foran anførselstegnet, betyr det at tegnet før anførselstegnet angir rolleidentiteten. Rolleovertakelsen blir av og til etablert i de nonmanuelle komponentene før tegnet for rolleidentiteten er manuelt eller oralt utført. Da er tegnet eller den orale komponenten for tegnet som refererer til rolleidentiteten noterte innenfor anførselstegnene og uten kolon. Anførselstegnene markerer også endret «point of view».
gutt:	Grått, noterte ord med grå anførselstegn før en rolleovertakelse markerer rolleidentiteten når denne ikke er realisert ved et eget tegn.
< ... >	Vinkelparentes markere endret «point of view» i en rolleovertakelse eller i en fortellerreplikk. I en rolleovertakelse betyr det bytte til et fortellerperspektiv, mens rollen holdes i de nonmanuelle komponentene. I en fortellerreplikk betyr det bytte til en rollesynsvinkel uttrykt i de nonmanuelle komponentene. Et endret «point of view» kan avsluttes med vanlig anførselstegn. Det betyr at det kan være en glidende overgang ut av tekstreplikken.
?	Spørsmålstegn på glosselinjen betyr at notasjonen er usikker. Spørsmålstegn over glosselinjen viser til at sender stiller spørsmål.

+_____

HUND

Blikkontakt er markert med + over glossen, den etterfølgende streken markerer varighet.

Stiplet linje på glosselinjen markerer varighet av manuelt tegn, gest eller hvil.

§

Blikkretning frem, noe under kameralinsen.

Vedlegg 12 **Frosk 1** Informant voksen mann

A

I

1 ^{1 +} _____ [distraksjon til venstre]
 / KORT OGSÅ ANDRE / GANG JEG / skal FORTELLE EN /
 → c

2 ⁺ _____
 SPENNENDE HISTORIE □ EVENTYR / [setter seg bedre på stolen] /
 1 o 2 n

*****

B

II

3 ⁺ _____
 det VAR EN GUTT /
 → |ø| 3 n

4 ⁺ _____ |k:frosk| ⁺ _____ |frosk/ k:glassbolle| ⁺ _____
 EN HUND / EN FROSK I GLASS.bolle /
 4 n 5 n → |bolle| 6 o-n

*****

III

5 ⁺ _____ |gutt/hund/frosk| ⁺ _____
 DE - TRE KOSE-SEG /
 7 o-n
 |gutt/hund/frosk|

6 ² |frosk| _____ ⁺ _____ ³ |fortelling/bolle| _____
 gutt: « LEKE SNILL PRATE-/-SAMMEN » FERDIG bolle.la.stå /
 8 n-o-n
 |fortelling/bolle| _____

*****

IV

7 |seng| ⁺ _____
 --- HUND / GUTT SOVE SAMME SENG /
 9 o-n 10 n
 |gutt/hund| _____

8 ⁴ _____ ⁵ _____ ⁺ _____ □ [distraksjon]
 « LIGGE -/- sove » / NATT / MORGEN /
 11 o-n 12 n 13 o-n
 |seng|

*****

C
V

9 + _____
MORGEN / HUND / OG GUTT VÅKNE: /
14 n 15 o 16 n

10 6 | bolle | _____ 7 + _____ | bolle | _____ ? _____
gutt: « HVA? HVOR pek-n < FROSK I-I bolle BORTE >
17 n 18 o → | bolle | _____ 19 o
| tom bolle |

11 8 ? _____
| bolle | _____ | hund | _____ + _____
[hakeslipp] pek HVORFOR [slå.hender.ut.til.siden] »
→ | bolle | _____

12 9 _____ | gutt,hund | _____ + _____ | frosk |
FORTVILLET DE-TO
| gutt/hund |

*****

D
VI

13 + _____ 10 | bolle | _____ + _____ 11 _____
hund : «snuse.på.bolle LUKTE < KONTROLL INNI IKKE /
| bolle | _____ → | bolle |

14 + _____ | bolle | 12 _____ 13 + _____
VIRKELIG / IKKE > hode.stikke.i.bolle > / UVENTET-UHELL /
| bolle | _____

15 14 | bolle | _____ + _____ 15 _____ 16 | hund/bolle | _____
« glassbollekant.om.hodet » GLASS.bolle / GUTT: / «trekke.hund.til.seg
| bolle, hals | _____ 20 n | hund | _____

16 17 + _____ 18 | hund,bolle | _____
<TOK-UT > bolle.sette.fra.seg >
21 o 22 n
| hund,bolle | _____

*****

VII

- 17 ¹⁹ |gutt/hund| + _____
 DE-TO må SKYNDE-SEG /
 |gutt/hund|
- 18 |gutt| ²⁰ _____ ²¹ |k: skog|
 opp < KLE-PÅ-KLE-PÅ > SKYNDE-SEG **G -/- Å**
 |gutt| ²³ n-o
 |k:skog|
- 19 + _____ |skog| ²² _____ ²³ + _____
 i SKOGEN pek < LETE / LETE > ETTER
 |k:skog| ²⁴ n |skog/gutt/hund| ²⁵ n-o, n-o
 |gutt/hund/skog| |skog|
 forsvunnet frosk | _____
- 20 + _____ |frosk| |gutt/hund| + _____ |frosk| + _____ |frosk|
 FROSK DE- TO SA- VNE / pek-f
 |gutt/hund| _____ |frosk|
- 21 + _____ |frosk| ²⁴ _____
 BESTE VENN / pek-f / <LETE-LETE-LETE-LETE > /
 |frosk| |gutt/hund/skog/forsvunnet frosk|
²⁶ n-o

*****

VIII

- 22 ²⁵ + _____ |k:bikube| + _____ ²⁶ |kat: bikube| _____
 AKKURAT HUND SOM < hund.bevege.seg.frem >
²⁷ o → |k:bikube| |k:bikube|
- 23 ²⁷ _____ + _____ + _____ |k:bikube|
 TRO pek .. FROSK FINNES-DER
²⁸ o ²⁹ o ³⁰ n-o
 → |k:bikube| → |k:bikube|
- 24 |k:bikube| + _____ ²⁸ |bikube|
 I / BIKUBE « BJEFF-BJEFF » /
 → |k:bikube| ³¹ n |bikube|
- 25 ²⁹ + _____ |hund| _____
 UVENTET-UHELL mange.fly.mot pek-v
 |hund| |hund|

26 + _____ | kat:gutt/hund | + _____
 ANGREP PÅ DEM / DE-TO :
 | hund | 32 n | gutt/hund |
 | gutt/hund |

27 ³⁰⁺ _____
 « LØPE-LØPE -/- LØPE-LØPE-LØPE / [falle.veive -/- med -/- armer] /

*****

IX

28 + _____ ³¹ _____ ³² _____
 lande.på.skrevs.over.no » HJORT: / « hjort.med.gutt.steile »
 | k:hjort |

29 ³³⁺ _____ ³⁴ _____ ³⁵ _____
 GUTT: /«gutt.kastet.i.været » HUND OGSÅ sitte.bak.gutt.på.hjorterygg /
 | hund/hjorterygg |

30 ³⁶ + _____ ³⁷ + _____
 « sitte.over.skrevs.på.hjort » « hjort.galopp.galopp.galopp

31 ³⁸ | k:stup | _____ + _____ | kant |
 < STOPP horisontal.kant GREP.I » /

*****

X

32 ³⁹⁺ _____ | stup | _____
 + _____ pek-v
 33 o | kant |

33 _____ + _____ | elv | + _____
 horisontal.flate vertikal.flate ned ELV- SLYNGE-SEG-AVSTED /
 | stup | _____ 34 o- | elv | 35 n-o

34 + | hjort | ⁴⁰ + _____ | elv |
 pek-n hjort : « hjort.bråstopp » /
 | hjort |

35 ⁴¹ | gutt | + _____ | hund | | stup | _____ + _____ /
 GUTT OG HUND / FALLE-FALLE-FALLE /
 36 n-o

36 | elv | + _____
 NED I ELV /
 37 o
 | gutt/hund/elv |

37 ⁴² « [flyte.på.armer] / SVØMME-SVØMME-SVØMME *drive.avsted* »

*****

XI

38 ⁴³ + _____ | gutt | + _____ | land | _____
 FREM TIL LAND *gutt.gå.på.land.*
 |k:land| |k:land| |land| |land| _____
 38 n

39 ⁴⁴ |k:frosk| _____ ⁴⁵⁺ _____
 « *gutt.stå.på.land* pek-h / HØRE < pek-h FROSKESTEMME
 |k:frosk| _____ 39 o-n

40 |frosk| + _____ ⁴⁶ |frosk| _____
 BABABABA pek-h › ååå LETE-LETE pek-h › /
 |frosk| |frosk| _____

41 ⁴⁷ + _____ pek-h / TRE *stående.tre* pek-f
 _____ 40 o-n

42 _____ |tre| + _____ /
 GAMMEL HUL ligge I
 41 n 42 n 43 n-o
 |tre| → |tre|

43 |frosk| + _____ |hult tre|
 ALLE FROSK SOM SITTE OPPHOLD I /
 44 o 45 n-o
 |frosk| → |tre|

*****

XII

44 + _____ |hull| _____ + _____
 GUTT løpe.til.hull.stå.stille FROSKER GLAD SÅ DEM
 |gutt/tre/frosk| |gutt/hund|

45 ⁴⁸ + _____ ⁴⁹ |frosk| + _____
 « [slå.hender -/- sammen] » og EN FROSK : /
 46 n-o 47 o-n

46 $\frac{50 + \text{«pek-c VIL »} / \text{MED} / \text{pek-f}}{48 \text{ o-n-o-n-o} \quad 49 \text{ n-o}}$ $\frac{| \text{gutt,hund} |}{\text{DE-TO}} + \frac{\text{HJEM}}{51 \text{ o}}$
 $\frac{50 \text{ n-o}}{| \text{gutt,hund} |}$

47 $\frac{52 + | \text{frosk} |}{\text{G/ «UTT løfte.frosk.opp.i.hånd »} /}$ $\frac{53 +}{\text{gutt: « gå.gå.gå »} /}$
 $\frac{52 \text{ n} | \text{frosk} |}{53 \text{ o}}$

*****

**E
XIII**

48 $\frac{54 +}{\text{GÅ-GÅ} \quad \text{LYKKELIG} \quad \text{HJEM} \quad /}$
 $\frac{| \text{hjem} |}{| \text{hjem} |}$

*****

**F
XIV**

49 $\frac{+}{\blacksquare \quad \text{FERDIG} \quad / \quad \blacksquare}$
 $\frac{54 \text{ n-o}}$

A I Og så er det andre gang, andre gang, jeg skal fortelle en spennende historie, et eventyr.
B II · Det var en gutt, en hund og en frosk i en glassballe. **III** · De koste seg og lekte sammen. **IV** · Hunden og gutten sov i samme seng. · De la seg og sovnet. · Natten gikk og det ble morgen. **C V** · Det ble morgen, · hunden og gutten våknet og tittet ned, · men hvor var frosken? · Frosken i bollen var borte. · Ååå, hvorfor? spurte gutten. · De to var fortvilet. **D VI** · Hunden stakk snuten i bollen for å kontrollere. · Den var jo virkelig ikke der. · Den snuste i bollen. · Men da skjedde det noe. · Bollen satte seg fast om halsen på hunden. · Gutten tok tak i hunden og drog den ut av bollen. · **VII** De to måtte skyndte seg, · og hoppet ut av sengen. · Gutten kledde på seg, · og så skyndte de seg ut i skogen. · De lette og lette etter frosken. · O, som de savnet sin beste venn. · De lette og lette. **VIII** Akkurat da fikk hunden øye på noe. · "Kanskje frosken er inni der?" tenkte hunden og så på en bikube. · Den bjeffet: «voff, voff». · Men da skjedde det noe igjen. · En stor bisverm fløy ut i full fart rett mot dem og angrep dem. · De to løp det de kunne. · Til slutt falt de. Armer og bein veivet i luften. **IX** De falt ned og gutten ble sittende overskrevet på noe. · Det var en hjort som i forskrekkelsen kastet hodet høyt i været. · Gutten fôr i været. · Hunden hadde også havnet på ryggen av hjorten, · som satte avsted i fult sprang. · Da den kom til et stup, bråstoppet den. · **X** Stupet var en bratt bakke som endte nede i en elv som slynget seg avsted. · I det hjorten bråstoppet, fôr gutten og hunden og svevde gjennom luften rett ned i elven. · De duppet i elven og svømte av sted til de nådde land. **XI** · De steg i land og i det samme hørte de noe, froskekvekk. · Det var mange frosker som kvekket sammen. · De lette og fant en gammel, hul trestamme og inni den hadde froskene tatt opphold. **XII** · Gutten løp bort til dem og stod og så på dem. · Frosken ble glad da den så dem og klappet i hendene. · Og en frosk ville være med de to hjem. · Gutten løftet den opp i hånden sin. **E XIII** Så gikk de lykkelig hjem. · Det var det. ·

A**I**

0? _____
|kameramannen| _____
1 ■■■ ■■■ NÅ ■■■ / HEI / ■■■ |k:de-to| + _____ /
1 n-n-o / 2 n-o
*****

B**II**

2 + _____
EN KVELD / ■■■ /
3 o-n-o-n-o

3 |de-to| + _____
DE / SKAL SOVE /
4 n 5 dn

4 |de-to| + _____
DE-TO VIL LEKE MED / FROSK / ■■■ /
6 o-n-o 7 n-o-n
|de-to|

*****

III

5 |frosk| + _____ + _____ |frosk| _____ /
LEKE BOL... FROSK I

6 + _____ |bolle,frosk| + _____ /
GLASS *rund.bolle*

7 + _____ 2 |frosk, bolle| _____ 3 + _____
HUND : « *krafse.med.lab* » / LEKE / OG pek-v

8 + _____ 4 |frosk, bolle| 5 + _____ |frosk| 6 _____
GUTT : « *se.i.bolle* » / < LEKE > MED » /

9 7 + _____ |frosk| + _____ |frosk| _____
SOM BEGGE-TO LEKE / MED FROSK /

10 8 |frosk| _____ 9 _____ |gutt| _____
gutt: « *hender.på.kant* » hund: « *labber -/- på -/- kant* » /

- 11   gutt: $\begin{array}{c} 10 | \text{hund} | \\ \text{« NÅ VI SOVE »} \\ 8 \text{ o-n-o} \end{array}$ /   hund: $\begin{array}{c} 11 + \\ \text{« ja »} \\ 9 \text{ o} \end{array}$
- 12 $\begin{array}{c} 12 | \text{gutt, hund, seng} | \\ \text{gutt. hund.gå.legge.seg} \\ | \text{bolle, seng} | \end{array}$ / $\begin{array}{c} + \\ \text{SOVNE} \\ 10 \text{ dn} \end{array}$ /
- 13 $\begin{array}{c} 13 \\ \text{« SOVE } \end{array}$ $\begin{array}{c} 14 + \\ \text{« TID-RULLE »} \\ 11 \text{ n-o} \end{array}$ / $\blacksquare$ /

*****

C
IV

- 14   gutt: $\begin{array}{c} 15 + \\ \text{« MORGEN } \end{array}$ / $\begin{array}{c} | \text{lys} | \\ \text{LYS} \\ | \text{lys} | \end{array}$ / $\begin{array}{c} + \\ \text{MORGEN} \\ 12 \text{ n-o} \end{array}$ / »

- 15 $\begin{array}{c} 16 \\ \text{gutt,hund: « } \end{array}$ *gutt.hund-/-stå-/-opp* /

- 16 $\begin{array}{c} | \text{bolle} | \\ \text{SJOKK} \end{array}$ +

- 17 $\begin{array}{c} 17 + \\ \text{« } \end{array}$ $\begin{array}{c} | \text{bolle} | \\ \text{GLASSBOLLE FROSK BORTE } \\ | \text{bolle} | \end{array}$ »

- 18 $\begin{array}{c} 18 | \text{bolle} | \\ \text{gutt: « BORTE / DEN HVA FROSK BORTE »} \\ \rightarrow | \text{bolle} | \end{array}$

*****

D
V

- 19 $\begin{array}{c} 19 | \text{gutt} | \\ \text{HUND: « se.opp.på.gutt se.ned } \end{array}$ $\begin{array}{c} 20 \\ | \text{bolle} | \\ \text{LETE} \end{array}$

20 ²¹ < BEGGE ⁺ _____
| gutt, hund | BEGYNNE LETE >

21 ²² | lete.lete.lete | ²³ | k:bolle | _____ + _____ | bolle | + _____
løpe.lete.lete » HUND INN- / I / GLASSBOLLE

22 ²⁴ hund: « stikke.hode.i.bolle ²⁵ + _____
«hode.i.bolle FAST bolle.rundt.hodet

23 _____ ²⁶ + _____
FAST > bolle.om.hode.riste.hode. hund.løpe RUNDT-I-RING

24 bolle.fast.rundt.hode » / | gutt |
/

*****

VI

25 ²⁷ | gutt | + _____ + _____ ²⁸ | hund | ²⁹ + _____ ³⁰ | vinduskarm |
pek-f/HU.. GUTT: / « gå.til <VINDU> [legge.armer.i.vinduskarm] SE-RUNDT
| gutt | | vinduskarm |

26 ³¹ + _____ | hund | _____ ³² + _____ | ut | _____
<HUND hoppe.opp.i.vinduskarm> / hund: «bolle / rundt.hode.hoppe.opp.vinduskarm
| vinduskarm, gulv, vinduskarm | _____

27 _____ + _____ | bakken | _____ + _____ | bakken | _____
sitte.i.vinduskarm hoppe.ut.fra.vinduskarm.ned » /

28 ³³ + _____
UT HOPP-NED / UVENTET-UHELL /

29 _____ | bolle | + _____ ³⁴ | bakken | _____
GLASS bolle.rundt.hode ØDELEGGE / hund: « [slå.hode.i.bakke] »
| bolle | _____ | bakken | _____

30 ³⁵ + _____ ³⁶ | glasskår | _____
glassbiter.spre.til.alle.kanter HUND : « [skvette.til.side] » /
| glassbiter | _____

31 ³⁷ + _____ ³⁸ | hund | _____ + _____ | hund | _____
GUTT : « GÅ-RUNDT uff [slå.i.luften] du BRUKE-IKKE uff løfte.hund

32 holde.hund.i.armer ⁺_____ forsiktig » /

33 ³⁹ |gutt| _____
 hund: « _____ » / ⁴⁰ + _____
 gutt: « bli.slikket.på.kinn » /

34 ⁴¹ |gutt, kinn| _____ ⁴²
 hund: « *slikke* -/- *slikke* / *skamme.seg* » / transportstrek
 |kinn| _____

35 ⁴³ |gutt| _____ ⁺_____ |hund| _____
 gutt: « *holde*-/-*hund.i*-/-*armer* ⁺ *må* LETE / ■
 13 n-o-n-o

*****

VII

36 ⁺ |k.ut| ⁴⁴ |bort|
 gå.gå < UT »
 |ut| _____

37 ⁴⁵ hund: « *hund.gå.gå* ⁴⁶ < LETE-LETE-LETE ⁺_____ I
 SKOGEN → |skogen|

38 LETE-LETE-LETE ⁴⁷ |k:hull| |hull| _____ ⁴⁸ + ⁴⁹ |hull| _____
 > *bøye.til.side* pek-n rundt.hull < I > *grave.med.lab*
 14 n 15 o
 |k:hull| |hull|

39 HULL I / _____ ⁵⁰ + _____
 |nese| _____ *dyr.bite.hund.i.nese* < ET DYR »

40 ⁵¹ |hund| _____ ⁵²
 dyr: « *dyr.bite.hund* » / hund: « *dyr.bite.hund.i.nese*
 |nese| _____

41 [holde.på.nese] VOND-NESE |dyr| _____ ⁺_____
 VOND » / ■

*****

VIIIa

42 ⁵³⁺ _____ / / | hund | +_ ⁵⁴ | k:vepsebol |
 OG GU... / / HUND: / hund / « gå.gå.se.opp » /

43 ⁵⁵⁺ _____ /
 pek-f rund.entitet.høyt.oppe / VEPSEBOL /
 → | vepsebol |

44 | vepsebol | _____ ⁵⁶ +_ | vepsebol | _____
 VEPSEBOL hund: « hund.hoppe.hoppe.hoppe.hoppe
 | vepsebol |

45 _____
 UVENTET-UHELL vepsebol.falle.i.bakken »

46 ⁵⁷⁺ +_ | vespebol | +_ _____ | veps | +_ _____
 + veps.spre.utover VEPS fly.avsted

47 ⁵⁸ | veps | _____ ⁵⁹⁺ +_ | veps | +_ ⁶⁰ | veps | _____
 « HUND trekke.seg.unna < REDD > trekke.seg.unna

48 _____ +_ | veps | +_ _____
 veps.surre.rundt.fly.avsted » /

*****

IX

49 ⁶¹ _____ [tenkeblikk] +_ _____ ⁶² | k:tre |
 OG / HU... / / GUTT: / «

50 ⁶³⁺ _____ | tre | +_ _____ ⁶⁴ | tre, hull | _____
 < TRE HULL > klatre.opp [sette.hendene.i.hull.

51 _____ ⁶⁵⁺ _____ ⁶⁶ | k:ugle | _____ +_ _____
 kikke.inn] / <UVENTET-UHELL> krocket.entitet.bevege.seg.mot.gutt» /

52 ⁶⁷⁺ +_ / [tenkeblikk] +_ _____ ⁶⁸ | gutt=mottaker | _____
 + / hmm... / UGLE UGLE : « slå.vinger.mot.gutt »

53 ⁶⁹ | ugle | _____ ⁷⁰⁺ _____ +_ _____ [tenkeblikk]
 « HUND falle.bakover.ned »/UNNSKYLD/[latter] [spillende/5-/-hånd] ■ /

16 n-o

- 54 $\begin{array}{c} | + | \_ \\ \text{GUTT} \end{array}$ $\begin{array}{c} | \text{gutt} | \_ \\ \text{falle.} \end{array}$ $\begin{array}{c} + \_ \\ \text{bakover.ned} \end{array}$ $\begin{array}{c} | \text{gutt} | \\ / \end{array}$ $\begin{array}{c} + \_ \\ \text{+} \\ 17 \text{ n-o} \end{array}$ /
- 55 $\begin{array}{c} \_ \\ \text{UGLE} \end{array}$ $\begin{array}{c} 71 | \text{gutt} | \_ \\ \text{« angripe / angripe.angripe.angripe / angripe.fly.avsted »} \end{array}$ /
- 56 $\begin{array}{c} 72 | \text{ugle} | \_ \\ \text{gutt: « [gutt.beskytte.seg.med.hender] »} \end{array}$ / $\begin{array}{c} 73 + \_ \\ \text{UGLE} \end{array}$ $\begin{array}{c} 74 | \text{gutt} | \_ \\ \text{« angripe.fly.avsted »} \end{array}$ /

*****

VIIIb

- 57 $\begin{array}{c} 75 + \\ \text{+} \\ 18 \text{ n-o} \end{array}$ / $\begin{array}{c} | \text{hund} | \_ \\ \text{OG} \\ 19 \text{ n-o} \end{array}$ / $\begin{array}{c} + \_ \\ \text{pek-v} \\ \rightarrow | \text{hund} | \end{array}$ $\begin{array}{c} | \text{hund} | \_ \\ \text{HU -/- ND} \\ / \end{array}$
- 58 $\begin{array}{c} + \_ \\ \text{pek-v} \\ 20 \text{ n-o-n-o} \\ \rightarrow | \text{hund} | \end{array}$ $\begin{array}{c} 76 | \text{vepsebol} | \_ \\ \text{« krafse.med.labber} \\ | \text{vepsebol} | \_ \\ \rightarrow | \text{hund} | \end{array}$ $\begin{array}{c} 77 + \_ \\ \text{« VEPS pek-v »} \\ \rightarrow | \text{vepsebol} | \end{array}$ $\begin{array}{c} 78 | \text{vepsebol} | \_ \\ \text{rund.gjenstand} \end{array}$
- 59 $\begin{array}{c} + \_ \\ \text{hund.snu.brot.fra.vepsebol} \end{array}$ $\begin{array}{c} 79 + \_ \\ \text{BEGYNNNE} \\ 21 \text{ n-o} \end{array}$ $\begin{array}{c} | \text{VEPS} | \_ \\ \text{veps.fly.etter.hund} \end{array}$
- 60 $\begin{array}{c} + \_ \\ \text{MOT} \end{array}$ $\begin{array}{c} \text{DEN} \\ \rightarrow | \text{hund} | \end{array}$ $\begin{array}{c} \text{HUND} \end{array}$
- 61 $\begin{array}{c} 80 | \text{veps} | \_ \\ \text{« HUND løpe.redd.avsted veps.sakke.etter hund.løpe.redd hund.pile.avsted} \\ | \text{veps} | \_ \end{array}$
- 62 $\begin{array}{c} \text{hund.løpe.redd} \end{array}$ $\begin{array}{c} \text{BORTE} \end{array}$ / $\begin{array}{c} + \_ \\ \text{LETTET} \end{array}$ /
- 63 $\begin{array}{c} + \_ \\ \text{pile.avsted løpe.rolig.avsted} \end{array}$ » /

*****

X

64 ⁸¹ |gutt| _____ + _____ |stein| _____ + _____ |stein| _____ + _____
 OG / GUTT / STEIN buet.stor / STEIN ST -/- OR
 22 o |stein| 23 n-o

65 ⁸² « gutt.klatre.opp.på.stein trekke.seg.opp speide.seg.omkring HVOR
 |stein| _____ ? _____

66 støtte.seg.på.stein |k:horn| _____ gripe.om.gjenstand runde.gjenstander.stå.opp
 _____ |k:horn| _____

67 gripe.om.gjenstander.se.seg.omkring holde.om.gjenstander.forskrekket
 _____

68 ⁸³⁺ |k:elg| _____ + _____ ⁸⁴ |gutt| _____
 « bli.løftet.opp » ELG : / « kaste.hodet.i.været.gå.bakover »

69 + _____ ⁸⁵ « GUTT [henge.skrikende.i.horn] » + _____

70 ⁸⁶⁺ _____ ⁸⁷ + _____ ⁸⁸ |kant| |stup| _____ + _____
 ELG : « løpe.løpe/løpe » / kant flate.kant.stup.ned /
 24 o-n

71 + _____ / ELG / : ⁸⁹ |stup| _____ /
 « brå.stoppe »

*****

XI

72 ⁹⁰⁺ _____ / HUND / + _____ [tenkeblikk]
 25 dn-ho 26 n-o [hoderist] / O-/-G
 → |hund|

73 + _____ |gutt,hund| + _____ ⁹¹
 HAN GUTT stupe.fremover « [veive.med.armer.falle.ned] /
 → |gutt|

- 74 ⁹²⁺ <HUND MED OGSÅ | gutt, hund |
27 dn-ho *gutt.hund.falle.ned* /
|gutt, hund |
- 75 + _____ | vann | _____
PÅ VANN *rund.flate* > /
- 76 ⁹³ *gutt.hund.falle.ned* *gutt.hund.kave.med.armer.bein* /
- 77 *gutt.hund.flyte.i.vann* *gutt.hund.svømme* SVØMME GÅ-GÅ /
- 78 ⁹⁴ < på _____
LAND > /

*****

XII

- 79 ⁹⁵ *gå.gå* [lytte.vær.stille] HYSJ [vær.stille] [l-/y-/t-te] /
|hund | _____
- 80 HØRE | hund | _____ 96 | gutt | _____
pek-c HYSJ » « HUND *sitte.stille* » /
→c
- 81 ⁹⁷ | hund | _____ ? _____
gutt: « [gutt.lytte] HYSJ / HØRE pek-c pek-v
28 o-n → |k:frosk |
- 82 _____ | hund | _____ 98 + _____ | tre | _____
HVA pek-v KOM-KOM SE / <TRE *ligge* > /
→ |k:frosk | 29 n
- 83 ⁹⁹ | tre | | hund | _____ |k:frosk | _____
gå.forsiktig KOM *klatre.klatre dra.seg.opp.over.kanten.kikke.ned* /
- 84 _____ ¹⁰⁰⁺ _____ | frosk | _____ + _____
pek-n / < SØTE FROSK pek-n HAR / FÅTT KJÆRESTE >
→ |k:frosk | → |frosk |

85 ¹⁰¹ | frosker | _____ ¹⁰² + _____
SØTE *hender.på.stamme.se.ned* » / BEGGE-TO /

86 KJÆRESTER / ¹⁰³ | gutt, hund | _____
venstre frosk: « *frosk.sitte.se.opp* »

87 ¹⁰⁴ | gutt, hund | _____ ¹⁰⁵ + _____ | frosk | _____
høyre frosk: « *frosk.sitte.se.opp* » / FROSK SØTE BEGGE-TO /

*****

XIII

88 ¹⁰⁶ _____
gutt: « *hender.på.stamme.se.ned* » /

89 | k:froskunger | _____ + _____ ¹⁰⁷ _____ | froskunger |
pek-vn *komme.komme* < UNGER FØDE >
→ | k:froskunger | | k:unger | _____

90 ¹⁰⁸ _____ ¹⁰⁹ | frosker | + _____ | froskunger |
mange.froskeunger.komme < DE-TO FØDE UNGER >
| frosker |

91 ¹¹⁰ _____
mange.komme.komme [hender.på.bryst] BEGGE-TO SE-NYSGJERRIG /
| gutt, hund |

92 [hender.på.bryst] PENE [hender.på.bryst.se.ned] » /

93 ¹¹¹ + _____ ¹¹² | gutt | _____ ¹¹³ | gutt | _____
FROSK: / venstre frosk: « *sitte.se.opp* » / høyre frosk: « *sitte.se.opp* » /

94 ¹¹⁴ | gutt | _____ ¹¹⁵ _____ + _____
venstre frosk: « *sitte.se* < SE-OPP på GUTT HAN GUTT /
| gutt | _____ → | gutt |

95 _____ | gutt, hund | _____ ¹¹⁶ _____ | unger | _____
OG HUND > *sitte.se.opp.på.gutt.og.hund* / *se.ned.på.unger* /

96 | gutt, hund | _____
se.opp.på.gutt.og.hund » /
30 o- n-o-n

*****

E
XIV

97 +_ 117 | froskunger | _____ | hund | _____ | frosker | _____
 + gutt: «[hender.på.bryst.se.ned] [hender.på.bryst.se.på.hund] FÅ EN
 | frosker |

98 [hender.på.bryst.lete.med.blikk] *ta.froskeunge.løfte.opp holde.froskeunge*

?
 99 | foreldrefrosker | | froskunge | | foreldrefrosker | +_ | frosker |
 FÅ EN DEN? / GÅ-GÅ-GÅ [vinke] /
 | froskunge | → | f-unge | 31 o-n-o

100 GÅ-GÅ-GÅ [tenkeblikk] 118 _____ | frosker | _____
 HJEM » HU... / - /
 32 n-o

101 FROSKER: h. frosk: «sitte.se.på.gutt»/ v.frosk: «sitte.se.på.hverandre» /
 | h.frosk | | v.frosk |

102 h.frosk: 121 | gutt, froskunge,hund | _____ 122+ _____
 «sitte.se.på.gutt FORSVINNE-MOT-»- HORIZONT

*****

F
XV

103 FERDIG ■

A I Hei · **B II** En · kveld · de · skal · sove, · vil de leke med frosken. **III** · De leker med frosken i glassbollen. · Hunden leker med labbene nede i glassbollen. · Gutten står og ser på frosken. Leke ... · Begge leker med frosken · Hunden ser på gutten · "Nå skal vi sove" · "Ja" · De gikk og la seg · og sovnet. · De sov. mens tiden gikk. ·

C IV Det ble morgenen, · en lys morgen. · De stod opp, · gikk til bollen og kikket ned. · Hva? Hvilket sjokk. · Glassbollen, frosken var borte. · "Hva, frosken er borte!" · **V** Hunden så på gutten, var like forskrekket og begynte å lete. De lette og lette. · Hunden stakk hodet i glassbollen, og den satte seg fast om hodet på hunden. · **VI** Hunden ristet på hodet, men bollen satt fast. · Den løp rundt i ring, men bollen satt like fast. · Hunden... · Gutten gikk til vinduet, la armene i karmen og kikket ut, både til høyre og venstre. · Hunden hoppet opp med bollen om hodet. · Den kikket frem og tilbake og hopet ut og ned på bakken. · Da var uhellet ute. · Glassbollen knuste og lå spredt utover. · Hunden skvatt til side. · Gutten gikk ut til hunden. · "Huff, du må ikke gjøre sånn." · Han løftet den opp i armene sine. · "Glass må vi være forsiktig med." · Hunden slikket gutten på kinnet og så skamfull opp på ham · Han holdet den i armene sine og sukket oppgitt · "Nå må vi lete." **VII** · De gikk ut i skogen og lette og lette. · Gjennom busker og kratt, bar det. · Da fant gutten et rart hull i bakken. Han bøyde seg ned og kikket inn i det. · Da skvatt det opp et lite dyr og bet ham i nesen. · "Au," sa gutten og gne nesa si. "Det gjorde vondt." **VIIIa** · Gu... · Hunden hadde funnet et vepsebol oppe i et tre. · Den hoppet og hoppet og krafset etter vepsebolet. · Uheldigvis falt vepsebolet i bakken og vepsen fløy ut. · Hunden skvatt unna, · mens vepsen fløy bort. · **IX** Og hu... · gutten fikk øye på noe oppe i et tre, · et hull. · Han klatret opp, · satte hendene i hullet · og kikket inn. · Nytt uhell. · Ut av hullet kom det en ugle. · Uglen skrek mot gutten · Hunden falt bakover av forskrekkelse.... · Unnskyld... · æ...æ..å... · Gutten falt i bakken. · Uglen flakset etter for å skremme ham. · Den fløy mot gutten · som skrek og veivet med armene, · så uglen fløy avsted. **VIIIb** · Og hunden krafset borti vepsebolet. · Dermed fly vepsen ut mot hunden. · Hunden sprang, · så vepsen ble hengende etter. · Den løp av sted og · pilte unna. · Den løp og løp. · Vepsen ble borte og hunden pustet lettet ut · og luntet avsted. **X** · Gutten kom til en stor stein, en svær stein. · Han klatret opp, · la hendene på toppen, · og speidet frem og tilbake. · "Hvor, hvor", sa han · og grep om en buet gren som stod opp på hver side, så han bedre kunne se. · Da skrek han

til. · For det han lå på · var en elg. · Elgen kastet på hodet og tråkket bakover. · Gutten holdt fast der han lå. · Elgen løp avsted til den kom til et bratt stup. · Elgen bråstoppet og slo med hodet. **XI** · Hunden og ... gutten var det, for fremover med gjennom luften med hodet først. · Han flakset utfor stupet. · Hunden fulgte også med. · Begge for de nedover og nedover. · Det var et vann der de falt ned. · De lå og plasket og duppet i bølgene til de fikk karet seg i land. **XII** · Idet de kom på land stoppet gutten. "Hysj," sa han og la hånden bak øret. · "Jeg hører noe. Hysj." · Hunden satt dørgende stille og så opp. · "Hysj. Jeg hører noe, men hva? · Kom skal vi se." · Det lå et tre på langs der. · De snek seg inn til, krøp opp og · kikket over kanten · "Åååå, noe så søtt. · Frosken har fått en kjæreste. · Så søte begge to." · Kjæresteparet så beundrende opp på hverandre. · "Froskene er søte begge to. **XIII** · Åååå, hva er det som kommer hoppende, unger. · De har født unger. · Og alle kommer hit. Åååå. · Gutten og hunden kunne ikke slippe dem med blikket sitt. · "Å så søte." · Froskeparet kikket opp på gutten og hunden, · ned på ungen sine · og opp på de to igjen. **E XIV** · Gutten så på dem alle. · "Skal jeg virkelig få en. · Skal jeg virkelig få den?" · Gutten holdt ungen i hånden og gikk avsted · mens han vinket farvel. · Så gikk han hjem. · Hu... · f... · Frosken satt og så på hverandre, · mens de andre ble borte.

F XV · Ferdig. ·

Vedlegg 12 **Frosk 3** Informant: ung kvinne

A

I

1 $\overset{1+}{\text{■}} \text{-----} \overset{+}{\text{■}}$ / billedbok _____ /
 [oppmerksomhetsvink] /
 1dn-o

*****

B

II

2 $\overset{+}{\text{pek-f MØRKT}}$ $\overset{|k:gutt, frosk, hund|}{\text{UTE}}$ $\overset{+}{\text{ER-DER INNE}}$ /
 → 2 n-o 3 n-o 4 n skakk

3 $\overset{+}{\text{GUTTE-/-ROM}}$ / $\overset{|gutt, frosk, hund|}{\text{ER-DER}}$ / $\overset{|k:frosk|}{\text{SITTE}}$ /
 5 n-o 6 n-o

4 $\overset{+}{\text{GUTT / OG FR-/-OSK / OG HUND DE-TRE INNE}}$ /
 7 n-o 8 n-o

5 $\text{DE-TO FANGET FROSK}$ $\overset{|frosk|}{\text{OPP I}}$ /

6 $\overset{+}{\text{GLASS.be-/-holder}}$ $\overset{|bolle|}{/}$ $\overset{+}{\text{DE-TO:}}$ $\overset{2}{|frosk i bolle|}$ $\langle \text{to.sitte.se.ned} \rangle$ /
 $\overset{|gutt, hund|}{/}$

*****

III

7 $\overset{3+}{\text{TID-RULLE}}$ / $\overset{+}{\text{DE-TO}}$ / $\overset{+}{\text{SOVE}}$
 $\overset{|gutt, hund|}{\text{skakking}}$

8 $\overset{+}{\text{HUND / OG GUTT / LEGGE-SEG SENG}}$ $\overset{4}{/ \langle \text{SOVE} \rangle}$
 $\overset{\text{skakking } |gutt, hund, k:seng|}{|gutt, hund, seng|}$ $\overset{|gutt, hund, seng|}{|gutt, hund, seng|}$

*****

**C
IV**

9 ^{5 +} ER-DER / FROSK : « HYSJ ⁶ hoppe.ut.av.beholder »
9 n-o

10 ⁷ UT GLASS.beholder / frosk.hoppe.ut.av.beholder ^{10 o-n} | bolle | UT / | k:skog |
| k:skog |
11 o

11 ⁺ VINDU / STIKKE-AV UT / ^{12 n-o} + /
| k:skoge |

*****

V

12 ⁺ GUTT HUND / : ⁸ « SOVE » ^{9 +} MORGEN / ETTER /
13 o-n 14 n-o

13 ¹⁰ gutt,hund : « gutt.hund.våkne » | bolle | gutt.gå. /

14 ^{11 +} BORTE / FROSK OPPI GLASS-/-beholder > | bolle | ---- ^{12 +- | bolle | +} V-ON - DT /
15 n-o | bolle | _____

*****

D

VI

15 ⁺ LETE-/LE-/-TE ^{13 +} < SE SKO > ¹⁴ | sko | løfte.sko.se.inni » //

*****

VII

16 ¹⁵⁺ HUND : / ¹⁶ | bolle | stikke.snute.i » ^{17 +} GLASS /

17 ¹⁸ | bolle | _____ ⁺ / ¹⁹ FA ST ²⁰ < bolle.fast.på.hode løpe -/- rundt » ⁺
16 n-n-o

18 ²¹⁺ | gutt | ⁺ GUTT SE UT VINDU | vindu, ute | _____ ⁺ ROPE-RO -/- PE /

19 HUND MED GLASS.boll: / «hode.i.bolle løpe.hoppe.opp < I VI-/-NDU >
17 n

20 lande.vinduskarm < UVENTET-UHELL TUNG > bolle.trekke.hund.ned »

21 hund..slå.salto.ut.av.vindu / falle.i.bakken / ØDELAGT /
18 n-o

22 GLASS / |bolle| + spre.utover /
19 n-o

23 + GUTT : |hund| « [slå.seg.for.munnen] / + MIN HUND /

24 + hoppe.ut.av.vindu |hund| løfte.hund.opp -/ i. armer / BRA klappe.hund /
|hund|

25 GODT + BRA /
20 n-ho

*****
VIII

26 gå.se.se.se + « GÅ -/ - GÅ UT > 30 |området| + område < SKOG område >
21 n-o

27 32 |skog| + ROPE -/ - ROPE -/ - ROPE / ? HVOR FROSK /

28 B -/ - ORTE / 33 + « LETE GÅ » /

*****
IX a

29 34 + HUND : 35 |k:vepsebol| « gå.se.oppdage < NYGJERRIG SÅ /
22 n-o

30 + _____ |vepsebol| 37 + |bol| ----- + _____ 38
 U.. / VEPSEBOL > se . opp . hoppe.opp < TRE> /
 |vepsebol, k:tre| _____

31 39 |vepsebol| + _____
 hoppe.dyttedytte » /
 |vepsebol| _____

*****

X

32 40 _____ / 41 |k:hull| 42 + _____ ? _____
 GUTT: / « se.der < SÅ HULL HVA >
 |k:hull| _____

33 43 |hull|_ 44+ _____ + _____
 kikke.i.hull » / UVENTET-UHELL/ gutt.reise.seg.brått.snute.opp.av.hull

34 _____ + _____
 MULVARP / + / _____ MULVARP mot.nese /
 |gutt,muldvarp| _____

35 45 |muldvarp| _____ + _____
 gutt: « oj [hender.beskytte.ansikt] » /

*****

IX b

36 46 + _____ 47 |vepsebol|_ + _____
 HUND: « se.opp.hoppe.dyttedytte » /
 |tre| _____

37 48 _____ 49 |vepsebol| + _____ 50 _____
 TRE / « dyttedytte » UVENTET- UHELL GL.. /
 |tre| _____

38 _____ |vepsebol| + _____ 51 |vepsebol| _____ + _____
 VEPSEBOL FALLE - NED « kaste.seg.rund HYLE / løpe.løpe »
 |vepsebol| _____

*****

XI

39 52 + _____
 + ER-DER GUTT / SATT I TRE /
 |k:gutt| _____ |gutt| _____ |k:tre| _____ |gutt,tre| _____
 23 n

- 40 ⁵³ |k:hull| _____ ⁵⁴ + _____
 « *kikke. i. hull* < SÅ I HULL
 |rund kant| _____ |hull| _____
- 41 + _____ [?] |hull| ⁵⁵ _____ ⁵⁶ + _____
 NYGJERRIG HVA > *kikke.i.hull* » / UVENTET-UHELL
 |hull| _____
- 42 + _____ ⁵⁷ |gutt| _____ + _____
 UGLE: « *slå.med.vinger.fly.mot.gutt* / _____ » / _
- 43 ⁵⁸ + _____ |hund| _____
 gutt: « *rygge.bakover* *se.seg.bak*
 |ugle| _____
- 44 ⁵⁹ _____ + _____ ⁶⁰ _____ ⁶¹ _____
 < UVENTET-UHELL SÅ KOMME HUND>: « HYLE » / SKREMT /
 |hund, veps|
- 45 _____ |veps| _____ + _____
 så VEPS KOMME-MOT-GUTT / GUTT *falle.bak.ned* /
 |veps| _____
- 46 + _____ |hund| _____ + _____ |fra vepsebol + _____
 KOM / HUND / *løpe.løpe* STIKKE-AVSTED /
 |hund| _____
- 47 + _____ ⁶² |veps| _____ + _____
 GUTT: / « [se.seg.bak / snu.seg.rund] »
 |gutt|
- 48 ⁶³ + _____
 UGLE: « *fly.sint.mot.gutt* »
- 49 ⁶⁵ |ugle| _____ + _____
 gutt: « *se.opp* / [trekke.seg.tilbake] / [hender.beskytte.ansikt] /
 |ugle| _____

- 60 ⁸³ |gutt,hjort| + _____
off.off løpe.bjeffe.løpe.bjeffe » /
-
- 61 ⁸⁴ _____ ⁸⁵ _____
 GUTT : « *ristes.holde.fast.i.horn* » /
 |horn| _____
- 62 ⁸⁶ _____ ⁸⁷ _____ ⁸⁸ _____
 REIN : « *løpe.løpe* » / UT / + /
- 63 + _____ + _____
 ST.. / + / _____ [spillende.fingre spillende.fingre / spillende.fingre] /
- 64 + _____ + _____
spiss.. / _____ [løfte.spillende.hender]
- 65 + _____ |k:stup| + _____ ⁸⁹ _____
 STUP *flate .bakke.ned* / rein: « *rein.bråstopp / horn.ned* » /
 |stup| _____
- 66 _____ |hund| + _____ |gutt, hund|
 GUTT / OG pek-h REL.. / HUND / FALLE-FALLE-FALLE /
 → |hund| 26 n-o |gutt,hund,stup| _____
- 67 _____ + _____ ⁹¹ _____ + _____
 NED VANN / + / gutt: « *gutt.stupe* [kave -/- med.armer] /
- 68 _____ -/- H / LETTET _____ + _____
 BRA /
- *****
- XIII**
- 69 _____ |k:frosker| _____ ⁹² + _____
 HØRE [lytte] < HØRE NOE /
 |k:frosker| _____
- 70 + _____ |tre| _____ + _____ ⁹³ ? _____
 BAK TRE *stamme.ligge.bakken* BAK > HVA [lytte] » /
 |k:tre| |stamme| _____ 27 o-n |bak tre| _____
- 71 ⁹⁴ + _____ ⁹⁵ _____ ? _____
 HUND: / « *hoppe.opp.på.guttens.hode.speide* HØRE HVA » /
 |gutt| _____

72   96 + _____ 97 _____ 98 _____
 gutt: «   [gutt.krype.sammen]   »   GUTT: /   « *reise.seg.opp* /
                   |trestamme | _____

73   _____ | frosker | _____
gå.forsiktig.frem   *kikke.over.kant*   »   /
                                   |trestamme | _____

74   99 + _____
 ER-DER / TO SØTE / FROSK / DE-TO / KJÆRESTER: /

75   100 |gutt,hund | _____   +_
 venstre frosk: « *frosk.sitte.kikke.opp* »
                                   |venstre frosk | _____

76   101 | frosker | _____
 gutt: «   [hakeslipp]   pek-n   /
                                   | frosker | _____

*****

XIV

77 |k:froskunger | 102 + _____ frosker | _____ +
se.til.venstre   »   SÅ MANGE UNGER SITTE-I-SIRKEL /
                                   | frosker | _____

78   +
 EN   UNGE   HOPPE-OPP MOT GUTT   /

79   +
 HOPPE-OPP GLAD / SE / GUTT IGJEN / HOPPE-OPP /

80   103 | froskunge | _____ + _____   ? _____
 GUTT: « *gutt.ta.imot.frosk* / TAKK FÅ-LOV TA MED HJEM » /
                                   | froskunge | _____

81   104 _____ 105 _____
 MOR   FAR   FROSK: /   « JA   VÆRSEGOD   » /
                                   _____   28 n-o-n-o |gutt | _____

*****

E
XV

82 ^{106 +} _____ ¹⁰⁷ _____ frosker | + _____
GUTT: / « KOSE SEG / *bære.frosk* / [vinke.vinke] / *gå.gå.gå* » /
| froskunge | _____ | frosker | _____ | hjem |

83 ¹⁰⁸ _____ / |k:hjem| + _____
MED HUND / DRA / hjem /
| hjem | _____

84 + _____ | frosker | + _____ ¹⁰⁹ _____
MOR / FAR OG / HU. / UNGER / SITTE-PÅ-REKKE / « [vink] » /
| frosker | _____
29 n-o-n-o

85 [rister.håret.bort.fra.ansiktet]
■-----

*****

F
XVI

86 ¹¹⁰ _____
SNIPP SNAPP / SNUTE / EVENTYR FERDIG / UTE / ■
30 n 31 n-o 32 n-o 33 o-n

A I Oppmerksomhetsmarkør. **B II** Det var mørkt ute. · Der inne på gutterommet sitter en gutt, en frosk og en hund. · de tre er inne. · De to har fanget frosken i en glassballe. · De to sitter og ser mens tiden går til **III** de skal ligge å sove. · Hunden og gutten ligger i senga og sover. · **C IV** I mens frosken.... · Hysj, · smyger seg ut av glassbollen, · ut av vinduet og stikker avsted. **V** · Gutten og hunden sover. · Morgenen etter våkner de.. · Gutten ser etter frosken, den er borte fra glassbollen. · Det gjør vondt. **D VI** · Han leter og leter, ser i skoen som han løfter opp. **VII** · Hunden snuser på glassbollen og får den over hodet. · Den sitter fast på hodet mens hunden løper rundt. · Gutten ser ut av vinduet og roper. · Hunden med glassbollen hopper opp i vinduskarmen. · Mene bollen er tung og drar hunden ut av vinduet så den faller ned og glassbollen blir ødelagt og bitene farer utvover. · Gutten roper: " Å min hund". Han håper ut av vinduet og løfter hunden opp i armeen sine. · " Å er du bra, å så godt at alt er bra." **VIII** · De to går ut i skogen og roper og roper. · "Hvor er frosken?" · Frosken er borte. · Gutten gikk og lette og lette. **IXa** · Hunden var nysgjerrig og så noe som så ut som et vepsebol. · Den hoppet opp og dyttet i treet. **X** · Gutten så i bakken et hull som han kikket ned i. · Plutselig kom det opp en muldvarp som ville bite ham i nesen. **IXb** · Hunden fortsatte å dytte på treet. · Plutselig falt gla.. vepsebolet ned. · Hunden kastet seg om, hylte og løp av sted. **XI** · Gutten satt i et tre og så nysgjerrig inn i et hull og lurte på hva som var der inne. · Plutselig kom det flaksende ut en ugle. · Den kom rett mot guttens ansikt, så han lente seg unna.. · I det samme så han hunden som hylte og kom settende og vepsen som fulgte etter. · Gutten falt på ryggen bakover i det hunden kom. · Hunden løp forbi. · Gutten bøyde unna. · Uglen kom flaksende og gutten kom seg unna, mens den fløy bort. **XII** · Gutten gikk videre og så en svær stein, ja den ville han opp på. · Det var mange trær som stakk opp, som han grep fast i. · Men hva skjedde? Plutselig ble han ristet som bare det. · Det var et reinsdyr som løftet hodet sitt og som gutten holdt seg fast i. · Reinen kastet på hodet og tråkket rundt. · Gutten holdt fast. · Og hunden løp ved siden av og prøvde å hjelpe mens den bjeffet. · Gutten holdt. · Reinen løp ut mot et st... · æææ · spi... · et stup. · Reinen bråstoppet så gutten og rei... · ææ... · falt ned i vannet. · De kavet rundt, men puh det gikk bra. **XIII** · Gutten hørte noe bak en trestamme, baken om der var det noe. · Hva?, han la øret til. · Hunden hoppet opp på guttens hode, reiste seg opp og lytte: «Hva?» · Gutten snek seg inntil, reiste seg opp og kikket over stammen. · Der var det to søte froskekjæreseter som satt og så opp. · Gutten så på dem. **XIV** Plutselig kom det

hoppende mange froskeunger som satte seg i ring · En unge hoppet opp mot gutten, glad for å se gutten igjen. · Gutten holdt den i hånden sin og ville ta den med hjem. · Mor og far frosk sa: «Vær så god.» **E XV**· Gutten koste seg, vinket og gikk hjem sammen med hunden hjem. · Mor, far og hu...ungene satt ved siden av hverandre og vinket. **F XVI** · Snipp, snapp, snute så var eventyret ute.

A
I

1 Manus _____
[blar.i.manus] /

*****

B
II

2 ¹ EN + ² GUTT : « gå.gå » ³ + UT MED HUND : /
1 n

3 ⁴ « to.gå.gå » ⁵ + <UT SKOG > ⁶ se.seg.om » ⁷ + |k:frosk| + _____
FROSK

4 |frosk| + _____ |frosk| _____
LITEN FROSK
|frosk| 2 n

5 + ⁸ MED « gutt.holde.glass » ⁹ + _____
|bolle| < PRØVE FANGE FROSK >

6 ¹⁰ |frosk| _____ + _____ ¹¹ ¹² |frosk| _____ + _____ /
gutt.holde.gjenstand fange.frosk.i.beholder <EN > gutt.bære.beholder /
|bolle| |frosk| _____ |bolle|
3 dn-o

7 |frosk| _____ ¹³ + _____ ¹⁴ |frosk| _____ + |frosk|
gutt.se.i.beholder < SÅ FROSK > se.frosk.hoppe.rundt.i.ring
|beholder| _____
4 n-o

8 ¹⁵ + _____ ¹⁶ gutt.bære.beholder.gå.gå ¹⁷ + _____
< MED HJEM > / < HJEM > /
5 n-o

9 ¹⁸ |frosk| _____ ¹⁹ + _____ ²⁰ |frosk| _____ /
bære.beholder. se.ned < FROSK > se.ned frosk.hoppe.rundt » /

*****

III

21 + _____ | frosk | + _____ 22 | frosk | 23 + _____ 24 | frosk | _____
 10 KVELD SE GUTT: « se.se <TID-RULLE> holde se.se UNDRER se.se » /
 6 o-n-o

*****

IV

25 + _____ +_ | gutt | 26 _____ + _____
 11 TID-RULLE / TIL MOR: « GI-BESKJED / SOVE NÅ » /
 7 n-o 8 n-o

27 | gutt | 28 | mor | _____
 12 GUTT: / « JA / SOVE person.legge.seg » /
 9 n-o | gutt, seng | _____

29 + _____ 30
 13 SENG gutt.legge.seg.i.seng / « [sove.med.hender.under.hodet] »

31 + _____ | seng/gutt | _____ 32
 14 MED HUND ligge.oppå.gutt / « [sove.med.hender.på.bryst] » /

*****

C

V

33 + _____ | frosk |
 15 TIL NESTE DAG / HU.. FROSK BORTE
 10 o 11 n 12 n-ho

? _____ ? _____
 + 34 _____ + _____
 16 GUTT: « VONDT HVOR FROSK HVOR MIN FROSK VONDT
 13 n-o-n

*****

D

VI

35 + _____ | sko | 36 _____ 37 +_ | sko | _____
 17 <LETE SKO> åpne < I se.i.sko FROSK INNI >
 14 n-o 15 n-o
 | sko | _____

38 + _____
 18 [slår.hender.ut.rister.på.hodet] LETE-LETE-LETE VONDT

+
 19 se UT se.seg.omkring BORTE »
 16 n

20 ^{39 +} HUND : « løpe.rundt ⁴⁰ < SÅ > ^{41 +} NYGJERRIG ⁴² løpe.rundt.se.seg.om

21 EN ^{43 +} GLASS.sylinder > ⁴⁴ gå.rundt.smus.i.glass.sylinder LUKTE ⁺ » ⁻

*****

VII

22 ⁴⁵ « UT DE-TO > ^{45b} LETE-LETE ⁺ VOND⁻T »
|gutt,hund| _____

23 ⁴⁶ |gutt| GUTT : « gå.fort ⁴⁷ < MED HUND ⁴⁸ UT ⁺ SKOG

24 ⁺ |frosk| SE ETTER FROSK > ⁴⁹ |skogen| DER **LETE-LETE** ÅP... /
|skogen| ¹⁷ n-o, n-o

*****

VIII

25 ⁵⁰ |k:hull| _____ |hull| _____ ⁵¹ _____
< SÅ ET HULL I-BAKKEN > MULIG FROSK HOPPE-I-HULL » /

26 ⁵² _____ ⁵³ |hull| _____
GUTT : « se.I.hull LETE-LETE
|hull| _____

27 ⁵⁴ _____ ⁵⁵ |k:rotte| _____
< **UVENTET-UHELL** > *spiss.snute.hoppe.opp.mot.gutt*
¹⁸ o |hull, dyr, gutt| _____

28 ⁵⁶ _____ ⁵⁷ |rotte| _____ ⁵⁸ _____ ⁵⁹ _____
< UBEHAG > ROTTE » rotte: « hoppe.opp » gutt: « [**hender.beskytte**] »
|rotte| _____ ¹⁹ o-n

29 rotte: « ⁶⁰ ⁺ _____
glefse SÅ **FORSTYRRE** » /
|rotte, gutt| _____ ²⁰ n-o-n

30 gutt: 61 |rotte| _____
 « [hender.beskytte] ååå gå.utenom »
 |rotte| 21 o-n _____

*****

IX

31 62 § _____ / + _____ |vepsebol| _____
 HUND SKOG SÅ / VEPS. *rund.ting*
 22 n

32 § _____ 63 |vepsebol| 64 ? _____
 HUND: « *hoppe.opp* » VIL LUKTE HVA I pek-o
 |vepsebol| |vepsebol| _____

33 65 |tre,vepsebol| _____
 « *hoppe.hoppe* »
 |tre, vepsebol| _____

34 66 + _____ |vepsebol| _____
 FORSTYRRE UVENTET-UHELL *vepsebol.falle.ned* /
 23 n-o

35 + _____ 67
 GUTT : « *gå.opp.sitte* »
 |høy entitet|

36 68 |vepsebol| _____ + _____ |hund| _____
vepsebol.falle HUND *hund.pile.avsted*
 24 n-o |fra vepsebol|
 |tre, vepsebol|

37 69 + _____ 70
 hund: « FORSKREKKET *løpe.løpe* » *stikke.av*
 |fra veps| _____

38 § _____ 71 |hund| _____
 VEPS : « *fly.etter.hund* »
 25 n |hund| _____

39 72 + _____ 73 + _____
 FØLGE-ETTER HUND veps: « *veps.fly.etter.hund* » /
 26 n |hund|

|gutt| §
50 HELDIVIS BORTE UGLE BORTE dra.bort /
40 n |ugle|
41 n-o

*****

XII

|gutt, k:horn| _____ + _____ 89
51 SÅ pek-f / HORN : « se » [hode-/rist]
|gutt, k:horn| 42 n

90 91 92 ? _____
52 entiter.stikke.opp GUTT: « entiter.se.over » SE HVOR HOR.. [rist]
|k:horn| _____

93
53 HUN.. / FROSK gutt: « se.over.entitetetr.der

?
54 LETE-LETE HVOR FROSK MIN HVOR »

94 95
55 UVENTET-UHELL / EN HORN : « stange.hode.i.været »
43 n 44 o- n

96 97
56 GUTT : « stupe.ligge.over.nakke »
|hjort, gutt| _____

98 99
57 PÅ HODET hjort: « hjort.ha.gutt.på.hode » /
|hjort, gutt| _____
45 n-o

100
58 PÅ UBEHAGELIG

? _____
59 GUTT: « HVA HVA UBEHAGELIG VET-IKKE → HVA »

?
70 HVA UBEHAG /

*****

XIV

71 boff HØRE BOM-BOM FROSK GO-GO
53 n-o 54 n-n-o

?
72 HVOR FROSK MIN HVOR

+
73 LETE pek-f 118 |tre| 119
〈 TRE.stamme.ligge 〉 / se.over.stamme

|k:frosk| 120
74 [hakeslepp] 〈 FANT FROSK 〉 pek-n / LETTET
55 n-ho |frosk| 56 n
→ |k:frosk|

*****

XV

122
75 〈 skulle TA [hoderist] UVENTET-UHELL /
|frosk|

+
76 FLERE UNGER FROSK komme.frem
57 n-o-n-o |froskunger|
|froskunger|

123
77 mange.komme.frem 〉 ååå / SKYLD FAMILIE STIKKE-AV /
58 o 59 n-o 60 n

*****

E

XVI

78 JA [tenke.seg.om] ta »
61 o-n |froskunge|

124
79 TA EN UNGE ta.holde / MED HJEM /
62 n-n-o 63 n-o
|froskunge| |hjem|

*****

F
XVII

80 ⁺
[slår.henden.ut.med.håndflatene.opp]

A I [blar i boken] **B II** En gutt gikk ut med hunden sin i skogen for å se om od kunne finne en frosk, · en liten frosk. · Han hadde tatt med seg et glass, som han ville prøve å fange frosken i. · Han klarte å fang en frosk i glasset og gikk hjem mens han så på frosken som hoppet rundt. · Han bar glasset hjem. · Han bar glasset inn og satt å spå frosken som hoppet rundt inne i det. **III** · Til det ble kveld satt guten å så på frosken, mens tiden gikk og gikk, **IV** · til mor kom og ga beskjed: «Nå må du sove.» · Gutten svarte: «Greit,» og gikk å la seg i sengen. · Han la seg til å sove med hunden ved siden av seg. **C V** De sov til neste dag. · Frosken var borte. · Guten fikk vondt inni seg og spurte: «Hvor er frosken? Hvor er min frosk?» Han hadde vondt inni seg. **D VI** · Han lette og lette og så i skoen sin om frosken hadde hoppet i den. · an lette og lette. Det gjorde vondt. Han så ut over alt, men frosken var og ble borte. · Hunden løp rundt, så nysgjerrig. · Den løp rundt og snuste i glasset. **VII** · Begge hadde det vondt. · Gutt gikk med huden ut i skogen og å etter frosken. · De lette og lette. **VIII** · De så et hull i bakken. Mulig frosken hadde hoppet nedi der? · Gutten så i hullet og lette. · Da skjedde det plutselig at · at en spiss snute kom opp mot gutten. · Gutten vek bakover av overraskelse. · En rotte kom opp og angrep ham. · Jeg biter hvis du forstyrrer. · Gutten skvatt tilbake og gikk rundt. **IX** · Hunden i skogen så et vepsebol. · Den hoppet opp og vil lukte hva som var i det. · Hunden hoppet opp, dyttet og dyttet til det plutselig falt i bakken. · Gutten satt i et tre og så det falle. · Hunden ble forskrekket og løp av sted. · Vepsesvermen la etter hunden og forfulgte den. Så **X** [blar i bildeboka] **XI** · Gutten så inn i et hull, kanskje frosken var inni der. · Plutselig kom det en ugle ut og skremte gutten · Gutten ble forskrekket, falt bakover og ned og løp avsted. · Uglen forfulgte ham og fløy etter. · Hu..gutten løp avsted og prøvde redde seg opp på en stein. · Han satte seg oppå steinen og heldigvis fløy uglen bort. **XII** · Så var det to horn der som han så....nei... · Han så over noe som stakk opp. · Han så etter frosken. Han lette og lette: «Hvor er frosken min?» · Plutselig så reiste to horn seg i været. · Gutten ble liggende oppå hodet bak hornene. · Gutten var fortvilet. «Hva skjer? Hva skjer?» · Horn lurte på hva som var på hodet: «Hva er det der opp? Ubehagelig», og tok til å løpe og løpe. · hunden løp ved siden av og bjeffet og bjeffet og vil ha gutten ned på bakken igjen så han kunne stå. · hunden bjeffet. · Horn løp av sted til ... · Plutselig kom den mot et vann. · **XIII** Gutten falt og hunden, de begge falt i vannet. · Horn stakk avsted. · Gutten var våt, fløt avsted og lurte på hva som skjedde. Det var ubehaglig. **XIV** · Da hørte han noe ... frosk...go.go · «Hvor er frosken

min, hvor?» sa han og begynte å lete. · Der bak en trestamme kikket han over. · Ååå,
han fant frosken. · Der var den heldigvis. **XV** · Han skulle til å ta den da flere
froskeunger kom hoppende fram. · Mange hoppet frem mot gutten. Å var det derfor, pga
familien at frosken hadde stukket avsted. **E XVI** Ja ... Han tenkte seg om. · Så tok han en
unge med seg hjem. **F XVII** · [slår ut med hendene med håndflaten opp]

A

I

1 ^{1 +} ■ / ■ HEI / NÅ ■
 1 n-o

2 ⁺ DET er ANDRE GANG JEG / FORTELLE ⁺ NÅ ■ / ■ /
 → f 2 n-o 3 n-o 4 n-o

*****

B

II

3 JEG ^{|k:TV|} ■ ^{|k:New York|} + JEG ^{|fortelling|} HUSKE / 11. / SEPTEMBER I NEW YORK / ■
 5 n-o |k:NY|
 →

*****

C

III

4 ^{|k:TV, New York|} PLUTSELIG ^{|k:bygning|} KOM ET FLY ² « fly.flyr.inn.i.bygning » /
 |fly,bygning|

5 ³ PÅ ■ ⁺ VE -/- RDENS HØY -/- ESTE TÅRN / + /
 6 n-o-n-o

6 ⁴⁺ «fly.flyr.inn.i bygning.høyt.opp» ^{5 |avgrunnen|} offere:«mennesker.se.ned» ^{6 |offere|} tilskuer: «falle.ned»
 |fly,bygning| |bygning|

*****

D

IV

7 ⁷⁺ GRUSOMT ^{|tv|} + ^{8 |tv, New York|} « pek-c se.forskrekket.på.tv » ⁹ SÅ /
 |tv|

8 ⁺ PÅ TV DA JEG / KOM HJEM FRA JOBBEN ^v pek-f-h / ■ ⁿ --/---- /
 |tv| 7 n-o

*****

V

9 ¹⁰ |tv, New York| _____ ¹¹⁺ _____ ¹² |tv, New York| _____
 <VET - IKKE HVA SOM > SKJEDDE < pek-c /
 →c

10 _____ ⁺ _____
 FORSTOD -/- IKKE FORSTOD-IKKE > [tenkeblikk]

*****

VI

11 ¹³ var ⁺ _____ ¹⁴ |TV| _____
 ALENE HJEMME « [slå.hender.ut.til.siden.rister.på.hodet] » /
 8 n

12 ¹⁵ + _____ |k:dagen etter| + _____ |dagen etter| + _____
 VE -/- NTE DAGEN ETTER / KJØPTE JEG AVIS /
 9 o 10 n 11 n-o

13 ¹⁶ |avis| _____ ¹⁷ _____ ¹⁸ _____
 « å [pek.avis] <DEN FORTALTE > [pek.avis.ned.opp [slå.hender.ut.til.siden] »
 |avis| _____ 12 n-o

14 ¹⁹ + _____ ⁺ _____
 det var TERORIST / SOM STÅ BAK / [ ]
 13 n-o-n-o-n-o-n-o-n

*****

E

VII

15 ⁺ _____ ²⁰ |k:andre| _____ ²¹⁺ _____ |andre| + _____
 OG ETTER-HVERT / < pek-c PRATE > MED ANDRE /
 14 n-o →c |k:andre| 15 n
 |andre|_

16 ²² + _____ |andre| ²³ + _____
 « [slå.hender.ut.til.siden] » og fikk VITE MER MER ETTER-HVERT /
 16 ho 17 n-o

17 |jeg| + _____
 pek-c [ ]
 →c 18 o-n-o-n

*****

F
VIII

---

18 pek-f [avbryter seg selv] FER -/- DIG /
19 o 20 n-o

Vedlegg 12 Ellevte september 1 oversettelse

A I Hei. · «Nå?» · Det er andre gangen jeg skal fortelle nå. **B II** · Jeg.. · ..jeg husker 11 september i New York. **C III** · Plutselig kom det et fly mot i verdens høyeste tårn. · Flyet fløy inn i tårnet som raste sammen. **D IV** · Det var grusomt. · Jeg satt og så, så det på TV da jeg kom hjem fra jobben. **V** · Jeg vet ikke hva som skjedde. Jeg forstod det ikke, forstod ikke.. **VI** · Jeg var alene hjemme og lurte...ventet til dag etter da jeg kjøpte en avis. · Ja. · .... å ..den fortalte...slik var det · Det var terrorister som stod bak. · **E VII** Etter hvert pratet jeg med andre, og jeg fikk vite mer og mer etter hvert, jeg. · **F VIII**..og... · Ferdig med det. ·

A
I

1 $\blacksquare$ + $\blacksquare$ / $\left. \begin{array}{l} |k:\text{New York}| \\ |k:\text{ulykken}| \\ |k:11.\text{sept.}| \end{array} \right\} +$ _____
 1 n-o $\left. \begin{array}{l} |k:\text{New York}| \\ |k:\text{ulykke}| \\ |k:11.\text{sept}| \end{array} \right\}$ / Pek-v / 11. / $\square$ / SEPTEMBER / / 11. SEP -/- TEM -/- $\blacksquare$ $\square$ /
 2 n-o

*****

B
II

2 _____ |11.sept| + _____
 JEG HUSKE / DEN DAGEN $\square$ -/- $\blacksquare$ / EN ETTERMIDDAG $\square$ / $\blacksquare$ /
 →n 3 n-o-n-o 4 n-n-o

3 _____ |oppvask| + _____ 2 |oppvask|
 JEG / pek-v / VASKE-OPP JEG : « *vaske.opp* » /
 |k:oppvask| |oppvask| →c
 →v

*****

III

3 + _____ |k:Terje| + _____ 4 |Eli| _____
 4 + KOM TERJE KOM : Terje: « KOM KOM
 |k:Terje, TV| |Terje| |Eli| _____

5 SE TV pek-h FORFERDELIG GRUSOM » /
 |tv, stue|
 →c

*****

IV

5 |Terje| _____ ? _____ |oppvask| |tv| _____ + _____ |tv| _____
 6« pek-c HVA / pek-c *løpe.løpe.løpe*
 5 n |Terje| →c →c

*****

C
V

7 pek-h / 6 + < AKKURAT → FLY >
|tv| _____ |k:fly|

8 uidentifisert tilskuer: 7 |fly|+|tårn|_ +_ /
« fly.flyr.mot.tårn / _____ /
|fly,tårn| _____

9 8 |tårn|+_____ |tårn|_ |tårn|_ +_____ < tårn.tårn.høy / TRE tårn.høy / nei / tårn.høy AMERIKA | >
|tårn| 6 n-n-o-n |tårn|_____ |Amerika,tårn| 7 n-o

10 9 |tårn|_ +_ |fly|_ +_____ |fly, tårn|
tårn.høy ååå fly fly.flyr.i.bue.mot.tårn □
|fly, tårn| _____

11 _____ 10 |tv, fly, tårn| _____
spreng.røyk.stige » seg selv: « pek-c fly.flyr.mot.tårn.kræsje.tårn.røyk.stige
|tårn, røyk| _____ →c |tv, fly, tårn, røyl| _____

? _____
12 HVA fly.kræsje.bygning » /

*****

D
VI

13 ¹¹ _____ / + _____
pek-c / SOM FOR -/- STOD -/- IK -/- KE pek-c /

14 ¹² |tv, tårn, ulykken| _____ |Trygve|
« SOM pek-c [riste.på.hodet] → [riste.på.hodet]
|tv, ulykken|

15 |tv, ulykken| _____ / ¹³ + _____ / ¹⁴ |tv, ulykken| _____ /
MERKELIG » / EVENTYR / « FØLE /

*****

VII

- 16 pek-c [ta.seg.for.med.hendene] VIRKELIG DET SANT DET
 | tv, ulykke | | tv, ulykke |
- 15 16
 _____ + _____ | tv, ulykken | _____ + _____ | tv,ulykken | + _____ | tv,ulykken | røyk, bygning | _
 17 < FORFERDET OMIGJEN > fly.kræsje.tårn røyk.stige
 | fly, bygning | _____
- 18 _____ ¹⁷ + _____ | tv, ulykken | + _____ / < OMIGJEN FL... FILM OM IGJEN OM IGJEN > /

*****

VIII

- 18 | tv, ulykken | _____ + _____ | | tv, ulykken | _____
 19 pek-c sitte.se [slå.hender.ned] pek-h [slå.hender.ned] ER-DER
 | tv, ulykken | _____ | tv, ulykken, bygning, mennesker |
- 20 _____ + _____
 mennesker.falle.ned SMÅ små.falle.ned mennesker.falle.ned

- + _____ | tv,ulykken | _____
 21 [slå.hender.ned] GRU -/- SOMT

*****

IX

- 19 _____ + _____ | tv, ulykken | _____ + _____ | tv | + _____
 22 < DET JEG / SITTE SAMTIDIG JEG MANGE TIMER > /
 → | tv,ulykke |
- 20 | tv, ulykken | _____ + _____ ²¹ | tv, ulykken | _____ + _____ ²² | tv | + _____
 23 pek-c sitte.sitte.sitte.se < mange TI - / - MER » /
 8 n-o

*****

X

- ? _____
 + _____
 24 HVA FERDIG / [hoderist]
 9 n-o

*****

XI

25 ^{23 ?} _____
 HVA MERE JEG VET IKKE ■ /

*****

XII

26 _____ + _____ | fly,bygning | _____ | tv,ulykken |
 ååå NOE / D -/- ET / fly.flyr -/- i.tårn / / ■
 10 o-n-o-n | fly, bygning | _____ 11 n-o

*****

XIII

27 _____ + _____ | tv, ulykke | + _____
 SENERE □ OGSÅ EN TIL
 12 o-n 13 n-o

28 _____ | fly, tårn | + _____ | fly, tårn |
 fly.flyr.inn.i.tårn.nede □ røyk.stige.opp
 | fly, tårn | _____

29 _____ + _____
 | tårn | _____
 tårn.rase.sammen røyk.stige.opp /

30 _____ | tv, ulykken |
 ååå FORFERDELIG GRUSOMT

31 ²⁴ _____ + _____ | tv,ulykken | + _____ | tv,ulykken |
 « pek-c DET SE-SE FJETRET » /
 | tv, ulykken | _____

32 ²⁵ _____ + _____
 ÅÅ FRYKTE -/- LIG DEN DAG -/- EN
 | tv |

*****

E**XIV**

33 _____ | tv, ulykken | + _____ | tv,ulykken | + _____ | fremtiden | + _____ /
 OG pek-f VIDERE pek-f.. SENERE ■ /
 | tv | 14 n-o 15 n

34 |noen| _____ + _____ |noen| _____
 NO -/- EN / FØDSEL 11. SEPTEMBER
 |noen| _____

35 _____ + _____
 JEG HUSKE pek-f [ser.seg.om]-----/-----■-----
 |fly,tårn|

*****

XV

26 |avis| _____
 36 « pek-f AVIS 11.SEPTEMBER
 |avis| _____

37 _____ 27 + _____ |bryllup| 28
 [slår.hender.ut] < BRYLLUP > / pek-f-n » /
 |avis, ulykke|

29
 38 pek-c / HUSKE |Amerika| +_
 pek-v /
 |Amerika|

+ _____ |Amerika| + _____ |Amerika| + _____
 39 pek-v / HUSKE pek-f / GLEMME UMULIG ■ /
 16 ho |avis, ulykken|

*****

F

XVI

40 |Amerika| + _____
 FRY -/- KTELIG / ■ /
 17 n-o-n-o

A I En 11.septem... 11. september. **B II** · Jeg husker godt den dagen. · En ettermiddag, jeg stod å vasket opp. **III** Og mens jeg vasket opp, · kom Terje. · Han kom og vinket på og sa: «Kom og se på TV, noe grusomt». **IV** · «Hm, hva?» sa jeg. · Han så på meg, så gikk vi og så på TV. **C V** · Det var akkurat da flyet kom og fløy rett inn i ... · det der høye ... heter ... ja den høye ... · den høye i Amerika · Åå...flyet kom og fløy rett inn i toppen på den høye bygningen. · Det eksploderte og en voldsom røyksky steg til vær. · «Hva er det? Et fly som fløy rett i huset og eksploderte...hva var det?» **D VI** · Jeg forstod ingen ting, jeg, ... · som det var ... · Terje så på meg ... · som det var et eventyr. · Jeg følte... **VII** · «Er det virkelig sant det jeg ser?» · Det gikk rundt i hodet mitt. · Om igjen så jeg flyet komme, krasje i bygningen, eksplosjonen og røyken som steg opp på den ene siden og trakk ned på den andre. · Om igjen så jeg det. · Filmen gikk om igjen og om igjen. **VIII** · Jeg satt og så, det var forferdelig. · Å stakkars, de opp ned fra toppen, · bitte små så de ut som, som bare hoppet og hoppet og falt ned. · Det var forferdelig grusomt å sitte å se. **IX** · Jeg satt slik i mange timer. · Ja jeg satt i mange timer og så og så. **X** · Ja nå var jeg ferdig. **XI** · Nei... · Hva mer??? · Jeg vet ikke. **XII** · Å jo ... det var det ... · Først kom det ene flyet. **XIII** · Senere kom det også et til. · Det kom inn fra venstre og traff bygningen lenger nede. · Røyken steg voldsomt opp. · Hele bygningen raste sammen. · Støvskyen stod til vær. · Å, det var grusomt. · Jeg satt og så og stirret og fulgte med. · Det var fryktelig den dagen. **E XIV** · Og akkurat det ... · senere · hvis noen hadde fødselsdag 11. september, · så husket jeg på det. **XV** · Fikk jeg se en avis hvor det stod om 11.september, så vi på hverandre og trakk på skuldrene · Var det bryllup eller så, ja så husket jeg på det. · Det i Amerika husker jeg, det er umulig å glemme. **F XVI** · Fryktelig. ·

A
I

1 ^{1 +}
[oppmerksomhetsvink] / 11. SEPTEMBER 2003 FØR /
1 n 2 n-o

*****

II

2 TO / to.TÅRN FLY fly.flyr.inn.i.tårn to tårn.rase.sammen /
| fly, tårn | _____ | tårn | _____

? _____ ? _____
3 HVA SKJEDDE / JO / HVOR VAR JEG /
3 o-n-ryst mi? 4 o-n +

*****

B
III

4 JO / pek-c VAR PÅ SKOLEN /
→ 5 n-o mi?

5 _____ | seg selv 11.9 | + _____
pek-c / I -/- NN / pek-f / ENGE... SANDAKER SKOLE /
6 n-o | skolen | 7 n-o

6 SKULLE HA / + / + / PRIVAT ENGELSK TIME
8 n-o

7 på ETTERMIDD-/-AG OMTRENT FIRE TRE FIRE /
→ klokke

8 _____ ² + _____
pek-c INN: / < sett.seg >
9 n-o

*****

C
IV

9 ³ MIN TOLK: ⁴ « [oppmerksomhetsvink] / har du HØRT noe /

10 OM EL... / DET / WORLD TRADE CENTER /

11 DE *to. tårn.rase.ned* »
| de-to |
| WTC |

12 ⁵ | tolk | _____ + _____ | tolk |
« pek-c / WORLD TRADE CENTER HAR ALDRI HØ -/- RT

13 OM ^{+mys} NEW YORK *svære.tårn* | tolk |
pek-c » /

14 ⁶ + _____ ⁷ | tolk | _____
pek-c / VISSTE INGENTING « pek-c » /

15 ⁸⁺ NEW YORK / HAR-GÅTT-MEG-OVER-HODET /

16 ⁹ _ | tolk | _____ + _____ tolk _____ + _____
« pek-c HVA *tårn.høye* VET-IKKE / UKJENT »

17 tolk: ¹⁰ « ARGUMENTERE-ARGUMENTERE / FLY *fly.inn.i.tårn*

18 *tårn.rase.sammen* »

*****

D
V

19 ¹¹ | tolk | _____ + _____ | bok | _____
« pek-c å / SOM pek-c [BRYR-MEG-IKKE] / pek-c *skrive.skrive* » /
_{10 n-o} _[slår.hender.ned]

*****

VI

20 ¹³ + _____ | lærer | + _____
 ENGELSK LÆ.. / DE □ -/----- / TOLK OG LÆRER
 → | lærer, tolk | →

21 ¹³ _____
 « prate.i.munen.på.hverandre » /

22 ¹⁴ _____ ¹⁵ _____
 « [slå.hender.ned] » / / «[slå.hender.ned]» /

*****

VII

23 ¹⁶ _____
 pek-c / KOM HJEM / ■ /
 11 n-o

*****

VIII

24 _____
 pek-v MIN SAMBOER HJEMME /
 12 n-o

25 _____ ¹⁷ _____ | tv | + _____ | tv, ulykken | + _____
 SAMBOER : « KOM SE – PÅ TV FLY.i.tårn » /

*****

IX

26 ¹⁸ | tv, ulykken | _____ ¹⁹ + _____
 « pek-c trykke.på.fjernkontroll » GRUSOMT /
 13 n-o

27 _____ | tv, ulykken | _____ + _____ | tv,ulykke | + _____
 fly.i -/- tårn / tårn.rase.sammen / pek-c / SOM FORFERDET /
 14 o-n-o

28 _____ | tv,ulykke | + _____ + _____ | tv,ulykke | + _____
 ETTER-HVERT / SÅ – SÅ - SÅ / + / VIRKELIG /
 15 n-o | tv,ulykke | _____ 17 n-o
 16 n-o-n-o-n-o

29 | tv,ulykke | + _____ | tv, ulykken |
 GRUSOMT / tårn.høye.fly.i.tårn / □
 18 n-o

*****

**E
X**

30 + _____ |tv,ulykken| + _____ |tv,ulykke|
pek-c / JA / KJENNE IGJEN DET / høye.tårn / FØR
19 o-n-o-n 20 n-o 21 o-n-o-n-o

31 + _____
VISSTE-IKKE HET / W(orld) T(rade) C(enter) /

32 _____ |tv,ulykke| + _____ |tv,ulykke|
FØR / VISSTE-IKKE UKJENT

33 + _____
ETTER -/- HVERT VIRKELIG / GRUSOMT /
22 n

*****

**F
XI**

34 /
23 n-o

Vedlegg 12 Ellevte september 3 oversettelse

A I 11.september 2003. **II** · To · tårn · fly i dem · tårn rase sammen · Hva skjedde?
· Jo · Hvor var jeg da? **B III** · Jeg var på skolen · jeg var i eng... · Sandaker · skole
· skulle ha privat engelsk time · på ettermiddagen 4-3-4-tiden · Jeg gikk inn og satte
meg. **C IV** · Min tolk viftet med hendene · «Har du hørt om...der borte...Word Trade
Center tårnene som har rast sammen?» · Word Trade Center har jeg aldri hørt om..i New
York.. noen svære tårn. Jeg så på tolken · Jeg viste ingen ting. · Jeg kikket opp på
tolken. · New York hadde jeg ikke peiling på. Tårnene var ukjente for meg. · Tolken la
ut om flyet som fløy i tårnene. **D V** · «Å sånn,» sa jeg og satte meg til å skrive engelsk
videre. **VI** · Læ...de ... tolken og læreren snakket heftig sammen. · Du uffet og okket
seg. **VII** · Jeg kom hjem. **VIII** · Min samboer var hjemme. · Han sa: «Kom, kom, se på
tv flyet som går rett i bygningen.» **IX** · Jeg så. · Og det var grusomt. Flyet traff
bygningen som raste sammen. · Det var som om det svimlet for meg. · Igjen og igjen så
jeg. · Det var virkelig grusomt. · De svære bygningen, flyet rett i dem... **E X** · ...ja jeg
kjente igjen tårnene... · Før viste jeg ingen ting om Word Trade Center. · Det var
virkelig ukjent for meg. · Jeg så det igjen flere ganger. Det var virkelig grusomt. **F XI** ·

A

I

1 [?] + _____ / ² |k:11.sept|
 1 HVA [ ] / ååå /
 1 o-n-o-n

2 + _____ |11.sept| _____ + _ |11.sept| _____ + _____ /
 2 ELLEVTE SEPTEMBER [slår.hender.ut.med.håndflaten opp] [ ] /

*****

B

II

3 |11.sept| _____
 3 ELLEVTE SEPTEMBER

4 pek-c pek-c VAR GANSKE LITEN pek-c
 2 n-o-n

5 _____ + _____ |11.sept| _____
 5 pek-c GÅ FOTBALLKAMP /
 3 n

*****

C

III

6 AKKURAT da JEG FOTBALLKAMP /
 4 n-o 5 n-o

7 SÅ pek-c pek-c FØR GÅ FOT -/
 6 n-o 7 n-o

8 _____ |k:tv| |tv| _____
 8 -BALL pek-c SÅ TV NYHETER pek |tv|
 |k:tv| |tv| _____

9 FORBINDELSE FLY *fly.flyr.i.kræs* glass.tårn

10 _____ ³ _____ ⁴ _____ /
 10 pek-c : « hæ < ELLER NOE JORDSKJELV > /
 8 n-o

11 ⁵ _____ /
 pek-c   pek-f   MERKELIG » /
                   9 dn-ho
                   → | TV, nyheter |

*****

D
IV

12 6 | 11.sept | _____ | fotballkamp | _____
 pek-c   DRA   /   GÅ   FOTBALLKAMP
 →c   10 n-o | fotballkamp |

*****

V

13 | fotballspillere | _____ 7 | informanten 11.2sept |
 MANGE SA: « FLYKRÆSJ »
   11 dn-o

14 ? _____
 8 _____ | fotballspillere | _____
 « pek-c hmhm FLYKRÆSJ HVORFOR HVORFOR »
                   12 n-o-n   13 n-o   14 n-o

15 9+ _____ | forballspillere | _____ ?
 JEG SPEKULERE HVA HVA HVA

16 | 11.sept | _____ /
 pek-c DET UBEHAGELIG LIKER-IKKE VONDT URO /

17 KAMP FERDIG / pek-c GÅ HJEM /
       15 o   16 n-o   17 n-o

*****

VI

18 10 | tv 11.sep | _____
 « pek-c se.tv » /
   18 n-o

19 11 | tv | _____ 12 | sønn | _____
 MIN PAPPA FORKLARE < FLYKRÆSJ >
   19 n   20 n

20 13 14 ? _____
 JEG: « | pappa | _____
                   FLYKRÆSJ HVEM GJORDE » /
   21 n-o

21 pappa: « NOEN SA FEIL GJØRE FLYKRÆSJ » /
 22 n-o

22 pek-c : « HVEM-HVEM? » /
 23 n-n-o

*****

VII

23 pek-c PRØVE LESE NYHETER
 | tv | _____

24 HVA SNAKKE-OM EGENTLIG /
 24 n-o

*****

VIII

25 pek-c « se.tv å SA MED TERORIST pek-o-f MANN □
 25 n-o 26 n
 | tv, nyheter |
 →
 | tv, nyheter |

26 PLUTSELIG TERRORIST BEFALE / DE MØTE
 27 n |k:USA|

27 FLYKRÆSJ USA SKYLD KRANGLE MOT US -/- A
 28 n-o 29 n-o 30 n 31 n-o
 | flykræsj | | USA, terrorist |

*****

IX

28 « pek-c [hakeslepp.kinn.inn] skru.på.tv se.på.tv » / JA pek-c
 21 | tv, nyheter, ulykken | 22
 32 n-o | tv, nyheter | _____

29 DET VIRKELIG GRUSOMT VONDT /
 → ø | tv, ulykken |

30 AT FOLK DREPT mennesker.falle.fra.tårn.langt.ned UT
 33 n-o

31 SKYLD HAR-IKKE SKYLD *nedgang* ⁺BRANN

32 |tv,ulykken|
FOLK NØDT HAR-IKKE NOE GJØRE

33 _____
pek-h HOPPE ELLER *gå.ned* HVORDAN
→ 34 o-n 35 n

34 pe-/-k □ FOLK NØDT HOPPE-HOPPE
→

35 ²³ « pek-c *se.tv* » / ²⁴ UBEHAGELIG AT HOPPE-NED /
36 n-o 37 n-o

*****

X

36 |k:fly| |tv, ulykken| _____ |fly| _____
PLUSS FLY PERSONER

37 |tv, ulykken| _____
DE satt.i.fly DREPT *sitte.kjøre.fremover*

38 _____ |k:tårn| _____ + _____ |fly, tårn|
DE MOT DET *høyt.tårn*

39 + _____ |fly, tårn| _____ + _____
SE DET SMERTE FAK -/- TISK
38 n-o

40 |fly,tårn| _____ ²⁵ _____
pek-c / « *se.tv* » /
39 o
→ |tv, fly, tårn|

*****

E

XI

41 ²⁶ _____ + _____ |tv, nyheter| _____
JEG TØFF VONDT SE AT FOLK BLI DREPT /
40 n-o

*****

F
XII

+ _____
[ristr på hodet]
42 [slår.hendene.ut] UBEHAGELIG [slår.hendene.ut]
41 o 42 n-o-n-o

Vedlegg 12 Ellevte september 4 oversettelse

A I «Hva?» · Å, ellevte september... · Ellevte september, jeg... **B II** · Jeg var da ganske liten. · Jeg skulle ut på fotballkamp. **C III** · Akkurat i det jeg skulle på fotballkamp så.. · Før jeg gikk på fotballkamp så jeg på TV · Nyheter...med flykrasj i et høyt glasstårn. · Jeg så på, eller var det jordskjelv? · Jeg syntes det var merkelig. **D IV** · Jeg drog ut, gikk til fotballkampen. **V** · Mange sa: «flykrasj». · Jeg nikket og sa: «Flykrasj, hvorfor, hvorfor?» · Jeg lurte på hvorfor. · Jeg syntes det var ubehagelig ikke å vite · Det var ubehagelig å spille. · Da kampen var ferdig, gikk jeg hjem. **VI** · Jeg så på TV. · Pappa forklarte om flykrasjet. · Jeg sa: «Flykrasj, hvem gjorde det?» · Noen sa at det ble en feil, noen gjorde noe så flyet krasja. · Jeg lurte på hvem? **VII** · Jeg prøvde å lese nyhetene, hva de sa, snakket om egentlig. **VIII** · Jeg så, de sa en mann var terrorist. · Mannen som var terrorist krevde et møte der.... · ..fløy til USA på grunn av konflikten mot USA. **IX** · Jeg nikket, byttet kanal, så på, ja. · Det var virkelig fryktelig at folk ble drept. · De falt ut .. · for de hadde.... · for i trappene brant det. · Folk var nødt til å gjøre noe.. · Skal hoppe eller gå ned, hvordan? · Folk var nødt til å hoppe ut, hoppe rett ut. · Jeg så på, det var ubehagelig at de hoppet rett ut. **X** · Pluss at det satt folk i flyet som satt og ble drept da det kjørte mot tårnet. · Jeg så, og kjente smerte, faktisk. · Jeg så på TV. **E XI** · Det gjorde vondt å se at folk ble drept. **F XII** · Det var ubehagelig.

Tre diskursmarkører i norsk tegnspråk.

Vedlegg 13–20

Rolf Piene Halvorsen

UiO/HiST

2012

Vedlegg 13

Makro- og episodestruktur

Tegnforklaring vedlegg 13

Tegnforklaring:

n: ned

o: opp

♂: mann

♀: kvinne

v: voksen

u: ung

Episoder Frosk 1 – 4

vedlegg 13

Frosk 1 ♂ ♀			Frosk 2 ♀ ♀			Frosk 3 ♀ ♀			Frosk 4 ♂ ♀		
Episode	Start	Slutt	Episode	Start	Slutt	Episode	Start	Slutt	Episode	Start	Slutt
A	I-2 Sjanger	Blunk Blikkontakt Sjangervalg Etablere <i>fortelleren</i>	I 0-1 Hilsen	Full hvil Blikkontakt Etablere <i>fortelleren</i>	Full hvil Blikkontakt Nikk n-o Blunk	I 1 Hilsen	Full hvil Dypt nikk n-o Etablere <i>fortelleren</i>	Oppmerksom- hetsvink Blunk	I 1 Blar i manus	Full hvil Etablere <i>fortelleren</i> Blar i manus	Blunk
	II 3-4 Hvem	Blunk Blikkending Blikkontakt	II 2-4 Når, hvem, hva	Blunk Blikkontakt	Blikkontakt Kvart hvil Nikk n-o-n Blunk	II 2-6 Når, hvor, hvem, hva	Blunk Blikkending Blikkontakt	Rolleslutt Blunk	II 2-9 Hvem, hva, hvor	Blunk Blikkending Blikkontakt Fortellerstrat	Rolleslutt Blunk
	III 5-6 Hva Lykke	Blunk Nikk o-n	III Lykke 5-13	Blunk Blikkending Blikkpek	Nikk n-o Full hvil Blunk	III 7-8 Lykke	Blunk Blikkending Blikkontakt Diskurstegn: TID-RULLE Forteller- replikstart	Lukkede øyne Rolleslutt	III 10 Når	Blunk Blikkending Blikkontakt Tidsreferanse Fortellerstart	Rolleslutt Blunk
	IV 7-8 Natten	Blunk Blikkending Nikk o-n	IV Hold Blunk Nikk o-n						IV 11-14 Natten	Blunk Blikkending Blikkontakt Ny tidsreferanse Nikk n-o Fortellerstart	Rolleslutt Blunk
C	9-12 Frosken er borte	Blikkending Blikkpek	IV 14-18 Frosken er borte	Full hvil Blunk Blikkending Blikkontakt Tidsreferanse Rollestart	Blikkending Rolleslutt	IV 9-11 Frosken rømmer	Åpner øynene Blikkontakt	Nikk n-o Lukker øynene Kvart hvil Blunk	V 15-16 Frosken er borte	Blunk Blikkending Blikkontakt Fortellerstart Tidsangivelse Nikk o	Synsvinkel- slutt
						V 12-14 Ulykken oppdages	Åpner øynene Blikkontakt				

Frosk 1 – 4 vedlegg 13

Frosk 1				Frosk 2				Frosk 3				Frosk 4			
Episode	Start	Slutt		Episode	Start	Slutt		Episode	Start	Slutt		Episode	Start	Slutt	
D VI 13-16 Lete inne	Blikkending Blikkontakt	Rollereplik- slutt	V 19-24 Lete inne	Blikkending Ny rolleidentitet	Kvart hvil Rolleslutt Blunk	VI 15	Blunk	VI 16-25 Lete inne	Blunk	Rolleslutt Dobbeltblunk	VI 17-21 Lete inne	VI 17-21 Lete inne	Blikkending Blikkontakt Perspektiv- start Ny referent	Blikkending Blikkontakt Perspektiv- start	Rolleslutt
VII 17-21 Lete ute	Blikkending Blikkepek Replikkgrense	Blunk Replikkgrense	VI 25-35 Bollen	Kvart hvil Blunk Blikkending Fortellerstart	Blunk Halv hvil	VII 16-25 Lete inne	Dobbeltblunk Blikkending Blikkontakt Fortellerstart	VII 22-24 Lete ute	Blikkending Blikkontakt Fortellerstart	Blikkontakt Avslutter sikkert tale Nikk n-ho Blunk	VII 22-24 Lete ute	VII 22-24 Lete ute	Blikkending Ny stedsreferanse Fortellerstart	Ny referent	Synsvinkel- slutt Blunk
VIII 22-27 Bikuben	Blunk Blikkending Blikkontakt AKKURAT Nikk o	Blunk Rolle m gester	VII 36-41 Muldivarpen	Halv hvil Blikkending Blikkontakt	Rolleslutt Blunk Kvart hvil	VIII 26-28 Lete ute	Blunk Blikkending Rollen fra VII endres med substitutor	VIII 25-30 Rotten	Blunk Blikkending Perspektiv- start Ny referent	Blikkontakt Rolleslutt Blunk	VIII 25-30 Rotten	VIII 25-30 Rotten	Blunk Blikkending Perspektiv- start	Ny referent	Rolleslutt
IX 28-27 Hjorten	Blunk Rolle med substitutor	Blikkending Hold Rolleslutt Nikk Blunk	VIIIa 42-48 Vepsebolet	Kvart hvil Blikkending Blikkontakt	Blikkending Rolleslutt Blunk	IXa 29-31 Vepsebolet	Blunk Blikkontakt Fortellerstart	IX 31-40 Vepsebolet	Blikkending Fortellerstart Referentskift	Blikkontakt Rolleslutt Blunk	IX 31-40 Vepsebolet	IX 31-40 Vepsebolet	Blikkending Fortellerstart Referentskift	Ny referent	Pause Blunk
X 32-37 Elven	Blunk Blikkontakt Nikk o	Blikkending Rolleslutt	IX 49-56 Uglen	Blunk Fortellerstart	Rolleslutt Blunk Nikk n-o	X 32-35 Muldivarpen	Blunk Fortellerstart	X 41 Blar i manus	Blunk Blikkending Ser i manus	Blikkontakt Rolleslutt Blunk	X 41 Blar i manus	X 41 Blar i manus	Blunk Blikkending Ser i manus	Blunk	Blunk
XI 38-43 Gjensynet	Blikkontakt Forteller- replik start Stedsreferanse	Blunk Blikkepek Full hvil	VIIIb 57-63 Vepsebolet	Blunk Blikkending Nikk n-o	Rolleslutt Blunk	IXb 36-38 Vepsebolet	Blunk Blikkending Fortellerstart	XI 42-50 Uglen	Blunk Blikkending Fortellerstart Nikk o-n	Blikkontakt Rolleslutt	XI 42-50 Uglen	XI 42-50 Uglen	Blunk Blikkending Fortellerstart Blikkontakt Nikk n	Ny stedsreferanse Blikkontakt Blunk	Ny
XII 44-47 Overraskelsen	Blikkending Blikkontakt Full hvil	Nikk o Rolleslutt Blunk	X 64-71 Elgen	Blunk Blikkending Fortellerstart Stedsreferanse	Rolleslutt Blunk	XI 39-50	Fortellerstart Nikk n	XII 51-65 Hjorten	Blunk Blikkending Blikkepek Diskurstegn Ny referent	Blikkontakt Rolleslutt Blunk	XII 51-65 Hjorten	XII 51-65 Hjorten	Blunk Blikkending Blikkepek Diskurstegn Ny referent	Ny stedsreferanse Blikkontakt Blunk	Ny
			XI 72-78 Dammen	Blunk Blikkending Blikkontakt Fortellerstart	Stedsreferanse Fortellerpers. slutt Blunk	XII 51-68 Hjorten	Blunk Fortellerstart	XIII 66-70 Dammen	Blunk Fortellerstart	Blunk	XIII 66-70 Dammen	XIII 66-70 Dammen	Blunk Blikkending	Blunk	Blunk

Frosk 1 – 4 vedlegg 13

Frosk 1			Frosk 2			Frosk 3			Frosk 4		
Episode	Start	Slutt	Episode	Start	Slutt	Episode	Start	Slutt	Episode	Start	Slutt
D			XII 79-87 Gjensynet	Blikkending Blunk Rollesynsvinkle	Forteller- replikk slutt Blunk	XIII 69-76 Gjensynet	Blunk Blikkending Ny aktivitet Kataforisk innført ny referanse	Blunk	XIV 71-74 Gjensynet	Blunk Blikkending Ansiktsmarke ring	Synsvinkel- slutt Nikk n
			XIII 88-96 Overraskelsen	Blunk Blikkending Blikkpek Ny referent	Rolleslutt Blunk	XIV 77 - 81 Overraskelsen	Blunk Blikkending Ny referent	Rolleslutt Nikk n-o-n-o Blunk	XV 75-77 Overraskelsen	Perspektiv- start	Nikk n-o Blunk
E	XIII 48 Hjem igjen	Fortellerslutt Blunk Full hvil	XIV 97-102 Ny frosk Hjem	Blunk Blikkending Blikkkontakt Ny rolleidentitet	Rolleslutt	XV 82-85 Farvel og hjem	Blunk Blikkending Blikkkontakt Fortellerstart	[vinke] Rolleslutt Blunk Full hvil	XVI 78-79 Ny frosk Hjem	Blunk Diskurstegn: JA	Ny stedreferanse Nikk n-o Blunk
F	XIV 49	Blunk Full hvil FERDIG Avvikler fortelleren	XV 102	Diskurstegn: FERDIG 2	Full hvil	XVI 86	Full hvil Nikk n Formel Avvikler <i>forteller</i>	Blunk Full hvil	XVII 80	Blunk Blikkending Diskurstegn: FERDIG 2 Avvikler <i>fortelleren</i>	Full hvil

Episoder Ellevte september 1 – 4

vedlegg 13

		11. sept 1 ♂ v			11. sept 2 ♀ v			11. sept 3 ♀ u			11. sept 4 ♂ u		
	Episode	Start	Slutt	Episode	Start	Slutt	Episode	Start	Slutt	Episode	Start	Slutt	
A	I 1-2 Hilser	Full hvil Blunk Blikkontakt Etablerer <i>fortelleren</i>	Nikk n-o Full hvil Blikkontakt Blunk	I 1 Hilsen Overskrift	Full hvil Blikkontakt Nikk n-o Etablerer <i>fortelleren</i>	Nikk n-o Hold Blunk	I 1 Hilsen Overskrift	Oppmerksom hetsvink Blikkontakt Etablerer <i>fortelleren</i>	Nikk n-o Blikkontakt Blunk	I 1-2 Overskrift	Blikkontakt HVA? Nikk o-n-o-n	Hold Blikkontakt Blunk	
	II 3 Hvem, når , hvor	Blunk Blikkpek	Blunk Kvart hvil	II 2-3 Hvem, hva, hvor, når	Blunk	Rolleslutt Blunk	II 2-3 Sammendrag	Blunk Blikkontakt	Blikkontakt Spørsmålslutt Blunk	II 3 - 5 Hvem, hva , hvor	Blunk Blikkending Blikkpek	Blikkpek Nikk n Blunk	
C	III 4 - 6 Fly i tåm	Kvart hvil Blikkending Blikkpek Diskurstegn: PLUTSELJG	Blikkpek Rolleslutt	III 4 - 5 Terje kom	Blunk Blikkontakt Blikkending Blikkpek	Rolleslutt Blunk	III 4 - 8 Hvem, hvor, hva, når	Blunk Blikkontakt Svar	Synsvinkel- slutt	III 6 - 11 Ser tåm rase	Blunk Nikk n-o Diskurstegn: AKKURAT	Rolleslutt Blunk	
	IV 7-8 Vurdering Orientering	Blikkending Blikkontakt	Blikkontakt Nikk n-o Full hvil Blunk	IV 6 Vi løp til TV	Blunk Rollestart Nikk n	Avslutter aktiviteten: å løpe	IV 9 - 18 Tolken forteller om ulykken	Blikkontakt Perspektiv- start	Rolleslutt Blikkontakt	IV 12 Drar til forbailkamp	Blunk Blikkending Fortellerstart	Blikkending Ny referanse	
D	V 9-10 Forstår ikke	Blunk Blikkpek Synsvinkel- start	Synsvinkel- slutt Full hvil Blikkontakt Tenkeblikk	VII 16 - 18 Om igjen	Blunk	Perspektiv-slutt Blikkontakt Blunk	VI 20 - 22 Lærere og tolk	Blunk Blikkending Blikkontakt Fortellerstart	Rolleslutt Blunk	V 13 - 17 På forbailkamp	Blikkending Ny referanse	Ny stedsreferanse Nikk n-o Blunk	

Elleve september 1 – 4

vedlegg 13

11. sept 1		11. sept 2		11. sept 3		11. sept 4		
Episode	Start	Slutt	Episode	Start	Slutt	Episode	Start	Slutt
D VI 11 - 14 Dagen etter leste avisen forstod	Tenkeblikk Blikkending Blikkkontakt Psepektiv- start Nikk n	Blunk Full hvil Blikkkontakt	VIII 19 - 21 Mennesker falle	Blunk Blikkending Blikkpek Synsvinkel- start	Vurderingsslutt Synsvinkle- slutt Blunk	VII 23 Hjem	Blunk Fortellerstart	Nikk n-o Blunk Kvart hvil Blunk
			IX 22 - 23 Sitte mange timer	Blunk Perspektiv- start	Rolleslutt Blunk Full hvil Nikk n-o	VIII 24 - 25 Samboer	Kvart hvil Blunk Ny referent	Blikkpek Rolleslutt Blunk
			X 24 Dialog med kameramann	Blunk Dialog med kameramann	Full hvil Blunk	IX 26 - 29 Ser ulykken på TV	Blunk Blikkending Blikkkontakt Rollestart	Blunk Blikkpek Hold
			XI 25 Tenker seg om	Full hvil Blunk Blikkending	Blunk Halv hvil			
			XII 26 Repetisjon	Blunk Blikkending Blikkkontakt	Blunk Blikkpek Kvart hvil			
			XIII 27 - 32 Andre fly	Kvart hvil Blikkending Blikkpek Blikkkontakt	Blikkkontakt Blunk			
E VII 15 - 17 Snakket med andre forstod mer	Full hvil Blikkkontakt	Full hvil Nikk o-n-o-n	XIV 33 - 35 Følge av ulykken	Blunk Blikkending Blikkpek	Blunk Halv hvil	X 30 - 33	Blikkending Blikkkontakt Nikk o-n-o-n	Vurdering: GRUSOMT Blunk
			XV 35 - 38 Avisen	Halv hvil Blikkending Blikkpek Rollestart Ny referent	Full hvil Blunk			
						XI 41 Vondt å se	Blunk Fortellerstart	Blunk Avvikler <i>fortelleren</i>

Elleve september 1 – 4 vedlegg 13

11. sept 1		11. sept 2		11. sept 3		11. sept 4	
Episode	Start	Slutt	Episode	Start	Slutt	Episode	Start
F VIII 18	Pek Nikk ho Diskurstegn: Ferdig 1 Avvikler <i>fortelleren</i>	Blunk Full hvil	XVI 39	Blunk Blikkending Blikkpek Vurdering: FRYKTELI G	Full hvil Nikk n-o-n-o Blunk	XI 34	Blunk Full hvil
						XII 80	Blunk [slår.hendene. ut.håndflaten opp]/diskurste g: FERDIG 2?
							Full hvil

Vedlegg 14

Tabell Tekstreplikkgrenser

Tegnforklaring:

Bokstaver og tall i kolonene til venstre viser til avsnitt, episoder og tekstreplikker i Transkripsjonen, vedlegg 12.

- Fp** fortellerperspektiv
- Fp** fortellerperspektiv som bryter inn mens rollen holdes i nonmanuelle komponenter
- Rs** Rolleovertakelse
- Rs** rollesynsvinkel som markeres ved hjelp av nonmanuelle komponenter i fortellerreplikken
- V** Blunk
- +** Blikkontakt
- X** Blikkending
- Ingen markering
- pp** postposisjon i tekstreplikken
- AM** ansiktsmarkering/frasering
- HM** hodemarkering/frasering
- KM** kroppsmarkering/frasering
- ☺ ansikts-, hode- eller kroppsmarkering/frasering

Frosk 1 Tekstreplikkgrenser vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Episode	Linje	Tekstreplikk		Rolle	Rolle-Tegn	Blunk		Blikkending		Starttid	Kommentar			
			Nr	Type			Før	Etter	Før	Etter					
A	I	1		Fp	Forteller		V			X	00:02.070				
		6		Rs	Gutt	DE-TRE	V		X	X	00:17.050	Ansiktsmarkering.			
		6		Fp	Forteller		V		X	X	00:18.480	Siste tegn: SENG er utdratt: Hold.			
B	II	8		Rs	Gutt/hund	-	V		X	X	00:23.390	Ansiktsmarkering			
		8		Fp	Forteller		V		X	X	00:24.49				
		10		Rs	Gutt	GUTT	V		X	X	00:31.28	Siste tegn : HVOR utdratt: Hold.			
		10		Fp	Forteller		-		X	X	00:33.47	AM=gutt			
		11		Rs	Gutt		-		X	X	00:35.63	AM, HM, KM = gutt			
C	V	12		Fp	Forteller		-		X	X	00:37.48				
		13		Rs	Hund	Hund		-		X	X	00:39.38	Ansiktsmarkering.		
		13		Fp	Forteller			-		X	X	00:40.10	Ansiktsmarkering: hund bevart.		
		14		Rs	Hund			V		X	X	00:42.15	Ansiktsmarkering.		
		14		Fp	Forteller			V		X	X	00:42.82			
		15		Rs	Hund			V		X	X	00:43.085	Ansiktsmarkering.		
		15		Fp	Forteller			-		X	X	00:43.89			
		15		Rs	Gutt	GUTT		V		X	X	00:45.17	Ansiktsmarkering.		
		D	VI	10		Rs	Hund		-		X	X	00:39.38	Ansiktsmarkering.	
				11		Fp	Forteller		-		X	X	00:40.10	Ansiktsmarkering: hund bevart.	
				12		Rs	Hund			V		X	X	00:42.15	Ansiktsmarkering.
				13		Fp	Forteller			V		X	X	00:42.82	
				14		Rs	Hund		V		X	X	00:43.085	Ansiktsmarkering.	
				15		Fp	Forteller		-		X	X	00:43.89		
				16		Rs	Gutt	GUTT	V		X	X	00:45.17	Ansiktsmarkering.	

Hoved- Avsnitt	Episode	Linje	Tekstrepplikk		Rolle	Rolle- tegn	Blunk		Blikkending		Starttid	Kommentar	
			Nr	Type			før	Etter	før	etter			
D	VI	16	17	Fs	Forteller		-	-	X	X	00:45.92		
		16	18	Rp	Gutt	-	-	-	X	X	00:47.040	Ansiktsmarkering.	
	VII	17	19	Fp	Forteller			-	V	X	X	00:47.63	
		18	20	Rs	Gutt	DE-TO		V	-	X	X	00:48.70	Svak ansiktsmarkering
		18	21	Fp	Forteller			-	-	X	X	00:49.894	
		19	22	Rp	gutt, hund			-	V	X	X	00:52.237	Ansiktsmarkering.
		19	23	Fp	Forteller			V	V	X	X	00:52.904	Sterk innlevelse.
	VIII	21	24	Rs	Gutt/hund			V	V	X	X	00:57.51	Ansiktsmarkering.
		22	25	Fp	Forteller			V	-	X	X	00:59.41	
		22	26	Rs	Hund	HUND		-	-	X	-	01:00.210	Ansiktsmarkering.
		23	27	Fp	Forteller			-	-	-	X	01:01.06	AM= hund Siste tegn: BIKUBE utdratt. Hold.
24		28	Rs	Hund		-	-	V	X	X	01:05.19	Ansiktsmarkering.	
IX	25	29	Fp	Forteller			V	-	X	X	01:05.73		
	27	30	Rs	Gutt/hund	DE-TO		V før DE-TO	-	X	X	01:09.35	Ansiktsmarkering.	
	28	31	Fp	Forteller			-	V	X	X	01:12.64		

Frosk 1

vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Episode	Linje	Tekstrepplikk		Rolle	Rolle-tegn	Blunk		Blikkending		Start-tid	Kommentar	
			Nr	Type			Før	Etter	Før	Etter			
D	IX	28	32	Rs	Hjort	HJORT	V	-	X	X	01:13.89	Ansiktsmarkering.	
			33	Fp	Forteller		-	V	X	-/+	01:14.96		
		29	34	Rs	Gutt	GUTT		V	-	-/+	01:15.48	Ansiktsmarkering med hevede skuldre.	
	29	35	Fp	Forteller			-	V	-/+	01:16.11			
	30	36	Rs	Hund	HUND tema i ytringen før		V	-	-/+	01:16.99	Ansiktsmarkering. Kroppsmarkering: Kroppen trekkes opp og bak i løpet av rollen.		
	30	37	Rs	Hjort			-	-	X	X		Ansiktsmarkering. Rollen avtar gradvis.	
	31	38	Fp	Forteller			-	V	X	X	01:19.14	Ansiktsmarkering av rollen Hjort. Rollen er tema for ytringen.	
	X	32	34	39	Fp	Forteller		V	-	X	X	01:20.53	
				40	Rs	Hjort	Pek-v	-	-	X	X	01:24.74	Ansiktsmarkering.
		35	41	Fp	Forteller			-	V	X	01:25.71		
37		42	Rs	Gutt/hund	GUTT/ HUND tema ytringen foran		V	-	X	X	01:29.76	Ansiktsmarkering. Rollehaver er tema i ytringen forut.	
XI	38	43	Fp	Forteller			-	-	X	-	01:32.52	sterk innlevelse	

Frosk 1

vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Episode	Linje	Tekstrepplikk		Rolle	Rolle-tegn	Blunk		Blikkending		Start-tid	Kommentar	
			Nr	Type			Før	Etter	Før	Etter			
D	XI	39	44	Rs	Gutt	Tema i ytringen før	-	-	utvidet øye	X	01:35.18	Ansiktsmarkering.	
			45	Fp	Forteller		-	-	X	X	01:36.752	Ansiktsmarkering Øyne.	
		40	Rs	Gutt		-	V	V	X	X	01:38.80	Ansiktsmarkering.	
		41	Fp	Forteller		V	-	-	X	X	01:40.17		
		45	Rs	Gutt		-	V	V	X	X	01:51.18	Ansiktsmarkering.	
	XII	45	45	49	Fp	Forteller		V	V	X	X	01:51.762	
				50	Rs	Frosk	FROSK	V	-	-/+ mys	-/+ mys	01:53.310	Ansiktsmarkering.
		46	47	51	Fp	Forteller		-	V	+	X	01:53.946	
				52	Rs	Gutt	GUTT	V	-	-	X	X	01:56.990
		47	47	53	Rs	Gutt	oral: gutt	-	V	-	X	X	01:57.79
54	Fp			Forteller		V	V	-/+	-/+	01:58.84			
E	XIII												
F	XIV												

Frosk 2	Tekstrepplikkgrenser										vedlegg 14						
	Hoved-avsnitt	Episode	Linje	Tekstrepplikk Nr	Type	Rolleidentitet	Rolle-tegn	Blunk før	Blunk etter	Blikkending før	Blikkending etter	AM	HM	KM	Start tid		
A	I	1	1	Fp	forteller			V		X	X	-	-	-	00:04.12		
			2	Rs	hund	HUND		V		X	X	hele	frem ned pendler	frem	00:17.96		
B	II	7	3	Fp	forteller			V	-	X	X	-	-	h	00:19.27		
			4	Rs	gutt	GUTT		-	-	X	X	gutt	gutt	gutt	00:20.85		
			5	Fp	forteller	forteller		-	-	X	X	X	gutt	-	gutt	00:21.76	
			6	Rs	gutt	gutt	-		V		X	X	gutt	gutt	gutt	00:21.98	
			7	Fp	forteller	forteller		V	V	X	X	X	-	gutt	gutt	00:22.39	
			8	Rs	gutt	gutt	BEGGE-TO		V	-	X	X	gutt	gutt	gutt	00:23.98	
			9	Rs	hund	hund	BEGGE-TO		-	V	-	-	X	hund	hund	hund	00:24.40
			10	Rs	gutt	gutt	-		V	V	X	X	hele	v n	lent høyre	00:25.59	
			11	Rs	hund	hund	-		V	-	X	X	-	V	lent h	00:26.60	
			12	Fp	forteller	forteller			-	V	Lukkes	X	X	-	-	-	00:26.85

Frosk 2

vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Epi-sode	Linje	Tekst-Replikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn		Blunk		Blikk-ending		Ansikts-markering	Hode-markering	Kroppsmarkering	Start tid
			Nr	Type		før	etter	før	etter						
C	IV	13	13	Rs	gutt, hund	-		V	V	X	X	hele	skakket høyre	-	00:29.26 0
		13	14	Fp	forteller	-		V	V	X	X	hele = gutt/hund	= gutt/hund	-	00:30.13 0
		14	15	Rs	gutt			V	V	X	X	-	-	-	00:31.72
		15	16	Rs	gutt hund	-		V	-	X	X	hele	Frem	frem	00:35.19
		17	17	Fp	forteller			-	-	X	X	hele = gutt	frem = gutt	frem = gutt	00:36.94
		18	18	Rs	gutt			-	-	X	X	hele	ned høyre	frem vridd høyre	00:40.01
D	V	19	19	Fp	forteller			-	-	X	X	hele = hund	frem = hund	frem = hund	00:42.53
		19	20	Rs	hund	HUND		-	-	X	X	hund	= hund	hund	00:42.72
		20	21	Fp	forteller			-	-	X	X	= hund	= hund	= hund	00:44.51
		21	22	Rs	hund fortsetter			-	-	X	X	hel = hund	= hund	= hund	00:45.54
		21	23	Fp	forteller			-	-	X	X	= hund	Veksler	= hund	00:47.65
		22	24	Rs	hund			-	-	X	X	= hund	= hund	= hund	00:49.48
		22	25	Fp	forteller			-	-	X	X	= hund	= hund	= hund	00:51.24
		23	26	Rs	hund			-	V	X	X	hele = hund	= hund	= hund	00:53.27
		25	27	Fp	forteller			V	V	X	X	hund/gutt	skakket høyre	lent høyre	00:57.05
		25	28	Rs	gutt	GUTT		V	-	X	X	hele	= gutt	= gutt	00:58.27
		25	29	Fp	forteller			-	-	X	X	= gutt	= forteller	strukket = gutt	00:58.77
25	30	Rs	gutt			-	-	X	X	hele = gutt	= gutt	= gutt	00:59.32		
26	31	Fp	forteller			-	V	X	X	= forteller	= gutt	= gutt	01:01.13		

Frosk 2

vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Epi-sode	Linje	Tekstrepplikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikkending		Ansikts-markering	Hode-markering	Kroppsmarkering	Tid	
			Nr	Type			før	etter	Før	etter					
D		26	32	Rs	hund	HUND i ytringen før	V	V	X	X	hund	hund	hund	01:02.22	
		28	33	Fp	forteller		V	-	X	X	gutt	-	-	01:06.92	
		29	34	Rs	hund	-	V	-	X	X	hund	hund	hund	01:10.97	
		30	35	Fp	forteller		-	-	X	X	hund	hund	hund	01:11.39	
		30	36	Rs	hund	hund oralt hendene sees ikke	-	V	X	X	hund	hund	hund	01:12.14	
		31	37	Fp	forteller		V	-	X	X	gutt	-	-	01:13.34	
		31	38	Rs	gutt	GUTT	-	V	X	X	gutt	gutt	gutt	01:13.75	
	VII		33	39	Rs	hund	-	V	V	X	X	hund	hund	hund	01:18.60
			33	40	Rs	hund gutt	-	V	V	X	X	hund/gutt	hund	hund	01:18.97
			34	41	Rs	hund	-	V	V	X	X	hund	hund	hund	01:19.95
			34	42	Transporttrekning 01:21.80										
		35	43	Rs	gutt	-	V	-	X	X	gutt	gutt	gutt	gutt	01:21.99
		36	44	Rs	sitert tanke		-	-	X	X	gutt	gutt	gutt	gutt	01:25.92
		37	45	Rs	hund	-	-	-	X	X	hund	hund	hund	hund	01:26.19
		37	46	Fp	forteller		-	-	X	X	hund	hund	hund	hund	01:26.89
		38	47	Rs	hund fortsetter		-	-	X	X	hund	hund	hund	hund	01:30.43
		38	48	Fp	forteller		-	-	X	X	hund	hund	hund	hund	01:32.56
		38	49	Rs	hund fortsetter		-	-	X	X	hund	hund	hund	hund	01:32.85
		39	50	Fs	forteller, ny ref. / rolletideling?		-	mys	X	X	hund	hund	hund	hund	01:35.74
		40	51	Rs	muldvarp	DYR		mys	V	X	muldvarp	muldvarp	muldvarp	muldvarp	01:37.07

Frosk 2

vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Epi-sode	Linje	Tekstreplikk		Rolle-identifet	Rolle-tegn	Blunk		Blikkending		AM	HM	KM	Tid			
			Nr	Type			før	etter	Før	etter							
D	VII	40	52	Rs	hund	-	V	V	X	X	hund	hund	hund	01:37.64			
			53	Fs	forteller		V	-	X	X	gutt/hund	gutt/hund	gutt/hund	01:40.22			
	VIIIa	42	54	Rs	hund	HUND	-	V	V	X	X	hund	hund	hund	01:42.53		
			55	Fp	forteller		V	-	X	X	-	-	Strukket	-	01:43.34		
			56	Rs	hund		-	-	-	X	X	hund	hund	hund	hund	01:46.83	
			57	Fp	forteller		-	-	-	X	X	hund	hund	hund	hund	01:50.64	
			58	Rs	hund	HUND	-	-	-	X	X	hund	hund	hund	hund	01:53.44	
			59	Fp	forteller		-	-	-	X	X	hund	hund	hund	hund	01:54.20	
			60	Rs	hund		-	-	V	X	X	hund	hund	hund	hund	01:54.52	
			61	Fp	forteller		V	V	V	X	X	-	-	-	-	01:56.36	
			62	Rs	gutt	GUTT	V	-	V	X	X	gutt	gutt	gutt	gutt	01:58.16	
			63	Fp	forteller		-	-	-	X	X	-	-	gutt	gutt	01:58.83	
	IX	50	50	64	Rs	gutt	-	-	V	X	X	gutt	gutt	gutt	02:00.38		
				65	Fp	forteller		V	-	-	-	-	-	-	-	02:01.71	
				66	Rs	gutt		-	-	-	-	X	X	ugle	ugle	ugle	02:05.12
				67	Fp	forteller		-	-	Lukke	X	X	hund	hund	hund	hund	02:05.98
	52	52	52	68	Rs	ugle rolletidling	UGLE	V	V	X	X	-	-	-	-	02:07.07	
				69	Rs	hund	HUND	V	-	V	X	X	ugle	ugle	ugle	ugle	02:14.62
				70	Fp	forteller		-	-	V	X	X	ugle	ugle	ugle	ugle	02:16.52
				71	Rs	ugle	UGLE	V	V	V	X	X	ugle	ugle	ugle	ugle	02:17.84
				72	Rs	gutt	-	V	V	V	X	X	gutt	gutt	gutt	gutt	02:19.12

Frosk 2

vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Episode	Linje	Tekstreplikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikkending		AM	HM	KM	Tid		
			Nr	Type			før	etter	før	etter						
D	IX	56	Fp		forteller		V	-	X	X	ugle	ugle	ugle	02:51.23		
		56	Rs		ugle	UGLE	-	V	X	X	hele	☺	*	*	02:22.25	
VIIIb		57	Fp		forteller		V	-	X	X	-	☺	*	*	02:23.86	
		58	Rs		hund	HUND	-	-	X	X	hele	☺	*	*	02:26.93	
		58	Fp		forteller	forteller		-	-	X	X	-	hund	=hund	02:22.50	
		58	Rs		hund fortse	hund fortse		-	-	X	X	hele	☺	*	*	02:28.27
		59	Fp		forteller	forteller		-	-	X	X	-	-	*	*	02:29.15
		61	Rs		hund	hund	HUND i rollen	-	V	X	X	hele	☺	*	*	02:31.98
X		64	Fp		forteller		V	V	X	X	-	virtuelt objekt	følger hodet	02:39.51		
		65	Rs		gutt	GUTT i ytringen før	V	-	X	X	hele	*	*	*	02:43.76	
		68	Fp		forteller		-	V	X	X	gutt	Gutt	Gutt	Gutt	02:52.67	
		68	Rs		Elg	ELG	V	-	X	X	hele	*	*	*	02:54.86	
		69	Rs		Gutt	GUTT i rollen	-	-	X	X	hele	*	*	*	02:57.00	
		70	Fp		forteller	forteller	-	V	X	X	=elg	=elg	=elg	=elg	02:58.84	

Frosk 2

vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Episode	Linje	Tekstrepplikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikkendring		AM	HM	KM	Tid	
			Nr	Type			før	etter	før	etter					
D	X	70	87	Rs	elg	ELG	V	V	X	X	hele	Frem	Frem	02:59.07	
		70	88	Fp	forteller		V	V	X	X	-	-	-	03:00.65	
		71	89	Rs	elg	ELG	V	V	X	X	hele	*	*	03:03.64	
	XI	72	90	Fp	forteller	forteller		V	-	X	X	gutt	-	-	03:04.34
		73	91	Rs	gutt	GUTT		-	V	X	X	hele	*	*	03:09.65
		74	92	Fp	forteller	forteller		V	V	X	X	gutt/hund	-	-	03:11.02
		76	93	Rs	gutt hund	GUTT HUND argument i ytringen før		V	V	X	X	hele	*	*	03:15.85
		78	94	Fp	forteller	forteller		V	V	X	X	gutt	-	-	03:22.05
	XII	79	95	Rs	gutt	gutt		V	-	X	X	hele	*	*	03:23.10
		80	96	Rs	hund	hund	HUND i rolle	-	V	X	X	hele	*	*	03:28.30
81		97	Rs	gutt	gutt	gutt	V	V	X	X	hele	*	*	03:29.28	
82		98	Fp	forteller	forteller		V	V	X	X	-	Kneis	frem	03:32.35	
83		99	Rs	gutt	gutt		V	V	X	X	hele	*	*	03:33.88	
84		100	Fp	forteller	forteller		V	-	X	X	gutt	= gutt	= gutt	03:36.88	
85		101	Rs	gutt	gutt		-	V	X	X	gutt	= gutt	= gutt	03:41.01	
85		102	Fp	forteller	forteller		V	V	X	X	frosk 1	frosk 1	frosk 1	03:42.48	

Frosk 2

vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Episode	Linje	Tekstreplikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikkending		AM	HM	KM	Tid			
			Nr	Type			før	etter	før	etter							
D	XII	86	103	Rs	venstre frosk 1	KJÆRESTER første tegn i rollen	V	V	X	X	hele	*	*	03:43.43			
				87	104	Rs	høyre frosk 2	-	V	V	X	X	hele	*	*	03:44.36	
		88	105	Fp	forteller	-	-	V	V	X	X	gutt	gutt	gutt	03:45.27		
								88	106	Rs	gutt	-	V	-	X	X	hele
	XIII		89	107	Fp	forteller	-	-	X	X	gutt	gutt	gutt	gutt	03:48.27		
					90	108	Rs	gutt fortset	-	-	X	X	gutt	gutt	gutt	gutt	03:50.15
			90	109	Fp	forteller	-	-	V	V	X	X	gutt	gutt	gutt	gutt	03:50.96
									91	110	Rs	gutt	-	V	-	X	X
			93	111	Fp	forteller	-	-	V	V	X	X	-	-	til GP	03:57.13	
			93	112	Rs	venstre frosk 1	-	-	V	V	X	X	hele	*	*	03:57.75	
			93	113	Rs	høyre frosk 2	-	-	V	V	X	X	hele	*	*	*	03:58.68
									94	114	Rs	venstre frosk 1	-	V	-	X	X
	94	115	Fp	forteller	-	-	-	V	X	X	frosk	*	*	*	03:59.47		
	95	116	Rs	venstre frosk 1	-	-	V	V	X	X	hele	*	*	*			

Frosk 2

vedlegg 14

Hoved- Avsnitt	Episode	Linje	Tekstreplikk		Rolle-identifitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikkending		AM	HM	KM	Tid
			Nr	Type			før	etter	før	etter				
E	XIV	97	117	Rs	gutt	-	V	-	X	X	hele	*	04:02.52	
			118	Fp	forteller	-	-	X	X	-	-	04:12.32		
	101	Rs	høyre frosk 2	FROSKER 113	-	V	-	X	X	hele	*	04:14.42		
	101	Rs	venstre frosk 1	FROSKER 113	V	V	V	X	X	hele	*	04:14.90		
	102	Rs	høyre frosk 2	FROSKER 113	V	V	-	X	X	hele	*	04:15.32		
	102	Fp	forteller		-	-	-	X	-	-	-	-	04:16.60	
F	XV													

Frosk 3
Tekstreplikkgrenser

vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Epi-sode	Linje	Tekstreplikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikkending		AM	HM	KM
			Nr	Type			Før	etter	Før	etter			
A	I	1	1	Fp	Forteller		V	V	X	X	-	-	-
	III	7	Fp	Forteller		V	V	X	X	-	HM	-	
C													8
	IV	9	Fp	Forteller		Åpnes	-	X	-	-	-	-	
V													10
	10	7	Fp	Forteller		-	-	-	-	mys	X	-	
12													8
	12	9	Fp	forteller		Åpnes	Lukkes	X	X	Åpne øyne	reises opp	-	
13													10
	14	11	Fs	forteller	-	V	V	X	X	AM=gutt	HM=gutt	KM=gutt	

Frosk 3

vedlegg 14

Hoved- Avsnitt	Episode	Linje	Tekstrepplikk		Rolle- identitet	Rolle- tegn	Blunk		Blikk		Ansikts markering	Hode markering	Kroppss markering		
			Nr	Type			før	etter	før	Etter					
C	V	14	Rs		gutt		V	-	X	X	= gutt	= gutt			
		15	Fp		forteller		-	-	X	X	= gutt	= gutt			
D	VI	15	Rs		gutt		-	V	X	X	= gutt	= gutt			
		16	Fp		forteller		V	V	X	X	-	-	-		
		16	Rs		hund	HUND		V	-	X	X	= hund	HM frem ned	KM	
		16	Fp		forteller		-	-	V	X	X	= hund	HM = hund	KM = hund	
		17	Rs		hund			V	V	X	X	= hund	HM = hund	KM = hund	
		17	Fp		forteller			V	-	X	X	AM = hund	HM = hund	KM = hund	
		17	Rs		hund			-	-	X	X	AM = hund	HM = hund	KM = hund	
		18	Fp		forteller			-	-	X	X	gutt	gutt	gutt	
		19	Rs		hund			V	-	X	X	= hund	HM = hund	KM = hund	
		19	Fp		forteller			-	V	X	X	AM = hund	HM = hund	KM = hund	
		20	Rs		hund			V	åpnes	X	X	AM = hund	HM = hund	KM = hund	
		20	Fp		forteller			åpnes	-	X	X	AM = hund	HM = hund	KM = hund	
		20	Rs		hund			-	skjult	X	X	AM = hund	HM = hund	KM = hund	
		21	Fp		forteller			skjult	V	X	X	AM hele	frem skakket h	KM frem	
		23	Rs		gutt	GUTT		V	-	X	X	AM hele	HM frem	KM frem	
		VIII		26	Fp		forteller		-	-	X	X	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt
				26	Rs		gutt		-	-	X	X	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt
26	Fp				forteller			-	V	X	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt		
27	Rs				gutt			V	V	X	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt		
27	Fp				forteller			V	V	X	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt		
28															
28															

Frosk 3

vedlegg 14

Episode	Linje	Tekstreplikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikkending		Ansiktsmarkering	Hode markering	Kroppsmarkering
		Nr	Type			før	etter	før	Etter			
D	IXa	34	Fp	Forteller		V	-	X	X	-	-	Bakover
		35	Rs	hund	HUND	-	-	X	X	hele ansiktet	HM frem	KM frem
		36	Fp	forteller		-	-	X	X	AM hund, toner ut	-	-
	30	Rs	hund		-	-	X	X	AM munn	HM frem opp	KM frem	
	30	Fs	forteller		-	V	-	X	-	-	-	
	31	Rs	hund fortsetter		V	V	X	X	AM hele ansiktet	HM opp	KM strukket, pendler	
	32	Fp	forteller		V	V	X	X	-	-	-	
	32	Rs	gutt	GUTT	V	-	X	X	AM munn	HM	KM frem	
	32	Fp	forteller		-	-	X	X	AM = gutt	HM halvt frem	KM frem	
	33	Rs	gutt fortsett		-	V	-	X	AM hele	HM v n	KM frem	
IXb	33	Fp	forteller		V	-	X	X	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt	
	35	Rs	gutt		V	V	X	X	AM hele	HM bak h	KM bak h	
	36	Fp	forteller		V	-	X	X	-	HM til GP	KM til GP	
	36	Rs	hund	HUND	-	V	X	X	AM hele	HM opp	KM strukket frem og tilbake	
	37	Fp	forteller		V	V	X	X	-	-	-	
	37	Rs	hund		V	-	X	X	AM hele	HM strukket h	KM vendt h	
XI	37	Fp	forteller		-	-	X	X	-	-	-	
	38	Rs	hund		-	V	X	X	AM hele	HM lagr bak	KM *	
	39	Fp	forteller		V	V	X	X	-	HM skakket h	-	
	40	Rs	gutt	-	V	-	X	X	AM hele	HM vendt høyre	KM	

Frosk 3

vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Epi-sode	Linje	Tekstreplikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikk endring		Ansikts markering	Hode markering	Kroppsmarkering
			Nr	Type			før	etter	før	Etter			
D	XI	40	54	Fp	forteller		-	-	X	X	= gutt	frem = gutt	frem = gutt
		41	55	Rs	gutt	-	-	V	X	X	hele ansiktet	HM frem	KM frem
		41	56	Fp	forteller			V	-	X	-	HM trekkes bakover	KM trekkes bakover
		42	57	Rs	ugle	UGLE		-	V	-	AM hele ansiktet	HM fremover	KM fremover
		43	58	Rs	gutt	-		V	V	-	AM hele ansiktet	HM trekkes bak	KM trekkes bak, venstre – høyre
		44	59	Fp	forteller			V	-	X	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt
		44	60	Rs	hund	HUND		-	V	X	AM hele	HM lagt bak	KM lent høyre
		44	61	Fp	forteller			V	V	X	=gutt/hund	HM =gutt/hund	KM =gutt/hund
		47	62	Rs	gutt	-		V	-	X	AM hele	HM	KM

Frosk 3

vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Episode	Linje	Tekstreplikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikkending		AM	HM	KM	
			Nr	Type			før	etter	før	etter				
D	XI	48	63	Fp	forteller		-	-	x	-	AM ugle	HM strukket hals	-	
		48	64	Rs	ugle	UGLE	-	-	-	smale rolletil- deling	X	AM hele	HM frem	KM frem
		49	65	Rs	gutt	-	-	V	V	X	X	AM hele	HM følger kroppen	KM gjør en stor sirkelbevegelse
	XII	51	66	Fp	forteller		V	V	X	X	AM bryn	-	KM til GP	
		51	67	Rs	gutt	GUTT	V	-	X	X	AM hele	HM vendt høyre	KM vendt høyre	
		51	68	Fp	forteller		-	V	X	X	= guttens	HM høyre gutten	KM høyre guttens	
		52	69	Rs	gutt		V	-	X	X	AM hele	HM høyre	KM høyre	
		52	70	Fp	forteller		-	V	X	X	-	-	-	
		54	71	Rs	gutt		V	-	X	X	AM	HM	KM	
		55	72	Fp	forteller		-	-	-	-	AM = gutt	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt
		55	73	Rs	gutt		-	V	V	-	AM = gutt	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt
56	74	Fp	forteller		V	V	V	X	AM panne	AM panne	HM skakket h	KM til GP		
56	75	Rs	rein	REINS -DYR		V	-	X	X	-	HM ned-opp	KM frem ned-opp		
57	76	Fp	forteller		-	V	V	X	X	-	-	KM høyre		
57	77	Rs	rein		V	V	V	X	X	AM hele	HM kast opp- ned	KM		
58	78	Fp	forteller		V	-	V	X	X	AM hele	-	KM *		
58	79	Rs	gutt	GUTT		-	-	X	X					
59	80	Fp	forteller		-	-	-	X	X					
59	81	Rs	hund	HUND		-	-	X	X	AM=hund	HM=hund	KM=hund		

Hoved-avsnitt	Episode	Linje	Tekstreplikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikkending		Ansiktsmarkering	Hode markering	Kroppsmarkering	
			Nr	Type			Før	etter	Før	Etter				
D	XII	59	82	Fp	forteller		-	V	X	X	AM = hund	HM = hund	KM = hund	
		60	83	Rs	hund		V	V	X	X	AM = hund	HM = hund	KM = hund	
		61	84	Fp	forteller		V	-	X	X	AM = gutt	HM	KM	
		61	85	Rs	gutt	GUTT	-	V	-	X	X	AM hele	HM	KM
		62	86	Fp	forteller		V	-	X	X	X	AM rollen som følger: rein	HM frem	KM frem
		62	87	Rs	rein	REINS DYR	-	V	-	X	X	AM hele	HM	KM
		62	88	Fp	forteller		V	V	X	X	X	AM	HM	-
	65	89	Rs	rein		V	V	X	X	X	AM hele	HM frem ned	KM frem ned	
	66	90	Fs	forteller		V	V	X	X	X	-	-	-	
	67	91	Rs	gutt	i ytringe n foran	V	-	X	X	X	AM hele	*	*	
	XIII	69	92	Fp	forteller		-	-	X	X	X	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt
		70	93	Rs	gutt		-	V	X	X	X	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt
		71	94	Fp	forteller		V	V	X	X	X	-	-	=gutt/hund
		71	95	Rs	hund	-	V	-	X	X	X	AM hele	HM	KM
		72	96	Rs	gutt	-	V	-	X	X	X	AM gutt	HM gutt	KM gutt
		72	97	Fp	forteller		-	V	X	X	X	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt
		72	98	Rs	gutt	GUTT ytring før	V	V	X	X	X	AM hele	HM	KM
74		99	Fp	forteller		V	V	X	X	X	AM	HM	KM	
75		100	Rs	venstre frosk	FROSK argumen t i ytringen før	V	-	X	X	X	AM munn, øyne	HM skakket venstre	KM løftede skuldre	

Frosk 3

vedlegg 14

Hoved- Avsnitt	Episode	Linje	Tekstrepplikk		Rolle- identitet	Rolletegn	Blunk		Blikkending		Ansikts markering	Hode markering	Kropp's markering												
			Nr	Type			Før	etter	før	etter															
D	XIII	76	101	Rs	gutt	--	-	-	x	x	AM hele	HM frem ned	KM frem												
														XIV	77	102	Fp	forteller	-	V	x	x	-	-	
	80	103	Rs	gutt	GUTT	V	V	x	x	AM hele	HM	KM													
													81	104	Fp	forteller	-	V	V	x	x	-	HM skakket venstre	-	
E	XV	81	105	Rs	mor, far Frosk	MOR FAR	V	V	x	x	AM hele	HM skakket v													KM lent høyre
													82	106	Fp	forteller	-	V	V	x	x	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt	
													83	108	Fp	forteller	-	V	V	x	x	= gutt	-	-	
84	109	Rs	mor, far unger Frosk	MOR, FAR, UNGENE	V	V	-	-	-	AM hele	HM skakket høyre	-													
													F	XVI	86	110	Fp	forteller	-	V	-	-	AM smil	HM skakket høyre	-

Hoved-avsnitt	Episode	Linje	Tekstrepplikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikkending		Ansiktsmarkering	Hode markering	Kroppsmarkering	Start Tid	
			Nr	Type			før	Etter	før	etter					
B	II	2	1	Fp	forteller		V	-	X	X	-	-	-	00:00.76	
		2	2	Rs	gutt	GUTT	-	-	X	X	munn	-	-	00:02.02	
		2	3	Fp	forteller		-	V	-	X	X	-	-	00:02.53	
		3	4	Rs	gutt, hund	GUTT HUND	V	-	-	X	X	munn	skakket h	-	00:03.63
		3	5	Fp	forteller		-	-	-	X	X	-	-	-	00:04.15
		3	6	Rs	gutt		-	-	-	X	X	munn kinn	*	-	00:04.86
		3	7	Fp	forteller		-	-	-	X	X	-	-	-	00:05.40
		5	8	Rs	gutt		-	-	-	X	X	-	frem vridd høyre	lent venstre	00:09.29
		5	9	Fp	forteller		-	-	-	X	X	-	-	*	00:09.95
		6	10	Rs	gutt		-	-	-	X	X	munn øyne	frem	frem	00:11.28
		6	11	Fp	forteller		-	-	-	X	X	-	frem	frem høyre	00:12.28
		6	12	Rs	gutt		-	-	-	X	X	hele	*	*	00:13.01
		7	13	Fp	forteller		-	-	-	X	X	AM = gutt	-	-	00:14.27
		7	14	Rs	gutt		-	-	-	X	X	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt	00:14.67

Frosk 4 Tekstrepplikkgrenser vedlegg 14

Frosk 4

vedlegg 14

Hoved- Avsnitt	Episode	Linje	Tekstrepplikk		Rolle- identitet	Rolle- tegn	Blunk		Blikkending		Ansikts markering	Hode markering	Kroppss markering	Start tid
			Nr	Type			før	etter	før	etter				
B	II	8	15	Fp	forteller		-	V	X	X	-	-	gutt	00:16.08
		8	16	Rs	gutt		V	-	X	X	munn	gutt	gutt	00:17.26
		8	17	Fp	forteller		-	V	X	X	-	frem = gutt	gutt	00:18.31
		9	18	Rs	gutt		V	-	X	X	hele	frem	*	00:18.99
	9	19	Fp	forteller		-	-	-	X	X	-	til GP	-	00:20.71
	9	20	Rs	gutt		-	V	-	X	X	munn	skakket	*	00:20.710
	10	21	Fp	forteller		V	-	X	X	X	-	-	-	00:21.45
	10	22	Rs	gutt	GUTT		-	-	X	X	munn	skakket	lent venstre	00:22.69
	10	23	Fp	forteller		-	-	-	X	X	AM = gutt	-	-	00:23.26
	10	24	Rs	gutt		-	V	-	X	X	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt	00:23.81
IV	11	25	Fp	forteller		V	-	X	X	-	rist	-	-	00:25.47
	11	26	Rs	mor	MOR		-	V	X	øyne	frem	-	-	0:27.045
	12	27	Fp	forteller		V	V	X	X	-	-	-	-	00:28.36
	12	28	Rs	gutt	-	V	V	X	X	-	lent venstre	-	-	00:28.94
13	29	Fp	forteller		V	V	X	X	-	-	-	fra venstre til høyre	00:30.49	
13	30	Rs	gutt		V	V	X	X	øyne lukket	skakket høyre	lent høyre	lent høyre	00:31.29	
14	31	Fp	forteller		V	V	X	X	-	-	fra høyre til venstre	-	-	00:31.72
14	32	Rs	gutt, hund		V	lukket	X	X	munn	skakket høyre	-	-	00:33.09	

Hoved-avsnitt	Episode	Linje	Tekstreplikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikkendring		Ansiktsmarkering	Hode markering	Kroppsmarkering	Start tid
			Nr	Type			før	etter	før	Etter				
C	V	15	33	Fp	forteller				X	X	-	-	-	00:34.11
		16	34	Rs	gutt	GUTT	-	-	X	X	hee	*	*	00:37.59
	VI	17	35	Fp	forteller		-	-	X	X	hele	= gutt	frem	00:41.77
		17	36	Rs	gutt		-	-	X	X	hele	frem	følger hodet	00:42.14
D	17	37	Fp	forteller		-	-	X	X	gutt	-	-	-	0:43.321
		38	38	Rs	gutt		-	-	X	X	hele	*	*	00:44.68
	20	39	Fp	forteller			-	-	X	X	-	-	-	00:49.19
		20	40	Rs	hund	HUND	-	-	X	X	hele	*	*	00:49.38
	20	41	Fp	forteller			-	-	X	X	hund	hund	følger hodet	00:50.21
		20	42	Rs	hund		-	-	X	X	hund	hund	hund	00:51.22
	21	43	Fp	forteller			-	-	X	X	-	-	-	00:51.95
		21	44	Rs	hund		-	-	X	X	hele	*	*	00:52.36
	VII	22	45	Rs	de-to	DE-TO	-	-	X	X	munn	*	*	0:54.412
					forteller		-	-	X	X	-	-	-	-
23		47	Rs	gutt	GUTT	-	-	X	X	hele = gutt	HM = gutt	KM = gutt	00:56.51	
				forteller		-	-	X	X	gutt	-	-	-	00:57.83
24		49	Rs	gutt			-	V	X	X	gutt	gutt	gutt	01:00.3

Hoved- avsnitt	Episode	Linje	Tekstreplikk		Rolle- identitet	Rolle- tegn	Blunk		Blikkending		Ansikts markering	Hode markering	Kropp's markering	Start tid
			Nr	Type			før	etter	før	etter				
D	VIII	25	Fp		forteller		V	-	X	X	hele = gutt	gutt	gutt	01:02.22
		25	Rs		gutt		-	V	X	X	hele	☹	☹	1:03.662
		26	Fp		forteller		V	-	X	X	gutt	gutt	gutt	01:04.92
		26	Rs		gutt	GUTT	-	-	X	X	hele	☹	☹	01:05.59
		27	Fp		forteller		-	-	X	X	gutt	gutt	gutt	01:07.16
		27	Rs		gutt		-	-	X	X	hele = gutt	= gutt	= gutt	01:07.41
	28	Fp		forteller		-	-	X	X	hel =			01:08.01	
	28	Rs		gutt		-	-	X	X	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt	01:08.78	
	28	Rs		rotte	ROTTE	-	-	X	X	gutt	gutt	gutt	1:09.16	
	28	Rs		gutt		-	-	X	X	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt	01:09.63	
	29	Rs		rotte		-	-	X	V	X	hele	opp	bak	01:09.91
	30	Rs		gutt		-	-	V	-	X	☹	☹	☹	01:11.42
	IX	31	Fp		forteller		-	-	X	X	-	-	-	01:12.33
		32	Rs		hund	HUND	-	-	X	X	= hund	= hund	= hund	01:15.65
		32	Fp		forteller		-	-	X	X	= hund	= hund	= hund	01:16.00
		33	Rs		hund		-	-	X	X	= hund	= hund	= hund	01:17.43
		34	Fp		forteller		-	V	X	X	-	-	-	01:18.56
		35	Rs		gutt	GUTT	V	-	X	X	hele = gutt	☹	☹	01:21.07
36		Fp		forteller		-	-	X	X	-	-	-	01:22.53	

Hoved-avsnitt	Episode	Linje	Tekstreplikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikkending		Ansiktsmarkering	Hode markering	Kroppsmarkering	Start tid	
			Nr	Type			før	etter	før	Etter					
D	IX	37	Rs		hund		-	-	X	X	hund	hund		01:23.80	
		38	Fp		forteller		-	-	X	X	-	-	-		01:25.36
		38	Rs		veps	VEPS		-	-	X	X	hele = veps	= veps		01:26.39
		39	Fp		forteller			-	-	X	X	-	-	-	01:26.90
		39	Rs		veps			-	V	X	x	hele = veps	= veps		01:27.90
		40	Fp		forteller			V	-	X		-	høyre ned	lent høyre	01:28.78
		41						-	V	SERI MANUS					01:29.33
		42	Fp		forteller			V	-		X	-	høyre ned til frem	-	01:42.89
		42	Rs		gutt	GUTT		-	-	X	X	AM = gutt	HM = gutt	-	01:43.20
		42	Fp		forteller			-	-	X	X	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt	01:43.61
43	Rs		gutt fort			-	V	-	X	-	-	KM=gutt	01:45.47		
44	Fp		forteller			V	-	X	X	-	-	-	01:45.95		
44	Rs		ugle	UGLE		-	-	X	X	hele = ugle	= ugle	= ugle	01:47.71		
45	Fp		forteller			-	-	X	X	-	-	-	01:48.37		
45	Rs		gutt	GUTT		-	-	X	X	hele	*	*	01:48.86		
45	Fp		forteller			-	-	X	X	hele = ugle	frem	-	01:50.65		
46	Rs		ugle	UGLE		-	-	X	X	hele = ugle	= ugle	= ugle	01:52.18		
46	Fp		forteller			-	-	X	X	= ugle feider ut	-	-	01:53.12		
47	Rs		gutt			-	-	X	X	gutt	gutt	gutt	01:56.08		

Hoved-avsnitt	Episode	Linje	Tekstrepplikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikkending		Ansiktsmarkering	Hode markering	Kroppsmarkering	Start tid
			Nr	Type			Før	etter	før	etter				
D	XI	48	88	Fp	forteller		-	-	X	X	☺		lent høyre	01:57.82
			XII											
	51	Rs	horn	HORN		-	V	X	X	X	gutt		gutt	02:05.82
	51	Fp	forteller			V	-	X	X	-	-		-	02:07.09
	52	Rs	gutt	GUTT		-	-	X	-	-	hele	gutt	gutt	02:08.09
	52	Fp	forteller			-	-	-	X	X	-	GP	GP	02:08.41
	53	Rs	gutt	-		-	-	X	X	X	-	gutt	-	02:13.57
	55	Fp	forteller			-	-	X	X	X	-	-	-	02:13.57
	55	Rs	horn	HORN		-	-	X	-	-	kinn = hjort kraftig	gjort kraftig	gjort kraftig	02:14.79
	56	Fp	forteller			-	-	-	X	X	-	-	-	02:15.33
	56	Rs	gutt	GUTT		-	-	X	X	X	hele	☺	opp-ned	02:15.58
57	Fp	forteller			-	-	-	X	X	-	-	-	02:16.51	
57	Rs	horn	-		-	-	V	X	X	horn	horn	horn	02:17.51	
58	Fp	forteller			-	V	-	X	X	-	-	-	02:17.93	
59	Rs	gutt	GUTT		-	-	-	X	X	hele	frem	frem bak	02:19.39	
60	Fp	forteller			-	-	-	X	X	horn	horn	horn	02:20.79	
60	Rs	horn	HORN		-	-	-	X	X	horn	horn	horn	02:21.20	
61	Fp	forteller			-	-	-	X	X	hund	hund	hund	02:24.41	
61	Rs	hund	HUND		-	V	-	X	X	hund	hund	hund	02:24.77	
62	Fp	forteller			-	V	-	X	X	-	-	-	02:25.81	
63	Rs	hund	HUND		-	-	-	X	X	hund	hund	hund	02:29.77	
64	Fp	forteller			-	-	-	X	X	-	gjort	-	02:30.36	
64	Rs	horn	HORN		-	-	-	X	X	horn	horn	horn	02:30.87	
64	Fp	forteller			-	-	-	X	X	-	-	-	02:31.66	

Hoved-avsnitt	Episode	Linje	Tekstreplikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikkending		Ansiktsmarkering	Hode markering	Kroppsmarkering	Start tid	
			Nr	Type			Før	etter	Før	etter					
D	XIII	66	111	Rs	gutt		-	-	X	-	gutt	-	-	02:36.42	
		67	112	Fp	forteller		-	-	-	X	hund	-	-	02:37.46	
		67	113	Rs	hund	HUND		-	-	X	hund	hund		02:37.95	
		67	114	Fp	forteller			-	-	X	-	-	-	02:38.49	
		67	115	Rs	hund			-	V	X	hund	hund	-	02:39.07	
		68	116	Fp	forteller			V	V	X	-	-	-	02:39.52	
	XIV XV	69	117	Rs	gutt	GUTT		V	-	X	gutt	gutt		02:41.61	
		73	118	Fp	forteller			-	V	X	gutt	gutt		02:51.69	
	E	XVI	73	119	Rs	gutt		V	-	X	= gutt	= gutt		02:52.54	
			74	120	Fp	forteller		-	V	X	AM = gutt	HM = gutt	KM = gutt	02:53.65	
			74	121	Rs	gutt			V	-	X	AM = gutt	HM = gutt	02:54.57	
			75	122	Fp	forteller			-	-	-	-	-	02:56.31	
XVII		77	123	Rs	gutt			-	-	X	-	-	-	03:01.48	
		79	124	Fp	forteller			-	-	X	-	-	-	03:05.62	

Elleve september 1 Tekstreplikkgrensener vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Episode	Linje	Tekstreplikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikkending		Ansikts Markering	Hode markering	Kroppsmarkering	Start tid	
			Nr	Type			Før	Etter	før	Etter					
A	I	1	1	Fp	Forteller					X				00:01.810	
			2	Rs	fly/flyger/tilskuer	-		V	X		AM	fremskutt		00:17.140	
			3	Fp	forteller	-		V	X					00:18.413	
B	II	6	4	Rs	fly/flyger/tilskuer	-			X		AM	HM		00:22.83	
			5	Rs	ofre i fårn	-				X		AM	vendt ned		00:23.730
			6	Rs	ukjent tilskuer	-				X		panne/øyne	ned		00:24.340
C	III	7	7	Fp	forteller	-			X		AM	rist		00:25.900	
			8	Rs	seg selv 11.sep	->c			V	X		AM	h-senket		00:26.630
			9	Fp	forteller	-		V	X				Nikk 7		00:27.780
D	IV	9	10	Rs	seg selv 11.sep	-		V	X		AM	rist		00:32.180	
			11	Fp	forteller	-			V	X			HM		00:33.47
			12	Rs	seg selv 11.sep	-			V	X		AM	HM		00:34.182
E	V	11	13	Fp	forteller	-			X		AM	kneis		00:35.650	
			14	Rs	seg selv 11.sep	-			V	X		AM	rist		00:38.670
			15	Fp	forteller JEG	-			V	X			skak. nikk 9		00:39.650
F	VI	13	16	Rs	seg selv 12.sep	JEG		V	X		AM	skak.nikk10		00:43.810	
			17	Fp	forteller	-				X				00:44.556	
			18	Rs	seg selv 12.sep	-				X				00:45.096	
G	VII	14	19	Fp	forteller	-			X		AM	nikking		00:46.640	
			20	Rs	jeg 11.sept	pek-c		V	X				= jeg 11.9		00:52.62

Elleve september 1 vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Episode	Linje	Tekstreplikk		Rolle-identitet	Rolle-Tegn	Blunk		Blikkending		Ansiktsmarkering	Hode markering	Kroppsmarkering	Start tid
			Nr	Type			Før	etter	før	etter				
E	VII	15	21	Fp	Forteller	-	V	X	X	-	HM ☹	-	00:52.990	
		16	22	Rs	seg selv 12 sept rolletildeling	-	V	X	X	-	HM ☹	-	00:54.077	
F	VIII	16	23	Fp	Forteller	-	V	X	X	-	-	-	00:54.53	

Elleve september 2 Tekstrepplikkrensner vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Epi-sode	Linje	Tekstrepplikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikk-ending		Ansiktsmarkering	HM	KM	Start tid
			Nr	Type			før	etter	før	etter				
A	I	1	1	Fp	Forteller			-	V		x			00:04.00
		3	2	Rs	seg selv 11 sept	pek-c		V	V	x				00:15.26
B	III	4	3	Fp	forteller "seg selv" holdes i venstre hånd			V	-	x	x			00:16.67
		4	4	Rs	Terje	TERJE		-	V	x				00:18.18
C	V	6	5	Rs	seg selv 11 sept	pek-c		V	-	x	x			00:20.72
		7	6	Fp	Forteller			-	-	x	x			00:23.70
D	VI	8	7	Rs	seg selv 11 sept	-		-	V	x	x			00:25.1
		9	8	Fp	forteller leter etter tegn/ reparasjon			V	V	x	x			00:26.04
D	VI	10	9	Rs	uidentifisert tilskuer	-		V	-	x	x			00:30.31
		11	10	Rs	seg selv 11 sept	pek-c		-	V	x	x			00:34.95
D	VI	13	11	Fp	forteller glidende overgang til 10			V	V	x	x			00:37.38
		14	12	Rs	seg selv 11 sept	pek-c		V	V	x	x			00:38.70
		15	13	Fp	Forteller			V	V	x	x			00:40.24

Elleve september 2 vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Epi-sode	Linje	Tekst replikk		Rolle-identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikk-ending		Ansikts Markering	HM	KM	Start tid	
			Nr	Type			før	etter	før	etter					
D	VII	15	14	Rs	seg selv 11 sept	pek-c	V	-	X	X	Hele	-	-	00:40.95	
			15	Fp	Forteller		-	-	X	X	= seg selv 11 sept	= seg selv 11 sept		00:43.59	
		17	16	Rs	seg selv 11 sept	-	-	V		X	X	seg selv 11 sept	seg selv 11 sept		00:44.74
			17	Fp	Forteller			V	V	X	X	Hele	nikk	-	00:47.94
		VIII	19	18	Rs	seg selv 11 sept	pek-c	V	V	X	X	Hele			00:50.25
	19			Fp	Forteller			V	V	X	X	Bryn			00:56.93
	20		Rs	seg selv 11 sept	pek-c	V	-	X	X	X	seg selv 11 sept	seg selv 11 sept		00:58.82	
	IX	23	21	Fp	Forteller		-	-	X	X	Seg selv 11 sept	Seg selv 11 sept		01:00.15	
			22	Dialog	Mottaker for spørsmål fra kameramannen			-	V	X	X	-	-	-	01:01.89

Elleve september 2 vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Epi-sode	Linje	Tekstreplikk		Rolle-Identitet	Rolle-tegn	Blunk		Blikk- endring		AM	HM	KM	Start Tid	
			Nr	Type			Før	etter	før	etter					
D	XI	25	23	Fp	Forteller		-	V	X	X	delvis AM			01:06.120	
	XII														
	XIII														
E		31	24	Rs	seg selv 11 sep	pek-c	-	V	X	X	AM munn			01:20.300	
		32	25	Fp	Forteller			V	X	X	delvis AM bl a rist			01:21.630	
		36	26	Rs	seg selv etter 11 sept	-		V	-	X	X	delvis AM			01:29.960
	37	27	Fp	Forteller			-	V	X	X	AM: Hoderist panne/munn			01:34.206	
	37	28	Rs	seg selv etter 11 sept	pek-c		V	V	X	X	AM			01:35.086	
	39	29	Fp	forteller			V	-	X	X	AM: skakking, ristnikk 15			01:36.070	
	F	XVI													

vedlegg 14

Elleve september 3 Tekstreplikkgrenser

Hoved-avsnitt	Epi-sode	Linje	Tekstreplikk		Rolle-identitet	Tegn	Blunk		Blikkending		Annen markering	HM	KM	Start tid													
			Nr	Type			før	etter	før	etter																	
A	I	1	1	Fp	forteller		V	V		x				0:00.00 5													
															B	II											
C	IV	8	2	Rs	seg selv 11 se	pek-c	V	-	X	x	AM			0:18.98													
		9	3	Fp	forteller		-	-	X	X				0:19.51													
		9	4	Rs	tolk	TOLK		-	-	X	x	AM og hode frem			0:20.29												
		12	5	Rs	seg selv 11 se	pek-c	mys	-	-	X	x	AM, HM			0:24.92												
		14	6	Fp	forteller		-	-	-	X	x	AM og hoderist			0:28.96												
		14	7	Rs	seg selv 11 se	pek-c	-	-	V	X	x	M			0:30.08												
		15	8	Fp	forteller			V	V	X	x	hoderist			0:30.50												
		16	9	Rs	seg selv 11 se	pek-c		V	-	X	x	hoderist			0:31.93												
		17	10	Rs	tolk	blikkpek		-	-	X	x	AM, HM			0:34.03												

Elleve september 3 vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Epi-sode	Linje	Tekstrepplikk		Rolle-identitet	Tegn	Blunk		Blikkending		Annen markering	HM	KM	Start tid													
			Nr	Type			før	etter	før	etter																	
D	V	19	11	Rs	seg selv 11 se forteller	-	-	V	X	x	AM, HM			0:35.69													
															VI	12	Fp		V	X	-					0:37.76	
																21	Rs	tolk	TOLK	-	V	-	rolletildeling	-	AM	HM	KM
		22	14	Rs	lærer	LÆRER	V	V	V	-	-	AM, HM, KM	tydelig		0:40.80												
																22	15	Rs	tolk	-	V	V	-	-	AM, HM, KM	merkbar	0:41.28
		25	17	Rs	samboer	SAMB OER	V	V	V	-	x	AM, HM, KM			0:45.33												
																IX	26	18	Rs	seg selv 11 se forteller	pek-c	V	-	x	AM, HM nikk 12		0:47.27
	E	X																									
	F	XI																									

Elleve september 4 Tekstreplikkgrenser vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Epi-sode	Linje	Tekstreplikk		Rolle-Identitet	Tegn	Blunk		Blikkending		Annen markering	Start tid
			Nr	Type			før	etter	før	etter		
A	I	1	1		Mottaker for replikk fra kameramannen							00:00.00
		1	2	Fp	Forteller	V	-			x	-	0:05.23
B C	II III	10	3	Rs	seg selv 11 sep	-	-		x	x	AM	0:25.35
		10	4	Fp	Forteller		-	V	x	x	AM/HM = seg selv 11	0:25.85
		11	5	Rs	seg selv 11 sept	pek-c	V	V	x	x	AM/HM = seg selv 11	0:27.2

Ellevte september 4 vedlegg 14

Hoved- Avsnitt	Epi- sode	Linje	Tekstreplikk		Rolle- identitet	Tegn	Blunk		Blikkending		Annen markering	Start tid	
			Nr	Type			før	etter	før	etter			
D	IV V	12	6	Fp	forteller		V	-	x	X	-	0:28.68	
			7	Rs	andre på fotballtrening 11 sep	MANGE	-	-	X	x		AM øyne, panne = de andre	0:31.59
	VI	14	8	Rs	seg selv 11 sep	Pek - c	-	-	x	x	AM	0:32.51	
			9	Fp	Forteller		-	V	x	x		AM	0:34.77
	VI	18	10	Rs	seg selv 1 sep	pek-c	V	V	x	x	AM, munn	0:41.16	
			11	Fp	Forteller		V	V	x	x		-	0:41.95
	VI	19	12	Rs	rolle	PAPPA	V	-	x	x		HM/KM = pappa	0:42.63
			13	Fp	Forteller		-	-	x	x		AM = seg selv 11 sept	0:44.10
	VI	20	14	Rs	seg selv 11 sep	JEG	-	V	x	x		AM hele ansiktet AM/HM/KM = seg selv 11 sep	0:44.57
			15	Rs	pappa	-	V	V	x	x		HM = pappa	0:46.06
	VI	22	16	Fp	forteller		V	-	x	X		AM/HM = seg selv 11 sep AM mys	0:48.70
			17	Rs	seg selv 11 sep	Pek-c	-	V	X	x		AM, hele ansiktet	0:49.10
	VII VIII	23	18	Fp	forteller		V	V	x	x			0:49.82
			19	Rs	seg selv 11 sep	Pek-c	V	V	x	x		AM	0:53.06
	IX	28	20	Fp	forteller		V	V	x	x		-	0:53.6
			21	Rs	seg selv 11 sep	Pek-c	V	V	x	x		AM, hel ansiktet	1:01.61
	IX	28	22	Fp	forteller		V	-	x	x		AM	1:03.66
			23	Rs	seg selv 11 sep	Pek-c	-	V	x	x		-	1:17.29

Elleve september 4 vedlegg 14

Hoved-avsnitt	Episode	Linje	Tekstreplikk		Rolle-identifet	Tegn	Blunk		Blikkending		Annen markering	Start Tid
			Nr	Type			før	etter	før	etter		
	X	35	24	Fp	forteller		V	V	X	X	-	01:17.515
			25	Rs	seg selv 11 sep	Pek-c	V	V	X	X	AM	01:27.830
E	XI	41	26	Fp	forteller		V	-	X		slår hendene ut til siden	01:28.800
F	XII											

Vedlegg 15
Tabell Makro-, episodestruktur og grensemarkering

Tegnforklaring vedlegg 15

v	voksen		
u	ungdom		
Ø	blunk		
/	blunk		
↔	blikkending		
+	blikkontakt		
-	umarkert		
D	diskursmarkør		
d	dobbeltnikk		
e	enkeltnikk		
Fo	formel		
Fp	fortellerperspektiv		
G	gest		
Gr	grense		
H	hold		
N	nikk		
Rol	rolletildeling	Ret. sp	retorisk spørsmål
Rs	rollesynsvinkel	Ret. sv	retorisk svar
S	spørsmål		
T	tekstreplikk		
Tu	turtakingsmarkør		
■	kvart hvil	■	halv hvil
■	gråmarkering nikk	■	hel hvil
♀	kvinne		
♂	mann		

Tabell 4:2-0 En mulig makro- og episodestruktur for «Frog, where are you?» vedlegg 15

A	Introduksjon	Ytre kontekst	
		Etablering av fortellersituasjonen	
		Sammenfatning eller abstrakt	
B	Orientering		
I		Hvem, hva, hvor, når	
II		Harmonisk tilstand.	Bilde 1
II		Ubalanse	
III		Frosken rømmer.	Bilde 2
III		Ulykkelig tilstand.	Bilde 3
D	Løsning	Aksjon til for balanse. Det taptes nærvær.	
		Leteaksjon i huset:	
IV		Hullet i glassbollen	Bilde 4 – 7
		Leteaksjon i skogen:	Bilde 8
V		Hullet i bakken	Bilde 9 - 10
VI		Hullet i vepsebolet	Bilde 9 - 11
VII		Hullet i treet	Bilde 11 – 12
VIII		Hjorten	Bilde 13 – 17
IX		I dammen	Bilde 18 – 21
X		Gjensynet	Bilde 22
XI		Overraskelsen	Bilde 23
E	Avslutning	Fornyet harmoni	
		Hjemveien og tilbake til bilde 1	Bilde 24
F	Coda	Ytre kontekst	
		Tilbake til her-og-nå-situasjonen	

Tabell 7:2-3 Blunk og blick i makro- og episodestrukturen i bildegjenfortellinger

vedlegg 15

Tekst	Froskefortellingene															
	1 ♂ v			2 ♀ v			3 ♀ u			4 ♂ u						
	Episode- grense	Θ ↔	N	T Gr	Episode- grense	Θ ↔	N	T Gr	Episode- grense	Θ ↔	N	T Gr				
Informant																
Makro- Grense																
A-B	I-II	Θ ↔	-	Fp G/Fo	I-II	Θ ↔	e/d	Fp +/	I-II	Θ ↔	-	Fp Tu/ /	I-II	Θ ↔	-	Fp /
B	II-III	Θ	e/e	Fp e/e	II-III	Θ ↔	d/	Fp /■/	II-III	Θ ↔	-	Rs Fp Rs/Fp	II-III	Θ ↔	-	Rs Fp Rs/Fp
	III- IV	Θ ↔	d/e	Fp d/e					III-IV	Θ ↔	e	Rs Fp H/e	IV-V	Θ ↔	e	Rs Fp Rs/Fp
B-C	IV-V	Θ ↔	e	Fp H/e	III-IV	Θ	e/	Rs//Fp e/■/	III-IV	Θ ↔	e	Rs Fp Rs/Fp	IV-V	Θ ↔	e	Rs Fp Rs/Fp
C									IV-V	Θ ↔	e	Fp +/■				
C-D	V-VI	-	↔	Fp	IV-V	-	↔	Rs Fp	V-VI	Θ	-	Rs	V-VI	-	↔	Rs Fp
D	VI-VII	-	↔	e	V-VI	Θ	↔	Rs Fp /■/	VI-VII	Θ	-	Rs Fp Rs//Fp	VI-VII	-	↔	Rs Rs
	VII-VIII	Θ ↔	/e	Rs Fp /D	VI-VII	Θ	d/	Rs d/■	VII-VIII	Θ ↔	e	Rs e/	VII-VIII	Θ	↔	Rs Fp Rs/Fp
	VIII-IX	Θ	-	Rs G/sub	VII-VIIIa	Θ	↔	Rs Fp Rs/■	IXa-X	Θ	-	Rs Fp Rs/Fp	VIII-IX	-	↔	Rs Fp
	IX-X	-	↔	Rs-Fs/Fs /+	VIIIa - IX	Θ	↔	Rs Fp Rs/Fp	X-IXb	Θ	-	Rs/Fp G/Fp	IX-X	Θ	↔	Fp G Fp/G
	X-XI	-	X	Rs Fp	IX-VIIIb	Θ	↔	Rs Fp /e/e	IXb-XI	-	e	Rs Fp Rs e	X-XI	Θ	↔	G Fp G/Fp
	XI-XII	Θ	X	Fp /■	VIIIb-X	Θ	↔	Rs Fp Rs/Fp	XI-XII	Θ	-	Rs Fp Rs/Fp	XI-XII	Θ	↔	Fp e/
			x		X-XI	Θ	↔	Rs Fp	XII-XIII	Θ	-	Rs	XII-XIII	Θ	↔	Fs

		x																	
	XI-XII	Θ	↔	-		R _s / + / Fp	XIII-XIV	Θ	↔	-		XIII-XIV	Θ	↔		XIII-XIV	Θ	↔	
	XII-XIII	Θ	↔	-		Fp R _s										XIV-XV	-	-	
D-E	XIII-XIV	Θ	↔	d		R _s R _s d / R _s	XIV-XV	Θ	↔	d						XV-XVI	-	-	
E-F	XIII-XIV	Θ	↔	-		R _s Fp / /	XV-XVI	Θ	-	e						XVI-XVII	Θ	↔	
F		Θ	-	e		Fp D /		Θ	-	e							-	-	

♂: mann, ♀: kvinne, v: voksen, u: ung, MG: makrostrukturgrense, EG: episodegrens Ø: blunk, ↔: blikkending, N: nikk, T: tekstreplikk, Gr: grense,

Dersom øynene lukkes eller åpnes i en grense, er dette notert som blunk. Tu: turtakingsmarkør

d: dobbeltmikk, e: enkeltmikk, Fo: formel, /: blunk, D: diskursmarkør, G: gest, F: fortellereplikk, H: hold, RI: grå merking markerer nikk,

Rol: Rolletildeling, x: markering, -: ingen markering, ■: hel hvil, ■: kvart hvil, ■: halv hvil, ■: blikkontakt,

Tabell 7:2-4 Makrogrensene i bildefortellingene

vedlegg 15

Froskefortellingene

Tekst	1 ♂ v				2 ♀ v				3 ♀ u				4 ♂ u					
	Episode-grense	Θ	↔	N	T	Gr	Episode-grense	Θ	↔	N	T	Gr	Episode-grense	Θ	↔	N	T	Gr
A-B	I-II	Θ	↔	-	Fp	G/Fo	I-II	Θ	↔	-	Fp	Tu/	I-II	Θ	↔	-	Fp	■ /
B-C	IV-V	Θ	↔	e	Fp	H / e	III-IV	Θ	↔	e/	Rs / Fp	e/ ■ /	IV-V	Θ	↔	e	Rs Fp	Rs / Fp
C-D	V-VI	-	↔	-	Fp		IV-V	Θ	↔	-	Rs Fp		V-VI	-	↔	-	Rs Fp	
D-E	XII-XIII	Θ	-	-	Rs Fp		XIII-XIV	Θ	↔	d	Rs Rs	d / Rs	XIV-XV	Θ	↔	D	Rs / Fp	Rs
E-F	XIII-XIV	Θ	↔	-	Fp	/ ■	XIV-XV	-	-	-	Rs Fp	D	XV-XVI	Θ	-	E	Rs Fp	Fp
F		Θ	-	e	Fp	D / ■		Θ	-	-	Fp	D ■		Θ	-	E	Fp	Fo / ■

♂: mann, ♀: kvinne, v: voksen, u: ung, MG: makrostrukturgrense, EG: episodegrens Θ: blunk, ↔: blikkending, N: nikk, T: tekstprellikk, Gr: grense,

Dersom øynene lukkes eller åpnes i en grense, er dette notert som blunk. Tu: turtakingsmarkør

d: dobbeltmikk, e: enkeltmikk, D: diskursmarkør, Fo: formel, /: blunk, G: gest, F: fortellereprellikk, H: hold, RI: grå merking markerer nikk,

Rol: Rolletildeling, -: ingen markering, ■: hel hvil, ■: kuart hvil, ■: halv hvil, +: blikkontakt,

Tabell 7:2-5 Blunk og blick i makro- og episodestrukturen i selvopplevde fortellinger

vedlegg 15

11. septemberfortellingene

Tekst	1 ♂ v					2 ♀ v					3 ♀ u					4 ♂ u					
	Episode-grensener	Ø	↔	N	T Gr	Episode-grensener	Ø	↔	N	T Gr	Episode-grensener	Ø	↔	N	T Gr	Episode-grensener	Ø	↔	N	T Gr	
A start																					
A											I-II	Ø	-	e	Fp e /						
A-B	I-II	Ø	↔	e	Fp e ■■■ ///	I-II	Ø	mys	e	Fp H /	II-III	Ø	-	-	Fp Ret. sp / Ret. svar	I-II	Ø	↔	-	Fp H /	
B						II-III	Ø	↔	-	Rs Fp Rs / Fp											
						III-IV	Ø	↔	-	Rs Rs Rs / Rs											
B-C	II-III	Ø	↔	-	Fp / ■ D	IV-V	-	↔	-	Rs	III-IV	-	↔	-	Rs Fp	II-III	Ø	↔	ee	Fp e / D	
C																					
C-D	III-IV	-	↔	-	Rs Fp	V-VI	Ø	-	-	Rs Fp Rs / Fp	IV-V	-	↔	e	Rs Rs Rs / Rs	III-IV	Ø	↔	-	Rs Fp Rs / Fp	
D	IV-V	Ø	↔	e	Fp Rs e / ■■■ ///	VI-VII	Ø	-	-	Rs /	V-VI	Ø	↔	-	Rs Fp Rs / Fp	IV-V	-	↔	-	Fp	
	V-VI	-	↔	-	Rs Fp	VII-VIII	Ø	↔	-	Fp Rs	VI-VII	Ø	mys	-	Rs Fp	V-VI	Ø	↔	e	Fp Rs	

Tabell 7:2-6 Makrogrensener i selvopplevde fortellinger

vedlegg 15

11. septemberfortellingene

Tekst	1 ♂ v				2 ♀ v				3 ♀ u				4 ♂ u						
	Episode-grensener	Ø	↔	N	T	Gr	Episode-grensener	Ø	↔	N	T	Gr	Episode-grensener	Ø	↔	N	T	Gr	
A-B	I-II	Ø	↔	e	Fp	e / ■ / /	I-II	Ø	↔	mys	e	Fp	H /	II-III	Ø	-	-	Fp	Ret. sp / Ret. svar
B-C	II-III	Ø	↔	-	Fp	/ ■ D	IV-V	-	↔	-	-	Rs	Rs	III-IV	Ø	-	-	Rs Fp	Rs Fp
C-D	III-IV	-	↔	-	Rs Fp		V-VI	Ø	-	-	-	Rs Fp	Rs / Fp	IV-V	-	↔	E	Rs Rs	Rs / Rs
D-E	VI-VII	Ø	↔	d	Fp	F / ■	XIII-XIV	Ø	↔	-	-	Fp	/	IX-X	Ø	↔	e d	Fp	e / H d
E-F	VII-VIII	-	-	d e	Fp	d / e	XV-XVI	Ø	↔	-	-	Fp	■ /	X-IX	Ø	-	-	Fp	/ ■

♂: mann, ♀: kvinne, v: voksen, u: ung, MG: makrostrukturgrense, EG: episodegrens Ø: blunk, ↔: blikkending, N: nikk, T: teksttrekk, Gr: grense,

Dersom øynene lukkes eller åpnes i en grense, er dette notert som blunk. S: spørsmål, Ret. sp: retorisk spørsmål, Ret. svar: retorisk svar,

d: dobbeltikk, e: enkeltikk, Fo: formel, /: blunk G: gest, Fp: fortellerperspektiv, Rs: rollesynsvinkel, H: hold, RI: grå merking markerer nikk,

Rol: Rolletildeling, x: markering, -: ingen markering, ■: hel hvil, ■: kvart hvil, ■: halv hvil, +: blikkontakt,

Vedlegg 16

Tabell Aktører og gjenstander

Tegnforklaring tabell 16

Fp	fortellerperspektiv
Rs	rollesynsvinkel
s	substitutor
d	deskriptor
m	manipulator
V	blunk
+	blikkontakt
-	umarkert
I	gråmarkering referer til nikk nr og bevegelsesmønster er notert under
n	ned
o	opp

Frosk 1 Aktører og gjenstander vedlegg 16

Nr	Linje	TK		Tegn	Blikk-kontakt	Blunk		Ikke Lok	Dir-ekte	Lokalisasjon						Tid	
		Nr	Type			før	etter			Blikkpek	Pek	man/sub/des	Retnings-tegn	sim	før		etter
1	1	1	Fp	JEG	+	-	V		x								00:04.08
2	3	1	Fp	GUTT 3 n	+	-	V	-									00:09.92
3	4	1	Fp	HUND 4 n	+	V	V	-									00:11.06
4	4	1	Fp	FROSK 5 n	+	V	-			x						x	00:12.43
5	5	1	Fp	DE-TRE 7 o-n	-	V	-		x								00:16.09
6	7	3	Fp	SENG 10 n	+	-	V		x								00:21.79
7	24	27	Fp	BIKUBE 31 n	+	V	-			x	x					x	01:03.43
8	28	31	Fp	HJORT	+	-	V					s	s				01:13.19
9	41	47	Fp	TRE 40 o-n	+	V	-				x				x	x	01:41.75
10	43	47	Fp	FROSK	+	-	-				x					x	01:44.45
11	45	49	Fp	EN FROSK 47 o-n	+	-	V	-									01:51.38

Frosk 2 Aktører og gjenstander vedlegg 16

Nr	Linje	TK		Tegn	Blikk-kontakt	Blunk		Ikke lok	Dir-ekte	Lokalisasjon						Tid	
		Nr	Type			før	etter			Blikkpek	Pek		man/sub/des rolleovertagelse		Retnings-tegn		
										sim	før	etter	før	etter	før	etter	
1	3	1	Fp	DE _{4n}	-	V	V		X	x							0:09.84
2	4	1	Fp	FROSK	+	V	V				x						0:12.52
3	7	1	Fp	HUND	+	V	-								x		0:17.24
4	8	3	Fp	GUTT	+	V	-								x		0:20.33
5	25	29	Fp	VINDU	+	-	-		X								0:58.70
6	39	49	Rs	HULL (i bakken)	-	-	-		X	x							1:33.55
7	39	49	Fp	DYR	+	-	-						s	s			1:36.25
8	43	55	Fp	VEPSEBOL	+	V	V			x	x		d	d			1:44.48
9	46	57	Fp	VEPS	+	-	-			x	x		s/d	s/d	x	x	1:51.97
10	50	63	Fp	TRE a	+	V				x	x						1:58.60
11	52	67	Fp	UGLE	+	V	-		X					r			2:03.75
12	64	81	Fp	STEIN	+	V	V			x	x		d	d			2:40.82
13	68	83	Fp	ELG	+	-	V							r			2:54.04
14	78	94	Fp	LAND	+	V	V			x			s	r			3:22.20
15	82	98	Fp	TRE b	+	V	V				x			d			3:32.49
16	84	100	Fp	FROSK a	+	V	V			x	x						3:38.44
17	89	107	Fp	UNGER	+	-	-			x	x				x		3:48.68
18	97	117	Rs	EN (unge)	-	-	-			x	x				x		4:05.24
19	100	117	Rs	HJEM	+	-	-		X								4:12.14

Frosk 3 Aktører og gjenstander vedlegg 16

Nr	Linje	TK		Tegn	Blikk-kontakt	Blunk		Ikke Løk	Dir-ekte	Lokalisasjon						Tid	
		Nr	Type			før	etter			Blikkpek	Pek	man/sub/des rolleoverfakelse	Retnings-tegn	før	etter		
1	4	1	Fp	GUTT	+	V	V										00:08.25
2	4	1	Fp	FROSK	+	V	V										00:08.16
3	4	1	Fp	HUND	+	V	-										00:09.79
4	8	3	Fp	SENG	+	V	V		x								00:19.07
5	15	13	Fp	SKO	+	V	-									x	00:34.89
6	18	21	Fp	VINDU	+	-	-		x								00:40.57
7	30	36	Fp	U (gle)	+	V	V										01:03.87
8	30	36	Fp	VEPSEBOL	+	V	-										01:04.46
9	30	38	Fp	TRE	+	-	V										01:06.87
10	32	42	Fp	HULL	+	V	-		x								01:09.23
11	34	44	Fp	MULDVARP	+	V	V						s				01:11.46
12	39	52	Fp	TRE	+	V	V										01:21.22
13	40	54	Fp	HULL	+	-	-		x								01:22.09
14	42	56	Fp	UGLE	+	-	-										01:23.67
15	51	68	Fp	STEIN	+	-	V										01:38.00
16	53	70	Fp	TRE	+	V	V										01:41.17
17	56	74	Fp	REINSDYR	+	V	V						m				01:46.37
18	70	92	Fp	TRE	+	V	-										02:14.00
19	74	99	Fp	FROSKER	+	V	V										02:22.41
20	77	102	Fp	UNGER	+	-	V		x								02:26.33
21	78	102	Fp	EN UNGE	+	V	-										02:28.11
24	81	104	Fp	MOR	+	V	V										02:33.48
25	81	104	Fp	FAR	+	V	V										02:34.15

Frosk 4 Aktører og gjenstander vedlegg 16

Nr	Linje	TR		Tegn	Blikk-kontakt	Blunk		Ikke lok	Dir-ekte	Lokalisasjon						Tid	
		Nr	Type			før	etter			Blikkpek	Pek	man/sub/des rolleoveratakelse		Retnings-tegn			
										sim	før	etter	før	etter	før	etter	
1	2	1	Fp	EN GUTT	+	V	-								r s		00:01.23
2	2	3	Fp	HUND 1.n	+	-	V								r s		00:03.09
3	4	7	Fp	FROSK 2.n	+	-	-			X	X						00:06.44
4	11	25	Fp	MOR	+	V	-								r		00:27.76
5	13	29	Fp	SENG	+	V	-						s		s		00:30.45
6	17	35	Fp	SKO	-	-	-			X	X				m	X	00:42.37
7	28	57	Rs	ROTTE	-	-	-			X	X				s	X	01:08.79
8	38	70	Fp	VEPS 15.n	-	-	-			X					r		01:25.97
9	44	80	Fp	UGLE 31.n	+	-	-				X				r	X	01:47.08
10	49	88	Fp	STEIN 39.n	-	-	-			X					s	X	02:00.47
11	51	88	Fp	HORN 42.n	+	V	V					X					02:05.30
12	69	117	Rs	KROPP	-	-	-		X								02:42.97
13	71	117	Rs	FROSK	-	-	-										02:47.22
14	73	118	Fp	TRE	-	-	V			X	X				d		02:51.68
15	76	122	Fp	UNGER 57 n-0-n-0	+	V	-				X	X				X	02:57.94
16	79	124	Fp	EN UNGE 62.n-n-0	-	-	V			X	X	X				X	03:06.10

Elleve september 1 Aktører og gjenstander vedlegg 16

Nr	Linje	TK		Tegn	Blikk-kontakt	Blunk		Ikke lok	Dir-ekte	Lokalisasjon						Tid	
		Nr	Type			før	etter			Blikkpek		Pek		man/sub/des			Retnings-tegn
										sim	før	etter	før	etter	før	etter	
1	2	1	Fp	JEG	+	-	-		X								00:04.65
2	4	1	Fp	FLY	+	-	-							S			00:16.02
3	5	3	Fp	TÅRN 6 0-n-0-n	+	V	V						S	S	X	X	00:21.21
4	8	9	Fp	TV	+	V	-		X	X	X	X	X				00:27.93
5	8	9	Fp	HJEM	+	-	-	-									00:29.69
6	8	9	Fp	JOB BEN	+	-	-	-									00:30.29
7	12	15	Fp	AVIS 11 n-o	+	-	V			X					X	S	00:42.11
8	14	19	Fp	TERRORIST	+	-	V	-									00:48.11
9	15	21	Fp	ANDRE 15 n	+	-	V			X					X	X	00:53.15

Elleve september 2 Aktører og gjenstander

vedlegg 16

Nr	Linje	TK		Tegn	Blikk-kontakt	Blunk		Ikke lok	Dir-ekte	Lokalisasjon						Tid	
		Nr	Type			før	etter			Blikkpek	Pek	man/sub/des	Retnings-tegn	sim	før		etter
1	2	1	Fp	JEG	+	V	-		X								0:09.27
2	4	3	Fp	TERJE	+	-	-									X	0:17.43
3	5	4	Rs	TV	-	-	-		X								0:19.32
4	7	6	Fp	FLY	+	-	-				X	X					0:24.65
5	9	8	Fp	høy.entitet AMERIKA	+	V	V		X				S	S			0:29.29
6	18	17	Fp	FILM	- +	-	-				X	X					0:48.29
7	20	18	Rs	SMÅ	-	-	-		x		X		S	S			0:53.33
8	27	23	Fp	EN TIL	+	-	-		x								1:11.66
9	34	25	Fp	NOEN	-	V	V		x		X						1:26.92
10	36	26	Rs	AVIS	-	-	-				X				X	X	1:31.31

Ellevte september 3 Aktører og gjenstander vedlegg 16

Nr	Linje	TK		Tegn	Blikk-kontakt	Blunk		Ikke lok	Dir-ekte	Lokalisasjon						Tid		
		Nr	Type			før	etter			Blikkpek		Pek		man/sub/des			Retnings-tegn	
										sim	før	etter	før	etter	før	etter		
1	2	1	Fp	TÅRN	+	V	-								S			00:03.19
2	3	1	Fp	JEG	+	-	V		X									00:08.11
3	6	1	Fp	ENGELSK TIME 8 n-o	+	-	-	-										00:14.80
4	9	3	Fp	TOLK	+	-	V	-										00:19.81
5	17	10	Rs	FLY	+	V	-								S			00:34.63
6	20	12	Fp	LÆRER	-	V	V			X								00:38.28
7	24	16	Fp	SAMBOER	+	V	-						X					00:43.95
8	25	17	Rs	TV	+	-	-		X									00:46.27
9	26	17	Rs	FLY	+-	-	-		X									00:46.57

Elleve september 4 Aktører og gjenstander vedlegg 16																		
Nr	Linje	TK		Tegn	Blikk-kontakt	Blunk		Ikke lok	Dir-ekte	Lokalisasjon						Tid		
		Nr	Type			Før	etter			sim	Før	etter	Blikkpek	før	etter		man/sub/des	før
1	4	2	Fp	JEG	-	-	-		x									00:10.32
2	8	2	Fp	TV	-	-	-			X								00:21.21
3	9	2	Fp	FLY	-	-	-			X								00:23.55
4	13	6	Fp	MANGE	-	-	-			X								00:31.22
5	13	7	Rs	FLYKRÆSJ 11 dn-o	-	-	-		-									00:31.59
6	19	11	Fp	PAPPA	-	-	V			X								00:42.30
7	25	20	Fp	TERRORIST 26 n	+	-	-								x			00:54.15
8	30	22	Fp	FOLK	-	-	V			X								01:06.38
9	36	24	Fp	PERSONER	-	-	-										s	01:21.00

Tabell 4:2-1 Nye referenter vedlegg 16

Tekst	Tegn for nye referenter	Blikkontakt		Simultant blikkpek	Umiddelbart etablert som virtuelt objekt	Nikk		
		+	÷			enkelt	dobbelt	sum
Frosk	1 ♂v	10	1	1	9	8	-	8
	2 ♀v	16	3	3	19	1	-	1
	3 ♀u	25	-	-	25	-	-	-
	4 ♂u	8	6	6	16	7	1	8
Elleve september	1 ♂v	9	-	-	6	2	1	3
	2 ♀v	6	4	4	10	-	-	-
	3 ♀u	8	1	1	7	1	-	1
	4 ♂u	1	8	5	8	2	-	2
Sum	108	83	23	20	100	21	2	23

Vedlegg 17

Tabell Tidsreferanser

Tegnforklaring   Tidssreferanser

Fp	fortellerperspektiv
Rs	rollesynsvinkel
s	substitutor
d	deskriptor
m	manipulator
V	blunk
+	blikkontakt
-	umarkert
♀	kvinne
♂	mann
V	voksen
U	ung

Frosk 1 Tidsreferanse vedlegg 17

Nr	Linje	TK		Tegn	Blikk-kontakt	Blunk		Ikke lok	Dir-ekte	Lokalisasjon						Tid	
		Nr	Type			før	etter			Blikkpek		Pek		man/sub/des			Retnings-tegn
										sim	før	etter	før	etter	før	etter	
1	1	1	Fp	ANDRE GANG	+	V	V		x								00:02.06
2	3	1	Fpp	VAR	+	-	-										00:09.55
3	8	5	F	NATT 12 n	lukket	V	V										00:24.39
4	8	5	Fp	MORGEN 13 o-n	+	V	V										00:25.02
5	9	5	Fp	MORGEN 14 n	+	V	-										00:28.69

Frosk 2 Tidsreferanse vedlegg 17

Nr	Linje	TK		Tegn	Blikk-kontakt	Blunk		Ikke lok	Dir-ekte	Lokalisasjon						Tid	
		Nr	Type			Før	etter			Blikkpek	Pek		man/sub/des rolleovertagelse		Retnings-tegn		
										sim	før	etter	før	etter	før	etter	
1	2	1	Fp	EN KVELD 3 0-n-0-n-0	+	V	V	-									00:06.93
2	11	10	Rs	NÅ 8 0-n-0	-	V	-	-									00:25.61
3	13	14	Fp	TID-RULLE 11 n-0	+	-	V	-									00:30.12
4	14	15	Rs	MORGEN	+	V	V	-									00:32.01
5	14	15	Rs	MORGEN 12 n-0	+	V	V	-									00:34.05
6	59	79	Fp	BEGYNNE 21 n-0	+	-	-		x								02:29.20

Frosk 3 Tidsreferanse

vedlegg 17

Nr	Linje	TK		Tegn	Blikk-kontakt	Blunk		Ikke lok	Dir-ekte	Lokalisasjon						Tid		
		Nr	Type			før	etter			Blikkpek		Pek		man/sub/des rolleoveratakelse			Retnings-tegn	
1	7	3	Fp	TID-RULLE	+	V	V	-										0:15.81
2	12	9	Fp	MORGEN ETTER 13 o-n 14 n-o	+	V	V										x	0:28.28

Frosk 4 Tidsreferanse

vedlegg 17

Nr	Linje	TK		Tegn	Blikk-kontakt	Blunk		Ikke lok	Dir-ekte	Lokalisasjon						Tid			
		Nr	Type			før	etter			Blikkpek		Pek		man/sub/des rolleoveratakelse			Retnings-tegn		
1	10	21	Fp	KVELD	+	V	-	-											0:21.56
2	10	23	Fp	TID-RULLE	+	-	-	-											0:23.28
3	11	25	Fp	TID-RULLE 7 n-o	+	V	V	-											0:25.62
4	15	35	F	TIL NESTE DAG 10 o 11 n	+	V	V										x		0:34.14

Ellevte september 1 Tidsreferanse vedlegg 17

Nr	Linje	TK		Tegn	Bliikk-Kontakt	Blunk		Lokalisasjon										Tid	
		Nr	Type			før	Etter	Ikke lok	Dir-ekte	Bliikkpek			Pek		man/sub/des		Retnings-tegn		
								sim	før	etter	før	etter	før	etter	før	etter	før	etter	
1	2	1	Fp	ANDRE GANG 2 n-o	+	-	-												00:03.33
2	2	1	Fp	NÅ 4 n-o	+	-	V												
3	3	1	Fp	11.	+	V	V												00:10.01
4	3	1	Fp	SEPTEMBER	+	V	-												00:10.53
5	12	15	Fp	DAGEN ETTER 10 n	+	V	V												00:40.37
6	15	19	Fp	ETTER-HVERT 14 n-o	+	-	V												00:52.13
7	16	23	Fp	ETTER-HVERT 17 n-o	+	V	V												00:55.65

Elleve september 2 Tidsreferanse vedlegg 17

Nr	Linje	TK		Tegn	Blikk-Kontakt	Blunk		Ikke lok	Dir-ekte	Lokalisasjon						Tid	
		Nr	Type			før	etter			Blikkpek	Pek	man/sub/des	Retnings-tegn	før	etter		før
1	1	1	Fp	11. SEPTEMBER	+	V	V										0:06.82
2	1	1	Fp	11. SEPTEMBER 2 n-0	+	V	V										0:04.95
3	2	1	Fp	DEN DAGEN	+	V	V										0:10.02
4	2	1	Fp	EN ETTERMIDDAG 4 n-n-0	+	V	V										0:12.09
5	22	19	Fp	MANGE TIMER	++	-	V	-									0:57.93
6	27	23	Fp	SENERE 12 o-n	- +	V	-		x								1:10.07
7	32	25	Fp	DEN DAGEN	+	-	V										1:23.04
8	33	25	Fp	VIDERE 14 n-0	+ -	V	-										1:24.81
9	33	25	Fp	SENERE 15 n	- +	-	V										1:25.53

Elleve september 3 Tidsreferanse

vedlegg 17

Nr	Linje	TK		Tegn	Blikk-Kontakt	Blunk		Lokalisasjon								Tid		
		Nr	Type			før	etter	Ikke lok	Dir-ekte	Blikkpek		Pek		man/sub/des			Retnings-tegn	
								sim	før	etter	før	etter	før	etter	før	etter		
1	1	1	Fp	11. SEPTEMBER 1 n 2003 FØR 2 n-o	+	V	V											0:00.46
2	6	1	Fp	ENGELSK TIME 8 n-o	+	-	-											0:14.80
3	7	1	Fp	ETTERMIDDAGEN	+	-	V											0:16.10
4	7	1	Fp	KLOKKA OMTRENT TRE FIRE	+	V	-		x									0:16.78
5	28	19	Fp	ETTER-HVERT 15 n-o	+	V	V											0:50.87
6	30	19	Fp	FØR 21 o-n-o-n-o	+ -	V	-											0:58.79
7	32	19	Fp	FØR	+	V	V											1:01.14
8	33	19	Fp	ETTER-HVERT 22 n	- +	-	V											1:02.40

Ellevte september 4 Tidsreferanser vedlegg 17

Nr	Linje	TK		Tegn	Blikk-kontakt	Blunk		Ikke lok	Dir-ekte	Lokalisasjon						Tid			
		Nr	Type			før	etter			Blikkpek		Pek		man/sub/des			Retnings-tegn		
										sim	før	etter	før	etter	før	etter	før	etter	
1	2	2	Fp	11. SEPTEMBER	+-	V	-												0:05.77

Vedlegg 18

Tabell Stedsreferanser

Tegnforklaring tabell 18

Fp	fortellerperspektiv
Rs	rollesynsvinkel
s	substitutor
d	deskriptor
m	manipulator
V	blunk
+	blikkontakt
-	umarkert
♀	kvinne
♂	mann
v	voksen
u	ung

Frosk 1 Stedsreferanse vedlegg 18

Nr	Linje	TK		Tegn	Blikk-kontakt	Blunk		Ikke lok	Dir-ekte	Lokalisasjon				Retnings-tegn	Tid
		Nr	Type			Før	Etter			Blikkpek	Pek	man/sub/des			
1	7	3	Fp	SENG 10 n	+	-	V		x						0:21.79
2	19	21	Fp	SKOGEN 24 n	+	-	-			x			x		0:51.27
3	24	27	Fp	BIKUBE 31 n	+	V	-			x	x			x	1:03.43
4	33	39	Fp	ELV 35 n-o	-	-	V		x						1:29.07
5	38	43	Fp	LAND 38 n	+	-	-		x						1:33.77
6	41	47	Fp	TRE 40 o-n	+	V	-			x				x	1:41.75
7	48	54	F	HJEM	+	-	V	-							1:59.87

Frosk 2 Stedsreferanser vedlegg 18

Nr	Linje	TK		Tegn	Bliikkon- takt	Blunk		Ikke lok	Dir- ekte	Lokalisasjon						Tid	
		Nr	Type			Før	etter			Blikkpek		Pek		man/sub/des rolleovertak else			Retnings- tegn
										sim	før	etter	før	etter	før	etter	
1	25	29	Fp	VINDU	+	-	-	x									0:58. 70
2	37	46	Fp	SKOGEN	+	-	-			x			x			x	1:28. 40
3	38	47	Rs	rundt.hull 15 o	-	-	-	x		x							1:33. 55
4	43	55	Fp	VEPSEBOL	+	V	V			x	x		d	d			1:44. 48
5	50	63	Fp	TRE a	+	V	V			x	x					x	1:58. 60
6	50	63	Fp	HULL	- +	-	-	x		x	x				x	x	1:59. 49
7	64	81	Fp	STEIN,stor 23 n-o	+	V	V			x	x		d				2:40. 82
8	68	83	Fp	ELG	+	-	V						s	r			2:54. 04
9	78	94	Fp	LAND	+	V	V			x					x		3:22. 20
10	82	98	Fp	TRE.ligge 29 n	+	V	V				x		d				3:32. 49
11	100	117	Rs	HJEM	+	-	-	x									4:12. 14

Frosk 3 Stedsreferanse

vedlegg 18

Nr	Linje	TK		Tegn	Bliikkontakt	Blunk		Ikke lok	Dir-ekte	Lokalisasjon						Tid	
		Nr	Type			før	Etter			Bliikkpek	Pek	man/sub/des rolle	sub/des rolle	etter	Retnings-tegn		
1	2	1	Fp	UTE 3 n-o	+	-	-		x								0:03.84
2	2	1	Fp	ER-DER INNE 4 n	+	-	V		x								0:04.75
3	3	1	Fp	GUTTEROM 5 n-o	+	V	V				x						0:05.16
4	8	3	Fp	SENG	+	V	V		x								0:19.07
5	10	7	Fp	UT 11 o	-	-	V		x	x							0:24.36
6	11	7	Fp	VINDU	+	V	V		x								0:24.81
7	11	11	Fp	UT 12 n-o	+	-	V		x								
8	26	29	Fp	UT 21 n-o	+	V	-										
9	26	31	Fp	SKOG	+	-	-				x		d				0:56.38
10	30	38	Fp	TRE a	+	-	V			x							1:06.87
11	32	42	Fp	HULL	+	-	-		x	x							1:09.23
12	39	52	Fp	TRE b	+	-	V										1:21.22
13	51	68	Fp	STEIN,høy, buet 23 o-n	-	-	-			x				d			1:38.00
14	65	88	Fp	STUP	+	V	-				x						2:03.58
15	67	90	Fp	VANN	+	V	V			x			s	r			2:09.42
16	70	92	Fp	TRE	+	V	-										2:14.00
17	80	103	Rs	HJEM	+	-	V										2:33.11

Frosk 4		Stedsreferanse		vedlegg 18														
Nr	Linje	TK Nr	Tegn	Blikk- kontakt	Blunk		Ikke løk	Dir- ekte	Lokalisasjon						Tid			
					før	etter			Blikkpek		Pek		man/sub/des rolleoveratakelse			Retnings- tegn		
									sim	før	etter	før	etter	før	etter			
1	3	5	Fp	SKOG	+	-	-			x	x					x		00:04.47
2	8	17	Fp	HJEM 5 n-o	+	-	V	-										00:16.62
3	13	29	Fp	SENG	-	V	V		x	x		s	s					00:30.45
4	25	50	Fp	HULL	-	-	-		x	x	x							01:02.99
5	49	88	Fp	STEIN 39 n	-	-	-		x			s	s					02:00.47
6	79	124	Fp	HJEM 62 n-o	-	V	V	x								x		03:07.72

Elleve september 1 Stedreferanse vedlegg 18

Nr	Linje	TK		Tegn	Blikk-kontakt	Blunk		Ikke lok	Dir - ekte	Lokalisasjon						Tid	
		Nr	Type			før	etter			Blikkpek	Pek		man/sub/des		Retnings-tegn		
										sim	før	ette	før	ette	før	etter	
1	3	1	Fp	NEW YORK	+						x						0:11.64
2	5	3	Fp	TÅRN 6 n-0-n-0	+	V	V						s		s	x	0:21.21
3	8	9	Fp	HJEM	+	-	-	-									0:29.69
4	8	9	Fp	JOB BEN	+	-	-	-									0:30.29
5	11	13	Fp	HJEMME 8 n	+	-	-	-									0:38.38

Ellevte september 2 Stedsreferanse vedlegg 18

Nr	Linje	TK		Tegn	Bliikkontakt	Blunk		Ikke lok	Dir-ekte	Lokalisasjon						Tid		
		Nr	Type			før	Etter			Blikkpek	Pek		man/sub/des		Retning			
										sim	før	etter	før	etter	før	etter		
1	9	8	Fp	høy.entitet AMERIKA / 7 n-0	+	V	V		x						s	s		0:29.2 9

I 11.september 2 kommer mange av referenten til uttrykk ved hjelp tegn med aktiv ikonisitet.

Elleve september 3 Stedsreferanse

vedlegg 18

Nr	Linje	TK		Tegn	Blikk- kontakt	Blunk før	Ette r	Ikke lok	Dir- ekte	Lokalisasjon						Tid	
		Nr	Type							Blikkpek		Pek		man/sub/des			Retnings- tegn
										sim	før	etter	før	etter	før	etter	
1	2	1	Fp	to.TÅRN	+	V	-		x								0:03 .19
2	4	1	Fp	SKOLEN 5 n-o	+	-	V				x						0:09 .91
3	5	1	Fp	SANDAKER SKOLE 7 n-o	+	-	V				x						0:11 .75
4	10	4	Rs	WORD TRADE CENTER	+	V	V				x			X			0:22 .37
5	13	5	Rs	NEW YORK	+	-	-										0:30 .55
6	23	16	Fp	HJEM 11 n-o	+	-	V	-									0:42 .51

Elleve september 4 Stedsreferanse vedlegg 18

Nr	Linje	TK		Tegn	Blikk-kontakt	Blunk		Ikke lok	Dir-ekte	Lokalisasjon						Tid	
		Nr	Type			Før	etter			Blikkpek	Pek		man/sub/des		Retnings-tegn		
										sim	før	etter	før	etter	før	etter	
1	5	2	Fp	FOTBALLKAMP 3 n	+ -	-	V								x		00:14.91
2	17	9	Fp	HJEM 17 n-0	-	-	V	-									00:40.51
3	27	20	Fp	USA 29 n-0	-	-	-		x								00:58.89
5	36	24	Fp	FLY	-	-	-									s	01:20.49

Vedlegg 19

Tabeller Nikk

Tegnforklaring tabell 19

E	enkelteknikk
D	dobbeltknikk
Fp	fortellerperspektiv
Rs	rollesynsvinkel
s	substitutor
d	deskriptor
m	manipulator
V	blunk
+	blikkontakt
-	umarkert
n	ned
o	opp

Frosk 1   **Nikk**   vedlegg 19

Nikk Nr	Prosjekt leder	Første språks brukere	Linje nr	TK		Nikk		Tegn	Blikk	Blunk		Funksjon
				Nr	Type	Form	Type			før	i etter	
1	1	1	2	1	Fp	n-o	E	HISTORIE	+			Nikk eller hold? Avslutter innledningen
2	-	2	2	1	Fp	n	E	EVENTYR	+		V	
3	-	3	3	1	Fp	n	E	GUTT	+		V	Ny referent, 1. hovedreferent virtuelt objekt
4	2	4	4	1	Fp	n	E	HUND	+	V	V	Ny referent, 2. hovedreferent vo
5	-	5	4	1	Fp	n	E	FROSK	+	V		Ny referent, 3. hovedreferent vo
6	3	6	4	1	Fp	o-n	E	<i>Bolle</i>	+		V	Ny referent, vo Skakking
7	4	-	5	1	Fp	o-n	E	DE-TRE	-	V		Avsnittavslutning, Diskurstegn vo
8	6	7	6	3	Fp	n-o-n	D	FERDIG [sette.til.side]	-		V	
9	7	8	7	3	Fp	o-n	E	HUND	-	V	V	Opptakt vo Temamarkør
10	8	9	7	3	Fp	n	E	SENG	+		V	Ny referent, vo. Hold, fraseslutt
11	9	10	8	4	Rs	o-n	E	<i>legge.seg</i>	-	V	V	vo, Rollemarkering
12	10	11	8	5	Fp	n	E	NATT	-	V	V	Tidsreferanse
13	11	12	8	5	Fp	o-n	E	MORGEN	+	V	V	Tidsreferanse
14	12	13	9	5	Fp	n	E	MORGEN	+	V	V	Tidsreferanse
15	13	14	9	5	Fp	o	E	OG	+	V		Fraseslutt, rollemarkering AI
16	-	15	9	5	Fp	n	E	GUTT	+		V	Fraseslutt, varsler rolle?
17	14	-	10	6	Rs	n	E	VÅKNE	-	V		Rollemarkering
18	15	-	10	6	Rs	o	E	FROSK	+			hode til GP, referentmarkering
19	16	-	10	6	Rs	o	E	BORTE	+			hoe til GP, Trykk.

Frosk 1 Nikk vedlegg 19

Nikk Nr	Prosjekt leder	Første språks brukere	Linje nr	TK		Nikk		Tegn	Blikk	Blukk		Funksjon
				Nr	Type	Form	Type			før	i etter	
20	17	-	15	Fp	n	E	<i>bolle</i>	+			V	vo, etterstilt referentklargjøring
21	18	-	16	Fp	o	E	TOK-UT	+				hoe til GP varsler MF skifte i ikonisitet
22	19	-	16	Rs	n	E	<i>bolle.kaste</i>	-				markerer rolle, ikonisitets skift
23	20	16	18	Fp	n-o	E	GÅ	-		V		Stedsreferanse, kataforisk
24	21	17	19	Fp	n	E	SKOGEN	+				Ny stedsreferanse, spesifisering
25	22	-	19	Rs	n-o, n-o	E	LETE / LETE	-		V		Rollemarkering, Durativ, dynamisk intensiverer
26	23	18	21	Fp	n-o	E	→ gutt, hund	-	V		V	Etterstilt koreferensielt pek
27	24	-	22	Fp	o	E	AKKURAT	+	V			Tidsreferanse
28	25	-	23	Fp	o	E	→ k:bikube	-				Stedsreferanse, vo
29	26	-	23	Fp	o	E	FROSK	+				til GP, referentmarkering
30	27	19	23	Fp	n-o	E	FINNES-DER	+ -				vo markering
31	28	20	24	Fp	n	E	BIKUBE	+	V			Ny referent, varslet kataforisk
32	29	21	26	Fp	n	E	DEM	-		V		vo, fraseslutt
33	30	-	32	Fp	o	E	-	+	V			Rolleslutt, overgang, farseslutt
34	31	-	33	Fp	o-n	E	-	+				Varsler ny referent
35	32	22	33	Fp	n-o	E	ELV	+			V	vo, fraseslutt
-	-	23	34	Rs	n-o	E	<i>bråstoppe</i>	+ -			V	Del av tegnet, rollemarkering
36	-	24	35	Fp	n-o	E	HUND	-			V	Fraseslutt, referentmarkering,
37	33	-	36	Fp	o	E	NED I	-	V			Trykk, intensiverer
38	34	25	38	Fp	n	E	LAND	+				Stedsreferanse
39	35	-	39	Fp	o-n	E	FROSKESTEMME	+				Ny referent, vo

Frosk 1 Nikk vedlegg 19

Nikk Nr	Prosjekt leder	Første språks brukere	Linje nr	TK		Nikk		Tegn	Blikk	Blunk		Funksjon
				Nr	Type	Form	Type			før	i etter	
40	36	-	41	Fp	o-n	E	TREVIKKE	+	V			Ny referent, spesifisering trykk
41	37	-	42	Fp	n	E	GAMMEL	+				Vo
42	38	-	42	Fp	n	E	HUL	-				Vo
43	39	26	42	Fp	n-o	E	I	+			V	vo Stedsreferanse
44	40	-	43	Fp	o	E	ALLE	-	V			Vo
45	41	25	43	Fp	n-o	E	I	+			V	vo Stedsreferanse
46	42	28	45	Rs	n-o	E	[slår.hender.sammen]	+		V		Rollemarkering
47	43	-	45	Fp	o-n	E	FROSK	+			V	Ny referent, til GP
48	44	29	46	Rs	o-n-o-n-o	D	VIL	+	V			Bekreftelse, rollemarkering
49	45	-	46	Fp	n-o	E	MED	+			V	fraseslutt, bekrftelse
50	46	-	46	Fp	n-o	E	DE-TO	+				Vo
51	47	-	46	Fp	o	E	HJEM	+				Stedsreferanse
52	48	30	47	Rs	o	E	GUTT	+			V	Rollemarkering, frasestart
53	49	-	47	Rs	o	E	gå.gå	+			V	Rollemarkering, frasestart
54	50	31	49	Fp	n-o	E	FERDIG	+	V		V	Avslutning, trykk, bekrftelse

Frosk 2 Nikk vedlegg 19

Nikk nr	Prosjekt leder	Første språks brukere	Linje nr	TK		Nikk		Tegn	Blikk	Blunk		Funksjon
				Nr	Type	Form	Type			før	i etter	
1	1	1	1	0	Spørsmål	n-n-o	D	NÁ	+		V	Bekreftende svar til eget spørsmål, appellativt, Tidsreferanse
2	2	2	1	1	Fp	n-o	E	HEI	+	V	V	Hilsen
3	3	3	2	1	Fp	o-n-o-n-o	D	KVELD	+	V	V	Tidsreferanse, Bekrefter, intensiverer
4	4	-	3	1	Fp	n	E	DE	-	V	V	Hovedreferenter, vo Hodepek
5	5	-	3	1	Fp	dn	E	SOVE	+		V	Del av tegn, intensiverer/dramatiserende rolleovertakelse. Fraseslutt
6	6	4	4	1	Fp	o-n-o	D	DE-TO VIL	- +	V		Bekrefter og intensiverer utsagnet. Frasestart
7	7	5	4	1	Fp	n-o-n	D	kvalt hvil	+	V	V	Bekreftelse, fraseslutt
8	8	-	11	10	Rs	o-n-o	D	NÁ	+	V		Bekreftende svar på eget spørsmål, ber om tilslutning, appellativt, Tidsreferanse
9	-	6	11	11	Rs	o	E	JA	+	V		Bekreftelse, Frasestart
10	9	7	12	12	Fp	dn	E	SOVE	+	V	V	vo, fraseslutt
11	10	8	13	14	Fp	n-o	E	TID-RULLE	+		V	Tidsreferanse, fraseslutt
12	11	-	14	15	Rs	n-o	E	MORGEN	+	V	V	Tidsreferanse, Fraseslutt
13	12	9	35	43	Rs	n-o-n-o	D	LETE	-		V	Dynamisk intensiverer, ny aktivitet, tidsaspekt, fraseslutt,
14	-	10	38	47	Rs	n	E	pek-n	-			Nikk vo, forsterker blikkretingen (ER-DER)
15	13	11	38	47	Rs	n-o	E	<i>runcht.hull</i>	-			vo, Ny referent, stedsreferanse
16	14	-	53	70	Fp	n-o	E	UNNSKYLD	+	V	V	Intensiverende demper, nærhetsstrategi

Frosk 2 Nikk vedlegg 19

Nikk nr	Prosjekt leder	Første språks brukere	Linje nr	TR		Nikk		Tegn	Blikk	Blunk		Funksjon
				Nr	Type	Form	Type			før	i etter	
17	15	-	54	Fp	n-o	E	falle.bakover	+	V		V	Bekreftende, fraseslutt
18	-	12	57	Fp	n-o	E	-	-	V		V	Opptakt
19	16		57	Fp	n-o	E	OG	-	V		V	bekreftelse, samtidighet, tema
20	17	13	58	Fp	n-o-n-o	D	→ hund	-	V			Bekreftelse, vo hodepek
21	18	14	59	Fp	n-o	E	BEGYNNE	+-				Bekreftelse, vo- argumentpeker
22	19	15	64	Fp	o	E	OG	-	V		V	Fraseslutt-start
23	20	16	64	Fp	n-o	E	ST -/- OR	+		V		vo, nikkpek, bekrefter
24	21	17	70	Rs	o-n	E	løpe.løpe	+-		V		vo, nikkpek, fraseslutt.
25	22	-	72	Fp	n-o	E	HUND	-	V		V	Tema, Bekrefter, her rotes det med referentene
26	23	17	72	Fp	n-o	E	o-o-o	-	V			Bekreftelse, vo
27	24	18	74	Fp	dn-ho	E	MED	+				Bekreftelse
-	-	19	78	Fp	o-n	E	LAND	+			V	Stedsreferanse, ny referent
28	25	20	81	Rs	o-n	E	HØRE	-	V		V	Bekreftelse, intensiverer
29	26	-	82	Fp	n	E	TRE.ligge	+-	V		V	vo, nikkpek
30	27	-	96	Rs	o-n-o-n	D	se.opp.på.gutt	-	V		V	Bekreftelse, Glede, Fornøyd, Enighet
31	28	21	99	Rs	o-n-o	D	GÅ-GÅ-GÅ	-	V		V	Glede, forbereder avslutningen.
32	29	-	100	Fp	n-o	E	-	-	V		V	Bekrefter sin egen hukommelse
-	30	-	101	R	n	E	se.gutt	-			V	Hilsen, sorg
-	31	-	101	R	n	E	se.frosk	-	V		V	Hilsen, sorg
-	32	-	102	R	n	E	se.gutt	-				Hilsen, sorg

Frosk 3 Nikk vedlegg 19

Nikk nr	Prosjekt leder	Første språks brukere	Linje Nr	TR		Nikk		Tegn	Blikk	Blunk		Funksjon
				Nr	Type	Form	Type			før	i etter	
1	1	1	1	1	Fp	dn-o	E	Full hvil	+		V	Hilsen
2	2	2	2	1	Fp	n-o	E	MØRKKT	+	V		Tidsreferanse, vo, etablerer abstraktet mørke
3	-	3	2	1	Fp	n-o	E	UTE	-			Stedsreferanse
4	-	4	2	1	Fp	n s	E	ER-DER	+			Eksistens
5	3	5	3	1	Fp	n-o	E	ROM	+	V		Stedsreferanse, vo
6	4	6	3	1	Fp	n	E	ER-DER	-		V	vo, fast del av tegnet som etablerer et vo
7	5	7	4	1	Fp	n-o	E	DE-TRE	+			vo
8	6	8	4	1	Fp	n-o	E	INNE	+		V	Stedsreferanse, vo
-	7	9	7	3	Fp	n s	E	DE-T0	+	V	V	vo,
-	8	-	8	3	Fp	n-o	E	SENG	+		V	vo, fraseslutt,
9	9	10	9	5	Fp	n-o	E	ER-DER	+	V	V	vo,
10	10	11	10	7	Fp	n-o	E	<i>hoppe.ut</i>	+			Hode og hånd doubler rollen
11	11	12	10	7	Fp	o	E	UT	-		V	Stedsreferanse
12	11	13	11	7	Fp	n-o	E	UT	+	V		Stedsreferanse, vo
13	12	14	12	9	Fp	n-o	E	MORGEN	+		V	Tidsreferanse, virtuell tid
14	13	15	12	9	Fp	n-o	E	ETTER	+	V	V	Tidsreferanse
15	14	16	14	11	Fp	n-o	E	BORTE	+	V	V	Intensiverer, trykk, emosjon
16	15	-	17	19	Fp	o	E	FAST	+	V		til GP, MF
17	16	-	19	21	Fp	n	E	MED	+			MED har ofte nikk, hodet følger hånden?

Frosk 3 Nikk vedlegg 19

Nikk nr	Prosjekt leder	Første språks brukere	Linje nr	TR		Nikk		Tegn	Blikk	Blunk		Funksjon
				Nr	Type	Form	Type			før	i etter	
18	17	17	21	27	Fp	n-o	E	<i>falle.i.bakken</i>	+	V	V	Hodebevegelsen markerer falllets slutt, ikonisk markering av falllets brå slutt.
19	18	18	22	27	Fp	n-o	E	<i>spre.utover</i>	-	V	V	Hodet illustrerer glassbevegelsene ikonisk, vo
20	19	19	25	28	Rs	n-ho	E	BRA	+		V	Intensiverer, Frasemarkering
21	20	20	26	29	Fp	n-o	E	UT	+	V		Stedsreferanse
22	21	21	29	36	Fp	n-o	E	SÅ	+		V	Intensiverer, øker spenningen
-	22	22	38	58	F	n-o	E	<i>falle.ned</i>	+			Ikonisk beskrivelse av falllets slutt, vo hodet som substitutor
23	23	23	39	52	Fp	n	E	ER-DER	+	V		vo, nikkpek
24	24	24	51	68	Fp	n	E	SÅ	+			vo, nikkpek
25	25	25	51	68	Fp	o-n	E	<i>høy.buet</i>	-			vo, intensiverer, følger håndens banedeskriptor
26	-	26	66	90	Fp	dn-o	E	HUND	-	V	V	Bekrefter rettelse
27	-	27	70	92	Fp	o-n	E	BAK	+			Hodet forsterker håndbv. og størrelsen på treet.
28	26	28	81	105	Rs	n-o-n-o	D	JA	-	V		Bekreftelse
29	-	29	84	108	Fp	n-o-n-o	D	UNGER	+	V	V	Fliertall, bekrefter rettelse.
30	27	30	86	110	Fp	n	E	SNIPP	+			Intensiverer, bekreftelse
31	28	31	86	110	Fp	n-o	E	SNAPP	+		V	Intensiverer, bekreftelse
32	29	32	86	110	Fp	n-o	E	SNUTE	+	V	V	Intensiverer, bekreftelse
33	30	33	86	110	Fp	o-n	E	UTE	+	V	V	Intensiverer, bekreftelse, Stedsreferanse?

Frosk 4 Nikk vedlegg 19

Nikk nr	Prosjekt leder	Første språks brukere	Linje Nr	TR		Nikk		Tegn	Blikk	Blikk		Funksjon
				Nr	Type	Form	Type			før	i etter	
1	1	1	2	3	Fp	n	E	HUND	+		V	vo, nikkpek
2	2	2	4	7	Fp	n	E	FROSK	-			vo, nikkpek, inn i rolle
3	3	3	6	10	Rs	dn-o	E	<i>fange.frosk.i.beholder</i>	+			Intensiverer, bekrefter, rolleidentitetens handling og følelse.
4	4	4	7	12	Rs	n-o	E	<i>se.i.beholder</i>	-	V		Intensiverer handlingen, se-ingen og det sette vo, frosken, Nikkpek
5	5	5	8	17	Fp	n-o	E	HJEM	+		V	Stedsreferanse, virtuelt sted/tid.
6	6	6	10	24	Rs	o-n-o	D	<i>se.se</i>	-		V	Durativt nikk
7	7	7	11	25	Fp	n-o	E	TID-RULLE	+	V	V	Tidsreferanse, Virtuelt tid
8	8	8	11	26	Rs	n-o	E	NÅ	+		V	Rollenikk, fraseslutt, tidsreferanse
9	-	9	12	28	Rs	n-o	E	JA	+	V	V	Bekreftelse
10	9	-	15	33	Fp	o	E	TIL	+	V		Tidsreferanse Kanskje et nikk, som også er en frasebinder
11	10	10	15	33	Fp	n	E	DAG	+		V	Tidsreferanse
12	11	11	15	33	Fp	n-ho	E	BORTE	+			Intensiverer både fakta og emosjon=forundert
13	12	12	16	34	Rs	n-o-n	D	VONDT	+			Durativt, intensiverer.
14	13	13	17	36	Rs	n-o	E	<i>åpne</i>	-			Rollenikk, nikkpek, vo
15	14	14	17	37	Fp	n-o	E	INNI	-			hodet følger hånden
16	15	15	19	38	Rs	n	E	UT	+			Stedsreferanse, virtuelt sted.
17	16	16	24	49	Rs	n-o, n-o	E	LETE-LETE	-			Intensiverer, durativ
18	17	17	27	54	Fp	o	E	UVENTET-UHELL	-			til GP
19	18	18	28	59	Rs	o-n	E	FORSKREKKET	-			

Frosk 4 Nikk vedlegg 19

Nikk nr	Prosjekt leder	Første språks brukere	Linje nr	TR		Nikk		Tegn	Blikk	Blunk		Funksjon
				Nr	Type	Form	Type			før	i etter	
20	19	19	29	60	Rs	n-o-n	D	FORSTYRRE	+		V	Rolleildeling, intensiverer
21	20	20	30	61	Rs	o-n	E	[beskytte]	-	V		Intensiverer
22	21	21	31	62	Fp	n	E	<i>rund.ting</i>	-			Nikkpek, vo, Ny referent
23	22	22	34	66	Fp	n	E	<i>falle.ned</i>	-		V	Hodet sub. vepsebol, vo, beskriver
24	23	23	36	68	Fp	n-o	E	<i>falle.ned</i>	-			Hodet sub. vepsebol, vo, beskriver fallet. Distinkt slutt
25	24	24	38	70	Fp	n	E	VEPS	-			Rollenikk, frasestart, Nikkpek, vo
26	25	25	39	72	Fp	n	E	FØLGE-ETTER	+			Nikkpek, vo
27	26	26	42	76	Fp	o-n	E	GUTT <i>se</i>	-			Rollenikk, frasestart, Nikkpek vo
28	27	27	43	79	Rs	n-o	E	ANER-IKKE	+		V	Rollenikk, fraseslutt, Intensiverer
29	28	-	44	80	Fp	n	E	→ hull	-	V		Nikkpek, vo, frasestart
30	29	28	44	80	Fp	o	E	UVENTET	+			til Flere GP funksjoner?
31	30	-	44	80	Fp	n	E	UGLE	+			Diskursmarkering Et nikk? Flere funksjoner?
32	31	29	44	81	Rs	o	E	BØ	+			Ny referent Nikkpek, vo Flere funksjoner?
33	32	-	45	82	Fp	n	E	GUTT	+			Rollenikk, Intensiverer
34	33	30	45	83	RS	o	E	FORSKREKKET	-			Til GP
35	34	31	45	83	Rs	n-o	E	<i>falle.ned</i>	-			Intensiverer, vo Rollenikk Frasestart
36	-	32	48	88	Fp	o	E	TIL	-			Distinkt markering av falles slutt.
37	35	33	48	88	Fp	n	E	FANT	-			Stedsreferanse
38	-	34	48	88	Fp	o	E	RØMME	+			Nikkpek, vo, k:stein
									+			Nøler mellom tegn som utføres med nikk

Frosk 4 Nikk vedlegg 19

Nikk nr	Prosjekt leder	Først-språksbrukere	Linje nr	TR		Nikk		Tegn	Blikk	Blunk		Funksjon
				Nr	Type	Form	Type			før	i	
39	36	35	49	88	Fp	n	E	STEIN	-			Nikkpek, vo, ny referent. Stedsreferanse
40	39	36	50	88	Fp	n	E	HELDIGVIS	-			Bekrefter
41	-	37	50	88	Fp	n-o	E	<i>dra.bort</i>	-			Bekreftende fraseslutt
42	40	38	51	88	Fp	n	E	HORN	-			Nikkpek, Rollenikk, vo
43	-	39	55	94	Fp	n	E	UVENTE	-		V	Nikkpek abstrakt
44	41	40	55	94	Fp	o-n	E	HORN	-	V		Nikkpek, Ny referent,
45	-	41	57	99	Rs	n-o	E	<i>ha.gutt.på.hodet</i>	-		V	Rollenikk. Frasenikk start og slutt
46	-	42	61	105	Rs	n-o, n-o	E+E	voff voff	+	V		Intensiverer, flertall.
47	-	43	62	106	Fp	n	E	<i>falle.ned</i>	-			Nikk og blikkpek som følger fallende gjenstand
48	42	44	62	106	Fp	n	E	TILBAKE	-			Stedsreferanse
49	43	-	62	106	Fp	dn	E	<i>stå.på.bakken</i>	-		V	Stedsreferanse, fraseslutt, hodet substitutor for gutt
50	44	45	65	110	Fp	n	E	<i>dam</i>	-		V	Stedsreferanse, fraseslutt, Avsnittslutt
51	45	46	66	111	Rs	n-o	E	<i>falle.frem.ned</i>	-			Fraseslutt, markerer distinkt slutt på fallet,
52	-	47	67	114	Fp	n-o	E	OGSÅ	-			Bekrefter, flertall, legge til
53	46	48	71	117	Rs	n-o	E	boff	-	V		Intensiverer, Oppmerksomhet
54	-	49	71	117	Rs	n-n-o	D	GO-GO	-			Intensiverer, Flertall
55	47	50	74	119	Rs	n-ho	E	[hakeslepp]	-			Bekrefter forståelse
56	48	51	74	121	Rs	n	E	LETTET	-	V		Intensiverer, rollenikk fraseslutt, Avsnittslutt
57	-	52	76	122	Fp	n-o-n-o	D	UNGER	+			Flertall

Frosk 4 Nikk vedlegg 19

Nikk nr	Prosjekt leder	Først-språks-brukere	Linje nr	TK		Nikk		Tegn	Blikk	Blunk		Funksjon
				Nr	Type	Form	Type			før	i etter	
58	-	53	77	123	Rs	o	E	ååå	-			Bekrefter forståelse. Intensiverer.
59	-	53	77	123	Rs	n-o	E	FAMILIE	-			Nikkpek, vo
60	49	-	77	123	Rs	n	E	STIKKE-AV	-		V	Nikkpek, intensiverer, avsnittslutt.
61	-	54	78	123	Rs	o-n	E	JA	-	V		Bekreftelse, Avsnittstart
62	50	55	79	124	Fp	n-n-o	D	UNGE	-			Bekreftelse, Nikkpek, vo
63	51	56	79	124	Fp	n-o	E	HJEM	-		V	Stedsreferanse

Ellevte september 1 Nikk vedlegg 19

Nikk nr	Prosjekt leder	Først-språksbrukere	Linje nr	TK		Nikk		Tegn	Blikk	Blunk		Funksjon
				Nr	Type	Form	Type			før	i etter	
1	1	1	1	1	Fp	n-o	E	HEI	+			Hilsen
2	2	2	2	1	Fp	n-o	E	GANG	+			Tidsreferanse
3	3	-	2	1	Fp	n-o	E	FORTELLE	+ -	V		AI
4	4	3	2	1	Fp	n-o	E	NÅ	+		V	Tidsreferanse
5	5	-	3	1	Fp	n-o	E	HUSKE	+		V	Hodepek
6	6	4	5	3	Fp	n-o-n-o	D	TÅRN	+	V		Stedsreferanse
7	7	5	8	9	Fp	n-o	E	DER →	+		V	Stedsreferanse, koreferensielt pek New York
8	8	-	11	13	Fp	n	E	ALENE HJEMME	+			1.pers.entall
9	9	-	12	15	Fp	o	E	VENTET	+	V		opptakt
10	10	-	12	15	Fp	n	E	ETTER	+		V	Tidsreferanse
11	11	6	12	15	Fp	n-o	E	AVIS	+		V	Ny referent og stedsreferanse for neste aktivitet: å lese.
12	12	7	13	18	Rs	n-o	E	[slår.henden.ut.til.siden]	-			konstaterende nikk
13	13	8	14	19	Fp	n-o-n-o-n-o-n	D	det var TERRORISTER / SOM STOD BAK	+		V	Bekrefter forståelsen av hele hendelsen
14	14	9	15	19	Fp	n-o	E	ETER HVERT	+		V	Tidsreferanse
15	15	10	15	21	Fp	n	E	ANDRE	+		V	Hodepek, fraseslutt
16	16	-	16	22	Rs	ho	E	[slår.henden.ut.til.siden]	+	V		Konstaterende nikk
17	17	11	16	23	Fp	n-o	E	ETTER-HVERT	+		V	Tidsreferanse
18	18	-	17	23	Fp	o-n-o-n	D	full hvil	+			
19	19	-	18	23	Fp	n-o	E	→	+			opptakt
20	20	12	18	23	Fp	n-o	E	FERDIG	+	V	V	Bekrefter avslutningen,

Ellevte september 2 Nikk vedlegg 19

Nikk nr	Prosjekt leder	Først-språksbrukere	Linje nr	TK		Nikk		Tegn	Blikk	Blunk		Funksjon
				Nr	Type	Form	Type			før	i etter	
1	1	1	1	1	Fp	n-o	E	-	+		V	Hilsen
2	2	-	1	1	Fp	n-o	E	SEPTEMBER	+	V	V	Tidsreferanse
3	3	2	2	1	Fp	n-o-n-o	D	kvart hvil	+	V	V	Bekrefter eget utsagn
4	4	3	2	1	Fp	n-n-o	D	ETTERMIDDAG	+		V	Tidsreferanse
5	5	4	6	5	Rs	n	E	JEG	-	V		Bekreftende svar
6	6	5	9	8	Fp	n-n-o-n	D	TÅRN	+		V	Stedsreferanse
7	7	-	9	8	Fp	n-o	E	AMERIKA	+		V	Stedsreferanse,
8	8	6	23	22	Fp	n-o	R	TIMER	+	V	V	Tidsreferanse
9	9	7	24	22	Fp	n-o	E	FERDIG	+		V	Avslutning
10	10	8	26	23	Fp	o-n-o-n	D	ÅÅÅ →	-	V	V	Bekrefter egen hukommelse
11	11	9	26	23	Fp	n-o	E	fly.i.årn	-	V	V	Bekrefter eget utsagn, avslutter første hendelse
12	12	10	27	23	Fp	o-n	E	SENERE	+			Tidsreferanse
13	13	11	27	23	Fp	n-o	E	OGSÅ	+			Varsler ny referent, markerer virtuelt objekt, bekrefter eget utsagn.
14	14	12	33	25	Fp	n-o	E	VIDERE	+			Tidsreferanse
15	15	13	33	25	Fp	n	E	SENERE	+		V	Tidsreferanse
16	16	-	39	29	Fp	ho	E	HUSKE	-	V	V	1.pers.entall Topikalisering, hake inn.
17	17	14	40	29	Fp	n-o-n-o	D	FRYKTELIG	+		V	Bekreftende avslutning

Ellevte september 3 Nikk

vedlegg 19

Nikk nr	Prosjekt leder	Først-språksbrukere	Linje nr	TK		Nikk		Tegn	Blikk	Blunk		Funksjon
				Nr	Type	Form	Type			før	i etter	
1	1	1	1	1	Fp	n	E	11.	+	V		Tidsreferanse, dato
2	2	2	1	1	Fp	n-o	E	2003 FØR	+		V	Tidsreferanse, år
3	3	-	3	1	Fp	o-n med ryst	E	HVA SKJEDDE	+	V		mi, mer informasjon nærhetsstrategi, økt spenning
4	4	3	3	1	Fp	o-n	E	JO	+	V	V	Bekreftelse, svartegn
5	5	4	4	1	Fp	n-o	E	SKOLEN	+		V	Stedsreferanse
6	6	7	5	1	Fp	n-o	E	INN	+	V	V	Stedsreferanse
7	7	6	5	1	Fp	n-o	E	SKOLE	+		V	Stedsreferanse
8	8	-	6	1	Fp	n-o	E	TIME	+			Tidsreferanse
9	9	-	8	1	Fp	n-o	E	INN	+		V	Stedsreferanse
10	10	7	19	11	Rs	n-o	E	→c	-			Svar, respons
11	11	8	23	16	Fp	n-o	E	HJEM	+		V	Stedsreferanse
12	12	9	24	16	Fp	n-o	E	HJEMME	+		V	Stedsreferanse
13	13	-	26	18	Rs	n-o,	E	trykke.på.fjernkontroll	-	V		Skeptisk undring, distinkt opp
14	14	10	27	19	Fp	o-n-o	D	fly.i tårn.rase.sammen / ->c / tårn/	+ - +	V	V	Bekrefter utsagnet/hendelsen
15	15	11	28	19	Fp	n-o	E	IGJEN	+			Tidsreferanse
16	-	12	28	19	Fp	n-o, n-o	E	SÅ-SÅ-SÅ	-+	V		Trykk, durativt tidsaspekt
17	16	13	28	19	Fp	n-o	E	VIRKELIG	+	V	V	Bekreftelse

Ellevte september 3 Nikk vedlegg 19

Nikk nr	Prosjekt leder	Først-språks-brukere	Linje nr	TK		Nikk		Tegn	Blikk	Blunk		Funksjon
				Nr	Type	Form	Type			før	i etter	
18	17	14	29	Fp	n-o	E	svær.tårn	+	V		V	Trykk
19	18	15	30	Fp	o-n-o-n	D	JA	+	V		V	Bekreftelse
20	19	16	30	Fp	n-o	E	IGJEN	+				Bekreftelse, Tidsaspekt gjentakelse
21	20	17	30	Fp	o-n-o-n	D	→ /høye.tår /	- +		V	V	Bekrefter eget utsagn
22	21	18	33	Fp	n	E	ETTER-HVERET	- +		V		Tidsreferanse
23	22	19	34	Fp	n-o	E	full hvil	+	V		V	Avslutning

Elleve september 4 Nikk vedlegg 19

Nikk nr	Prosjekt leder	Først-språks-brukere	Linje nr	TK		Nikk		Tegn	Blikk	Blunk		Funksjon
				Nr	Type	Form	Type			før	i etter	
1	1	-	1	1	Svar	o-n-o-n	D	halv hvil	+		V	Svarrespons
2	2	-	4	2	Fp	n-o-n	D	LITEN →c	-			Tidsreferanse
3	3	-	5	2	Fp	n	E	FOTBALLKAMP	-		V	Stedsreferanse
4	4	-	6	2	Fp	n-o	E	AKKURAT	-	V		Tidsreferanse
5	5	-	6	2	Fp	n-o	E	FOTBALLKAMP	-		V	Stedsreferanse
6	6	-	7	2	Fp	n-o	E	FØR	-			Tidsreferanse
7	7	-	7	2	Fp	n-o	E	GÅ FOTBALLKAMP	-		V	Tids- Stedsreferanse
8	8	1	10	3	Rs	n-o	E	hæ	-			Skeptisk undring
9	9	2	11	5	Rs	dn-ho	E	→ nyhetene	-	V		Skeptisk undring
10	10	3	12	6	Fp	n-o	E	DRA / GÅ	-		V	Tids- Stedsreferanse
11	11	4	13	7	Rs	n-o	E	FLYKRÆSJ	-			Trykk, undring
12	12	5	14	8	Rs	n-o-n	D	hm, hm	-			Skeptisk undring
13	13	6	14	8	Rs	n-o	E	FLYKRÆSJ	-			Trykk, mi
14	14	7	14	8	Rs	n-o	E	HVORFOR, HVORFOR	-			Trykk, undring,
15	15	8	17	9	Fp	o	E	KAMP	-	V		Til GP
16	16	-	17	9	Fp	n-o	E	FERDIG	-		V	Bekreftende Avslutning
17	-	9	17	9	Fp	n-o	E	HJEM	-		V	Stedsreferanse
18	17	10	18	10	Rs	n-o	E	se.tv	-	V		Trykk, undring, tid
19	18	11	19	11	Rs	n	E	FORKLARE	-			Nærhetsstrategi, trygghet avslutter rolleovertakelse
20	19	12	19	12	Rs	n	E	FLYKRÆSJ	-			Nærhetsstrategi, trygghet avslutter rolleovertakelse
21	-	13	20	14	Rs	n-o	E	GJORDE	-		V	Avslutter rolleovertakelse

Elleve september 4 Nikk vedlegg 19

Nikk nr	Prosjekt leder	Først-språksbrukere	Linje nr	TK		Nikk		Tegn	Blikk	Blunk		Funksjon
				Nr	Type	Form	Type			før	i etter	
22	20	14	21	15	Rs	o-n-o-n	D	FLYKRÆSJ	-		V	Bekreftende rolleoveratakelse Avslutter
23	21	15	22	17	Rs	n-n-o	D	HVEM-HVEM	-		V	Intensiverer iver
24	-	16	24	18	Fp	n-o	E	EGENTLIG	-		V	Bekreftelse
25	22	17	25	19	Rs	n-o	E	å	-		V	Forståelse
26	23	18	25	20	Fp	n	E	TERRORIST	+			Ny referent, trykk
27	-	19	26	20	Fp	n	E	TERRORIST	-			Trykk
28	24	20	27	20	Fp	n-o	E	FLYKRÆSJ	-			Trykk? Mer frem enn nikk?
29	25	21	27	20	Fp	n-o	E	USA				Stedsreferanse
30	26	-	27	20	Fp	n	E	KRANGLE	-			Trykk?
31	27	22	27	20	Fp	n-o	E	USA	-	V		Stedsreferanse
32	28	23	28	21	Rs	n-o	E	[hakeslepp]	-			
33	-	24	30	22	Fp	n-o	E	<i>mennesker,falle,fra.tårn</i>	-			Stedsreferanse
34	-	25	33	22	Fp	o-n	E	HOPPE	-			Trykk, intensiverer
35	-	26	33	22	Fp	n	E	<i>gå.ned</i>	-			Trykk, intensiv
36	29	27	35	23	Rs	n-o	E	<i>se.tv</i>	-	V		AI, undring
37	30	28	35	24	Fp	n-o	E	HOPPE-NED	-		V	Bekrefter ubehag
38	31	29	39	24	Fp	n-o	E	FAKTISK				Bekrefter, intensiverer
39	32	30	40	25	Rs	o	E	<i>se.tv</i>	-	V		AI, intensiverer handlingen
40	-	31	41	26	Fp	n-o	E	SE	-			MR, forsterker blikket
41	-	32	42	26	Fp	o	E	[slår.hendene.ut]	-	V		Bekrefter,
42	33	33	42	26	Fp	n-o-n-o	D	[slår.hendene.ut]	+			Avslutning

Vedlegg 20

Tabell Dobbeltnikk

Tegnforklaring tabell 20

E	enkeltteknikk
D	dobbelteknikk
Fp	fortellerperspektiv
Rs	rollesynsvinkel
s	substitutor
d	deskriptor
m	manipulator
V	blunk
+	blikkontakt
-	umarkert
n	ned
o	opp

Tabell Dobbeltnikk bildefortellingene vedlegg 20

Tekst	Nikk nr	Linje nr	Form	TR			Kontekst	Funksjon
				Nr	Type	Blikk		
Frosk 1 ♂ v	8	6	n-o-n	3	Fp	-	SNAKKE-SAMMEN» FERDIG [sette.til.side]	Avslutter episode.
	48	46	o-n-o-n-o	50	Rs	+	+ FROSK / «VIL» MED /	Bekrefter iveren etter å ville bli med. Del av fortellingens avslutning.
Frosk 2 ♀ v	1	1	n-n-o	0	Sp	+	NÅ?/ HEI /	Spørsmål til kameramannen om det er nå hun skal starte.
	3	2	o-n-o-n-o	1	Fp	+	+ EN KVELD /	Tidsreferanse. Bekrefter og styrker fiksjonen «en kveld»
	6	4	o-n-o	1	Fp	+	de-to + DE-TO VIL LEKE	Bekrefter og styrker så vel fiksjonen som nysgjerrigheten på hvem «de» er.
	7	4	n-o-n	1	Fp	+	+ DE-TO VIL LEKE MED/ FROSK/ +	Bekreftende responsmarkering til mottaker om at frosk er riktig oppfattet
	8	11	o-n-o	10	Rs	+	«NÅ VI SOVE»	Tidsreferanse, bekrefter og intensiverer.
	13	35	n-o-n-o	43	Rs	-	«... JEG LETE ... »	Kan være del av tegn, eller en bekrefteelse på bestemmelsen å skulle lete
	20	58	n-o-n-o	75	Fp	+	+ HUND / [tenkepause] / Pek : « krafse.med.laber » [hund]	Nikket kommer som en bekrefteelse på at det er hunden hun nå snakker om.
	30	96	o-n-o-n	116	Rs	-	se.ned.på.unger / se.opp.på.gutt /	Frosken bekrefter at det er dens søte unger gutten og hunden ser på. Del av fortellingens avslutning.
	31	99	o-n-o	117	Rs	-	FÅ EN DEN? / GÅ-GÅ-GÅ [vinke]	Intensiverer tilfredsheten og handlingen.

Tabell Dobbeltnikk bildefortellingene vedlegg 20

Tekst	Nikk nr	Linje nr	Form	TR			Kontekst	Funksjon
				Nr	Type	Bilikk		
Frosk 3 ♀ u	81	28	n-o-n- o	105	Rs	-	« JA VÆRSEGOD »	Bekrefter og styrker JA. Del av fortellingens avslutning.
	84	29	n-o-n- o	108	Fp	+	/ HU... / UNGER / SITTE-PÅ-REKKE	Rettelse som bekrefte, flertall?
Frosk 4 ♂ u	6	10	o-n-o	24	Rs	-	GUTT: « se.se < TID-RULLE > holde se.se UNDRE se.se »	Durativt
	13	16	n-o-n	34	Rs	+	GUTT :« VONDT HVOR FROSK	Durativt, intensiverer
	20	29	n-o-n	60	Rs	+	rotte: « glefse SÅ FORSTYRRE »	Rolletildeling, intensivering
	54	71	n-n-o	117	Rs	-	boff HØRE BOM-BOM FROSK GO-GO	Intensiverer, flertall
	57	76	n-o- n-o	122	Fp	+	FLERE UNGER FROSK komme.frem	Flertall
	62	79	n-n-o	124	Fp	-	TA EN UNGE	Bekrefter at gutten virkelig tok en froskeunge. Del av fortellingens avslutning.

Tabell Dobbeltnikk selvopplevde fortellinger vedlegg 20

Tekst	Nikk nr	Linje nr	Form	TR		Kontekst	Funksjon
				nr	type		
11. sept 1 ♂ v	6	5	n-o-n-o	3	Fp	+	Stedsreferanse. Bekreftende nikk til kameramannen.
	13	14	n-o-n-o- n-o-n-o	12	Fp	+	Bekreftende nikk simultant med svaret avisen gav på hvem som stod bak
	18	17	o-n-o-n	23	Fp	+	Bekrefter at han fikk vite mer etter hvert og at han husker rett. Del av fortellingens avslutning.
11. sept 2 ♀ v	3	2	n-o-n-o	1	Fp	+	Tidsreferanse. Bekrefter eget utsagn
	4	2	n-n-o	1	Fp	+	Tidsreferanse. Bekrefter eget utsagn
	6	9	n-n-o	8	Fp	+	Stedsreferanse. TRE står her for høy vertikal entitet = tårn, vet hun sier feil, men dobbelt nikker for å bekrefte at det hun sier med tegnene før og etter.
	10	26	o-n-o-n	23	Fp	-	Bekrefter at hun husker mer
	17	40	n-o-n-o	29	Fp	-	Bekrefter at det var fryktelig og at hun er ferdig med å fortelle. Del av fortellingens avslutning.
	14	27	o-n-o	19	Fp	+	Bekrefter at hun ser det de andre har fortalt om
11. sept 3 ♀ u	19	30	o-n-o-n	19	Fp	+	Dobbelt nikk sammen med det bekreftende tegnet: JA
	21	30	o-n-o-n-o	19	Fp	+	Bekreftende gjenkjennelse. Del av fortellingens avslutning.

Tabell Dobbeltnikk selvopplevde fortellinger vedlegg 20

Tekst	Nikk nr	Linje nr	Form	TR		Kontekst	Funksjon	
				nr	type			blikk
11. sept 4 ♂ u	1	1	o-n-o-n	1	Svar	+	HVA? + / ååå	Bekreftende respons på det mottaker sier
	2	4	n-o-n	2	Fp	-	JEG VAR GANSKE LITEN JEG	Tidsreferanse. Bekrefter at hun husker riktig, at han var liten.
	12	14	n-o-n	8	Rs	-	JEG:« hmhm ?»	Dobbelt nikk som bekrefter oppfattet innhold og som ledsager spørsmål om det virkelig er sant.
	22	21	o-n-o-n	15	Rs	-	« NOEN SA FEIL GJØRE FLYKRÆSJ »	Bekrefter eget utsagn. Avslutter rolleoveratakelse.
	23	22	n-n-o	17	Rs	-	JEG: « HVEM HVEM ? »	Denne dobbelte hodebevegelsen forkommer ved flere spørsmål i teksten og følges gjerne av en tilsvarende bevegelse i hånden. Som om han sier:« Ja,ja, men hvem var det?». Avslutter rolle og episode.
	42	42	n-o-n-o	26	Fp	+	[slå.hender.ut.] UBEHAGELIG [slå.hender.ut.]	Bekrefter og understreker det ubehagelige. Avslutter fortellingen.